

ตำรากล้วยไม้

สำหรับนักเลี้ยงกล้วยไม้ในประเทศไทย

เรียบเรียงโดย

ระพี สาคริก

นายกสมาคมกล้วยไม้ยางเขน
อาจารย์ในแผนกวิชาพืชกรรม
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
อาจารย์ที่ปรึกษาทางสถิติ วิทยาลัยการเกษตร
ประจำสำนักศึกษาศึกษา
สภาพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ

พ.ศ. ๒๕๐๓

สงวนลิขสิทธิ์

จากผู้เรียบเรียง

ในระหว่างที่ข้าพเจ้ากำลังสละทิ้งอาชีพผู้ทำราชการด้วยมือ เล่มใหม่
แต่ทว่างานอันพึงปฏิบัติ จนไม่สามารถจะหาเวลาว่างเรียบเรียงทำรายการที่พึงใจ
ไว้ได้ คงมีใครสงสัยว่าส่วนซึ่งประกอบด้วยเรื่องนี้จะมีมหาวิทยาลัยเกษตร-
ศาสตร์ที่กรุงเทพฯ เป็นอันและมุ่งการศึกษาไปทางเกษตรวิชาส่วนโดยเฉพาะ
ที่ใดมีภาควิชาที่รวมวิชาหรือกัน ในภาวะที่กระทำให้ในรายได้อันการ
ศึกษาในขณะนั้น เพื่อหาเงินได้มาสนับสนุนและอุปการะในการศึกษาของตน
ข้าพเจ้าคิดว่า ถ้าหากได้เริ่มทำเนื้องานเรียบเรียงทำวารสารเล่มนี้แล้ว แม้
ว่าข้าพเจ้าจะมีเวลาว่างน้อยสักเพียงใดก็ตาม ก็คงต้องทนไปทำงาน
สำเนา ซึ่งทุก ๆ วันก็กลายเป็นข้อกวนใจและเป็นวิบัติแห่งความสุขของคุณ
เองซึ่งไม่สู้จะสบายอยู่แล้ว แต่ถ้าไม่ทำเช่นนั้นงานอันกระทำให้โดยยาก
ก็จะมีความสุขใจสัก เมื่อคิดได้เช่นนี้ จึงได้ตัดสินใจที่จะลงมือเรียบเรียง
ทำวารสารเล่มนี้โดยปราศจากอุปสรรค ในภาวะที่พอควรนี้ ก็เป็นรายได้อันการ
ทั้งหมด เมื่อข้าพเจ้ามาถึงทางกรมมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ท่านอธิ-
การบดี (นายอินทร์ จันทระสถิตย์) ก็ได้โอนมาให้เงินต้นก้อนหนึ่งให้ผมมาเพื่อ
ใช้รายในการพิมพ์ เมื่อข้าพเจ้าไม่คิดจะหารายได้เข้าตัวเอง ในการที่ของ
เสนอขอยกเวลาเล่มนี้แล้ว ประโยชน์อันมุ่งหวังก็คือการจะฝากอนุสรณ์
ไว้สักชั้นหนึ่งก่อนที่ข้าพเจ้าจะลาจากราชการด้วยมือไป ในอนาคตเมื่อใดไม่มีใครทราบ

ที่... ข้าพเจ้าได้ช่วยปากกีสโมสร์พืชสวนไว้แล้ว ซึ่งขณะนั้นยัง
ได้มีคนลอบเขียนหน้าเคียว แต่จะเขียนอย่างสักเขาเผากันก็ไม่ได้ เพราะ
ประโยชน์ที่ข้าพเจ้าจะไ้รับปากหนังสือคัดลอกเสียงของตนเอง ยิ่งกว่า
นั้นการลอบกระทำร้ายต้องผิดพลาดไปบ้าง เงินที่ไ้รับความกรุณาจาก
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ให้มามากไม่เพียงพอ เป็นเหตุให้ต้องเขียน
คำขอเงินบ้าง ทำให้เงินของหนังสือทางกระทรวงเร่งคนให้หนังสือออกเร็ว ๆ
ส่วนเงินที่ไ้รับช่วยอื่น ๆ ทยอยหนีไปจากคำพิมพ์โดยทรวงแล้ว เช่น คำ
ไ้รับช่วยในภาวะฉุกเฉินต่าง ๆ เกยวกับภารกิจพิมพ์ซึ่งมีเป็นประจำทุกวันตลอด
ระยะเวลาพิมพ์หนังสือเสร็จ ข้าพเจ้าจากโต ไ้ช่วยเงินส่วนตัว
โดยมิไ้ใครลอบขโมย ซึ่งนับว่าเป็นภาระที่หนักมิไ้ช่นอย ยิ่งเห็นคำวา
คารถษาถาวรเช่นนี้ แม้แต่การติดตามตรวจปรุฟทุก ๆ ระยะก็ของกระทำ
ด้วยตนเองทั้งสิ้น สำหรับเวลากลางวันนั้นก็คงทำอะไรไม่ได้มาก เพราะ
มีงานอื่น ๆ ซึ่งหลีกเลี่ยงไม่ได้ เช่น งานสอน และนอกจากนั้นยังมี
ภาระงานมากอีกคือหาความจำเป็นประจำ จึงต้องใช้เวลากลางวันเป็นเวลา
ระยะหนึ่ง เป็นเช่นนี้ติดต่อกันมาดง ๔ เดือนเต็ม ๆ เมื่อหนังสือดงยบท
พิมพ์เสร็จแล้ว ข้าพเจ้าก็ล้มป่วยหนัก แต่จะนับว่าเป็นโชคก็ของ
หนังสือเล่มนี้จะไม่ของล่าช้าต่อไปอีก ก็ไ้มีมติมติมหาวิทยาลัยเกษตร-
ศาสตร์รับ ๕ คนหนึ่ง ไ้อาสา มาอยู่ รัยใช้ ในกิจ การต่าง ๆ ของข้าพเจ้า
ขณะนั้นด้วย พอรุสีกก็อยทุเลา ก็ไ้อาสาช่วยทำนฝนเขียนตามคำบอก
หนังสือฉบับนี้ในระหว่างช่วยนั้นเอง

ระหว่างที่ตำราเล่มนี้ยังไม่เสร็จ ไทมเสียบงขนบ้าง เวงบ้าง มาจาก
ทิวสารทิศ สำหรับท่านที่ใคร่ของและเสียเงินไปแล้วนั้น ก็เป็นธรรมดา
อยู่เองที่การรอคอยย่อมจะเต็มไปด้วยความหวัง เมื่อไม่ทราบความจริง
ทั้งหลายเหล่านี้ ต่างก็ขนบ้าง เวงบ้าง แต่ข้าพเจ้าก็ใคร่หนังสือเล่มนี้
เป็นที่เข้าใจกันดีแล้ว แต่บางท่านที่มีใคร่ของ อาจเป็นเพราะยังลังเลใจ
อยู่เพื่อคิดใคร่หน้าหนังสือว่าจะใคร่สักแค่ไหนหรือบางท่านไม่ได้เล่นกลวยไม้
เลยก็มี แต่ถกพลอยบ่นพลอยเรื่องไปกับเขาด้วย หากเป็นเจตนาดีแล้ว
ข้าพเจ้าขอนอมนรบกวนความชอบพระคุณยิ่ง แต่บางท่านอาจไม่ทราบว่า
การทำตำราสักเล่มหนึ่งนั้น มิใช่ของง่ายอย่างการเขียนนิยายตามใจชอบ
ยิ่งในกรณีที่มีอุปสรรคนอกเหนือไปจาก เรื่องทางวิชาการ ที่ต้อง พินิจมา
อย่างที่ข้าพเจ้าได้กล่าวมาแล้ว ถ้าไม่ใคร่ใคร่ครวญจริงๆ ก็อาจเป็นเหตุให้
คุณภาพของตำราที่ออกขายและใช้ไปด้วย นอกจากนั้น ขณะที่
เรียบเรียง ข้าพเจ้ายังต้องคำนึงอยู่เสมอว่า “เขียนให้ประชาชนทั่วไป
อ่าน” ไม่ใช่เขียนให้วิชาการอ่าน จึงต้องใช้ภาษาที่ง่ายและตัดสิ่งที่ยากและ
เกินความจำเป็นออกไปเสียมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ แต่ก็คงต้องยกหลักในคุณภาพ
ของหนังสือเป็นสำคัญ ถ้าหากข้าพเจ้าจะคิดแต่เพียงว่า ประชาชนกำลัง
นิยมเล่นกลวยไม้ ก็พิมพ์ตำราขายเพื่อเอาแต่เงินละก็ ตำราเล่มนี้คง
จะเสร็จไปนานแล้ว แต่ข้าพเจ้าต้องคำนึงถึงความมุ่งหมายส่วนใหญ่ที่
ใคร่ตั้งใจไว้เป็นอย่างดี เพราะขอจะทิ้งจากรกตักไปกับหนังสือจนตราขาย

เท่าอายุของหนังสือ หากหนังสือจะอำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชนได้
ไม่คุ้มค่าหรือเกิดความผิดพลาดขึ้น ก็จะเป็นรอยตำหนิตถไปกยหนังสือ
และเป็นยาพิษแก่ชาวเขาเอง ขณะที่ได้พบเห็นหนังสือ ณ กระเนนขณะ
การเรียบเรียงตำราเล่มนั้นจบลง แม้ว่าท่านผู้อ่านบางท่านจะภูมิใจในหนังสือ
ที่ท่านถืออยู่ในมือนักตาม โดยเหตุที่หนังสือตำรากล้วยไม้เล่มนั้นหนาถึง
สองเท่าของตำรากล้วยไม้มาตรฐานเล่มเดิม และรวบรวมเอาเนื้อหาอัน
มีค่าทางวิชาการไว้อย่างมากมาย แต่สำหรับข้าพเจ้าขอเรียนตามตรงว่า
จบลงด้วยความจำใจ แต่ถ้าไม่จำเป็นก็คงจะเขียนต่อไปอีกถึงพันกว่า
หน้าเป็นแน่ แต่อย่างไรก็ตาม สิ่งเหล่านี้คงอยู่ในความตั้งใจอันแน่วแน่
ของข้าพเจ้า และจะดำเนินการค้นคว้าศึกษาให้ก้าวหน้าต่อไปเรื่อย ๆ เพื่อ
ประโยชน์แก่ส่วนรวมในอนาคต ในที่สุดนี้ข้าพเจ้าใคร่จะขอขอบพระคุณ
ทุกท่านที่ได้ออตำราเล่มนี้ไว้ และขอขอบพระคุณทุก ๆ ท่านที่ได้มีส่วน
ช่วยเหลือในกิจการของหนังสือจนกระทั่งสำเร็จลุล่วง สัมความปรารถนา
มากด้วยดี โดยถือว่าท่านเป็นผู้หนึ่งที่รวมการกุศลในการจัดหาทุนบำรุง
การคึกษาของชาติในครั้งนควย.

สารบัญ

หน้า

บทนำ	๑
บทที่ ๑ การจำแนกกล้วยไม้	๑๕
การจำแนกกล้วยไม้โดยอาศัยลักษณะการเจริญเติบโตและรูปร่าง	๒๘
แผนผังการจำแนกกล้วยไม้ตามหลักเกณฑ์ของไฟเซิร์	๓๐
การจำแนกกล้วยไม้โดยอาศัยลักษณะของราก	๓๕
การจำแนกกล้วยไม้โดยอาศัยอุณหภูมิที่ต้นไม้ต้องการ	๔๐
การจำแนกกล้วยไม้โดยอาศัยโครงสร้างของดอก	๔๒
บทที่ ๒ ส่วนต่างๆ ของกล้วยไม้	๔๓
ลำต้นหรือลำลูกกล้วย	๔๔
ใบ	๔๖
ดอก	๔๗
บทที่ ๓ ดอกกล้วยไม้	๔๘
ความสำคัญของดอกกล้วยไม้	๔๘
ลักษณะของดอกกล้วยไม้	๕๒
โครงสร้างของดอกกล้วยไม้	๕๔
ส่วนประกอบของดอกกล้วยไม้	๕๖
การออกดอกของกล้วยไม้	๖๕

การบังคับให้กล้วยไม้ออกดอก	๖๗
การผลิตดอกกล้วยไม้เป็นสินค้า	๖๘
บทที่ ๔ การขยายพันธุ์กล้วยไม้	๗๗
การขยายพันธุ์ โดยการปักชำกิ่งชำ	๘๐
การขยายพันธุ์ โดยการเพาะเมล็ด	๘๕
บทที่ ๕ การผสมเกสรกล้วยไม้	๙๑
ความมุ่งหมายในการผสมเกสรกล้วยไม้	๙๑
วิธีการผสมเกสรกล้วยไม้	๙๑
การบำรุงรักษากล้วยไม้ที่ใส่ผสมเกสร	๑๐๑
ข้อควรระวังในการผสมเกสรกล้วยไม้	๑๐๕
การเก็บเกสรตัวผู้ของดอกกล้วยไม้	๑๐๕
การเจริญของฝักกล้วยไม้	๑๑๐
การเก็บฝักกล้วยไม้ที่แก่	๑๑๒
การตรวจความสมบูรณ์ของเมล็ดกล้วยไม้	๑๑๔
บทที่ ๖ การเพาะเมล็ดกล้วยไม้	๑๑๗
เครื่องมือเครื่องใช้ในการเพาะเมล็ดกล้วยไม้	๑๑๗
การเตรียมวัสดุสำหรับเพาะเมล็ดกล้วยไม้และสูตร	๑๒๓
การเตรียมการเพาะเมล็ดกล้วยไม้	๑๔๕

การหว่านเมล็ดกล้วยไม้ลงในขวดเพาะ	๑๕๑
การเคลือบขวดเพาะด้วยยาฆ่าเชื้อรา	๑๕๓
การเก็บรักษาขวดที่เพาะเมล็ดกล้วยไม้เสร็จแล้ว	๑๕๔
บทที่ ๓ หลักในการเลี้ยงกล้วยไม้ทั่วไป	๑๕๖
สิ่งที่ขยับการเจริญเติบโตของกล้วยไม้	๑๕๖
เรือนเลี้ยงกล้วยไม้	๑๖๑
การเก็บกล้วยไม้ในเรือนเลี้ยง	๑๖๘
ภาชนะสำหรับปลูกกล้วยไม้	๑๗๑
เครื่องปลูก	๑๗๔
วิธีการปลูกแบบต่าง ๆ	๑๗๒
การปักชำ	๑๘๘
การให้น้ำกล้วยไม้	๑๙๙
การให้ปุ๋ยกล้วยไม้	๒๐๖
สูตรปุ๋ย	๒๑๑
การเลี้ยงลูกกล้วยไม้ออกจากขวด	๒๑๕
บทที่ ๔ ศัตรูของกล้วยไม้	๒๓๐
โรคและหลักสำคัญในการป้องกันโรค	๒๓๑
แมลงและตัวสัตว์และวิธีของกันกำจัด	๒๓๖

บทที่ ๘	การใช้กล้วยไม้เป็นไม้ประดับ	๒๕๑
	การใช้กล้วยไม้ประดับตกแต่งสวน	๒๕๑
	การสร้างเรือนกล้วยไม้ประดับบริเวณบ้าน	๒๕๓
	การประดับประดาห้องด้วยกล้วยไม้	๒๕๓
บทที่ ๑๐	กล้วยไม้สกุลรองเท้านารี	๒๕๓
บทที่ ๑๑	กล้วยไม้สกุลแวนด้า	๒๗๒
บทที่ ๑๒	กล้วยไม้สกุลยูแอนเช่	๓๒๓
บทที่ ๑๓	กล้วยไม้สกุลเรแนนเซอร์รา	๓๒๖
บทที่ ๑๔	กล้วยไม้สกุลเข็ม	๓๓๖
บทที่ ๑๕	กล้วยไม้สกุลอะเรคตีส	๓๔๒
บทที่ ๑๖	กล้วยไม้สกุลอะแคมเป	๓๕๑
บทที่ ๑๗	กล้วยไม้สกุลตริกโคกลีตนิส	๓๕๕
บทที่ ๑๘	กล้วยไม้สกุลช้าง	๓๕๕
บทที่ ๑๙	กล้วยไม้สกุลริมคอสติลลิส	๓๖๘
บทที่ ๒๐	กล้วยไม้สกุลกุหลาบ	๓๗๔
บทที่ ๒๑	กล้วยไม้สกุลหวาย	๓๘๓
บทที่ ๒๒	กล้วยไม้สกุลคัทลียา	๔๓๓
บทที่ ๒๓	กล้วยไม้ดินสกุลสแพโรกลีอทิส	๔๕๔
บทที่ ๒๔	เบ็ดเตล็ดท้ายเล่ม	๔๖๓

บทนำ

เนื่องจากตำรากล้วยไม้มาตรฐาน ซึ่งตีพิมพ์ขึ้นเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๐๐ โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะส่งเสริมและเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับกล้วยไม้ในประเทศไทย ได้รับความนิยมนอกจากท่านผู้สนใจเป็นจำนวนมาก นอกจากนี้ยังได้บริจาคแจกจ่ายไปทางห้องสมุดและสถานศึกษาเพื่อประโยชน์แก่ส่วนรวมทั้งใน พระนคร และต่างจังหวัดทั่ว ๆ ไป จึงทำให้หนังสือเล่มนี้หมดลงในระยะเวลาอันสั้น ข้าพเจ้าได้ทราบข่าวของจากท่านผู้สนใจกล้วยไม้ อีกเป็นจำนวนมาก ให้จัดพิมพ์ตำรากล้วยไม้ชนิดใหม่ ด้วยเหตุผลบางประการ อาทิ เช่นการที่ได้อุทิศเวลาให้แก่การสร้างสรรควงการกล้วยไม้ของไทยประการหนึ่ง ทำให้ไม่สามารถจะนั่งนอนใจอยู่ได้ ในขณะที่ประชาชนกำลังเรียกร้อง ต้องการ จึงได้จัดทำพิมพ์ตำราเล่มนี้ขึ้น นอกจากนี้ยังมีเหตุผลอีกประการหนึ่งคือ นับตั้งแต่ระยะเวลาที่ตีพิมพ์ ตำรากล้วยไม้ฉบับแรกมาจนบัดนี้เป็นเวลาประมาณ ๓ ปี การค้นคว้าและความรู้ความชำนาญย่อมจะเจริญก้าวหน้าไปไกลกว่าตอนแรกมาก การเรียบเรียงตำราใหม่เล่มนี้ จึงมีสิ่งใหม่ ๆ แปลก ๆ เพิ่มเติมอีกหลายอย่าง แต่ก็มีได้หมายความว่าเล่มเดิมนี้เป็นสิ่งเก่าล้าสมัย หากเป็นฉบับมาตรฐานซึ่งหมายความว่าถึงสมัยที่เป็นหลักทางวิชาการ โดยมีเหตุผลและทฤษฎีอธิบายให้เห็นจริงว่า การที่แนะนำให้ทำอย่างนั้นหรืออย่างนี้ไม่ทันเพราะเหตุไร มีหลักฐานเกณฑ์อะไรที่อธิบายผลของการปฏิบัติกันไว้ มิใช่เป็นการแนะนำอย่างเช่น “เขาเล่า

ว่า” นอกจากนั้นยังเป็นการสอนให้ใช้หลักวิชาไปทำการพิจารณาในการ
 ทดสินใจปฏิบัติให้เป็นประโยชน์มากกว่าที่จะให้เชื่อตามคำวาทะ “การ
 สอนนวกแถวหรือนกขุนทอง” คำวาทะเล่มใหม่นี้ นอกจากจะยกถ้อย
 หลักเกณฑ์อันเป็นรากฐานของคำวาทะเดิมแล้ว ยังได้มีการเพิ่มเติม
 สิ่งใหม่ ๆ แปลก ๆ อันได้มาจากผลของการค้นคว้าโดยมีหลักวิชาเป็น
 เครื่องตรวจสอบเพื่อยืนยันความแน่นอนของผลการค้นคว้านั้น ๆ และ
 ยังได้เพิ่มเติมปัญหาและการแก้ปัญหาค่าต่าง ๆ ที่ได้พบใหม่ ๆ เกี่ยวกับ
 กล้วยไม้ในระยะหลัง ๆ นี้ และจากการที่ได้อพยพปัญหาที่ประชาชนถาม
 มาในระยะหลัง ๆ ก็ได้นำมาประมวลเพื่อใช้แก้ไขปรับปรุงการเขียนคำวาทะ
 เล่มใหม่นี้ให้ท่านผู้อ่านเข้าใจได้ง่ายขึ้น ดังนั้นถ้าหากคำวาทะเล่มใหม่นี้
 เป็นผลดีแก่ท่านผู้อ่านแล้ว ก็ขอแสดงความขอบคุณให้แก่ท่านผู้สนใจกล้วย
 ไม้ทุกท่านที่มเจตนาารมณอนบริสุทธิตจะช่วยกัน สร้างวงการกล้วยไม้ของ
 ไทยให้เป็นประโยชน์แก่ส่วนรวมและประเทศชาติในอนาคต

จากเอกสารอ้างอิงข้างต้นนี้ สามารถยืนยันได้ว่า การเลี้ยง
 กล้วยไม้ในประเทศไทยนั้น ได้มีประวัติมาช้านานมาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๐๐
 ซึ่งประมาณเวลาได้ไม่ต่ำกว่าหนึ่งร้อยปี แต่ถ้านักจะพิจารณาจากระยะเวลา
 เวลาที่ไต่ผ่านมาแล้วนั้นจะเห็นได้ว่าการเลี้ยงกล้วยไม้ในประเทศไทยน่าจะ
 เจริญก้าวหน้าไปมากกว่าในยุคนั้น เพราะเหตุว่าประเทศไทยก็มีสิ่งแวดล้อม
 ล้อมต่าง ๆ อำนวยให้เป็นอย่างดี อาทิ เช่น เป็นแหล่งกำเนิดกล้วย
 ไม้ป่า ๆ มีชื่อเสียงจนเป็นที่รู้จักกันในวงการกล้วยไม้ของโลก อีก

๕๕๑ ๕
 ทงมตณพวอากาศ และสังวกล้อมตามธรรมชาติอันช่วยให้แก่การเจริญ
 งอกงามของกล้วยไม้โดยไม่จำเป็นต้องลงทุนปลูกแต่งสังวกล้อม เช่น
 ๕๕๒ ๕
 ๕๕๓ ๕
 ๕๕๔ ๕
 ๕๕๕ ๕
 ๕๕๖ ๕
 ๕๕๗ ๕
 ๕๕๘ ๕
 ๕๕๙ ๕
 ๕๖๐ ๕
 ๕๖๑ ๕
 ๕๖๒ ๕
 ๕๖๓ ๕
 ๕๖๔ ๕
 ๕๖๕ ๕
 ๕๖๖ ๕
 ๕๖๗ ๕
 ๕๖๘ ๕
 ๕๖๙ ๕
 ๕๗๐ ๕
 ๕๗๑ ๕
 ๕๗๒ ๕
 ๕๗๓ ๕
 ๕๗๔ ๕
 ๕๗๕ ๕
 ๕๗๖ ๕
 ๕๗๗ ๕
 ๕๗๘ ๕
 ๕๗๙ ๕
 ๕๘๐ ๕
 ๕๘๑ ๕
 ๕๘๒ ๕
 ๕๘๓ ๕
 ๕๘๔ ๕
 ๕๘๕ ๕
 ๕๘๖ ๕
 ๕๘๗ ๕
 ๕๘๘ ๕
 ๕๘๙ ๕
 ๕๙๐ ๕
 ๕๙๑ ๕
 ๕๙๒ ๕
 ๕๙๓ ๕
 ๕๙๔ ๕
 ๕๙๕ ๕
 ๕๙๖ ๕
 ๕๙๗ ๕
 ๕๙๘ ๕
 ๕๙๙ ๕
 ๖๐๐ ๕

ไม้ของไทยก็ทรวอดทวลงทกท... ผลเสียนนเมือเกิดแก่ส่วนรวมแล้วกยอม
 จะกระทบกระทบเทอนถงส่วนทวทว... เพราะเมือผวกเล่นกลวยไมทงกระท
 ทบกระทบเทอนทงกเบอการเล่นกลวยไม... ทำใหวงการแคบลง ผทเคย
 อารยษยาและกลนแกลงผอนกยอมจะเล่นอยคนเคยวไมไต่ แต่ถาทาก
 เราได้ช่วยกันสงเสริมและเผยแพรความรูในการ เลยง กลวย ไม ไท กวาง
 ขวางออกไปนกระทงถงขนาการเพาะพนธ ผสมพนธ... ทดอจนใหการ
 สนิสนนประชาชนคนไทยทวกัน... วัตถุประสงค์คือพนธ ไมยาค ๆ ของไทย
 กมอยแลว... แทนทเราจะสงไปใหทงประเทศไซทาทอพนธ แมพนธ เพอ
 สงลกผสมกลบมาขายเรา... หากเราหาพอพนธ แมพนธ เหล่านนมา
 เพอทาการคคเลือกพนธ... เอาตนท ๆ มาทาการผสมพนธ... ของเราเอง นอก
 จากจะเป็นการสงวทวพยการของชาติไวแลว... เรายังจะไต่ใช้สมบัต
 ของเราเอง... ทำประโยชน์ใหแก่พวกเรา... และอาจถงขนสงลกผสมออก
 ไปขายทงประเทศเพอนำเงินตราเข้าประเทศไต่ทว... ถ้าเราวมมอกัน
 กระทำไต่เช่นน... ปัญหาทเคยกลวทว่า กลวยไมเ็นของพุ่มเพอຍก
 จะหมตไป... แต่จะกลบกลายเป็นพืชสำคัญในการประกอขอาศพและช่วย
 เศรษฐกิจของประเทศชนมาอกพชหนึ่ง

เสยงกลวยไมอย่างไรจึงจะมีประโยชน์

แต่ก่อน ๆ มา มกมผวกกล่าวทว่า การปลูกไมคอกไมประทบนนไม
 เ็นมีประโยชน์อะไรเลย... จะรบประทบนนไมไต่ปลูกผกหรือไมผลคกว่า
 ผวกกล่าวเช่นนหาทรบไมว่า... การปลูกไมคอกไมประทบกมความจำเป็น

สำหรับชีวิตไม่แพ้ไม่ผลหรือพืชผักเหมือนกัน เพราะไม้ดอกไม้ประดับ
 นั้นเป็นอาหารทางจิตใจ ถ้าบุคคลใดมีอาหารทางกายดี แม้ว่าจะอึดปาก
 อึดท้อง หากแต่ว่าขาดอาหารทางใจ มีแต่เรื่องยุ่งทางจิตใจเสมอๆ
 ซึ่งอาจเป็นเรื่องยุ่งทางการงานกต หรือเรื่องที่เกิดจากครอบครัวกต ก
 เท่ากับบุคคลนั้นได้รับยาพิษทางจิตใจโดยปริยาย อาจทำให้เกิดโรค
 ประสาท ร่างกายทรุดโทรม อาหารทางกายก็จะบริโภคได้น้อยลง นอน
 ก็ไม่ค่อยหลับ และโรคอื่น ๆ ก็จะแทรกแซงเข้ามาอีกในภายหลัง

ในอารยะประเทศทั้งหลาย เช่นในสหรัฐอเมริกา อังกฤษ
 ออสเตรเลีย ฯลฯ เขาถือว่าการปลูกต้นไม้ซึ่งทำให้บ้านร่มรื่นน่าอยู่ การ
 ปลูกไม้ดอกประดับประดับบ้าน เป็นสิ่งจำเป็น สำหรับชีวิตใน ครอบครัว
 ถ้าครอบครัวใดขาดเสียเป็นครอบครัวที่ขมขื่นไม่สมบูรณ์ ยาง
 แห่งเขามีสวนสาธารณะไว้สำหรับคนทรมานกายแคบ และก็ปรากฏว่ามี
 ประชาชนนิยมไปพักผ่อนหย่อนใจกันมาก คนที่เคร่งเครียดมากขงาน
 นานๆ หรือมีเรื่องยุ่งใจมากๆ ก็จะมานั่งพักผ่อนจิตใจภายในสวนสาธารณะ
 ซึ่งเต็มไปด้วยไม้ดอกไม้ประดับนาๆ ชนิด ผู้ที่เขาตาจนบางคนไม่เคย
 กระทำคามผิดเลยก็อาจถูกความจำเป็นบังคับให้กระทำคามผิด แต่ถา
 ใดมีการพักผ่อนจิตใจอย่างแล้วกอาจเกิดความขงคตได้ในขณะนั้น การ
 ทไซสุราและอบายมุขต่างๆ เป็นเครื่องผ่อนเบา ความเคร่งเครียดทางจิต
 ใจนับว่าเป็นทางที่ผิดอย่างร้ายแรง แต่กมบุคคลเป็นจำนวนมากที่ยงนยม
 ยถถอเอาประการสุดท้ายนอย.

กล้วยไม้เป็นไม้ดอกชนิดหนึ่ง ที่คงคงบุคคลผู้เลี้ยงให้มันจิตใจ
 ผ่องใสและหลงใหลและผ่อนคลายจิตใจเครื่องเคราให้มันขยับลง ช่วย
 คัดแปลงอารมณ์อันร้ายแรงของบุคคลให้ดีขึ้นเยือกเย็นและอ่อนโยน
 ลงไต่ขาง และยังช่วยทั้งคงให้ผู้เลี้ยงมีความรักและเห็นห่วงบ้านของตน
 ยิ่งขึ้น ทำให้บ้านเป็นบ้านที่น่าอยู่ จึงทำให้เกิดมนต์เสียงกล้วยไม้กับ
 มากยิ่งขึ้น แต่ก่อนๆ มักกล่าวกันว่ากล้วยไม้เป็นของคนแก่ นั่น
 เพราะเหตุไร มีใช่เพราะกล้วยไม้เป็นเครื่องปลูกพุ่มน้อยอารมณ์คอก
 หรือ แต่สมัยนวนิยายการเจริญขึ้น มีการเล่นที่เต็มไปด้วยหลอดวิชาเพื่อ
 ปรับปรุงให้มีสีสันระยิบระยับออกไปเป็นที่น่าสนุกเพลิดเพลินมี กาว
 คนกว่า ผสมพันธุ์ คัดพันธุ์ ฯลฯ ซึ่งต้องใช้เวลานาน ถ้าเริ่มต้น
 เสียงเอามาเมื่อแก่ ไม่ทันใดก็ผลก็จะตายเสียก่อน นอกจากนั้นในสมัยนี้
 คนหนุ่มๆ สาวๆ มีภาระก็ยุ่งจิตใจกันมากการนิยมคิมชิวา เทียวเตร
 เสเพลกมมากจน ถ้าหากใช้ความบรรเทิงด้วยการเลี้ยงกล้วยไม้แทนที่จะ
 ไปได้ประโยชน์หลายทาง เพราะทุนที่เสียไปก็จะค่อยๆ ซบหน่อ ออกทัน
 ขยายพันธุ์ ออกไปเรื่อย ๆ พร้อมๆ กับการไต่รับความร่ำรวยเพิ่มขึ้น
 เท่าที่ใด กล่าวมาแล้วว่าการเลี้ยงกล้วยไม้มีประโยชน์อะไรบ้าง
 แต่ถ้ามองผู้เลี้ยงปลูกกล้วยไม้ในทางที่ผิดแล้วประโยชน์ที่จะไต่รับก็จะไม่มี ---
 บรรณ คืออาจจะมีโทษเข้ามากลบเกลื่อนประโยชน์ได้ เช่นนักเลี้ยง
 กล้วยไม้ที่ ใช้เงินทุ่มเทซื้อ กล้วยไม้ ราคาแพง ๆ งามไว้ ประหยัดเก็บรดน้ำ
 กล้วยไม้ กล้วยไม้ที่ งามราคาแพงเท่าใดก็ขอยกขอมมากยิ่งจนเท่านั้นบางรายถึง

เอาเงินทุ่มเทช่วยขายลงไป วิธีการเล่นกล้วยไม้ของผู้เริ่มเล่นต่างหาก
ที่ควรระวังหลักการณ์ให้รักก็มีเหตุผลถูกต้องตาม แผนและ เป็นไป
ในทางประหยัด พุทธภาษิตว่าไปก็คือ “อย่าเห่อตามเขา” ขอให้
ออกใจทำใจเย็นไว้ค่อยเล่นค่อยขยายไป คั้นแวก ต้องมุ่ง หาทุนก่อน
เป็นธรรมดาอยู่เองที่จะต้องลงทุนในระยะแรกๆ แต่อย่าลงทุนให้สูงนัก
ซ้ำที่จะใช้พิจารณาในระยะเริ่มเล่นกล้วยไม้นั้น มีหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้

๑. เป็นกล้วยไม้ที่เลี้ยงง่าย ขยายพันธุ์ง่าย แม้ว่าจะดูแลปลูก
ผิดพลาดไปบ้างก็ไม่เป็นไร
๒. ออกดอกง่ายและให้ดอกตก ดอกยาวนาน สีสวยดีพอ
สมควร
๓. ราคาต้นไม่แพง หาซื้อได้ทั่วไป
๔. ดอกอยู่ในความนิยมของตลาด เพื่อดักดอกส่งตลาดได้ง่าย
เมื่อถึงคราวจำเป็นต้องทำ
๕. โรงเรือนสำหรับเลี้ยงกล้วยไม้ควร ทำหรือ คัดแปลง เอาจาก
วัตถุที่ราคาถูกรหรือสิ่งของที่มีอยู่แล้ว หากแต่การ สร้างต้อง
ให้ถนอมทนทานพอแล้ว
๖. เครื่องปลูกควรหาสังเคราะห์ และคุณภาพไม่เลวนัก
วิธีดำเนินการในระยะแรกนักคือพยายามปลูกและเลี้ยงดู ด้วยตนเอง

อย่าใช้ผู้อื่น ถึงสมัยที่โบราณว่าไว้ “สิบปากว่าไม่เท่าตาเห็น และ
สิบตาเห็นไม่เท่ามือคลำ” การทำเองมีใช้เพียงแต่ทุนค่าใช้ภายในบ้าน

จงควรรลงทนขอ ในทางประเภทเขาจะชอกกลัวไม่ราคาแพงๆ ใ้ที่จะ
 ต้องเป็นคนที่สามารถใช้ทำพันธุ ไ้และทนทนทนทนลักษณะที่เกินแวงๆ แต่
 คนที่ใ้ผสมพันธุ ไ้เขาอีกมากไม่ขายกันหรือขายกันในราคาแพงลยลยเลย
 ที่เคยวงกระนั้นนกลยกลยไม่ยกยงสูราคา นนเพื่อนามา ทำพันธุ เพราะ
 เป็นกฎแ่คอกสำคัญที่ประยปรังคุณลักษณะของลูก แม้ราคาแพงแต่
 กระไ้โลกที่จริงๆ เมื่อผสมและเพาะแล้วก็ควมแย่งชิงออกสู่ตลาดเสียบ้าง
 เพื่อเอาทุนทลงไปในการซื้อพ่อแม่พันธุ ราคาแพงๆ ซนเสียก่อน เวล
 ท่านเล่นกลยไม่ไปถงระยะที่มรายไ้จากกลยไม่พอจะซื้อพ่อแม่พันธุ
 ใดๆ มาทำพันธุ ไ้แล้ว ขอแนะนำว่าถ้าเป็นคนที่ทนทนทนภาพที่เกินจริง ๆ
 แม้ราคาแพงมากก็ไม่ควรจะเสียตายนะ เพราะ มีใ้จะซื้อ มากก็ไ้
 ประคยเกยรตเฉยๆ เมื่อพ่อพันธุ แม่พันธุ ทรจริง ๆ แล้ว แม้ลูกจะราคา
 ค่อนข้างสูงตลาดก็ต้องการ ก็กว่าเขาพ่อพันธุ แม่พันธุ เลวๆ มาผสมกัน
 เพราะหากจะขาย ลูกผสม ราคาถูก มากเนอง จาก ลงทนทำแต่ก็ไม่ ไ้ไ้
 อยากรซื้อ จะเกยไ้เลยงเองก็ไม่อยากเลยงให้เสียเวลา เพราะการ
 เลยงทั้งแ่คเล็กก็ตองใ้เวลานานน อย่แล้ว คอกออกมากไม่คักหมตกำลังไ้
 ทงนกรใ้พ่อพันธุ แม่พันธุ คมาทำพันธุ นอกจากจะทำไ้ลกที่ผล
 ออกมาไ้รบความนยมแล้ว ยังเป็นการช่วยประยปรังคุณภาพของกลยไม่
 ลูกผสมออกทวย สรรยแล้วก้อจากลาวไ้ควา การชอกกลัวไม่ ราคาแพง
 เป็นเรอนพนเรอนหมนน ถาชอนามาใ้ประโยชน์ ในการผสมพันธุ
 ทรๆ และผู้ชอมรายไ้จากกลยไม่เพียงพ่อหรือมทวนอาน เพียงพ่อ ที่จะ

ย่อย แล้วแต่ทบทพมามากน้อยของแต่ละบุคคล คงมีคนเล่นกล้วยไม้
 ทุกท่าน แม้บางท่านจะเล่นเพื่อหวังความสำเร็จก็จริง อยู่แต่ถ้าท่านเล่น
 โดยไม่มีการแย่งขายบ้าง แม้จะเป็นการขายตอก ขายลำท้าย ขายหน้า
 อย่างน้อยท่านก็อาจเล่นโดยไม่ต้องชกตนในภายหลัง และค่อยๆ ไปเมื่อ
 ท่านมีรายได้จากการขายกล้วยไม้เหลือ มากยิ่งขึ้นทุกปี ก็กิจการกล้วยไม้
 ของท่านก็จะขยายกว้างขวางเพิ่มความสนุกเพลิดเพลินมากขึ้น การ
 เล่นกล้วยไม้มักจะขยับและก้าวหน้าสไป การเลิกเล่นหรือเหมาวางขาย
 เช่นแต่ก่อนๆ ก็คงจะไม่ปรากฏขึ้นอีกเป็นแน่.

เมื่อนักเล่นกล้วยไม้ทุก ท่านต่าง ก็เล่น ด้วยหัวใจ ประโยชน์ คง
 กล่าวแล้ว ในอนาคตประโยชน์อันนี้จะกลายเป็นประโยชน์ของชาติ
 ด้วย ชาวพหุเจตนาที่ส่งเสริมและ สนับสนุนกิจการ กล้วยไม้ของ
 เมืองไทยให้เจริญรุ่งเรืองยิ่ง ๆ ขึ้นไปและใคร จะได้เห็น กล้วยไม้ ของไทย
 เป็นสินค้าออกไปสู่ตลาดโลกเช่นเดียวกับที่ฮาวายเป็นอยู่ณคนมากกว่าที่
 จะได้เห็นนกเลี้ยงกล้วยไม้คนไทยแข่งขันชกกันเอง จึงใคร่ขอวิงวอน
 ให้นักเลี้ยงกล้วยไม้มีความสามัคคีกลมเกลียวกัน การกลั่นแกล้งหรือ
 ชิงตชิงเถื่อน กลายเป็น ศัตรูกันคงที่ เคยปรากฏ มาแล้ว นนยอม เป็นการ
 ทำลายวงการกล้วยไม้ไม่ให้อก้าวหน้า วงการกล้วยไม้ของเราจึงรวมกัน
 ไม่ดี กล้วยไม้ของเราจึงไม่สามารถเป็นสินค้าออกได้ทั้ง ๆ ที่เมือง
 เรากเล่นกล้วยไม้กันมาก่อนสิ่งค้ไปหรือฮาวาย เมื่อไม่มีทางออกและ
 ยังกลับสนมสังซอ กล้วยไม้ จึงกลายเป็นสิ่งล้น ตลาดภายใน ประเทศ

ทำให้กระทบกระเทือนถึงนักเรียนกล้วยไม้ทุก ๆ คน ดังนั้นถ้าท่านจะช่วย
 ระยะเวลาว่างบ้างตามสมควร ช่วยกันสนับสนุนส่งเสริมการเลี้ยงกล้วย
 ไม้ รวมทั้งเผยแพร่ความรู้ที่ท่านได้จากการอบรมของสมาคมกล้วยไม้
 ยางเขน และความรู้ที่ท่านได้จากการเลี้ยงกล้วยไม้โดย ตรงให้แก่
 เพื่อนร่วมชาติโดยไม่ขี้ขบงแล้ว เมฆวงการกล้วยไม้ของชาติเจริญรุ่ง-
 เรือง นักเรียนกล้วยไม้ทุกคนรวมทั้งตัวท่านด้วย จะต้องได้รับผลตอบแทน
 แทนที่คุ้มค่า และเป็นผลตอบแทนที่มั่นคงถาวรไม่ใช่ผลตอบแทนเฉพาะ
 หน้าที่ในระยะสั้นซึ่งได้จากการชงคเพื่อขอรับประโยชน์จรรวมกันไม่
 คิดถาเราได้ร่วมกันสร้างความเจริญก้าวหน้าให้แก่วงการกล้วยไม้ของเรา
 จนเป็นที่ยกแผ่นดินมั่นคงถาวรแล้วมรดกตกทอดยังจะใคร่รับเลยไปถึงลูกหลาน
 หรืออนุชนรุ่นหลังสืบไปอีกด้วย.

กล้วยไม้ในทัศนะของคนไทย

คำว่า “กล้วยไม้” ซึ่งภาษาอังกฤษเรียกว่า “Orchid”
 นั้น ถ้าหากจะตีความหมายที่มาของคำทั้งสองนี้ ดูเหมือนจะมีความ
 หมายถึงใกล้เคียงกัน และมาในทำนองเดียวกัน

สำหรับคำว่า Orchid ในภาษาอังกฤษ มาจากคำในภาษา
 กรีกซึ่งแปลความหมายไว้ว่า “มีลักษณะโป่งคล้ายค่อม” โดยหมาย
 ถึงลักษณะของลำกกกล้วยซึ่งมีชื่อเรียกโดยเฉพาะว่า pseudo-bulb
 นั่นเอง แต่ก็มีกล้วยไม้หลายสกุลที่ไม่มีลำกกกล้วยหรือ pseudo-bulb
 ทำให้สันนิษฐานได้ว่า เมื่อครั้งที่คนพบกล้วยไม้ใหม่ ๆ นั้น คงจะ

พวกกล้วยไม้สกุลเทียม pseudo-bulb ก่อน จึงได้ให้ชอกกล้วยไม้ทั่วไปว่า Orchid มาจนทุกวันนี้ ส่วนคำว่า pseudo-bulb เป็นศัพท์ทางวิชาการพฤกษศาสตร์ ถ้าแปลตรงตัว pseudo แปลว่า ของเทียม bulb แปลว่าหัว เมื่อผสมกันแปลว่า หัวเทียม โดยเหตุที่ pseudo-bulb ทำหน้าที่เก็บอาหารคล้ายหัวแท้ เช่น หัวเผือก หัวมัน หากแต่หัวแต่นี้ขึ้นอยู่กับต้น ส่วนหัวกล้วยไม้ไม่มีโคนจึงเรียกว่าหัวเทียม

คำว่า "กล้วยไม้" ในภาษาไทยเมื่อเทียบกับ "Orchid" ก็คล้ายคลึงกัน โดยมีความหมายตรง ๆ ทั่ว ๆ ไป ต้นไม้ที่มีลักษณะคล้ายกล้วย และส่วนที่มีลักษณะคล้ายกล้วยของกล้วยไม้ ก็เรียกตรง ๆ ว่า "ลำลูกกล้วย" แต่ก็มีกล้วยไม้บางสกุลเช่น Vanda ต่าง ๆ ที่ไม่มีลำลูกกล้วย แต่เราเรียกว่ากล้วยไม้เช่นเดียวกับคำในภาษาอังกฤษ ก็คงจะมีเหตุผลเช่นเดียวกับกล้วยไม้ที่เราเรียกกล้วยไม้จากพวกที่มีลำลูกกล้วยก่อน มาภายหลังเมื่อนักพฤกษศาสตร์ไทยเห็นว่า แม้จากพวกที่ไม่มีลำลูกกล้วยก็รวมเข้าในวงศ์กล้วยไม้นี้ จึงเรียกรวมกันไว้ในวงศ์นี้ว่า "กล้วยไม้"

แหล่งกำเนิดของกล้วยไม้ตามธรรมชาตินั้น มีอาณาเขตแผ่กระจายจากแหล่งต่าง ๆ แทบทุกแห่งในโลกที่ต้นไม้ธรรมชาติสามารถจะดำรงชีวิตอยู่ได้ ไม่ว่าจะเย็นหรือร้อนก็ตามแห่งหรือที่ใดก็ตาม แล้วยุคเขาตลอดจนเกาะแก่งทั่ว ๆ ไป แต่อาณาบริเวณที่มีกล้วยไม้มากที่สุดนั้นตามธรรมชาตินั้น เป็นแถบทวีปอาเซีย ตอนใต้ และตะวันออก

เฉียงใต้ เพราะเป็นแหล่งที่มีอากาศอบอุ่นและชื้นแฉะ แต่เนื่องจากพืชในวงศ์กล้วยไม้นั้นมีมากสกุลมากชนิดด้วยกัน ความต้องการสังเวคล้อมเพื่อการเจริญเติบโตก็ย่อมจะผิดกันไปได้ อย่างกว้างขวางแล้วแต่สภาพของดินฟ้าอากาศในแหล่งกำเนิดของแต่ละชนิดไม้นั้น ๆ แต่ถึงกระนั้นเมื่อยกย่งสามารถนำมาเลี้ยง ในที่ต่าง ๆ ที่ซึ่งมีสภาพของสังเวคล้อมผิดไปจากแหล่งเดิมได้ โดยการสร้างเรือนสำหรับกล้วยไม้และบังคับสังเวคล้อมภายในเรือนให้ใกล้เคียงกับสภาพของสังเวคล้อมตามธรรมชาติในบริเวณแหล่งกำเนิดของแต่ละสกุลแต่ละชนิด ฉะนั้นเราจึงจำเป็นต้องศึกษาสภาพของสังเวคล้อมซึ่งเป็นความต้องการของกล้วยไม้ที่เราจะเกี่ยวข้องของกล้วยไม้เขาใจแจ่มแจ้ง เช่นระดับของอุณหภูมิ ความชื้น และแสงสว่าง ก่อนที่เราจะเลี้ยงกล้วยไม้นั้น ๆ จึงจะทำให้การเลี้ยงกล้วยไม้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

กล้วยไม้เป็นพืชที่มรณะบรากลสำหรับคนาคคอาหารเช่น เคียวกันกับต้นไม้สามัญทั่วไป มีใช่เป็นพวกกาฝาก (parasite) อย่างที่บางคนเข้าใจ เพราะเหตุว่าการฝักนั้นฝังอวัยวะที่ใช้คคอาหารลงในลำต้นหรือกิ่งก้านของตนไม่ซึ่งมีชวตเพื่อแย่งอาหารจากต้นไม้ที่มันเกาะกินอยู่ทำให้ต้นไม้ที่มันเกาะกินอาหาร ชด ไทรม แล้วก็ตายไป แต่กล้วยไม้จำพวกที่เห็นเกาะอยู่ตามคาคบไม้ ในบ้านนั้นเป็นเพียงอาศัยเกาะอยู่เฉยๆ ซึ่งเราเรียกว่า epiphyte กล้วยไม้มีรากเกาะอยู่เพียงผวนอก มีได้แทงเข้าไปในลำต้นเพียงแต่อาศัยอาหารที่ได้จากเปลือกไม้ๆ ไม้ไม่ๆ โดยอาศัยเชื้อ

รวบรวมอย่างที่มีประจำอยู่ภายในเซลล์ผิวของรากช่วย เปลี่ยนแปลงอินทรีย์
 วัตถุเก่า ๆ เหล่านี้ให้กลายเป็นอินทรีย์สาร แล้วรากกล้วยไม้ก็นำไป
 ใช้เป็นอาหาร มิใช่ว่าถ้ากล้วยไม้จะไม่ใช้กาฝากแล้ว จะไม่มีทางกิน
 อาหารเสียเลยหรือใช้รากคดอาหารจากอากาศทางเคียว อย่างที่เข้าใจกัน
 มาแต่โบราณ การที่กล้วยไม้เจริญเติบโตโตโดยอาศัยเชื้อรา ซึ่งฝัง
 อยู่ทั่วรากและช่วยในการหาอาหารให้ โดยช่วยเปลี่ยนแปลงสิ่งตกด้วย
 ไม้ไม้ไม่สามารถใช้เป็นอาหารได้ให้กลายเป็นอาหารของกล้วยไม้ได้นั้น เรา
 เรียกการเจริญเติบโต ที่ของ อาศัย ซึ่ง กัน และ กัน นี้ว่า "symbiotic
 growth"

เมื่อก้าวลงถ่วงลงกล้วยไม้ในประเทศไทยปัจจุบัน เรา
 สามารถจำแนกนักเลี้ยงกล้วยไม้ออกเป็นประเภท คือ

๑. เลี้ยงกล้วยไม้ด้วยใจรัก บุคคลประเภทนี้ใช้ชีวิตประจำวัน
 เวลาว่างอยู่กับกล้วยไม้ของตน ไม่ยุ่งเกี่ยวกับสิ่งอื่น ๆ เหมือนจิตใจรัก
 และใจซื่อ ก็ทำให้เกิดความมุมานะพยายามมากขึ้น ไม่เป็นคนที่ถ้อย
 หรือมีจิตใจรวนเร บุคคลประเภทนี้มักไม่เป็นภัยต่อสังคม ถ้าหากไม่
 เกิดความผิดใจในทางที่ผิดเช่น โลกอยากได้ของผู้อื่น ความสุขของนัก
 เลี้ยงกล้วยไม้ด้วยใจรักนั้นอยู่ที่ความสำเร็จในการเลี้ยง เช่นเลี้ยงจน
 กระทั่งได้เห็นดอก หรือแม้แต่เพียงเห็นต้นไม แข็งแรงงอกงามมีใบเขียว
 ชุ่มแฉ่งเห็นชอบจนกว่าเป็นทีพอใจชิ้นหนึ่งแล้ว ยังออกดอกงามสม

ตามความมุ่งหมายก็ยังมีความภูมิใจ
คือไปอีก เป็นกำลังให้มาเล่น

๒. เลี้ยงกล้วยไม้เป็นการค้า บุคคลประเภทนี้ รวมแล้วทาง
การค้า มีสายตาไว และปัญญาเฉลียวแหลม ทรายจับใจตรงเลี้ยง
กล้วยไม้ทั่ว ๆ ไปได้เป็นอย่างดี แต่ถ้ามองเห็นบุคคลที่เห็นแต่ทาง
เฉพาะหน้าเป็นใหญ่ ก็เห็นว่าเห็นอย่างร้ายแรง เห็นกันว่า ถ้า
ว่าตลาดกำลังนิยมอะไร ก็เปลี่ยนชื่อของตลาดใหม่ใหม่ ให้เป็นชื่อที่
ตลาดกำลังนิยมของจะได้อายุคนเวลา และทำการกระทำเช่น
เป็นทางใดชั่วระยะเวลาอันสั้นเท่านั้นเอง คือ ๆ ไรที่จะทำได้ออก
จากความสำเร็จ นอกจากนั้นเป็นการทำลายส่วนรวมโดยทางอ้อม
เนื่องจากผลของลงทุนลงแรงเสียเวลาเลี้ยงกว่าจะเคย ใด เป็น ผลสำเร็จ
เมื่อรู้สึกความถูกต้องลงกทำให้หมดกำลังใจที่จะเลี้ยงกล้วยไม้ต่อไป

๓. เลี้ยงกล้วยไม้เพื่อการศึกษาค้นคว้า บุคคลประเภทนี้มัก
เป็นผู้นิยมศึกษาหาความรู้ เป็นคนอยากรู้จากเห็นชอบ
หาเหตุผล เสาะแสวงหาข้อเท็จจริงมากกว่าอย่างอื่น การเลี้ยงก็ไม
ได้เน้นหรือทะเยอทะยานจะมีแค่ของดี ๆ ชอบแต่ให้มันโตสวย ๆ อย่าง
เมื่อได้ความรู้ใหม่ ๆ แปลก ๆ ก็มีความภูมิใจและชอบที่จะเผยแพร่ให้
เพื่อนฝูงมีใครสหายได้ใช้ประโยชน์จากความรู้เหล่านั้น โดยไม่มีการ ยึด
บัง บุคคลประเภทนี้มักจะไม่มีภาระอันใด ชอบทำอะไร ๆ ที่เป็น
ประโยชน์อยู่เสมอ ๆ.

เมื่อใดกล่าวถึงนกเลียงกลวยไม่ทั้งสามประเภทมาแล้ว
 เขียนมีความเห็นว่า การที่จะตัดสินใจตนเองว่าควรจะเข้าอยู่ในประเภท
 ไหนโดยเด็ดขาดนั้นยังไม่เป็นการสมควร ควรจะกระทำเช่นนั้นอย่าง
 เรียกว่า “เดินสายกลาง” จะเหมาะกว่า เพราะทุก ๆ ประเภทต่าง
 ก็มีค่าสำคัญทั้งนั้น เช่นถ้านกเลียงกลวยไม่ขาดคุณลักษณะใน
 ประเภทที่หนึ่ง คือขาดความรักและสนใจก็อาจจะเบื่อง่าย ทำให้
 หง ๆ ขว้าง ๆ ผลที่ควรจะได้ก็ไม่ได้แต่ถ้ามีใจรักอย่างเดียว
 ไม่ทำเป็นการค้าขาย มีแต่ทางซอทางเคียว เงินทองก็จะเสียไปโดย
 ไร้เหตุ ควรจะได้มีการหมุนเวียนบ้าง เพื่อนำเงินที่ขายได้มาใช้
 ใช้จ่ายเป็นทุนเล่นต่อไป มีใช้ถ้อยคำอย่างบางคนที่ว่า “ปล่อยให้
 กลวยไม่ตายคารงดีกว่า” อันเป็นทางที่ผิด สำหรับคุณสมบัตินั้น
 สามข้อการเลียงกลวยไม่เพื่อการศึกษาค้นคว้านั้น ก็มีความ
 สำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าข้อหนึ่งและข้อสอง เพราะเป็นทางที่จะทำ
 ให้เกิดความรู้ความชำนาญขึ้นแก่ตัวเอง จะได้ใช้เป็นที่เครื่องมือ
 เสริมและขยายปรับปรุงวิชาการของตนให้เจริญก้าวหน้าไป ตามยุค ตาม
 สมัยได้ ถ้าการเลียงไม่มีการศึกษาค้นคว้าประกอบไปด้วย ก็คงจะ
 ก้าวตามไม่ทันของต่างประเทศเป็นแน่ ผลสุดท้ายก็สิ้นสุดลงด้วยการ
 สิ้นสุดของเขามาโดยไม่ได้นำมาทำประโยชน์อะไร นอกจากประจบ
 ประชันกันเองเท่านั้น.

บทที่ ๑

การจำแนกกล้วยไม้

การจำแนกกล้วยไม้เป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับการศึกษาของกล้วยไม้ และแม้กระทั่งนักเลี้ยงกล้วยไม้เป็นงานอดิเรกทั่วไป ก็จำเป็นต้องมีความรู้ในเรื่องนี้ไว้ด้วย ในทัศนะของนักศึกษานักการจำแนกกล้วยไม้สามารถนำไปสู่การศึกษาขั้นสูงได้หลายอย่าง เห็นกันว่าถ้าใครค้นพบของใหม่ก็สามารถนำมาวิเคราะห์จัดเข้าพวกเข้าหมู่ และในที่สุดก็สามารถบรรยายชื่อได้อย่างถูกต้อง สำหรับในด้านการผสมพันธุ์ก็ช่วยให้บุคคลสามารถทำการผสมพันธุ์สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี เช่นเราทราบว่ากล้วยไม้ในสกุลเดียวกันโดยปกติจะผสมพันธุ์กันได้ หรือชาวมกล้วยไม้คนละสกุลแต่มีลักษณะรูปทรงกลีบดอกและการเจริญเติบโตใกล้เคียงกันมากซึ่งสามารถผสมพันธุ์กันได้ ก็จะทำให้เราไม่ต้องเสียเวลาทำการผสมกล้วยไม้คนละสกุลที่ไกลกันมาก ๆ ซึ่งจะไม่มิต่างสำเร็จได้เลย นอกจากนี้การจำแนกกล้วยไมยังช่วยให้นักเลี้ยงกล้วยไม้สามารถ ปลูก ปลูก ปลูก และขยายพันธุ์กล้วยไม้ชนิด ๆ ได้ถูกต้องตามหลักเกณฑ์ แม้ว่าจะไม่เคยเลี้ยงกล้วยไม้ชนิดนั้นมาก่อน ทุกแต่เคยเลี้ยงกล้วยไม้ที่อยู่ในสกุลเดียวกันมาแล้ว นอกจากนี้ใครที่กล่าวมานั้น หากจะมโนศึกษาทำการเกษตรรวมพันธุ์กล้วยไม้เพื่อการศึกษาเปรียบเทียบ

ทางที่จะเก็บรวบรวมเข้าหมวดหมู่ได้โดยถูกต้อง ทำให้สามารถแสดงข้อ
ลักษณะคล้ายคลึงและข้อแตกต่างได้อย่างชัดเจน.

ในอาณาจักรพืช (Plant Kingdom) เราสามารถระจำระบบของ
กล้วยไม้ได้ดังนี้ :-

- Phylum.....Spermatophyta
- Sub-Phylum.....Angiosperm
- Class.....Monocotyledoneae
- Order.....Microspermae
- Family.....Orchidaceae
- Sub-family {
 - Diandreae
 - Monandreae

จาก Family --Orchidaceae หรือที่เรียกกันว่าวงศ์กล้วยไม้
นี้ยังแบ่งออกเป็นสกุลหรือ Genus อีกมากมาย นับตั้งแต่ นักพฤกษศาสตร์
ได้ค้นพบพืชในวงศ์กล้วยไม้แล้ว ก็ได้มีผู้ค้นพบกล้วยไม้สกุลต่าง ๆ เพิ่ม
ขึ้นเรื่อย ๆ จนกระทั่งในปัจจุบันนี้ปรากฏว่าที่ค้นพบแล้วมีประมาณมากกว่า
๑๓๐ Genus และแต่ละ Genus ก็ยังแบ่งแยกออกเป็นชนิดหรือ Species
เช่น หวายคิง ซึ่งเป็นชื่อที่นักเลี้ยงกล้วยไม้ทั้งใหม่และเก่ายอมรับทั่ว
กันทุกคน หวายคิงนี้มีชื่อวิทยาศาสตร์ซึ่งบางทีเรียกกันว่าชื่อทาง
พฤกษศาสตร์ หรือชื่อสกุลว่า *Dendrobium superbiei* ซึ่ง *Dendrobium*
เป็นชื่อสกุลหนึ่งของกล้วยไม้ เมื่อพบที่ใดก็แสดงให้ทราบว่ากล้วยไม้

คนน้อยในสกุล *Dendrobium* หรือที่เราเรียกกันติดปากว่า "สกุล
 หวาย" แต่เมื่อมี *superbium* ค่อยๆ เข้าไป เราทราบได้ว่าหวายคน
 นั้นเป็นหวายคิง นอกจากที่โตกลางมาแล้ว ยังมีชื่อที่แสดงเฉพาะเจาะ
 จงละเอียดลงไปกว่านี้อีก เช่น *Dendrobium schulleri* var R.K. Thomas
 นอกจากจะทราบว่า เป็นกล้วยไม้สกุลหวายมีชื่อชนิด *schulleri* แล้ว กล้วย
 ไม้ชนิดเดียวกันแต่มีกำเนิดจากคนละเมล็ดย่อมจะมีลักษณะประจำตัว ผิด
 เพี้ยนกันไปได้ไม่มากนัก ยิ่งไปกว่านั้นว่า ดอกเล็กกว่า สีอ่อนกว่า เติบง
 ยากกว่า หรือใบสั้นกว่า ฯลฯ จึงทำเป็นระบอบชื่อที่ลงไปข้างท้าย
 กล้วย คำย่อ var. นั้น ย่อมาจาก variety หรือพันธุ์ ซึ่งภาษากกล้วย
 ไม้มักนิยมเรียกว่า "พันธุ์" และ ชื่อประจำ "พันธุ์" มักนิยมใส่ชื่อเจ้าของ
 เช่น *Dendrobium schulleri* var. R.K. Thomas ก็หมายความว่า เป็น
 หวาย *schulleri* พันธุ์ของนาย R.K. Thomas และกล้วยไม้ที่มี variety
 พวงทายนดอกหน้าเป็นชนิด เพราะมีคุณลักษณะพิเศษที่ทำให้ชวนสนใจ
 จึงตั้งชื่อคนไว้เป็นเครื่องหมาย เช่น หวาย *schulleri* พันธุ์ของนาย R.K.
 Thomas นั้นเป็นต้นที่ทาสีเสียง โคนกล้วยไม้ดอกผสมหลายมาก ลักษณะที่
 ใช้ไม้ต้นนี้เป็นพ่อโตให้คนสังเกตเห็นดีกว่าต้นอื่น ๆ นอกจากการใช้
 ชื่อยุคคลเป็นชื่อประจำพันธุ์แล้ว บางทีก็ใช้เครื่องหมายที่แสดงคุณ
 ลักษณะพิเศษของกล้วยไม้ต้นนั้นคล้ายปริญญาที่ต่อท้ายชื่อยุคคล เช่น
Dendrobium phalaenopsis F.C.C. (F.C.C. ย่อมาจาก First Class Certi-
 ficate หรือใบประกาศนียบัตรชั้น ๑ ซึ่งหมายความว่าหวาย

phalaenopsis ต้นนั้นโตกระเนนการตักสิน ๕๐ กระเนนขึ้นไปมาแล้ว ถ้า
จะกล่าวกันโดยละเอียดจริง ๆ แล้ว จะต้องมอภษรย่อของสถาบันหรือ
สมาคมที่ไ้ประกาศนียบัตรกล้วยไม้ต้นนั้นควย เช่น F.C.C. RHS. ซึ่ง
หมายความว่า First Class Certificate จาก Royal Horticultural
Society แห่งประเทศอังกฤษ แต่ถ้าเป็น F.C.C. AOS. ก็หมายความว่า
จาก American Orchid Society เป็นต้น เมื่อนำกล้วยไม้ต้นเหล่านี้
ไปใช้ผสมพันธุ์ ก็เป็นทหวงกนว่าลูกผสมจะมลกษณะตชน เช่น
Dendrobium phalaenopsis F.C.C. RHS. เมื่อนำไปใช้ผสมพันธุ์ ลูกผสม
ที่โต มักให้ดอกสีเข้ม ดอกขนาดใหญ่เป็นส่วนมาก
ตามที่โตกล่าวไว้แล้ววาพืชในวงศ์กล้วยไม้นั้น เเทาที่คนพบ
แล้ว สามารถแบ่งออกได้เป็นมากกว่า ๑๓๐ สกุล แต่สกุลที่มี
ประโยชน์ในทางการค้าจริง ๆ นั้นมีอยู่ไม่กี่สกุล ทั้งนี้โดยการพิจารณา
ถึงคุณลักษณะหลาย ๆ ประการประกอบกัน เช่น ปลุกและเลี้ยงง่าย
เจริญเติบโตเร็ว ขยายพันธุ์ง่าย ออกดอกง่าย ดอกตก ดอกบานทน
ช่อดอกใหญ่ ขนาดและสีของดอก ฯลฯ เป็นต้น กล้วยไม้สกุลโคม
คุณลักษณะเหล่านี้ประจำอยู่มาก ถนยมปลูกเลี้ยงไว้เป็นการค้า
คือเป็นารชอยกตัวอย่างสกุลของกล้วยไม้นิยมปลูก เป็น การค้า
ทั้งในบ้านเราและในต่างประเทศ เพื่อจะไ้รจกคนเคยกกล้วยไม้สกุล
เหล่านี้ไว้ควย และถ้าไ้มีโอกาสใกล้ชิดหรือศึกษาลักษณะของแต่ละ
สกุลโดยละเอียดแล้ว ก็จะทำให้สามารถทราบเหตุผลได้ใ้ในภายหลังว่า

กล้วยไม้สกุลนั้น ๆ มีคุณสมบัติใดที่เด่นทำให้สามารถใช้ในการค้า
ได้

๑. *Aerides* ตัวอย่างกล้วยไม้ในสกุลนี้ที่ เราพบเห็น เสมอ ๆ
ในบ้านเรา ก็ไต่แกเองก็หลายทั้งหลาย เช่น กุหลาบแดง กุหลาบหิน
รวมทั้งกุหลาบขาวซึ่งหาได้ยาก

๒. *Arachnis* ตัวอย่างมาตรฐานของกล้วยไม้สกุลนี้ไต่แกแมลง
ปอชนิดต่าง ๆ

๓. *Cattleya* ในบรรดากล้วยไม้สกุลที่ใช้ในการค้าทั้งหลาย
กล้วยไม้สกุลนี้ขานว่าเป็นสกุลที่ได้รับความนิยมมากที่สุด จะเห็นได้จาก
มณีนยมปลุกกันอย่างแพร่หลายทั่วโลก ทั้งต้นและดอกก็มราคาคงกว่า
กล้วยไม้สกุลอื่น ๆ ยิ่งกว่านั้นกล้วยไม้ในสกุลนี้สามารถเจริญเติบโต
ได้ดีในสภาพของถิ่นฟ้าอากาศทั่ว ๆ ไป เมื่อใดกล่าวถึงกล้วยไม้สกุล
Cattleya แล้ว ก็ใครจะขอโอกาสแนะนำให้ผู้อ่านใครจักยกกล้วยไม้
อีก ๓ สกุล ซึ่งแม้จะไม่มีควมสำคัญในทางการค้า แต่ก็สามารถผสม
พันธุ์กับสกุล *Cattleya* ได้ ทำให้เกิดลูกผสมที่มีคุณภาพค่อนข้างดี สกุล
เหล่านี้ได้แก่ *Laelia*, *Brassavola*, และ *Sophranitis* ซึ่งสกุลโดยทั่วไป
ไปนิยมเขียนด้วยชื่อและเขียนชื่อ Species ที่วัดตามหลังเช่น *C. dowiana*
หมายความว่ากล้วยไม้ชนิดนี้อยู่ในสกุล *Cattleya* บางทีจะพบว่ามี Lc.
Be. Blc. หรือ Sc. ก็หมายความว่า เป็นลูกผสมข้ามสกุลระหว่าง *Cattleya*
กับใน ๓ สกุลที่กล่าวมาแล้ว แล้วแต่อักษรย่อจะเป็นชื่อของสกุลใด

๔. *Cymbidium* ส่วนมากของกล้วยไม้สกุลนี้เป็นกล้วยไม้ชอบอากาศเย็น ฉะนั้นในบางประเทศเช่น สหรัฐอเมริกา ออสเตรเลียและในยุโรปบางตอนจึงนิยมกันอย่างแพร่หลาย เพราะมีดอกสวยและบานทนซึ่งสามารถทำราคาได้ดี มีอยู่บางชนิดเท่านั้นที่อยู่ทางเขตร้อน ในบ้านเราก็มียูอย่าง เช่น กาเวการ้อน เป็นต้น

๕. *Cypripedium* มีชื่อสกุลอีกชื่อหนึ่งเรียกว่า *Paphiopedilum* หรือชื่อสามัญว่า Lady Slipper ซึ่งแปลตรงๆ ว่า "รองเท้านาง" มีกำเนิดโดยทั่วไปอยู่ทางแถบทวีปอเมริกาเหนือ เช่น ไทย สยามตรา พม่า ฯลฯ

๖. *Dendrobium* หรือสกุลหวาย กล้วยไม้ในสกุลนี้มีมากชนิดด้วยกัน ลักษณะต่างกันอย่างกว้างขวาง แม้แต่ในสกุลเดียวกันบางทีก็ผสมกันไต่ยาก กล้วยไม้ไทยหลายชนิดอยู่ในสกุลนี้ และกล้วยไม้ต่างประเทศสกุลนี้ชวาได้ง่ายและนิยมกันอย่างแพร่หลายในบ้านเราก็คือสกุลหวายนั่นเอง

๗. *Miltonia* เป็นกล้วยไม้ อีสกาลหนึ่งทนร่มเงามากในต่างประเทศ เนื่องจากมีสีสวยฉูดฉาดสีค่อนขุ่นๆ แต่ในบ้านเราเลี้ยงลำบากเพราะเป็นสกุลที่ชอบอากาศชื้นและอุณหภูมิต่ำเล็กน้อย ถึงกระนั้นก็มีคนเลี้ยงสำเร็จ แต่ให้ดอกไม่ใหญ่เท่าที่ควร เป็นกล้วยไม้ อีสกาลหนึ่งที่มีสีสวยสีค่อนขุ่นๆ

๘. *Odontoglossum* เป็นกล้วยไม้อากาศเขมออกสกุลหนึ่ง
ที่ต่างประเภทนิยมเลี้ยงกันอย่างแพร่หลาย รองลงมาจาก *Cymbidium*
ดอกใหญ่ช่อยาว สีปรากฏเป็นลวดลายต่าง ๆ กัน

๙. *Oncidium* เป็นกล้วยไม้ต่างประเภทที่มาจากชนิดเจริญเติบโต
โตโตคในเขตร้อน นักเลี้ยงกล้วยไม้ในยุคก่อน ๆ ได้เคยส่งเข้ามาบาง
ชนิดยังคงมีปรากฏอยู่จนทุกวันนี้

๑๐. *Phaius* เนื่องจากกล้วยไม้สกุลนี้มีอยู่ไม่กี่ชนิด ความ
นิยมจึงไม่สู้แพร่หลายนัก ในบ้านเราก็มอบ้างเช่น ของพรวาง ซึ่ง
เจริญงอกงามได้ในแถบภาคเหนือ

๑๑. *Phalaenopsis* เป็นกล้วยไม้สกุลหนึ่งที่มีถิ่นกำเนิดเขตร้อน
การค้ำในต่างประเทศแต่เนื่องจากชอบอากาศชื้นและค่อนข้างเย็น จึงไม่
เหมาะนักที่จะนำมาเลี้ยงเป็นการค้าในบ้านเรา ถ้าเลี้ยงไว้เพื่อกำรศึกษาก็
พอจะกระทำได้ แต่การเจริญเติบโตช้ากว่าที่ควรจะเป็น ในบ้านเรายังมี
ผู้เข้าใจผิดในเรื่องชื่อสกุลน้อยมาก โดยเหตุที่กล้วยไม้สกุล *Dendrobium*
หรือ "หวาย" มี Species หนึ่งมีชื่อว่า *phalaenopsis* และเนื่องจาก
กล้วยไม้สกุลหวายนั้นเจริญงอกงามง่ายให้ดอกง่าย จึงมีฝรั่งและเลี้ยง
กันอย่างแพร่หลาย *Dendrobium phalaenopsis* นี้เป็นกล้วยไม้ชนิด
หนึ่งในสกุลหวายที่แพร่หลายจนเป็นที่รู้จักกันเคยกันเป็นอย่างดีในวงการ
กล้วยไม้ของเมืองไทย และด้วยความเคยชินนั่นเอง เมื่อพูดถึง *Phalae-*
nopsis จึงเข้าใจเป็น *Dendrobium phalaenopsis* ซึ่งมักจะนิยมเรียก

ย่อ ๆ ว่า “ฟาแลน” ความจริง “ฟาแลน” ในสกุลหวายนั้นเป็นชื่อชนิด
โดยอาศัยเหตุที่ หวายชนิดนี้คนจีนกระทรวงมรดกตก เลียงทง ๆ ขวาง ๆ
ใดใคร ๆ กรู จก แต่กล้วยไม้สกุล *Phalaenopsis* นั้นมีไม่แพร่หลาย ใน
บ้านเราจึงทำใหม่อย่างคนไม่รู้จักว่าสกุล *Phalaenopsis* ก็มีการจัดระเบียบ
แย่งแยกชนิดออกไปก็เช่นเคยวอยสกุลอื่น ๆ เหมือนกัน

๑๒. *Renanthera* กล้วยไม้สกุลนี้ไม่มากนัก ตัวอย่างเช่น
หวายแดง (*Renanthera coccinea*) ที่มักจะเห็นในบ้านเลขที่ ๓๓๓ เป็น
กล้วยไม้สกุลที่มียาที่สำคัญในการผสมพันธุ์ อยู่บ้าง โดยเหตุที่
สามารถผสมข้ามสกุลกับสกุลอื่นที่ใกล้เคียงได้เช่น *Arachnis*, *Vanda*
เป็นต้น

๑๓. *Saccolabium* เป็นกล้วยไม้สกุลหนึ่งที่มีชื่อเสียง โดย
เฉพาะในบ้านเรา ตัวอย่างกล้วยไม้ในสกุลนี้ได้แก่ ช้างต่าง ๆ เช่น ช้าง
แดง ช้างเผือก ช้างกระ เป็นต้น บางทีจัดอยู่ในสกุล *Rhyncostylis*
เนื่องจากกล้วยไม้สองสกุลนี้มีลักษณะแยกกันไต่ยาก เช่น พวงมาลัย
โอยเวศ เป็นต้น

๑๔. *Asecontrum* เป็นกล้วยไม้สกุลที่มีสรรพคุณยาพิษ
ตา ชื่อตอกแน่น ตอกตก เช่นพวกเข็มต่าง ๆ มี เข็มเส็ด เข็มแดง เข็ม
แดง เข็มม่วง เป็นต้น มีลักษณะผิดเพี้ยนไปจากสกุลช้างบ้างเล็กน้อย
เป็นกล้วยไม้พุ่มเมืองของไทยที่ต่างประเทศกำลังนิยมมาก

๑๕. *Spathoglottis* เป็นกล้วยไม้ที่มีพมเพื่อยึดโคนใบของประเทศไทยและมลายู ตัวอย่างกล้วยไม้สกุลนี้คือ กล้วยไม้ที่เรานิยมเรียกกันว่า "กล้วยไม้คน" ซึ่งปรากฏว่า ไททำช่อเสียงให้แก่เมืองไทยจนเป็นที่รู้จักกันในต่างประเทศ

๑๖. *Vanilla* เป็นกล้วยไม้สกุลหนึ่งที่ใช้เป็นการค้าโดยใช้ผลสกัดเอาน้ำมันหอมเพื่อนำมาใช้เป็นน้ำปรุงขนมเช่นใส่ไอศกรีม ก็จะเรียกสั้นๆ ว่า "ไอศกรีมวานิลลา"

๑๗. *Vanda* เป็นกล้วยไม้สกุลใหญ่และมีช่อเสียงในทางการค้าสกุลหนึ่ง มีรูปร่างผิดแผกแตกต่างกันภายในสกุลบ้าง แต่มีลักษณะพิเศษคือ สามารถผสมข้ามสกุลกับกล้วยไม้สกุลอื่นได้หลายสกุล เช่น *Arachnis*, *Acides*, *Renanthera*, *Phalaenopsis*, *Saccolabium*, เป็นต้น จึงมีลูกผสมที่ให้ออกแบบแปลก ๆ ทำให้เป็นที่นิยมกันอย่างแพร่หลาย

ที่ไทกล่าวมาแล้วทั้ง ๑๗ สกุลนี้เป็นสกุลที่ไทพบเห็นบ่อยๆ ทั้งของจริง ในตำรา หรือตามหนังสือวารสารกล้วยไม้ต่างประเทศ ส่วนสกุลที่ไม่มีความสำคัญในทางการค้าก็จะไม่นำมากล่าวไว้ เพราะจะไม่ใคร่ได้พบเห็นบ่อยนัก

ยังมีผู้เชี่ยวชาญอีกมากโดยคิดว่า "กล้วยไม้" นั้นหมายความว่าถึง เอื้องที่ใส่กระเช้าแขวน หรือ *Cattleya* ซึ่งมีแพร่หลายเป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไป ผู้เขียนเคยถูกถามว่า "*Vanda*" นั้นเขาเดียงอย่างไร

กล้วยไม้หรือเปล่า” ซึ่งแสดงว่าผู้ถามไม่ทราบจริง ๆ ว่า *Vanda* ก็คือ
กล้วยไม้สกุลหนึ่งจึงจำเป็นต้องอธิบายกันเป็นราย ๆ ไป แต่เมื่อได้อ่าน
บทความที่ได้อ่านมาแล้วก็กลายเป็นที่หวังใ้ใจว่าคง จะทำให้ผู้อ่านได้กระจ่าง
แจ่มถึงลักษณะของกล้วยไม้ไต่อย่าง ส่วนลักษณะโดยละเอียดของแต่ละ
สกุลนั้นจะได้นำมากล่าวเป็นสกุล ๆ ไปโดยเลือกเฉพาะสกุลที่สำคัญ ๆ
ซึ่งนักเลี้ยงกล้วยไม้เมืองไทยเราจำเป็นต้องเกี่ยวข้องของกล้วยไม้เหล่านั้น

การจำแนกกล้วยไม้โดยอาศัยลักษณะการเจริญเติบโตและรูปทรง

โดยเหตุที่การเลี้ยงกล้วยไม้และการขยายพันธุ์กล้วยไม้ด้วยวิธี
ธรรมชาติ จำเป็นจะต้องอาศัยหลักเกณฑ์บางประการเพื่อทำให้การปฏิบัติ
เป็นไปอย่างถูกต้องตามหลักเกณฑ์และได้ผลดี เป็นต้นว่าการจัดหา
ภาชนะปลูก การวางต้นกล้วยไม้ในภาชนะรวมทั้งการปฏิบัติในการตัด
แยกขยายพันธุ์ จำเป็นจะต้องได้ศึกษาว่ากล้วยไม้ที่ปลูกนั้น ๆ มีการเจริญ
เติบโตอย่างไร ingsงอกลงไปตามทิศทางใดเพื่อจะได้ปฏิบัติให้ถูกต้องตาม
ธรรมชาติของกล้วยไม้ชนิดนั้น ๆ

จากการศึกษาลักษณะการเจริญเติบโตอันก่อให้เกิดรูปทรงของ
กล้วยไม้ทั้งหมด ทำให้เราสามารถแบ่งกล้วยไม้ ออกได้เป็น ๒ ประเภท
กล้วยไม้คือ :-

- ๑. Monopodial Growth กล้วยไม้ที่อยู่ในประเภทนี้ เป็น
กล้วยไม้ที่มีการเจริญเติบโตขึ้นทางส่วนยอดเรื่อย ๆ ไปทางเดียว

โดยไม่มีช่อกำกั ทงนเนื่องจากมีใบใหม่งอกขึ้นทางส่วนยอด อยู่
 ตลอดไป ซึ่งเป็นผลของการสร้างใบโดยอาศัยกา ทมหนาที่ผลิตใบใหม่
 เรียกว่า Terminal leaf bud และในขณะเดียวกันลำต้นก็จะเจริญตามชน
 ไปเป็นสัดส่วนกับจำนวนใบที่เพิ่มขึ้น รากจะเจริญออกทางด้านข้างของ
 ลำต้นส่วนที่มอายุแก่พอสมควร ึ่งส่วนของลำต้นที่ต่ำกว่าจะมีอายุแก่
 กว่ารากที่เจริญอยู่ส่วนล่างจะมีอายุแก่กว่าและแตกสาขาเป็นระย รากที่
 แข็งแรง กลวยไม่ประเททนอาจแตกแขนงหรือหน่อจากด้านข้างของลำ
 ต้นได้ในกรณีที่มีความแข็งแรงสมบูรณ์ มอายุมากมาเลียงเหลือเพื่อ
 หรือในกรณีที่การเจริญเติบโตในส่วนยอดได้รวบ ัน ครอบ เป็นเหตุให้ไม่
 สามารถเจริญขึ้นตามทิศทางเดิมได้ หน่อหรือแขนงที่เจริญออกด้านข้าง
 เราเรียกว่า lateral shoot บนยอดที่ผลิตใบใหม่เรื่อย ๆ นั้นไม่มีกาเจริญ
 ของทาดอก ฉะนั้นจึงไม่มีการออกดอกที่ยอดเลย แต่ช่อดอกจะผลิตออก
 ทางด้านข้างของลำต้นระหว่างใบต่อกใบ ในกรณที่กลวยไม่ชนต้นนมลำต้น
 ซึ่งมช่อจะทำให้แลเห็นคล้ายช่อดอกแทงขึ้นมาจากกาใบ กลวยไม่ประ
 เททนบางชนิดก็แลเห็นลำต้นช่อกเงิน เช่น Vanda Joaquim แต่บางชนิดก็
 แลเห็นลำต้นไม่ช่อกเงิน เช่น ฟ้ามุ่ย (Vanda coerulea), ช้าง (Saccolabium
 giganteum) เป็นต้น ในกรณีที่ไม่สามารถเห็นลำต้นได้ช่อกเงินนั้นเนื่องจาก
 ขอบปล้องของลำต้นที่ใบซ้อนสลบกันแน่นโคนใบจะหุ้มห่อลำต้นไว้อย่างมิด
 ซิดแต่ถ้าลอกใบออกจะเห็นว่ากาใบนั้นหมอบุ้โดยรอบลำต้นส่วนล่างของ
 กาใบที่คอกอยู่กษของลำต้น และที่ส่วนเหนือของช่อลำต้นนเองปรากฏ

มีตาแขนง (foliage bud) และตาดอก (flower bud) ฉะนั้นส่วนข้าง
 ของลำต้นจะมีโอกาสที่จะแตกแขนงหรือออกดอกได้แล้วแต่โอกาสกล้วย
 ไม้ประเภทที่มีการเจริญเติบโตแบบ Monodial นมอยู่หลายสกุลที่มีชื่อ
 เสียงในทางการค้า เช่นสกุล *Vanda*, *Adrides*, *Sacclabium*, *Aru-*
chuis, *Phalaenopsis*, *Renanthera* เป็นต้น กล้วยไม้ประเภทนี้มีลำต้น
 ซึ่งถือว่าเป็นลำต้นแท้จริงคือเจริญเติบโตตรงขึ้นและมხო ปล่อยให้ มีตา
 แขนง และมีตาดอก ส่วนใบก็มักตายไปซึ่งถือว่าเป็นก้านใบ หากแต่
 หุ้มลำต้นอยู่ ใบมักหนาหรือยาว ลำต้นใหญ่แข็งแรงเพราะต้องทำหน้าที่
 เก็บอาหารด้วย บางอย่างที่มีใบหนาเช่น ช้าง ใบจะช่วยเก็บอาหาร
 ได้มาก

ภาพหนึ่ง

แสดงตัวอย่างกล้วยไม้ที่มีการเจริญ

แบบ Monopodial

แวนด้า โยคิม

แมลงปอ

เข็มเสด

(Vanda Miss Joaquim) (Arachnis)

(Ascocentrum miniatum)

๒. Sympodial Growth กล้วยไม้ที่อยู่ในประเภทนี้ เป็น
 กล้วยไม้ที่มีการเจริญเติบโตคืบคลานไปตามเครื่องปลูก ฉะนั้นในการปลุก
 จึงจำเป็นต้องเอาคานหลังที่ติดขอบหนึ่งของภาชนะไว้ กล้วยไม้ประเภทนี้ส่วน

มากมีลำลูกกล้วย (Pseudo-bulb) เป็นเครื่องเก็บสะสมอาหารไว้ใช้ในการ
 เจริญเติบโตของลำใหม่ ฉะนั้นแทบทุกๆ ลำที่ยังไม่ค่อยแก่จนเกินไปจะต้องพึ่งพาอาศัย
 ชึ่งกันและกัน ผลของการเจริญแบบนี้ทำให้เกิดเป็นกอใหญ่ขึ้น การเจริญ
 เติบโตของแต่ละลำมีจำกัด เมื่อดอกคนแล้วจะไม่มีการเจริญ
 เติบโตในส่วนของลำนั้นอีกต่อไป หากแต่ถ้าซึ่งอยู่ที่โคนของลำจะเจริญ
 งอกออกเพื่อสร้างลำใหม่ต่อไป กล้วยไม้ที่มีการเจริญแบบนี้ไม่มีลำต้น
 ที่แท้จริง แต่มีสวนหนึ่งที่ทำหน้าที่คล้ายลำต้นคือมีข้อปล้องสามารถแตก
 ลำใหม่ได้ ส่วนนี้คือส่วนที่คล้ายหรืออนเชกไปกับเครื่องปลอกเรียกว่า
 Rhizome ส่วนที่ติดต่อกับเครื่องปลอกนั้นมีความแข็งแรงมั่นคงแน่นทำให้
 ต้นไม้ทรงตัวอยู่ได้ ดังที่ได้อธิบายมาแล้วว่า กล้วยไม้ประเภทนี้ส่วนมากมี
 ลำลูกกล้วยไว้สำหรับเก็บสะสมอาหาร จึงเป็นที่น่าสังเกตใ้คว่ากล้วยไม้
 ประเภทนี้พวกทั่วไปมีความทนทานในการนำส่งไประยะทางไกล ๆ
 ได้ แม้ว่าใบจะหลุดร่วงก็ไม่ตายเพราะมีลำลูกกล้วยซึ่งเปรียบเสมือนคลัง
 อาหารอยู่แล้ว ที่โคนลำลูกกล้วยปรากฏมีข้อปล้องดีกว่าตรงกลางลำ ที่
 เหนือข้อของลำลูกกล้วยทุกๆ ข้อทั้งสองมีตาชอกสลักกับตาแขนง แต่ตา
 ชอกมักจะเจริญที่ปลายลำก่อน และตาแขนงหรือตาหน่อจะเจริญที่โคนลำ
 ส่วนที่ติดต่อกับเครื่องปลอก เพราะเป็นส่วนที่มีเครื่องรองรับการเจริญเติบโต
 ของหน่อใหม่และไกลคลังนำอาหารมากที่สุดและเป็นการเจริญตัวของ
 Rhizome ต่อจากของเดิมด้วย กล้วยไม้บางสกุล ตาซึ่งอยู่ตามข้อในส่วน
 กลาง ๆ ของลำ จะไม่มีโอกาสเจริญเป็นหน่อหรือตอกได้เลยเช่นสกุล

Cattleya เป็นต้น ทรงนถามเหตุที่ทำให้ตาชอกชงอยู่ปลายลำไทรย
 อดตาย ลำต้นกระหมกโอดาสระให้ชอกชอกต่อไป และในทำนอง
 เคยวงนถากตาหน่อส่วนที่อยุชทุกบเครื่องปลุกตกทำลาย เสียหายหมด
 ตกตา ตายน ๆ ซึ่งชอกเห็นชอกมากไม่สามารถที่จะเจริญออกมาเป็นต้นได้
 หรือแขนงได้ แต่กมล้วยไม้ประเภท sympodial บางสกุล เช่น
 Dendrobium หรือสกุลหวาย ซึ่งแม้ว่าตาชอกที่ชอกออกชอกไปแล้วหรือ
 ตกทำลายเสียหายไป ตารอง ๆ ลงมากสามารถออกชอกได้ หรือถ้าหาก
 ตาหน่อที่โคนลำเสียไป ตาที่อยู่ถัดขึ้นมาจึงสามารถแตกหน่อได้ทุกตา
 แม้กระทั่งตาชอกที่ปลายยอดของลำก็ยังสามารถผลิตหน่อได้ ฉะนั้นลำ
 ลกกมล้วยของหวายซึ่งแก่ ตาที่โคนเสียหายหมดแล้ว เมื่อดูดเอาส่วนของ
 ลำไปปักชำในท่อน ๆ โดยมี factor แวกคลุมพอเหมาะก็สามารถจะแตก
 เป็นต้นกมล้วยไม้เล็ก ได้อีก โดยอาศัยอาหารและน้ำที่ลำลกกมล้วยเดิมได้
 เกยสะสมไว้ที่ตาชอกซึ่งสามารถเจริญเติบโตมาก่อน ต้นกมล้วยไม้เล็ก ๆ
 อันเป็นผลจากการแตกตาตามข้อที่เราเรียกว่า "ตะเกียง" หรือ off-set
 ตัวอย่างของกมล้วยไม้ประเภท sympodial นี้ได้แก่ กมล้วยไม้ ในสกุล
 Cattleya, Dendrobium, Oncidium, Cypripedium เป็นต้น กมล้วยไม้
 บางสกุลมีการเจริญเติบโตแบบ sympodial แต่ตรงปลัดนั้นจะคล้าย
 Monopodial เช่น Dypripedium หรือรองเท้านารีซึ่งความจริงเป็น
 sympodial แท้ ๆ เพราะตาชอกเจริญออกทางยอด (Terminal flower

bud) ส่วนหน่อเจริญออกทางโคนจนกระทั่งเกิดเป็นกอใหม่ขึ้นทันที หากแต่ไม่มีลำลูกกล้วยให้สังเกตเห็นได้ จึงอาจทำให้เกิดการเข้าใจผิดขึ้น

รูปที่ ๒

แสดงตัวอย่างกล้วยไม้ที่มีการเจริญเติบโต

แบบ Sympodial

สกุลแคทลียา
(Cattleya)

สกุลหวาย
(Dendrobium)

สกุลรองเท้านารี
(Cerythopodium)

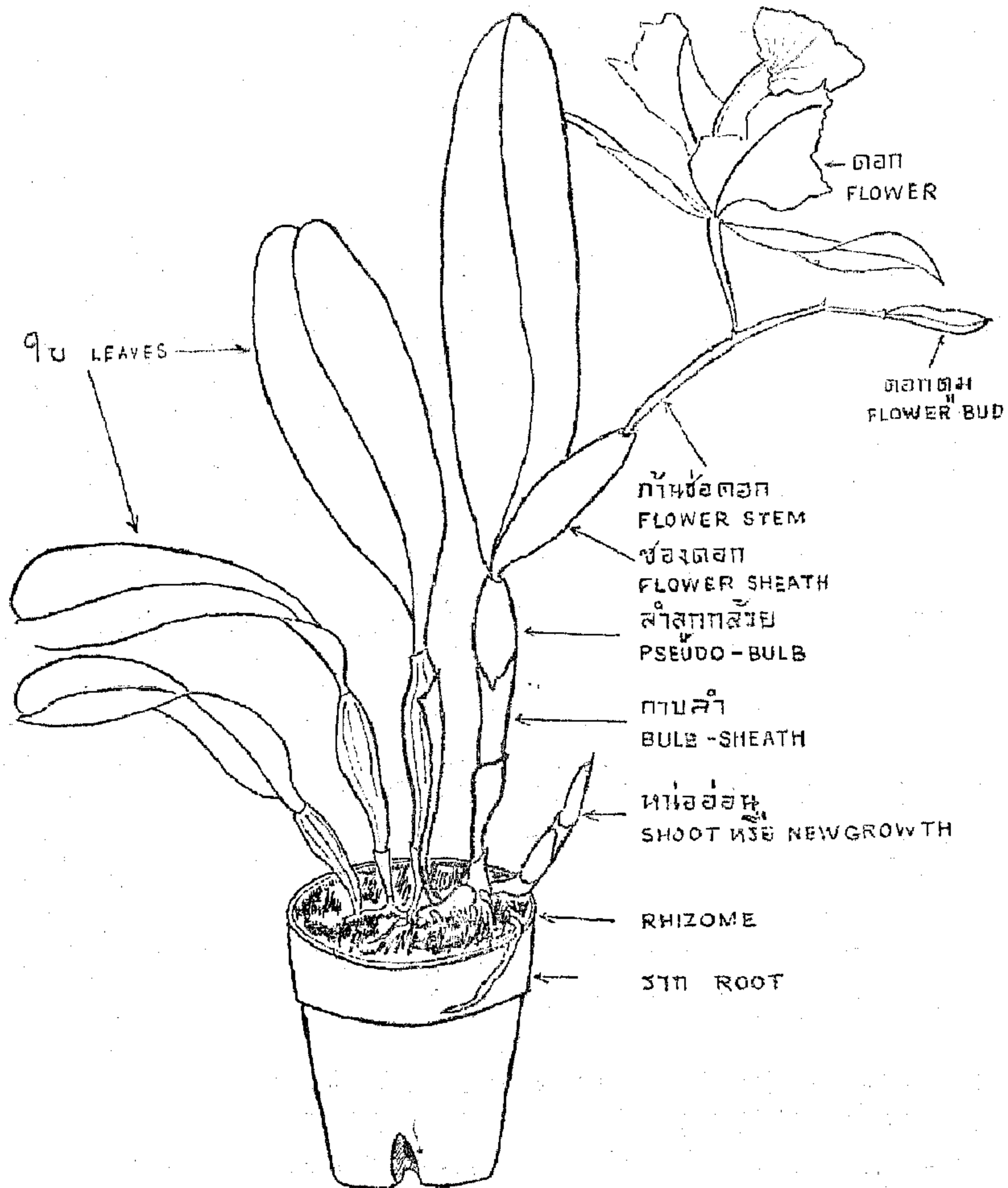
การที่แบ่งกล้วยไม้ออกเป็นสองประเภทใหญ่ ๆ โดยถือการเจริญเติบโตและรูปร่างเป็นหลักดังกล่าวมานี้ นั้นว่ามีประโยชน์มาก

ในการที่จะพิจารณาทิศทาง ปลูก ปูปลูก และ ถวาย พันธุ์ ศัตรู และ การ ปลูก
 ของเมล็ดพันธุ์ การเจริญเติบโตของต้น ๆ นั้น การพิจารณาเมล็ดพันธุ์
 ใหม่นี้ และ ถ้าใช้การตรวจหรือพิจารณาว่าเมล็ดพันธุ์นั้นโตเร็วมีการ
 เจริญเติบโตเร็วไหม เราจะสามารถทราบว่าการขยายพันธุ์ ใด เป็น
 ดีกว่าถ้าหากเราทราบว่ากลไกของต้นในกรณีการ เจริญเติบโต แบบ Monopodial
 คือเจริญขึ้นทางส่วนยอดหรือส่วน ๆ และสามารถแยกหน่อขึ้น
 ทางใด เราจะสามารถสังเกตเห็นการขยายพันธุ์ ซึ่ง ใด ว่ามีลักษณะปลูก
 ยอดเจริญขึ้นแล้วไป อีก ส่วน ของพืชหรือจากไปที่จะแยกหน่อ ออกทาง
 ทางข้างแทนที่ต้นเดิมถ้ากลไกของต้นในกรณีการเจริญเติบโต แบบ Sym-
 podial คือมีการเจริญเติบโตแยกหน่อออกจากโคนต้นเป็นกอ เรา
 สามารถที่จะหาวิธีขยายพันธุ์ ใด โดยใช้แยกกอ เท่าที่กล่าวมาแล้วเป็น
 เพียงตัวอย่าง ส่วน หนึ่ง ของ ประโยชน์ ใน การ แบ่ง การ เจริญเติบโต ของ
 กลไกของส่วนวิธีการขยายพันธุ์ แต่ ๆ นั้น จะใช้กล่าวโดย เฉพาะ ใน เรื่อง
 ของการขยายพันธุ์ ใด โดยเฉพาะ

การจำแนกกลไกไม่ โดยอาศัยลักษณะของราก

การจำแนกกลไกไม่โดยพิจารณาถึงลักษณะของ ราก เป็นเกณฑ์ นั้น
 นี้ว่าเป็นประโยชน์สำคัญอีกทางหนึ่งในการเลือกกลไกไม่ เพราะผลของ
 จะใช้ หรือ ลักษณะเหล่านี้ เช่น เครื่อง พาราเมตา คาร์บอน เล็ก ใต้ เครื่องปลูก
 (Medium) และภาชนะปลูกที่มีลักษณะและคุณสมบัติอันเหมาะสมกับ
 ลักษณะของราก นอกจากนั้นยังสามารถที่จะสร้างสภาพของ เครื่องปลูกและ

๓๖

ส่วนต่าง ๆ ของกล้วยไม้ที่มีการเจริญเติบโต

แบบ Sympodial

(กล้วยไม้สกุล Cattleya)

วิธีการปลูกให้ถูกต้องตามความต้องการของรากด้วย ซึ่งถ้าเราจะพิจารณา
 กันอย่างง่าย ๆ แล้ว ก็จะต้องพิจารณาเรื่องเกี่ยวกับ ภาชนะปลูก กิ่ง เครื่อง
 ปลูกที่เหมาะสมไว้สำหรับให้รากอยู่ ถ้ารากที่อยู่ให้รับตามความต้องการ
 ของฝอยแล้ว ฝอยฝอยอีกจะมีความชุ่มชื้น ทนต่อโรคภัย ถ้ารากกระด้าง
 และเครื่องปลูกตามธรรมชาติ รากก็จะเจริญแข็งแรงและสมบูรณ์เมื่อ
 รากซึ่งเป็นทางหาอาหารมีความแข็งแรงสมบูรณ์ กล้วยไม้ก็จะได้รับ
 อาหารเต็มที่และเจริญงอกงามสมบูรณ์ด้วย ฉะนั้นก่อนที่จะจัดเตรียม
 ปลูกและภาชนะปลูกของพืชของสัตว์ต่าง ๆ ของกล้วยไม้เลยก็เช่น

เมื่อพิจารณาลักษณะของราก กล้วยไม้ ทั้งหมด แล้ว เรา สามารถ
 จำแนกกล้วยไม้ ออกได้เป็น ๔ จำพวกด้วยกันคือ :-

๑. Terrestrial เป็นกล้วยไม้ที่มีรากฝอย (fibrous root)
 คล้ายรากต้นไม้ธรรมดาที่ปลูกในดิน นอกจากนั้นการดูดน้ำดูดอาหาร
 ของกล้วยไม้จำพวกนี้ก็มีลักษณะคล้ายกับไม้ดิน คือ เซลล์ผิว (epider-
 mis) ของรากอ่อนมีลักษณะเป็นขนสั้น ๆ เรียกว่า root hair ทำหน้าที่
 ดูดน้ำดูดอาหาร แต่สิ่งเหล่านี้ไม่แข็งแรงทนทานเท่าของต้นไม้ดินฉะนั้น
 เครื่องปลูกกล้วยไม้ จำพวกนี้ จึงควรใช้ดินที่ร่วนซุย ระบายน้ำได้ดี
 หมักจนกลายเป็นดินร่วนกล้วยไม้ ที่มี รอยราก หงสาแล้ว เรียกว่า เป็น
 กล้วยไม้ดินแท้ ๆ แต่ก็มีไม่มากนัก ในบรรดาที่ใช้เป็นการค้าก็มี
 กล้วยไม้ในสกุล *Calanthe* บางชนิดเช่น *Calanthe Veitchii* ส่วนกล้วย

ไมตรีเราเรียกกันตลกกว่ากล้วยไม้ดินเช่น รองเท้านารี (*Cypripedium*) หรือกล้วยไม้ดิน (*Spathoglottis*) ของเรานั้น ความจริงไม่ใช่ Terrestrial ทแท้ แต่เป็นกล้วยไม้ดินเท่านั้นเองถึงแม้หนังสือตำราทางประเทศบางเล่มทำแนกกล้วยไม้อย่างหยาบ ๆ หรือถือเอาความนิยมของบุคคลทั่วไปเห็นเกณฑ์กยงจัก *Cypripedium* และ *Spathoglottis* เข้าไว้ในกล้วยไม้ดิน ทั้งนี้ตำราเหล่านั้นแบ่งกล้วยไม้เป็นสองจำพวกคือ กล้วยไม้ดิน และ กล้วยไม้อากาศ เท่านั้นเองแต่ถ้าหากจะพิจารณาไว้ถูกต้องตามหลักวิชาแล้ว จะต้องแบ่งออกถึง ๔ จำพวก และทั้งสองสกุลที่กล่าวแล้วจะไม่ใช้กล้วยไม้ดินแท้จริง

๒. Semi-terrestrial หรืออาจเรียกว่า กล้วยไม้กึ่งดิน มีระบบรากหยาบกว่ากล้วยไม้จำพวกแรก แต่ก็ยังแตกแขนงย่อยไต่มาก และแผ่กระจายหนาแน่น รากขนเกอขไม่มี หากแต่มีเซลล์ผิวหนาชั้นเล็กนอยเพื่อใช้เกยนาโตยง กล้วยไม้จำพวกนี้ต้องการเครื่องปลูกที่โปร่งและร่วนกว่าดินธรรมดาสมควร จึงควรผสมอิฐและถ่านเล็ก ๆ ลงในอินทรีย์วัตถุต่างๆ หรือขี้วัวเก่าๆ อย่าง ตัวอย่างกล้วยไม้ Semi-terrestrial ได้แก่สกุล *Cypripedium* และ *Spathoglottis* เป็นต้น

๓. Semi-epiphytic เป็นกล้วยไม้กึ่งอากาศ มีระบบรากเป็นรากอากาศแต่การเจริญของรากยังไม่ใช้รากอากาศ กล่าวคือ รากแขนง หยาบและใหญ่ขึ้น เซลล์ผิว (epidermal cell) หนาชั้น มีลักษณะคล้ายฟองน้ำเกบและคุดนาคโตมาก ไม่มีรากขน ซึ่งเป็นลักษณะ

ของรากอากาศ แต่รากเจริญงอกงามอยู่ภายในเนื้อของเปลือกไม้ไผ่
 ไผ่ต้นชอกที่อากาศในเนื้อของเปลือกไม้ไผ่ใช้วัตถุขยาย ส่วนลำไผ่
 แตกย่อย เช่นข้าว ถ่าน สบู่ก้อน ไม้ไผ่ ส่วนบนคลุมด้วยวัตถุเก็บความ
 ชื้น เช่น ออสมันตา เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อให้เนื้อของเปลือกไม้ไผ่กว่าสักระยะ
 แฉก รากจะโผล่มาโดยที่รากอากาศได้ยึดเกาะ และใช้รากอากาศงอก
 กระดาษที่แนบ และใช้ดินที่ขึ้นเป็นสีของรากที่ขึ้นไว้
 ขั้วรากอากาศไว้ ไม่ให้ลมพัดจนใบของไม้ไผ่เหี่ยวแห้ง รากที่โผล่มา
 ด้งคล้ายสกุลที่ขึ้นในบริเวณ semi-epiphytic เช่น *Cattleya, Dendro-*
bitum, Oncidium เป็นต้น

๘. Epiphytic เป็นกลุ่มที่ให้รากอากาศโดยแท้ คือมีระบบราก
 เป็นรากอากาศโดยสมบูรณ์ มีรากโตอยู่ เชื้อราของหนวดหรือเห็ดที่อาศัย
 ฝักรวม ไม้ยืนต้นกลางแดด เชื้อราของหนวดหรือเห็ดที่อาศัยในราก ราก
 พยายามพุ่งออกนอกภาชนะนั้น ออกไปใน อากาศ และเจริญงอกงาม
 เสาอากาศที่โผล่มา รากที่งอกมาจะงอกมาโดยงอกขึ้นในอากาศ บางที่จะ
 ด้งเกาะบนลำต้นของต้นไม้หรือกิ่งไม้ และงอกมาที่โคน โขงพืชที่
 จะงอกมาโดยงอกขึ้นโดยงอกขึ้นในเนื้อของลำต้นของต้นไม้
 อารากประเภทนี้ไม่คลุมด้วยสิ่งอื่นจากนั้นในธรรมชาติ ตัวอย่าง
 ด้งของกล้วยไม้เจ้าพระยาในแถบตะวันออก (Sarcotubum) *Vanda,*
 และ *Renanthera* หรือแมลงปลา เป็นต้น

ตามที่กล่าวมาแล้วว่าเซลล์ผิว (Epidermal cell) ของรากกล้วยไม้มีลักษณะหนาและหยาบคล้ายฟองน้ำ ส่วนแกนรากนั้นเล็กและแข็งสำหรับเซลล์ผิวของรากกล้วยไม้มีลักษณะพิเศษกว่าเซลล์ผิวของรากต้นไม้ทั่วไปและกมชอพิเศษโดยเฉพาะ เรียกว่า Velamen

การจำแนกกล้วยไม้โดยอาศัยอุณหภูมิที่ต้นไม้ต้องการ

การจำแนกกล้วยไม้ตาม อุณหภูมิ ที่กล้วยไม้ ต้องการ การนั้น กเพื่อประโยชน์ในการปลูกเลี้ยงกล้วยไม้ จะได้อาหารกล้วยไม้ ที่ต้องการ อุณหภูมิเหมาะสมกับคนพวอากาศประจำที่ของถิ่นซึ่งระนากล้วยไม้ นั้นมาเลี้ยง หรือถ้าหากจะบังคับอุณหภูมิได้บ้าง โดยการ ออกแบบโรงเรือน ก็จะได้ ออกแบบโรงเรือนสำหรับเลี้ยง กล้วยไม้ เพื่อให้ อุณหภูมิภายในโรงเรือน นั้นๆ พอเหมาะแก่ความต้องการของกล้วยไม้ การเลี้ยงกล้วยไม้ก็จะสำเร็จสัมความปรารถนา

เมื่อพิจารณาถึง อุณหภูมิที่ กล้วยไม้ สกต่าง ๆ ต้องการ แล้วเราสามารถวางหลักเกณฑ์แบ่งกล้วยไม้ ออกได้เป็น ๔ จำพวกด้วยกันคือ

- ๑. Tropical เป็นกล้วยไม้ประเทศร้อน ซึ่งหมายความว่า อุณหภูมิร้อนและฝนชุกหรือชุ่มชื้น ในเวลากลางวันอุณหภูมิไม่ต่ำกว่า 70 F. และในเวลากลางคืนอุณหภูมิไม่ต่ำกว่า 65 F. กล้วยไม้ที่ชอบ อุณหภูมิเช่นนั้นโดยมากเป็น กล้วยไม้ ทม กานาคทางแถบทวีป เอเชีย ตอนใต้ เช่น ไทย อินโดจีน พม่า มลายู อินเดียน รวมทั้งชวา ฟิลิปปินส์

และบางส่วนของทวีปออสเตรเลีย ฮาวาย อันเป็นโซนที่มีแสง แดดมาก มีบางอย่างสามารถอยู่กลางแจ้งและเจริญงอกงามก็ ตัวอย่างได้แก่ กล้วยไม้ในสกุล *Vanda*, *Arachnis*, *Renanthera*, *Dendrobium* เป็นต้น ซึ่งมีเพียงบางชนิดเท่านั้นที่ชอบอากาศเย็นกว่าปกติ

๒. Sub-tropical เป็นกล้วยไม้ที่ชอบอุณหภูมิต่ำกว่าพวกแรกเล็กน้อยรวมทั้งแสงแดดที่ปริมาณน้อยกว่าด้วย ชอบเขตของอุณหภูมิสำหรับกล้วยไม้จำพวกนี้คือ ในเวลากลางวันอยู่ในระหว่าง 65°-70° F. และในเวลากลางคืนอยู่ในระหว่าง 60°-65° F. ซึ่งนับว่าเหมาะสำหรับกล้วยไม้สกุล *Cattleya* และลูกผสมระหว่างสกุลที่ใกล้เคียง ถ้าเป็นโรงเรือนเลี้ยงกล้วยไม้ที่อุณหภูมิอยู่ในระดับนี้ บางทีนิยมเรียกว่า *Cattleya house*

๓. Intermediate กล้วยไม้ที่ตกอยู่ในจำพวกนี้เป็นกล้วยไม้ที่จัดอยู่ในระดับอุณหภูมิค่อนข้างเย็น คือมีอุณหภูมิในเวลากลางวันอยู่ในระหว่าง 58°-60° F. และ 55°-58° F. ในเวลากลางคืน ตัวอย่างได้แก่ กล้วยไม้ในสกุล *Oncidium* บางชนิด, *Miltonia*, และ *Odontoglossum* เป็นต้น

๔. Cool เป็นกล้วยไม้ที่ชอบอากาศหรืออุณหภูมิเย็นจัด คือมีระยะ 55°-58° F. ในเวลากลางวันและ 50°-55° F. ในเวลากลางคืน ตัวอย่างของกล้วยไม้จำพวกนี้ได้แก่กล้วยไม้ในสกุล *Cymbidium* ซึ่งนิยม

ปลูกกันเป็นสินค้าอย่างแพร่หลายใน สหรัฐอเมริกา และ ประเทศอื่น ๆ ใน
ภาคพื้นยุโรปซึ่งอยู่ในเขตที่มีอากาศเย็นเพียงพอ แต่สำหรับในประเทศไทย
ไทยโดยเฉพาะในเขตที่นิยมเล่นกล้วยไม้ ไม้มีอากาศเย็นเพียงพอ
แก่การเจริญงอกงามของกล้วยไม้สกุลนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งชนิดที่
กระทำการเป็นการค้าได้

การจำแนกกล้วยไม้โดยอาศัยโครงสร้างของดอก

เป็นการแยกเพื่อประโยชน์ในด้านอนุกรมวิธาน (Taxonomy)
ภายในพวงวงศ์กล้วยไม้ทั้งหมด (Family *Orchidaceae*) เราสามารถแยก
ออกไปอีกได้ เป็นสองวงศ์ย่อยคือ sub-family *Dianthreae* ซึ่งเป็นกล้วย-
ไม้ที่มีอวัยวะเพศ (stamen) ที่สมบูรณ์ใช้การได้ทั้งสองชุด เช่นกล้วยไม้
ในสกุลรองเท้านารี (*Cypripedium sp.*) เป็นต้น อีกพวกหนึ่งคือ
sub-family *Monandreae* พวกนี้มีอวัยวะเพศสมบูรณ์เพียงชุดเดียว เช่น
หวาย แคทลียา แวนด้า ช้าง ฯลฯ รายละเอียดต่างๆ จะได้อีกกล่าว
ต่อไปในบทที่ ๓ เรื่องดอกกล้วยไม้

ผลของการผสมพันธุ์ ป้อมทำให้เกิดพันธุ์ใหม่ ๆ ได้เสมอ นักการรู้จักการคัดเลือกพันธุ์ ที่อาจคัดลูกผสมที่มีคุณสมบัติเหนือพันธุ์ เดิมได้จากการผสมนั้น ๆ ภาพนี้เป็นภาพถ่ายลูกผสมระหว่าง *D. phalaenopsis* alba กับ *D. phalaenopsis* 'Bedford' สาขาด้วยกันทั้งคู่ ซึ่งผสมขึ้นใหม่ในประเทศไทย ได้ลูกผสมสีขาวที่มีดอกขนาดใหญ่และเนื้อกลีบดีกว่าพ่อแม่และรุ่นก่อน ๆ มาก.

บทที่ ๒

ส่วนต่างๆ ของกล้วยไม้

ในการศึกษาเรื่องกล้วยไม้นั้น จำเป็นจะต้องทราบลักษณะและหน้าที่ของอวัยวะส่วนต่างๆ ของกล้วยไม้ เพื่อจะได้นำไปใช้เป็นประโยชน์ในการพิจารณาประกอบการเลี้ยงกล้วยไม้ให้โตผลดียิ่งขึ้น

อวัยวะส่วนต่างๆ ของกล้วยไม้นั้น เราอาจแยกออกได้เป็นส่วนใหญ่ๆ ดังต่อไปนี้

- ๑ ราก (roots)
- ๒ ลำต้นหรือลำลูกกล้วย (stems, pseudo-bulbs)
- ๓ ใบ (leaves)
- ๔ ช่อดอก (inflorescence)
- ๕ ดอก (flowers)

ราก หน้าที่สำคัญของรากก็คือค้ำค้ำและอาหารที่ละลายมากับน้ำเข้าไปเป็นประโยชน์แก่ต้นไม้นอกจากนั้นรากยังมีหน้าที่ในการเกาะยึดเพื่อให้ต้นกล้วยไม้เกาะหรือทรงตัวอยู่ได้ รากกล้วยไม้มีลักษณะแตกต่างกับรากต้นไม้ธรรมดาอย่างมาก แม้ว่าจะเป็นกล้วยไม้ดินก็ตามไม่มีรากแขนงมากมายอย่างรากต้นไม้อื่นๆ และยังมีรากสั้นกว่าด้วยแต่ถ้าเป็นรากกล้วยไม้อากาศ เช่นสกุลต่างๆ *Saccolabium sp.* หรือกล้วยไม้สกุลต่างๆ *Aerides sp.* บางทีรากจะห้อยยาวลงมาในอากาศเพื่อยึด

อากาศและดูดความชื้นจากอากาศด้วย ซึ่งรากจำพวกนี้เราเรียกว่ารากอากาศ (aerial roots) โดยธรรมชาติ กล้วยไม้ที่มีรากอากาศนั้นชอยเกาะอยู่ตามกิ่งหรือคยไม้และออกรากพันกันเป็นทรวงร้อยใบไม้ซึ่งตกลงมาจากต้นไม้ เมื่อใบไม้เหล่านั้นผพงมากจน ก็จะกลายเป็น ปุยอินทรีย์วัตถุให้แก่กล้วยไม้ต่อไป กล้วยไม้บางชนิดมีรากที่เจริญแนบไปกับกิ่งไม้หรือส่งปลอก โดยปกติรากอากาศนั้นมักจะกลมและหนา มีขนาดใหญ่ บางทีเท่านิ้วมือนักม รากที่เจริญแนบไปกับกิ่งปลอก บางทีมีลักษณะแบน เช่น ราก ของ กล้วยไม้ สักต *Phalacrotopsis* นอกจาก นั้นยังมี โคลโรไฟต์ ซึ่งมีสีเขียว แสดงว่าสามารถทำหน้าที่แทนใบคือปรุงอาหารให้แก่ต้นไม้ได้ รากของกล้วยไม้อากาศนั้น มีส่วนรากที่แท้จริงเป็นเส้นเล็กและแข็งเป็นแกนกลาง ห่อหุ้มด้วยส่วนหนาและนุ่มซึ่งเรียกว่า velamen ซึ่งเป็นเซลล์มีลักษณะคล้ายฟองน้ำ และโดยอาศัย velamen นี้เองที่ทำให้ราก อากาศ สามารถดูด ความ ชื้นจาก อากาศ เข้าไป ได้เลย กล้วยไม้ได้ เช่นรากของช้าง (*Saccolabium giganteum*) จึง พิจารณาได้ว่า จำพวก กล้วยไม้ที่มีรากอากาศนั้นชอยชอยอยู่ในที่ซึ่งมีอากาศชื้นและอบอุ่น

ลำต้นหรือลำลูกกล้วย เมื่อกล่าวถึงเรื่อง ลำต้น หรือ ลำลูกกล้วยของกล้วยไม้ เราจะสามารถแบ่งกล้วยไม้ ออกเป็น ๓ ประเภทด้วยกันคือ

๑. กล้วยไม้ที่มีลำลูกกล้วยและไม่มีลำต้น กล้วยไม้ประเภทนี้มีการเจริญเติบโตแบบ sympodial คือมีการเจริญเติบโตเป็น

หน่วย ๆ เมื่อเกิดการเจริญในหน่วยนั้นแล้ว ก็แตกหน่อเป็นหน่วยใหม่ และอาจออกดอกที่ซอกของหน่วยที่โตเต็มที่แล้วก็ได้ คำอธิบายเล่มหรือบทความที่บางคนเขียนไว้ว่า Sympodial เป็นกล้วยไม้ที่มีลำลูกกล้วยจึงไม่ถูกต้อง นอกจากจะกล่าวว่า กล้วยไม้ที่มีการเจริญเติบโตแบบ Sympodial ส่วนมากมีลำลูกกล้วย กล้วยไม้ที่ไม่มีลำลูกกล้วยและไม่มีลำต้น เช่นสกุลรองเท้านารีเป็น Sympodial คงน่าขอให้เข้าใจว่า Sympodial คือแบบของการเจริญเติบโต ไม่ใช่ลักษณะมีลำลูกกล้วยหรือไม่

๒ กล้วยไม้ที่มีลำลูกกล้วย (pseudo-bulb) ซึ่งพวกนี้มีการเจริญเติบโตแบบ Sympodial ทั้งหมด จึงสามารถกล่าวได้ว่า พวกที่มีลำลูกกล้วยจะต้องมีการเจริญเติบโตแบบ Sympodial ทั้งหมด แต่พวกที่ไม่มีลำลูกกล้วยแบบ Sympodial นั้นจะมีลำลูกกล้วยก็ได้ หรือไม่ก็ได้ พวกที่มีลำลูกกล้วยนั้น ตัวอย่าง ที่เห็นได้ง่าย ๆ ก็คือ สกุลแคทลียา (*Cattleya sp.*) สกุลหวาย (*Dendrobium sp.*) เป็นต้น ลำลูกกล้วยนี้ทำหน้าที่เก็บน้ำและอาหารไว้เพื่อการเจริญเติบโตของลำใหม่ เพื่อให้ลำใหม่แข็งแรงและเจริญเติบโตกว่าลำเดิม บนลำลูกกล้วยมีขอมปล้อง และมีตาซึ่งอาจแตกเป็นต้นหรือเป็นตอกได้ใน กล้วยไม้ บางสกุลเช่น สกุลหวาย บางสกุลตาเหล่านี้ไม่สามารถแตกได้ นอกจากตาที่ปลายลำ ซึ่งอาจออกเป็นตอกใน บางโอกาส เช่น สกุล แคทลียา ส่วนตาที่โคน ก็จะ สามารถแตกเป็นหน่อได้สองตา

๓. กล้วยไม้ทมลาทนเคียว เช่นสกุลแวนด้า (*Vanda* sp.) สกุล
 ฟาแลนนอปซิส (*Phalaenopsis* sp.) และสกุลข้าง (*Saccolabium* sp.)
 เป็นต้น ลำต้นนมขอมปล้องและมีตาอยตามซอกและทชอนปกตกมกาย
 ใบซึ่งห่อหุ้มลำต้น และมีใบต่อกจากกาบใบขึ้นมา ปลายยอดของลำต้น
 เป็นการเจริญของใบอ่อน

ใบ ใบกล้วยไม้มีความสำคัญเป็นพิเศษ เพราะมีหน้าที่สำคัญๆ
 อยุ่หลายประการคือทำหน้าที่ปรุงอาหารเพื่อสร้างน้ำตาล และเป็นแหล่ง
 ผลิฮอร์โมนสารอีกหลายอย่างเมอการเจริญเติบโต นอกจากนั้นยังทำ
 หน้าที่คายน้ำเพื่อให้เกิดการหมุนเวียนถ่ายเทกับน้ำละลายอาหารซึ่งวาง
 คุกขึ้นมาสู่ต้นไมควย และใบยังทำหน้าที่หายใจซึ่งมีความสำคัญใน
 การก่อให้เกิดกำลังงานเพื่อสร้างความเจริญเติบโต การทำงานของใบ
 ไม่นะโ้โตผลติในเมออุณหภูมิอบอุ่น และจะทำงานช้าลงเมออุณหภูมิต่ำ
 ลง ใบกล้วยไม้มีรูปร่างลักษณะแตกต่างกันอย่างกว้างขวาง แลวแต่
 ษะนิกและสกุลของกล้วยไม้ บางษะนิกใบกลมทรงกระบอกเช่นแวนด้า
 ใบกลม บางษะนิกใบรูปยาวรี แขน ยางข้าง หนาข้าง แต่เส้นใบก้เป็น
 แขนขนานกันตามความยาวของใบเพราะเป็นพืชใบเลี้ยงเดี่ยว สีของใบ
 กมแตกต่างกันบางทสีดาง หรือเส้นใบลีต้าง ๆ ก็มี อรรวมชาติ
 ของอวยใบกล้วยไม้ก็มีชอแตกต่างกัน บางษะนิกมีใบที่กักน้ำอยู่ใ้หลายขั้
 แต่บางษะนิกกทง ใบหลังจากใบแก่พอสมควร

ข้อคอก ข้อคอกของกล้วยไม้มีอยู่หลายประเภท เช่นข้อยาว

ดอกไม้แล้วดอกดอกเป็นระเบียบ ๆ ซึ่งเราเรียกว่า 'raceme' มีดอกดอก
 ประเภทหนึ่งซึ่งแยกจากดอกเป็น ก้านสั้น ของดอกหนึ่ง ก้านสั้นนั้น
 ยื่นออกมาหนึ่งดอกไปมา ซึ่งดอกประเภทนี้เราเรียกว่า pedicel ในดอก
 ดอกของกล้วยแดง (*Anturium coccineum*) ส่วนก้านสั้น ของดอกที่เราเรียกว่า
 ว่า scape หรือ peduncle ส่วนก้านสั้นที่สั้นกว่าของดอก เราเรียกว่า
 ว่า pedicel ก้านสั้นที่ขุดจากปลายยอดของลำต้นเราเรียกว่า acantho-
 nis และขามสั้นของดอกด้วยเช่นนี้กลีบเลี้ยง ส่วนก้านสั้นของดอกต่าง
 กันข้างสั้นของกลีบเลี้ยงไม่สั้นเท่า เราเรียกว่า pleuranthous ซึ่ง
 ดอกกล้วยไม้บางกลีบสั้นสั้น ขาดครึ่งหนึ่ง ในรูปเล็กเล็ก หรือข้อ
 ขอน หรือบางทีห้อยหัวลงก็มี บางต้นแยกดอกออกมาซึ่งของลำต้นไม้ใบ
 เล็กๆ

ดอก ดอกไม้ที่งอกขึ้นในเพศต้นหรือกิ่ง ๆ ไม้ มีหน้าที่สำคัญ
 ในการสืบพันธุ์ ส่วนการที่ดอกไม้มีสีสว่างและอยู่ สกนณะ สวยงาม
 กลีบเลี้ยง ไกล่เมษหรือ ไกล่และสั้น ไกล่หรือปลอกขยายพันต์ หรือช่วยในการ
 ผสมพันธุ์ คือไป การที่เมษมีเวลานากกลีบเลี้ยงมาประกอและมีการติดกัน
 ไกล่บนกลีบเลี้ยงต่าง ๆ ของดอก เพศของการเพศ คือ การที่ดอก
 กลีบเลี้ยง ไกล่เมษ ไกล่หรือปลอกสั้น กิ่งสั้น กิ่งสั้น ไกล่กล้วยไม้ต้น
 นั้นโดยมากเพศหนึ่ง ไม้โดยปริยาย ดอกกล้วยไม้มีลักษณะทางวิชาการ
 ที่สลับซับซ้อนกว่าดอกไม้อื่นรวมเข้าซึ่งได้บรรยายไว้ ในบทที่ ๓๐ ขึ้นกล่าว
 ลงเรื่องดอกโดยละเอียด

บทที่ ๓
ดอกกล้วยไม้

เนื่องจากดอกกล้วยไม้เป็นจุดมุ่งหมายปลายทางที่สำคัญที่สุดของการเลี้ยงกล้วยไม้ คงจะเห็นตัวอย่างง่ายๆ ทีเดียว ถ้ากล้วยไม้ต้นนั้นไม่มีการออกดอกเลย ก็คงจะไม่มีใครอยากเลี้ยง แม้แต่ผู้ที่เลี้ยงกล้วยไม้ไว้ขายต้น ผู้ที่ซื้อต้นรีบหอบหิ้วไปให้ที่สัก หวังจะชมดอกนั่นเอง ถ้าหากผู้ซื้อทราบแต่เพียงว่ากล้วยไม้ต้นนั้นออกดอกยาก ความตั้งใจที่จะซื้อหมดไปครึ่งหนึ่งแล้ว และยิ่งถ้าหากว่าดอกไม้สวยออกด้วย ก็จะไม่ใคร่ซื้อเป็นแน่ ในการนำกล้วยไม้มาประกวดกันก็เพื่อประกวดคุณลักษณะของดอกทั้งสิ้น ขอ สำคัญที่สุดก็คือ ดอกกล้วยไม้เปรียบเสมือน ประตู ที่จะนำการเลี้ยงกล้วยไม้ ผ่าน เข้าไปสู่ความเจริญก้าวหน้า โดยเหตุที่การปรับปรุงคุณภาพของกล้วยไม้ย่อมขึ้นอยู่กับการผสมพันธุ์ เป็นหลักใหญ่ ถ้าหากกล้วยไม้ไม่มีดอกก็ไม่มีทางที่จะผสมพันธุ์ อันจะก่อให้เกิด พันธุ์ ใหม่ขึ้นได้เลย และ สาเหตุประการสุดท้ายนั่นเอง ทำให้เรา เห็นต้อง ทำการ ศึกษา เรือง ดอก กล้วยไม้ โดยละเอียด

ความสำคัญของดอกกล้วยไม้

ดอกกล้วยไม้มีความ สำคัญหลาย ประการ ซึ่งจะได้แบ่งออก เป็นข้อๆ ดังต่อไปนี้

ก. ความสำคัญใน การพิจารณา คุณภาพ ของ ตนเอง ความ
 สำคัญของอะไร เห็นได้จากตัว อย่าง ง่าย ๆ คือ ถ้าเรา ยังไม่ เห็น ออก
 กกล้วยไม้ ก็ไม่มีทางที่จะสามารถทราบได้ว่า กกล้วยไม้ชนิดนั้น
 คุณภาพดีหรือเลวประการใด แต่เราจะทราบได้ก็ต่อเมื่อกล้วยไม้ต้น
 นั้นออกดอกให้เห็นเสียก่อน ถ้าหากดอกมี คุณภาพดี ราคาต้นก็จะ
 สูงขึ้นตามสัดส่วน แต่ถ้าดอกไม่ดีราคาต้นก็จะลดลง และบางทีถ้า
 กว่าเมื่อยังไม่เห็นดอกเลยก็มี ส่วนการที่จะตัดสินว่าลักษณะดอกอย่าง
 ไรคืออย่างไรเวลานั้นขึ้นอยู่กับเหตุผลหลายประการ โดยเฉพาะอย่าง
 ยิงความนิยมของบุคคลที่มีมากในสังคมกล้วยไม้แต่ละแห่ง ซึ่งจะต้อง
 เป็นกฎเกณฑ์ ตาม ตัวไม้ได้ เพราะ มีใช้ กฎเกณฑ์ ของ วิทยาศาสตร์ ตาม
 อรรถศาสตร์ ในยุคหนึ่งเขานิยมอย่างนี้ แต่ก็ออกไปอีกยุคหนึ่งเขาเปลี่ยน
 จิตใจไปนิยมอย่างโน้นและว่าอย่างโน้นอีกได้

ข. ความสำคัญใน บ้านจิตใจ ดอกกล้วยไม้เป็นสิ่งที่มี ความ
 สวยงามวิจิตรบรรจง อันนั้นอาจคงคงจิตใจผู้เลี้ยง และบางทีก็ช่วย
 ทำให้ผู้เลี้ยงเปลี่ยนนิสัยใจคอจากพวก ข้าราชการฉ้อฉลเห็นเป็น คน สุขุมเยือก
 เย็น เลิกเที่ยวเตร่เสเพล ไม่ทะเลาะเบาะแว้งกัน อิจฉาริษยา กัน ในสังคม ๆ
 ส่วนมากของผู้เลี้ยงกล้วยไม้นิยมเลี้ยง ด้วย ใจรักและ หากความ สุข ภายใน
 บ้าน บุคคลเหล่านั้นเกิด ความมานะพยายาม ในการเลี้ยง โดย มี ใจหมาย
 ปลายทางใคร่จะ ได้เห็นดอก กล้วยไม้สวย ๆ บ้าน ประดับบ้าน ประดับ เรือน
 ซึ่งจะทำให้มีจิตใจสบายและภูมิใจ ในความสำเร็จของตน

ค. ความสำคัญในการใช้ เป็นเครื่องประดับ ความสำคัญ
 ขอนอาภรณ์ส่วนเกินของโป่งด้านจิตใจดีกว่าได้ โดย เหตุที่มการ ใช้
 ดอกกล้วยไม้ประดับเสด็จไปตามงานสโมสรต่าง ๆ การใช้ดอกกล้วย-
 ไม้ประดับกระเช้าไปถวายพรในงานพิธีมงคลอันถือเป็นเครื่องสักการะ การ
 ใช้ดอกกล้วยไม้เป็นเครื่องสักการะบูชาในพิธีทางศาสนา หรือตักประดับ
 ห้องรับแขก ห้องอาหาร ห้องนอน ทำให้เคหะสถานบ้านเรือนมีชีวิต
 ชวนน่าอยู่น่าอาศัย บางทีก็ใช้ตกแต่งกล้วยไม้ออกดอกทั้งต้นตง หรือแขวน
 ประดับบานกม

ง. ความสำคัญในด้านการค้า เนื่องด้วยปรากฏเหตุผลต่อ
 เนื่องมาจากความสำคัญในข้อ ค. ดังกล่าวมาแล้ว จึงทำให้เกิดความ
 สำคัญในด้านการค้าขึ้น ดอกกล้วยไม้เป็นสินค้าที่ซื้อขายกันในท้อง
 ตลาดในราคาสูงกว่าดอกไม้ชนิดอื่น ๆ จึงทำให้เกิด มีผู้นิยม เลี้ยง
 กล้วยไม้ไว้ตัดดอกขายซึ่งมีทั้งที่ ทำเป็นงานอดิเรกประจำบ้าน และ ทำเป็น
 อาชีพอย่างจริงจัง บางทีเป็นส่วนหนึ่งของงานเนอสเซอร ซึ่งรวมเอา
 งาน เพาะ ปลูก และ ขายต้นไม้ดอกไม้และไม้ชนิดอื่น ๆ เข้าไว้ด้วย แต่
 งานในคานนี้ไม่จำเป็นต้องอาศัยหลักวิชา หรือการ ศึกษาในเรื่อง ดอกให้
 ละเอียดละเอียดเท่าใดนัก เพียงแต่มีความรู้ความ ชำนาญในการ ปลูก
 ปฏิบัติและวิธีการค้าพอเป็นสังเขปก็สามารถดำเนินการค้าได้

จ. ความสำคัญในด้านการวิชาการ ความสำคัญอันน้อยเป็นจุด
 ประสงค์อัน ใหญ่ยิ่งที่จำเป็นจะต้องให้มีการศึกษาหา ความรู้เรื่อง ดอกโดย

ละเอียด เพราะเป็นรากฐานแห่งการค้นคว้าเพื่อความเจริญก้าวหน้า
มาสู่วงการกล้วยไม้ในอนาคต คุณสมบัติของชอกกล้วยไม้ในตำ
วิชาการเราสามารถจะแบ่งออกได้ เป็นสองข้อใหญ่ ๆ ด้วยกันคือ :-

๑. ประโยชน์ในตำานอนุกรมวิธาน (Taxonomy) ประโยชน์
ของชอกกล้วยไม้ในตำานนี้ หมายถึงการใช้ลักษณะและส่วนต่าง ๆ ของ
ชอกเป็นเครื่องพิจารณาในการจัดระเบียบหรือ จำแนก ประเภท และชนิด ของ
กล้วยไม้ แทนที่จะศึกษาแต่เพียงลักษณะของมัน ใ้ จาก การ
เจริญเติบโต และ เท่านั้น ซึ่งไม่ว่าอย่างไรก็พอ ถ้าใครสังเกต
ลักษณะชอกชอก การออกชอก รวมทั้งลักษณะส่วนต่าง ๆ ของชอกโดย
ละเอียดด้วยแล้ว ก็สามารถทำให้เราทราบได้ว่ากล้วยไม้ต้นนั้นอยู่ในหมู่
ใด สกุลใด ชนิดใด ชอยต้นฟ้า อากาศ และวิธี ปลูกปลูกที่ อย่างไร
เพื่อนำไปสู่วิธีปลูกปลูกและเลี้ยงชอกชอก นอกจากนั้นยังนำไปสู่
การค้นคว้าอื่น ๆ ได้ อีกมาก ยิ่งเป็นกล้วยไม้ที่เราจักกันอย่างแพร่หลาย
ก็แทบจะไม่ต้องอาศัยหลักวิชาความรู้ ในการที่จะพิจารณาคัดเลือก เพียง
แต่เห็นชอกชอกที่รายไ้เลย แต่ถ้าเห็นเพียงต้นที่ไม่ออกชอกอย่างที่เรารู้จัก
สามารถจะบอกได้ว่ากล้วยไม้ต้นนั้นชอกอะไร

๒. ประโยชน์ในตำานการผสมพันธุ์ (Plant Breeding) เนื่อง
จากชอกเป็นอวัยวะสำคัญอย่างหนึ่งที่พันธุ กรรมศาสตร์ ตามธรรมชาติเพราะ
โดยทั่ว ๆ ไปกล้วยไม้จะสืบพันธุ์ ได้เองก็โดยอาศัยเมล็ด และเมล็ด
ก็มักกำเนิดมาจากชอก ถ้ากล้วยไม้ไม่ออกชอกก็ไม่มีทางที่จะได้ผลหรือ

เมล็ด ในบางโอกาสที่มนุษย์จำเป็นต้องทำการผสมพันธุ์กล้วยไม้ เพื่อแพร่พันธุ์ หรือ ปรับปรุง คุณภาพให้โต ของ แปลก ๆ ใหม่ๆ ซึ่งมีคุณลักษณะตามความมุ่งหมายของผู้ผสมซึ่งทำให้การเล่นกล้วยไม้เจริญก้าวหน้าออกไปได้อีกไกลโดยไม่หยุดยั้ง แต่ผู้ที่ควรเน้นการคัดเลือกพันธุ์ผสมพันธุ์ ใด ผลัก จำเป็นจะต้องพิจารณาว่า เรือง คอกไว้อย่าง เพื่อยกถือเป็นหลักสำคัญในการใช้ประกอบการปฏิบัติให้ถูกต้องและได้ผลดี

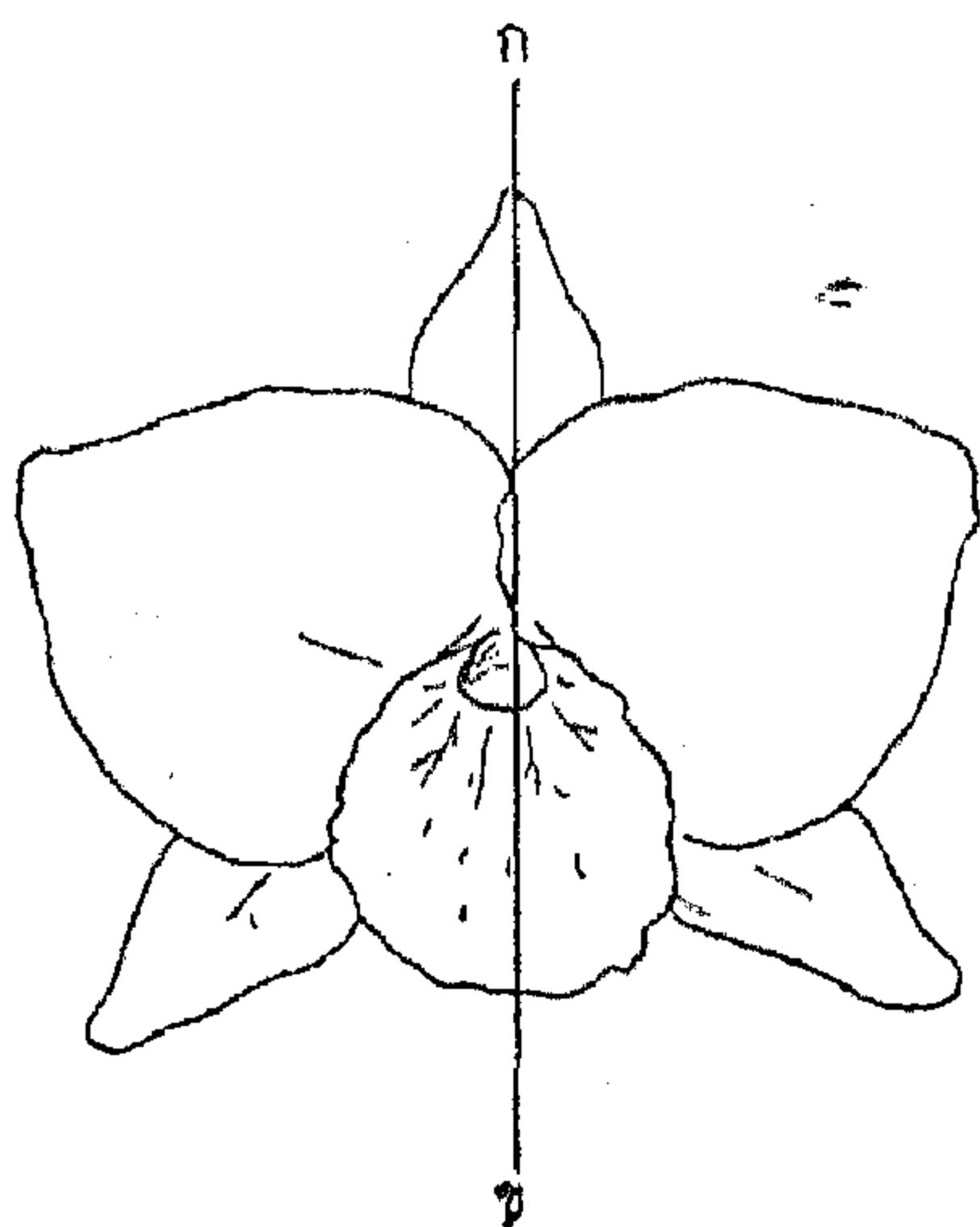
ลักษณะของดอกกล้วยไม้

ก่อนที่เราจะศึกษาลงไปโดยเด็ดขาดว่าดอกกล้วยไม้มีลักษณะอย่างไรนั้น เราจำเป็นต้องทราบเสียก่อนว่า ดอกไม้ทั่วไปนั้น มีลักษณะที่สามารถแย่งออกได้เป็นสองจำพวก และดอกกล้วยไม้ก็จัดเข้าอยู่ในจำพวกหนึ่งของสองจำพวกนี้ซึ่งจะใคร่ชี้ให้เห็นดังต่อไปนี้คือ

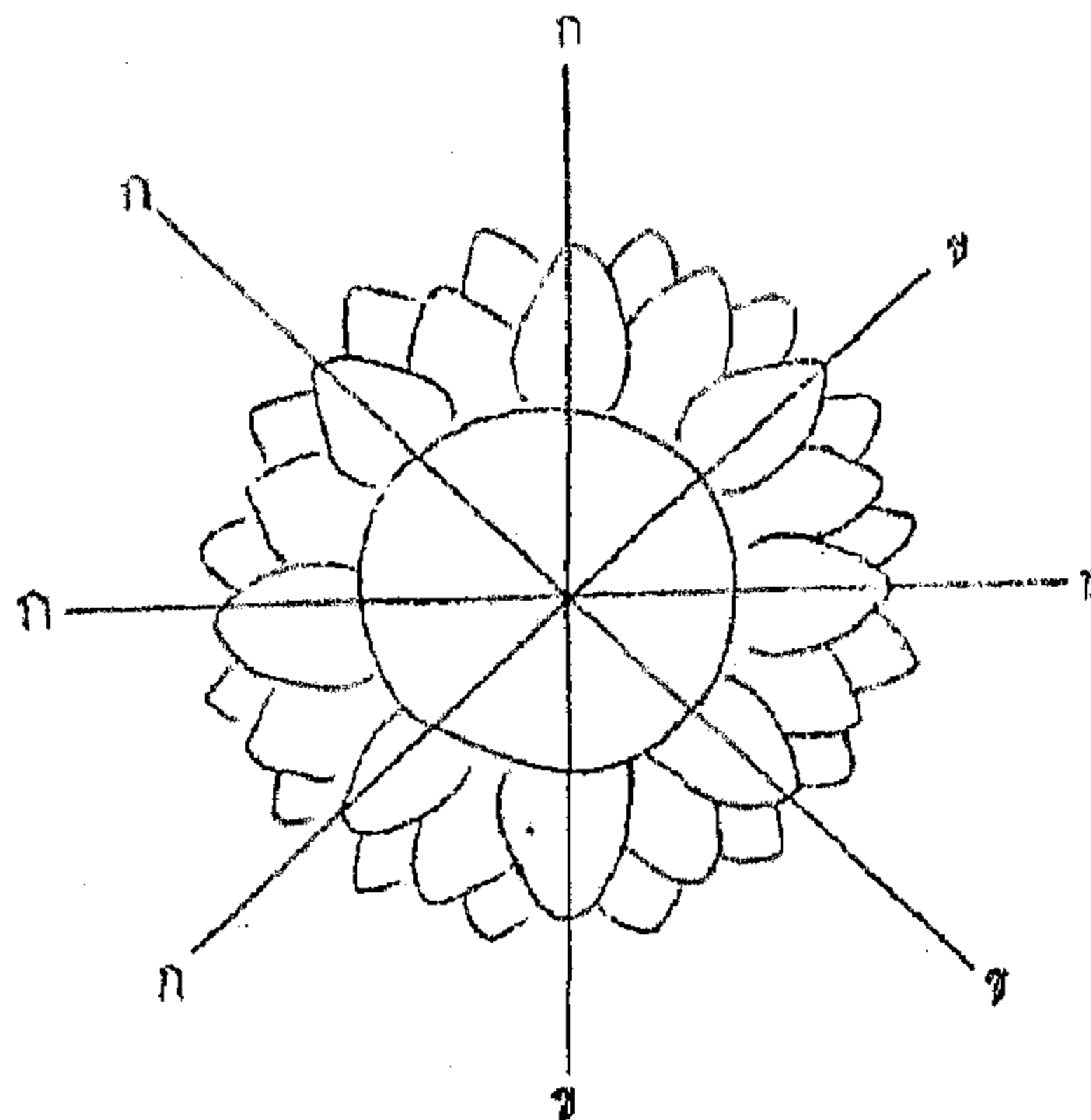
ก. Bi-lateral Symmetry คือดอกไม้จำพวกที่มรูปร่างซึ่งเมื่อลากเส้นตรงแบ่งออกเป็นสองซีก ผลที่ได้คือ ซีกซ้าย และซีกขวา จะมีลักษณะและจำนวนอวัยวะส่วนประกอบเหมือนกัน ถ้าแบ่งสี่หรือแบ่งเป็นซีกบนและซีกล่างจะมีแต่ละส่วนไม่เหมือนกัน ดอกกล้วยไม้เป็นดอกไม้ที่จัดเข้าอยู่ในจำพวกนี้ นอกจากนั้นดอกไม้อื่นๆ ก็มี ตัวอย่าง เช่น ดอกถั่ว ดอกหนาวัว เป็นต้น ถ้าเราลากเส้นตรง แบ่งกล้วยไม้ ออกเป็นสองซีกคือ ซีกซ้าย และซีก ขวาจะ เห็นได้ว่าทั้ง สองซีกนี้ มีลักษณะ

เหมือนกัน แต่ถาลากเส้นตามแนวนอนแบ่งดอกกล้วยไม้ดอกเป็นซีกบนและซีกล่างจะเห็นว่าไม่เหมือนกัน

ข. Radial Symmetry คือดอกไม้ที่มีรูปกลม กลีบดอกเป็นระนาบโดยรอบ ไม่ว่าจะลากเส้นแบ่งทางผ่านโคนก็จะได้ส่วนตรงข้ามที่ละม้ายคลึงกันทุกด้าน เช่นดอกบัว ดอกกุหลาบ ดอกมะลิ เป็นต้น ส่วนดอกกล้วยไม้มีใบอยู่ในจำพวกนี้

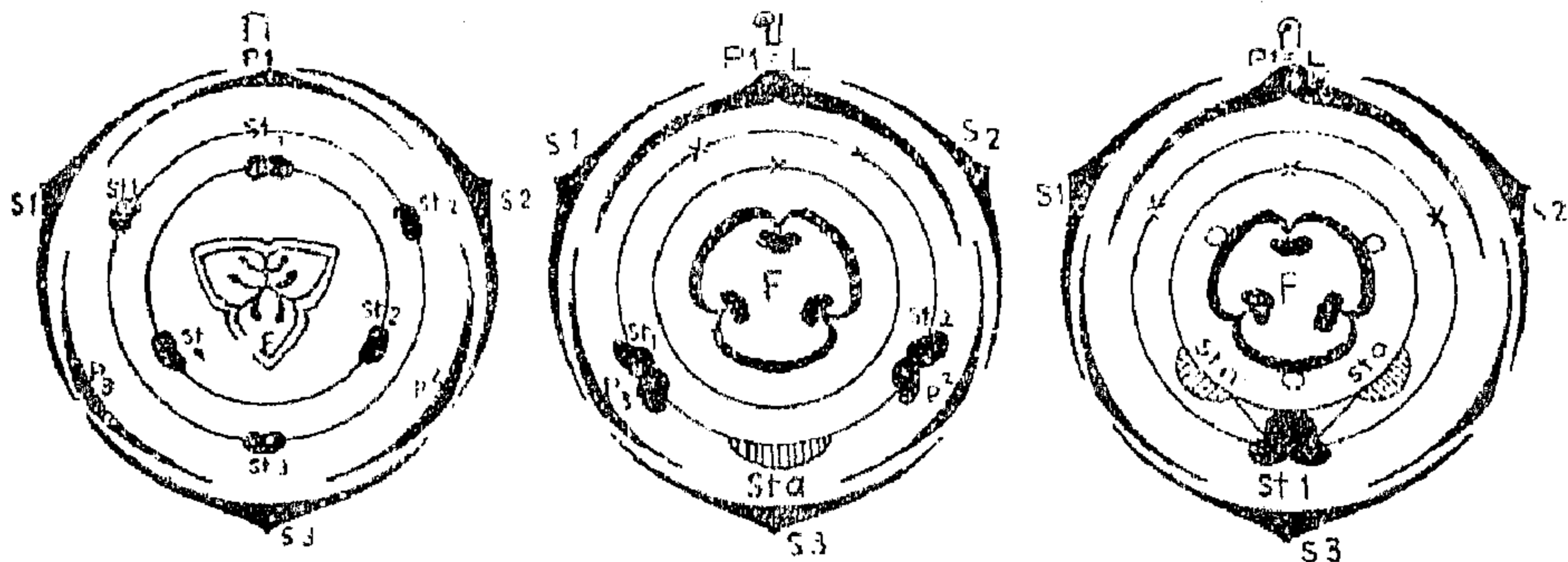
ทรงดอก Bi-lateral Symmetry
ดอกกล้วยไม้ ฯลฯ

ทรงดอก Radial Symmetry
ทรงดอกบัวหรือดอกทานตะวัน ฯลฯ

โครงสร้างของดอกกล้วยไม้

เพื่อที่จะให้ผสนใจ ศักษาเรื่อง กล้วยไม้ไค มพน จุาน ความรู้และ
เข้าใจเรื่องดอกกล้วยไม้ไคคยงชน จึงไคระไคอธิบายถึงไครวงสร้าง
และแผนผังของลักษณะดอกกล้วยไม้ไ� ณ ทนควย

แผนผัง ก.

แผนผัง ข.

แผนผัง ค.

วงศ์ลิลลี่
(family *Liliaceae*)

sub-family : *Diandreae*

sub-family : *Monandra*

วงศ์กล้วยไม้

(family : *Orchidaceae*)

S. = sepals กลีบนอก, P = petals กลีบใน, F = Ovary รังไข่, รวม
ทั้งการติดตัวของสายรก placentae, Pl=L คือ Labellum หรือกระเปาะ
ดอกกล้วยไม้มีลักษณะโครงสร้าง คล้ายคลึงกับดอกไม้ใน วงศ์
ของดอกลิลลี่ (*Liliaceae*) เช่นดอกพลับพลึง คอมนกลีบนอกและกลีบ

ในชุดละสาม และในทางวิชาการพฤกษศาสตร์ถือว่าดอกกล้วยไม้
 นั้นมีรากฐานมาจากดอกกลีบลูกศร (sepals) ๓ กลีบเหมือนกัน
 กลีบใน (petal) ๓ กลีบ แต่กลีบหนึ่งได้เพี้ยนไปกลายเป็น
 กระเปาะ (labellum) ดังนั้นกระเปาะจึงมีหน้าที่คล้ายกลีบในกลีบหนึ่ง นอก
 จากนั้น อวัยวะตัวผู้ (stamen) ของดอกกล้วยไม้ยังเพี้ยนไปจากของดอก
 กลีบลูกศร

การเพี้ยนของอวัยวะตัวผู้จากดอกกลีบลูกศรมาเป็นดอกกล้วยไม้มีอยู่
 สองระยะด้วยกันระยะหนึ่งเป็นพวกที่ใกล้กับกลีบลูกศรมาก จากกลีบลูกศร (แผน
 ผัง ก.) ซึ่งมีอวัยวะตัวผู้สมบูรณ์ ๖ ชุด มาสู่กล้วยไม้พวกแรกซึ่ง
 มีอวัยวะตัวผู้สมบูรณ์ ๒ ชุด โดยมีอวัยวะตัวผู้ใช้การไม่ใช้ อีกหนึ่งชุด
 ซึ่งเรียกว่า staminode (ต.แผนผัง ข.) พวกนี้ที่พบเริ่มแรกและเป็นตัวอย่าง
 ที่ตกคือพวกกรองเท้านารี (*Cypripedium*) กล้วยไม้ชนิดพวกหนึ่งมี
 อวัยวะตัวผู้สมบูรณ์อยู่เพียงชุดเดียว พวกนี้เราพบเสมอๆ เพราะมีอยู่
 หลายสกุลด้วยกัน เช่น แวนดา หลวย แคทลียา ช้าง ฯลฯ ต่อไปเราจะ
 ขอสกัดแผนผังซึ่งสมมติว่าเป็นหน้าตัด (cross section) ของดอกไม้
 แสดงตำแหน่งที่ตั้งของกลีบนอก กลีบใน และอวัยวะต่างๆ ภายใน
 ดอก ซึ่งทางวิชาการพฤกษศาสตร์ใช้ เป็นสัญลักษณ์ แสดงโครง
 สร้างของดอกไม้

จะเห็นได้ว่าตำแหน่งที่ตั้งของกระเปาะนั้นอยู่ด้านบน คือ 1-1=1
 แต่เวลาดอกกล้วยไม้บานจริงๆ กระเปาะอยู่ด้านล่าง นั่นก็เป็นเพราะเหตุ

ว่า เวลาดอกจะบานก้านดอกซึ่งเป็นส่วนรังไข่หรือ ovary จะบิดกลับ ถ้า
ก้านดอกไม่บิดกลับแล้วจะกระเปาะอยู่ด้านบนเสมอ มักกล้วยไม้บางสกุล
เช่นสกุล *Mabeavis* ซึ่งเป็นกล้วยไม้คนใกล้กับสกุลนางขมิ้น (*Habenaria sp.*)
ผิดกันแต่ กล้วยไม้ในสกุล *Mabeavis* นั้นก้านดอกไม่บิดกลับ กระเปาะ
จึงตั้งขนข้างบน แทนที่จะห้อยลงข้างล่างอย่างกล้วยไม้สกุลอื่น ๆ

จากแผนผังและคำอธิบายที่ได้อ่านมาแล้ว ทำให้เราสามารถ
แบ่งวงศ์กล้วยไม้ (Family: *Orchidaceae*) ออกได้เป็นสองวงศ์ย่อย
(Sub-family) คือพวก *Diandreae* หรือพวกที่มีอวัยวะผสม
บูรณสองชุด กับ *Monandreae* หรือพวกที่มีอวัยวะผสมบูรณชุดเดียว

ส่วนประกอบของดอกกล้วยไม้

(๑) เมื่อพิจารณากันแต่เพียงหลักเกณฑ์ใหญ่ ๆ แล้ว ส่วนประกอบ
ในก้านอวัยวะเครื่องเพศซึ่งนับว่าเป็น สิ่งจำเป็น ของดอกใน ลักษณะ ของการ
สืบพันธุ์ เราสามารถกล่าวได้ว่าดอกกล้วยไม้จะอยู่ใน ประเภทดอกไม้
ผสมบูรณเพศ* หรือดอกกะเทย (hermaphroditic flower) เพราะมีทั้ง
อวัยวะตัวผู้ (stamen) และอวัยวะตัวเมีย (pistil) อยู่ในดอกเดียวกัน

* ยกเว้นกล้วยไม้บางสกุลที่มีดอกตัวผู้และดอกตัวเมีย อยู่คนละ
ดอกเช่นสกุล *Catasetum* และสกุล *Cynoches* เป็นต้น แต่ในสกุล
Catasetum นั้นนอกจากจะมีดอกตัวผู้ ดอกตัวเมียแล้ว ยังมีดอกกะเทย
หรือดอกผสมบูรณเพศอยู่ในช่อเดียวกันได้

หรือถ้าหากจะพิจารณาโดยละเอียดขององค์ประกอบอื่น ๆ อย่างครบถ้วน
ดอกกล้วยไม้ก็เช่นดอกไม้มององค์ประกอบอย่าง สมบูรณ์ตาม องค์ประกอบ
ของดอกไม้นี้ก็สามัญซึ่งเราเรียกว่า complete flower แต่ก็มีบางส่วน
ที่เปลี่ยนแปลงรูปร่างไปจากลักษณะธรรมดาทั่วไปที่ควรจะเป็น แต่
อย่างไรก็ตาม เพื่อให้สะดวกแก่การศึกษา และเข้าใจง่าย จึงใคร่จะ
อธิบายแยกเป็นพวกไว้ดังนี้

ก. พวกที่มีช่วยระหว่วผสมบริเวณสองซีก sub-family *Dianthaceae*

กลีบนอก (Sepals) กลีบนอกกลีบทั้งห้าข้างบนกลีบเดียว

เรียกว่า dorsal sepal หรือบางทีเรียกว่า standard อาจมีรูปลักษณะ
ผิดแปลกไปไต่ต่าง ๆ บางทีสั้น กลมและกว้าง หรือใหญ่กว่ากลีบอื่น ๆ
ภายในดอก นอกจากนั้นมักจะมีสีสดใส หรือประแต้มด้วยสีสรรวิ
ประจกลายสีต่าง ๆ ส่วนกลีบนอกอีกสี่อันซึ่งอยู่ทางด้านล่างจะรวมกัน
เป็นกลีบเดียว ซึ่งกลีบนอกที่รวมกันนี้เราเรียกว่า Synsepalum

กลีบใน (Petals) กลีบในที่ยื่นออกทั้งสองข้าง ของดอกจะมี

ลักษณะ ขนาดและสีเหมือน ๆ กันทั้งคู่ แม้อาจจะเหมือน ๆ กันภายใน
คู่เดียวก็ตาม แต่กล้วยไม้ต่างชนิด (Species) กันก็อาจผิดแปลก
กันไปไต่อย่างมากมาย อาจกลีบแคบ หรือกว้าง หรือสั้น ยาวผกกันมาก
มาย บางชนิดยาวเพียง ๒ เซนติเมตร แต่ก็มีบางชนิดที่ยาวถึง ๕๐
เซนติเมตรและมีลักษณะเป็นรวยาว การทรงตัวของกลีบทั้งคู่ อาจยื่น
ออกทั้งสองข้างตามระนาบนั้น บางชนิดอาจงุ้มออกมาข้างหน้าด้วยกัน

บางชนิดก็ยื่นกลีบออกข้างหลัง บางชนิดก็งุ้มลงข้างล่าง หรือห้อยลง
 มาในระบอบตั้งก็มี ความผิดเพี้ยนในเรื่องสีก็มีไม่น้อย บางชนิดก็เหลือของ
 อมเขียว สีเขียว สีน้ำตาล หรือมีสีสลับเป็นจุดหรือเส้น ลายทางสี
 การที่เราเรียกว่ากลีบใน เนื่องจากเวลาดอกกลีบไมยงคลุมอยู่ กลีบใน
 จะซ่อนตัวอยู่ภายใน เมื่อดอกเริ่มบาน กลีบในจึงจะปรากฏให้เห็น และ
 ขยายตัวเจริญจนออกจนกระทั่งดอกบานเต็มที่ กลีบในก็เจริญเต็มที่ด้วย
 กระเปาะหรือปาก (Labellum) ซึ่งที่ใดก็ตามมาแล้วว่า ดอก
 กลีบไมยงปกคลุมกลีบนอกสามกลีบ กลีบในก็จะมีสามกลีบ แต่สองกลีบ
 ที่อยู่สองข้างดอกเท่านั้นที่มีลักษณะปกติ ส่วนกลีบที่สามนั้นก็คือกระเปาะ
 หรือ labellum นั่นเอง โดยเหตุที่ทางหลังของปากการโตมีเหตุผลเพียง-
 พอที่จะพำนักไว้ว่ากระเปาะนั้นคือกลีบใน กลีบที่สาม แต่โตแปรลักษณะ
 ให้ผิดแปลกออกไปจากกลีบในอีกสองกลีบ เพราะกลีบในเป็นกลีบเดี่ยว
 ติดอยู่ในทิศทางด้านล่างของดอกกลีบนอกกลีบนอก ซึ่งก็มีกลีบเดี่ยวตั้ง
 ขนานกันบนของดอก เว้นแต่ว่ากลีบเดี่ยวของกลีบนอกไม่ติดกับกลีบคู่
 มากมายนักแต่กลีบเดี่ยวของกลีบในมีลักษณะผิดไปจาก กลีบในอีกสอง-
 กลีบอย่างไกลกันมากนับตั้งแต่สี ขนาด รูปลักษณะไม่คล้ายคลึงกันเลย
 แม้แต่เนื้อเยื่อ จนกระทั่งในสายตาทั่วไปก็เห็นว่าเป็นคนละชนิด เราจึง
 เรียกชื่อใหม่ว่า labellum ซึ่งมีความหมายเป็นลิ้น ห้อยหรือยื่นออกมา
 สำหรับในพวก *Diandrae* นี้ กระเปาะมีลักษณะคล้ายห้วงของเตาช้อน ขนาด
 สี่ และรูปร่างลักษณะผิดเพี้ยนกันไปแล้วแต่ชนิดของกลีบไมยงแต่ลักษณะ
 ที่จะแสดงว่ามีสองกระเปาะหรือสองปากนั้นไม่ค่อยปรากฏไม่เหมือนกับพวก

Monandrae ซึ่งมีความแตกต่าง ในรูปลักษณะของกระเปาะอย่าง มากมาย ทำให้ผู้เล่นกล้วยไม้โตเล่นกล้วยไม้มากแยกจากรูปลักษณะแปลก ๆ ของกระเปาะกล้วย แต่พวก *Diandrae* นั้น ความแปลกตาของกระเปาะจะได้ จากลวดลายและความผิดเพี้ยนของสีที่ธรรมชาติได้ปรุงแต่งไว้ กระเปาะอาจมีจุดทางสีแดง สีขาวเหมือนนกขลุ่ยซึ่งก็เป็นอีกข้อหนึ่งที่แตกต่างกันไป จากพวก *Monandrae* นอกจากนั้นบางชนิดกระเปาะยังมีสี สลับต่าง ๆ และมีเส้นสีต่าง ๆ อย่างชัดเจน บนสันกระเปาะเว้าแยกเกลี้ยง

เส้าเกษร (Column) โคนเส้าเกษรเชื่อม ติดต่อกับ รังไข่ซึ่งมีรูปลักษณะเป็นร่องตามยาวของก้านดอก เห็นได้ชัดเจน รูปร่างของเส้าเกษรตลอดจนตำแหน่งที่เกษรตัวผู้ตัวเมียติดอยู่นั้น แตกต่างกับเส้าเกษรของพวก *Monandrae* อย่างเด่นชัด ตามแผนผัง ข. จะเห็นได้ว่า ในวงชั้นที่ ๓ มีอวัยวะตัวผู้ (staminode) อยู่หนึ่ง และในวงชั้นที่ ๔ มีอวัยวะตัวผู้สมบูรณ์อยู่ ๒ ชุด แต่ในพวก *Monandrae* ตามแผนผัง ค. กลับกันกับแผนผัง ข. และ staminode ของ พวก *Diandrae* ในแผนผัง ข. นั้น มีลักษณะเป็นแผ่นเว้าเป็นรูปไตหรือรูปหัวใจอยู่ที่ปลายเส้าเกษร ภายใต้อันฐานเป็นท่อนของส่วนปลายเส้าเกษรมีลักษณะเป็นสามส่วนคั่นออกเกษรตัวเมีย มีสีเหลืองเล็กน้อย ถัดออกเกษรตัวเมีย (stigma) เข้าไป สองข้างของเส้าเกษรเป็นอวัยวะตัวผู้ มีลักษณะเป็นกระเปาะ ภายใต้มันเกษรตัวผู้มีลักษณะเห็นยาว ตัวกระเปาะนั้นไปรวมติดอยู่กับโคนเส้าเกษร

ข. พวกที่มีอวัยวะผสมพันธุ์เดี่ยว Sub-family *Monandreae*

กลีบนอก (Sepals) กลีบนอกของดอกกล้วยไม้พวกนี้ ทั้งสามกลีบแยกกันอย่างชัดเจนนอกจากรูปปร่าง ลักษณะ ตลอดจนสีสรรคของทั้งสามกลีบปกคลุบลงกันมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กลีบนอกด้านล่างทั้งสองกลีบเหมือนกันมาก ซึ่งเราเรียกว่า lateral sepals หรือ ventral sepals ส่วนกลีบบนนั้นคงมีกลีบเดี่ยวและตั้งขนานบน เรียกว่า dorsal sepal นอกจากกล้วยไม้บางสกุลที่ก้านดอกไม่ยึด กลีบดอกทุกส่วนจะกลีบทิศทางเป็นตรงกันข้าม

กลีบใน (Petals) กลีบในกลีบล่าง นั้นเราเรียกว่า กระเป๋หรือ ปาก (labellum) แต่สองกลีบบนทั้งคู่มักมีลักษณะเหมือนกัน โดยมากมักจะกว้างกว่ากลีบนอก แต่ก็ไม่แน่เสมอไป บางชนิดแคบกว่า แต่ยาวและบางที่ยึดเป็นเกลียว หรือหยักเป็นคลื่น ทำให้ดอกมีความสวยงามในแบบแปลก ๆ ออกไป

กระเป๋ (Labellum) กระเป๋ของกล้วยไม้พวก *Monandreae* นั้นมีสีสรรคและรูปร่างสวยงามมาก ปกติมี ๓ แฉก (3 lobes) แฉก ๒ ข้างซึ่งเรามักเรียกกันว่าหูกกระเป๋ (side-lobes) นั้น บางทีโค้ง ขนหรือหุ้มเส้าเกษรจนเล็ดคล้ายหลอด บางทีก็แยกออกมาจนเลยแล้วแต่ชนิดกล้วยไม้ บางทีเป็นแฉกเห็นโตชัด บางทีก็แยกสังเกตุไม่ได้ ถ้าเป็นหลอดหรือหุ้มเส้าเกษร หากเราคลี่หลอดนั้นออกให้แบนแผ่จะเห็นกระเป๋เป็น ๓ แฉกโตอย่างชัดเจนเช่นหวายฟ้าแลบน้อยยี่สิบสี่ (*D. phalaenopsis*)

เป็นต้น นอกจากนั้นกระเป๋ายังมีลักษณะ ประคับประคองให้สวยงามเป็น พิเศษ เช่นมดเขยมีทรงมีสีต่าง ๆ เป็นต้น อย่างเช่นกระเป๋ายังมีเย็บเป็น ปล้อง ๆ เช่นกล้วยไม้ในสกุล *Stanhopea* กระเป๋าของดอกกล้วยไม้เป็น ๓ ท่อนต่อกัน ท่อนในซึ่งมีลักษณะเป็นโพรงกลวง เรียกว่า hypochil ท่อน กลางอันหนามเตอขยมีหลุมร่องเตอขยเรียกท่อนกลางว่า mesochil และ ท่อนนอกโดยปกติมี ๓ แฉกเรียกว่า epichil นอกจากนั้นบางทศมีเส้นสี ต่าง ๆ หรือรวมของปากอาจหยักเป็นคลื่น หรือมีขน ฯลฯ นักพฤกษ- ศาสตร์บางคนให้เหตุผลว่า ส่วนปลายของปากมัก จะยื่นออก และแผ่แบน เพื่อให้แมลงเกาะไต่สะดวก และแมลงเหล่านี้จะไต่ช่วย ในการผสมเกษร กล้วยไม้

เส้าเกษร (column) มีลักษณะและส่วนประกอบไม่สับสนซับซ้อน อย่างเส้าเกษรของดอกกล้วยไม้จำพวก *Dianthus* เส้าเกษรเป็นอวัยวะ ที่สำคัญมากในด้านการสืบพันธุ์ ของกล้วยไม้ เพราะเป็นส่วนรวมของเกษร ตัวผู้และยอดเกษรตัวเมียแต่ถ้าไม่สังเกตให้ดี และไม่มีความระวังนัก อาจมองไม่เห็นอวัยวะทั้งสองเพศนี้ได้เลย ที่ปลายเส้าเกษรมีฝาคือรอบ อยู่ ถ้าเขี่ยฝาคือรอบก็จะเห็นเมตส์เหลืองคือเกษรตัวผู้ (pollinia) ทั้งฝาคือรอบนั้นเราเรียกรวมว่า อับเกษรตัวผู้ (anther) ยอดเกษรตัวเมีย (stigma) นั้นอยู่ใต้จึงอับปลายเส้าเกษรถัดจาก anther ลงไปมีลักษณะ เป็นแอ่งมีน้ำเมือกใสและเหนียวคล้ายเยลลี่ ซึ่งเราเรียกน้ำเมือกนี้ ว่า stigmatic fluid

ยอดเกสรตัวเมีย (Stigma)

ยอดเกสรตัวเมียของดอกกล้วยไม้พวก *Diandrae* นั้นเป็นอวัยวะ
 ที่มีลักษณะธรรมดาสามแฉก แต่ยอดเกสรตัวเมียของดอกกล้วยไม้
 พวก *Monandrae* นั้นมีส่วนยื่นติดกับยอดเกสรตัวผู้ แต่มียอดบาง ๆ กั้น
 อยู่ เยื้องเรียกว่า *rostellum* อย่างไรก็ตาม ไม่ว่าดอกกล้วยไม้พวกใด
 ยอดเกสรตัวเมียบอกออกมาให้เห็นขย ๆ เพื่อทำหน้าที่ติดเกสรตัวผู้
 เมื่อเวลาเกสรตัวผู้ตกลงไปติดยอดเกสรตัวเมีย บางชนิดยอดเกสรตัว
 เมียยังมีขนปกคลุมหนาเพื่อช่วยให้ เกสร ตัวผู้ตกลงไป ติดแน่น ขยงขน
 ลึกลงไปติดยอดเกสรตัวเมียมทางทิศที่อโดยตรงลงไปรังไข่ (ovary)
 ทางนี้จะผ่านลงไปตามใจกลางของตัวเกสร เพื่อประโยชน์ในการที่เกสร
 ตัวผู้จะงอกหลอดลงไปผสมกับไข่ (ovule) ภายในรังไข่นั้น

เยือกนเกสร (Rostellum)

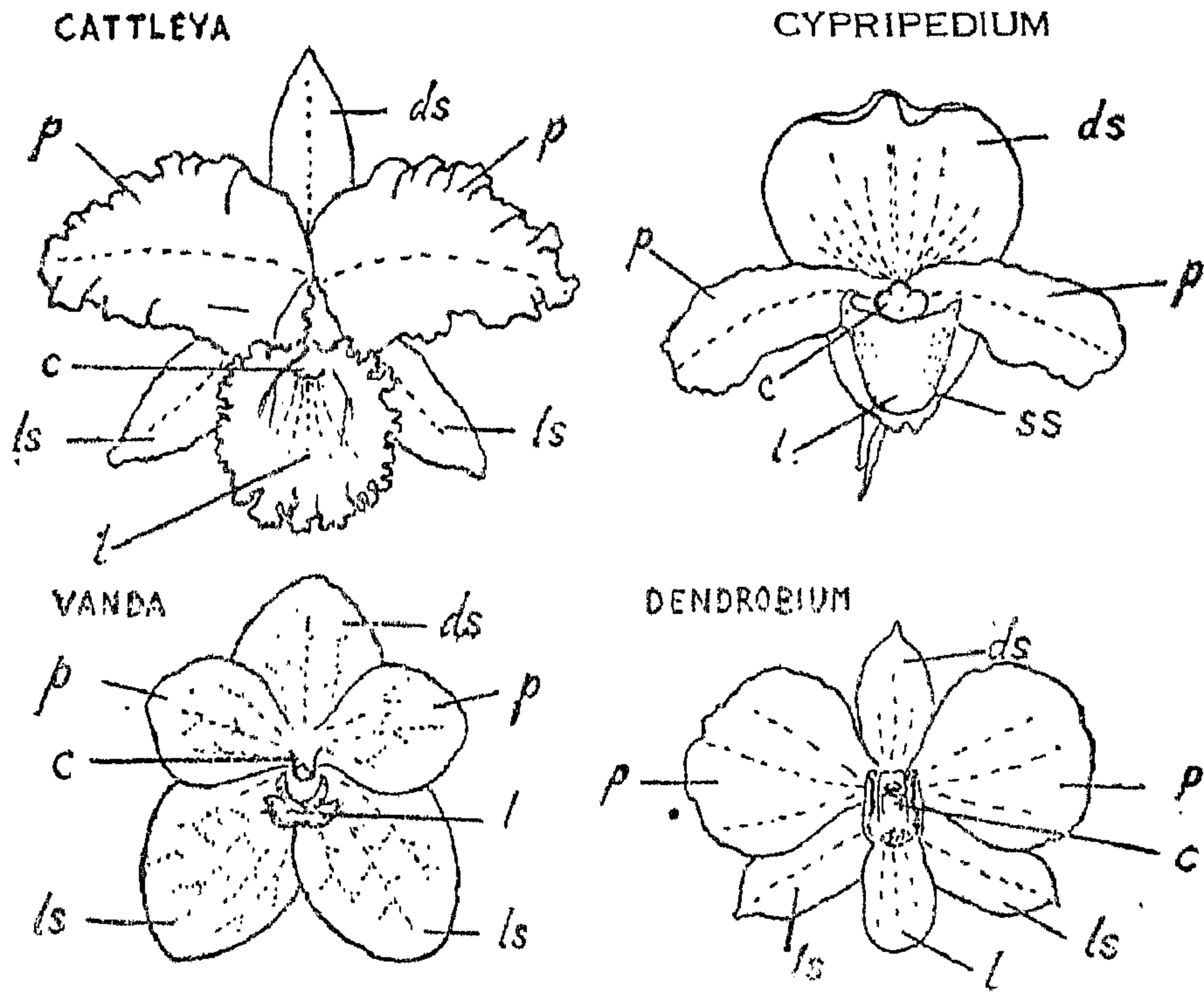
มีลักษณะเป็นแผ่นยื่นออกมาคล้ายลิ้น เล็ก ๆ ทำหน้าที่ กั้น กลาง
 ระหว่างเกสรตัวผู้กับยอดเกสรตัวเมีย เพื่อยกกันมิให้เกสรตัวผู้ตกลง
 ไปติดยอดเกสรตัวเมีย ทวยเหตุนี้กล้วยไม้ จึงผสมตัวเองตาม ธรรมชาติ
 ได้ยาก จำเป็นต้องอาศัยแมลงบางชนิดเพื่อช่วยในการผสม นอก
 จากที่กล่าวมาแล้ว เยื้องยังมีหนามที่อกขยบางหนกคือ ก้านที่ติดกับเกสร
 ตัวผู้ นั้นจะมีก้านเล็ก ๆ ติดขยไปขยงเกสรตัวผู้เพื่อทำหน้าที่เป็น พเลียงขยของ
 เกสรตัวผู้ ก้านเล็ก ๆ นเรียกว่า *stipe* เมื่อเกสรตัวผู้แก่พอจะใช้
 ผสมได้ ก้านเล็ก ๆ นจะหลุดออกจากเยือกนตัวเอง

เกสรตัวผู้ (Pollen และ Pollinia)

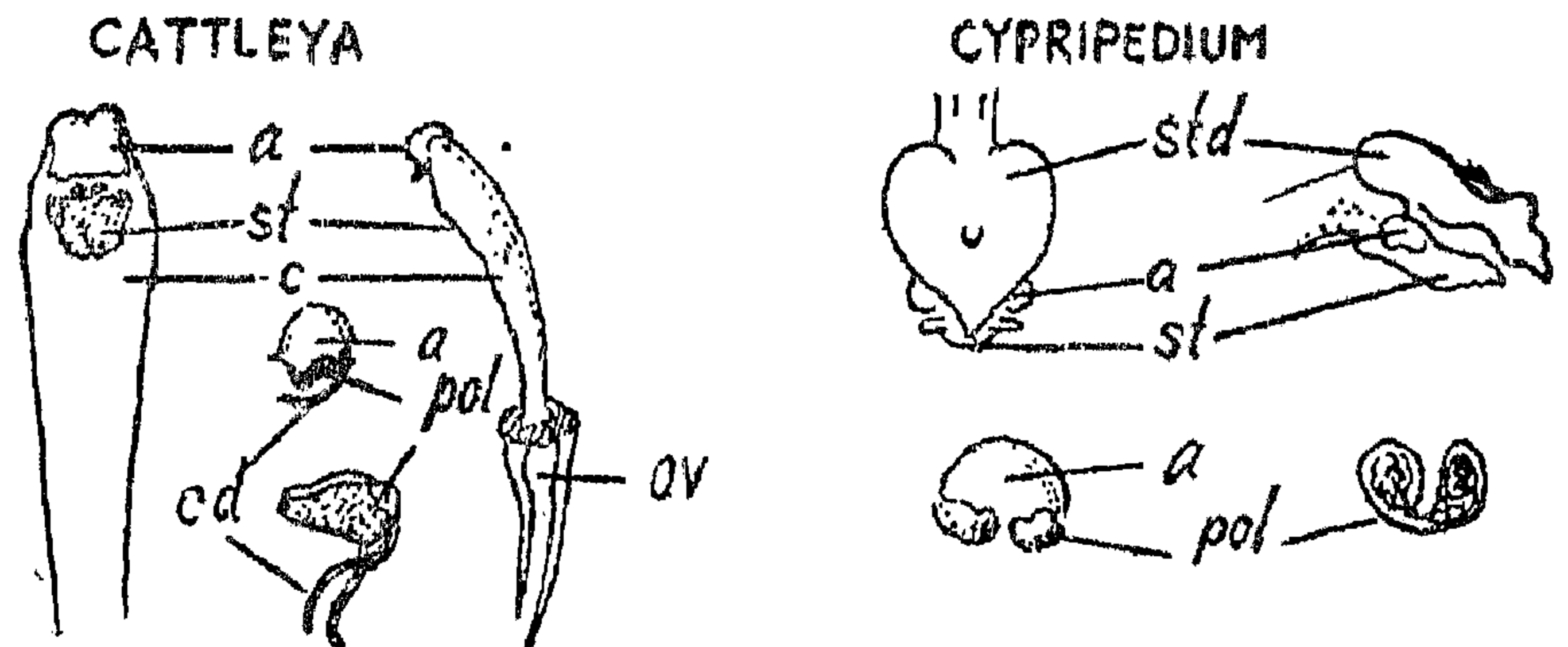
Pollen นั้นหมายถึงเมล็ดของเกสรตัวผู้เช่นที่ปรากฏในดอกไม้
 ทั่วไป มีลักษณะเป็นเม็ดผงเหลือง ๆ ขนาดเล็ก มองด้วยตาเปล่า
 เกือบไม่เห็น เม็ดหนึ่งก็เป็นหน่วยเซลล์หนึ่ง แต่ในรูปของ
 เกสรตัวผู้ของดอกกล้วยไม้ตาเป็นพวก *Diandrae* ก็จะมีรูปร่างเป็นเม็ด
 แต่มีลักษณะเห็นยวดยกกัน ส่วนในพวก *Monandrae* เกสรตัวผู้รวม
 กันอยู่เป็นกลุ่มเป็นก้อนแข็งทำให้มีรูปร่างและขนาดต่าง ๆ กัน และใหญ่
 ขึ้นสามารถมองเห็นได้ชัด กลุ่มก้อนของละอองเกสรตัวผู้เราเรียกว่า
 pollinia ไม่ว่าจะ เป็น pollen หรือ pollinia ก็ตาม จะเกาะอยู่ในถุง
 หรือในกระเปาะมีฝาครอบปิดอยู่อย่างมีทิศทาง ถุงนี้เราเรียกว่า anther
 จำนวน pollinia ภายใน anther อาจมีตั้งแต่ ๒, ๔, ๘, ๑๖ ฯลฯ
 แล้วแต่สกุลและชนิดของกล้วยไม้

รังไข่ (Ovary)

ดอกกล้วยไม้เป็นดอกไม้ประเภทที่มีรังไข่อยู่ใต้ฐานของดอก ซึ่ง
 เรียกตามภาษาทางพฤกษศาสตร์ว่า epigynous flower ถ้าสังเกตดูจาก
 ลักษณะธรรมชาติจะเห็นว่าส่วนของรังไข่เป็นส่วนล่างของดอก แต่ละดอก
 นั้นเอง ภายในรังไข่เป็นโพรงเล็กๆ อาจมีหนึ่งหรือสามช่องก็ได้ จาก
 ผนังด้านในของโพรงภายในรังไข่แต่ละช่องนี้ มีเม็ดไข่ (ovule) ติด
 อยู่โดยมีสายรก (placenta) เป็นท่อเล็กๆ สำหรับส่งอาหารและน้ำไป
 เลี้ยงไข่ เมื่อไข่ได้รับการผสมก็จะเจริญเป็นเมล็ดกล้วยไม้

ส่วนต่างๆ ของดอกกล้วยไม้

รายละเอียดในตำแน่งของดอกกล้วยไม้

คำอธิบายภาพ

ส่วนต่างๆ ของดอกกล้วยไม้: c=column; ds=dorsal sepal; l=lip; ls=lateral sepal; p=petal; ss=synsepalum.
 รายละเอียดในตำแน่งของดอกกล้วยไม้: a=anther; c=column; cd=caudicle; p=pollinia; st=stigma; std=staminode.

การออกดอกของกล้วยไม้

เรื่องการออกดอกของกล้วยไม้ ถ้าหากคนแคระเพียงผัวเฒ่า
 ด้รู้สึกว่าเป็นของธรรมดาสามัญ ไม่ใช่เป็นสิ่งสลักสำคัญอะไรเลย
 เพราะถ้าหากจะถามว่ากล้วยไม้ดอกออกเมื่อใด ก็เขาจะตอบง่าย ๆ ว่า
 ด้ตามเสียงไก่เทยโศกซึ่งแรงแล้ว ด้ถึงคราวชอก มันก็ออกเอง ในที่นี้
 ด้ของนักขายดอก ด้เมื่อกล้วยไม้ดอกออกก็มันเอาดอกออกไปขาย ใน
 ด้ที่นี้ของนักเล่นกล้วยไม้ก็มีใครเล่นโดยหวังจะได้ชมดอกสวย ๆ ก็เพียง
 ด้แต่รอว่าเมื่อใดจะออกดอก ด้เมื่อกล้วยไม้ดอกออกให้ชมก็ใจ ด้แต่
 ด้ถ้ากล้วยไม้มันออกดอกยาก ด้ก็ใจเย็นไปเรื่อย ๆ เท่านั้นเอง แต่สำ-
 ด้หรับนักผสมพันธุ์ ด้กล้วยไม้แล้ว เรื่องการออกดอกของกล้วยไม้เป็นปัญหา
 ด้ใหญ่ที่สุดที่นักขายมาก เพราะการที่นักผสมพันธุ์ จะวางโครงการอัน
 ด้ผสมกล้วยไม้ชนิดนั้นกับชนิดนั้น ด้แต่หวังเอาผลถ้าหากกล้วยไม้ที่มุ่งหมาย
 ด้จะใช้ เป็นพ่อและแม่มันเกิดบานไม่ตรงเวลาเดียวกันเข้า การผสมพันธุ์
 ด้ที่คิดไว้ก็จะมีทางสำเร็จลงไม่ได้ ด้ดังนั้นจึงจำเป็นต้องศึกษาสาเหตุ
 ด้ที่บังคยการออกดอกของกล้วยไม้ตามธรรมชาติเสียก่อน ด้เพื่อจะได้ใช้
 ด้ความรู้ความชำนาญบังคับหรือ ด้ปรุงแต่ง ด้ธรรมชาติให้คล้ายคลึง กับความ
 ด้ต้องการเพื่อการออก ดอกของ ด้กล้วยไม้ ด้ก่อนอื่นถ้าเราเป็น คนช่าง
 ด้สังเกต ช่างศึกษาเหตุผล เราอาจมีปัญหาก็ค้นแก่ตัวเองว่า ด้ทำไม
 ด้ช่างแต่ง ช่างกระหรือช่างเผือก ด้จึงออกดอกในเดือนมกราคม จะออก

ในเคอนพฤษภาคมยังไม่โตหรือ ทำไมหวาย มาตามขอมปาตวร จึง
 ออกดอกไม่เป็นฤดูกาลอย่างข้าง ปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้เป็นสิ่งที่น่าสนใจ
 มาก ถ้าหากเราแก้ปัญหานี้ได้ เราอาจขงคยให้กล้วยไม้ที่ เคยออก—
 ออกตามฤดูกาลสามารถออกดอกได้ ในฤดูกาลที่เราต้องการให้ ออกดอก
 จากความรูทาง พฤษศาสตร์มเหตุ ผลพิศจนได้แล้วว่าการ ที่ต้นไม้ ยาง-
 อย่างออกดอกเป็น ฤดูกาลโดย เฉพาะ นั้นขึ้น อยู่กยแฟกเตอร์ สำคัญที่สค
 อยอย่างหนึ่ง คือความยาวของแสงสว่างต่อวันประจำฤดูกาลหรือความ
 สันยาวของวันในแต่ละฤดูกาล และอาจมแฟกเตอร์ อื่น ๆ อีกเช่นความ
 ชุ่มชน อุณหภูมิ แต่กไม่สสำคัญนัก ทฤษฎีทวาควยความสันยาวของวัน
 ขงคยการออกดอกของต้นไม้ นั้นเรา เรียกว่า Photoperiodism ทงนั้น
 ถ้าหากเราใช้ทฤษฎีของ Photoperiodism มาอธิบาย การออกดอก
 ของกล้วยไม้แล้ว เราสามารถแบ่งกล้วยไม้ออกได้เป็นสองประเภท
 ตามเวลาการออกดอกของกล้วยไม้นั้น ๆ คือ :-

๑. กล้วยไม้ที่มีความไวต่อการเปลี่ยนแปลงของแสงสว่าง ประจำฤดูกาล เช่นในฤดูหนาวกลางวันจะน้อยกว่ากลางคืน คือมืดเร็ว และสว่างช้า เป็นต้น กล้วยไม้ที่อยู่ในประเภทนี้จะมีดอกเป็นฤดูกาล เฉพาะในฤดูที่มแสงสว่างพอ เหมาะแก่การ ออกดอก ตามอุปนิสัย ของแต่ละชนิดแต่ละสกุล เช่น ข้างออกดอกในเคอนธันวาคม— มกราคม, อัยเรศ ออกดอกในเคอนพฤษภาคม— มิถุนายน, หวายแดงออกดอก ในเคอนมีนาคม - เมษายน ฤดูร้อนเป็นต้น

๒. กล้วยไม้ที่ไม่มีความรู้สึกต่อการเปลี่ยนแปลงของแสง—
 สว่างประจำฤดูกาล กล้วยไม้ประเภทนี้สามารถออกดอกได้ตลอดปี โดย
 ไม่เลือกฤดูกาล ถ้าต้นมีความอุดมสมบูรณ์แข็งแรง มีอาหารเพียงพอ
 ก็จะให้ดอกได้เรื่อย ๆ อย่างที่เรียกกันว่า free flowering habit คือมี
 ความอิสระในการออกดอก โดยไม่ตกอยู่ภายใต้อำนาจการบังคับ
 ของอิทธิพลทางธรรมชาติ ตัวอย่างเช่น *Dendrobium superbien*,
Dendrobium Mme. Pompadour, *Bc. Aubade*, *Vanda Nellie Morley*
 เป็นต้น

การบังคับให้กล้วยไม้ออกดอก

การบังคับให้กล้วยไม้ออกดอกนั้นนับว่าไต่ประโยชน์มาก สำหรับ
 บังคับกล้วยไม้ที่ออกดอกเป็นฤดูกาลให้ออกดอกผิดฤดูโดยหวังประโยชน์
 สองประการคือ

๑. ประโยชน์ในทางการค้า ในฤดูที่ไม่ใช่ฤดูออกดอกของ
 กล้วยไม้ชนิดนั้น ๆ ย่อมจะทำให้ดอกกล้วยไม้ชนิดนั้นขาดตลาด ถ้า
 ได้มีการบังคับให้กล้วยไม้ออกดอกมาก ๆ ใน ฤดูนั้นก็จะขายดอกได้ราคา
 ดี หรือในฤดูที่ม้งานเทศกาลใหญ่ ๆ เช่น ปีใหม่ เป็นต้น ถ้าสามารถ
 บังคับให้กล้วยไม้ออกดอกได้มากก็จะสามารถทำเงินได้มาก ผู้เขียน
 ได้เคยไปดูการบังคับให้กล้วยไม้หลายและ ดอก พุด ออก ดอก ผัก ฤๅ ที่ บริ ษั ท
 กล้วยไม้แห่งหนึ่ง ใน San Francisco เขาปลูกกล้วยไม้และต้นพุด

เป็นแปลง ๆ ในเรือนกระจกหลังใหญ่ ที่หลังคาเรือนทำในมราวยาว
 ๔ แถวซึ่งผ้าทำเอาไว้มาก่อนก่อนค่าเขาจะรดน้ำค่าคลุมปีกแสงสว่าง
 และเวลาเช้าก็เขากว่าแสงสว่าง เพื่อให้เวลากลางวันภายในเรือน
 สั้นเขาทุก ๆ ผลที่ติดต้น กุหลาบและพุดเหล่านั้น ก็จะผลิด ออก หลังจาก
 นนกร่างขำรงให้มาให้ยเพื่อ ให้ดอกสมบูรณ์ และมอดอก กุหลาบกับ
 ดอกพุดซึ่งออกขายตลาดในฤดูที่ดอกไม้กำลังขาดตลาด เท่าที่เล่ามา
 นี้เป็นตัวอย่างที่ซึ่งอาจนำมาคิดแปลงใช้กับกล้วยไม้บางก็ได้

๒. ประโยชน์ในการผสมพันธุ์ ในกรณีที่เราจำเป็นต้อง
 ทำการผสมพันธุ์ กล้วยไม้ที่ออกดอกมีเวลาสั้นหลาย ๆ เดือน เราอาจ
 เกษรตัวผู้ไว้ไม่ได้ หรือในกรณีที่แม้ว่าดอกออกจะห่างกันเพียง
 ๒ เดือน ถ้าใช้กล้วยไม้ที่ออกดอกก่อนทำ พ่อ ก ทำได้ เพราะ เกษร
 ตัวผู้ไว้เพียงสองเดือนเท่านั้น แต่ถ้านองการสลับพ่อแม่ โดยประสงค์
 จะเอาต้นซึ่งออกดอกทีหลังทำพ่อ ก็จะต้องเกษรไว้ถึง ๑๐ เดือน
 ซึ่งกระทำไม่ได้ จึงจำเป็นต้องมีการบังคับการออกดอกจึงจะกระทำสำเร็จ
 ตัวอย่างที่ดอกอินทนนท์เกษรเร็วของนคิมเมอครั้งที่ ๕ เขียนเดินทางไปงาน
 การเกษตรในสหรัฐอเมริกา ได้แวะไปเยี่ยมสถานทดลองค้นคว้าแห่ง
 หนึ่ง ในมลรัฐ Arkansas ได้เห็นวิธีการผสมพันธุ์ ออปลองพินซึ่งออกดอก
 ผิดฤดูกันเกือบ ๖ เดือนแต่เขาบังคับให้ ออปลองพิน หนึ่ง เดือนเวลาออก -
 ดอกมาตรงกันออกพิน หนึ่งปีโดยการปลูกออปลองพินในรถกระบะ แล้วควบคุม

ความจำเป็นของวันโยยการเช่นรถเข้าโรงซึ่งภายในเขตรอยผ้าทำ กระทำ
 เช่นนี้ทุกวันนี้เพื่อให้เวลากลางวันสั้นลงในท่ามกลางการกระทำด้วยวิธีใดที่
 คอกและกระทำการผสมพันธุ์ เป็นผลสำเร็จ แต่ก็ก่อนที่จะถึงคอกไว้ก่อนไม่
 ออกคอกสำเร็จตามความต้องการนั้น ผู้ปฏิบัติทำเป็นระบอบที่กักเอาสัตว์
 และความดีของการของหมันโยยที่เราจะเกี่ยวข้องของคอกโดยเฉพาะเป็นราย ๆ ไป
 เพื่อระมัดระวังว่าหมันโยยของ การ ผสมเพศสัตว์ เป็น จำนวนเท่าใดเพื่อ
 ความจำเป็นในการออกคอก จะใช้หาวิธีประภคสัตว์หรือปรุงแต่ง ผสมเพศ
 ที่เราทำจน ได้เหมือนกันของของสัตว์

เรื่องการบังคับการของคอกของสัตว์ในนี้ ผู้เขียนได้เขียน
 ขึ้นตามความคิดเห็น โยยการที่แปลงมาจากที่เคยปฏิบัติที่ไต้หวัน มาแล้ว
 ในพจนานุกรม และเรื่องนักเขียนแก้ไขผลที่เป็นความเรียงทางวิทยาศาสตร์ซึ่ง
 มีหลักฐานยืนยันมั่นคงอยู่แล้ว ถ้าหากมีเวลาและมทุนเงิน
 เพียงพอที่จะวางโครงการ ค่าเงินค่า ค่าเงิน ค่าเงิน ค่าเงิน ค่าเงิน ค่าเงิน
 โยชนทอนจนรุ่นหลังจะได้รับออกมาก หรือถ้าผู้ใดสนใจจะดำเนินการ
 ค้นคว้าจะเป็นประโยชน์แก่ส่วนรวมมี ใช้น้อย ทั้งยังเป็นเครื่องสนับสนุน
 มีให้เป็นผลของทางประเทศเขาเรื่อยไป ซึ่งเท่ากับเป็นการตาม
 หลังเขาอยู่ตลอดเวลา

การผลิตคอกกล้วยไม้เป็นสินค้า

คอกกล้วยไม้เป็นคอกไม้ที่มีราคาและ ตลาด มีความ ต้องการอยู่

มากจึงมีผู้นิยมผลัดดอกกล้วยไม้ออกจำหน่ายเป็นอาชีพ ยิ่งในต่างประเทศกล้วยไม้
เทศกล้วยแล้ว ดอกกล้วยไม้เป็นสินค้าที่มีใช้แต่เพียงจำหน่ายกันภายใน
บ้านในเมือง แต่ยังมีมีการรวบรวมหรือส่งทางไปรษณีย์อากาศเพื่อไป
จำหน่ายข้ามเมืองข้ามประเทศและบางที่ข้ามทวีป

(๑) การเลือกกล้วยไม้เพื่อใช้เป็นไม้ตัดดอก กล้วยไม้ที่จะใช้เป็นไม้
ตัดดอกจำเป็นจะต้องมีลักษณะดังต่อไปนี้

- ก. เลี้ยงง่าย ขยายพันธุ์ง่าย เนื่องจากจำเป็น ต้อง ปลูก จำนวน
มาก ๆ การดูแลจะกระทำละเอียด ละออง เป็น รายต้น นับว่า ลำบาก และสิ้น
เปลือง จึงต้องเป็นไม้ที่เลี้ยงง่าย.
- ข. ออกดอกง่าย และออกดอก เพื่อจะได้ทำรายได้ให้ไ้ไ้ไ้มาก
- ค. ดอกมีความทนทาน ยานทนอยู่ไ้ไ้นานวัน ไม่เหี่ยวง่าย.
- ง. ลักษณะดอกถูกต้องตามความนิยมของตลาด เช่นสี, รูป
ดอก, ลักษณะช่อเป็นต้น
- จ. ต้นมีราคาไม่สูงนัก เพื่อเหมาะแก่การรวบรวมไ้ไ้ในจำ-
นวนมาก ๆ โดยราคาไม่แพงนัก

(๒) วิธีการตัดและเก็บรักษาดอกกล้วยไม้

การตัด ดอก กล้วยไม้ไ้ไ้ ภาชนะ กระจก เคหสถาน หรือ ตัด เพื่อ
เตรียมการส่งออกตลาดนั้น ย่อมจะต้องมีความมุ่งหมายที่จะให้ดอก

บานสกอตติดันทานไม่เหี่ยว หรือร่วงโรยไปในระยะเวลาอันสั้น สาเหตุ
ที่ดอกกล้วยไม้จะบานทนหรือไม่ขึ้นอยู่กับปัจจัยต่อไปนี้

๑. คุณลักษณะประจำตัวกล้วยไม้เอง กล้วยไม้บางอย่างบาน
ติดันทานมาก แต่บางอย่างก็บานอยู่ไม่นาน ลักษณะที่พึงสังเกต
คือ ต้นกล้วยไม้ กิ่งก้านที่แข็งแรงและแขนงที่มีลักษณะคล้ายช่ ฟังดู
อยู่ เมื่อเขามอบยบเบา ๆ จะไม่ชำไถ่ง่าย

๒. วิธีการปลูกหรือการดูแลกล้วยไม้ แม้ว่าดอกกล้วยไม้ชนิด
นั้นจะมีคุณลักษณะบานทน แต่ปลูกหรือกระทำไม่ถูกต้องก็อาจจะทำ
ให้ร่วงโรยไปเร็วเกินกว่าที่ควร จึงควรจะต้องปฏิบัติให้ถูกต้อง ซึ่งเท่า
ที่ช่วยให้ดอกกล้วยไม้บานได้นานออกไปได้อีกมาก วิธีปฏิบัติหลัก
เกณฑ์ดังนี้

ก. เวลาในการตัดดอก ควรตัดดอกกล้วยไม้เวลาเช้า แดด
ยังไม่ออก ซึ่งเป็นเวลาที่ดอกกล้วยไม้ยังสดและกำลังโตมาแล้วตลอดคืน
และมึนน้ำเลี้ยงเต็มที่

ข. วิธีการตัดดอก ควรใช้ใบมีดที่บางและคม แผลที่ตัดจะ
ไม่ชำ การตัดควรตัดเฉียงจะไม่ทำให้ก้านดอกถูกแรงขยบหรือหักมาก
เมื่อตัดแล้วรีบแช่น้ำทันทีโดยให้ ก้านดอก ฟันน้ำ ลงไปไม่ต่ำกว่า หนึ่งนิ้ว
ถ้าหากจำเป็นต้องใช้ กรรไกรตัด และไม่สามารถ แช่น้ำได้ทันที เมื่อ
ตัดมาแล้ว ก่อนจะ นำมาแช่น้ำใน บ้านควร ใช้ ใบ มีดบาง ๆ และคมตัดปาก

โคนก้านออกเสี้ยวประมาณ ๒ ถึง ๑ ซ.ม. แล้วรีบเอาโคนจุ่มน้ำเพื่อตัด
 รอยซาออกทั้ง เหตุผลที่ของไซโยมีคบาง ๆ และคมตัดป่าดพร้อมกับ
 รอยมนานน เนื่องจากภายในก้านดอกมีท่อเล็ก ๆ เป็นจำนวนมากท่อ
 เหล่านี้มีหน้าที่คุดนำไปเลี้ยงดอก ถ้าตัดควมคุดหน้าและทอปากท่อจะ
 ถูกขยให้แตกและตยเขาหากัน น้ำเดินไม่สะดวกทอไปกช้าและเป็นทาง
 ให้เกิดเน่า และทอนานเองจะตคเอาเชื้อโรคเน่าเข้าไปสู่ตอก การที่
 ตคแล้ว รอยจุมลงนากเพื่อชองกนมให้แผลแห้งอนจะ ทำให้ ปลาย ทอเหี่ยว
 น้ำเดินเขาไม่ได้

ค. การเก็บรักษาตอก น้ำที่ใช้แช่ก้านดอกนั้นต้องเป็นน้ำ—
 สอาด และควรเปลี่ยนทุกวัน ในเวลาเปลี่ยน น้ำที่ใช้โยมีคบาง ๆ
 และคมป่าโคนก้านทงวันละประมาณครึ่งนิ้ว เพราะเท่ากับ เป็นการ
 ชึ่งกนมให้ เกิดการเน่า ตอกกล้วยไม้ที่เก็บไว้นไม่ควรให้ถูกลมโกรก
 เพราะจะเป็นทางทำให้มีการระเหยของน้ำที่มวตอกมากเกินไปจะทำให้ตอก
 กล้วยไม้เหี่ยวเร็ว ควรระวังอย่าให้ถูกรอนจคหรือเย็นจคเกินไป จะ
 ทำอันตรายแก่ตอกกล้วยไม้ได้ ในต่างประเทศบริษัทที่ส่งตอกกล้วยไม้
 ไปจำหน่ายต่างเมือง ภายในห้องสำหรับบรรจุหีบห่อเขามภาชนะสำหรับใช้
 ชึ่งตอกกล้วยไม้เพื่อเตรียมน้ำลงบรรจุหีบ วางเป็นระยะๆบนโต๊ะยาว ด้าน
 ใต้ของภาชนะเหล่านี้มีทอนาคคตคตลงกนเพื่อถ่าย เทน้ำให้ น้ำไหล เปลี่ยน
 อยู่เรื่อย ๆ น้ำจะสะอาดอยู่เสมอ ภายในห้องมีเครื่องปรับอากาศทำให้ไม่

ร้อนและไม่เย็นเกินไป กล้วยไม้ที่เก็บในท้องถิ่น แม้จะบรรจุหีบห่อไม่ทัน
 ก็จะเก็บไว้ได้นาน สำหรับการใช้ทวยยาเคมีอย่างเต็มลงในนาที่ปลูก
 ดอกไม้นั้น นิยมใช้ทวยยาต่าง ๆ แล้วแต่ความนิยม แต่ที่ยังไม่มีเอกสาร
 แสดงผลการค้นคว้าให้เป็นที่ยอมรับ หรือไม่มีเหตุผลใด ๆ ที่จะอธิบาย
 ได้ว่า ทวยยาเหล่านั้นเข้าไปช่วยให้ดอกกล้วยไม้บานทนได้อะไรนอก
 จากจะมีทวยยาบางอย่างที่นิยมใช้กันซึ่งมีคุณสมบัติฆ่าเชื้อโรค กันบัว
 มีเหตุผลพอจะฟังได้โดยบังเอิญให้เกิดเชื้อโรคในนาตนเอง บาง
 คนก็นิยมใช้นาตาลกลูโคสใส่ลงในน้ำเล็กน้อย โดยมีเหตุผลว่าเซลล์
 ของตนไม่ใช้นาตาลกลูโคสเป็นเครื่องหล่อเลี้ยงชีวิต ถึงกระนั้นก็ยัง
 มีใครบางคนทำการค้นคว้าทดลองและนำ สถิติตัวเลข มาแสดงให้ เป็นที่แน
 นอนเลยจึงทำให้ผู้ที่เขาค้นคว้าทางวิทยาศาสตร์ยังไม่สนใจในเรื่องนี้
 ที่เคยวนก เพียงแต่ยอมรับฟังเหตุผลบางประการเท่านั้น

การบรรจุดอกกล้วยไม้ลงหีบห่อ

การบรรจุดอกกล้วยไม้ลงหีบห่อ ในทันทีสามารถแบ่งแยกออก
 เป็นข้อใหญ่ ๆ ได้ ๒ ข้อคือ

๑. การบรรจุเพื่อส่งไปทางไปรษณีย์ โดยมีความมุ่งหมาย
 ประการหนึ่งประการใด ใน ๓ ประการต่อไปนี้
 - ก. เพื่อจำหน่ายดอกกล้วยไม้เป็นสินค้า
 - ข. เพื่อเป็นของขวัญ

ค. เพื่อเป็นตัวอย่างสำหรับจำหน่ายกันในภายหลัง

๒ การบรรจุเพื่อจำหน่ายเป็นของขวัญ

การบรรจุเพื่อจำหน่ายเป็นของขวัญนั้นยอมสุดแล้ว แต่ศิลปะของผู้ประดิษฐ์เป็นต้นว่า ผู้กัโษวส์ตาง ๆ ทมสรวกยทอกแล่ววางในกล่องซึ่งมีฝายด้วยกระดาษแก้วใส สามารถมองแลเห็นคอกกล้วยไม้ทวางอยู่ภายในได้ รูปร่าง ลักษณะ กล่องก็ ประดิษฐ์เป็นรูปแปลก ๆ เช่น สี่เหลี่ยม, สามเหลี่ยม, รูปหัวใจ, รูปกระเช้า, รูปกระโอม ฯลฯ สุดแล้วแต่จะเห็นสวยเห็นงามตามยุคตามสมัยเพื่อให้คงคึกใจใฝ่ชอใ้มากที่สุด แต่การบรรจุเพื่อส่งทางไปรษณีย์นั้นเป็นสิ่งสำคัญทตอง พงพาอาศัยหลักเกณฑ์หลายประการ เพราะบางทีคอกกล้วยไม้จำเป็นต้องอยู่ในกล่องเป็นเวลานาน ๆ ทงหลาย ๆ วัน นอก จาก นั้นบางท ยงมีโอกาสใ้รับความกระทบกระเทือนจาก การ ชนสังข่าง ฉะนั้นในการ บรรจุ คอกกล้วยไม้ลงกล่องเพื่อส่งทางไปรษณีย์ จึง จำเป็นต้อง พิจารณา หาทางป้องกันอุปสรรคเหล่านี้ด้วยอย่างรอบคอบ โดยแย่งแยกหลักเกณฑ์ไว้เป็นข้อ ๆ ดังต่อไปนี้

ก. การป้องกันความร้อนหนาว การใช้กระดาษหนังสือพิมพ์ห่อกล่องสัก ๓ - ๔ ชั้นจะช่วยป้องกันความร้อนหนาวได้ค

ข. การป้องกันการกระเทือนและการชอกช้ำ ควรใช้กระดาษฝอย ๆ อย่างนุ่มรองกล่องชั้นใน แล้ววางคอกกล้วยไม้ลง จักรูปทรง

ของดอกและช่อดอกให้ย้อยในลักษณะปกติ แล้วจึงเอากระดาษ ฝอย
ชอกตามช่องว่างให้เต็มกลองเพื่อกันมิให้มีการเคลื่อนไหวภายในได้ ทาง
ทิศควรมีสองโยงยึดส่วนของก้านดอกให้แนบติดกับกลองประมาณ ๒-๓
ตอน เช่น เชือกเส้นเล็ก ๆ เป็นต้น

ค. ถ้าดอกกล้วยไม้จำเป็นต้องเดินทางไกล ๆ ก็นานเวลา
นานวัน หรือเป็นดอกที่ไม่ทนทานซึ่งมักจะเหี่ยวง่าย ควรจะมีหลอด
แก้วเล็ก ๆ บรรจุน้ำสะอาด ออกด้วยจากข้างซึ่งเพาะรูให้ก้านดอกเสียบ
ลงใต้สันตเพื่อกันน้ำรั่วไหลระหว่างการเดินทาง และหลอดแก้วใส่นาน
ก็ควรจะมีฝาปิดกั้นผนังกลองด้านหลังให้แน่น เพื่อกันการขยิบเขยอน

ง. ฝาด้านในของกลอง ควรจะมี กระดาษแก้ว เซลโลเฟน ยและ
คลุมด้านบนด้วย เพื่อกันการระเหยน้ำออกจากดอก จะไม่ทำให้ดอก
เหี่ยวง่าย

จ. เมือบดกลองและห่อด้วยกระดาษหนังสือพิมพ์แล้วเอากระดาษ
ตามสันตาตอย่างเหนียวห่อทับให้เรียบร้อย

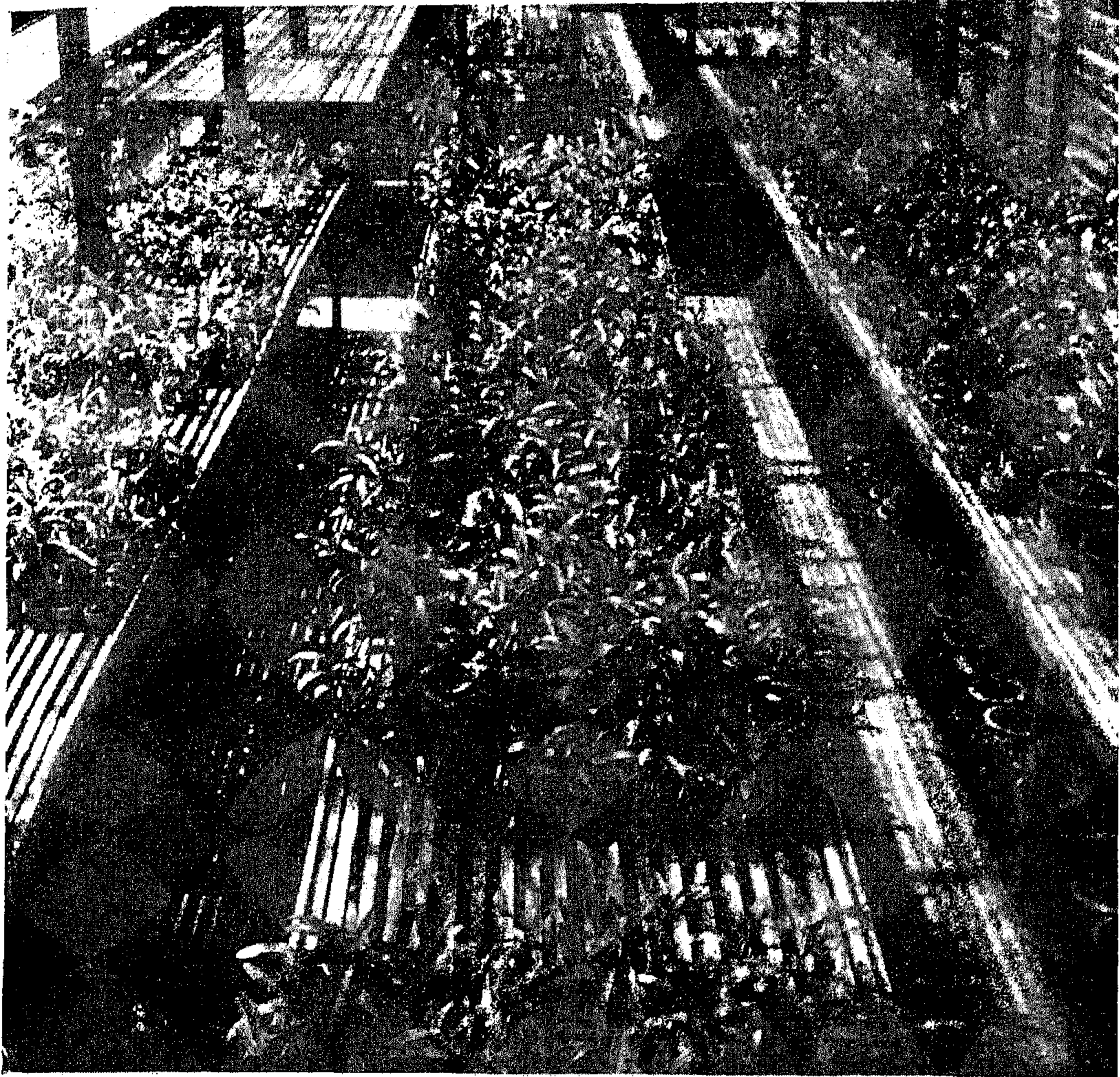
ฉ. นอกจากบดช่อและทอยของผสมแล้ว ควรจะบดขี้เถ้าซึ่งมี
ตัวหนังสือสีแดงใหญ่ ๆ ให้เห็นได้ง่ายและสะดวกกว่า เป็นดอกกล้วยไม้
สด ห้ามเกยในทึบเย็นจัดหรือนำไปวางใกล้ ๆ ของร้อน เมือบดของดังที่
สถานปลายทางให้รีบแจ้งผู้รับโดยด่วน โดยเฉพาะถ้าผู้รับมีหมายเลข
โทรศัพท์ก็ควรเขียนไว้หน้ากลองอย่างชัดเจน

ซ. ก่อนทำการสังฆกรรมจะสืบ พาหนะที่ จะเดิน ทาง ก่อน ถ้าหาก พาหนะนั้นออกเดินทางไม่ทันวันก็ควรส่งให้ใกล้เคียงเดินทางที่สะดวก เช่น เครื่องบินออกทุกๆ วันจันทร์ ก็ควรส่งวันเสาร์หรือวันอาทิตย์มิใช่ ส่งในวันอังคารหรือวันพุธ ซึ่งจะทำให้ดอกไม้ต้องทิ้งจมอยู่ในกล่อง นานวันโดยไม่จำเป็น

ซ. ขนาดของกล่องที่จะใช้ ควรพิจารณาให้ ได้สัดส่วน ถ้าเล็ก เกินไปอาจทำให้ดอกไม้ร่วงไม่เรียบร้อยหรือเป็นอันตราย ถ้าใหญ่เกินไป จะเสียค่าระวางขนส่งเพิ่มขึ้นโดยไม่จำเป็น แต่ถ้าจำเป็นจะต้องเลือก ก็ควรเลือกกล่องใหญ่ดีกว่ากล่องเล็ก

ฉ. อย่าเอาวัตถุตก ความชื้นใส่เข้าไปใน กล่อง ด้วย เช่น กระดาษฟาง กระดาษซับเป็นต้น กระดาษฝอยที่ใส่ในกล่องควรเป็น กระดาษแก้วเพราะถ้ากระดาษดูดความชื้นได้ อาจดูคนาออกจากดอกไม้ ทำให้ดอกไม้เหี่ยวเร็ว.

สิ่งที่ใดกล่าวมาแล้วทั้งหมดนี้ เขียนสรุปไว้จากความรู้ความ ซำนาญที่ใครเคยปฏิบัติและประสบพบมากับตนเองแล้วทั้งสิ้น

การขยายพันธุ์ กล้วยไม้ด้วยการเพาะเมล็ด บ่มหัวปริมาณกล้วยไม้ได้รวดเร็ว
และมีโอกาสที่จะได้พันธุ์ที่ดีเด่นยิ่งขึ้น ถ้าหากผู้ปฏิบัติมีความรู้และความชำนาญเพียงพอ

บทที่ ๔

การขยายพันธุ์กล้วยไม้

ประโยชน์ของการขยายพันธุ์กล้วยไม้

การขยายพันธุ์กล้วยไม้เป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับการเลี้ยงกล้วยไม้ นักเลี้ยงกล้วยไม้ทุกคนจำเป็นต้องศึกษาหาความรู้และความชำนาญในเรื่องนี้ไว้เพื่อนำไปปฏิบัติกับกล้วยไม้ของตนให้ได้รับผลดี ประโยชน์ของการขยายพันธุ์กล้วยไม้มีดังนี้

๑. เพื่อเพิ่มปริมาณกล้วยไม้ให้มากยิ่งขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการขยายพันธุ์ด้วยการปักแยกหรือการเพาะเมล็ด ย่อมเป็นเครื่องช่วยทวีจำนวนกล้วยไม้ให้มากยิ่งขึ้น จึงทำให้นักเล่นกล้วยไม้สามารถเพิ่มปริมาณกล้วยไม้ของตน และขยายกิจการกล้วยไม้ให้กว้างขวางก้าวหน้ายิ่งขึ้นไป

๒. นอกจากการเพิ่มปริมาณแล้ว การขยายพันธุ์ด้วยการปักแยก ยังทำให้กล้วยไม้ที่แก่และทรุดโทรมกลับสดชื่นและแข็งแรง มีกำลังเจริญเติบโตได้อีก

ระยะพักตัวของกล้วยไม้

การที่นำเอาระยะพักตัวของกล้วยไม้เข้ามา กล่าวไว้ในหัวข้อนี้ ใหญ่ ว่าด้วยการขยายพันธุ์กล้วยไม้นั้น เนื่องจากว่า “ระยะพักตัวของ

กล้วยไม้” (dormant period) มีความสำคัญเกี่ยวของกับการขยายพันธุ์ กล้วยไม้ด้วยวิธีตัดแยกอยู่มาก โดยมีหลักเกณฑ์แห่งความจริงอยู่ว่า ห้ามมิให้ทำการตัดแยกกล้วยไม้ในระยะพักตัวเป็นอันขาด ถ้าหากไม่มีความจำเป็นจริง ๆ. ส่วนเหตุผลนั้นจะได้อธิบายในตอนหลัง ก่อนนี้จะขอกล่าวเสียก่อนว่า เหตุใดกล้วยไม้จึงต้องพักตัว การพักกล้วยไม้พักตัวนั้นเหตุผลทั้งต่อไปนคือ

๑. การพักตัวตามฤดูกาล กล้วยไม้แต่ละชนิดแต่ละสกุลมีฤดูกาลที่จะพักตัวโดยเฉพาะ ทั้งนี้เนื่องจากเหตุผลที่ว่า ถ้าหากคืนฟ้าอากาศแวดล้อมตามธรรมชาติไม่เหมาะแก่การเจริญเติบโต กล้วยไม้ก็จะพักตัวโดยหยุดการเจริญเติบโตไม่รับอาหารจากภายนอก เพียงแต่ใช้อาหารที่สะสมไว้เพื่อการดำรงชีวิตอยู่เท่านั้น และเราคงจะทราบกันแล้วว่ากล้วยไม้แต่ละสกุล บางทีแต่ละชนิด ต้องการสภาพของดินฟ้าอากาศและสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติไม่เหมือนกัน ฉะนั้นบางฤดูกาลกล้วยไม้ อย่างหนึ่งชอบก็เจริญงอกงาม แต่กล้วยไม้อีกอย่างหนึ่งไม่ชอบก็จะพักตัวเป็นต้น

๒. การพักตัวอันเกิดจากการเจริญเติบโตแก่เต็มที่ในระยะหนึ่ง โดยเฉพาะกล้วยไม้ในประเภท sympodial เมื่อดำที่แตกใหม่เจริญเติบโตจนแก่เต็มที่หรือสุกแล้ว อาจพักตัวก็ได้ บางทีก็ออกดอกทยอยออกของลำและขณะพักดอกกำลังบาน ก็มักเป็นระยะที่กล้วยไม้พักตัวเพราะการออกดอกก็

มักจะทำให้ต้นไม้ได้รับการกระทบกระเทือนเสียดำรงนอกจากกล้วยไม้ต้นนั้นจะแข็งแรงสมบูรณ์จริง ๆ ประกอบกับสภาพของสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติอำนวยให้ กระตักหน่อในขณะออกดอกได้

๓. การพิกทวอนเกิดจากภาวะกระทบกระเทือนของภัยธรรมชาติ เช่นอากาศผันผวนปรวนแปร โรคแมลงรบกวน ทำให้รากเน่า ต้นไม้สมบูรณ์หรืออวัยวะส่วนหนึ่งส่วนใดได้รับอันตรายซึ่งเป็นเหตุให้เสียความสมบูรณ์ไป

การที่เราสังเกตได้ว่ากล้วยไม้พิกทวอนหรือไม่นั้น ให้สังเกตว่าไม่มีส่วนหนึ่งส่วนใดแสดงเครื่องหมายที่ ให้สังเกตเห็นได้ว่าการเจริญเติบโต เช่นไม่มีการแตกหน่อ ปลายรากซึ่งควรจะงอกยาวออกไปอย่างสม่ำเสมอ หน่อเทียมก็เจริญเติบโตจนสุกแล้ว แต่คงว่ากล้วยไม้กำลังพิกทวอ กล้วยไม้จำพวก sympodial มีการพิกทวอได้ง่าย และ นาน กว่า จำพวก Monopodial

วิธีการขยายพันธุ์ กล้วยไม้

การขยายพันธุ์ กล้วยไม้นั้นมีวิธีการซึ่งสามารถแบ่งออก ได้ เป็นสองข้อใหญ่ ๆ คือ

๑. การขยายพันธุ์ โดยการตัดแยกปักชำ (Vegetative Propagation)
๒. การขยายพันธุ์ โดยการเพาะเมล็ด (Seeds Propagation)

การขยายพันธุ์ โดยการตัดแยกปักชำ (Vegetative Propagation)

คือการแยกเอาส่วนของลำต้นหรือกิ่งก้านสาขาไปปลูก เช่นการตัดแยกปักชำ การตอน เป็นต้น สำหรับกล้วยไม้ในวิธีการนี้ไม่ค่อยจะมีโอกาสเกิดขึ้นได้เองตามธรรมชาติ แต่เป็นวิธีการที่มนุษย์ใช้กันมากที่สุด โดยธรรมชาติอาจเกิดขึ้นได้ในเมื่อเกิดการหัก การผุ แต่สำหรับกล้วยไม้สามัญทั่วไปแล้ว วิธีการนี้เป็นการสะดวกกว่าการเพาะเมล็ดมาก แต่บางครั้งบางคราวมนุษย์จำเป็นต้องทำการขยายพันธุ์กล้วยไม้โดยเพาะเมล็ดเช่นกัน ทั้งนี้ก็เพราะเหตุว่าการตัดแยกปักชำมีทั้งข้อดีและข้อเสียปนกันอยู่มาก

คุณสมบัติและโทษของการตัดแยกปักชำมีดังนี้ ประโยชน์คือเป็นวิธีการที่ง่ายสะดวกรวดเร็ว และสามารถสืบพืชพันธุ์กล้วยไม้ได้โดยมีลักษณะเหมือนของเดิมไม่เปลี่ยนแปลง ในประเด็นสุดท้ายนั้นว่าเป็นส่วนที่สำหรับใช้สืบพันธุ์กล้วยไม้ที่มีลักษณะที่เด่นอยู่แล้ว จะไม่ทำให้ความดีเด่นของตนเดิมเปลี่ยนแปลงไปเป็นการถาวร แต่ก็มีข้อเสียอยู่เหมือนกัน กล่าวคือ ประการที่หนึ่ง วิธีการนี้เพิ่มปริมาณกล้วยไม้ได้ช้ามากถ้าหากตัดแยกมากเกินไป กล้วยไม้ก็จะชด ประการที่สองไม่มีความที่จะปรับปรุงให้กล้วยไม้มีคุณลักษณะที่เด่นหรือแปลกไปกว่าเดิมได้ นอกจากการวงเอาคุณลักษณะเดิมไว้เท่านั้น

การขยายพันธุ์ โดยวิธีการแยกนี้ สามารถแบ่งออกได้เป็นหลัก

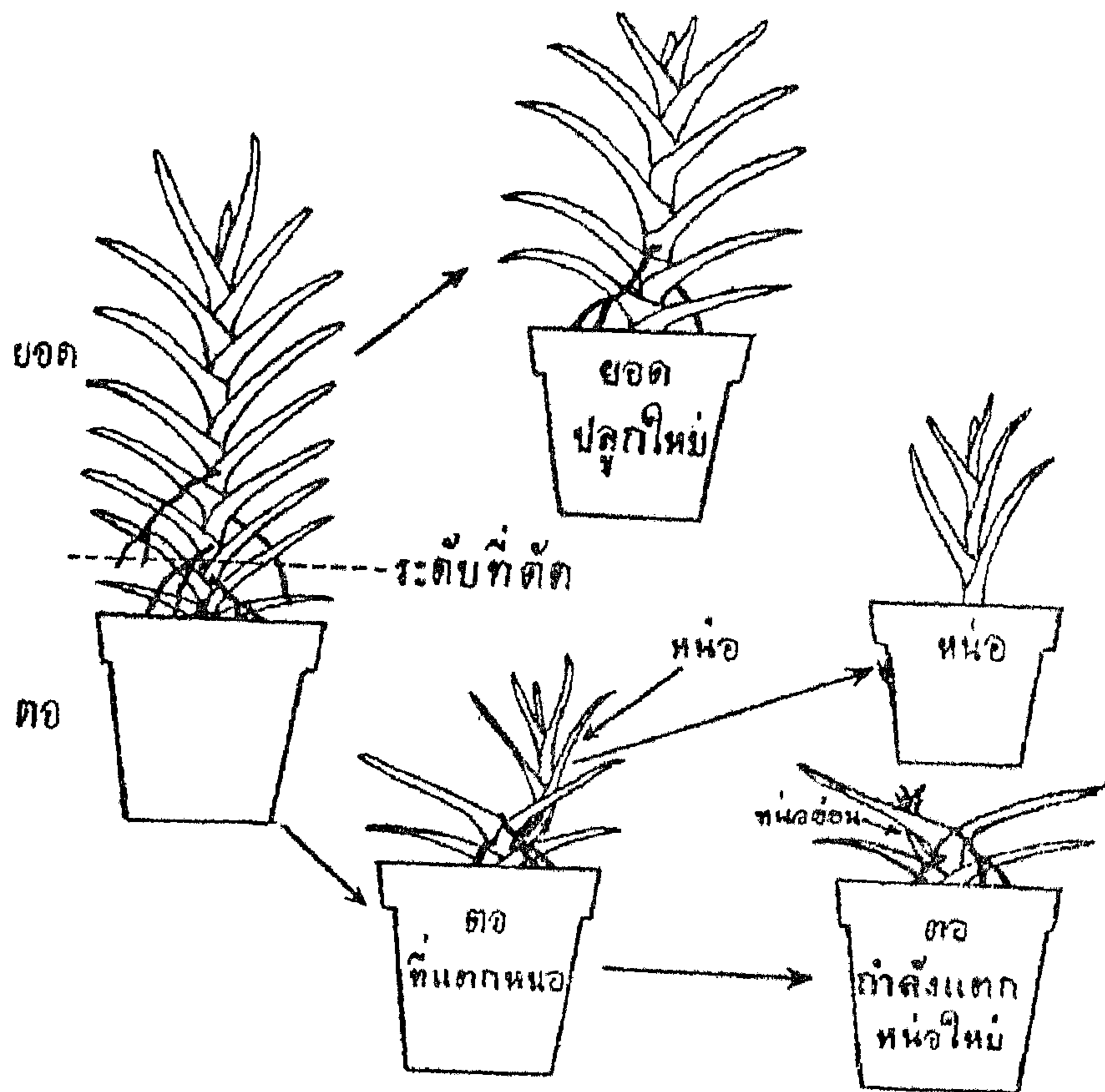
ใหญ่ ๆ สองวิธีคือ

๑. วิธีการแบ่งแยก (Division) มีวิธีที่แตกต่างกันอย่างเด่นชัดอยู่ ๒ วิธี แล้วแต่ลักษณะการเจริญเติบโตของกล้วยไม้ที่จะทำการแบ่งแยก ดังนี้

ก. การตัดยอด (Top-cutting หรือ Air-layering) การขยายพันธุ์วิธีนี้ใช้สำหรับกล้วยไม้ที่มีการเจริญเติบโตแบบ Monopodial เช่น กล้วยไม้ในสกุล แวนด้า, ช้าง, แมลงปอ, เป็นต้น การตัดยอดปลุกจะกระทำโดยตัดเมือกกล้วยไม้ต้นนั้นด้วยความแข็งแรงสมบูรณ์เจริญเติบโตสูงชันจนกระทั่งการทรงตัวไม่แข็งแรงต้นก็ ถ้าหากจำเป็นต้องตัดเพื่อแบ่งจำหน่าย ก็ควรสังเกตให้ดีก่อนว่า เหนือเครื่องปลุกขึ้นมา ควรจะมีรากที่พุ่งออกจากลำต้นไม่ต่ำกว่า ๓-๔ ราก และการตัดก็อย่าตัดให้เตียนนัก แต่ควรจะมีรากติดไปกับส่วนยอดไม่ต่ำกว่า ๒ ถึง ๓ ราก แล้วแต่กล้วยไม้ต้นนั้นจะเป็นชนิดทรงสูงหรือทรงเตี้ย ถ้าหากเป็นกล้วยไม้ที่ทรงเตี้ยเช่น ช้าง รากที่ติดไปกับยอดเพียง ๒ รากก็เพียงพอ แต่ต้องเป็นรากที่แข็งแรงจริง ๆ ถ้าเป็นกล้วยไม้ชนิดทรงสูงเช่น แวนด้า โยคีนิ หรือพวกแมลงปอ (Arachnis) ควรจะมีรากที่ติดไปกับยอดอย่างน้อย ๓ รากขึ้นไป อย่างไรก็ตามถ้ายิ่งมีรากติดไปกับยอดก็ยิ่งแข็งแรงและคงตัวเร็ว แต่ต้องไม่ตัดให้ทำงานกระทั่งคอเหลือเตี้ยมาก บางทีอาจไม่มีตาที่สมบูรณ์เหลืออยู่พอจะแตกหน่อใหม่ได้เลย แต่ที่ตัดก็ควร

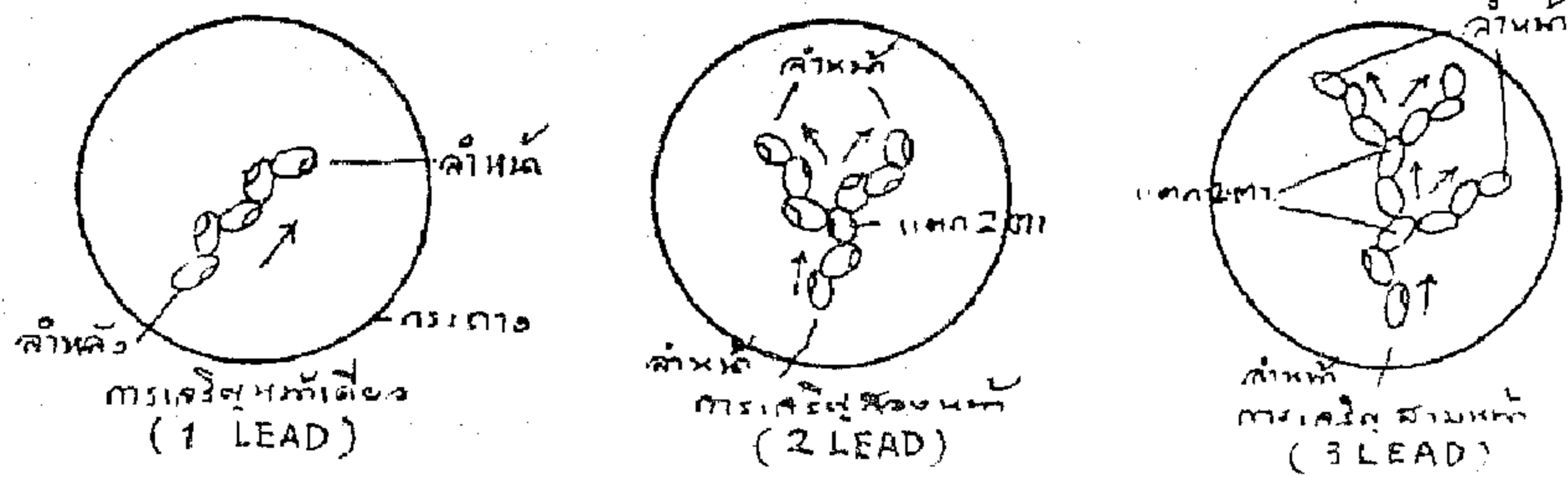
ใช้ปูนแดงทาเพื่อกันเชื้อโรคเข้าทางแผล มดที่ตกก้าเป็นต้องใช้มดค่อมๆ เพื่อกันมิให้แผลชา บอที่ตกแล้วนำลงปลูกในภาชนะใหม่ที เตรียมไว้ ส่วนต่อให้ทิ้งไว้ในภาชนะเดิม ห้ามมิให้กระทบกระเทือน ตาหน่อซึ่งอยู่ข้าง ๆ ตอจะผลิออกเป็นต้นอ่อนซึ่งเราเรียกว่า Lateral Shoot เมื่อหน่อใหม่แตกราวประมาณ ๒ ราก และเห็นความแข็งแรงแล้วก็ตัดออกจากคอกนำไปปลูกในภาชนะใหม่ได้อีก ส่วนตอเดิมก็มีโอกาสที่จะแตกหน่อได้อีกจนกระทั่งไม่มีตาที่สมบูรณ์เหลืออยู่หรือหมดความแข็งแรงก็จะตายไป การตัดขอยกต้นควรกระทำในฤดูที่การเจริญเติบโตเป็นไปโดยรวดเร็วจะทำให้ตอสามารถแตกหน่อเร็วและสมบูรณ์ส่วนยอดเป็นสิ่งควรระวังมากกว่าตอ เพราะระบยรากถูกตัดจำนวนลงมากซึ่งเท่ากับลดจำนวนอาหารและน้ำที่จะเข้าสู่ร่างกาย จึงควรทนอดแรมมากกว่าปกติควรเอาไว้ในที่ร่มรำไรโดยให้แสงแดดน้อยกว่ำธรรมดา แม้รากจะขึ้นเกาะภาชนะแล้วก็ตาม ถ้าหากระบยรากยังไม่แผ่กว้างและแตกกิ่งก้านสาขากระจายออกไปมากพอแล้วอย่าใจร้อนนำออกรับแสงแรง กล้า ตาม ปกติการเก็บไว้ในที่รำไรเพื่อให้ยอดแวนตาตั้ง ทิว อาจกินเวลาร่วม ๒ เดือน เมื่อเห็นว่ายอดที่ปลูกใหม่แข็งแรงสมบูรณ์รากมั่นคงแล้วการนำออกสู่สภาพปกติก็ควรระคอบเพิ่ม แสงแดดวันละเล็กน้อยอย่าชวยชวย พร้อมทั้งเผ่าสังเกตุอาการของต้นไม่อย่าง ถัดวันทกววน หากเห็นว่าใบเริ่มมีอาการเหี่ยวยุบมากก็ควรระวังการเอาออกถูกแดดจัดไว่ก่อน จะเห็นได้ว่า

การเลี้ยงกล้วยไม้เป็นงานปราบเซียนและต้องใช้เวลาเตรียมมาก
ยังเป็นชนิดที่ราคาแพงและหายากด้วยแล้วหากเกิดพลาดพลั้งก็จะได้รับความเสียหายอย่างร้ายแรง

แผนผังแสดงการขยายพันธุ์โดยวิธีตัดยอดปลูก
ข้างต้นมีหัวหรือเหง้าของกล้วยไม้ที่ชำไว้แล้ว
ตัดใหม่ โดยการตัดยอดไม่ให้ขาดออกเลยทีเดียว โดยให้เหตุผลว่า

ตอนใกล้เครื่องปลูก ลำลูกกล้วยที่แก่ที่สุดซึ่งเป็นลำลูกกล้วยที่แก่ก่อน
 เราเรียกกันว่า “ลำหลัง” ที่ทิศทางที่ลำหลังปรากฏอยู่ เราเรียกว่า
 “หลังไม้” ส่วนลำที่มียอดอ่อนที่สุดเราเรียกว่า “ลำหน้า” และทิศทาง
 ทางด้านนั้นเราเรียกว่า “หน้าไม้” ถ้าการเลี้ยงถูกต้องตามหลักเกณฑ์
 กล้วยไม้เจริญงอกงามสม่ำเสมอ ลำหน้าจะมีขนาดใหญ่กว่าลำหลังเรื่อย ๆ
 ลำหลังนั้นเมื่อแก่เข้าก็จะทิ้งใบเหลือแต่ลำลูกกล้วย และถ้าหากยงนาน ๆ
 ไปก็จะแห้งไปเอง เนื่องจากที่โคนลำโดยทั่วไป มีทางที่จะเจริญเป็น
 หน่อใหม่ได้ตามปกติ ๒ คา คือมีข้างละตา แต่ถ้ากล้วยไม้สมบูรณ์
 มาก ๆ แม้ ๒ ตานเสียไปก็อาจมีตาอ่อนแตกได้ในกล้วยไม้บางสกุล เช่น
 สกุลหวาย และตา ๒ ตานจะแตกเป็นหน่อครั้งละหนึ่งตาเป็นประจำ จาก
 ลำหลังไปสู่ลำหน้าการแตกหน่อส่วนมากจะสลับกันเป็นฟันปลา สันนิษฐานว่า
 ลำแรกแตกหน่อด้วยตาขวาลำที่สองจะแตกด้วยตาซ้ายทำให้กล้วยไม้แบบ
 Sympodial เกิดมีการงอกเดินหน้าเกิดเป็น “หลังไม้” ขึ้น การปลูกจึง
 จำเป็นต้องให้หลังไม้ค่อนข้างชุกชอบกระถาง เพื่อจะได้มีที่สำหรับเดินหน้า
 ระบายเดินหน้าเองที่เราเรียกว่า “Lead” กล้วยไม้กระถางนม ๒ หน่อ
 หมายความว่า มี ๒ lead ซึ่งหมายความว่า ลำหนึ่งลำใดอาจแตก ๒ คา
 พร้อกันได้ แล้ว ๒ หน่อ นั้นเมื่อแก่ก็แตกตาเดินหน้าเหมือนกันจึงกลายเป็น
 เป็น ๒ หน่อ และภายหลังอาจกลายเป็น ๓ หรือ ๔ หน่อก็ได้ คงแผนผัง
 ต่อไปนี้

แผนผังแสดงการเจริญของกลวยไม้แบบ Sympodial

แต่ละลำของแต่ละ Lead นั้นมีอยู่ ๒ ลำตั้งแล้ว แต่แตก
 ลำเพียงตาเดียว อีกตาหนึ่งยังคงอยู่และอยู่ในระยะพักตัว เมื่อโตม
 อาหารเพียงพอหรือไม่สามารถส่งอาหารไปที่ใดใดก็ระเวญตัวแตก ออก
 เป็นหน่อ นอกจากลำซึ่งอยู่ตรงทางแยก Lead พอดี ลำนั้นตาแตก
 หมกแล้วทั้งสองตา ซึ่งกลวยมาแล้วนั้นเป็น หลักพันๆ ทาระใช้เป็น
 เครื่องพิจารณาในการตัดแยกขยาย พันธุ์ กลวยไม้ ที่มีการ เจริญเติบโต
 แบบ Sympodial โดยวิธี Back-bulb ซึ่งจะได้กลวยต่อไป

เนื่องจากมีหลักฐานจริงอยู่ว่า การเจริญเติบโตแบบ Sympodial
 นี้ ล่าลกลวยต่างจาเป็นของพงพาอาศัยกัน มีลักษณะคล้ายพเลยง
 ที่ของอาศัยนาเลยงซึ่งกันและกัน ยิ่งลวยที่อยู่ไกลกันก็ยิ่งต้องพงพาอาศัย
 กันมากขึ้น จากความจริงข้อนี้ การที่จะตัดสั้นลงไปได้โดยเด็ดขาดว่าควร
 จะทำการตัดแยกได้เมื่อใดนั้น จึงขอแนะนำอยู่ด้วยหลักเกณฑ์สาม
 ประการคือ

๑. จำนวนลำลูกกล้วยแต่ละกอแต่ละกระถาง กล้วยไม้ที่จะ
 ทำการตัดแยกโตควรจะมีจำนวนลำไม่น้อยกว่า ๔-๕ ลำ วัตถุประสงค์
 จะตัดให้โตไม่หนา ๓ ลำ และไม้หลัง ๑-๒ ลำ ก่อนทำการตัด
 ควรจะตรวจดูว่าโคนลำใหญ่เกินไปหรือไม่ เมื่อจะตัดตรงที่โคน
 หลัง” ลำที่อยู่ชิดกับรอยตัดควรจะมีตาออกข้างหนึ่งขยงอยู่ เพื่อไม้หลัง
 จะโตมีโอกาสแตกหน้าใหม่ต่อไป ในกรณีกล้วยไม้ที่มีหลายหน้า
 อาจแยกตัดเป็นหน้า ๆ ได้ แต่ต้องระวังอย่าหักหน้าโตมีจำนวนลำ
 ไม่ถึง ๓ ลำแล้วไม่ควรแยกหน้านั้นออก ถ้าหากจำเป็นต้องรูดออกจาก
 ภาชนะ จะปล่อยให้ตัดไปกับหน้าอื่นที่อยู่ใกล้เคียงได้ ถ้าแยกออกเป็น
 กกละลำหรือสองลำ กล้วยไม้มันจะไทรย่นาเลียงจากลำที่เหลือไม่เพียง
 พออาจทำให้หน้าใหม่เล็กลงและอ่อนแอ ยิ่งเป็นไม้หน้าที่พงจะ
 เจริญสุบลำใหม่ ๆ ถ้าแยกออกเป็นลำเดี่ยวจะชงงก็ไม่ยอมแตกไปอีก
 นาน ถ้าเป็นหน้าอ่อนบางที่เน่าตายไปแล้ว

๒. การตัดแยกควรกระทำเมื่อกล้วยไม้ลำหน้าเจริญเต็ม ที่และ
 จะพบระยะพักตัวเพื่อเตรียมแตก หน้าใหม่ การทำกระทำเช่น
 นี้เนื่องจากผลของกล้วยไม้เล็งเห็นกาลไกล เมื่อตัดแยกแล้วลำหลังและลำ
 หน้าทั้งสองส่วนจะแตกหน้าพร้อม ๆ กันหรือไล่เลียงกันพอดี ๑ มีใช้ตัด
 แล้วจะรีบยกออกจากกระถางเลยเพราะจะทำให้ไม้หลังได้รับความกระทบ
 กระเทือนในระยะที่กำลังพักตัวอยู่ และอาจชงงไปนาน บางทีอาจถึงตาย

ถ้าแตกใหม่ก็ไม่สมบูรณ์เท่าที่ขุดแล้วปล่อยทิ้งไว้ในกระถางเดิม นอกจากจะมีความจำเป็นจริงๆ เช่นผลของการชอล้ำตายและไม่สามารถจะรอให้ตายแตกเสียก่อนได้ก็ขอมเสียบเอา แต่ถ้าเป็นหวายกยงไม่เสียบเท่ากบี่ Cattleya เพราะหวายแตกง่ายกว่า การที่กระยะให้ไม่หลังและไม่หน้าแตกได้เล็กน้อยก็ในกระถางเดียวกันนั้น เพื่อประโยชน์เวลาจะยกออกปลูกจะไต่ยกออกได้พร้อมๆ กัน มีไต่ยกออกคนละที กกที่จำเป็นต้องอยู่ในกระถางเดิมเพราะยังโตไม่ถึงระยะที่ เหมาะแก่การ ยกก็จะพลอยไต่รับการกระทบกระเทือนไปด้วย

๓. ระยะเวลาและฤดูกาลที่เหมาะสมแก่การยกออกปลูก ระยะที่เหมาะสมแก่การยกกล้วยไม้ออกปลูกใหม่นั้น ควรจะเป็นระยะที่หน่อซึ่งแตกใหม่เจริญเกือบจะสุก แต่ยังไม่สุก รากที่โคนหน่อกำลังเริ่มเดินเป็นบางส่วน เมื่อนำลงปลูกรากก็จะเดินเกาะเครื่องปลูกเลย ไม่ทำให้กล้วยไม้เสียแรงมากนัก สำหรับฤดูกาลที่เหมาะสมแก่การปลูกก็ควรจะเป็นฤดูที่กล้วยไม้กำลังเจริญและมีระยะเวลาที่จะเจริญต่อไปอีกจนกระทั่งแข็งแรงตั้งตัวได้ เช่นต้นฤดูฝนหรือกลางฤดูฝนเป็นต้น ปลายฤดูฝนไม่ควรปลูกกล้วยไม้ เพราะมีระยะเวลาตั้งตัวน้อย กล้วยไม้ยังไม่ทันจะตั้งตัวแข็งแรงก็เข้าฤดูหนาวซึ่งเป็นฤดูที่กล้วยไม้พักตัวอาจกระทบกระเทือนความแข็งแรงสมบูรณ์ของกล้วยไม้ที่ปลูกใหม่ได้บ้างที่ ดงทงในภาคใต้ปรกติก็มี ถ้าไต่ปลูกตั้งแต่ต้นฤดูฝนนับว่าดีที่สุด เพราะนอกจาก

กล้วยไม้จะมีโอกาสตั้งตัวแล้ว ยังมี เวลาเจริญเติบโต และ สะสม อาหาร
 ตลอดฤดูฝนเพื่อเตรียมไว้ต่อสู้กับความแห้งแล้งของฤดูแล้งต่อไป
 แต่ตามเหตุผลที่จริง ๆ ที่ทำให้ไม่สามารถจะ คานงถึง หลัก—
 เกณฑ์ที่กล่าวมาแล้วได้ เช่น เครื่องปลูก ถ้าไม่ยกออกก็อาจทำให้เน่า
 ทั่วหมด ก็จำเป็นต้องผ่านกฎเกณฑ์ยก เอาออกปลูกใหม่ แม้
 จะทำให้กล้วยไม้ทรุดโทรมลงเหลือเพียงต้นเล็กนิตเดียวก็ขง ตกกว่า ปลอຍ
 ให้สูญพันธุ์ไปเลย

วิธีการที่แยกกันให้ใช้มีลักษณะบางและคม เพราะถ้า
 มีที่หรือหนา แผลที่ตัดจะช้ำมาก วางคมมีคลงบนเง้า (Rhizome)
 ระหว่างโคนของลำที่ตัดออกจากกันให้ใบมีคชิดก้นหน้าของลำหลัง ลาก
 คมมีคพร้อม ๆ กับค้อย ๆ กดไปในขณะเดียวกัน เพื่อให้ คมมีค ตัดเนื้อไม้
 ฆ่ากลางไป ออย่าออกแรงกดลงไปเฉย ๆ เพราะจะทำให้แผลช้ำ เมื่อ
 เนื้อไม้ฆ่ากลางไปตลอดโดยสังเกตว่าใบมีคผ่านลงไปได้แล้ว เอาใบมีค
 ข้ายปนแคงสอดลงไปตามแผลให้ทั่วเป็นอันเสร็จสิ้นวิธีการ

การขยายพันธุ์ โดยการเพาะเมล็ด (Seed Propagation) คือการ

ขยายพันธุ์ ด้วยวิธีการเพาะ เมล็ดเป็นวิธีการ ที่ยากลำบากมาก ฝยปฏิบัติจำ
 ต้องมีความรู้ความ ชำนาญ และ อดภัย ความ รอดค้อย ละเอียด ถ้วน เป็น
 พิเศษ นอกจากนั้นยังจำเป็นต้องลงทุนสูง เพราะต้องมี เครื่องมือ
 เครื่อง ไซและควยาเคมสำหรับใช้ในการนออย่างครบครัน ซึ่งสิ่งเหล่านี้จำ
 เป็นต้องช้อหามาด้วยราคาแพงทั้งสิ้น แต่ภายในระยะเวลาไม่กี่ปีก็จะ

ขยายพันธุ์ได้มากมาย นอกจากนั้นยังมีโอกาสที่จะผลิตลูกผสมใหม่ๆ
ขึ้นมาได้อีก ถ้าหากผู้เพาะกลายไม่มีความชำนาญทางภาค ปฏิบัติการ
จุลินทรีย์วิทยาเป็นพื้นฐานอยู่แล้วก็จะกระทำการเพาะเมล็ดกลายไม่สำเร็จ
ได้โดยไม่ยากนัก

แต่ความรู้ทางด้านวิชาการ ผสมพันธุ์ได้บอกให้ทราบว่า
หนึ่งว่า ในการที่จะเกิดเมล็ดลูกขึ้นได้นั้นจำเป็นต้องมีการผสมพันธุ์ และ
การผสมพันธุ์ นั้นเองมีทฤษฎีที่พิศมัยความจริงแล้วว่าลูกที่เกิดมาแต่ละ
ต้นย่อมจะมีคุณสมบัติพิเศษผันแปร (Variation) มากบ้าง น้อย-
บ้างแล้วแต่ความสลับซับซ้อน ภายใน ของ หน่วยสืบพันธุ์ ของ พ่อและแม่
และ variation นั้นเอง ที่ทำให้เกิดประโยชน์โดยอาศัย
ไหวพริบและความรู้ความชำนาญ ถ้าหากลูกที่ออกมามีความผิดปกติ
หรือผันแปรไปทางที่คิดค้น ก็นับว่าเป็นประโยชน์มาก แต่
ถ้าเลวกว่าพ่อแม่ก็นับว่าเป็นโทษ ฉะนั้นผลที่ได้หรือเลวย่อมจะขึ้น
อยู่กับการคัดเลือกลักษณะของลูกที่แสดงออกมาด้วย

ดอกกลายไม่เป็นดอกไมที่ผสมเกษรโดยอาศัยแมลงตามธรรมชาติ
ชาติ ไม่สามารถจะทำการผสมพันธุ์ โดยอาศัยกระแสลมได้ อย่าง ดอก-
ไมธรรมชาติ ฉะนั้นโอกาสที่จะผสมกันและเกิดเมล็ดนั้นจึงไม่ง่ายนัก ด้วย
เหตุผลเช่นนี้ จึงจำเป็นต้องช่วยทำการผสมเกษรจึงจะได้
เมล็ดผสมตามความมุ่งหมาย

แต่ก่อนที่จะช่วยทำการผสมพันธุ์ ผู้ผสมจำเป็นต้องตั้งจุด
มุ่งหมายของตนเสียก่อน แล้วจึงดำเนินการผสมพันธุ์ได้

บทที่ ๕

การผสมเกษรกล้วยไม้

จะไม่ขอนำเอาหลักเกณฑ์หรือทฤษฎีว่าด้วยการ ผสมพันธุ์ กล้วยไม้มากล่าวไว้ในที่นี้ เพราะเหตุว่าจำเป็นจะต้องศึกษากันอีกมากและจะทำให้เรื่องยืดยาวเกินความจำเป็นสำหรับนักศึกษาทั่ว ๆ ไป ดังนั้นขอกล่าวว่าการผสมเกษรกล้วยไม้ จึงมีความหมายแต่เพียงหลักเกณฑ์ง่าย ๆ และวิธีการผสมเกษรเพื่อผลิตเมล็ดกล้วยไม้ให้สำเร็จสมบูรณ์ที่สุดเท่านั้น.

ความมุ่งหมายในการผสมเกษรกล้วยไม้ ความมุ่งหมาย

ในการผสมเกษรกล้วยไม้มีความสำคัญข้อใหญ่ ๆ อยู่สองประการคือ :-

๑. เพื่อดำรงพันธุ์ หรือขยายพันธุ์ กล้วยไม้ที่มีคุณลักษณะพิเศษหาได้ยากหรือทำท่าว่าจะสูญพันธุ์.

๒. เพื่อปรับปรุง คุณภาพให้ เกิดลูก ผสมใหม่ๆ แยกแปลก ๆ ตามความนิยมหรือตามทัศนะของนักนิยมกล้วยไม้.

ส่วนการที่จะ ปฏิบัติ การ ให้ เป็นไป ตาม ความ มุ่งหมาย ของ สอง ประการตามที่กล่าวมาแล้วนั้น มี วิธีการกระทำดังต่อไปนี้.

วิธีการผสมเกษรกล้วยไม้ วิธีการใหญ่ ๆ ซึ่งสามารถแบ่ง ออกได้เป็นสองวิธีคือ

๑. การผสมเกสรตัวเอง (Self pollination) เนื่องจากดอก
 กลวยไม้เป็นต้นไม้ที่มีทั้งเพศตัวผู้ Stamen และอวัยวะเพศตัวเมีย Pistil
 อยู่ในดอกเดียวกัน จึงสามารถทำให้มีโอกาสที่จะผสมตัวเองจนได้
 ฉะนั้นการผสมตัวเองในต้น จึงหมายความว่าคือการผสมระหว่างเพศผู้และ
 เพศเมียภายในดอกเดียวกันหรือภายใน ต้นเดียวกันแม่จะเป็น คน ละดอก
 ก็ได้ การผสมพันธุ์ตัวเองนั้นมิใช่ประโยชน์ในการที่จะช่วยทวีจำนวน กลวย
 ไม้พันธุ์ ที่มีคุณลักษณะเด่นแต่มีจำนวนน้อย ให้แพร่พันธุ์ โดยรักษา คุณ
 ลักษณะเดิมไว้ไม่เปลี่ยนแปลง แต่กลวยไม้ที่จะผสมเกสรตัวเองนั้น ผู้
 ผสมจำเป็นจะต้องทราบแน่ชัดว่า เป็น พันธุ์แท้ หรือ พันธุ์ บริสุทธิ์ (pure
 breed) มิใช่พันธุ์ ลูกผสมที่มีลักษณะอันเคลือบแฝงอยู่ แต่ถึงอย่าง
 ไรก็ตามกลวยไม้ที่เกิดจากการนำพันธุ์ บริสุทธิ์มาผสมตัวเองก็ ยังมีความ
 ผิดเพี้ยนระหว่างต้นที่มาจากคนละเมล็ดเกิดขึ้นได้บ้างเล็กน้อย ฉะนั้นลูก
 ที่เกิดจากการผสมตัวเอง ถ้าหากได้ผ่านการคัดเลือกด้วยสายตาอัน
 มีหลักวิชาประกอบแล้ว บางทีอาจจะได้ลูกที่มีคุณลักษณะหลาย ๆ อย่าง
 ดีกว่าต้นเดิมได้ แต่ก็มีบางครั้งบางคราวที่นักผสมพันธุ์ กลวยไม้ แม่จะ
 ทราบว่ากลวยไม้ต้นนั้นเป็นลูกผสมมาแล้วหลายชั้นหลายเชิง แต่ก็พยายาม
 ทำการผสมตัวเองโดยมีเจตนาจะใช้การฝึกแยกแยกแยะ (segregation)
 ของลูกผสมเป็นเครื่องมือเพื่อหวังจะได้ลูกกลวยไม้ที่มีแบบแปลก ๆ
 ออกไปอีก ยิ่งเป็นลูกผสมหลาย ๆ ชั้นจากพ่อ แม่ บิด่า คายาย ที่มีลักษณะ

ผิดแปลกกันมากเท่าใดก็ยิ่งดีเท่านั้น จึงสามารถสรุปความได้ว่า ต้นกล้วยไม้ที่จะใช้ผสมเกสรตัวเองนั้นจะต้องมีลักษณะเป็นพันธุ์บริสุทธิ์ หรือมีลักษณะเป็นลักษณะผสมสลับซับซ้อนมากที่สิ่งที่จะได้ผลดี และได้ผลไปในทางตรงกันข้าม คือฝ่ายพันธุ์บริสุทธิ์นั้นต้องการคุณภาพเดิมหรือดีกว่าเดิมในแนวเดียวกันเป็นสำคัญแต่ฝ่ายพันธุ์ผสมสลับซับซ้อนต้องการแบบที่แปลกและใหม่ ส่วนคุณภาพตกไปอยู่ในข่ายที่จะพิจารณาเป็นอันดับสอง.

๒. การผสมข้าม (Cross pollination) คือการผสมระหว่างเพศผู้และเพศเมียของกล้วยไม้ซึ่งแต่ละเพศเป็นของกล้วยไม้ที่ไม่ได้มาจากต้นเดียวกันคำว่า "ต้น" ในที่นี้หมายความว่าต้นกล้วยไม้ที่โตเจริญเติบโตมาจากคนละเมล็ด หรือพูดตามภาษาวิชาการก็คือ คนละสายพันธุ์ (Strain) นั้นเอง บางทีกล้วยไม้ที่เรียกว่าต้นเดียวกันแต่อาจปลูกอยู่คนละกระถางก็ได้ เนื่องจากได้มีการตัดแยกไปปลูกอีกกระถางหนึ่ง ถ้าหากเกิดการผสมข้ามกระถางเช่นนั้น เราถือว่าเป็นการผสมตัวเองมิใช่ผสมข้ามต้น เพราะเป็นไม้ต้นเดียวกันแต่แยกไปปลูก ฉะนั้นคำว่า การผสมข้ามต้นจึงหมายความว่าต้องเป็นการผสมระหว่างต้นที่ได้มาจากคนละเมล็ดเป็นอย่างน้อยหรืออาจโตมาจาก คนละพันธุ์ คนละชนิด คนละสกุลก็ได้

สภาวะของการผสมข้ามนั้นอาจแบ่งออกได้เป็นข้อ ๆ ดังต่อไปนี้

ก. การผสมระหว่างกล้วยไม้ช่อเดียวกันแต่มาจากคนละ เมล็ด ซึ่งเรียกว่าคนละสายพันธุ์ (strain) สำหรับกล้วยไม้ คำว่า strain หรือ variety บางทีมีความหมายอย่างเดียวกัน และนักเลี้ยงกล้วยไม้ ทั่วไปแม้แต่ต่างประเทศเองก็ใช้สับสนกันโดยไม่ไตร่ตรอง หลงวิชา เช่น Vanda Nellie Morley var Roy Sakaki ซึ่งเป็นต้นผสมช่อเดียว มาก นาย Roy Sakaki ไปช่อมาเลี้ยงทั้งแต่ยงเล็ก เมื่อโตขึ้นออก ดอกสวยและทนจึงให้ variety Roy Sakaki แต่ความจริงแล้ว ตามหลัก เกณฑ์ทางวิชาการเป็น strain เพราะมาจากเมล็ดเดี่ยว ช่อของ variety ที่ถูกควรจะรวมทุกๆ ต้นที่มาจากฝักเดียวกันจึงจะถูกคอง เพราะ Variety นั้นมีความหมายกว้างกว่า Strain แต่บางโอกาสก็มีการใช้ช่อถูก ตาม หลักเกณฑ์เหมือนกัน เช่น Vanda Sanderiana var Kono No. 8 หรือ No. 15 ซึ่งกำลังมีชื่อเสียงอยู่หมายความว่า Vanda Sanderiana พันธุ์ ของนาย Kono ซึ่งนาย Kono เป็นผู้ผสม เมื่อโตลูกให้เบอร์ลูก แต่ละต้น เบอร์นั้นก็เป็นเบอร์ประจำ strain นั้นเอง คำว่ากล้วยไม้คน ละ variety ตามหลักวิชาทางพฤกษศาสตร์ จึงควร หมายความว่า เป็น กล้วยไม้ชนิด (Species) เดียวกัน หรือตามธรรมดาเรียกกันว่า "ช่อ" เดียวกัน (มาจากพ่อแม่ช่อเดียวกัน) แต่พ่อแม่ต้นของไม้ช่อเดียวกัน นั้น อาจเป็นพ่อต้นเดียวกันแต่แม่คนละต้น หรือแม่ต้นเดียวกันแต่พ่อ คนละต้น หรือทั้งพ่อทั้งแม่เป็นคนละต้น ก็ได้, ฉะนั้นการผสมระหว่าง

กล้วยไม้ชนิดเดียวกัน แต่ถือว่าเป็นการผสมข้าม จึงอาจเป็นการผสมข้าม strain หรือเป็นการผสมข้าม variety ก็ได้

ข. การผสมระหว่าง กล้วยไม้คนละชนิด (Species) ที่มีการผสมข้ามระหว่างกล้วยไม้คนละชนิด แต่อยู่ภายในสกุล (Genera) เดียวกัน ผลของการผสมระหว่างกล้วยไม้ภายในสกุล เดียวกันแต่คนละชนิดนั้น ผลที่ได้อาจเป็นกล้วยไม้ชนิดใหม่เช่น มีการทาคะเขยิบ ดังข้อใหม่แต่ชื่อสกุลยังคงเดิมอยู่ เช่น ตัวอย่างข้อไปนี้ *Vanda carinata* × *Vanda Sanderiana* = *Vanda Rothschildiana*, *Dendrobium phalaenopsis* × *Dendrobium superbum* = *Dendrobium Louis Brieri* เป็นต้น

ค. การผสมระหว่างกล้วยไม้คนละสกุล กล้วยไม้บางสกุลที่มีการเจริญเติบโตแบบเดียวกัน เช่น Monopodial ทั่วกันหรือ Sympodial ทั่วกัน และมีลักษณะทางพฤกษศาสตร์อื่น ๆ ใกล้เคียงกันมาก ๆ อาจจะสามารถผสมกันและให้เมล็ดได้ ลักษณะที่เกิดขึ้นใหม่โดยการผสมข้ามสกุลนี้ ทำให้เกิดเป็นกล้วยไม้สกุลใหม่คือเปลี่ยนทั้งชื่อสกุลและชื่อชนิดด้วย โดยมากกล้วยไม้ที่มีการเจริญเติบโตแบบ Monopodial สามารถผสมข้ามสกุลกันได้กว้างขวางกว่ากล้วยไม้ที่มีการเจริญเติบโตแบบ Sympodial เช่น *Vanda*, *Aerides*, *Arachnis*, *Renanthera*, *Phalaenopsis* เป็นต้น และเมื่อมีการผสมข้ามสกุลจนกระทั่งเกิดเป็นสกุลใหม่ดังตัวอย่างเช่น

Arachnis flos-aeris × *Vanda tricolor* = Aranda Arthur Dean

Arachnis moschifera × *Renanthera storiei* = Arantheia

Rain Bow

Aerides lawrenceae × *Vanda coerulea* = Aeridovanda Blue

Spur

Renanthera coccinea × *Vanda concolor* = Renantanda Aloha

Tower

Renanthera storiei × *phalaenopsis denevei* = Renanthopsis

Firefly

Vanda coerulea × *Phalaenopsis Sanderiana* = Vandaenopsis

Blue Queen

Vandopsis lissochiloides × *Vanda Manila* = Opsisanda

Alfonse Heller

Luisia teretifolia × *Vanda Miss Joaquim* = Luisianda Uniwai

Vandopsis lissochiloides × *Renanthera storiei* = Renanopsis

Lina Rowold

Trochoglottis brachiata × *Vanda Sanderiana* = Trichovanda

Ulaula

Arachnis flos-aeris × *Vandopsis lissochiloides* = Vandachnis

Premier

สำหรับกล้วยไม้ที่มี การเจริญเติบโตแบบ Sympodial เช่น
 Cattleya, Laelia, Sophronitis, Schomburgkia, Brassavola,
 Epidendrum เป็นต้น เมื่อมีการผสมข้ามสกุลก็จะเกิดเป็นสกุลใหม่
 ขึ้นดังต่อไปนี้

Brassavola glauca × *Cattleya pavolova* = Brassocattleya

Frank Lee

Epidendrum brachiophyllum × *Cattleya labiata* = Epicattleya

Valencia

Laelia anceps × *Cattleya bicolor* = Laeliocattleya Biceps

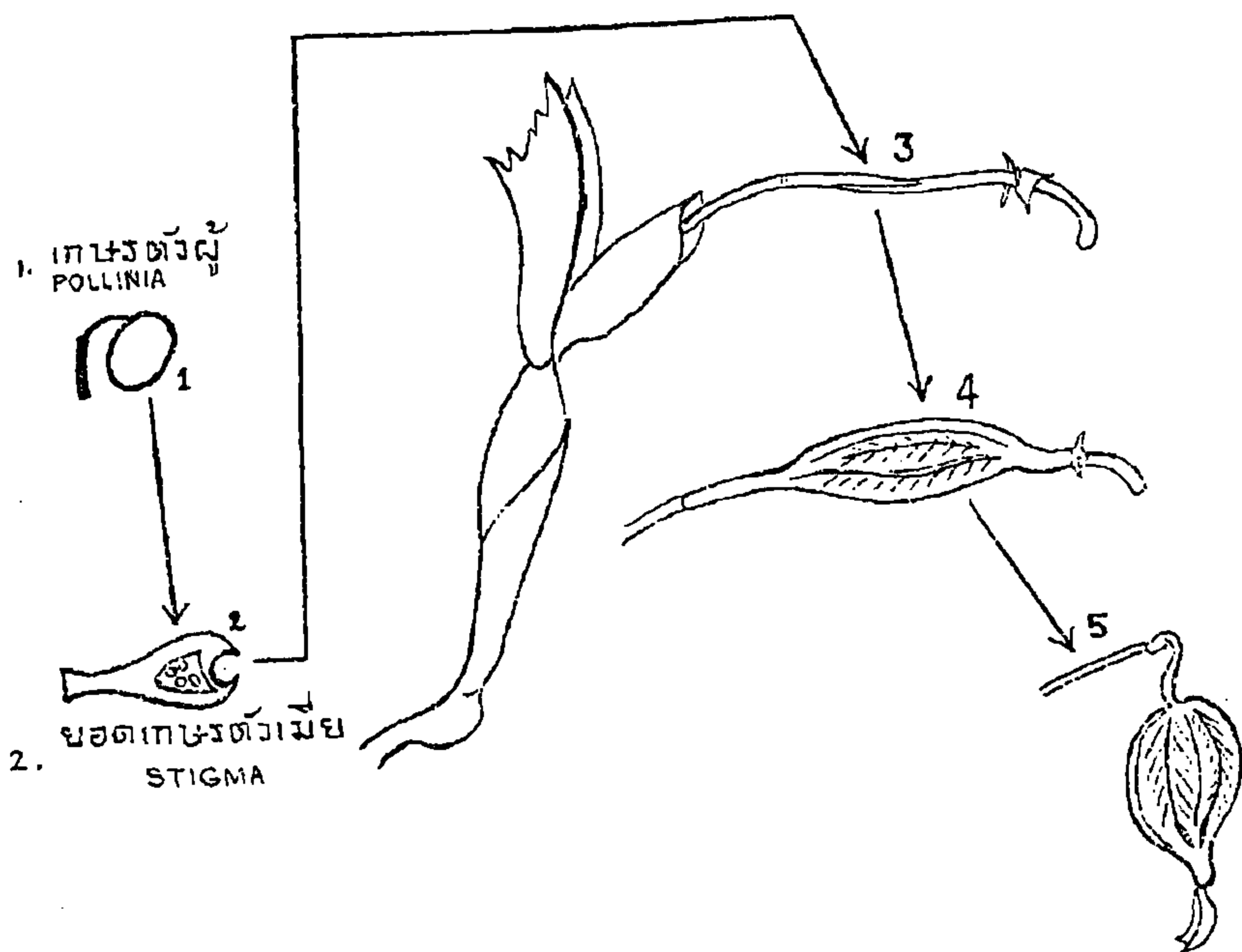
Schomburgkia undulata × *Cattleya skinneri* = Schom-
 bocattleya Diamond Head

ตามตัวอย่างที่กล่าวมาแล้วทั้งหมด ลกผสมที่เกิดขึ้นเป็น
 ผลของการผสมข้ามระหว่างสกุล ๒ เลือคสองสกุลรวมกัน มีชื่อเรียก
 ลกผสมประเภทนี้ว่า Bi-generic hybrid ถ้าหากลกผสม Bi-generic
 เหล่านี้ไปผสมกับอีกสกุลหนึ่งทำให้เป็นลกผสมที่มีเลือค ๓ สกุลรวมกัน
 เราเรียกว่า Tri-generic hybrid เช่น Laeliocattleya ผสมกับ
 Sophronitis จะเกิดเป็นสกุล *Sophrolaeliocattleya* (อักษรย่อ Slc.)
 ซึ่งมีเลือค ๓ สกุลรวมกัน ถ้าหาก การผสม ระหว่างลกผสมที่คล้าย

ชับซ้อนเหล่านั้นทำให้เกิดเป็นลูกผสมที่มีลักษณะ & สกกุล รวมกัน เรา
 เรียก ลูกผสม นั้นว่าเป็น Quadri-generic hybrid เช่น *Sophrolaeli-*
ocattleya ผสมกับ *Brassocattleya* ลูกผสมที่ เกิด ขึ้นมี ลักษณะ ของ สกกุล
Cattleya, Laelia, Brassavola และ *Sophranitis* สี่สกกุลรวมกันทำให้
 เกิดเป็นสกกุลใหม่เรียกว่าสกกุล *Potinara* และสกกุล *Burrageara* เกิดจาก
 สกกุล *Cochlioda* × *Miltonia* × *Odontoglossum* × *Oncidium* เป็นต้น

วิธผสมเกษรกล้วยไม้

จากที่ได้อ่านการศึกษารื่องของดอกกล้วยไม้มาแล้วใน บทก่อน ๆ
 ก็ทำให้เข้าใจส่วนต่าง ๆ ของดอกไม้ โดยเฉพาะ นักเลี้ยง กล้วยไม้
 ใหม่ ๆ ที่ยังไม่เคยผสมเกษรดอกกล้วยไม้ ด้วยตนเอง ควรจะได้ศึกษ
 ดอก กล้วยไม้ หลาย ๆ สกกุล หลาย ๆ ชนิด มา ศึกษาโดย แคะ หรือ
 พิจารณาแยกส่วนต่าง ๆ ออกดู และ ใช้ ทำวาล์วเป็น เครื่อง มือประกอบ
 การศึกษาควยกันไปก็จะทำให้มีความรู้ไว้เป็น รากฐาน เพื่อยใช้ ผสม เกษร
 กล้วยไม้ ให้สำเร็จลว่งไปควยค้ ถึงแมผล ผสมเกษรกล้วยไม้เป็น
 ผลสำเร็จมาแล้วก็ มิใช่ว่าจะเป็นผลอบรมทุกสิ่งทุกอย่าง บางครั้ง
 ถ้าได้กล้วยไม้สกกุลที่ไม่เคยรู้จักหรือคนเคยมาก่อน ก็ควรจะได้ใช้
 เวลาศึกษาเสียครึ่งหนึ่งก่อน นอกจากจะได้รบความรู้เพิ่มเติมแล้วยังจะ
 ทำให้การผสมเกษรเป็นไปควยความมั่นใจ และความสำเร็จก็จะตาม
 มาภายหลัง.

ภาพแสดงการเจริญเติบโตของฝักกล้วยไม้

การผสมเกสรนั้นกระทำโดย ชันแรกเขากระต่ายแผ่นเล็กๆ ร่องไตคอกโดยสอดเข้าไปในอึ่งมอซ้ายให้ คอกวาง อยู่ใน ระหว่างง่ามนิ้ว ซและนิ้วกลางของมือซ้าย ทรงเพื่อให้เกิดความมั่นคง และถ้าหาก เกิดการพลาดพลั้งทำให้เกสรหล่น ก็ระหล่นลงบนกระต่าย ไม่ตกหาย ค้นต่อไปใช้มือขวาหยิบไม้เล็กๆ ขนาดก้านไม้ขีดไฟ ปลายข้างหนึ่ง ค่อนข้างแหลม เขาปลายไม้แตะหน้าเมือกเหนียวๆ (stigmatic fluid) ที่ ยอดเกสรตัวเมีย (stigma) ซึ่งเป็นแอ่งอยู่ใต้ปลายเส้าเกสร การแตะ ให้แตะแต่เพียงเบาๆ พอ มานาเหนียวๆ ติด มากๆ ปลายไม้เสร็จแล้วจึง

ทานไคฝาครอยเกสรตัวผู้ซึ่งอยู่ทปลายเส้าเกสรให้เผยอขึ้น เขาปลาย
 ไม่นานเห็นยวเหย่เข้าไป เกสรตัวผู้ซึ่งติดกันเป็นเม็ดโต (pollinia)
 กระจุดหนาเห็นยวนนออกมา ถ้าหากจะผสมตัวเองก็นำเอาเกสรตัวผู้ไปวาง
 ลงบนยอดเกสรตัวเมีย ของดอกเดียวกันโดยสอดเข้าไปใต้ปลายเส้าเกสร
 หรือจะใส่ดอกหนึ่งดอกใดภายในต้นเดียวกันก็ได้ แต่ถ้าผสมข้าม ก็นำ
 ไปใส่ยอดเกสรตัวเมียของดอกต้นที่เราจะใช้ทำแม่พันธุ์ แล้วแล้วไซ้แว่น
 ขยายตรวจดูว่า เกสรตัวผู้วางอยู่ในแอ่งยอดเกสรตัวเมียในลักษณะที่
 เรียบร้อยเป็นอันเสร็จ แต่ถ้าหากทำการผสมข้าม ดอกที่ใช้เป็นแม่พันธุ์
 (ถ่อฝัก) จะต้องผ่านการตอน (emasculation) คือเอาเกสรตัวผู้ของตัวเอง
 ทิ้งเสียก่อนเพื่อยกเว้นการผสมตัวเองโดยบังเอิญ. แล้วแล้วตัดขยายช่อแม่
 และพ่อ พร้อมทงวนทผสมไว้ให้ถูกต้อง หลังกเกณฑ์สากลในการเขียน
 ช่อพ่อแม่ของลูกผสมนั้นให้เขียนช่อแม่พันธุ์ ไว้ข้างหน้าแล้วตามหลังด้วย
 ช่อพ่อพันธุ์. ช่อกล้วยไม้ลูกผสมกรรมเครืองหมายคุณ (x) ไว้ด้วย
 เช่น D. x Lady Hamilton แสดงว่าหวาย ช่อเลขคี่ผสมคี่นั้นเป็นลูก
 ผสมไม่ใช่พันธุ์ป่า

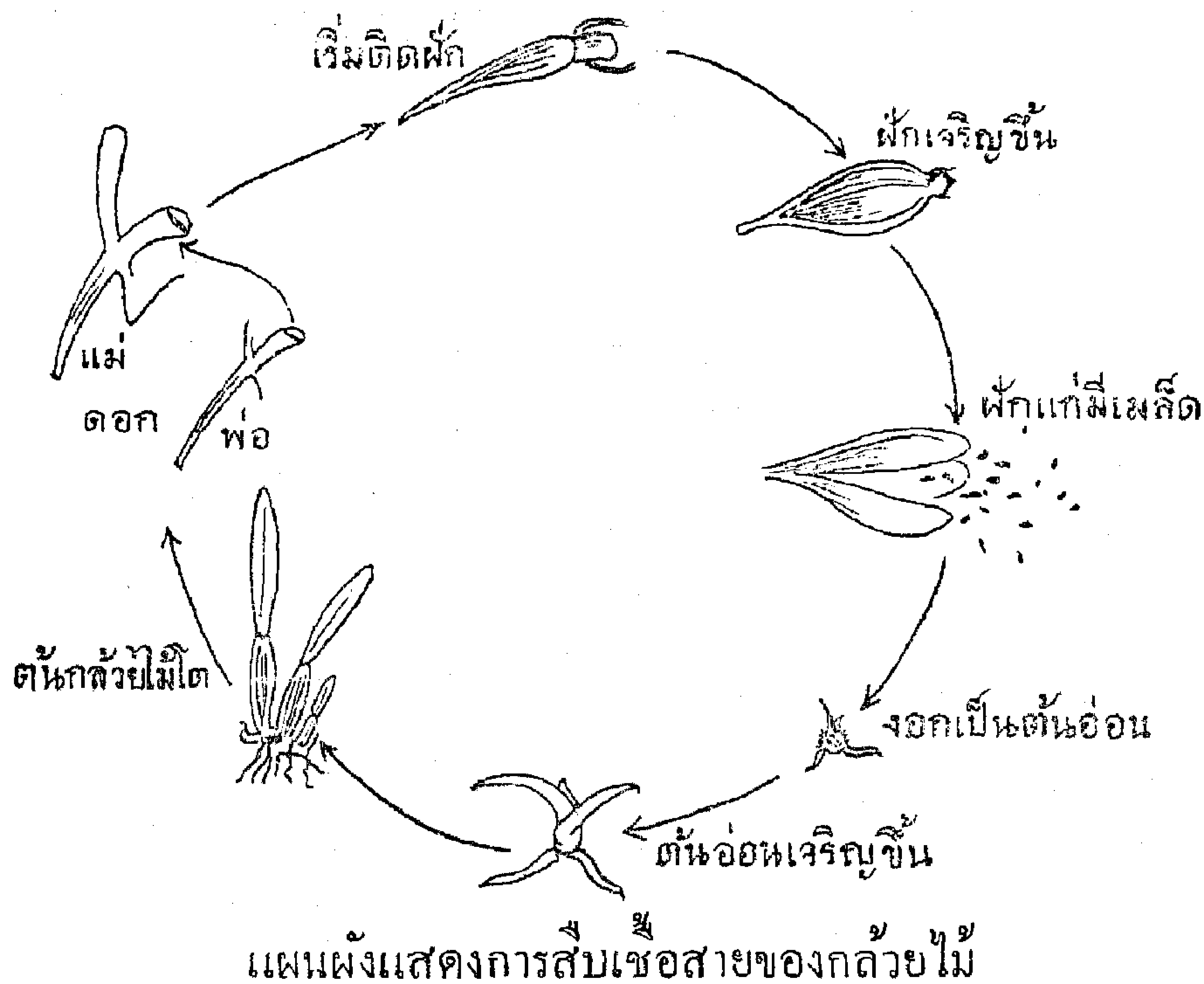
แสดงการแกะเกสรตัวผู้ตัวเมียที่ติดปลายแหลม

เกสรตัวผู้ที่ติดปลายวัดที่ใช้แกะออกมา

นางเกษรตัวผู้ลงบนแอ่งยอดเกษรตัวเมีย

การบำรุงรักษากล้วยไม้ที่ใช้ผสมเกสร

การผสมเกสรกล้วยไม้จะสำเร็จ ลุล่วงไป กล้วยคนนั้นย่อมจะ ขึ้นอยู่
 กับความสมบูรณ์ของพ่อพันธุ์ และแม่พันธุ์ ด้วย.

สำหรับพ่อพันธุ์ นั้นควรเลือกไซตันทสมบูรณ์ และ มีดอก สมบูรณ์
 มีระนนเมล็ดที่โตจะอ่อนแอ ความงอกไม่ค้ บางทีโตฝักแต่ไม่เมล็ด
 หรือเมล็ดกลบ เพราะเกสรตัวผู้โตจากพ่อพันธุ์ ที่ไม่ แข็ง แรงแงย่อมจะ
 อ่อนแอ.

สำหรับแม่พนั หรือคนที่ถือผกนขวามาวะมาก เพราะการถือ
 ผกทำให้เสียความสมบูรณ์ เนื่องมาจากของเสียขาวที่ระเหยไว้ในร่าง
 กายไปใช้ในการเลี้ยงผกเลี้ยงเมล็ดเป็นจำนวนมาก เราจึงขอเลือกแม่
 พนั ที่แข็งแรงจริง ๆ นอกจากนั้น การผสมเมื่อเริ่มติดผกแล้ว
 ต้องบำรุงรักษาเป็นพิเศษ เพื่อให้ทั้งต้นและผกมีความแข็งแรงสมบูรณ์มาก
 ที่สุดเท่าที่จะทำได้ เพื่อให้ได้เมล็ดจำนวนมาก แข็งแรงสมบูรณ์
 ความงอกดี และเจริญเติบโตเร็ว นอกจากนี้ควรรักษาเป็นต้องเลือกต้น
 กลวยไม้ที่แข็งแรงสมบูรณ์ไว้ทำแม่พนั แล้ว ยังจะต้องสังเกตว่า
 กลวยไม้ต้นนั้นมีส่วนไหนที่กาลลงเจริญเติบโตอยู่หรือเปล่า โดยเฉพาะ
 หน่อใหม่ การใช้กลวยไม้ต้นที่กาลลงมีหน่อเป็นแม่พนั อาจะเสียผลทั้ง
 สองทางคือ ผกอาจไม่แข็งแรงสมบูรณ์และหน่อที่กาลลงเจริญก็อาจทรุด
 หรือมีการเจริญเติบโตล่าช้าลง ไม่เติบโตเต็มที่เท่าที่ควร นอกจาก
 กลวยไม้ที่กระถางนั้นมักจะมีหน่อใหญ่และหลายหน่อ ประกอบกับข้อดอกที่จะใช้
 ผสมนั้นอยู่ห่างจากหน่อโดยมีลำต้นคนอยู่หลาย ๆ ลำ ส่วนนี้ ขยาย
 ในการบำรุงรักษาแม่พนั ที่กาลลงถือผกนั้นควรพิจารณาตาม หลักเกณฑ์
 ต่อไปนี้

๑. เครื่องปลูก ต้องมีสภาพปกติ ไม่ผุหรือเริ่มจะผุ ควรมี
 เครื่องปลูกที่ใหม่พอสมควร และแน่ใจว่าจะไม่ผุในระยะหนึ่ง ระยะที่
 ระหว่างที่ถือผกอยู่ แต่ก็มีใช้ปลูกใหม่ก่อนผสมเพียงเล็กน้อย ต้อง

เป็นกล้วยไม้ที่เจริญงอกงามและตั้งตัวมาแล้วในกระถางนั้น ซึ่งมี
 ระบายรากที่แผ่กว้างหนาแน่นและแข็งแรง ถ้าหากเครื่องปลูกเกิดขึ้น
 ในระหว่างที่แม่ไม้อาจงอตัวอยู่ จะเป็นเหตุให้เสียหาย เพราะรากจะไต่
 วัลขึ้นตรายไม้ไม่สามารถหาอาหารมาเลี้ยงผักต่อไปได้ อาจทำให้
 ไม้โตเมล็ด หรือโตเมล็ดไม่แข็งแรง ถ้าหากเครื่องปลูกในระยะที่ผัก
 ยังอ่อนอยู่ ควรที่จะหมั่นที่จะทำการเปลี่ยนเครื่องปลูกใหม่ ห้าม
 ให้เปลี่ยนเครื่องปลูกโดยปล่อยให้ผักตั้งไว้นานเกินไป จนอาหารหมดมาก บางที
 ผักจะโตไม่แข็งแรงและไม่ให้เมล็ดและอาจหลุดร่วงไปเองในภายหลัง

๒. การทำทางของก้นฝน การทำแม่พินดี ซึ่งกำลังงอตัวอยู่ติดฝน
 หนัก ๆ หรือฝนตกติดต่อกันเป็นเวลานาน ๆ จะทำให้เครื่องปลูกและราก
 รากไม้มีทางหายใจและอาหารสำคัญเกิดการขาดและเน่า อาจทำให้
 ฝนงอกเพราะไม่มีทางที่จะหาอาหารมาเลี้ยงผักได้เพียงพอ การทำฝน
 ตกหนักหรือแรง ๆ เมื่อฝนอาหารระเทกทำให้ผักหลุดหรือ ขวผักร่วง
 ทำให้ทางที่จะส่งอาหารมาเลี้ยงผักถูกตัดขาดลง ผักก็จะเหี่ยว
 เหลืองทั้ง ๆ ที่ยังอ่อน แล้วผลัดทิ้งผักหลุดลง บางทีเมื่อฝนทำ
 ให้ผักเกรงตัวแล้วผนังฝนทั้ง ๓ ซีกก็หดรัดตัว ทำให้ส่วนล่างของ
 ฝนแตกตามรอยตะเข็บ เมล็ดซึ่งร่วงลงมาอยู่ส่วนล่างของฝนก็จะปลิว
 ออกทำให้สูญเสียเมล็ดไปหมด มีนัยมเอากระดาษแก้วห่อฝนกล้วย
 ไม้เพื่อกั้นไม่ให้ฝนถูกฝนหรือของก้นไม้ให้เมล็ดปลิวสูญหายไป ถ้าหาก ฝน

แตก วิชา นมขอพระร่วง อยู่มากเพราะ ถ้าหาก น้ำฝนไหลเข้าทางปาก
 ดงโดยไต่ลงไปตามก้านฝัก ฝักที่อยู่ในดงก็จะแห้งทำให้เสียหายได้
 ดงแม้ว่าจะถูกฝนถ้าหากฝักไม่เริ่มแก่ก็ไม่ต้องระเหิดเพราะเหตุนี้เพราะ
 ฝักที่เขียวและสดอยู่นั้นเมื่อเอากระดาษแก้วหุ้มจะทำให้ย่อย ประกอบกับการ
 คายน้ำตามผิวของฝักทำให้ภายในดงกระดาษมีความชื้น สูงอาจทำให้ฝัก
 ชนราหรือมีโรคจากเชื้อโรคเข้าทำลายได้ง่าย ถ้าหากต้องการหุ้มก็
 ควรจะเอาเข็มเจาะกระดาษแก้วให้เห็นรูเล็กๆ เพื่อให้อากาศถ่ายเท
 ได้บ้าง หรือมีฉนวนกั้นฝักที่ห้อยย่นมา สู่ระดับแนว ก้นกานช่อแล้ว
 สวมถุงคลุมเอาก้นช่อไว้ด้วย ก้นช่อจะช่วยยกให้ก้นดงสูงขึ้นและคว่ำ
 ปากลงก้นมีให้น้ำฝนลงไปข้างใต้.

๓. อย่าให้ถดถอมโกรกแรงเกินไป เนื่องจากต้นกล้วยไม่ทนต่อ
 ฝักนั้นเปื่อยขบเสื่อมอนมภาวะหนักของหาอาหารไปเลี้ยงฝักอยู่แล้ว การ
 ถดถอมโกรกมาก ๆ จะทำให้อัตราการระเหยของน้ำ (rate of trans-
 piration) สูงเกินไป ทำให้กล้วยไม่เสียด่างมาก บางทีอาจทิ้งใบ
 มากเพื่อลดอัตราการระเหยของน้ำซึ่งโดยปกติจะออกทางผิวของใบมาก

๔. อย่าให้เกิดการกระทบกระเทือนแก่ต้นกล้วยไม่ทนต่อฝัก เช่น
 ต้นว่าการกระทบกระเทือนจากการขนย้ายที่ หรือการตัดหรือแขวนไว้
 ใกล้กับทางเดินอาจเกิดการกระทบกระเทือนได้ จาก การเดิน เสียดสีไปมา
 การแขวนกระถางกล้วยไม้ชนิดกัน เมื่อถดถอมพักอาศัยแก้วโคนกันเมื่อ
 เกิดการกระทบกระเทือนมาก รากอาจไทรย่นอันตรายจากการโยกของ

คนหรือขบวนการผิดอาชญา รวบรวมและทาง ส่งนำส่ง อาหารไปเลี้ยงงูอีก ก็จะถูก
ตัดขาดลง ผักก็จะไ้ไ้กับความเสียหาย

๕. อย่าให้มโรคหรือแมลงรบกวน เพราะจะทำให้กล้วยไม้
อ่อนแอลงไม่มากกลางที่จะเลี้ยงผักให้แข็งแรงสมบูรณ์ได้

๖. อย่าใช้ยาหรือให้ปุ๋ยที่เข้มข้นหรือแรงเกินไป การทำให้ปุ๋ยหรือใช้
ยาแรงเกินไปจะเป็นโทษแก่ต้นไม้ อาจทำให้ใบเหลือง ทั้งใบและอาจ
ทิ้งผัก หรืออาจเน่าทั้งต้นเลยก็ได้ ฉะนั้นการใส่ปุ๋ยหรือใช้ยาฆ่าแมลง
ควรเป็นชนิดที่สามารถดูดซึมได้ ควรอ่านคำแนะนำวิธีใช้ให้เข้าใจ
โดยละเอียดและกระทำตามคำแนะนำด้วยความระมัดระวัง

๗. น้ำที่ใสรด ควรเป็นน้ำที่สะอาดบริสุทธิ์ ถ้าหาน้ำฝนได้
ง่ายควรใช้น้ำฝนเป็นดีที่สุด น้ำที่รดควรเติมกรดฟอสฟอริกชนิดเข้มข้น
ประมาณกรดหนึ่งหยดต่ออนาหนึ่งลิตรรดเป็นประจำ ต้นกล้วยไม้จะ
โตเฟอัสเฟทซึ่งช่วยบำรุงให้ต้นและเมล็ดแข็งแรงขึ้น

อุปสรรคในการผสมเกษรกล้วยไม้

อุปสรรคในการผสม เกษร กล้วยไม้ มีอยู่หลายประการด้วยกัน
บางประการก็ขึ้นอยู่กับความชำนาญของผู้ปฏิบัติ แต่บางประการก็
ขึ้นอยู่กับความสลับซับซ้อนตามธรรมชาติของกล้วยไม้นั้น ๆ แต่ถ้าหาก
ได้ศึกษาโดยละเอียดแล้วจะหาหนทางแก้อุปสรรคเหล่านั้นได้

๑. เวลาบานของดอก กล้วยไม้คน ที่ใช้ เป็น พ่อพันธุ์ และ แม่-
พันธุ์ ไม่ตรงกัน ตามที่ได้อธิบายไว้ในเรื่อง "การออกดอกของกล้วย-

ไม้” ในยกก่อนแล้วว่า เราสามารถแบ่งกล้วยไม้ออกเป็นสองประเภท
ตามเวลาการออกดอก คือประเภทที่ออกดอกเป็นฤดูกาลประเภทที่ออก
ดอกไม่เป็นฤดู

ก. พ่อแม่พันธุ์ที่อยู่ในประเภท ออก ดอกไม่เป็น ฤดูกาลนั้น
การที่ดอกบานไม่พร้อมกันอาจเกิดขึ้นได้บ่อยๆ ในกรณีที่มีกล้วยไม้
น้อยคน การแก้อุปสรรคในเรื่องนี้อาจกระทำได้สองวิธีคือ หนึ่งควร
จะปลูกกล้วยไม้ชนิดนั้นๆ ไว้อย่างละ หลาย ๆ ต้น อาจมี ต้นหนึ่งต้นใด
ดอกบานตรงกันเข้าได้บ้าง หรือถ้า เคลื่อน กันเพียง เล็กน้อยไม่เกิน
๒-๓ เดือนเราอาจเก็บเกษรตัวผู้ไว้ได้คงจะได้กล่าวต่อไป ซึ่งที่จริง
แล้วเวลาบานของดอกแม่อาจคลาดเคลื่อนกันได้บ้างก็คงไม่มากนัก เพราะ
เรามักกล้วยไม้ชนิดนั้นมากต้นพอสมควรและการออกดอกก็ไม่เป็น ฤดูกาล
ถ้าแข็งแรงก็ออกดอกให้ได้เสมอ จึงควรเลี้ยงกล้วยไม้ให้สมบูรณ์อยู่
เสมอด้วย

ข. พ่อแม่พันธุ์ที่อยู่ในประเภทออกดอกเป็นฤดูกาล และฤดู
ออกดอกของพ่อพันธุ์ แม่พันธุ์ไม่ตรงกัน มีวิธีแก้ไขได้คือในกรณีที่มี
พ่อพันธุ์ และแม่พันธุ์ ออกดอกคนละ ฤดูเป็น ประจำแต่ฤดู ออกดอกไม่ห่าง
กันมากนักคือไม่เกิน ๓ เดือน เราอาจใช้ต้นที่ออกดอก ก่อนเป็นพ่อ
พันธุ์ โดยการเก็บเกษรตัวผู้ไว้ได้ แต่ถ้ามหาความต้องการต้นที่ออกดอกที่
หลังสำหรับเป็นพ่อพันธุ์ ก็ไม่มีทางกระทำได้ หรือฤดูกาลออกดอกห่าง
กันนานๆ ก็ไม่มีทางที่จะผสมกันได้โดยไม่ว่าจะใช้ เป็นพ่อพันธุ์ หรือ

แม่พนัธ เพราะการเก็บเกษรตัวผู้ไว้นานเกิน ๓ เดือนนั้น เราไม่สามารถจะเก็บเกษรตัวผู้ใหม่ชวยได้ บางอย่างก็ชวยได้ แต่ก็ไม่แข็งแรงอาจผสมพันธุ์ไม่ได้ผล เมื่อไม่มีทางจะเก็บเกษรตัวผู้ ก็มทางที่จะบังคับให้กล้วยไม้ที่ออกดอกเป็น ฤดูกาลนั้น สามารถ ออกดอก ผิดฤดูได้โดยใช้หลักวิชาทางวิทยา ศาสตร์ การ เกษตร ช่วให้ สำเร็จ ตาม ความประสงค์ของเรา ดังได้กล่าวไว้แล้วใน บทที่ว่า กล้วยดาว ออกดอกของกล้วยไม้และการบังคับให้กล้วยไม้ ออกดอก แต่เป็นวิธีของชาวจีนโบราณเวลา ประกอบกับพันความรู้ทางวิชาพฤกษศาสตร์เพียงพอ นอกจากการบังคับทางวิทยาศาสตร์แล้ว กล้วยไม้ที่ไซกของมมากตนเพราะแม่แต่การออกดอกตามฤดูกาลก็งมคลาตเคลอนระหว่างตนยางเล็กนอยจะให้ตรงตามวันและวันที่ตั้งใจนอยมกระทำไม่ได้ ถ้าการบังคับให้ออกดอกกระทำครั้งละหลาย ๆ ตนยอยมจะตองมทนแทออกดอกตรงกันไต่ยาง

๒. พ่อพนัธ และแม่พนัธ ไม่แข็งแรงพอ การผสมควรรจะเลือกผสมแต่กล้วยไม้ตนที่แข็งแรงจริง ๆ เพราะนอกจาก จะไต่ผล และ เมล็ดที่แข็งแรงสมบูรณ์แล้วยังไม่ทำให้แม่พนัธ ทรุดโทรมด้วย นอกจากในกรณีจำเป็นจริง ๆ เช่นจำเป็นตอง ผลิผลูก ผสมชนิด นให้ทน ตาม เวลาที่กำหนดไว้เพื่อประโยชน์ทางการค้า แต่แม่พนัธ ยังไม่ใหญ่โตแข็งแรงนัก เราอาจยอมเสียงแม่แม่พนัธ จะตองตายก็ยอมได้

๓. ละของเกษรตัวผู้ไม่สมบูรณ์ทำให้ผสมไม่ติด ซึ่งมีสาเหตุดังต่อไปนี้

ก. เม็ดละอองเกสร (pollen grain) ที่ประกอบด้วยเป็นก้อนเกสร (pollinia) นั้นไม่มีเนื้อในที่เราเรียกว่า nucleus หรือ embryo อาจกล่าวได้ว่าไม่มีชีวิต เพราะมีแต่เปลือก

ข. เม็ดละอองเกสรตายไปเพราะถูกความร้อน หรือถูกศัตรูทำลายเช่นราชน

ค. เนื่องจากกลวยไม้คนหนึ่ง คนใด หรือทั้งสอง คนท ไซ เป็นพ่อพันธุ์ และแม่พันธุ์ เป็นหมันไม่สามารถผสมพันธุ์ต่อไปได้ ซึ่งอาจเกี่ยวข้องกับลักษณะทาง Cytology หรือเกี่ยวกับลักษณะภายในของหน่วยสืบพันธุ์ (germ cell) อาจมีโครโมโซม (chromosome) ที่ทำให้เกิดเป็นหมันขึ้น

ง. โรคและแมลงรบกวน ทำให้ต้นเกิดการอ่อนแอขาดความสมบูรณ์ ทำให้เกสรไม่สมบูรณ์ผสมไม่ติด หรือต้นไม่สามารถจะเลี้ยงฝักให้ถึงแก่หรือสุกได้

จ. สิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติไม่เหมาะสม เช่นอากาศแห้งแล้งเกินไป เกษรตัวผู้แห้งตายไปก่อน ที่จะเจริญ ตัวเมียผสมกับไข่ ของ ตัวเมีย โดยเฉพาจะยังทำการผสมในเวลาบ่ายอากาศร้อน ใจควย แลวกอาจ เป็นไปตามสาเหตุนี้โดยช่วยเช่นเคยวกัน การที่อากาศชื้นและเกินไปเช่นฤดูที่มฝน ตกหนักยอต เกษรตัวเมียซึ่งมี นานาเห่นว ๆ มีคณ สมยค เป็น นาคาล อย่าง ออช ๆ ราชชบชน เมอผสมเกสรแลวนาเห่นวจะถูคขบชอกมากผคปคคิ เมออากาศชชและเมคราในอากาศ ปลิวไป คคคจะ งอกเข้า ภายในฝักออช ฝักจะเหลลองและหลคหล่นในระยะ บงออชแจะสึงเกค เห็น มราสคาคทปลาย

และถ้าผลึกออกฤทธิ์เห็นวาวร วมออกมาเข้าไปถึงภายในผลึกทำให้ ส่วนใน
ของผลึกบางส่วนเน่า

จ. ขนาดของก้อนละของ เกษรตัวผู้ (Pollinia) มีขนาดใหญ่
มากเกินกว่าจะเข้าไปวางในแ่งยอก เกษรตัวเมียได้ เช่น ช้างมียอก
เกษรตัวเมียเล็กมาก ถ้าจะใช้กล้วยไม้สกุลแมลงปอเป็นพ่อผสมพันธุ์
เกษรตัวผู้ของแมลงปอใหญ่อาจเข้าไม่ได้ แก้ได้โดยใช้ใบมีดโกนคมๆ
สอดเข้าเขตแ่งลอกของหลอดให้แห้ง ผ่านเกษรตัวผู้แย่งให้เล็กลงแล้วจึงทำการ
ผสม เนื่องจากเกษรตัวผู้ของกล้วยไม้ เป็นขนเกสรที่ ประกอบด้วย
ละอองเกสรมากมาย ฉะนั้นการผ่าจึงไม่ทำให้ละอองเกสรส่วนมากเป็น
อันตรายแต่อย่างใด

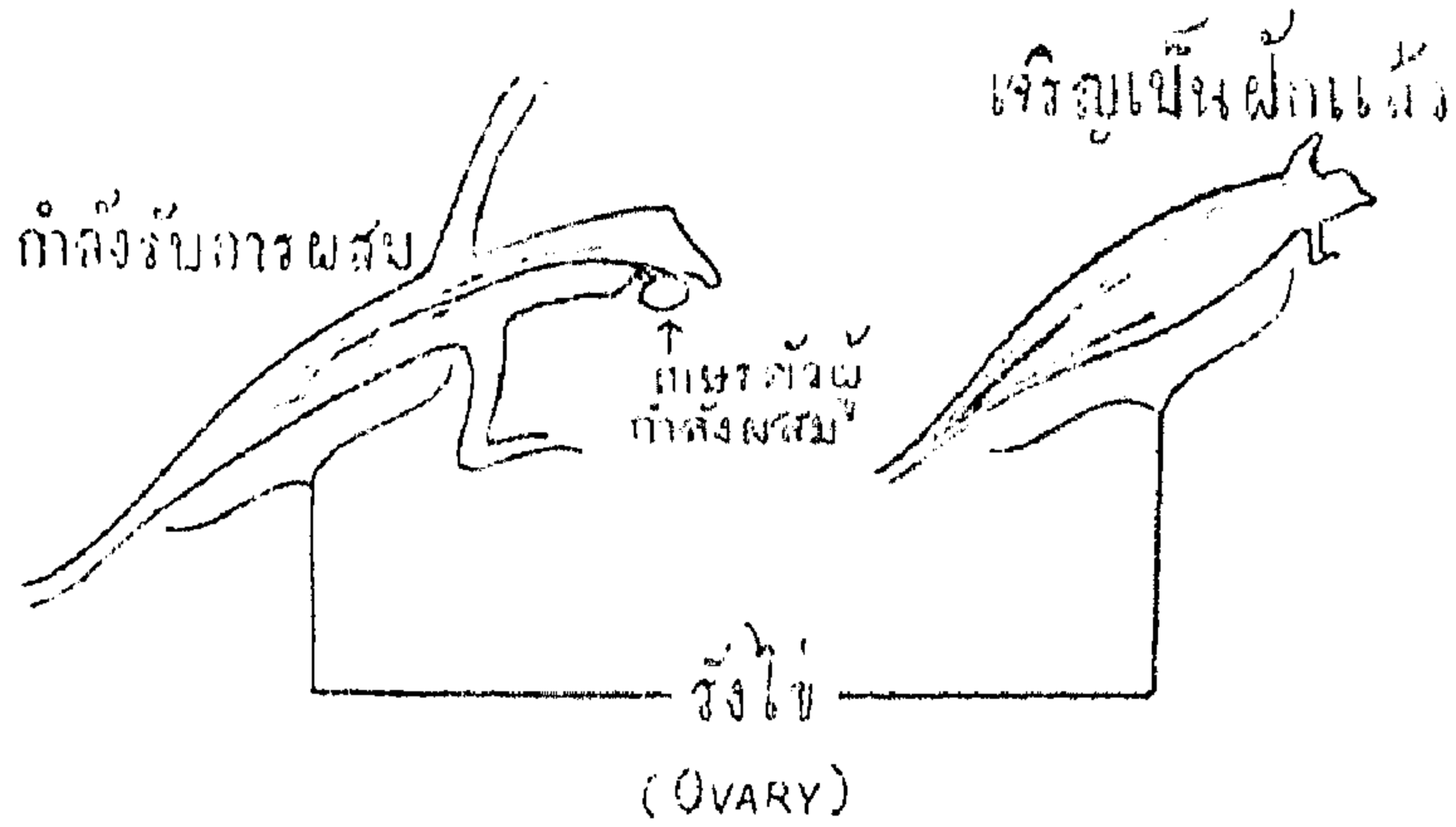
การเก็บเกษรตัวผู้ของดอกกล้วยไม้

ในกรณีดอกของพ่อพันธุ์ ยานักชน และจำเ็นต้องเก็บเกษร
ตัวผู้ไว้ทำการผสมกับแม่พันธุ์ สามารถกระทำได้ดังนี้คือ ใช้ขวดขนาด
ธรรมดาชนิดปากกว้าง มีฝาที่สามารถผนึกไม่ให้อากาศเข้าได้ อาจ
เป็นจุกยาง, จุกคอกอขายพาราฟิน, หรือจุกแก้วที่ขุดแล้วทาวาสลิน
หรือขี้ผึ้งปิดไว้ ใช้แคลเซียมคลอไรด์ (Calcium chloride Ca Cl₂)
ซึ่งเป็นตัวยาคูความชื้นในอากาศ ใส่รองก้นขวดหน้าพอสมควรแล้ว

ใช้กระดาษซับทิชชู ๒ ชั้น เอาเกสรตัวผู้หลอดแก้วเล็กๆ ขยี้ย้าย
 สอดคนกลวยไม้ทไคเกษรมา และวนทเกยเกษรให้ เรยบรอย วางลง
 ในขวดแล้วปิดฝาอย่าให้อากาศเข้าไค นำเขาเกยในค้เย็นซึ่งไม่ใช่ช่องทำ
 นำแข็ง สามารถเกยไว้ไคถึง ๔-๕ เดือน แต่ระยะทเกษรยงแข็ง
 แรงผสมไคผลคควรไม่เกิน ๓ เดือน

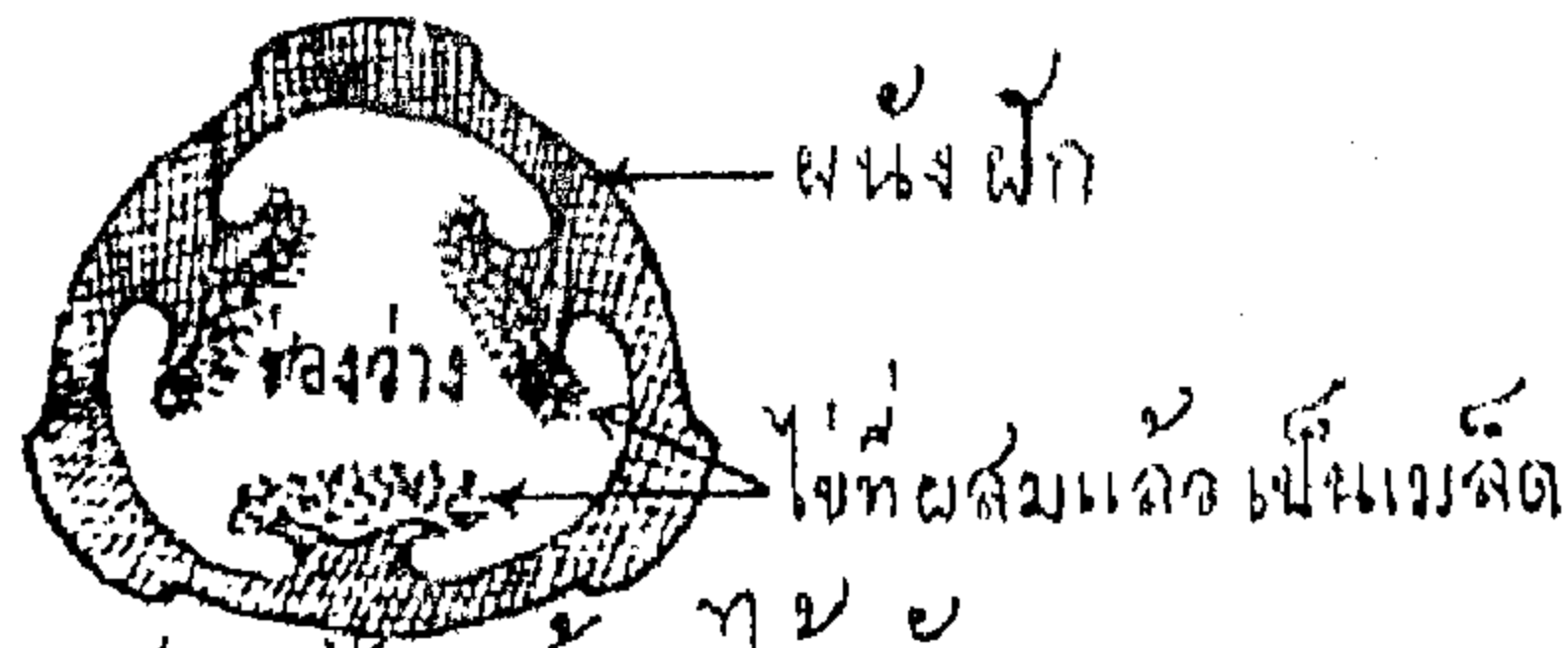
การเจริญของฝักกล้วยไม้

หลังจากการเอาขนละอองเกสรตัวผู้วางลงในอ่างขอกเกษร คั่ว-
 เมียมแล้ว ส่วนขอกของเส้าเกษรทงหมคระค้อย ๆ ขยายตัวใหญ่ขึ้นภายใน
 ระยะเวลายไม่กี่วัน ไคยเฉพะรอบ ๆ บริเวณส่วนทมีการผสมเกษร ละออง
 เกสรตัวผู้ขนยจำนวนพนจำนวนหมนทถูกวางลงไปเป็นกอนนจะเริ่มงอกตัว
 ไคยเกิดเป็นหลอดเล็ก ๆ ยาว ๆ ซอนไซลงไป ตามใจ กลางของ เส้าเกษร
 จนกระทั่งถึงรังไข่ (ovary) หลอดเล็ก ๆ เหล่านเรียกควา pollen tube,
 หลอดท pollen-tube แต่ละหลอดซึ่งงอกมาจากเมคละอองเกสรตัวผู้แต่ละ
 เมคจะแทงเข้าไปผสมกับไข่ (ovule) แต่ละใบแล้วก้ส่งหน่วยเชื้อ ทัวผู้เดิน
 ทางตามหลอดนั้นเข้าไปผสมกับหน่วยเชื้อทัวเมียภายในไข่ หลังจากไข่
 ถูกผสมแล้วจะเกิดเป็นเมล็ดเจริญเติบโตจนวัคการนเรียกควา fertilization
 อาจเห็นไคกควบการ ไซกลองจุลทัศน์ชนิดก้าลงขยายสูงเท่านั้น

ภาพแสดงด้านข้างและด้านตัดของดอกกล้วยไม้

สกุลหวาย (Dendrobium)

ภาพแสดงฝักกล้วยไม้ ตัดขวาง

หลังจากเกิดการผสมแล้ว รังไข่ซึ่งอยู่ที่ฐานดอกแต่ระยะก่อนเริ่มต้น
 เจริญเติบโตขึ้นจนกระทั่งเต็มขนาดตามธรรมชาติซึ่งเราเรียกว่าฝักกล้วย
 ไม้ ฝักนี้บางทีก็ตั้งขึ้นเช่นฝัก *Vanda* ทั่วไป แต่บางทีก็ห้อยลงเช่น
 ฝัก *Cattleya* และหวาย เมื่อฝักแก่ตัวก็จะแตกออกเป็นสามรอย ทาง
 ด้านข้างของฝัก และเมล็ดซึ่งมีขนาดเล็กมากคล้ายฝุ่นก็จะปลิวไป ตาม
 ลม เมล็ดกล้วยไม้มีรูปร่างและขนาดฝักกันบ้างแล้วแต่สกุลของกล้วยไม้

เช่น เมล็ดหวายจะมีสีเหลืองอมเขียว หรือเมล็ด Vanda และช้างมัส
นาคาลหรือสีชอกโกแลต เมล็ดช้างมขนาดเล็กกว่าหวายและ Cattleya
เป็นต้น.

การเก็บฝักกล้วยไม้ ทแก่

เมล็ดกล้วยไม้ทางใต้อาหารจากต้นแม่โดยส่ง ผ่าน ทางกัน
ช่อกอกแล้วส่งเข้าฝัก จากฝักมีท่อเล็ก ๆ ต่อกันระหว่างผนังฝักกับ
เมล็ด ท่อเล็ก ๆ นี้เราเรียกว่า “รก” (placenta) เป็นส่วนที่นำเอาและ
อาหารเข้าไปเลี้ยงเมล็ด เมื่อเมล็ดถึงกำหนดแก่รกจะค่อย ๆ แห้งลง
ขั้วเมล็ดจะหลุดออกทำให้เมล็ดตกอยู่ในช่องว่างของฝักเฉย ๆ ต้นแม่
ทั้งหมดหน้าที่จะตอเลี้ยงเมล็ดต่อไป ฉะนั้นจึงเป็นการไม่มีเหตุผลเลย
ที่จะปล่อยให้ฝักชงแก่แล้วให้ตกอยู่กับต้นจนกระทั่งแห้งเพราะเมล็ดไม่จำเป็นต้อง
อาศัยอาหารจากต้นแม่ต่อไปแล้ว เพียงแต่นอนอยู่ในฝักเฉย ๆ แต่
อาจเป็นผลเสียถ้าหากเกิดฝักแตก หรือมีโรคแมลงและศัตรูอื่น ๆ เช่น
นกไปทำลายก็จะทำให้ไทรยส์ความเสียหายไปโดยใช่เหตุ ระยะเวลาควร
แก่การเก็บฝักนั้นเป็นระยะที่ฝักสุกพอดี คือมีสีเริ่มเหลืองเป็นสีผลมะนาว
สุก ส่วนทางปลายฝักเหี่ยวแห้ง ไทซ์คเจนตรงตะเข็บฝักมีรอยเห็นไตชด
ในระยะนี้เมล็ดกล้วยไม้จะร่วงลงอยู่ในช่องของฝักและขาดจากการ ต่อกัน
ส่งนำส่งอาหารของตนแล้ว นับว่าเป็นระยะที่เพาะงอกที่ดีที่สุด แต่ก็มี
ข้อควรระวังอยู่ว่าระยะนี้เป็นระยะคายเส้นอันตราย ถ้าเก็บฝักอ่อนกว่า

อาจทำให้เมล็ดไม่งอก ซึ่งมักช่วยไม่ส่วนมากมักเก็บผักก่อนกำหนด
 เมล็ดที่ยังไม่เหลืองโดยเกรงว่าผักจะแตก ผลที่สกัดเมล็ดนั้นมักจะเพาะ
 ไม่งอก การเก็บผักแก่เกินกำหนดนั้น ถ้าเกินกำหนดไม่มากนักมัก
 ไม่เสียความงอกเท่าใด ถ้าไม่ปล่อยให้ผักและ เมล็ดที่งอกแช่น้ำ อยู่ใน
 ภาชนะแก้วที่ปิดสนิท แต่ถามความชำนาญแล้วจะเก็บผักได้ตรง
 ตามระยะเวลาไม่ควรปล่อยให้เนิ่นนานจนแห้งดำ ซึ่งเป็น การเสีย ต่ออันตราย
 ทั้งเศษผักที่ซนรากจะเป็นเหตุให้เมล็ดสกปรก เวลาเพาะอาจทำให้ราก
 วนเสียได้ง่าย.

วิธีการเก็บผักนั้น เมื่อได้สังเกตเห็นผักแก่พอดีแก่ การเก็บ
 แล้ว ให้ตัดผักออกจากต้น ทำความสะอาดผักโดยการปลิดเอากลีบ
 ดอกแห้ง ๆ ทดตัดตรงปลายผักออกให้หมด อย่าให้มีสะเก็ดแห้งติดอยู่
 เพราะอาจร่วงลงไปปนกับเมล็ด เอาสำลชุบน้ำสะอาดเช็ดมือและผัก
 ให้ทั่วจบปลายผักตรงตรงซน เอานวมอดที่รอย ๆ ผักเพื่อให้เมล็ดที่ยัง
 ติดผักอยู่ร่วงหลุดไปรวมอยู่ทางโคนให้หมด เอาใบ มีด โคน ที่บางและคม
 เช็ดด้วยแอลกอฮอล์แล้วตัดปลายผักส่วนที่ตรงซนนั้นให้ขาดออก โพรง
 ผักที่จะเขี่ยเป็นรู นำถุงหรือซองกระดาษแก้วที่สะอาดซึ่งเตรียมไว้สำหรับ
 ใส่เมล็ดมา เขี่ยปากซองออกแล้วคว่ำผักด้านที่ตัดไว้ลงในปากถุงแล้ว
 ไขนวดผักให้เมล็ดร่วงลงในถุงกระดาษแก้วให้หมด เขี่ยซองพอดแม
 ลกผสมของเมล็ดให้ตกต้องพร้อมทั้งวนที่เก็บผัก เมล็ดที่ช่วยไม่ที่เก็บ
 ใส่ถุงกระดาษนี้ ควรจะเก็บใส่หม้อสุญญากาศ (desiccator) ไว้สัก

๓-๔ วันเพื่อให้เมล็ดแห้งและไต่พกตัว หลังจากนั้นนำมาเพาะจะมีความ
งอกดีที่สุดในกรณีที่น้ำไม่มากเกินไป เพราะในระยะนี้ถ้าหรือแย่ง
เมล็ดไปเพาะเพียงบางส่วน เราอาจเก็บเมล็ดใส่หม้อตุ๋นความชื้นไว้ได
นาน ๆ อาจถึง ๓-๔ เดือนโดยไม่เสียความงอกไปมากนัก เนื่องจาก
หม้อตุ๋นความชื้นจะช่วยลดความชื้นในอากาศภายในหม้อให้แห้ง เมล็ด
จะเก็บไว้ได้นานและรากจะไม่ขึ้นเมล็ดใดก็งอกด้วย ถ้าไม่มีหม้อตุ๋นความ
ชื้นอาจใช้ขวดพลาสติกฝา ขัดฝาแทนก็ได้โดยกระทำอย่างเดียวกันกับ
การเก็บเกษรตัวผู้ไว้แล้วหากแต่ไม่จำเป็นต้องใส่ดิน เช่น ถ้ามี
ห้องปรับอากาศจะใส่ไว้ในห้องปรับอากาศด้วยก็ได้ เพราะต้องการ
ความเย็นเพียง 15 ถึง 20 C. ก็พอแล้ว

การตรวจความสมบูรณ์ของเมล็ด ผู้ที่ปลูกโดยไม่อาจมีเมล็ด

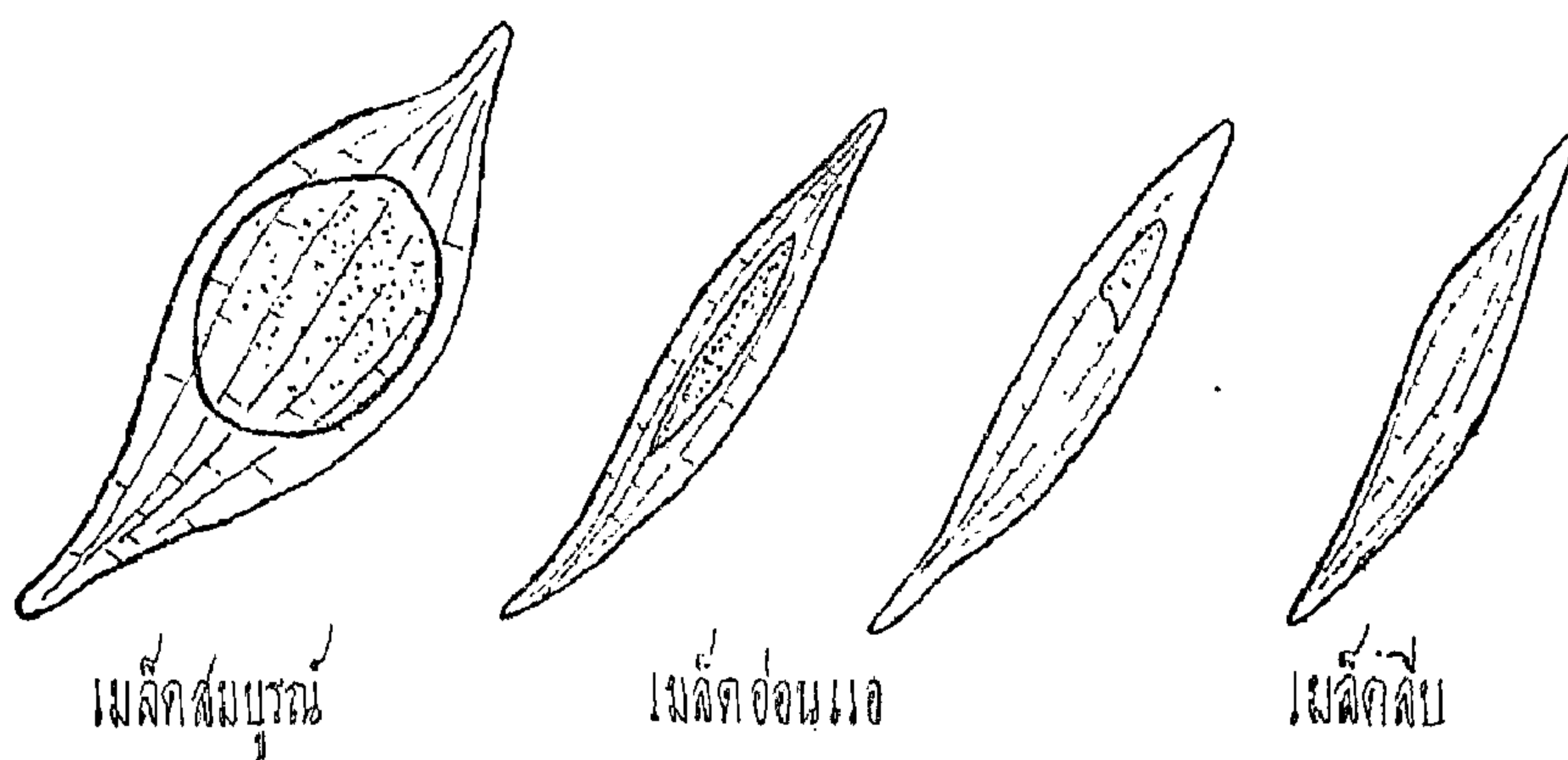
ทุกหรือไม่มีเมล็ดเลยก็ได้ มีได้หมายความว่าผู้ปลูกใหญ่ ๆ จำเป็นจะต้อง
มีเมล็ดเสมอไป ผู้เขียนเคยพบว่าบางทีผู้ปลูกใหญ่ขนาดผลกล้วยไข่
แต่ปรากฏว่าไม่มีเมล็ดเลยก็มี ทั้งนี้การเจริญเติบโตของ ผู้ปลูกโดยไม่
มีเมล็ดนั้นเกิดขึ้นได้จากฮอร์โมนชนิดหนึ่ง ที่กล้วยไม้ กลั่นออกมาในเม
ธอดที่การผสมพันธุ์ เกิดขึ้น แต่โดยเหตุที่เกษรตัวผู้ไม่มีหน่วย
เชื้อหรือพ่อแม่อาจเป็นหมัน หรือ จึงทำให้ไม่มีเมล็ดเกิดขึ้น แต่ถ้า
หากมีเมล็ดจริงก็อาจเป็นได้สองลักษณะ คือ

- ก. เมล็ดสมบูรณ์ คือมีหน่วยเชื้ออยู่ภายในและหน่วย เซอนัน
แข็งแรง เมื่อนำไปเพาะก็จะงอกดี ถ้าการเก็บถูกต้องตามหลักเกณฑ์

ข. เมล็ดกลบ คือเมล็ดที่แตกเปลือก เมล็ดที่ไม่มี หน่วย เซลล์อยู่
ภายใน เมื่อนำไปเพาะไม่มีทางงอกได้โดย

ค. เมล็ดที่ข้อนแอ คือมีหน่วยเซลล์ หากแต่หน่วยเซลล์ใน
ข้อแอมาก อาจเนื่องมาจากพ่อหรือแม่ข้อแอไม่สมบูรณ์ หรือการ
แยกตัวข้อเกินไป มีกรณีที่อาจเนื่องมาจากพ่อแม่เป็นหมันเพียงบาง
ส่วนทำให้หน่วยเซลล์มีการผิดปกติเป็นต้น

การตรวจเมล็ดดังกล่าวไม่มีประโยชน์มากในการที่จะช่วยบอกให้
เราทราบว่าควรจะทำกาเพาะเมล็ดนั้นหรือไม่ ถ้าหากไม่ทราบว่า
เมล็ดกลบ เมื่อทำการเพาะแล้ว ปรากฏว่าเมล็ดไม่งอก ก็จะทำให้เสีย
เวลา เสียแรงและหาค่าเปลืองสิ่งของของเครื่องใช้ไปโดยใช่เหตุ นอก
จากนั้นในกรณีที่มีเมล็ดที่แตกเปลือกและเมล็ดกลบปนกัน เราอาจทำการแยกออก
ได้ก่อนทำการเพาะโดยใส่ เมล็ดลงใน น้ำสะอาดแล้ว เขย่าให้เมล็ดกลบลอย
น้ำเสร็จแล้วจึงทำการแยกเอาขอก หรือมีกรณีที่ทำการหว่านเมล็ดให้
หน้างั้นเช่นเพื่อมิให้เปลือกงอกเพาะและชอกไปเปล่า ๆ หรือถ้ามีเมล็ดที่ขย
เกินไป และเป็นลักษณะที่รู้สึกว่ามีเมล็ดแล้วจะไต่ผลไม่คุ้มค่าที่จะไต่
ไม่ทำการเพาะ

ภาพแสดง เมล็ดกล้วยไม้สกุลหวาย

ภาพแสดงเมล็ดกล้วยไม้สกุลหวาย ในสภาพต่าง ๆ กัน

วิธีตรวจเมล็ดนั้น กระทำได้โดยใช้กล้องจุลทรรศน์ ขนาด ๓๐ เท่าก็เพียงพอแล้ว ขยายค่า ๆ ประมาณ ๓๐ เท่าก็เพียงพอแล้ว

ถ้าหากเรามีความชำนาญพอ ก็จะสามารถทราบได้จากการดูสีของเมล็ดด้วยตาเปล่า เช่นเมล็ดกล้วยไม้สกุลหวายที่สมบูรณ์จะมีสีเหลือง ถ้าสีขาวก็จะเป็นเมล็ดลีบ ส่วนเมล็ดแวมตา, ซาง, แวมข้อที่สมบูรณ์จะมีสีน้ำตาลแก่หรือสีช็อคโกแลต เป็นต้น

D. phalaenopsis var. Bedford เป็นหาวยสีขาวบริสุทธิ์ที่นิยมใช้ผสมพันธุ์กันทั่วโลก เนื่องจากมักจะให้ลูกสีขาวบริสุทธิ์เป็นส่วนมาก ตอกบานได้นานประมาณ ๒ เดือน ภาพนี้กระถาง ๓ นิ้ว

บทที่ ๖

การเพาะเมล็ดกล้วยไม้

คงได้กล่าวมาแล้วใน บท ก่อนถึง ความ มุ่งหมาย และ ประโยชน์
 ของการสืบพันธุ์ กล้วยไม้กล้วยหวีเพาะเมล็ด ซึ่งนับว่าเป็นวิธการที่
 ประโยชน์มาก แต่ก็เป็นวิธการที่ยากมากประกอบด้วยของใช้ที่ทรพ
 ทุนแรงงาน ทุนความรู้ความชำนาญ นอกจากนั้นยังจะต้องเป็นบุคคล
 ที่มีความมานะอดทนไม่ทอดทิ้งจะกระทำการนี้สำเร็จได้ เพราะจะ
 ต้องพบกับ อุปสรรคหลาย อย่างใน ชั้นแรกๆ นอกจากนั้นความรู้ใน
 เรื่องนี้สำหรับเมืองไทย แม้ในปัจจุบนกยังมีคนที่ยกกันเป็นส่วนมาก
 มักมีการเอาเปรียบกันคือคอยสับคียบฟังของผู้อื่นที่จะเข้คเผยแพร่ ออกมา
 เพียงเล็กน้อย แต่ของตนเองพยายามบอกให้มากที่สุด สิ่งเหล่านี้
 เป็นอุปสรรคอันสำคัญที่ขวางหน้าความเจริญอยู่ แต่ตำราเล่มนี้เขียน
 ให้พยายามเขียนจากความรู้ที่มเป็นรากฐานอยู่ ประกอบด้วยความชำนาญ
 ที่ไ้ผ่านอุปสรรคมามาก จึงหวังว่าจะเป็นประโยชน์แก่ผู้อ่านทั้งหลาย
 ที่สนใจในทางนี้ด้วย

เครื่องมือเครื่องใช้ในการเพาะ

๑. ขวดเพาะ การที่จะเลือกใช้ขวดเพาะนั้นมหลักสำคัญๆ ที่
 พึงพิจารณาอยู่หลายประการด้วยกันคือ :-

ก. ขนาดของขวดเพาะ ต้องเป็นขนาดที่พอเหมาะไม่ใหญ่และไม่เล็กเกินไป ถ้าใหญ่มากจะเปลืองขวดเพาะไปโดยใช่เหตุ และการทำงานก็ไม่ฉันทรมนนัก แต่ถ้าขวดเพาะเล็กเกินไปสกปรกด้วยมือที่ออกก็จะเจริญเติบโตช้าเพราะได้รบอากาศไม่เพียงพอ ในต่างประเทศใช้ขวดหรือที่เรียกว่าฟลาสค์ ชนิดรูปกรวยคว่ำ (Erlenmeyer flask)

ขนาด ๕๐๐ ซี.ม. (c.c.)

ข. รูปร่างของขวด ขวดเพาะจะต้องมีรูปร่างที่รัดกุมไม่เกะกะในการถือ การทรมนขนาดและรูปร่างไม่รัดกุมอาจกระทบกระเทือนไปถึงผลงาน คือถ้าเกะกะถล่มล้มยากการทำงานเพาะก็ช้า ภาชนะปลิวเข้าไปได้ง่าย นอกจากรูปร่างกระชับแล้ว ปากขวดไม่ควรกว้าง หรือแคบเกินไป ถ้าปากขวดแคบเกินไปเวลาเอาสกปรกด้วยมือออกจากขวด จะกระทำลำบาก อาจทำให้เศษซากแต่ถ้าปากกว้างเกินไป โอกาสที่ราจะเข้ามากมีมากขนาดที่เหมาะสมประมาณเส้นผ่าศูนย์กลาง ๑ นิ้ว รูปร่างของขวดเวลาใส่ขวดแล้วควรทำให้วนมนเนื้อผิวใต้อ่างมากพอ ควรและจาก ระยะผิววน ถึงหลังขวดไม่ควรแคบเกินไปนัก การวางขวดตามนอนมีข้อดีหลายประการ คือ ทำให้เนื้อผิวของขวดมาก นอกจากนั้นการใส่เมล็ดพืชขวดอยู่ในลักษณะนอนเป็นการสะดวกมากเพราะการเขี่ยขวดตามนอนย่อมถนัดกว่าตามตั้ง ปากขวดก็สามารถฉีกเปิดไฟได้สะดวก โอกาสที่ราจะปลิวตกลงไปก็น้อยเพราะตามกฎธรรมชาติการตกย่อมจะตกจากข้างบนลงสู่เบื้องล่าง

ค. ขวดที่ใช้ควรเป็นขวดทนไฟ เพราะปากขวดจำเป็นต้องทน
 เปลวไฟในขณะทำการเพาะและเวลานงวนเพาะก็จำเป็นต้องใช้ความร้อนสูง
 จากการทดลองปรากฏว่า ขวดนํ้ามัน คีบปลาเซเว่น-ซี ขนาดจ ๑
 ปอนด์ใช้เป็นขวดเพาะกล้วยไม้ได้ผลดี เมื่อดวงนอนมีเนื้อผิวมาก วาง
 ขอนกนไคสควกไม่เปลืองเนื้อที่ แต่มีข้อเสียคืออย่างหนึ่งคือชนิดที่วาง
 เหวเล็กน้อยนั้น เหวที่ขยับอยู่ภายในขวดมักจะทรุดลงกลางวงเมล็ดที่พอง
 เติบโตยังไม่ปรากฏแข็งแรง เมื่อดกหยดเหงื่อจะกระจายออกทำให้วง
 เหลือช่องว่างเป็นทวง ๆ ทางทิศควรวางเฉียงเล็กน้อยในระยะที่ปลูก กล้วย-
 ไม้ยังเล็ก แต่หาขวดชนิดข้างไม่เอนเพียงแต่เรียบและมุมโค้งเล็ก
 น้อยเหงื่อจะไหลลงข้าง ๆ ได้ แต่ถ้าเป็นขวดนํ้ามันคีบปลาสกัดกั้น ไม่
 สดนักเพราะปากขวดเป็นเกลียว แก้ววง เวลาทนไฟอาจแตกได้ง่าย ถ้า
 ใช้ขวดนํ้ามันคีบปลาเซเว่น-ซี ปากขวดเป็นขอบหนาไม่มีเกลียว เนื้อ
 แก้วละเอียดทนไฟได้ดี.

ง. ขวดที่ใช้ทั้งหมดควรเป็นขวดชนิดเดียวกัน โดยเฉพาะ
 อย่างขนาดของปากขวดนี้ว่าสำคัญที่สุด ควรใช้ขวดที่มีปากขนาด
 เดียวกัน ในกรณีที่ใช้ขวดจุกยาง ถ้าปากขวดไม่เท่ากันเวลาทำการ
 เพาะนั้นว่าลำบากมาก หลังจากตั้งจุกแล้วออกทิ้ง แก้วจุกยางที่นงฆ่า
 เชื้อโรคแล้วออกจุกขวด ถ้าแก้วขนาดไม่พอดีกับปากขวดก็เป็นอันว่า
 เสียทั้งจุกและทั้งขวดหมดว่นรวมอยู่ทั้งเพาะเมล็ดแล้วควย แต่ถ้าจำเป็นจะ
 ต้องใช้จริง ๆ ก็มทางแก้ปัญหานี้ได้โดยการทำเครื่องหมายห่อจุก เช่น
 ใช้กระดาษห่อคนละสี่นิ้วจุกแต่ละเมออร์เป็นต้น

จ. ขวดที่ใช้ควรวางให้สะอาดปราศจากสิ่งที่จะมีอำนาจ เป็นกรด หรือด่างหรือสิ่งอื่น ๆ ที่เป็นพิษแก่ต้นไม้ เพราะกรดหรือด่างอาจทำให้ pH ของดินเปลี่ยนแปลงไปได้ ทางที่ดี ควรวางขวดด้วยค้ำหลังจากซอมา จากฐาน เพื่อกันสิ่งสกปรกที่ติดข้างขวดเช่น ไขมัน ออกเสียก่อนแล้ว ล้างน้ำ หลังจากนั้นล้างควรวางเพื่อป้องกันไม่ให้ละลายในค้ำออกนอกครึ่ง หนึ่ง เสริมแล้วล้างน้ำประปาสัก ๔-๕ นาที ค่อยไปกล้างด้วยน้ำฝน และ คนสัตว์ตายกลางควรวางกลั่น นำไปคว่ำไว้ในที่สะอาดใหน่าแห้ง การ ล้างควรวางกลั่นตลอดย่อมเป็นการเปลืองมากเกินไป

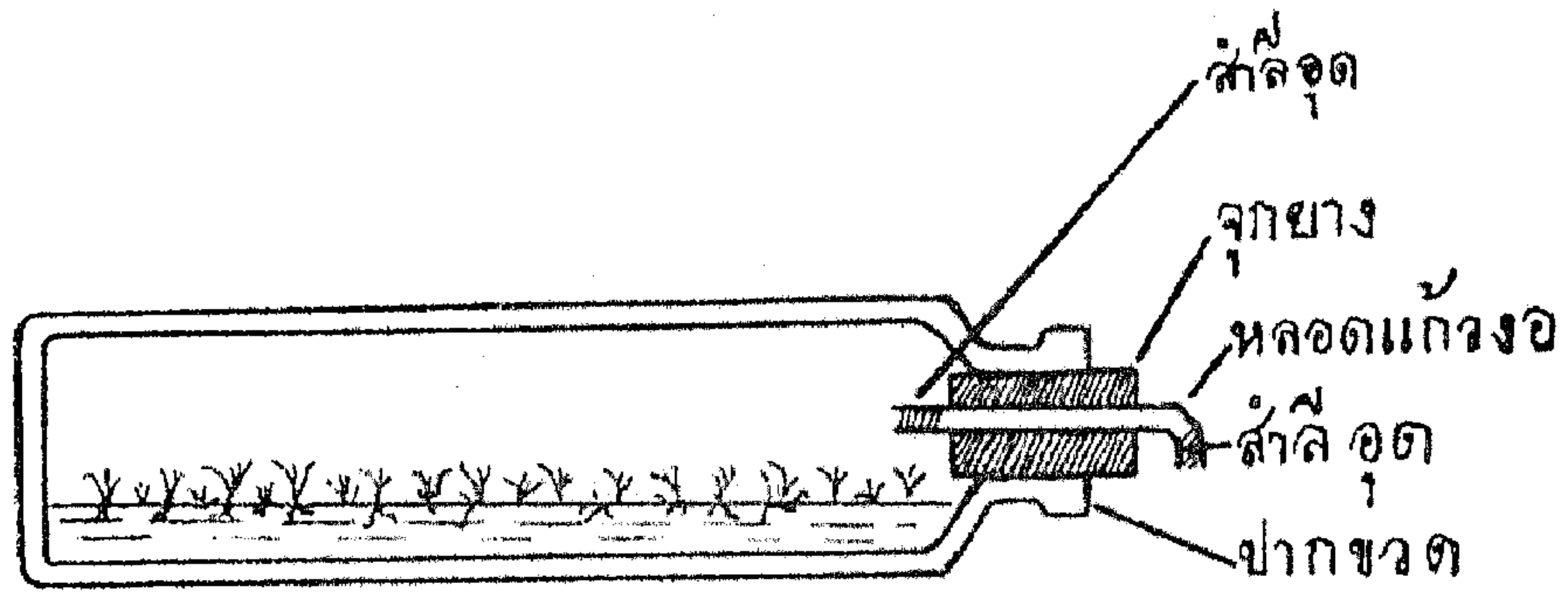
๒. จุกขวด จุกที่นิยมใช้กันทั่วๆ ไปนั้นเม ๓ ชนิดด้วยกัน คือ

ก. จุกสำล ทำได้โดยการตัดสำลเป็น รวยยาว ๆ กว้าง ประมาณ ๓ นิ้วฟุต แล้วพับครึ่งตามด้านยาวให้เหลือกว้างเพียง ๑ นิ้วฟุต เสริม แล้วม้วนตามขวางยกที การม้วนต้องม้วนให้แน่น เมื่อโตตามความ ต้องการแล้ววกตัดออกเป็นจุกได้ ในการอดกักของเอาคานที่พับเป็นทาง อดเพราะเป็นคานที่ไม่ช่วยโอกาสที่ฝนละของหรืออาจจะตัดเข้าไป ถมน้อยแต่ การใช้จุกสำลนั้นขวดควรมักเก็บความชื้นไม่ได้ดี และโอกาสที่ว่าจะเขากม มาก จึงไม่ใคร่มีนิยมมากนัก

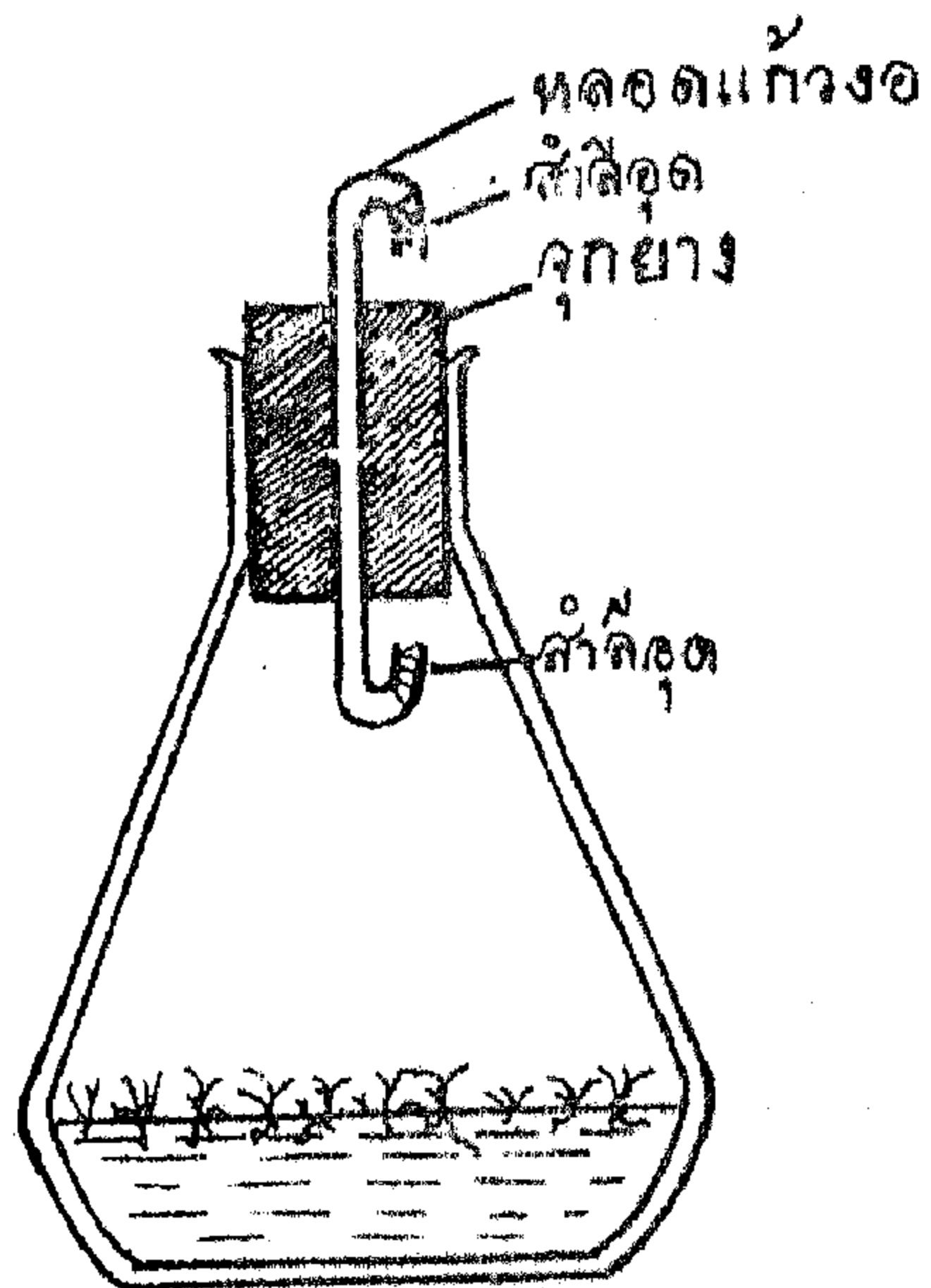
ข. จุกยาง เป็นสิ่งที่ยอมรับกันมาก เพราะ เป็นวัสดุที่ทนทาน ขวดควรมักเก็บความชื้นได้ดี โอกาสที่ว่าจะเขากมน้อย วิชาที่จุกยางนั้น ก่อนอื่นจะต้องหาจุกใหม่ขนาดเขากบปากขวดได้พอดี เช่นขวดน้ามัน ทัยปลาสติกตัดใช้จุกยางเบอร์ ๘ เป็นดีที่สุด ส่วนขวดน้ามันทัยปลาสติกเบอร์ ๖-๗ ใช้จุกยางเบอร์ ๖ เหมาะที่สุด ใช้เครื่องเจาะจุก เจาะจุกให้ทะลุ เป็นรูยาวตลอด ขนาดของรูให้พอเหมาะ กับหลอดแก้วใส่เข้าไปได้

๑๒๑

โดยปกติเครื่องเจาะคล้ายสว่านมีดอกหลายขนาด หลอดแก้วทราหน้า
ตามท้องตลาดเป็นหลอดยาว ๆ มีขนาดต่าง ๆ กัน ควรใช้ขนาดเส้นผ่า

ขวดแบบนอน

ขวดแบบตั้ง

ศูนย์กลางประมาณ ๒ นิ้ว เมื่อเจาะรูด้วยดอก ขนาด ๒ นิ้ว
 จะใช้ไม้ค้ำแน่นพอค้ำ หลอดแก้วที่จะใส่ควรวีใช้ตะไบสามเหลี่ยม
 เล็ก ๆ คัดเป็นแท่ง ๆ ยาวประมาณ ๒ นิ้วพอท ก้อนใส่ให้ชุนน้ำจะ
 ทำให้ใส่ได้สะดวก จุดที่ใส่หลอดแก้วแล้วควรวีให้หลอดแก้วโผล่ทะลุเข้า
 ไปด้านในประมาณ ๕ นิ้วพอท ถ้ากระทำได้ควรวีปลายหลอดแก้วด้าน
 หนึ่งลง แล้วใช้คานทองเป็นคานที่อยู่นอกขวดเพื่อกันเชอรามาให้ปลิวผ่าน
 เขาไทรงายและกานน้ำไหลเข้าด้วย การงอหลอดแก้ว หลังจากตัดหลอดแก้ว
 แล้วใช้คีมเล็ก ๆ ตามยาวจับหลอดแก้ว เอาส่วนที่จะงอขึ้นแปลวตะเกียง
 ฟันตอนปลายแปลว ซึ่งเป็นตอนที่ไฟแรงและแปลวแคบ ใช้คีมอีกเล่ม
 หนึ่งจับหลอดแก้วค้อย ๆ งอเมื่อเห็นหลอดแก้วส่วนนั้นร้อนแดง การงอ
 ให้ค้อย ๆ งอและคิ่งเล็กน้อย ถ้าไม่คิ่งรอยพองจะตบ ส่วนหลังโค้งจะ
 ยางมากและอาจหักไทรงาย เมื่องอเสร็จแล้วก็นำไปใส่จุดที่เจาะไว้
 แล้วเอาผ้าลวดสะอาดห่อท้ายหลอด แต่ถ้าเป็นขวดฟลาสก็อย่างของ
 ต่างประเทศ หากจะใส่จุกยางควรมีหลอดแก้วงอสองชิ้นใส่เข้าหากัน
 สองทาง

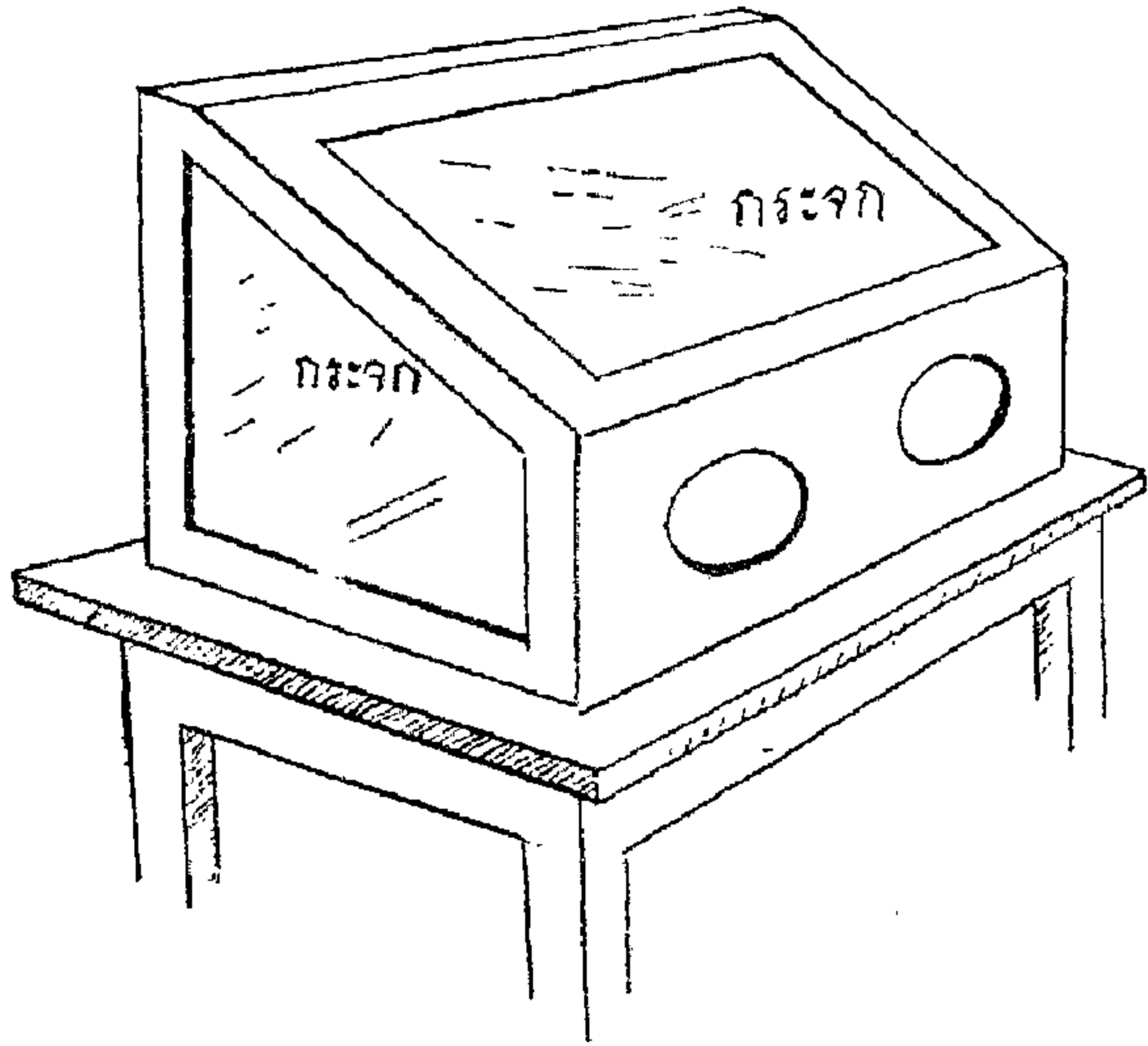
แต่อย่างไรก็ตามการใช้จุกยางนี้ ในระยะเนืองนองใช้จุกสำล
 เช่นเคยวอกบขอแรกก่อน ส่วนจุกยางเป็นเพียงแต่เมือทำเสร็จแล้วขอ
 กระดาษใหม่คัดขึ้นจุก ๆ ไปแล้วนั่งพร้อมไปกับการนั่งวน เมือเพาะ
 เมล็ดแล้วจึงใช้จุกยางอุดแทน ส่วนจุกสำลก็ทิ้งไปไต่

ค. จุกฝาเกลียว ในกรณีทขวตวงตงและมฝาเกลียว อาจใช้
ล้าลสอาก ๆ รอนชนในฝาเกลียวเพใหอากาคมชองถายเทไต แล้ว
เอาฝาเกลียวนนบคขวตงไต แต่ฝาเกลียวคววเป็นฝาพลาสติกหรือ
เยคาไลทเพราะจะไม่ทำให้เกศสนิม

๓. หมอนง (Autoclave หรือ Pressure Cooker) เป็นเครอง
มอชนคหนงทใชนงมาจลนทรยใหตายหมดไต ภายใน ระยะเวลา นสั้น
ถาใชรณงหรือการนงแบยธรวมทา จะคองทาการนงนง ๓ วัน วันละ
๑-๒ ชวโมง กวาชอจลนทรยจะตายหมด แต่หมอนงทกลาวนเป็น
การนงภายไตความกดคณสง ชงมสคสวณสมพนธภคความรอนทวย
คอเมอไอนาไมมทางระเหยไป ความคณภายในหมอนจะเพมชน อณภม
จะเกนจุดนาเตอคชนไปเรื่อย ๆ แต่่นาภายในหมอนกไมเตอคเพราะม
ความคณไอกคอย ынหลังหมอนมเขมวคความคณเป็นปอนค และมคณ
เบคไอไตถาตองการเบคใหไออออก หมอนงมหลายขนาด ขนาดธรวมทา
คอ ขนาด ๒๑ ควอต สามารถบรจขวคนามนคยปลาไตประมาณ ๑๘
ถึง ๒๐ ขวค ควรเลอกหมอนชงมคณเบคไอทมสปรงแขง เพราะในการ
นงนงเพราะเมลคกควยไมนนเราชคคณเบคไอให้แน่นเลยโดยไมตอง การ
ใหไอพงออกเพราะจะทำให้วนพงออกจกขวค การรคษาหมอนงเป็นเรอง
ล้าคณมากเพราะเป็นเครองมอทมราคาแพง ถารคษาไมคอาจเสยไต
เรวและนงวนไมคผลค ควรทาตามค้าแนะนำในสมคคุมอทประคอบ

มากับหม้อโดยเครื่องครก จะทำให้หม้อมีอายุยืนนาน ใช้งานได้ผลดี และปลอดภัยอยู่เสมอ

๔. ตู้เพาะกล้วยไม้ (Transfer hood) ในการเพาะกล้วยไม้ เราไม่ต้องการให้เชื้อราซึ่งมีปลิวอยู่ในอากาศตก หน ตก แห่ง โดย เรา ไม่ สามารถมองเห็นด้วยตาเปล่าได้ อาจปลิวได้ตลอดเข้าไปในขวดวันซึ่งเต็มไปด้วยอาหารสมบูรณ์ขณะที่เบคกิ้งเพื่อหวานเมล็ด และแล้วราก จะขึ้นปกคลุมผิวบนแทนกล้วยไม้อย่างรวดเร็ว วิธีของนักพฤกษศาสตร์และ ปรุหยคทสคในยขยบนนคอไซท์เพาะเป็นเกราะป้องกันรา ในขณะที่ทำการ เพาะเมล็ด ตู้เพาะหรือทภาษาอังกฤษเรียกว่า transfer hood นี้ เป็นตู้ไม้ซึ่งมีฝารอบด้านเป็นกระบอกยักสนิทไม่มียรูวนอกจากทางระบาย อากาศให้อากาศเข้าได้ทางเดียวเพื่อ ช่วยให้ กระจ่าง สามารถ คัด ไฟ ได้

ภายในตู้ แต่ทางระบายอากาศก็ของมมาหรือสาลกรองอ.ภาคชย
 ยามาเซอราเพื่อของกนมให้ราเข้าได้ ขนาดของตู้ควรยาว ๒๕ นิ้วฟุต
 กว้าง ๑๘ นิ้วฟุต สูง ๑๘ นิ้วฟุต ตอนบนหลัง ถานหนาสูง ๑๐ นิ้ว
 ตอนหน้าทำด้วยไม้แผ่นเดียว เจาะรูสองรูมีขนาดพอให้แขนสองแขน
 ลอดเข้าไปทำงานภายในได้สะดวกและมีซี่ค ขนาดและระยะของรูที่
 เจาะควรวัดระยะแขนของผู้ปฏิบัติเป็นกที่ สก เพราะ เกียวกับ จะ ได้ ปฏิบัติ
 งานได้ถนัดครตคมและไต่ผลดี ประตูกั สำหรับเขยใส่ขวดวินและสิ่งของ
 เครื่องใช้ภายในตู้ อาจทำไว้ควนหนึ่งด้านใดก็ได้ แต่ที่รอยบดเขย
 ต้องมลินรองถานในคล้ายธรรประตุเพอกนรว รอยต่อไม่ทุกชนควร
 เขาลนให้หมด

๕. เครื่องมือที่ใช้ภายในตู้เพาะ

- ก. ตะเกียงแอลกอฮอล์
- ข. ไม้ขีดไฟ
- ค. จุกที่ห่อกระดาษและนงฆ่าเชื้อแล้ว
- ง. หลอดหยดหยตา (dropper) ห่อกระดาษและนงฆ่า
 เชื้อแล้ว
- จ. แก้วน้ำสะอาด ๆ
- ฉ. ลวดทองคำขาวสำหรับเขยเขย (platinum wire
 loop)
- ช. ขวดฉีกน้ำอบใส่ยาน้ำฆ่าเชื้อโรค

๑๒๖

๖. เครื่องมือเบ็ดเตล็ดอื่น ๆ สำหรับใช้ในการเพาะเมล็ด (ใช้
นอกจากเพาะ)

- ก. กล้องขยายขนาดกำลังขยายต่ำ (ประมาณ ๓๐ เท่า) สำหรับตรวจความสมบูรณ์ของเมล็ด
- ข. สาลี่
- ค. ผ้าพลาสติกหรือกระดาษทึบเป็นแผ่นขนาด ๔ x ๔ นิ้วฟุต
- ง. ไบรต์โคนคม ๆ
- จ. ตะเกียงแอลกอฮอล์
- ฉ. ขวดเล็ก ๆ ขนาด ๑๐ ถึง ๒๐ ซี.ม. ^๓ พร้อม
ถ้วยยกยาง
- ช. ยางรถของ
- ฌ. หลอดหยดยา
- ฉ. งานแก้วขนาดเล็ก
- ญ. หม้อต้มน้ำสองชั้น ขนาด ๑ ถึง ๒ ลิตร
- ฎ. แก้วตวงขนาด ๑๐, ๒๕, ๑๐๐, ๑๐๐๐ ซี.ม. ^๓
- ฏ. แปลงล้างขวด
- ฐ. กรวยแก้วพร้อมถ้วยชาม
- ฑ. ถ้วยชา
- ฒ. เครื่องชั่ง ชั่งได้ถึง ๐.๐๑ กรัม

- ฉ. เครื่องเจาะรูยกยาง
- ค. เครื่องหาความเป็นกรดของวุ้น (pH meter)
- ค. คินส์อเชียนแก้ว
- ฉ. ขวดขนาด ๒๐ ลิตรสำหรับใส่น้ำกลั่น
- ท. ตะเกียงพ่นขนาดเล็กสำหรับสกัดหลอดแก้ว
- ช. เตาสำหรับต้มหม้อนงวุ้น
- ณ. ชั้นสำหรับวางขวด
- ย. เข็มเย็บเชือก (wire loop) *

การเตรียมวุ้นเพาะกล้วยไม้

ก. สตรวุ้น. วุ้นที่ใช้เพาะกล้วยไม้ไม่มีผลึก สำคัญ อย่ว่าจำเป็น จะต้องมีอาหารที่เมล็ดกล้วยไม้ต้องการเพื่อการงอกและต้นอ่อนที่งอกจะได้ ใช้เลี้ยงร่างกายจนกระทั่งเจริญเติบโต แข็งแรง พอ จะ แยก เอา ออก ปลูก ใต้ เนื่องจากเมล็ดกล้วยไม้ไม่มีอาหารที่เก็บสะสมไว้ (endosperm) อย่างเมล็ดพืชสามัญจึงจำเป็นต้อง อาศัย อาหาร สำเร็จ รูป จาก ภายนอก เพื่อการงอก วิถีธรรมชาติในธรรมชาติ เชื้อราชนิด หนึ่ง ที่ ช่วย ย่อย อาหาร ธรรมชาติให้เป็นอาหารสำเร็จรูปสำหรับกล้วยไม้ และรา นั้น ก็คือ เชื้อเซลล์ ผงของรากกล้วยไม้เป็นทอาศัย การเจริญเติบโตที่อาศัยซึ่งกันและกัน นั้นเราเรียกว่า Symbiotic growth แล้ว ติเพาะเมล็ดกล้วยไม้ควรวุ้นเพาะนี้

* หากใช้หลอดหยดยาในข้อ ข. ก็ไม่จำเป็นต้องใช้เข็มเย็บเชือก

ไม่ต้องอาศัยเชื้ออื่นคนเลย เราเรียกการเจริญที่ไม่ต้องอาศัยซึ่งกัน
 และกันว่า asymbiotic growth นอกเหนือจากตัวที่ใส่เป็นอาหาร
 กล้วยไม้แล้ว วนกทำหน้าที่เป็นคลังเก็บอาหารไว้เลี้ยงตนเอง นอก
 จากนั้นยังเป็นตัวที่ใส่ของวัตถุอื่นให้ ลอย ตัว อยุ่ ไค และ ยัง ทำ หน้าที่
 เก็บความชื้นไว้ให้พอเพียงในระยะเพาะด้วย สูตรรุ่นนั้นนักพฤกษ-
 ศาสตร์หลายท่านได้พยายามค้นคิด แก้ไขที่เปลี่ยนแปลง แต่ก็มีจุดมุ่งหมาย
 คนสุดท้ายอย่างเดียวกันและยึดถือหลักเกณฑ์อย่างเดียวกัน กล่าวคือ
 ยึดถือหลักว่าพยายามหาธาตุต่าง ๆ ที่กล้วยไม้ต้องการมาให้ครบ และมี
 สัดส่วนตามความต้องการของกล้วยไม้ โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะให้กล้วย
 ไม้เจริญเติบโตเร็วและแข็งแรง

สูตรที่ใช้ผสมตัวยาเคมีเพาะเมล็ดกล้วยไม้ในนมมาก ก็จะยก
 ตัวอย่างสูตรที่ใช้โดยผลดีและนิยมกันเป็นส่วนมาก มากล่าวไว้ในที่นี้

๑. สูตรของ Dr. Knudson ผู้คิดสูตรนี้เป็นบุคคลแรกที่ได
 ค้นคว้า วิเคราะห์เมล็ดกล้วยไม้แบบบน ขนและไค เขียนบทความ อธิบายเหตุ
 ผลตลอดจนแสดงผลการค้นควาจนมีสูตรนี้ขึ้นมา สูตรที่มชชของ
 Dr. Knudson มีดังนี้

สูตร B.

แคลเซียมไนเตรท - Calcium nitrate $Ca (NO_3)_2$	1.00 กรัม
แอมโมเนียม ซัลเฟท - Ammonium sulfate $(NH_4)_2 SO_4$	0.50 กรัม
โพแทสเซียม ฟอสเฟท Monobasic Potassium phosphate $KH_2 PO_4$	0.25 กรัม

๑๒๘

แมกนีเซียมซัลเฟต Magnesium sulfate $Mg SO_4 \cdot 7H_2O$	0.25 กรัม
เฟอริก ฟอสเฟต Ferric phosphate $Fe PO_4$	0.05 กรัม
น้ำตาลอ้อย Sucrose	20.00 กรัม
Agar	18.00 กรัม
	3
น้ำกลั่น เติมให้ครบ	1000 ซี.ม.

นอกจาก สูตร B แล้วภายหลัง Dr. Knudson ได้ดัดแปลงแก้ไขสูตรใหม่เล็กน้อยและให้ชื่อว่า สูตร C. สูตรนี้ผลคล้ายสูตร B เล็กน้อยโดยการแก้ไขจากเหล็ก คอแทนที่จะใช้ Ferric phosphate ๐.๐๕ กรัม กลายเป็นใช้ Ferrous sulfate- $FeSO_4$ และลดจำนวนสังกะสีลงเป็น ๐.๐๒๕ กรัม แต่เพิ่มแมงกานีสซัลเฟต (Manganese-sulfate- $MnSO_4 \cdot 4H_2O$) ลงไปด้วย ๐.๐๐๗๕ กรัม.

สูตรของโกรนส์ (Gronc's Medium)

อโทแคลเซียม ฟอสเฟต Calcium phosphate $Ca_3 (PO_4)_2$	0.25 กรัม
แคลเซียม ซัลเฟต Calcium sulfate $CaSO_4$	0.50 กรัม
ปอแตสเซียม ไนเตรท Potassium nitrate KNO_3	1.00 กรัม
แมกนีเซียมซัลเฟต Magnesium sulfate $Mg SO_4$	0.50 กรัม
เฟอริกฟอสเฟต Ferric phosphate $Fe PO_4$	0.05 กรัม
น้ำตาลอ้อย Sucrose	20.0 กรัม
วุ้น Agar	20.0 กรัม
น้ำกลั่น	1000.0 ซี.ซี.

ปรับความเป็นกรดของวุ้นที่ pH. 4.8 ถึง 5.1

สูตรของลาการ์ดี (La Garde's Medium)

แคลเซียมไนเตรท Calcium nitrate $Ca (NO_3)_2$	1.0 กรัม
ปอแตสเซียม ไดไฮโดรเจนฟอสเฟต Potassium dihydrogen phosphate $KH_2 PO_4$	1.0 กรัม

แมกนีเซียม ซัลเฟต Magnesium sulfate $MgSO_4$	1.0 กรัม
แคลเซียม คลอไรด์ Calcium chloride $CaCl_2$	1.0 กรัม
แอมโมเนียม ไนเตรท Ammonium nitrate NH_4NO_3	0.5 กรัม
แอมโมเนียม คาร์บอเนต Ammonium carbonate $(NH_4)_2CO_3$	0.5 กรัม
เฟอร์ริก ฟอสเฟต Ferric phosphate $Fe PO_4$	0.05 กรัม
น้ำตาลอ้อย Sucrose	20.0 กรัม
วุ้น	20.0 กรัม
น้ำกลั่น Agar	1000.0 ซี.ซี.

ปรับความเป็นกรดของวุ้นที่ pH. 4.8 ถึง 5.1

สูตรของ แม็คแอลไพน์ (Mc. Alpine's Medium)

แคลเซียมไนเตรท Calcium nitrate $Ca(NO_3)_2$	1.00 กรัม
ปอแตสเซียมไดไฮโดรเจนฟอสเฟต Potassium dihydrogen phosphate KH_2PO_4	0.25 กรัม
แมกนีเซียม ซัลเฟต Magnesium sulfate $MgSO_4$	0.25 กรัม
แอมโมเนียม ซัลเฟต Ammonium sulfate $(NH_4)_2 SO_4$	0.50 กรัม
เฟอร์ริกแอมโมเนียมซิเตรท Ferric ammonium citrate $Fe_2 (NH_4)_3 (C_6H_5O_7)_3$	0.025 กรัม
น้ำตาลอ้อย Sucrose	20.0 กรัม
วุ้น Agar	20.0 กรัม
น้ำกลั่น	1000.0 กรัม

สูตรวุ้นเพาะกล้วยไม้ อีกสูตรหนึ่งที่มีชื่อเสียง โดยเฉพาะในการเพาะเมล็ดกล้วยไม้สกุลหวาย (*Dendrobium*) ได้แก่สูตรของ Burgeff ซึ่งเรียกว่า สูตร Burgeff No. ๑ เนื่องจากสูตรนี้ มีเกลือปอแตสเซียมฟอสเฟต สองชนิดผสมกันทำให้ปฏิกริยาความเป็นกรดสม่ำเสมอ ความเป็นกรดไม่เปลี่ยนแปลงวูบวายไม่กระทบกระเทือนการเจริญเติบโตของกล้วยไม้ และเป็นการสะดวกแก่การปรับความเป็นกรด

ของวันให้เหมาะสมควรด้วย. สูตรของ Burgeff นี้ เวลาผสมต้องแบ่ง
ผสมเป็นสองส่วนคือ

ส่วน ก.

แคลเซียม ไนเตรท Calcium nitrate $\text{Ca}(\text{NO}_3)_2$	1.00 กรัม
แอมโมเนียม ซัลเฟต Ammonium sulfate $(\text{NH}_4)_2\text{SO}_4$	0.25 กรัม
แมกนีเซียม ซัลเฟต Magnesium sulfate $\text{MgSO}_4 \cdot 7\text{H}_2\text{O}$	0.25 กรัม
เหล็กซัลเฟต Ferrons sulfate FeSO_4	0.02 กรัม

ส่วน ข.

โพแทสเซียม ฟอสเฟต Potassium phosphate KH_2PO_4	0.25 กรัม
ไดเบสิก โพแทสเซียม ฟอสเฟต Dibasic Potassium phosphate K_2HPO_4	0.25 กรัม

ใช้แต่ละส่วนคือส่วน ก. และส่วน ข. แยกกันผสมน้ำส่วนละ
๔๐๐ ซี.ม. ³ แล้วค่อย ๆ รินส่วน ข. ใสลงในส่วน ก. พร้อมยกคนตลอด
เวลา เสร็จแล้วใส่วุ้น ๑๕ กรัม ตั้งไฟให้วุ้นละลายหมด เติมน้ำตาลอ้อย (Sucrose) ๒๐ กรัม ถ้าปริมาณขาดให้เติมน้ำจนครบ
๑ ลิตร

สูตรที่น่าสนใจซึ่งได้กล่าวมาแล้ว จะสังเกตได้ว่าประกอบด้วย
ธาตุสำคัญซึ่งเป็นธาตุหลักของอาหารคนไม่ทางอื่น นอกจากธาตุเหล็ก
และแมงกานีสที่เป็นธาตุประกอบ แต่ยังมีธาตุประกอบอีกมากชนิดที่
จำเป็นสำหรับชีวิตคนไม่ แต่คนไม่ต้องการจำนวนมาก ยางทนมืด
อยู่ในวุ้น ในน้ำตาลข้างแล้ว แม้จะเป็นจำนวนน้อยมาก แต่ก็อาจพอ

๑๓๒

แก่ความต้องการของตนไม่เพราะเท่าที่เราจำเป็นจะต้องเก็บลงไปก็จะเห็น
 ใต้วามจำนวนน้อยจริง ๆ และเนื่องจากจำนวนน้อยเอง เราไม่สามารถ
 ใช้เครื่องชั่งธรรมดาซึ่งในการทำแต่ละครั้งก็ ต้องชั่งจำนวนมากพอ
 ที่เครื่องชั่งจะมีความแน่นอนจนชั่งแล้วทำเป็นสารละลายขึ้นไว้ เวลาใช้
 ก็ตวงเขาไปตามจำนวนเนชธาตุที่ต้องการ ดังนั้น

บอริกแอซิด Boric acid $H_3 BO_3$	0.050 กรัม
เฟอริก คลอไรด์ Ferric chloride $Fe Cl_3 \cdot 6 H_2O$	0.250 กรัม
โซเดียม โมลิบเดต Sodium molybdate $Na_2 MoO_4 \cdot 2H_2O$	0.025 กรัม
คิวปริค คลอไรด์ Cupric chloride $Cu-Cl_2 \cdot 2 H_2 O$	0.050 กรัม
แมงกานีส คลอไรด์ Manganese chloride $Mn Cl_2 \cdot 4 H_2 O$	0.030 กรัม
ซิงค์ คลอไรด์ Zinc chloride $Zn Cl_2$	0.150 กรัม

ละลายในน้ำกลั่นทำให้เป็นสารละลาย ๑ ลิตร

ถ้าจะใช้สารละลายธาตุประกอบ (Trace elements stock solution) นี้เติมในสูตรวัสดุให้สารดังกล่าว สักรุ่นมีธาตุประกอบอยู่หรือไม่ เช่นสูตร Knudson B มีธาตุเหล็กอยู่ ให้ชั่งใส่ธาตุเหล็กในสูตรนั้นเสียก่อน เพราะสารละลายนี้มีอยู่พร้อมแล้ว วิธีใช้ ใช้หลอดดูดชนิดวัดปริมาตร (pipette) ตักสารละลายนี้ใส่ผสมในสูตรรุ่น ๑ ซ.ม. ๓ ตักรุ่น ๑ ลิตร

นอกจากสูตรเพาะกล้วยไม้ที่ใช้นอนนทรีย์สารดังกล่าวมาแล้วนั้น ยังมีบุคคลที่แปลงนำเอาผลไม้ คั้นหลาย อย่าง มาใช้ในการเพาะกล้วยไม้โดยมีเหตุผลว่า นำผลไม้คั้น เหล่านั้น ประกอบ ด้วยแร่ธาตุ

ที่เป็นอาหารต้นไม้โดยครบถ้วนตามจำนวน และ สัดส่วน ๓ ส่วน ๑ ส่วน ของการ
 นอกจากนั้นยังมีส่วนที่เป็นน้ำตาลผลไม้และวิตามินหลายอย่างปนอยู่ด้วย
 เช่น นามะเชอเทศ นากลวยหอม นามะพร้าว นาสีปรัสซึ่งสังเคราะห์
 ไทมิเอกสารยับยั้งผลการศึกษาแล้ว ทั้งจะขอยกตัวอย่างการใช้
 นามะเชอเทศสำหรับเพาะเมล็ดกล้วยไม้ซึ่งไทม์เขียนลงพิมพ์ในเอกสาร
 ทางวิชาการพฤกษศาสตร์ชื่อ Botanical Gazette Volume ที่ ๑๑๑ เล่ม
 ที่ ๒ ประจำ ค.ศ. ๑๙๔๕ ซึ่งประมาณเวลา ๘ ปีมาแล้ว เรื่องนี้
 เป็นรายงานการค้นคว้าของนักพฤกษศาสตร์สองคนชื่อ Vagin และ Went
 สตรีวนเพาะกล้วยไม้ที่มีส่วนผสมนามะเชอเทศคนนั้น มีส่วนดังต่อไปนี้

นามะเชอเทศคน	๗๕๐ ช.ม.
นากลวย	๒๕๐ "
น้ำตาลอ้อย	๑๐ กรัม
วุ้น	๑๕ "

นอกจากนี้ยังมีบางคนได้ทดลองใช้กระทกคนจากมะพร้าวหรือใช้นามะพร้าวเติมลงไปในวันเพาะกล้วยไม้ จากรายงานการค้นคว้าปรากฏว่าวันเพาะกล้วยไม้ที่ใช้น้ำผลไม้เช่นนามะเชอเทศคนนี้มี Buffer action คือเป็นพิเศษโดยเฉพาะในระยะ pH ๔.๕ ถึง ๕.๕ แม้จะถูกกระทบกระเทือนรุนแรงเช่นใส่กรดหรือด่างมากเกินไป หรือถูกความร้อนแรงจากการนึ่งวุ้นก็ไม่ทำให้ความเป็นกรดของวุ้นเปลี่ยนแปลงมากนัก จึงทำให้กล้วยไม้งอกงามดี

จากรายงานการค้นคว้าข้างเล่มีรายงานไว้ว่า การใช้ไนโคทีนิก
 เอซิด (Nicotinic acid) ๑ มิลลิกรัม ผสมในวุ้นอาหาร ๑ ลิตร จะช่วย
 ทำให้การเจริญเติบโตของต้นอ่อน ของกล้วยไม้เร็วและแข็งแรง ขึ้น โต ออก
 เท่าตัว ถ้าใช้ไนโคทีนิก เอซิดเติมลงใน ป๋ยกกล้วยไม้ในอัตราดังกล่าวให้
 กล้วยไม้เจริญเติบโตแข็งแรงและรากแข็งแรงสมบูรณ์ขึ้นด้วย การใช้
 อาหาร (endosperm) จากเมล็ดพืช เช่นข้าว ข้าวโพด ผสมในวุ้นอาหาร
 จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการกินอาหารของต้นกล้วยไม้ อ่อน ให้ มาก ยิ่ง
 ขึ้น ต้นกล้วยไม้อ่อนก็จะเจริญแข็งแรงขงขึ้นด้วย

ในการเตรียมส่วนผสมตามสูตรต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้ว โดย
 เฉพาะสูตรที่ใช้กล้วยาเค็มหลาย ๆ อย่าง การชั่งตวงน้ำหนักที่แสดง
 ไว้ในสูตรนั้น ๆ นั้นว่าเป็นอุปสรรคอันสำคัญยิ่ง เพราะเครื่องชั่ง
 ละเอียดขนาดที่จะชั่งตวงได้ตามน้ำหนักที่แสดงไว้ได้นั้นมี ราคาแพง มาก
 นอกจากนั้นการชั่งทุก ๆ ครั้งก็มีการเตรียมวุ้นเพาะกล้วยไม้ เป็นวิธีที่
 ซ้ำและเสียเวลามาก ความคลาดเคลื่อนในการชั่งแม้แต่เพียงเล็กน้อย
 น้อยก็ทำให้เคลื่อนไปมากเพราะตัวยาแต่ละอย่างใช้ครั้งละเล็กน้อยเท่านั้น
 มวิธีการที่ตัดปัญหานี้ยากเหลือเกิน โดยทำการชั่งเพียงครั้ง
 เดียว แล้วตวงยาแต่ละอย่างให้ทำเป็นสารละลายใส่ขวดไว้เป็นอย่าง ๆ
 ไป เมื่อจะใช้ก็ตวงเอามาใช้ได้ แต่จะต้องทราบว่า ถ้าต้องการตวงยานั้น
 เท่านั้น ๆ ปรมจะต้องตวงมาก ซ.ซ. คงจะยกตัวอย่างเช่น ;—

ถ้าจะใช้สูตร Knudson B,

- ขวดที่ ๑. ใช้ Calcium nitrate 100 กรัมละลายในน้ำกลั่นให้ได้ 1000 ซี.ม.๓.
 - ขวดที่ ๒. ใช้ Ammonium sulfate 50 กรัมละลายในน้ำกลั่นให้ได้ 1000 ,,
 - ขวดที่ ๓. ใช้ Mono basic Potassium phosphate 25 กรัม
ละลายในน้ำกลั่นให้ได้ 1000 ,,
 - ขวดที่ ๔. ใช้ Magnesium sulfate 25 กรัมละลายในน้ำกลั่นให้ได้ 1000 ,,
 - ขวดที่ ๕. ใช้ Ferric phosphate 5 กรัมละลายในน้ำกลั่นให้ได้ 1000 ,,
- เมื่อจะทำการเพาะกลายไม้ ๑ ลิตรกรรณนำยาออกมาขวดละ ๑๐ ซี.ม. ๓ ทั้ง ๕ ขวดก็จะได้อาหารเคมีซึ่งมีน้ำหนักตามสูตรพอดี การเตรียมไว้เช่นนี้สามารถเตรียมวันโตถึง ๑๐๐ ลิตรโดยไม้ต้องซึ่งให้ เสียเวลา เพราะวันมาใช้เพียงขวดละ ๑๐ ซี.ม. ๓ ต่อครั้งเท่านั้น ถ้าจะทำการ ๓ ลิตรกรรณออกมาขวดละ ๓๐ ซี.ม. ๓

ข. วิธีทำ

จงจำไว้ว่าอย่าเอาขานี้ ๆ ผสมกัน โดยเฉพาะเกลือแคลเซียม เช่น Calcium nitrate กับเกลือฟอสเฟต แคลเซียมจะจับตัวกับฟอสเฟตตกตะกอนขาวทันทีถ้าหากใน สาร ละลายที่ขาน ซึ่งทำให้ มีอนมลทั้งสองอย่างนั้นเป็นจำนวนมาก ทางที่ดีควรกระประมาณน้ำกลั่นที่จะใช้ไว้ก่อน แล้วรินน้ำกลั่นใหม่จำนวนน้อยกว่าที่ต้องการจริง ๆ เล็กน้อยเพื่อกันการเกินในภายหลัง เพราะถ้ามากเกินไปไม่มีทางแก้ ควรรินน้ำลงภาชนะก่อนเพื่อให้ช่วยเจือจางเวลา ผสม เสร็จแล้ว ตวง และรินสารเคมีแต่ละอย่างลงใน น้ำพร้อม กับคนให้ทั่ว จนครบ ตกอย่าง ตามสูตร แล้วจึงใส่วุ้น Agar, แต่ตามที่ใดที่ตกลงมาแล้วปรากฏว่า วุ้นที่ขาย

สำหรับใช้ทำขนมตามท้องตลาดก็ใช้ไคผลึก แต่เพิ่มจำนวนเป็นลิตรละ ๒๐ กรัม นำมาล้างน้ำสะอาด ๆ สัก ๓ น้ำ เอาผงให้เส็ดค่น้ำแล้วใส่ลงในนาทผสมควยาไว้แล้วนำขึ้นตั้งไฟ อย่าพึ่งใส่น้ำตาลจนกว่าจะละลายหมด เพราะจะทำให้วุ้นละลายช้าลงอีก วุ้นที่ตั้งไฟนถาไซ้หม้อคุ่นสองชั้น ๆ นอกหล่อนาเทออก จะไม่ทำให้วุ้นใหม่ติดกันหม้อ แต่ถ้าตั้งไฟโดยตรงควรรระวังอย่าให้วุ้นเดือด เพราะจะทำให้ไหม้ติดกันหม้อควรรหมนคนอยู่เสมอ และถ้าเห็นไฟแรงมากต้องลดไฟลงบ้าง หรือถ้าเห็นว่าวุ้นจะเดือดแฉกควรรยกกลงเสียก่อน

การปรับความเป็นกรดของวุ้น

หลังจากที่วุ้นละลายและเติมน้ำตาล ลงไป คนจน กระทั่ง น้ำตาลละลายหมดแล้วทำการตรวจความเป็นกรดของวุ้นได้

ความเป็นกรดของวุ้นเพราะ กล้วยไม้ มีความ สำคัญ ต่อการเจริญเติบโตของกล้วยไม้ที่เพาะอยู่มาก ถ้าหากวุ้นเป็นกรคน้อยเกินไป สารเคมีบางอย่างเช่น ฟอสเฟต จะละลายได้ยาก กล้วยไม้ก็จะใช้ได้ไม่เต็มที่ แต่ถ้าหากความเป็นกรดแรงเกินไปอาจ ทำลายชีวิตของเมล็ดกล้วยไม้ให้ตายไปโดยไม่มีอาการออกก็ได้

การวัดความเป็นกรดนั้นใช้วัดด้วยหน่วย pH หรือ ความเข้มข้นของอนมลไฮโดรเจน (Hydrogen ion concentration H^+) อันเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดความเป็นกรด pH นั้นมีค่าเป็น Logarithm ซึ่งมีระยะ

นำวิตามิน เช่น B₁, C, และ Hormone บางอย่างที่จะช่วยกระตุ้นการเจริญเติบโตของต้นไม้ เช่น Indole-butyric acid, Indole-acetic acid, Nicotinic acid เพื่อเร่งให้กล้วยไม้เจริญงอกงามและแข็งแรงเร็ว แม้สิ่งเหล่านี้จะมีเหตุผลที่น่าเชื่อถือได้ แต่ตามวิธีการทางวิทยาศาสตร์แล้วเราจะไม่เชื่อใจใครๆ มายางานพร้อมด้วยสถิติ ตัวเลข แสดงผลงานที่ใดก็ตามที่กล่าวถึงมาแสดงไว้เป็นหลักฐานในเรื่องนั้นๆ หรือมีฉันทนกรมเอกสารอ้างอิงที่เราสามารถจะค้นมาอ่านได้

การปรับความเป็นกรดของวุ้นให้มี pH ตามความต้องการนั้นสามารถกระทำได้นับตั้งแต่วิธีการที่ละเอียดมากจนกระทั่งถึงวิธีการที่หยาบ สำหรับวิธีการละเอียดนั้น ใช้เครื่องมือไฟฟ้าทำไว้สำหรับตรวจความเป็นกรด ซึ่งเรียกว่า Glass Electrode ผลของการตรวจพบว่าละเอียดมากแต่ก็ราคาแพงรวมหมื่นบาท ซึ่งนับว่าเกินความจำเป็นสำหรับนักเพาะกล้วยไม้สามัญ นอกจากใช้เพื่อการศึกษาคุณค่าโดยเฉพาะ เครื่องมือที่บวละเอียดพอใช้ในการนี้คือ เครื่องมือเทียบสี และวิธีการเปลี่ยนสีของวุ้นโดยใช้ตัวยาที่เรียกว่า Indicator ใสลงในวุ้น ตัวยาชนิดนี้สามารถเปลี่ยนสีไปได้ในเมอวุ้นมี pH ต่างๆ กัน Indicator มีหลายชนิดด้วยกัน และมีการเปลี่ยนสีได้ใน pH ต่างๆ กันแล้วแต่ชนิดของมัน ควรใช้ตัวยาที่เรียกว่า Brom-cresol green เพราะมีการเปลี่ยนสีที่ pH ๔.๘ ถึง ๕.๒ ซึ่งตรงกับ pH ของวุ้นเพาะที่เราต้องการพอดี คือถ้าหากความเป็นกรดสูง หรือค่าของ pH งาม

๔.๘ ลงมาจะเป็นสีเหลือง แต่ถ้าความเป็นกรดต่ำจาก ๔.๘ ลงมาหรือค่าของ pH เกิดขึ้นไปจาก ๔.๘ ไปถึง ๕.๒ จะค่อย ๆ เปลี่ยนสีจากเหลืองเป็นเขียวแล้วกลายเป็นสีน้ำเงินที่ pH ๕.๒ หรือสูง ๆ ขึ้นไปฉะนั้นเมื่อเตรียมวุ้นเสร็จแล้ว เอา Indicator หยดลง ๑ หยด ในวันประมาณ ๑ ชั่วโมง แล้วคนให้เข้ากันทิ้งไว้ให้อุ่นเล็กน้อยจึงใส่เกดคัสตัสเป็นสีน้ำเงินใส่กรรพอสฟอริกหยดลงในหม้อวุ้น คนให้ทั่วเสร็จแล้วตรวจ pH ใหม่ จนกระทั่งเห็นว่า สีค่อย ๆ เปลี่ยนเป็นสีเขียวของอ่อนก็ใช้ได้ แต่อย่าให้ถึงสีเหลือง (กรรพอสฟอริก ให้ใช้อย่างเข้มข้น) ถ้าหากวันที่ใส่ Indicator แล้วมีสีเหลืองเกินไปซึ่ง แสดงว่า ความเป็นกรดสูงเกินไปให้แก้โดยหยด Sodium hydroxide (โซดาไฟ) หรือ Potassium hydroxide ชนิด ๐.๕ เปอร์เซ็นต์ ลงไปทีละหยดแล้วทำการตรวจสีเช่นเดียวกัน จนกว่าจะเห็นว่าสีค่อย ๆ เปลี่ยน จากสีเหลืองเป็นสีเขียว

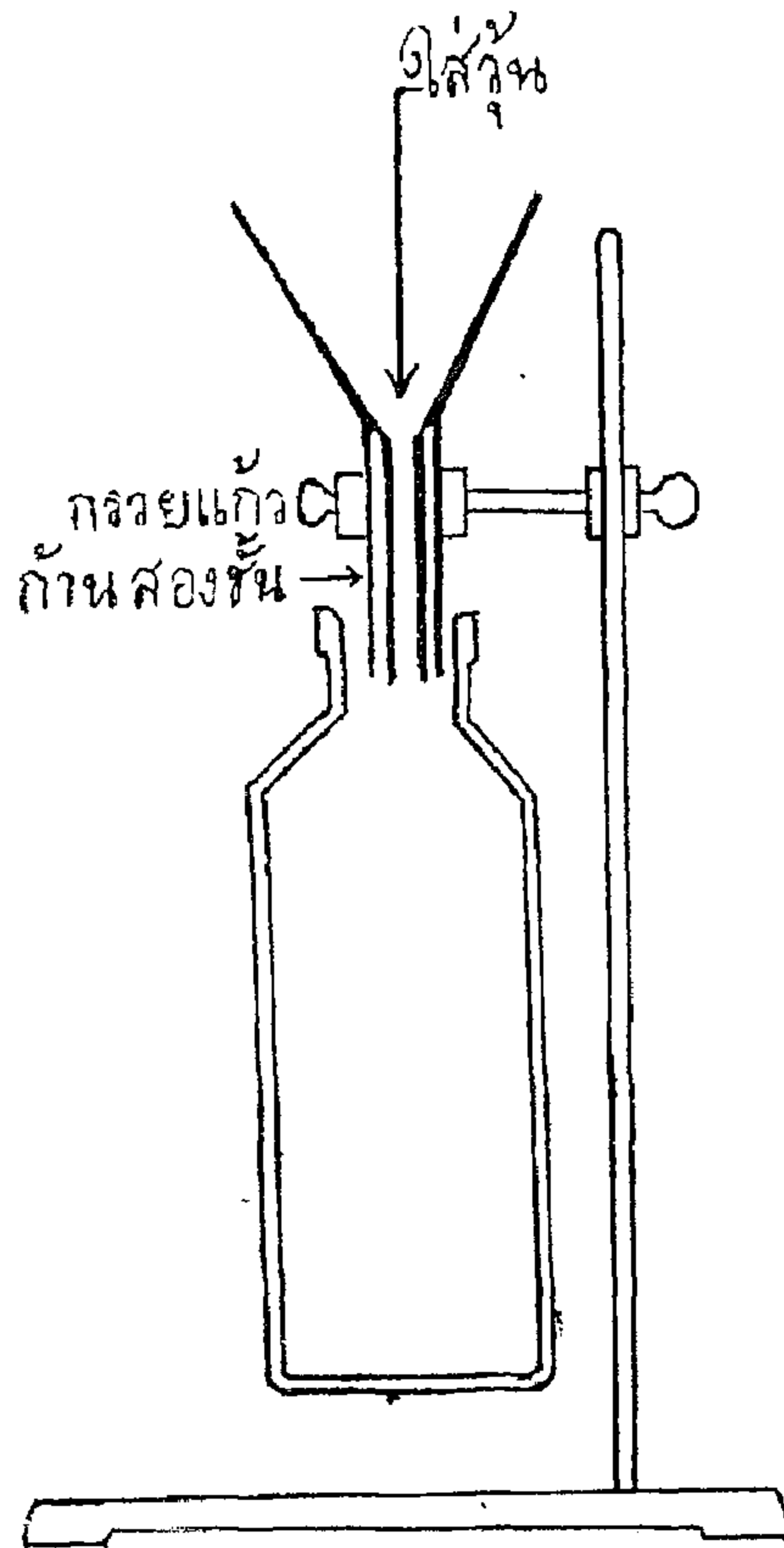
การกรอกวุ้นลงขวด การกรอกวุ้นลงขวด เป็นระยะหนึ่ง

ต้องใช้ความระมัดระวังเป็นพิเศษ คือ

๑. ระวังอย่าให้วุ้นในหม้อแข็งตัวก่อนที่จะทำการกรอกเสร็จวิธีของกันคือ พยายามเอาหม้อวุ้นตั้งบนไฟอ่อน ๆ พอสีกร่อนเล็กน้อย
๒. ระวังเวลากรอกวุ้น อย่าให้วุ้นเขือนจากขวดหรือปากขวด

กันในเป็นอันขาด เพราะจะเป็นสีพาน้ำเซอราให้ไตเข้าไปในขวดเพราะไตภายหลัง

๓. ระวังจำนวนวันที่จะกรอกเข้าไป ต้องใหม่จำนวนพอเหมาะ
กับขนาดขวดไม่มากและไม่น้อยจนเกินไป ถ้ามากเกินไปก็หมดเปลือง
ไปโดยใช่เหตุ แต่ถ้าหากน้อยเกินไป อาจไม่มีอาหารพอเพียงแก่การ
เลี้ยงลูกกล้วยไม้ตลอดระยะเวลาเจริญเติบโตภายในขวด โดยเฉพาะ
อย่างยิ่งถ้าเป็นขวดที่จำเป็นต้องวางตามนอนเช่นขวดน้ำมันตะขบปลา ถ้า
ใส่ส่วนมากเกินไป เวลาวางนอนจะทำให้ส่วนนั้นออกมาถึงปากขวด จำเป็น
ต้องแก้โดยการเอียงซึ่งเสียเวลาโดยใช่เหตุ

การรศยงนคองระรงเซงกน จงรศโหลกลงไปถงคองชวค อย่ำสกแต่
 วารคอบกแลวณ เพราะขงทรศพลำสศคคคคขส่ำลทขนออกมำจก
 ปำกชวคแทนทจระคชวค เมอเวลำจะเพำะกลวยไมคองคองขงขงวคเพอ
 แกพลำสศคออก กเลยคองเอำจกส่ำลคคออกมำในครำวเกยวคกนทวย
 เลยเป็นอนวำวณชวคนนอำกคภำยนอกอำจนำเอำเชอรำเขำไปคโง จงนยวำ
 เสย ไซ้เพำะเมล็ดคไมคโง ขงการเสยเซ่นนเกคจกควำมไมรอบคอบ
 เพยงเลกนชยเทำนน แต่ผลเสยมีไซ้ของเลกนชยเลย

การนงวุ่น

เมอคโงทำการกรอวุ่นไซ้ชวคแลว จงคำเนนการนงชวควุ่น
 โดยมควำมประสงคทจจะทำล่ำยเชอจลนทรยทกชนค ขงกอวณการเพำะ
 กลวยไมคองประปนชยภำยในชวควุ่น และการนงนคคคไปถงเครองมอ
 เครองไซ้ขงอย่ำงทจำเป็นคองรคภำยให้อยู่ในสภำพทสอำค เช่นจกขง
 ส่ำหรบคชวคเพำะ หลอคส่ำหรบหยชคเมล็ด ชวคไซ้เมล็ดเพอทำการ
 ล่ำงเป็นคค การนงวุ่นมหลกส่ำคคญ ๆ ทคองพิจำรณาคค

ก. บองกนมีให้หมอรว เนื่องจกหมอรง (Autoclave) เป็น
 หมอททำการนงโดยไซ้ควำมกคคคภำยใน จงจำเป็นคองบองกนมีให้รว
 ควำมคคจะชวบองกนมีให้นำและวุ่นภำยใน หมอเคอค ทง ๆ ทควำม
 รอนสงเกนจคนนำเคอคแลว ถำหำกหมอรวหรือชอออกคโงเมอคโง วุ่นก
 จะเคอคและพุงชอออกมาประอเบอนปำกชวคทำให้เป็นทงนำเชอรำเขำชวค

ไว้ในภายหลัง วิธีของกันมิให้หม้อรวกโดยการบีบฝาหม้อให้ขอบเขตที่
ฝาปิดทวิหม้ออยู่ตรงกัน เวลาหม้อน้อกเพื่อยังคยให้ฝาแน่น ให้คย
เป็นคู้ ๆ โดยหม้นทวคอยู่ตรงกันขาม ถ้าใช้หม้อไหนหม้นกให้ใช้หม้อ
น้นหม้นทวอน ๆ โดยตลอด เพอให้แน่นพอ ๆ กัน เมอครบทุกคู้แล้ว
ให้กวคโดยรอบเพอตรวจให้เว่ยบรชชอกทหนง

ข. วัชการนง ความค่นและระยะเวลาในการนงทสามารถชษาเชอ
จุลนทรวภายในค้หมค่นน ใช้ความค่น ๑๕ ปอนค้คชคารางนว ระยะเวลา
นานครงชวโมง หมอนงมเขมวคความค่นและลนเขคไอชยที่ฝาทกโย เวลา
ครงชวโมงนนเรมทนนบเมอเขมชนคง ๑๕ ปอนค้พอค มีค่นบเมอเรม
นำหม้อชนคงบนเตา เมอเขมชนคง ๑๕ ปอนค้แล้ว ถ้าเขมจะเลชชนไปชก
อ่าเขคให้ไอชอก (ค้องหม้นลนเขคไอชยไปค้แน่น) เพราะการปล้อยให้
ไอชอกจะท้าวค้วนเคชคและฟ่งชอกมานชกชวค คชงใช้วัชชยกหม้อลงจาก
เตาหรือวไฟให้ชอนเพอรักษาระคย ๑๕ ปอนค้ไว้จนครบครงชวโมง ชอ
ยชนกล้าวไปคงคชนทชอว่นบรชชวคแล้ว กอนนำชวคใส่หม้อนง ให้ใส่
นากทนหม้อใหม่ระคยล่งประมาณไม่เกน ๑ นว ไม่จ่าเป็นคชงใส่มาก
เพราะน้ำไม่มทางระเหยไปทางไหนค้ เมอใส่ชวค้วนลงหม้อและบีบฝ
มลว นำชนคงบนเตาไฟ และให้เขคลนไอไว้ก่อน ระหว่านน่าจะค้อยๆ
รชชชน ไอนากระเหยชนมาจะใส่ชากาคภายในหม้อชอกทางลนทเขคชย
เมอเห็นว่าหม้อรชชชนพอสมควรจขคคคให้แน่นค้

เมื่อเสร็จการนั่งตามเวลาที่ของการแล้ว อย่าเพิ่งด่วนเปิดให้ไอ
ออก ให้รอทงไวจนกระทั่งหมอนั่งค่อย ๆ เย็นลงเอง ระหว่างนั้นเข็ม
วัดความดันค่อย ๆ ลดลง ๆ จนในที่สุดถึงขีด ๐ จึงเปิดเดินได้ อย่ารอต่อ
ไปอีก เนื่องจากก่อนนั่งเราได้ทำการไล่อากาศไว้ ฉะนั้นเมื่อหมอนั่งเย็น
ลงถึงขีดปกติเข็มจะต่ำลงกว่า ๐ ลงมาเพราะภายในไม่มีอากาศ เมื่อเรา
เปิดเดินภายหลัง อากาศภายนอกก็จะพุ่งเข้าข้างในหมอนั่ง และในที่สุดก็
เข้าในขวกรวน พาเอาเชื้อราจากภายนอกก็เข้าไปด้วย จึงจำเป็นต้องทำ
การเปิดเดินเมื่อเข็มถึง ๐ พอที่ ระวังอย่าไวร้อนโดยการเอาหมอนั่ง
เพื่อให้เห็นเร็ว ๆ เพราะจะทำให้หมอนั่งแตกได้ เนื่องจากหมอนั่งทำด้วยอาลูมิ-
เนียมหล่อ เมื่อเปิดเดินไปแล้วจึงทำการเปิดฝาหมอนั่งออก การเปิดฝาให้
เปิดทางด้านตรงข้ามกับตัวก่อน ไอจะไต่ไม่พุ่งชนใส่หน้า เพื่อป้องกันอัน
ตรายจากไอลวกได้ พอเปิดฝาแล้วจึงนำเอากระจกยางและหลอดหยดที่ห่อ
กระดาษไว้ เข้าเก็บในตู้เพาะเสียก่อน ส่วนขวกรวนเมล็ดให้เก็บไว้ในที่
สะอาด จะเก็บห่อที่เมื่อใช้งาน ขวกรวนนั้นนำเอาออกตั้งในที่ปลอดลม
และสะอาด เพื่อให้เย็นลงและแห้งตัว ถ้าเป็นขวกรวนามนตยปลาซังจำ
เป็นต้องวางนอน เวลาวางต้องระวังให้มากที่สุด ถ้าบังเอิญขวกรวนใดที่
กรอกขวกรวนมากเกินไปและวางโดยไม่ระมัดระวัง วันนี้อาจจะผลอกออกไปถูก
ปากขวกรวนได้ หรือถ้าเห็นว่าระวางนอนตามรายจริง ๆ ไม่ได้แน่ ก็ควรหา
วัตถุอย่าง ๆ มาหนุนให้ขวกรวนพาดอยู่เพื่อให้ขวกรวนเองจากระดับขวกรวนเล็กน้อย

เมื่อตบแต่งระยวุ่นแล้วให้ปล่อยไว้เฉย ๆ เพื่อให้วันมีโอกาสนั่ง คิวสัก
 ๒๔ ชั่วโมง จึงเก็บเขาซ้อนกันให้เป็นระเบียบ การวางขวดในระยะที่วัน
 ออกจากหมอนนอย่างวางให้ชิดกัน ให้ทิ้งช่องว่างระหว่างขวดให้อากาศ
 ผ่านได้สักเล็กน้อยจะทำให้วันแข็งตัวเร็วเขา เมื่อวันแข็งตัวแล้วยังไม่
 ควรทำการเพาะเมล็ดเด็ดทีเดียว ควรจะปล่อยขวดวันโดยเก็บไว้ในที่
 สอาดและปลอดภัยอย่างน้อย ๓ ถึง ๗ วัน เพราะในการนั่งวันคราวหนึ่ง ๆ
 นั้น เราอาจมีความบกพร่องในระยะหนึ่งระยะใดก็ได้ ฉะนั้นใน ๓ ถึง ๗
 วันนั้น ถ้าไม่มีราขึ้น ก็แสดงว่าวันสะอาดแล้ว ถ้าหากมีราเพาะ ยังเชิญ
 วันนั่งไม่สะอาดราขึ้นก็จะเสียทั้งวันทั้งเมล็ด โดยเฉพาะเมล็ดที่เป็นสิ่งที่น่า
 เสียหายมากเพราะกว่าจะผสมเป็นฝักและเมล็ดโดยอมกินเวลานาน และ
 ยางที่โอกาสของพ่อและแม่พันธุ์ จะมีดอกบานตรงกันก็หาได้ยาก จึงจำ
 เป็นต้องระวังให้มาก

การเตรียมการเพื่อเพาะเมล็ดกล้วยไม้

การทำความสะอาดทุกชั้นทุกตอน ของ การ เพาะ เมล็ด เป็น หลัก
 สำคัญที่สุดที่จะพึงระมัดระวัง อย่าเปิดโอกาสให้เชื้อสกปรกจากภายนอก
 มีสิทธิ์แทรกเป็นสปอร์เข้าไปในขวดวันเป็นอันขาด

ก. การทำความสะอาดตู้เพาะ มีอยู่หลายวิธีด้วยกัน ทั้งจะ
 ยกตัวอย่างต่อไปนี้ คือ:—

๑. วิธีฉีดภายในตู้ด้วยสารละลายฟอร์มาลิน 0.1 เปอร์เซ็นต์ ฟอร์มาลิน (formalin) ที่ขายตามท้องตลาดมีลักษณะเป็นน้ำ มีความแรง ๔๐ เปอร์เซ็นต์ ฉะนั้นการนำมาใช้จึงควรใช้ฟอร์มาลิน ๑ ซม. * เติมน้ำทำเป็น ๔๐๐ ซม. * แล้วใส่ขวดฉีดน้ำอบ ฉีดภายในตู้เพาะให้ทั่ว ปิดคอยไว้อย่างน้อย ๒๔ ชั่วโมง

๒. วิธีฉีดภายในตู้ด้วยไลโซซอล ๓ เปอร์เซ็นต์ วิธีฉีดกระทำเช่นเดียวกับวิธีฉีดด้วยฟอร์มาลิน

๓. วิธีรมควัน (Fumigation) ด้วยไฮโปฟอร์มาลิน ใช้ค่างทับทิมเกล็ด (potassium permanganate-KMnO₄) หนัก ๒๘ กรัมใส่ในถ้วยแก้วตั้งไว้ในตู้เพาะ แล้วค่อยๆ รินฟอร์มาลินชนิด ๔๐ เปอร์เซ็นต์ จำนวน ๖๐ ซม. * ลงในถ้วยค่างทับทิมจนหมด แล้วปิดตู้คอยทิ้งไว้ ๒๔ ชั่วโมง

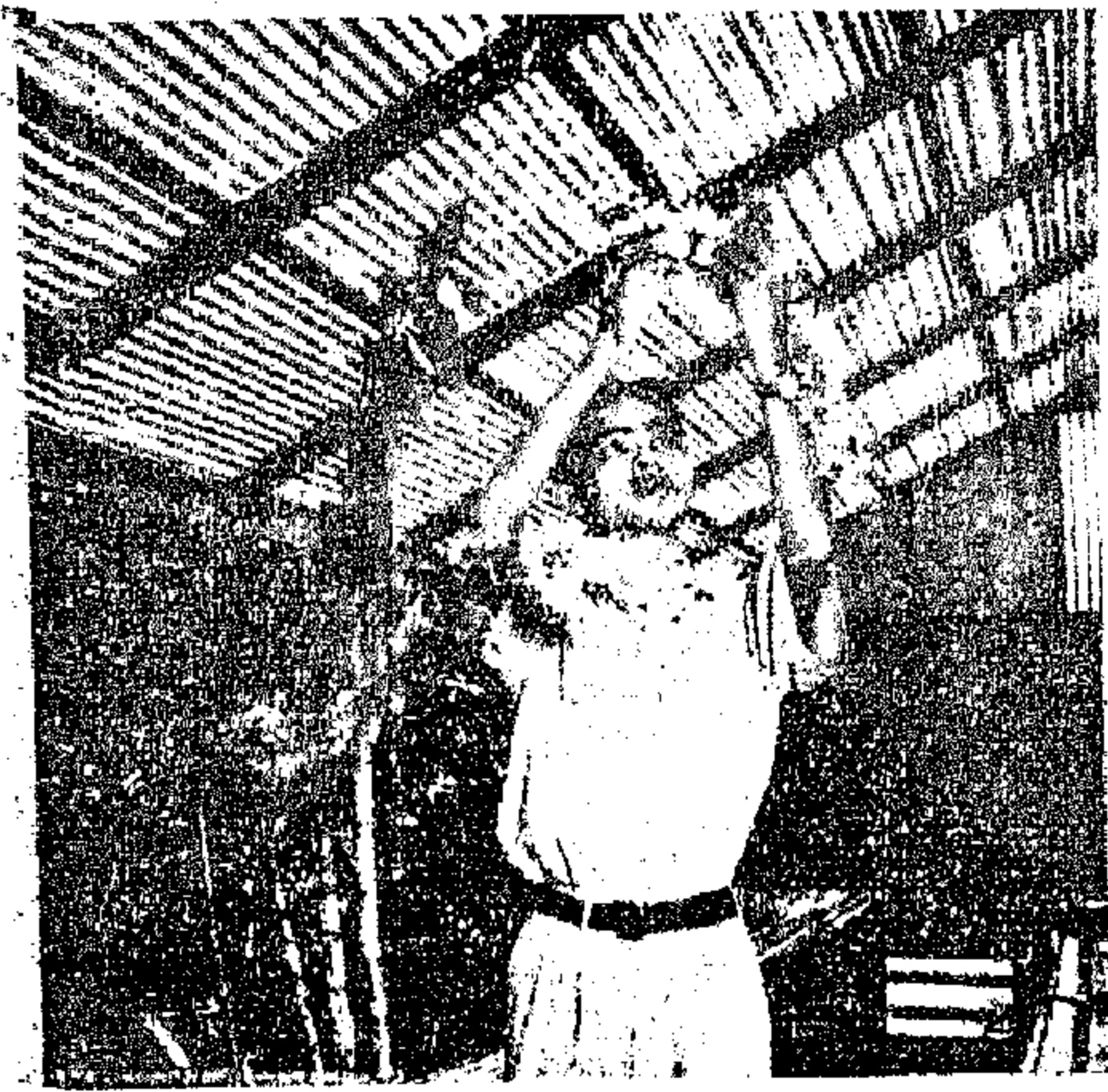
วิธีที่ ๑ และวิธีที่ ๓ นั้นเป็นวิธีที่ค่อนข้างรุนแรง ผู้ปฏิบัติที่ไม่เคยชินกับกลิ่นฟอร์มาลินมักจะทำให้เสียตาเสียจมูกและนำตาไหล หลังจาก ๒๔ ชั่วโมงที่ทำการอบตู้ทิ้งไว้ ให้เปิดตู้เพื่อให้อากาศระบายไปเสียก่อน แต่ถ้าใช้ไลโซซอล หลังจากอบแล้ว ๒๔ ชั่วโมง ก็ใส่ขวดเพาะเข้าไปทำการเพาะได้เลยโดยไม่ต้องเปิดตู้ทิ้งไว้

๔. การจัดการของอุปกรณ์เพาะภายในตู้ หลังจากทำความสะอาดตู้เพาะแล้ว นำขวดเพาะเข้าเรียงไว้ในตู้ทางก้นซ้ายมือ ทาง

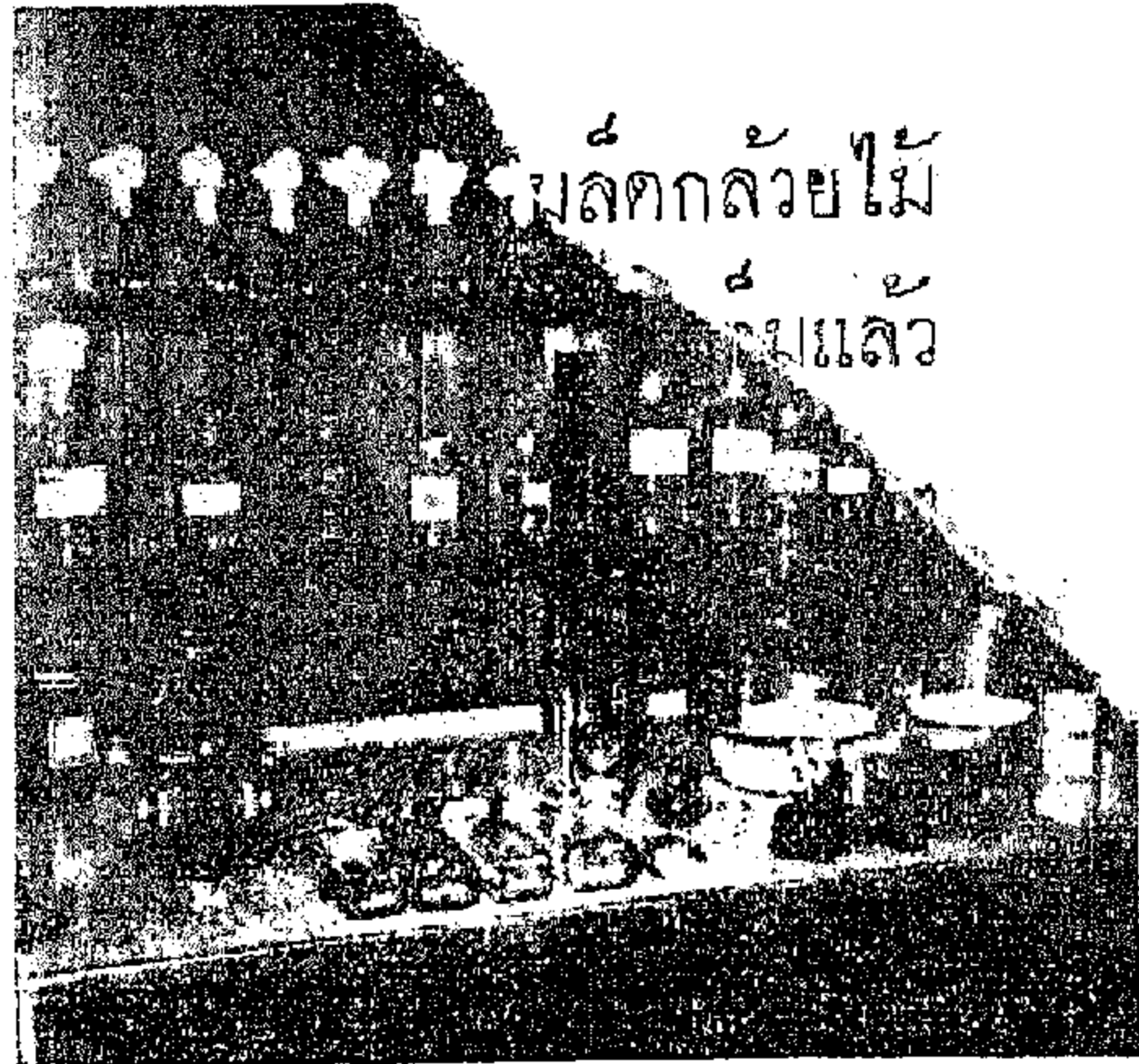
- ๑. มีอำนาจฆ่าเชื้อจุลินทรีย์ได้
- ๒. ในความแรงที่สามารถฆ่าเชื้อจุลินทรีย์ได้นั้น ต้องไม่ทำอันตรายความงอกของเมล็ด
- ๓. เมื่อปล่อยให้ตกแสงสว่าง ให้มีปฏิกริยากับแสงจะหมดฤทธิ์ไปเอง สำหรับขอนกเพื่อประโยชน์จะได้ไม่เป็นอันตรายแก่ต้นอ่อนในภายหลัง

ช่วยยาทนยม ใช้กันนามสองอย่างควบกัน คือ

๑. ผงฟอกสีมีชื่อสามัญว่า Bleaching powder หรือ Chlorinatedlime คือคือยาคือ Calcium hypochlorite ($Ca(ClO)_2 \cdot 4H_2O$) เป็นผงสีขาวหม่น ควรระวังว่าผงฟอกสีที่ใช้จะต้องเป็นของใหม่ เมื่อเปิดขวดจะไดกลิ่นฉุนของแก๊สคลอรีน ถ้าผงเก่าจะเสื่อมคุณภาพ ยิ่งการเก็บไม่ตักยงเสื่อมเร็วเข้า การเก็บควรเก็บในขวดสีน้ำตาล จากควรใส่จากคอกอกคานใน เคลือบด้วยขผึ้งพาราฟินแล้วปิดด้วยเจลลียวอกชันหนึ่ง นำขวดเขาเก็บในที่ทึบ เวลาใช้ซึ่งผงฟอกสีหนัก ๑๐ กรัม ละลายในน้ำกลั่น ๑๕๐ ซี.ม.๓ เขย่าในหลอดแก้วแรงๆ ประมาณ ๑๕ นาที แล้วกรองด้วยกระดาษกรองเบอร์ ๑ เอาแต่น้ำใสมาใช้ ถ้าไม่มีกระดาษกรองจะทงทงไว้สักครู่ให้มันกันแล้วรินเอาน้ำใสมาใช้ น้ำใสจะมกลิ่นแก๊สคลอรีนอ่อนๆ นำยาล้างเมล็ดที่เตรียมไว้ในตอนเช้า ภายในวันททา ห้ามทิ้งไว้ข้ามวัน ถ้าเหลือใช้ในวันไหนให้เททิ้ง อย่าเก็บไว้ ใช้ข้ามวันเป็นอันตราย

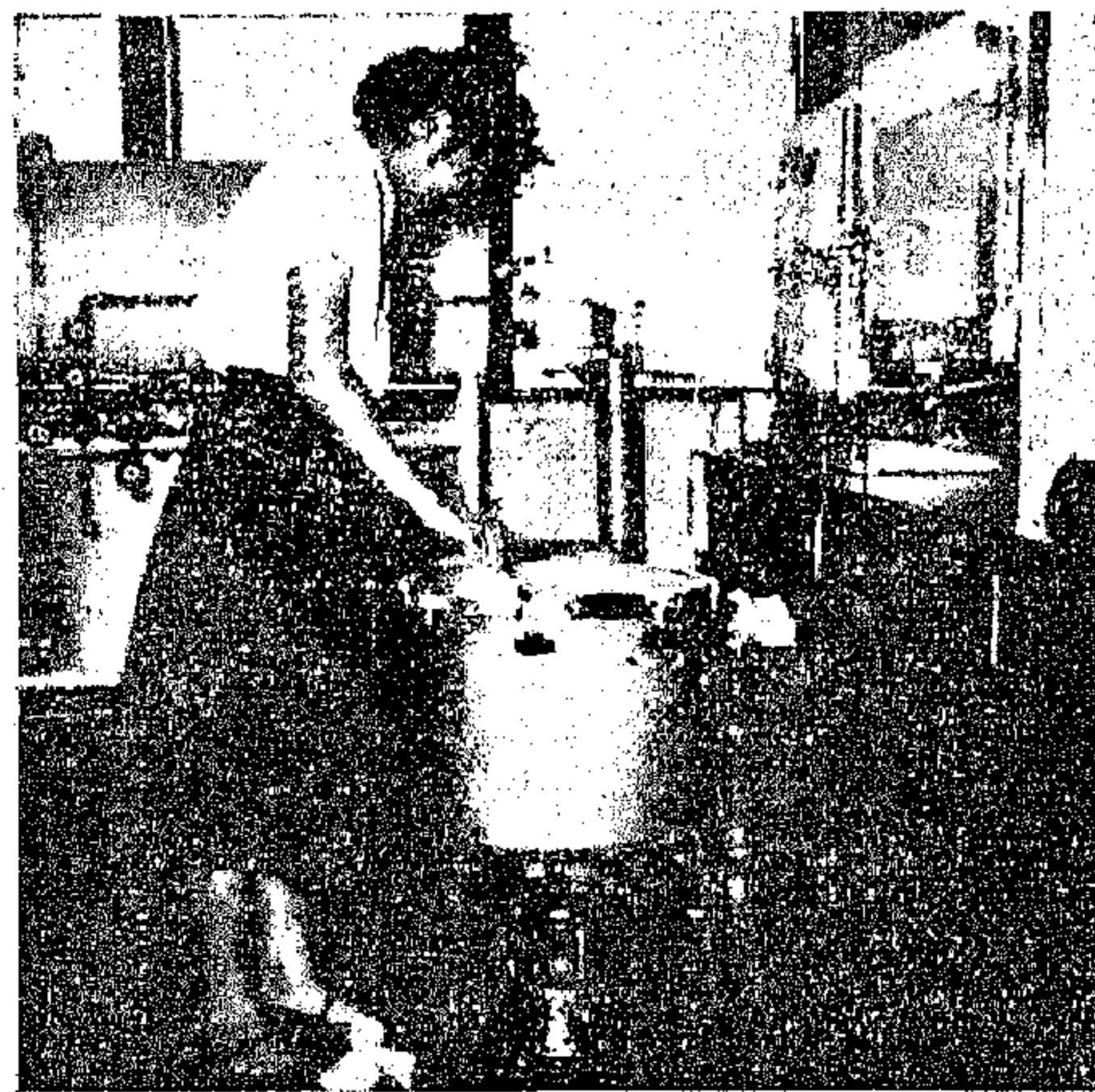
การตรวจความสมบูรณ์ของดอกต้นกล้วยไม้
ที่ใช้ผสมพันธุ์ จะช่วยให้ การผสม พันธุ์ ได้
รับผลดียิ่งขึ้น

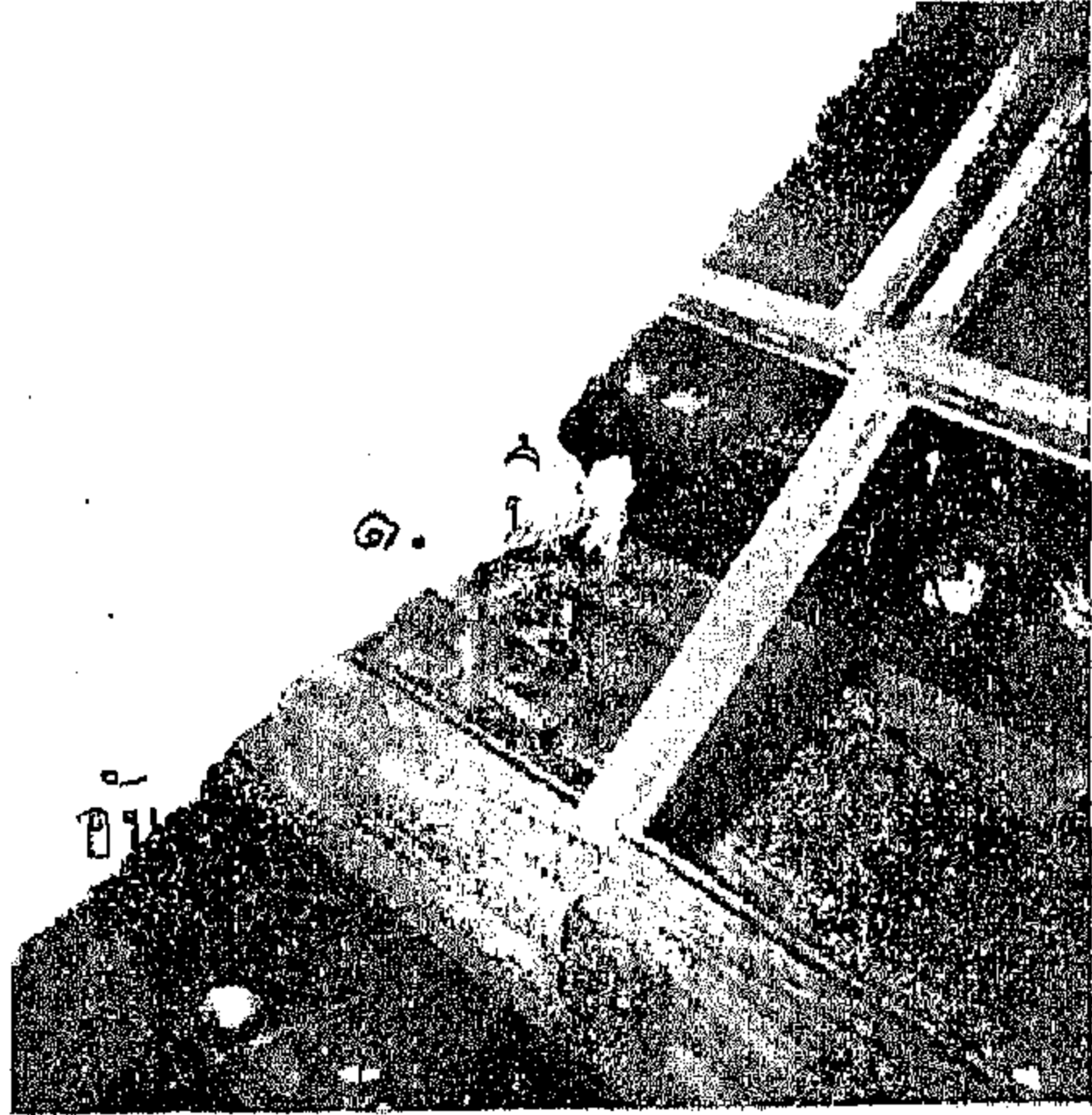
เครื่องมือเบ็ดเตล็ดที่ใช้ในห้องปฏิบัติการเพาะ
เมล็ดกล้วยไม้ควรมีให้พร้อม อย่าให้ขาด
มือ แม้ว่าจะตัดแปลงมาจากสิ่งง่าย ๆ

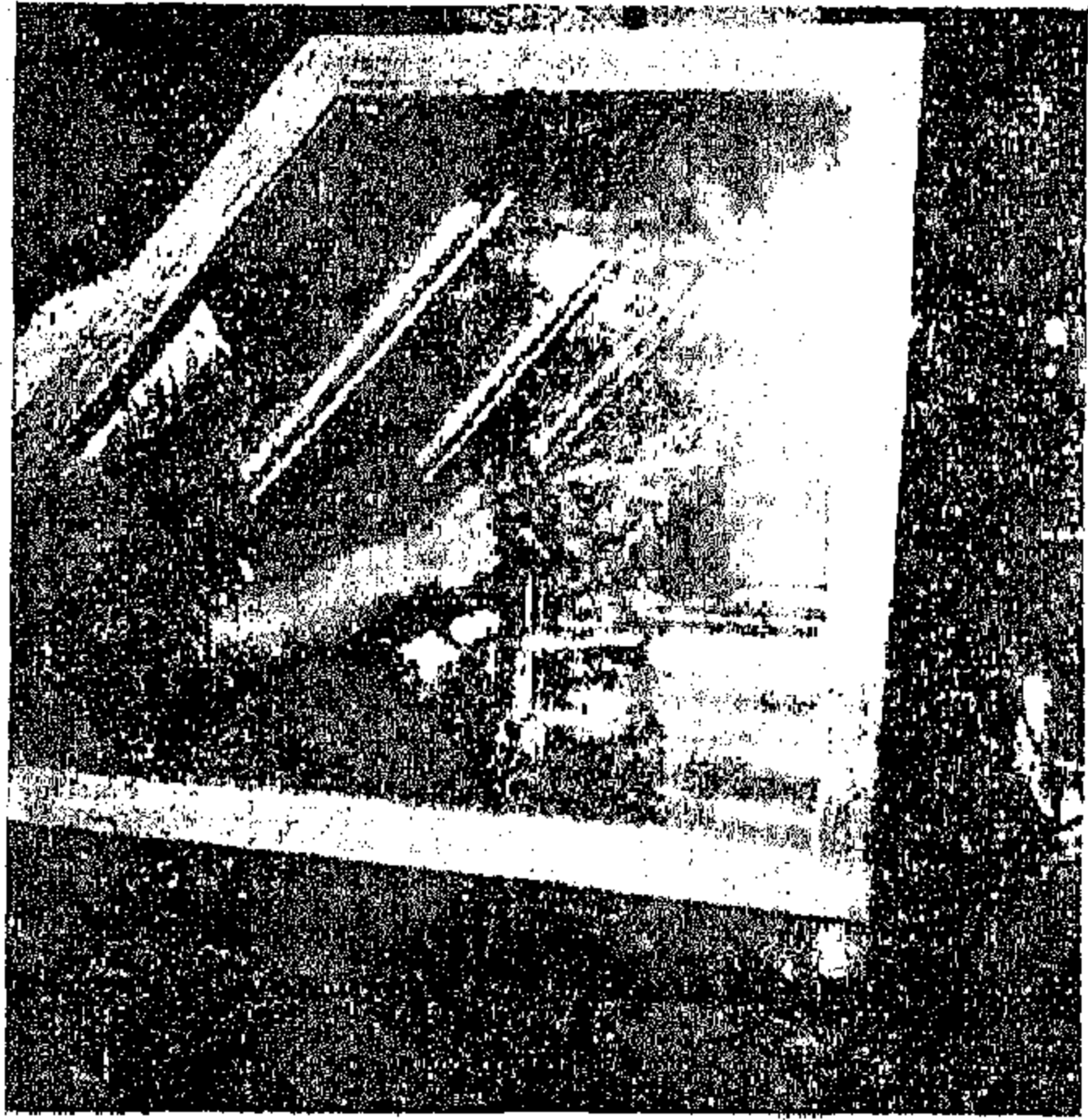
การตรวจความเป็นกรดของน้ำเพาะกล้วยไม้
ด้วยเครื่องมือตรวจ pH.

การเตรียมน้ำลงหม้อนึ่ง เพื่อทำการนึ่งน้ำ
เชื้อจุลินทรีย์ในขวด

การจัดเครื่องมือเครื่องใช้และขวดวันภายในตู้
เพาะ เพื่อเตรียมการเพาะจำเป็นต้องวางเรียง
ลำต้นให้ถูกต้อง สิ่งที่จะใช้จับด้วยมือซ้ายต้อง
อยู่ทางซ้ายและเรียงมาทางขวาตาม ลำดับและ
หน้าที

การดำเนินงานเพาะต้องกระทำ ด้วย ความ ขำ-
นาญและรัดกุมโดยอาศัยหลักเกณฑ์ ทางจุลิน-
ทรีย์วิทยาเข้าช่วย จึงจะสำเร็จได้ผลดี ภาพนี้
แสดงวิธีหว่านเมล็ดกล้วยไม้ลงขวดวัน ภาย
ในตู้เพาะ

การตรวจผลการเพาะและเปอร์เซ็นต์ความงอก
ของเมล็ด จะเป็นเครื่องช่วยให้การศึกษาค้น
คว้าเกิดความรู้ความชำนาญยิ่งขึ้น เมื่อพบสิ่ง
บกพร่องใด ๆ จะได้หาเหตุผลนำมาใช้เป็น
ความรู้ในการแก้ไขปรับปรุงการ ปฏิบัติ ให้ได้
รับผลดียิ่งขึ้น

วิธีทำความสะอาดเมล็ดด้วยน้ำยาคลอรีน เขาเมล็ดกล้วยไม้
 จำนวนหนึ่งซึ่งกระเนตว่า เมื่อใส่ลงในขวดกลางเมล็ดและ เติมน้ำจนเต็มแล้ว
 จะไม่ทำให้หนาทึบเกินไป ขวดกลางเมล็ดคนมีขนาด ๑๐ ถึง ๒๐ ซม. เมื่อ
 เมื่อใส่เมล็ดแล้ว เติมน้ำยาฟอกสีที่เตรียมไว้ลงไปครึ่งขวด ออกมายัง
 ให้แน่นแล้วเขย่าแรง ๆ ให้เมล็ด กระจายออกและแยกนํายาทิ้งไว้
 เวลาในการเขย่า ๒๐ นาที แล้วเติมนํากลั่นทิ้งฆ่าเชื้อโรคแล้วลง
 จนเต็มขวดออกให้แน่นตามเดิม การเติมนํานอกเท่าที่ทนงนเพื่อ ให้ยา
 อ่อนฤทธิ์ลงจะได้ตกใส่ในขวดอื่นได้เลย

๒. ไฮโดรเจนเพอร์ออกไซด์ Hydrogen peroxide (H_2O_2)
 ที่นิยมใช้เป็นยาขี้ฟันปาก เมออมและขี้ฟันออกมาฟองสีขาว แต่
 ไฮโดรเจน เพอร์ออกไซด์ นม แก๊ส ออก ซิเจน ระเบิด ออก เรอบ ๆ จึงเสียม
 คุณภาพได้ง่าย ฉะนั้นในการเก็บจึงควรเก็บในขวดสีน้ำตาลเพื่อยก
 ปฏิกิริยาอันเกิดขึ้น จากแสงสว่างจะทำให้ ออกซิเจน สลายตัวออก จาก
 ขวดควรบีบให้แน่น ถ้าจากฝาเกลียวควร จะมิด ปิดคอขวดชั้น ในอีกที
 หนึ่งเพื่อยกการระเหยของแก๊สออกซิเจน ถ้าจะให้ ได้ผลดียิ่งขึ้น
 ควรจะเก็บในที่เย็น (ไม่ใช่ ในช่องน้ำแข็ง) เพื่อลดปฏิกิริยาและลด
 ความดันแก๊สภายในขวดด้วย การซื้อไฮโดรเจนเพอร์ออกไซด์ ควรซื้อ
 แต่ของใหม่และทราบความเข้มข้นอย่างแน่นอน ขย่าซื้อจากร้านขาย
 ปกติธรรมดาที่ถ่ายออกใส่ขวดเล็ก ๆ แบ่ง จำหน่ายสำหรับใช้ขี้ฟันปากหรือ

ชระแผล เพราะถ้าเสียมคณภาพเพียง เล็กน้อย ก็อาจเป็นผลเสียหาย
แก่การเพาะเมล็ดกล้วยไม้ได้

การเตรียมไฮโดรเจนเพอร์ออกไซด์ สำหรับทำ ความ สอาดเมล็ด
โดยปกติไฮโดรเจนเพอร์ออกไซด์ที่จำหน่ายตามท้องตลาด มีผลากระยะ
ไว้ว่า ๒๐ Volume ให้ใช้ไฮโดรเจนเพอร์ออกไซด์ ๒๐ Volume นี ๑
ส่วนผสมกับน้ำกลั่นทอนงมาเชอโรคแล้ว ๑ ส่วนเท่า ๆ กัน ส่วนวิธี
ทำความสะอาดเมล็ดก็ปฏิบัติเช่นเคยวงนกับ การทำความสะอาด เมล็ดโดย
ใช้ผงฟอกสี หากแต่เมื่อเขย่าเมล็ด ๒๐ นาทีแล้ว ไม่ต้องเติมน้ำ
กลั่นลงไป เพราะไฮโดรเจนเพอร์ออกไซด์สลายตัว ใ้ได้ง่าย และเมื่อ
แก๊สออกซิเจนระเหยไปแล้วคงเหลือแต่น้ำเปล่า จึง ทกว่า ผงฟอกสี
ซึ่งผงฟอกสีนั้น เมล็ดแก่สกลอรนระเหยไปแล้วยังเหลือเกลือแคลเซียม
อยู่ทำให้ รุนเพาะเปลี่ยนแปลง pH ไปทางค่าเล็กน้อย

ถ้าใช้วิธีการหว่านเมล็ดโดยหลอตกหยคนั้น จำนวนเมล็ดที่ใส่
ลงในน้ำยาทำความสะอาดนี้ว่าสำคัญมาก ถ้าใส่เมล็ดมากเกินไปเวลา
หยอดเมล็ดลงชวคจะทำให้ต้นอ่อนขึ้นหนาแน่นเขยตกันเกินไป แ่ย่ง
อาหารกัน ต้นจะเล็กแกรน แต่ถ้ามล็ดน้อยเกินไปจะเปลืองวันเปลือง
ชวคเพาะไปโดยเปล่าประโยชน์ ทาง ที่ค้ ควรสังเกต การปฏิบัติทุก ๆ
คราว และพยายามแก้ไขจนกระทั่งเกิดความชำนาญ เมื่อแลเห็น
ความหนาแน่นของเมล็ดที่ลอยตัวอยู่ในน้ำจะกะประมาณได้เลย

นางและนวกอบมือขวาคยหลุดแกวทตคกขุกยวงไว้ โดยหันปลาย
ที่จะสอดเข้าชวคออกข้างนอก.

๕. มือซ้ายถอชวควุ่น มือขวาไขนวกกลางและนวงคยขุก
สาลเบคออกทงแล้วเอาปากชวคตลนเปลวตะเกียง ไข่มือขวาหียบหลุด
ขยคตเมล็ดและนยาแล้วพ่นลงในชวคเมล็ด ๒-๓ ครั้งให้เมล็ดกระจาย
ทวงนแล้วตคขนนำหลุดคสอดปลายเข้าในคอชวควุ่น พ่นเมล็ดเข้าไป
แล้วรบชกออกเอาปากชวคตลนไฟอีกคร้ง

๖. เมือหว่านเมล็ดและลนไฟปากชวคเสร็จแล้ว ให้เอาปลาย
ขุกยวงคานที่จะสอดเข้าชวคตลนไฟควยแล้วรบขุกให้แน่น.

๗. ถ้าเป็น การ หว่าน เมล็ด ทรายเข็มเขย กปฏฐิต เช่นเคียวกัน
หากแต่แทนทมอชวาจะถอหลุดหยค กขยเข็มเขยแทน และก่อนเขย
เมล็ด ตองลน ปลายเข็มที่ เปลวไฟ เมือฆ่าเชอ แล้วม ใน ถวยน้ำ กลน ให้
เย็น แล้วจงเขยเมล็ดให้ตคปลายเข็มขนมาประมาณเท่าหัวไม้ขีดไฟ
ซงมเมล็ดเป็นจำนวนหลายร้อย นำสอดเข้าไปในชวควางลงบนวุ่น การ
สอดเข็มเข้าชวคกค การสอดปลายหลุดคหยคเข้าชวคกค อย่าให้ส่วน
หนึ่งส่วนโตของเข็มหรือหลุดคกระทบข้างชวคคานในเป็นอันขาด.

๘. การ กระจายเมล็ด ไปทั่วผวุ่น กระทำไค้ โดยกรอก ชวควุ่น
ให้เอียงไปมาจนน่าเหงอว่นทวมกนอยู่ภายในชวค ไหลไปทั่วบริเวณ
หน้าวุ่น ก็ระพาเอาเมล็ดไปทั่วควย.

ขอพึงระวัง ออก อย่างหนึ่ง ก็คือ พยายาม ขยำ เขาสิ่ง ของที่ ใช้ ใน การเพาะซึ่งต้องการความสะอาดวางลงที่พื้น และขยำเขามือไปถูกพื้น หรือส่วนหนึ่งส่วนใดของที่เป็นอันตราย.

ถ้าเพาะกล้วยไม้มากกว่าหนึ่งเบอร์ขึ้นไป จึงอย่าใช้หลอดหยด เมล็ดโคนเคี้ยวรวมกันหลายเบอร์. ขวดใส่เมล็ดควรถักเบอร์ประจำ ขวด ที่เพาะแล้วควรวางเรียงกันไว้จากเบอร์น้อยไปหามาก จึงใช้กระดาษขด เบอร์ประจำช่อกล้วยไม้ไว้ให้พร้อม เมื่อเสร็จการเพาะแล้วให้รีบเอาขวด เพาะ ออกจากตู้เพาะ และวาง เรียง ตาม ลำดับ เบอร์แล้วรีบเขียน เบอร์ ตัก ขวดให้หมด, การเขียนเบอร์ตักขวดขณะเมื่อขวดยังอยู่ในระหว่างการ เพาะในตู้ย่อมกระทำไม่ได้ และก็ไม่ควรกระทำ เพราะจะทำให้เสีย เวลาการเพาะไปด้วย แต่การจับ ระเบียบขวดเพาะ ภายในตู้จะยังกัน การสับสนได้ ถ้าผู้เพาะเฉลียวฉลาดและรู้จักจัดให้สามารถจดจำได้ง่าย.

เมื่อนำขวดเพาะออกจากตู้แล้ว ก็ดำเนินการใช้ยาเคลือบขก ยาง เพอเขียน เกราะของกัน เชื้อรา อันอาจติดอยู่ หรืออาจเล็ดลอดเข้า ไปได้ ในภายหลัง.

การเคลือบขกขวดเพาะด้วยยาม้าเชอรา

- ยาที่ใช้เคลือบขกเพอของกันเชื้อรามืออยู่ ๓ สูตรด้วยกันคือ
สูตร. ๑. Salicylic acid	๑๐ กรัม.
Alcohol ๕๐%	๑๐๐๐ ซี.ม.

แล้วให้ถูกแสงสว่างธรรมดาได้ แต่มีใช้ถูกแสงแดดโดยตรง เมื่อเห็น
ว่าเมล็ดงอกมีใบและเริ่มเจริญตัวแล้วจึงนำเขาเรือนกล้วยไม้ที่ไม้ร้อนนั้น
ใช้กระจกฉากลมเพื่อยกกันแสงแดดโดยตรงและป้องกันฝน.

เรือนเลี้ยงกล้วยไม้สกุล Cattleya ก็สามารถใช้ขวดเพาะได้
การปล่อยให้ขวดที่เพาะกล้วยไม้แล้ว ถูกแสงแดดโดยตรง ย่อมจะทำให้
ให้ลูกกล้วยไม้ร้อนภายในขวดตายได้.

บทที่ ๗

หลักในการเลี้ยงกล้วยไม้ทั่ว ๆ ไป

ก่อนที่จะปฏิบัติในการเลี้ยงกล้วยไม้ใดก็ตาม จำเป็นจะต้อง
มีความรู้ตลอดจนศึกษาดังความต้องการของกล้วยไม้ที่เราจะ
ของกล้วยไม้ใหม่ความเข้าใจแจ่มแจ้งเสียก่อน มิฉะนั้นเราจะไม่มีหลัก—
เกณฑ์ที่จะยึดถือเป็นแนวทางพิจารณาในการปฏิบัติแก้ไขปรับปรุง หรือขย
ปัญหาเกี่ยวกับอุปสรรคต่าง ๆ ให้ผ่านพ้นไปได้ด้วยตนเอง

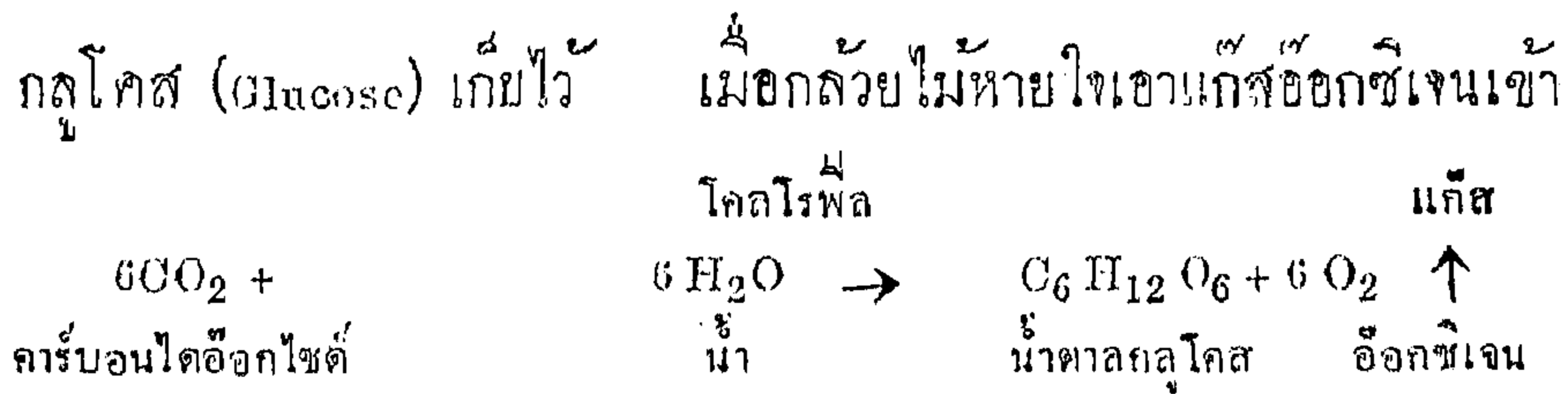
สิ่งที่บังคับการเจริญเติบโตของกล้วยไม้

เราสามารถแบ่งแฟกเตอร์สำคัญ ๆ ที่บังคับการเจริญเติบโตของ
กล้วยไม้ ออกได้เป็น ๗ ประการคือ

๑. แสงสว่าง (Light)
 ๒. ความชุ่มชื้น (Moisture)
 ๓. อุณหภูมิ (Temperature)
 ๔. อากาศ (Atmospheric Air)
 ๕. เครื่องปลูก (Medium)
 ๖. อาหารต้นไม้ (Plant Food)
 ๗. โรคและแมลงที่เป็นศัตรู (Disease and pest)
- สำหรับ ๖ ประการแรกนั้นเป็นสิ่งที่เราจะต้องรักษาให้มีสภาพ

เหมาะแก่การเจริญเติบโตของกล้วยไม้แต่ละชนิดแต่ละสกุล ส่วนประการ
 ที่ ๗ เป็นสิ่งที่เราจะต้องศึกษาไว้เพื่อต่อต้านภัยอันตราย จากสิ่ง เหล่านี้
 และพยายามหาทางป้องกันใดก็ตามที่ ท้องที่แต่ละท้องที่แต่ละแหล่งย่อม
 มีคนพำอากาศตามธรรมชาติไม่เหมือนกัน ซึ่งจะเป็นเหตุ ที่ทำให้การ ปลูก
 กล้วยไม้เกี่ยวกับแฟกเตอร์ต่าง ๆ เหล่านี้แตกต่างกันไป ด้วยซึ่งความจริงแล้ว กล้วย
 ไม้ชนิดเดียวกันมีความต้องการสิ่ง แวดล้อมต่าง ๆ เหมือน กันไม่ว่าจะอยู่
 ในที่แห่งใด หากแต่สิ่งแวดล้อมที่มออยู่แล้วตามธรรมชาตินั้น ในแต่ละ
 แห่งย่อมไม่เหมือนกันจึงทำให้การปลูกแตกต่างกันไปด้วย เช่นแหล่งนม
 ความชุ่มชื้นสูง การให้น้ำมากต้องให้ แต้น้อยถ้า ออกแหล่งหนึ่ง ซึ่งปลูก
 กล้วยไม้ชนิดเดียวกัน แต่ความชุ่มชื้นของอากาศต่ำกว่าจำเป็นจะต้อง
 ให้น้ำมากกว่าเช่นนี้เป็นต้น นอกจากนี้แฟกเตอร์ทั้ง ๖ ประการที่ต้นไม
 ต้องการ จะต้องมีส่วนสัมพันธ์กันหมด ถ้าอันหนึ่งอันใดมากหรือ
 น้อยเกินไปก็อาจทำให้กล้วยไม้ ได้รับความกระทบกระเทือนและแสดงอาการ
 ให้เห็นได้ กล้วยไม้แต่ละชนิดแต่ละสกุลอาจมีความต้องการสิ่งแวดล้อม
 ต่าง ๆ ในจำนวนและสัดส่วนที่ไม่เหมือนกัน ซึ่งผู้เลี้ยงกล้วยไม้ นั้น ๆ
 จำเป็นจะต้องศึกษาให้ละเอียดถี่ถ้วน เพื่อจะได้ปฏิบัติให้ถูกต้องโดยไม
 เกิดการพลาดพลั้งขึ้นได้ในภายหลัง

๑. แสงสว่าง (Light) เป็นเครื่องช่วยให้หน้าที่อยู่ในใบ กับเม็ดส
 คาร์บอนไดออกไซด์ที่ต้นไม้มักได้จากอากาศมีปฏิกิริยากันประกอบกับวัสดุ
 เชี่ยวในใบไม้นี้ซึ่งเรียกว่าคลอโรฟิลล์ (Chlorophyll) ทำให้เกิด เป็นน้ำตาล

ไปที่จะไปเกิดปฏิกิริยาที่น้ำตาล กลูโคส ทำให้ เกิดเป็น กำลัง งาน สร้าง ความเจริญเติบโต กล้วยไม้แต่ละชนิดแต่ละสกุลต้องการแสงสว่างมากน้อยต่างกัน จะสังเกตได้จากธรรมชาติที่กล้วยไม้ชนิดนั้น ๆ ขึ้นอยู่ตามป่า เมื่อบุคคลนำมาผสมเป็นลูกผสม ลักษณะเหล่านี้ก็ไปตั้งลูกหลานได้มากหรือน้อยต่าง และในสภาพที่มนุษย์ทำการเลี้ยงดูจึงจำเป็นต้องใช้โรงเรือนซึ่งมีลักษณะการให้แสงสว่างผ่านคล้าย ๆ ของธรรมชาติตามความต้องการของกล้วยไม่นั้น ๆ ดังเข้าสภาพที่โบราณที่ว่า “ปลูกเรือนต้องตามใจผู้อยู่” ฉะนั้นเมื่อเราปลูกเรือนกล้วยไม้ ก็จำเป็นต้องตามใจกล้วยไม้ ใจกล้วยไม่นั้นเราจะรู้ได้ก็ด้วยการศึกษา หมั่นสังเกตด้วยไหวพริบและใช้หลักวิชาเป็นเครื่องประกอบ

๓. ความชื้นชื้น (Humidity) ในที่นี้ของผลเลี้ยงกล้วยไม้ ความชื้นชื้นนี้หมายถึงความชื้นชื้นที่ กล้วยไม้ นำไปใช้ประโยชน์ได้เช่น ความชื้นชื้นในอากาศรอบ ๆ ต้นกล้วยไม้ ความชื้นชื้นของเครื่องปลูก และความชื้นชื้นตามฤดูกาล เนื่องจากน้ำเป็นทวิละลายอาหารให้แก่ กล้วยไม้ และมีหน้าที่หล่อเลี้ยงร่างกายกล้วยไม้ให้สดชื่นและคงรูปคงร่างอยู่ได้ นอกจากนี้ การที่กล้วยไม้สร้างน้ำตาลกลูโคสได้ก็จำเป็นต้อง

ต้องอาศัยน้ำกับแก๊สคาร์บอนไดออกไซด์โดยมีแสงสว่างและโคคลโรฟิลล์
ช่วยเหลือของโตกล้าวมาแล้ว ฉะนั้นน้ำหรือความชุ่มชื้นจึงเป็นสิ่งจำเป็น
สำหรับชีวิตกัลวไม

๓. อุณหภูมิหรือความอบอุ่น (Temperature) ช่วยให้ปฏิกิริยา
ทางเคมีภายในร่างกายของกัลวไม เช่น การสร้างน้ำตาลกลูโคส
การดูดอาหาร การสร้างส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย สรรบแล้วคือการสร้าง
ความเจริญเติบโตของกัลวไมจำเป็นต้องอาศัยอุณหภูมิที่พอเหมาะสำหรับ
กัลวไมสกุลนั้นชนิดนั้น ก็จะสังเกตเห็นตัวอย่างได้ว่า ในฤดูที่อากาศ
เย็นจัดกัลวไมมักจะพักตัวไม่เจริญเติบโต บางอย่างมีการเจริญเติบโต
ช้าแต่ก็ช้ากว่าปกติ

๔. อากาศ (Atmospheric Air) หมายถึงบรรยากาศตาม
ธรรมชาติ ซึ่งล้อมรอบตัวเราและกัลวไม มีแก๊สคาร์บอนไดออกไซด์
ที่กัลวไมใช้สร้างน้ำตาลกลูโคส และมีแก๊สออกซิเจนที่กัลวไมใช้หายใจ
นอกจากนี้อากาศยังเป็นสื่อนำความอบอุ่นและความชื้นเพื่อถ่ายเทให้
แก่กัลวไม สำหรับส่วนผสมของอากาศตามธรรมชาติไม่มีความสำคัญ
มากนักเพราะเราไม่สามารถควบคุมได้ แต่การหมุนเวียนถ่ายเทอากาศ
ภายในเรือนกัลวไม จะทำให้กัลวไมได้รับอากาศบริสุทธิ์อยู่เสมอ
และยังช่วยให้น้ำในร่างกายระเหยออกทางรูตามผิวใบ ซึ่งเราเรียกว่า
Stomata อันเป็นทางคายน้ำ ทางหายใจของกัลวไม การระเหยของน้ำ

ออกทางใบจะช่วยให้กล้วยไม้ที่คนำคอาหารจนทางรากได้มากขึ้น แต่
ในฤดูแล้งกล้วยไม้ไม่สามารถจะได้รับความชุ่มชื้นมากนัก ธรรมชาติก็
ให้หาวิธีของกันการระเหยน้ำออกจากร่างกายโดยการทิ้งใบเสียบ้าง เพื่อ
ตัดทางระเหยของน้ำให้น้อยลง

๕. สภาพและคุณสมบัติของเครื่องปลูก เครื่องปลูกกล้วยไม้
มีหลายชนิดหลายอย่าง แต่ก็มีคุณสมบัติตามความต้องการของ
กล้วยไม้ เช่นความทนทานไม่ผุง่ายอุณหภูมิต่ำพอสมควร ฯลฯ ซึ่งจะ
ได้กล่าวโดยละเอียดในเรื่องเครื่องปลูกโดย เฉพาะ ถ้า เครื่อง ปลูก มี คุณ
สมบัติไม่เหมาะสมกับความต้องการของกล้วยไม้แล้ว กล้วยไม้ก็จะไม่
เจริญงอกงามเท่าที่ควร

๖. อาหารกล้วยไม้ หรือปุ๋ย แต่ก่อน ๆ มาคิดกันว่ากล้วย
ไม้เกาะอยู่ตามต้นไม้คงจะไม่มีความต้องการอาหารจำพวกปุ๋ย กินแต่
อากาศก็พอแล้ว ทว่า นักไม่ว่าการที่กล้วยไม้เกาะอยู่ตามต้นไม้
เมื่อเปลือกไม้ผุหรือมีเศษใบไม้ผุตกลง จะสลายตัวกลายเป็นปุ๋ยแก่
กล้วยไม้ แต่ในปุ๋ยขุบนั้นกล้วยไม้ไม่มีความเข้าใจในเรื่องนี้คนแต่
ยังมีอีกหลายคนที่ยังไม่เข้าใจ หากแต่เห็นเขาใส่ปุ๋ยกล้วยไม้ ก็ใส่ตาม
เขาไปโดยมิได้มีความเข้าใจลึกซึ้งในเรื่องนี้

๗. ศัตรูกล้วยไม้ มีความสำคัญสำหรับกล้วยไม้ในบ้านเป็นตัว
ทำลายหรือเป็นอุปสรรคสำคัญอันหนึ่ง จึงจำเป็นต้องศึกษาไว้เพื่อหา

ทางขี้ออกันและกำจัดให้ได้รับผลสัมตามความมุ่งหมาย มิใช่ว่าแทนที่จะ
กำจัดศัตรูแต่กลับทำลายกล้วยไม้ของตนเองหรือทรายที่ปลูก คือ บน ทอน
สุขภาพของตนเองโดยไม่รู้ตัว
เรือนเลี้ยงกล้วยไม้

มีส่วนรับผิดชอบอย่างสำคัญในกิจการเจริญเติบโตของกล้วย
ไม้ เรือนเลี้ยงกล้วยไม้มีความมุ่งหมายที่อาจจำแนกออกได้เป็นข้อ ๆ ดังนี้

๑. บังคับขยแต่่งการให้แสงสว่างแก่กล้วยไม้ให้เป็นไป ตาม
ความต้องการของกล้วยไม้ที่อยู่ในเรือนนั้น

๒. บังคับความชุ่มชื้นและกระแสลมมิให้ลมโกรกแรงจน เป็น
เหตุให้ความชื้นระเหยไปเร็วเกินควร

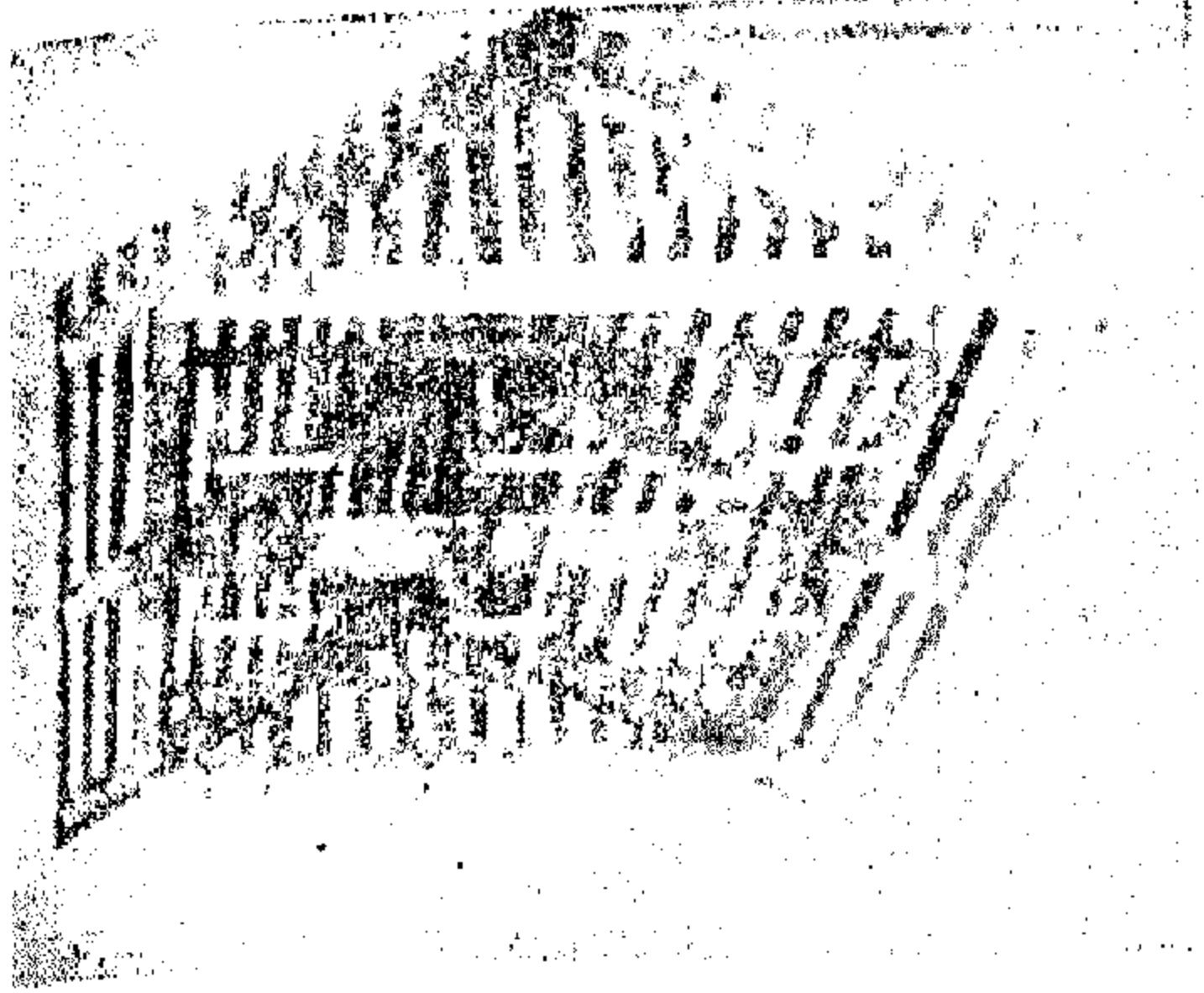
๓. บังคับอุณหภูมิของอากาศมิให้มีการเปลี่ยนแปลง มาก มาย
ถ้าต้งกล้วยไม้ไว้กลางแจ้งแต่โดยไม่มีโรงเรือน แสงแดดจะทำให้กล้วย
ไม้ร้อนจัด กล้วยไม้บางอย่างอาจทนไม่ได้ ฉะนั้นการทำโรงเรือนก็เท่า
กับช่วยขี้อกันความร้อนจากดวงอาทิตย์โดยตรงด้วย

๔. เพื่อบี้อกันชะโมย ขอนยอมนเป็นที่ประจักษ์แจ้งอยู่แล้ว

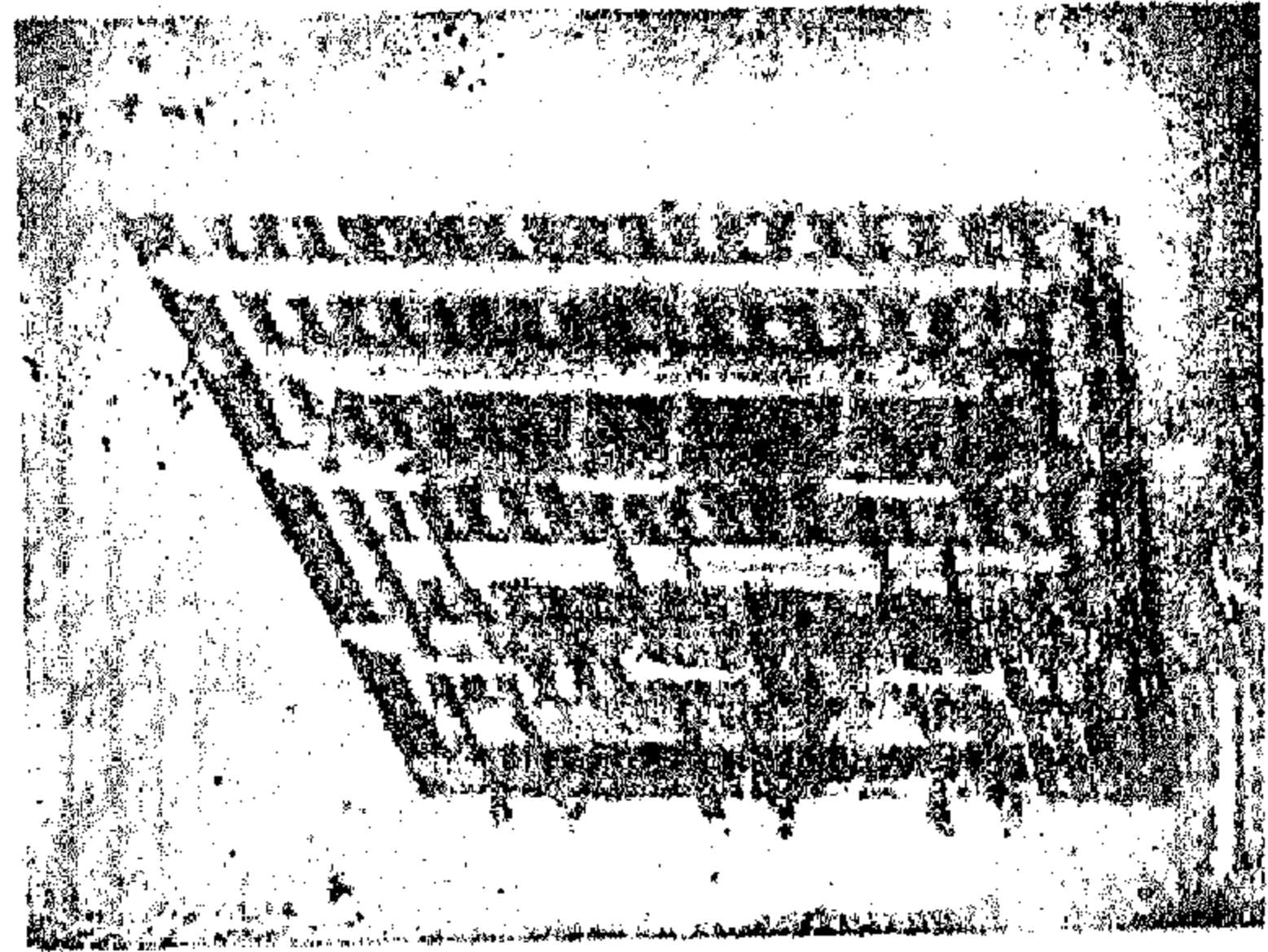
๕. เพื่อบี้อความสวยงาม ขอนเป็นข้อหลังสุดที่จะพึงพิจารณาอย่า
ใ้ถือเป็นความสำคัญขี้อแรก มีฉะนั้นกล้วยไม้บางไม่งามหรืออาจตาย
หมดก็เป็นได้

เรือนเลี้ยงกล้วยไม้สามารถแบ่งออกได้เป็นสองประเภทคือ

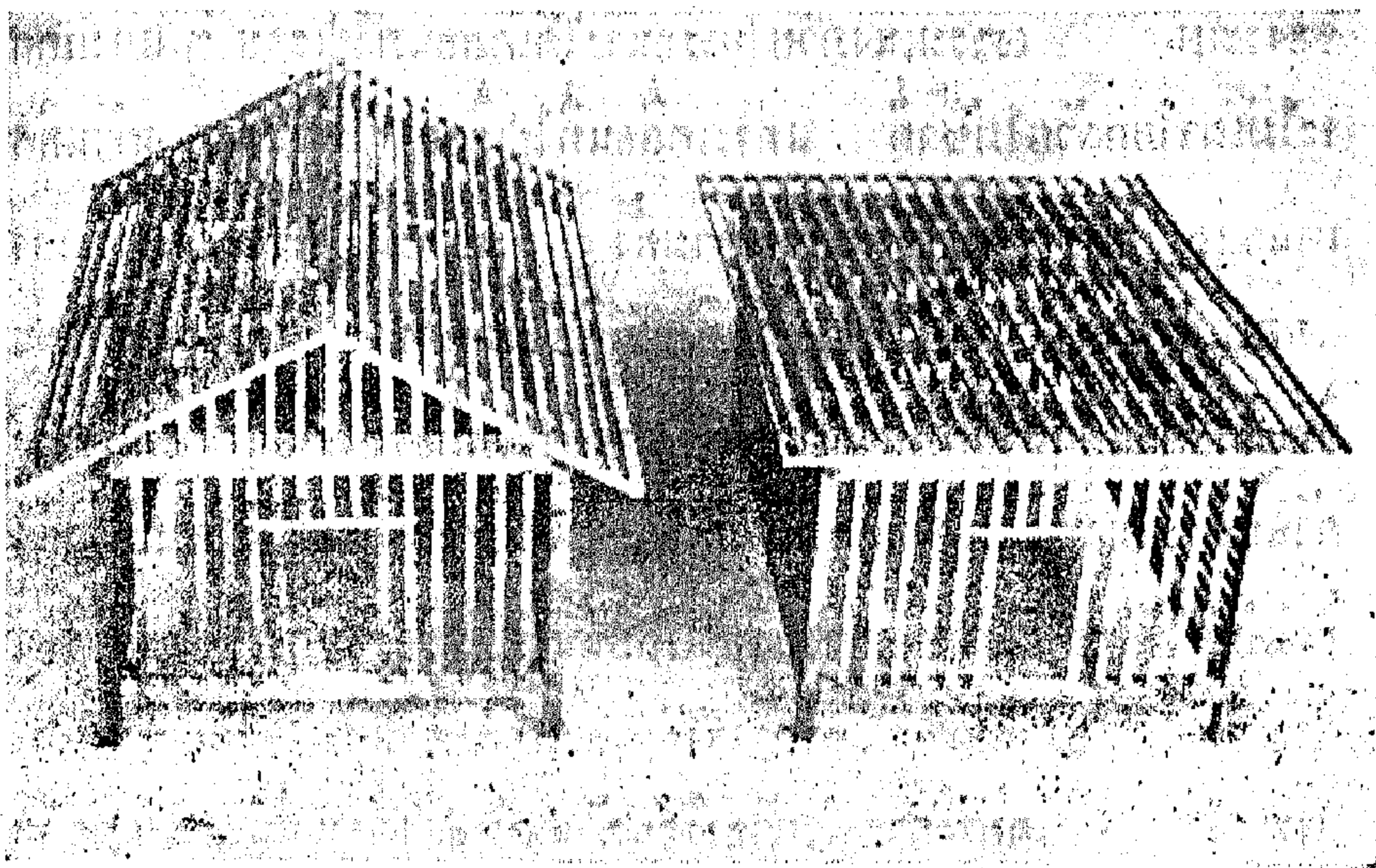
๑. เรือนกล้วยไม้ประเภทเปียก (Lath House) ดังเช่นเรือน
 กล้วยไม้ที่นิยมสร้างกันในประเทศเราและประเทศอื่นทั้งหลาย คือเป็น
 เรือนที่เปียกโอกาสให้เข้าไปตามสภาพของสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ คือ
 ถูกฝน ถูกลม ถูกความร้อนหนาวของอากาศตามฤดูกาล มีใช้เปียกเช่น
 เรือนกระพอกในประเทศหนาว เรือนประเภทนี้ใช้สร้างกล้วยไม้แล้วแต่
 โอกาส ถ้าเจ้าของเป็นผู้นิยมทรัพย์มากก็สร้างกล้วยไม้สักซ่งเป็นไม้ที่มี
 คุณภาพทนทานต่อฝนฟ้าอากาศที่สากเทาะที่จะหาได้ในเมืองเราแต่ก็มีราคา
 สูงมาก รong ลงมาก ไคแก่ไม้เต็งรัง มีความทนทานก็พอใช้และราคาก็พอ
 สมควร นอกจากนั้นก็มีไม้ยางซึ่งนับว่าอยู่ในเรื่องความทนทาน แต่ราคา
 ถูกมาก ยางทนก็เลยกล้วยไม้ที่ไม้คือนิยมทรัพย์ แต่สมควรเล่นด้วย
 ใจรักจะพยายามเก็บสะสมเศษไม้เท่าที่จะหาได้มาทำเสาทำโครงเรือนแล้ว
 ใช้ไม้รวกหรือไม้ไผ่ซอกเรียงกันทำหลังคา ถ้าเป็นเรือนที่ทำอย่างถาวร
 เรียบร้อยจะใช้ไม้ระแนงตีเว้นระยะพอให้แสงสว่างลอดลงไปได้ตาม ความ
 ต้องการของกล้วยไม้ ไม้ระแนงหลังคานิยมใช้ขนาด ๑x๑ นิ้วฟุตตัดตะ
 ปูตีค้ำโครงหลังคาเป็นแถว ๆ การตีระแนงหลังคาและฝาเรือนนมหลัก
 สำคัญที่สุดคืออยู่อย่างหนึ่งที่จะเว้นเสียมไม้คือ การตีระแนงหลังคาจำเป็นต้อง
 ต้องวางโครงหลังคาให้สามารถตีระแนงยาวตามทิศเหนือใต้ได้ ส่วนฝา
 เรือนที่ตีตะวั่นออกและตีตะวั่นตกก็ต้องการระแนงตามนอนให้ระแนงวิ่ง

หลังคาน้ำจั่ว
ภายใต้มีราวแขวนกล้วยไม้

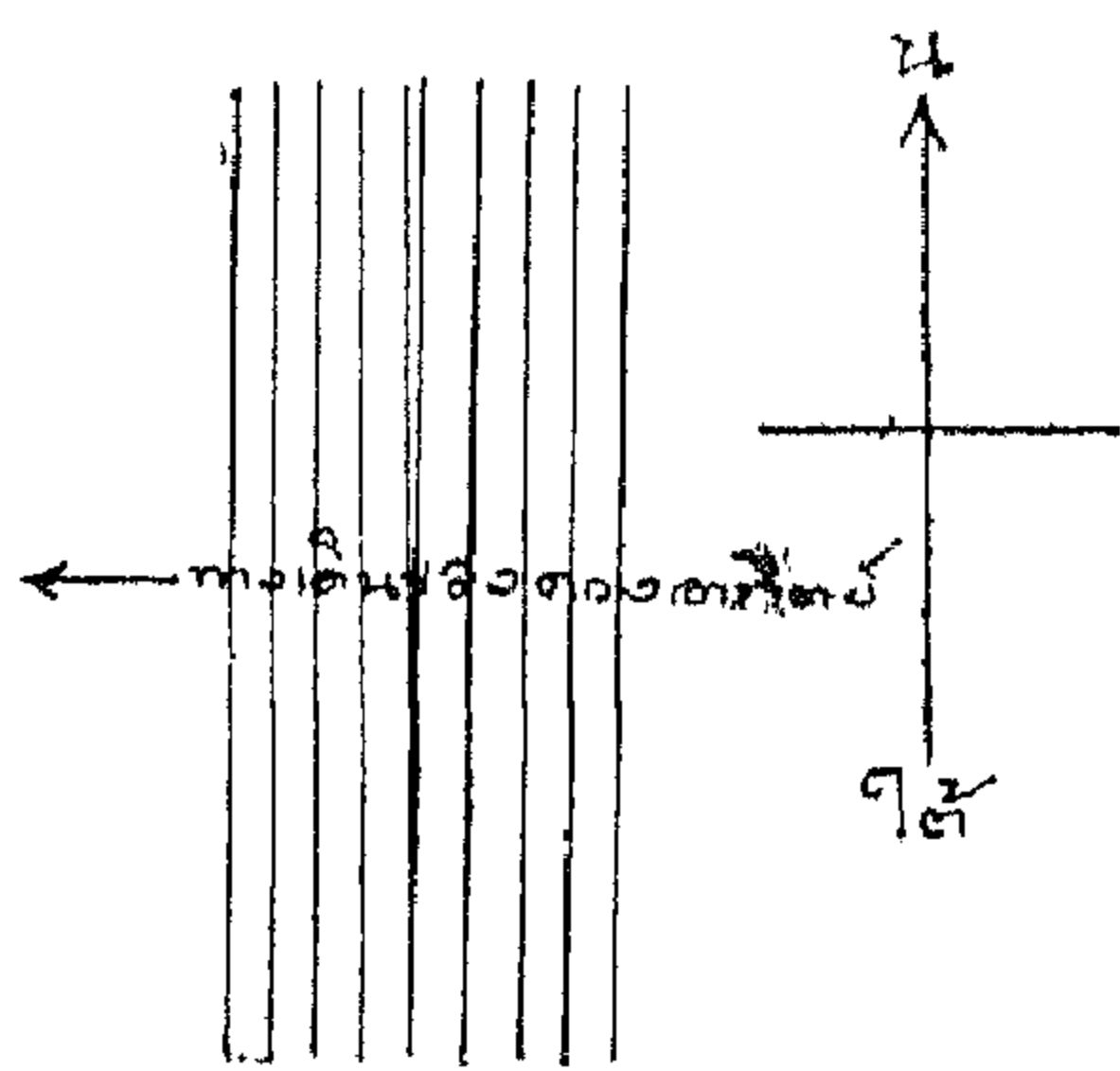

หลังคาแบน
ภายใต้มีราวแขวนกล้วยไม้

ภาพเรือนกล้วยไม้จำลอง

ทิศทางของระแนงหลังคา

เห็นข้อใดเช่นเคยวณ ทงนเพื่อใหทางโคจรของดวงอาทิตย์ตกกับทิศทาง
 ของระแนง เงาระแนงภายในเรือนจะไ้เคลื่อนที่ไปเรื่อย ๆ แสงแดด
 จะไม่เฝ้าใบกล้วยไม้ซาท แต่จะเคลื่อนที่ไปเรื่อย ๆ ส่วนฝาทางคานทิศ
 เหนือและใต้ของเรือนให้ตรงระแนงตามตง เพราะมียลระ ๓ เตอนทแสง
 แดดเฉียงสาตลงทางหัวเรือนคานทิศใต้คือในฤดูหนาว และในฤดูคั้นฝน
 อก ๓ เตอนทแสงแดดสาตเฉียงเข้าทางคานเหนือของเรือน แต่ถาสอง
 คานนตรงระแนงตง แสงแดดที่สาตลอกเข้าไปก็คงเคลื่อนที่ไ้เช่นเคยวณ
 จึงไม่ทำให้ใบกล้วยไม้ทอยรมเรือนแลบนนใหม่หรือรอน จักรูปของเรือน
 ควรเป็นสี่เหลี่ยมผืนผ้า และถาวางยาวตามทิศเหนือทิศใต้ก็ยงเหมาะ
 เพราะโอกาสที่แดดจะสาตหวทหายเรือนคานระ ๓ เตอนนนั้นจะไม่ทำให้
 กล้วยไม้ทอยในเรือนถกแดดประเทหนักเท่าใดนก็ แต่ถามเนอท
 บริเวณจำกตกก็สามารถอนุโลมได้ แต่ขย้งไรก็ดี จำเป็นต้องรักษาทิศ

ทางของการกระเนงตามหลักเกณฑ์อย่างเคร่งครัดโดย ไม่มี ข้อ อนุ โลม
 ไค ๆ รูปร่างหลังคานิยมกระทำกันสองแบบคือแบบหลังคาแบน และแบบ
 หน้าจั่ว การทำหลังคาแบนต้นทุนค่าใช้จ่ายได้มากทั้งไม้และแรงงาน แต่ก็มี
 ข้อเสียหลายอย่างหนึ่ง คือ แดดส่ายและแดดบ่ายส่องเข้าเรือนได้บ่อย
 เพราะต้องเฉลยหลังคา ส่วนแดดตอนเที่ยงซึ่งกำลังร้อนก็จะเข้าเรือน
 ได้มากที่สุดเพราะส่องตรงลงช่องระแนงจริง ๆ แต่ถ้าเป็นเรือนที่กระเนง
 ห่างมาก ๆ ถึง ๒-๓ เท่า ตัวอย่างเรือนเลียงหวาย ๐๖ รูปกระทยกระ-
 เทอมนักสำหรับหลังคาหน้าจั่ววางยาวตามทิศเหนือใต้ประโยชน์
 มาก เพราะแดดส่ายและแดดบ่ายซึ่งไม่ร้อนแรงนักจะส่องเข้าเรือนได้มาก
 เพราะหลังคาทั้งสองซีกเอียงเข้ารวบแดด ส่วนแดดเที่ยงซึ่งร้อนก็จะส่อง
 ลงสันหลังคาเฉลยกบเหลี่ยมระแนง เงาเหลี่ยมระแนงจึงช่วยทรวแสงแดด
 เวลาเที่ยงให้ทะเลาะความร้อนลง แต่ถ้าวางหลังคาเรือนยาวตามทิศตะวัน
 ออกตะวันออกแล้ว หลังคาน่าจั่วกเพียงแต่มีไว้สวย ๆ เท่านั้นเอง นอก
 จากจะไม่เป็นประโยชน์แก่กล้วยไม้แล้วยัง เป็น การ เปลือง ไม้ ไป โดย ไร้
 เหตุ พนเรือนควรขุดเขาค้นออกให้ลึกประมาณ ๒๕ ถึง ๓๐ ซม.
 แล้วใช้ ขี้เถาเกลยใส่แทน ทบให้แน่นแล้วเอาอิฐมอญปูทบเพื่อให้พน
 เรือนเก็บความชื้นได้ดีขึ้น และศัตรูเช่นแมลงไม้ชอยอาศัยอยู่ตามพน
 เรือนแบบนี้ ข้างฝาควรก่ออิฐให้สูงจากพนดินประมาณ ๕๐ ซม.
 เพื่อบอกกันมิให้ลมโกรกเข้าพนเรือนให้แห้งเร็วเกินไป การกระเนง
 หลังคาห่างหรือดัดย้อมแล้วแต่ความต้องการ ของ กล้วย ไม้ ที่ อยู่ ใน เรือน

ถ้าหากเป็นกล้วยไม้สกุลหวายชนิดช่อคอง เช่น หนมมเสียงกันอยู่ใน
 ขณะนี้ ระยะห่างของระแนงอาจห่างได้ตั้งแต่ ๑ ถึง ๓ เท่าของความ
 กว้างของระแนงนั้น แล้วแต่ขนาดของกล้วยไม้ แต่ถ้าเป็น Cattleya
 ต้องใช้ระยะห่างเพียง ๑ : ๑, สำหรับ Vanda ไบเบนสามารถอยู่กับ
 Cattleya ได้ และ Vanda ไบร้งก็สามารถอยู่ในเรือนหวายได้เช่นกัน
 ความสูงของเรือนหวายเสาเรือน ควรสูงจากระดับพื้นดิน ๒.๐๐ ถึง
 ๒.๕๐ เมตร การจำไว้ด้วยว่า เรือนสูงจะไม่ทำให้กล้วยไม้ภายใน
 เรือนร้อนจากเท่าเรือนเตี้ย

๒. เรือนกล้วยไม้ประเภทปิด เป็นเรือนกล้วยไม้ประเภทเรือน
 กระจก (greenhouse) มีประโยชน์ในการควบคุมอุณหภูมิ ความชุ่ม
 ชื้นเป็นพิเศษ เรือนประเภทนี้มีความจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับประเทศหนาว
 ทั้งนี้เพื่อควบคุมอุณหภูมิและความชุ่มชื้นใน อุณหภูมิให้ เป็น อันตราย
 แก่กล้วยไม้ ภายในเรือนจะมีเครื่องทำความชื้นและความอบอุ่น
 ในประเทศไทยเรา เรือนกระจกมีความจำเป็นเฉพาะในระยะที่ทำการ
 เลี้ยงลูกกล้วยไม้ หรือระยะที่ปลูกกล้วยไม้ลงกระถางใหม่ๆ เพราะใน
 ระยะนั้นกล้วยไม้ไม่ต้องการน้ำมาก แต่ต้องการความชุ่มชื้นของอากาศ
 โดยสม่ำเสมอ นอกจากนั้นยังไม่ต้องการให้ถูกฝนด้วย เรือนกล้วยไม้
 แบบปิดหรือที่เรียกกันว่าเรือนกระจกนั้น ในสภาพของ ฝนฟ้า อากาศ
 เมืองไทย อาจจะทำให้ต้องแยกตัวกันคือ

ถูกแตกหัก ข้างคนทมิฬทนน้อย ใช้ลงไม้ฉาดซึ่งเอากระบี่ตัดฟันชนให้
 กระบอกแก้มเป็นทางระบายอากาศ พนล่างมีวัตถุคดความชื้นเช่นมีอส
 ๕๒๖ ๕๒๗ ๕๒๘ ๕๒๙ ๕๓๐ ๕๓๑ ๕๓๒ ๕๓๓ ๕๓๔ ๕๓๕ ๕๓๖ ๕๓๗ ๕๓๘ ๕๓๙ ๕๔๐ ๕๔๑ ๕๔๒ ๕๔๓ ๕๔๔ ๕๔๕ ๕๔๖ ๕๔๗ ๕๔๘ ๕๔๙ ๕๕๐ ๕๕๑ ๕๕๒ ๕๕๓ ๕๕๔ ๕๕๕ ๕๕๖ ๕๕๗ ๕๕๘ ๕๕๙ ๕๖๐ ๕๖๑ ๕๖๒ ๕๖๓ ๕๖๔ ๕๖๕ ๕๖๖ ๕๖๗ ๕๖๘ ๕๖๙ ๕๗๐ ๕๗๑ ๕๗๒ ๕๗๓ ๕๗๔ ๕๗๕ ๕๗๖ ๕๗๗ ๕๗๘ ๕๗๙ ๕๘๐ ๕๘๑ ๕๘๒ ๕๘๓ ๕๘๔ ๕๘๕ ๕๘๖ ๕๘๗ ๕๘๘ ๕๘๙ ๕๙๐ ๕๙๑ ๕๙๒ ๕๙๓ ๕๙๔ ๕๙๕ ๕๙๖ ๕๙๗ ๕๙๘ ๕๙๙ ๖๐๐ ๖๐๑ ๖๐๒ ๖๐๓ ๖๐๔ ๖๐๕ ๖๐๖ ๖๐๗ ๖๐๘ ๖๐๙ ๖๑๐ ๖๑๑ ๖๑๒ ๖๑๓ ๖๑๔ ๖๑๕ ๖๑๖ ๖๑๗ ๖๑๘ ๖๑๙ ๖๒๐ ๖๒๑ ๖๒๒ ๖๒๓ ๖๒๔ ๖๒๕ ๖๒๖ ๖๒๗ ๖๒๘ ๖๒๙ ๖๓๐ ๖๓๑ ๖๓๒ ๖๓๓ ๖๓๔ ๖๓๕ ๖๓๖ ๖๓๗ ๖๓๘ ๖๓๙ ๖๔๐ ๖๔๑ ๖๔๒ ๖๔๓ ๖๔๔ ๖๔๕ ๖๔๖ ๖๔๗ ๖๔๘ ๖๔๙ ๖๕๐ ๖๕๑ ๖๕๒ ๖๕๓ ๖๕๔ ๖๕๕ ๖๕๖ ๖๕๗ ๖๕๘ ๖๕๙ ๖๖๐ ๖๖๑ ๖๖๒ ๖๖๓ ๖๖๔ ๖๖๕ ๖๖๖ ๖๖๗ ๖๖๘ ๖๖๙ ๖๗๐ ๖๗๑ ๖๗๒ ๖๗๓ ๖๗๔ ๖๗๕ ๖๗๖ ๖๗๗ ๖๗๘ ๖๗๙ ๖๘๐ ๖๘๑ ๖๘๒ ๖๘๓ ๖๘๔ ๖๘๕ ๖๘๖ ๖๘๗ ๖๘๘ ๖๘๙ ๖๙๐ ๖๙๑ ๖๙๒ ๖๙๓ ๖๙๔ ๖๙๕ ๖๙๖ ๖๙๗ ๖๙๘ ๖๙๙ ๗๐๐ ๗๐๑ ๗๐๒ ๗๐๓ ๗๐๔ ๗๐๕ ๗๐๖ ๗๐๗ ๗๐๘ ๗๐๙ ๗๑๐ ๗๑๑ ๗๑๒ ๗๑๓ ๗๑๔ ๗๑๕ ๗๑๖ ๗๑๗ ๗๑๘ ๗๑๙ ๗๒๐ ๗๒๑ ๗๒๒ ๗๒๓ ๗๒๔ ๗๒๕ ๗๒๖ ๗๒๗ ๗๒๘ ๗๒๙ ๗๓๐ ๗๓๑ ๗๓๒ ๗๓๓ ๗๓๔ ๗๓๕ ๗๓๖ ๗๓๗ ๗๓๘ ๗๓๙ ๗๔๐ ๗๔๑ ๗๔๒ ๗๔๓ ๗๔๔ ๗๔๕ ๗๔๖ ๗๔๗ ๗๔๘ ๗๔๙ ๗๕๐ ๗๕๑ ๗๕๒ ๗๕๓ ๗๕๔ ๗๕๕ ๗๕๖ ๗๕๗ ๗๕๘ ๗๕๙ ๗๖๐ ๗๖๑ ๗๖๒ ๗๖๓ ๗๖๔ ๗๖๕ ๗๖๖ ๗๖๗ ๗๖๘ ๗๖๙ ๗๗๐ ๗๗๑ ๗๗๒ ๗๗๓ ๗๗๔ ๗๗๕ ๗๗๖ ๗๗๗ ๗๗๘ ๗๗๙ ๗๘๐ ๗๘๑ ๗๘๒ ๗๘๓ ๗๘๔ ๗๘๕ ๗๘๖ ๗๘๗ ๗๘๘ ๗๘๙ ๗๙๐ ๗๙๑ ๗๙๒ ๗๙๓ ๗๙๔ ๗๙๕ ๗๙๖ ๗๙๗ ๗๙๘ ๗๙๙ ๘๐๐ ๘๐๑ ๘๐๒ ๘๐๓ ๘๐๔ ๘๐๕ ๘๐๖ ๘๐๗ ๘๐๘ ๘๐๙ ๘๑๐ ๘๑๑ ๘๑๒ ๘๑๓ ๘๑๔ ๘๑๕ ๘๑๖ ๘๑๗ ๘๑๘ ๘๑๙ ๘๒๐ ๘๒๑ ๘๒๒ ๘๒๓ ๘๒๔ ๘๒๕ ๘๒๖ ๘๒๗ ๘๒๘ ๘๒๙ ๘๓๐ ๘๓๑ ๘๓๒ ๘๓๓ ๘๓๔ ๘๓๕ ๘๓๖ ๘๓๗ ๘๓๘ ๘๓๙ ๘๔๐ ๘๔๑ ๘๔๒ ๘๔๓ ๘๔๔ ๘๔๕ ๘๔๖ ๘๔๗ ๘๔๘ ๘๔๙ ๘๕๐ ๘๕๑ ๘๕๒ ๘๕๓ ๘๕๔ ๘๕๕ ๘๕๖ ๘๕๗ ๘๕๘ ๘๕๙ ๘๖๐ ๘๖๑ ๘๖๒ ๘๖๓ ๘๖๔ ๘๖๕ ๘๖๖ ๘๖๗ ๘๖๘ ๘๖๙ ๘๗๐ ๘๗๑ ๘๗๒ ๘๗๓ ๘๗๔ ๘๗๕ ๘๗๖ ๘๗๗ ๘๗๘ ๘๗๙ ๘๘๐ ๘๘๑ ๘๘๒ ๘๘๓ ๘๘๔ ๘๘๕ ๘๘๖ ๘๘๗ ๘๘๘ ๘๘๙ ๘๙๐ ๘๙๑ ๘๙๒ ๘๙๓ ๘๙๔ ๘๙๕ ๘๙๖ ๘๙๗ ๘๙๘ ๘๙๙ ๙๐๐ ๙๐๑ ๙๐๒ ๙๐๓ ๙๐๔ ๙๐๕ ๙๐๖ ๙๐๗ ๙๐๘ ๙๐๙ ๙๑๐ ๙๑๑ ๙๑๒ ๙๑๓ ๙๑๔ ๙๑๕ ๙๑๖ ๙๑๗ ๙๑๘ ๙๑๙ ๙๒๐ ๙๒๑ ๙๒๒ ๙๒๓ ๙๒๔ ๙๒๕ ๙๒๖ ๙๒๗ ๙๒๘ ๙๒๙ ๙๓๐ ๙๓๑ ๙๓๒ ๙๓๓ ๙๓๔ ๙๓๕ ๙๓๖ ๙๓๗ ๙๓๘ ๙๓๙ ๙๔๐ ๙๔๑ ๙๔๒ ๙๔๓ ๙๔๔ ๙๔๕ ๙๔๖ ๙๔๗ ๙๔๘ ๙๔๙ ๙๕๐ ๙๕๑ ๙๕๒ ๙๕๓ ๙๕๔ ๙๕๕ ๙๕๖ ๙๕๗ ๙๕๘ ๙๕๙ ๙๖๐ ๙๖๑ ๙๖๒ ๙๖๓ ๙๖๔ ๙๖๕ ๙๖๖ ๙๖๗ ๙๖๘ ๙๖๙ ๙๗๐ ๙๗๑ ๙๗๒ ๙๗๓ ๙๗๔ ๙๗๕ ๙๗๖ ๙๗๗ ๙๗๘ ๙๗๙ ๙๘๐ ๙๘๑ ๙๘๒ ๙๘๓ ๙๘๔ ๙๘๕ ๙๘๖ ๙๘๗ ๙๘๘ ๙๘๙ ๙๙๐ ๙๙๑ ๙๙๒ ๙๙๓ ๙๙๔ ๙๙๕ ๙๙๖ ๙๙๗ ๙๙๘ ๙๙๙ ๑๐๐๐

ก ล้วยไม่มีให้เข้าไปภายในเรือนใต้ เรือนกระบอกแบบขนิมประโยชน์
 ในการใช้เลี้ยงลูก ก ล้วยไม่ ทพง ออก จาก ขวด เพาะใหม่ ๆ ไปจน กระทั่ง
 ตลอดระยะเวลาที่อยู่ในกระถางหมู เพราะเป็นระยะที่ของการความชื้นและ
 ความอบอุ่นเป็นพิเศษรวมทั้งไม่มีโอกาสได้รับความ กระทบกระเทือน จาก
 การผันแปรของคืนฟ้าอากาศตามธรรมชาติเท่าใดนัก นอกจากลูกก ล้วย
 ไม่อ่อนแล้ว ต้นก ล้วยไม่ปลูกใหม่ถ้าได้เอาเข้าเรือนกระบอกแบบนี้จะช่วย
 ให้รากเดินเร็วยิ่งขึ้น

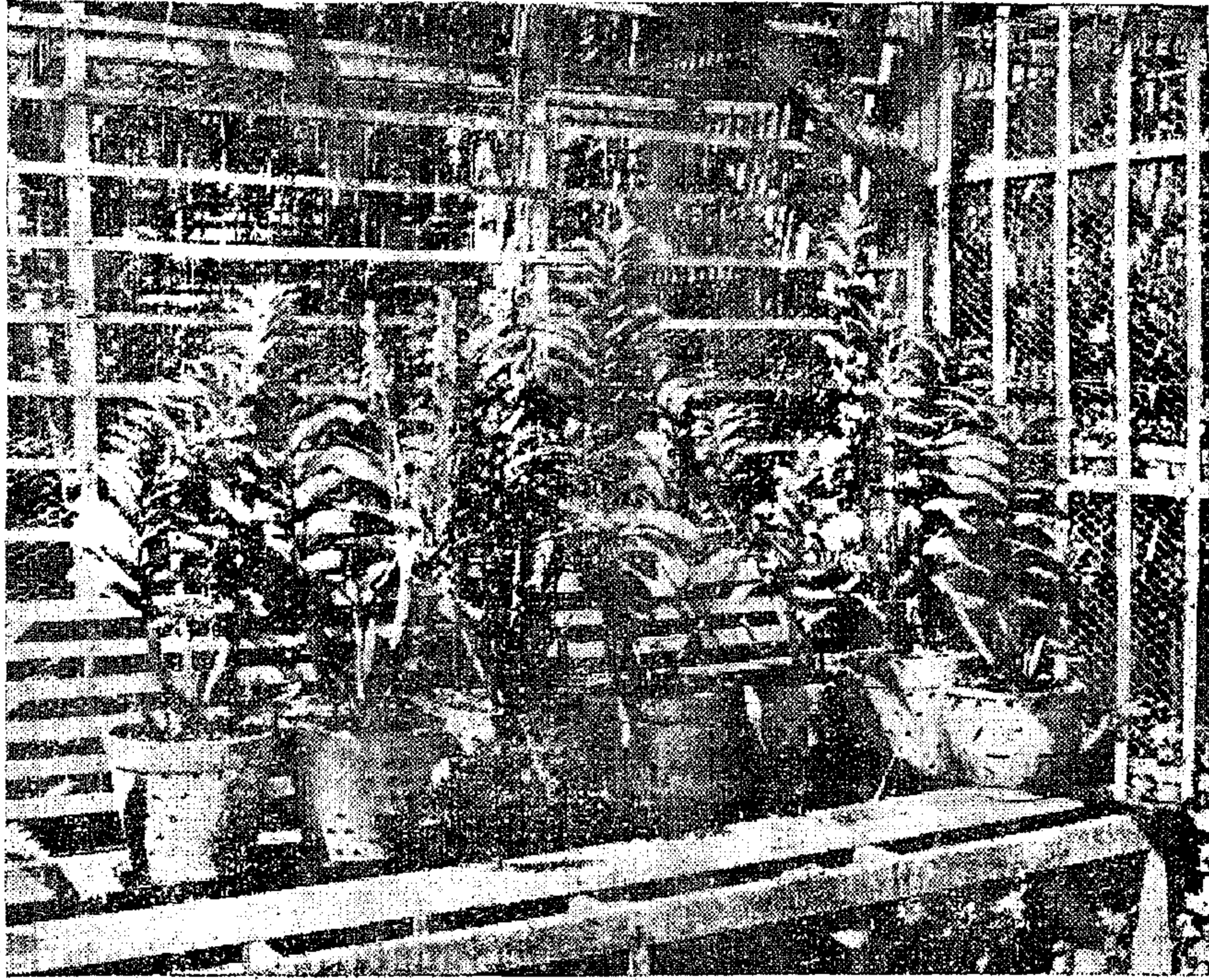
ข. เรือนกระบอกแบบขนิมเพียงบางส่วน เรือนกระบอกประเภทนี้
 เป็นเรือนที่ได้กระบอกเฉพาะหลังคา โดยมีความมุ่งหมายที่จะกันอันตราย
 จากความแรงของฝนเพียงอย่างเดียว ส่วนคานข้างคงยึดเป็นเรือนแบบ
 ขนิมธรรมดา ก ล้วยไม่ที่เหมาะสมแก่การเลี้ยงภายในเรือนนี้แต่ลูกก ล้วย
 ไม่ที่เจริญเติบโตมีขนาดของชน สามารถนำออกจากเรือนกระบอกแบบ
 ขนิมได้แล้ว แต่ยังไม่สามารถจะทนทานต่อความแรงของฝนได้ ก ล้วย
 ไม่ขนาดนี้ถ้าเอาไว้ในเรือนกระบอกแบบนี้จะไม่สู้งามนัก จึงควรย้ายออก

มาไว้ในเรือนทมิฬเปิดโปร่ง นอกจากนั้นกล้วยไม้ที่มีธรรมชาติไม่ชอบ
 ฝนหรือน้ำมาก เช่น Vanda ประเภทไบแบน เป็นต้น ข้างตกไซ้ สำหรับกล้วย
 กล้วยไม้ที่ถอดฝักหรือกล้วยไม้ที่มีดอกกำลังบานติดต้นอยู่ เพราะถ้าหาก
 ปล่อยให้ถูกฝน ดอกหรือฝักอาจไทรย่นเสียหายได้ ถ้ามีกล้วยไม้
 จำนวนน้อยๆ จะใช้ไม้ทำเป็นโครงนำจั่วใส่ กระถางแขวนไว้ในเรือน
 กล้วยไม้ แล้วเอากล้วยไม้ที่ติดดอกไปแขวนไว้โคนนอกที่หนึ่ง
 กันขวาเป็นวิธีที่ใช้ได้

การเก็บกล้วยไม้ในเรือน

สามารถกระทำได้ ๒ แบบด้วยกัน คือ

ก. แบบตั้ง กล้วยไม้บางชนิดจำเป็นต้องวางตั้ง เช่น Vanda ไบ
 ร่อง หรือหวายชนิดต้นใหญ่ๆ เป็นต้น แม้ว่ากล้วยไม้ประเภทต้นใหญ่
 นี้จำเป็นต้องวางตั้งไว้ ก็ไม่ควรจะตั้งไว้กับดิน ควรหากระถางรอง
 หรือยกพื้นรองให้สูงขึ้นมาพอสมควรให้ศัตรูทำอันตรายได้ง่ายและป้องกันการ
 สกปรกอันเกิดขึ้นจากดินด้วย แต่บางคนนิยมเอา Cattleya หรือ
 หวายขนาดธรรมดาไม้ใหญ่โคนก็ตั้งบนโต๊ะแบบต่างประเทศ วิธีนี้
 สำหรับบ้านเราแล้ว ถ้าไม่ใช้ภายในเรือนกระจก นับว่าไม่เหมาะเพราะ
 บ้านเรามีฝนตกชุก เครื่องปลูกและมากในฤดูฝน การแขวนจะช่วย
 ให้ลมโกรกเข้าภายในกระถางได้สะดวก เครื่องปลูกก็จะไม่แฉะชื้อนาน

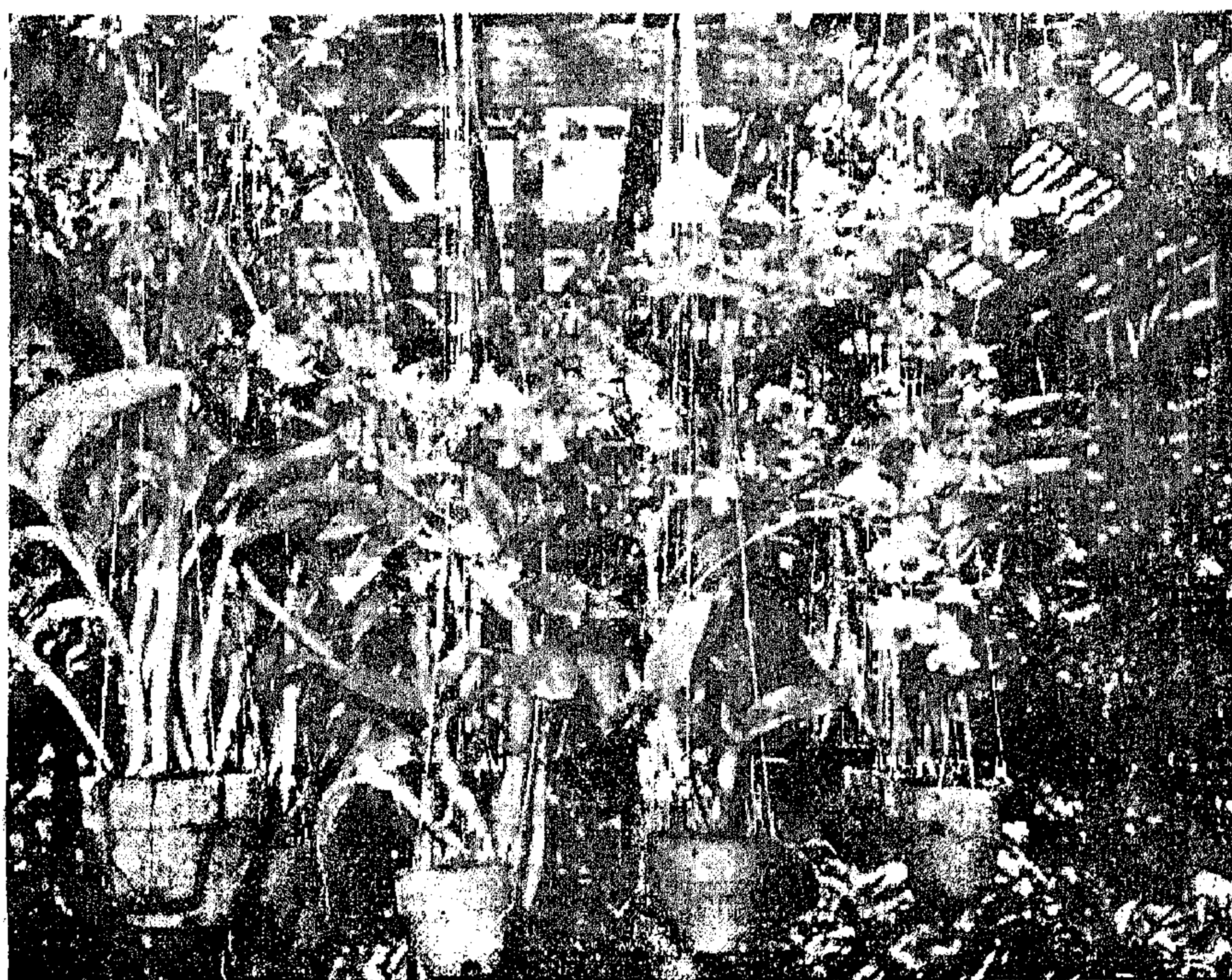

ภาพการปลูกแบบตั้ง

มีฉะนั้นทำให้รากเน่าได้ง่ายและในที่สุดก็ถึงต้นในภายหลัง นอกจาก
กล้วยไม้ชนิดนั้นจะเป็นชนิดที่ชอบน้ำมากเป็นพิเศษ

ข. แยกแยะกล้วยไม้บางสกุลบางชนิดต้องแขวนไว้ โดยเฉพาะกล้วยไม้ที่มีรากอากาศแท้ๆ เช่น ช้าง ซึ่งเราจะเห็นรากย่น
ระเกะระกะออกไปในอากาศ ถ้าตั้งไว้รากจะไม่ค่อยเจริญงอกงาม นอกจาก
จากตั้งในที่โปร่ง แต่กล้วยไม้ที่มีรากตั้งอากาศและมีต้นไม่ใหญ่โตนัก

โดยเฉพาะไม้ทนทานต่อการและ เช่น Cattleya และหวายบางชนิด
 ควรจะแขวนไว้ดีกว่า และการแขวนนั้น โอกาสที่ศัตรูจากพันต้นจะรบกวน
 กวนกมันน้อยควย วิธีแขวนนั้น นิยมทำราวยาวๆ ราวนี้อาจทำด้วยไม้
 แข็งๆ และทนทาน นำมาเกลตาให้กลมแขวนติดไว้กับหลังคาเรือนเป็น
 แถวๆ ยาวไปตามทางเดิน โดยเว้นระยะให้เดินเข้าออกได้สะดวก ยาง
 ทั่วใช้ที่อเนกประสงค์แทนไม้ เพราะทนทานแข็งแรงดี การทำราวเป็น
 แถวๆ นี้ไม่ควรจะให้มาก แถวหนึ่ง กระทั่ง ลก เข้าไป จาก ทางเดิน มากนัก

ภาพการปลูกแบบแขวน

เพราะถ้าแขวนกระดางกล้วยไม้ชนิดที่ติดกัน การปฏิบัติดูแลและรดน้ำ
 กระดางใน ๆ เข้าไปจะกระทำไต่ยาก กระดางที่ขยี้รุ่มนอกอาจไต่รับ
 การกระทบกระเทือนจนกระทั่งทำให้เกิดการชำหรือเน่าได้ การปฏิบัติที่รัก-
 ษาที่ไม่สามารถจะกระทำละเอียดถี่ถ้วนได้ เท่ากับแถวนอก ๆ ฉะนั้นอย่าง
 มากที่สุดไม่ควรลึกเกิน ๓ แถว นอกจากจะมีทางเดินสองข้างก็สามารถ
 แขนงระหว่างทางเดินได้ไม่เกิน ๔ หรือ ๕ แถวเป็นอย่างสูง การแขวน
 ควรจะให้ไต่ระเหยยทั้งแนวยาวและแนวทึบ นอกจากจะทำให้แลดูสวย
 งามแล้วยังเป็นการ สดวกแก่ การ สังเกต ตรวจตราได้โดยละเอียดถี่ถ้วน
 การนับจำนวนกล้วย ถ้าหายกรู ความยาวของลวดแขวนต้องเท่า ๆ กัน
 ทุกกระดางจะไม่ทำให้ กัดขวางการปฏิบัติหรือสังเกตตรวจตราไต่ยาก ถ้า
 เป็นกล้วยไม้ที่จำเป็นต้องตั้งบนโต๊ะหรือยกพน ควรทำให้มีระดับเดียว
 กัน อย่าทำเป็นชั้นแบบคั่นบรรทัด โดยเฉพาะถ้าชั้นนั้นวางติดกับแนว
 โคจรของดวงอาทิตย์ ทันท้องบนชั้นสูงจะบังแสงแดดตกบน ท้องชั้นต่ำ
 เกือบครึ่งวัน

ภาชนะสำหรับปลูกกล้วยไม้

เพื่อยังผลให้กล้วยไม้เจริญงอกงามดี มีหลักเกณฑ์ที่จะพิจารณา
 เลือกภาชนะปลูกอยู่หลายประการด้วยกัน เนื่องจากการเจริญเติบโต
 ของกล้วยไม้มีส่วนสัมพันธ์กับภาชนะปลูกด้วย ทั้งนี้จึงควรพิจารณา
 ปลูกใหม่ลักษณะอื่นจะอำนวย ความ เหมาะสมให้ แก่ราก กล้วยไม้ แต่ละ

ประเภท ทั้งได้กล่าวมาแล้วถึงเรื่อง การ จำแนก กล้วยไม้โดย อาศัย
ลักษณะของรากเป็นเกณฑ์ เราจึงสามารถใช้หลักเกณฑ์เหล่านี้เพื่อ
ลักษณะภาชนะปลูกได้ถูกต้อง

ภาชนะที่ใช้ปลูกกล้วยไม้กันอยู่ทุกวันนี้หลายชนิดด้วยกันที่จะ
ได้นำมากล่าวต่อไป

๑. เลียงแบบธรรมชาติ คือปล่อยให้เกาะอยู่ตามต้นไม้ที่มี
ชีวิตอย่างทุกกล้วยไม้เกาะอยู่ตามธรรมชาติ วิชาผู้เลี้ยงอาจไม่สู้สนใจนัก
คืออาจมีพืชน้ำโตให้กล้วยไม้มา หรือไปเที่ยวตามป่าเก็บตมออกมา
ไม่มีเวลาจะดูแลหรือเห็นเป็นสิ่งไร คากให้คนเอาไปแขวนหรือผูก กัยคยไม้
อย่างไหนออกอากาศมาเพราะห่มรากคกกับต้นไม้ นั่น แล้วกรตนาให้
ย่าง ไม่รคย่าง ถ้ากล้วยไม้ต้นทานคือธรรมชาติก็อยู่ได้แต่ถาทน
ไม้โตกคายไปเอง ยังมยคคคคอกจำพวกหงทเลียงกล้วยไม้แบบนแต่
มีความคคคตรงกันข้าม คือจงใจจะผูกกับต้นไม้ต้นนั้นเพื่อ ประคยประคก
ให้ภายในบริเวณบ้านคล้ายป่าที่ ธรรมชาติได้ ปรุงแต่งไว้ กล้วยไม้ที่ผู้
ปลูกมีความมุ่งหมายเช่นนี้จะได้รับการดูแลเอาใจใส่เป็นพิเศษ ฉะนั้นสรุป
แล้วการปลูกด้วยวิธี ธรรมชาติ จึงมี ความ มุ่งหมายไปได้ สอง ประการคก
กล่าวแล้ว

๒. กระถางดินเผา เป็นภาชนะ ปลูก ที่นิยมใช้ กันมากใน
บรรดากันกล้วยไม้ทั่ว ๆ ไป ทั้งนี้เนื่องจากเหตุผลที่ว่า กล้วยไม้ที่

นิยมเลี้ยงกันเป็นการค้าส่วนมากมีรากอยู่ใน ประเภทกิ่ง อากาศ (Semi-epiphytic) คือเป็นรากที่ไม่เชิงเป็นรากอากาศ ชอบให้มีอากาศผ่านไต่มาพอสมควรโดยที่รากไม้จำเป็นต้องโผล่ออกมารับแสงสว่างหรือลมด้วยอยู่ในอากาศ เพียงแต่ชอบอยู่ในกระถางเป็นส่วนมาก เช่นรากกล้วยไม้ในสกุล Cattleya หรือ Dendrobium เป็นต้น รากประเภทนี้มีขนาดไม่ใหญ่เท่ารากอากาศแท้ ๆ (เช่นช้าง) และแตกสาขาแผ่กระจายละเอียดกว่า ธรรมชาติกระถางดินเผาจึงเป็นภาชนะที่เหมาะสมแก่ความต้องการของรากประเภทนี้ ถ้าหากจะใช้กระถางดินเผาปลูกกล้วยไม้ที่มีรากติดอยู่ในประเภทรากอากาศแท้ ๆ ก็กระทำได้ แต่ควรใช้กระถางแบบที่เจาะรูมาก ๆ และใช้เครื่องปลูกโปร่ง ๆ เพื่อให้อากาศถ่ายเทได้มากยิ่งขึ้น

๓. กระเช้าไม้ โดยทั่ว ๆ ไปมักทำด้วยไม้สักกิ่งที่แขวนอยู่ตามบ้านเรือนทั่ว ๆ ไป เนื่องจากไม้สักมีความทนทานดีกว่าไม้ชนิดอื่น ๆ ส่วนรูปร่างของกระเช้าก็ทำเป็นแบบใดต่าง ๆ แต่ต้องพยายามให้โปร่ง อากาศถ่ายเทได้ ที่พบเห็นกันอยู่เสมอ ๆ นั้นมักมีรูปเป็นสี่เหลี่ยม ใช้ไม้ระแนงเกล็ดกันตอนหัวท้ายทำให้เกิดเป็นช่องโปร่ง ๆ กันกระเช้าที่ใช้ไม้ระแนงวางเรียงห่าง ๆ กันพอสมควร กระเช้าไม้นิยมใช้ปลูกกล้วยไม้ที่มีรากอยู่ในประเภท ราก อากาศ แท้ ๆ (Epiphytic) เช่นช้าง, เองกหลาย หรือ แวนด้าไบแวน (เช่นพ้ามุย) เป็นต้น เพราะตัวกระเช้ามีลักษณะโปร่งมาก อากาศถ่ายเทได้สะดวก

และรากมีโอกาสรอดกระเซ้าออกมาสู่อากาศภายนอกได้ง่าย

๓๕. กระบะไม้ หรือ กระบะดินเผา มีผู้ทดลองใช้กระบะไม้ใหญ่ๆ ปลุกหว่ายไว้ตัดดอกขาย โดยปลุกลงเป็นแถว ๆ ในกระบะ คล้าย ๆ ปลุกฝังลงเป็นแปลง ๆ ในกระบะใส่ปุ๋ยก็ดันลงไป แคนออกจากราก ไม้มีทางโตอากาศเพียงพอ เพราะกระบะ ใหญ่มากจึง ทำให้กล้วยไม้ ไม่เจริญงอกงามเท่าที่ควร นอกจากนั้นถ้าหากต้นหนึ่งต้นใดเกิดเป็น โรคขึ้น โรคนี้มักจะลุกลามไปได้โดยรวดเร็ว เพราะปลุกอยู่ใน ภาชนะเดียวกัน

๕. ภาชนะอื่น ๆ เท่าที่หาได้ มีผู้ใช้ภาชนะอื่น ๆ เท่าที่ สามารถจะหามาได้ บางทีก็ตัดแปลงมาจากวัตถุทางธรรมชาติ เช่น มีบางคนใช้ลูกมะพร้าวหาวทั้งลูกเป็นภาชนะปลุกหว่ายหรือ Cattleya ทางภาคเหนือเคยเห็นกระเซ้าสาคาที่เกาะอยู่ตามต้นไม้ และยังมี ชีวิตอยู่ มีผู้นำพามือปลุกลงในกระเซ้าสาคานี้ ปรากฏว่างามดีโดย ไม่ต้องรดน้ำเลย เพราะกระเซ้าสาคาจะเจริญอยู่โตก็จะมีความชุ่มชื้น เพียงพอ เช่นตามริมขอน้ำเป็นต้น ซึ่งพามือก็โตอาศัยน้ำจากกระเซ้า สาคาอย่างพอเพียง ในฮาวายและไต้หวันมีบางแห่งใช้รากเฟินอย่างใหญ่ มาสกัดและคยแต่งเป็นกระถางกล้วยไม้ แม้ในบ้านเราขณะนี้ก็มีอยู่บ้าง

เครื่องปลุก (Medium)

เป็นอุปกรณ์สำคัญชิ้นหนึ่งที่ใช้ในการเลี้ยงกล้วยไม้ เครื่อง ปลุกมีหลายชนิดหลายแบบด้วยกัน ยิ่งในปัจจุบันนี้ควยแล้วความมาก

จนกระทั่งทำให้เกิดความสับสนแก่คนเลี้ยงกล้วยไม้ จนกระทั่งบางคน
ไม่สามารถระบุชนิดของเขาอะไรเป็นหลักเกณฑ์ได้ ฉะนั้นจึงใคร่จะให้หลัก
เกณฑ์ในการพิจารณาคุณสมบัติของเครื่องปลูกไว้ดังต่อไปนี้

๑. มีความทนทานไม่ผุย่อยหรือสลายตัวได้ง่าย การผุของ
เครื่องปลูกย่อมจะมีสิ่งที่เป็นพิษแก่กล้วยไม้สลายตัวออก เช่นกรดหรือ
ความร้อน ซึ่งจะทำให้การเจริญเติบโตหยุดชะงัก รากถูกทำอันตราย
ถ้าเป็นกล้วยไม้ที่กำลังแตกฝัก ฝักอาจร่วงหรืออย่างน้อยก็ฝักไม่โตเมล็ด
ถัารายแรงมาก ๆ ต้นอาจเน่าตายเสียก็ได้ เครื่องปลูกโดยปกติไม่ควร
ผุเร็วกว่า ๓ ปี

๒. สามารถเก็บความชื้นไว้ได้แต่ไม่แฉะ

๓. การเจริญเติบโตของกล้วยไม้ที่ปลูกลงไป ต้องเป็นไปโดย
สม่ำเสมอ ไม่ชะงัก ในระยะเวลาอันสั้นเกินไป

๔. ไม่มีศัตรูรบกวนเช่นตะไคร่น้ำ หรือราขึ้นรบกวนเร็วเกินไป

๕. สอดคล้องจากสิ่งที่เป็นพิษ

๖. หาได้ง่ายและราคาพอสมควร

๗. สอดคล้องกับปฏิบัติในการปลูก

๘. ไม่เป็นอาหารหรือสิ่งดึงดูดของ เช่นแมลงหรืออนกชอบ

รบกวน

เครื่องปลูกมีประโยชน์แก่กล้วยไม้ โดยเหตุที่กล้วยไม้โตอาศัย

เครื่องปลูกเป็นทเถาะและยัคเหนียว นอกจากนั้นเครื่อง ปลูกยัง เป็นคลัง
เก็บความชื้นเก็บอาหารไว้ให้แก่กล้วยไม้ ฉะนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะ
ต้องเลือกใช้เครื่องปลูกที่มีคุณลักษณะ ให้ขึ้นไปตามความต้องการของ
กล้วยไม้ และในขณะเดียวกันก็ยังไม่เป็นเหตุให้เชื้อราอื่นๆของผู้เลี้ยง
ต้องไต่รบความกระทบกระทั่งกันมากมายนัก

เครื่อง ปลูกที่นิยมกันอยู่ในปัจจุบันนี้ อาจแบ่งออก วิจารณ์ ได้ดังต่อไปนี้

๑. ออสมันต้า (Osmunda fiber หรือบางทีเรียกว่า Os-

mundine) เป็นเครื่องปลูกที่ได้มาจากรากเฟินซึ่งอยู่ในสกุล Osmunda มี
ลักษณะเป็น เส้นสีดำ มีขนาดเล็ก ประมาณเท่า เส้นกายกลมแต่ มีลักษณะ
ค่อนข้างแบน เฟินชนิดนี้พบรากอยู่ตามแหล่งที่มีความชื้นสูงและ
มีระดับพบน้ำสูง อดทนไม่สูงนัก ในประเทศไทยมีผู้พบเฟินชนิดนี้
อยู่บนภูเขาภาคตะวันออกเฉียงใต้ แต่ก็มีจำนวนมาก ไม่พอแก่ความ
ต้องการของตลาดกล้วยไม้ภายในบ้าน ดังนั้น ออสมันต้าที่เราเห็นอยู่
ในตลาดกล้วยไม้ที่กวนนึ่งมาจากต่างประเทศทั้งสิ้น ใต้เคยมีผู้เอา
รากเฟินชนิดอื่นเช่น เฟินกูดจากเชียงใหม่มาตัดรากใช้แทนออสมันต้า
แต่ปรากฏว่าไม่ได้ผล เพราะอยู่ใต้อยู่ประมาณยี่สิบชั่งน้ำหนักแล้ว เสียพาให้
กล้วยไม้เน่าตายไปเลย ออสมันต้าที่ใช้ปลูกกล้วยไม้ นั้นมีใช้ว่าจะนำมา
ปลูกกล้วยไม้ใต้อันที่ เมอเก็บมาจากป่าหรือที่สั่งซื้อมาจากต่างประเทศ

โดยแช่ทิ้งไว้ในน้ำสะอาดๆ ออกสัก ๒ สัปดาห์จึงค่อยใช้ปลูกกล้วยไม้
 กล้วยไม้ที่ออกจากขวดกล้วยแล้วยังคงการออกสมันที่สะอาดจริงๆ มีละอุน
 จะเน่าตายหมด ออกสมันเป็นเครื่องปลูกที่ทั่วโลกยอมรับว่าใช้ปลูก
 กล้วยไม้ได้ผลดีจริง ๆ และดีกว่าเครื่องปลูกชนิดอื่น ๆ กล้วย กล้วย
 นกเลี้ยง กล้วย ไม้หลาย คอ หลาย ราย ที่ ไค พยายาม หลีกเลี้ยง การ ใช้
 ออกสมันตา และพยายามคิดแปลงวัตถุดิบที่เป็นผลพลอยได้จากกร
 อุตสาหกรรมเพื่อนำมาใช้ปลูกกล้วยไม้แทนที่จะทิ้งไปเปล่า ๆ เช่น
 ขี้เลื่อย ขกย เปลือกไม้ เป็นต้น ทั้งนี้ใช้ ออกสมันตาจะไม่ดี หาก
 แคว้นเป็นสังหยากร ราคาแพง แม้วัตถุดิบจะสู่ออกสมันตาไม่ไค ถ้า
 ไม่เลวกว่ามากนั้แต่หาซื้อไคในราคาถูกกว่ามาก ก็อาจอยู่ในข่ายที่
 จะไครับการพิจารณา แต่ถึ่ อย่างไร ก็ตามกั้ยังมี ผู้คิดสนใจ ใช้ของ
 แพงในเมื่อกล้วยไม้นั้นเป็นต้นคั้ ซึ่งเจ้าของ รักทณณอมเป็นพิเศษ

๒. เปลือกไม้ซึ่งเป็นผลพลอยได้จากอุตสาหกรรม รวม

ทั้งจำพวกเศษไม้ เศษขี้เลื่อยขกย สิ่งเหล่านี้ไคถูกคิดแปลงมาเป็น
 เครื่องปลูกกล้วยไม้ไค แม้จะไม่ดีเท่าออกสมันตา แต่ราคาก็ถูกกว่า
 ออกสมันตามาก การที่ผู้คิดคิดแปลงเอาเศษไม้มาเป็นเครื่องปลูก
 กล้วยไม้นั้น เนื่องจากมีหลักเกณฑ์ของธรรมชาติว่ากล้วยไม้มักจะ
 อยู่ตามต้นไม้ ไครับความชุ่มชื้นที่เปลือกเก่า ๆ ฝุ ๆ ของต้นไม้ที่
 เอาไว้ และไคอาหารจากการผุของเปลือกไม้สลายตัวเอาแร่ธาตุออกมา

เป็นอาหาร จึงได้มีใช้หลักเกณฑ์ธรรมชาติตนเองเป็นครูสอนให้เกิด
 ความคิด ที่จะ ประดิษฐ์เครื่อง ปลุกจาก เศษไม้ ที่เหลือทิ้งเพื่อนา มาใช้เป็น
 ประโยชน์ บริษัทกล้วยไม้บางแห่งในสววยใช้ขกขจากโรงงานใสไม้
 กล้วยเครื่องจักร นำมากองเป็นแปลงยาว ๆ คล้ายแปลงปลุกผัก หาก
 แต่ ใส ไม้ ตัดรอบให้สูงประมาณฟุตครึ่ง แล้วปลุกกล้วยไม้สักหลวย
 ลงเป็นแปลง ๆ ก็ไทรยผลดี สำหรับขกขบ้านเราเป็นชนิดที่ไคจากใส
 กล้วยมอจึงทำให้ขกขเป็นแผ่นใหญ่และม้วน ไม่สะดวกแก่การนำไปใช้
 เป็นเครื่องปลุก แต่ถ่าสามารถคักแปลงไคกันขว่า เป็นทางประหยัดไค
 ทางหนึ่ง ขณะเศษไม้เหล่านัไคถูกส่งเข้ามาจำหน่ายใน เมืองไทย
 เพื่อใช้ปลุกกล้วยไม้ ดังตัวอย่างเช่น Wonder Bark และ Ivory Orchid
 Bark เป็นต้น

๓. มื่อส (Sphagnum moss) ในต่างประเทศนิยมใช้กันมาก
 โดยเฉพาะในแถบยุโรป ใช้ผสมกับขอสมันค้ำเป็นเครื่องปลุกกล้วยไม้
 ทั้งเล็กและใหญ่ เนื่องจาก มื่อสช่วยให้เครื่องปลุกขม่น้ำไคคขน แต่
 สักหรับบ้านเรา มื่อสไม่มีความจำเป็นนัก เพราะดินฟ้าอากาศประเทศ
 เราชุ่มชื้นมากอยู่แล้ว ไม่จำเป็นต้องใส่มื่อสลงไป แต่ถ้าใส่มื่อสลงไป
 กล้วยกลบจะทำให้เครื่องปลุกแฉะมากและพาให้ผและเน่าเร็วขน นอก
 จากการปลุกกล้วยไม้เล็กลงกระถางหมุ่ขงผเขียน ไคเคย ทดลอง ใช้ ขอส
 มันค้ำขสามส่วนผสมกับมื่อสขหนึ่งส่วน ปรากฏว่าไครบผลดี เพราะ

เครื่องปลูกจะมีคุณสมบัติเก็บความชื้นได้ดีขึ้น ไม่แห้งเร็ว และไม่ต้องการให้น้ำบ่อยครั้ง

๔. อิฐแกร่งไฟ หรือกระถางแตก ใช้รองก้นภาชนะปลูก คือใส่ลงในส่วนล่างของภาชนะก่อนที่จะใส่อุสมน้ำคอกอนย่น จะช่วยทำให้ภาชนะปลูกระบายน้ำได้ดีขึ้น นอกจากนี้ยังช่วยให้อากาศผ่านเข้าทางก้นภาชนะได้สะดวกไม่อับทึบ

๕. ถ่าน ใช้ผสมกับขี้จุหรือกระถางแตก เนื่องจากถ่านช่วยดูดความชื้นและช่วยดูดแก๊สที่เกิดจากการเน่าเ็นำได้ดี ทำให้ขบวนการย่อยสลาย และลดอุณหภูมิภายในกระถางให้เย็น รากจะเจริญแข็งแรงดี

๖. ถ่านกระดูก มีบางคนนิยมใช้ถ่านที่เผาได้จากกระดูกสัตว์ ใช้ปนกับขี้จุหรือกระถางแตกด้วย โดยมีเหตุผลว่า ถ่านกระดูกมีคุณค่าทางอาหารต้นไม้อยู่ด้วยนับเป็นความจริงอยู่ เพราะกระดูกสัตว์มีองค์ประกอบสำคัญคือแคลเซียมออกซิฟอสเฟต ซึ่งเป็นธาตุอาหารต้นไม้อย่างหนึ่ง แต่กระดูกก็ไม่สามารถจะละลายเอาอาหารออกมาให้กล้วยไม้ใช้ในทันทีทันใดได้ ธาตุเหล่านี้จะเป็นอาหารกล้วยไม้ได้ทีละเล็กละน้อยในเมื่อ น้ำรดกล้วยไม้เป็นกรดอ่อน ๆ หรือเมือรากของกล้วยไม้จับถ่านกระดูก รากจะซึบถ่ายน้ำซึ่งมีคุณสมบัติเป็นกรดอ่อนๆ เพื่อละลายอาหารธาตุนำไปใช้เป็นอาหาร แต่การรดของเหลวกระดูกให้

ฉันทักเพอร์จะทำลายไขมันและโปรตีนที่แทรกซึมอยู่ตาม กระดูก เพอร์ มิให้
เป็นแหล่งเพาะเชื้อโรคต่อไป

นอกจากที่โตกลาวมาแล้วยังมีกายมะพร้าว ซึ่งนิยมใช้ปลูกและ
ซำกกล้วยไม้สกุลหวาย ซึ่งกันขว่าเป็นของดี เพราะหาได้ง่ายในบ้านเมือง
เรา ราคาถูก นอกจากนั้นกายมะพร้าวมาตากสอยเล็กน้อย ซึ่งกล้วย
ไม้ใช้เป็นอาหารได้ แต่ควรเลือกกายมะพร้าวที่แข็งและทน เช่น กาย
มะพร้าวสวน เพราะมีเส้นใยแข็งแรงทนทานได้ ๒-๓ ปี อย่าใช้กาย
มะพร้าวเกาะสมยอย่างที่เขาทำตามท้องตลาด เพราะผุเปื่อยเร็วมาก
พอกล้วยไม้กลางเวมจะตั้งตวงของรอปปลุกกันใหม่ สำหรับเครื่องปลูก
จำพวกอิฐหินกยงมี กววด และเฮโตท์ (Hay Dite) ซึ่งในต่างประเทศ
ใช้ใส่รองพนโตะสำหรับตั้งกระถางกล้วยไม้ แต่ถ้าจะนำมาใช้ใส่ในกระ
ถางปลุกก็ทำได้

ข้อสังเกตในเรื่องเครื่องปลุกกมอยู่อย่างหนึ่งว่า ถ้าหากเป็นสิ่ง
ที่หาได้ง่ายในบ้านเรา และมีราคาไม่แพง แต่มีคุณภาพดีพอ ๆ กยของ
ต่างประเทศ หรือแม้แต่คุณภาพจะด้อยกว่าเล็กน้อย แต่มีราคาถูกกว่า
มาก ก็ควรเป็นสิ่งที่อยู่ในข่ายการพิจารณา

๗. กระเชาสคา เป็นเครื่องปลุกออกอย่างหนึ่งที่ทำไ้ภายใน
บ้านเรา มีคุณสมบัติทนน้ำไ้มาก และใช้मतหันคยแต่งโตะสควก จึง
เหมาะแก่การใส่สำหรับปลุกกล้วยไม้เล็ก ๆ ที่แยกออกจากกระถางหมู

เพราะเห็นเป็นชนเล็ก ๆ ใต้สควก เหมาะแก่การอึดลงกระถางกล้วยไม้
อากาศที่ชอบความชื้นสูง เช่น ช้าง ก็ชอบปลูกด้วยกระเช้าสีดา เคษ
หรือเปลือกกวาง ๆ ที่เป็นขนเป็นเส้นของกระเช้าสีดา ใช้คลุมหน้ากระถาง
Vanda ไบรอนด์โตดี เพราะช่วยเก็บความชื้นไว้ที่โคน Vanda ได้มาก
แทนที่จะนำไปทิ้งเสียเปล่า ๆ กระเช้าสีดาเป็นเพนชันตหนึ่ง เกาะอยู่ตาม
ต้นไม้ริมหน้าต่างหรือลำธาร ตอนที่มีความชื้นสูง มีอยู่ทั่วไปในแถบป่า
ภาคเหนือเช่นเชียงใหม่ หรือทางแถบจังหวัดปราจีนบุรี จันทบุรี ฯลฯ

วิธีการปลูก

วิธีการปลูกเป็นขั้วจวบยาคัญอันหนึ่งที่ขงคยการเจริญเติบโตของ
กล้วยไม้ ถ้าผลของกล้วยไม้ใช้วิธีการปลูกที่ไม่เหมาะแก่กล้วยไม้ซึ่งตน
ทำการปลูก กล้วยไม้หนักไม่เจริญงอกงามเท่าที่ควร ดังนั้นผู้ปลูกกล้วย
ไม้จึงจำเป็นต้องศึกษาถึงความต้องการของกล้วยไม้แต่ละชนิด แต่ละ
สกุลที่ตนจะต้องเกี่ยวข้องด้วย ให้เข้าใจแจ่มแจ้งเสียก่อน

โดยปกติทั่วไป นักเลี้ยงกล้วยไม้เมืองไทยมักจะหลีกเลี่ยง
กล้วยไม้สกุล Cattleya และกล้วยไม้สกุล Dendrobium (หวาย) ไป
ไม่พ้น เพราะในบรรดากล้วยไม้สกุลที่ใช้เป็นการค้า หากไม่กล่าวถึง
Vanda แล้ว สองสกุลนี้นับว่าอยู่ในความนิยมกันอย่างแพร่หลาย เมื่อ
จะต้องกล่าวถึงวิธีปลูก ก็ขอกล่าวไว้ก่อนว่า สกุล Cattleya และ
Dendrobium นี้ มีการเจริญเติบโตแบบ Sympodial และมีระบบรากแบบ

กึ่งอากาศ (Semi-epiphytic) ดังได้อธิบายไว้โดยละเอียดแล้วในบทต้น
 ฉะนั้นการปลูกจึงควรปลูกด้วยภาชนะ ภาชนะดินเผา ส่วนเครื่องปลูก
 นั้น ใช้ขี้สับเป็นเหมาะที่สุด การปลูกแยกกันออกจาก จะเหมาะ กับ
 สกตทั้งสองดังกล่าวแล้ว ยังใช้กับสกตอื่น ๆ ได้อีกหลายสกต และ
 เป็นแบบที่นิยมใช้กันทั่วไป ในแทบทุกประเทศ จึงขอแนะนำมากล่าวไว้ใน
 ที่นี้ เพื่อประยุกต์ใช้ให้เป็นแนวทางต่อไป แม้หากจะมีการตัดแปลง
 เครื่องปลูกหรือวิธีการในภายหลัง ก็จะทำให้ไปโดยมีหลักเกณฑ์ยึด
 มั่นอยู่

ขนาดของภาชนะนี้ว่าสำคัญมาก ไม่ควรใช้ภาชนะที่ใหญ่
 หรือเล็กเกินขนาดของกล้วยไม้ เพราะจะกระทบกระเทือนความเจริญของ
 กล้วยไม้ การใช้ภาชนะใหญ่เกินไป กล้วยไม้จะงามช้า โดยเฉพาะ
 พวกที่มีการเจริญแบบ Sympodial เช่น Cattleya และหวาย จะเจริญ
 งอกงามได้ดกตอเมือรากงอกออกจากริมกระถางได้ เพราะบริเวณใจกลาง
 ภาชนะมีความเป็นกรดสูงกว่าตอนริมและได้รับอากาศน้อยกว่า ตอนริม
 ด้วย จึงสังเกตเห็นได้ว่าต้นไหนงอกงามก็จะเป็นต้นที่มรากจึบกระถาง
 แน่น ดังนั้นถ้าภาชนะใหญ่ รากก็ออกมาจึบกระถางได้ยาก ต้น
 กล้วยไม้ของเสียกำลังงอกรากออกมา และกล้วยไม้ต้นเล็กไม่เหมาะ กับ
 ขนาดภาชนะก็จะทนความเป็นกรดและความแฉะของภาชนะใหญ่ไม่ได้
 ดังสุภาภิตของนักกล้วยไม้ต่างประเทศกล่าวว่า ในการเลือกขนาดภาชนะ
 ปลูก ถ้าหากสงสัยในระหว่างภาชนะสองขนาด ขอให้เลือกขนาดเล็ก

ไว้ก่อนจะดีกว่า เพราะถ้าขนาดกระถางเล็กเกินไปดินน้อยไม่ให้โตย
อะไรเลย นอกจากจะเล็กมากเกินไปจนกระทั่งเก็บความชื้นไม่พอแก่ความ
ต้องการของกล้วยไม้สำหรับการแยกหน่อโตกล้วยไม้แล้วในหัว ขอบ เรือง
การขยายพันธุ์ กล้วยไม้ จึงจะไม่ขอนำมากล่าวในที่นอก จะขอกล่าว
เฉพาะการปลูกแต่อย่างเดียว

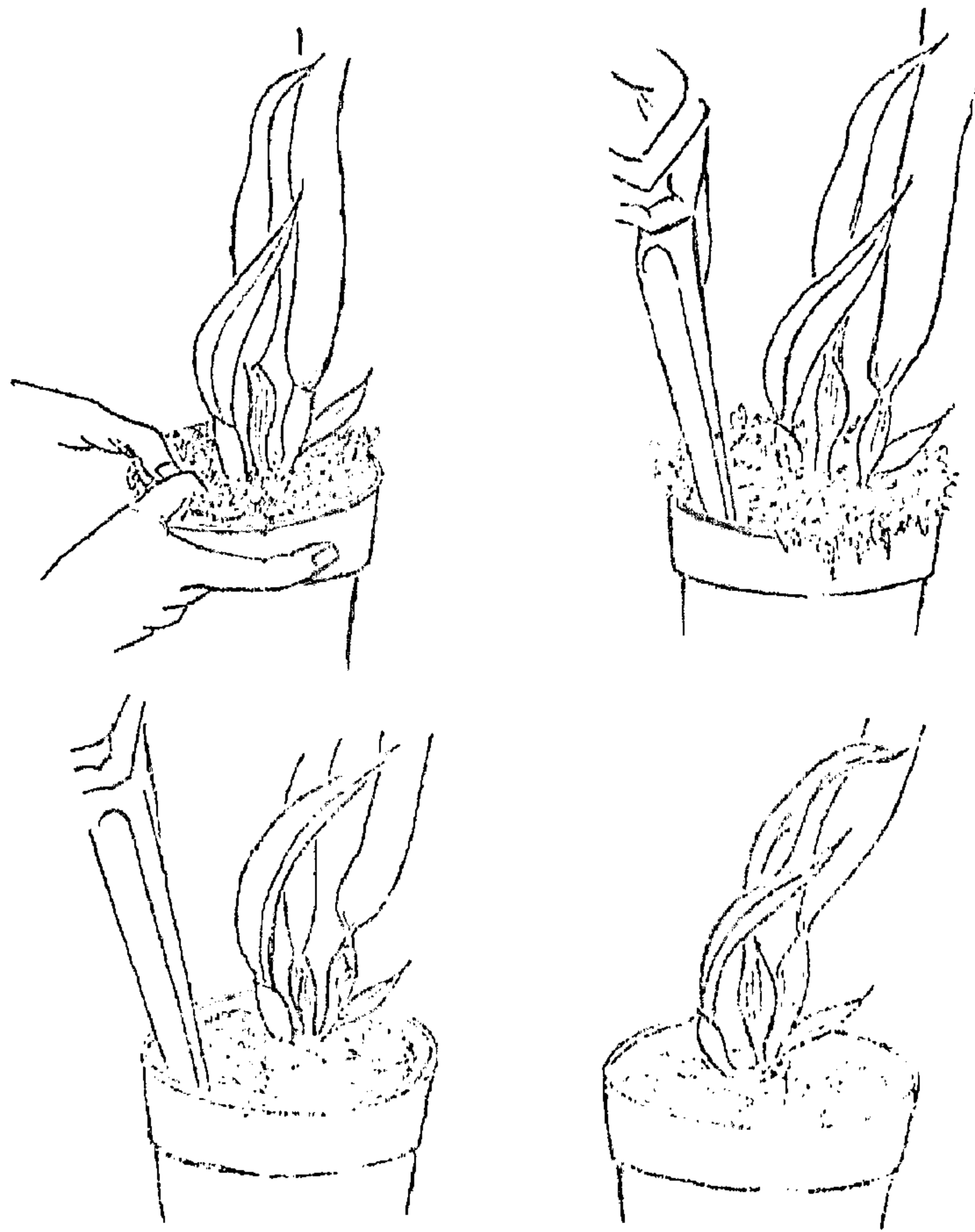
๑. ขนาดกระถางที่เหมาะสมแก่กล้วยไม้สกุล Catuloya และหวาย
นั้น ใช้วัดเส้นผ่าศูนย์กลางของปากกระถางเป็นหลัก โดยถืออัตราส่วน
ดังนี้ เส้นผ่าศูนย์กลางของปากกระถาง ๑ ส่วนต่อความสูงของกล้วย
ไม้ ๒ ถึง ๓ ส่วน (๑:๒ ถึง ๑:๓) หรืออาจเกินก็ได้ แต่ไม่ควรทำ
กว่านี้สำหรับกล้วยไม้ขนาดปกติ แต่ถ้าเป็นลูกกล้วยไม้ข่อนที่พึ่งแยก
จากกระถางหมักอาจใช้อัตราส่วน ๑:๑ ก็ได้

๒. สำหรับกล้วยไม้ธรรมชาติโดยไม่กล่าวถึงลูกผสมกล้วยไม้
อื่น ให้ใช้กระถางแตกทยเป็นชั้นใหญ่พอสมควร ให้ลงกับกระถาง
โดยวางเรียงตามท้องเพื่อให้กระถางระบายน้ำได้ดี และอากาศผ่านได้
สะดวก

๓. ชั้นถาดขุ่นมา ใช้กระถางแตกผสมกับถ่าน (ขนาดธรรมชาติ
ไม่เล็กและไม่ใหญ่เกินไป) ให้มีระดับสูงสุดประมาณไม่เกิน ๒ ใน ๓
ของความลึกของกระถาง

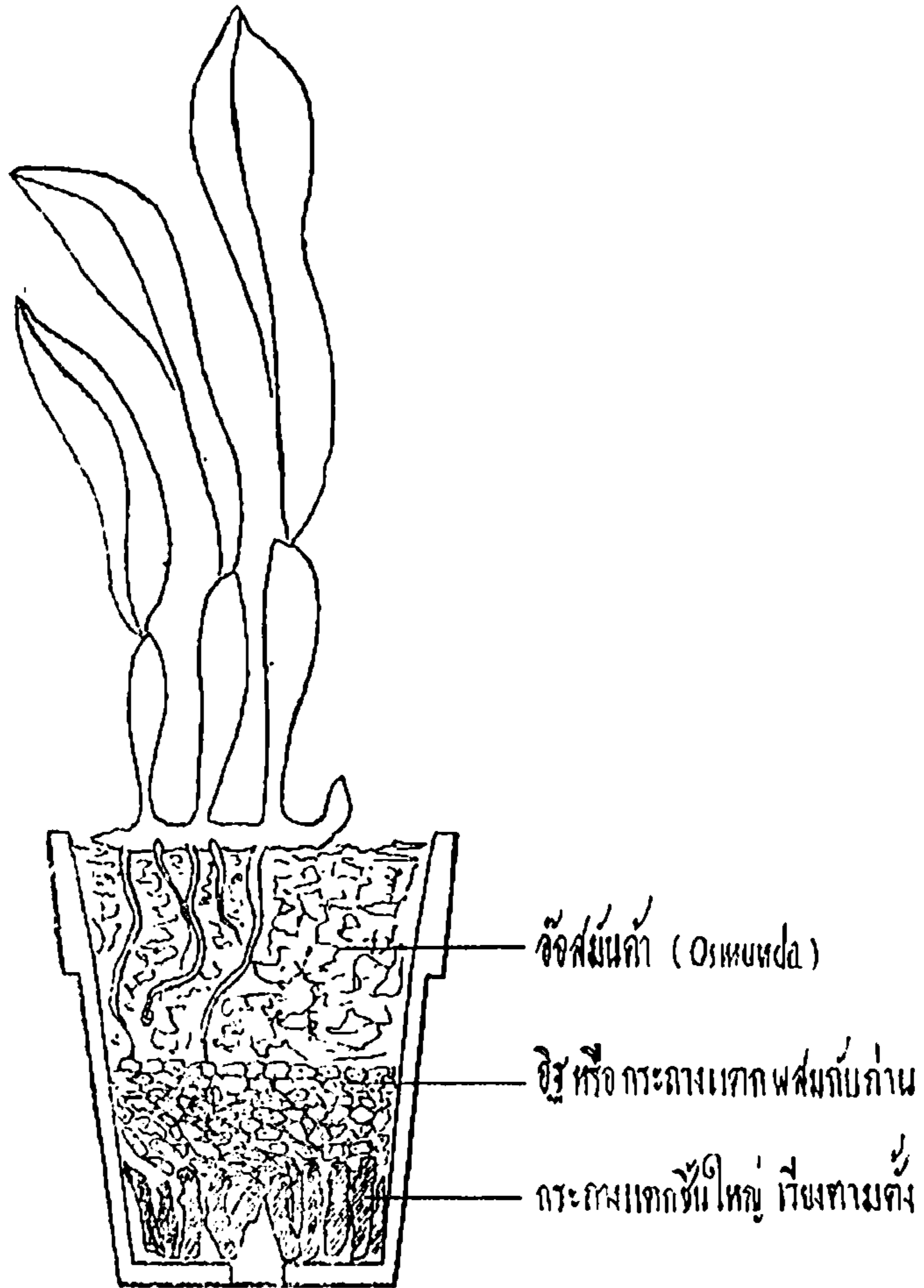
๔. ชั้นบนสุดควยขอสมนภา วัชพืชกระตาดึงนคอ ถาดขอ
มันค่าของเดิมที่คคอยู่กักรากกล้วยไม้ขคอยู่ ก็ไม่ต้องเอาออก เพียง

แต่วางต้นกล้วยไม้ลงในกระถางโดยหันหลังไม่ให้ชดกบขอยกระถางด้าน
 หนึ่ง ให้ด้านหน้าไม่มีทิวา่งเพื่อให้หน่อใหม่เดินออกไปข้างหน้าเรื่อย ๆ
 เพราะโดยปกติไม้จะเดินหน้าไปตลอด การวางหลังไม้ชดกบขอยกระถาง
 จึงได้สำหรับการเจริญข้างหน้ามาก แต่ระวังอย่าหันหลังไม้ไปชิดตรง
 รุสำหรับรอยลวดเขวนเข้า เพราะเวลารอยลวดจะทำให้ปลายลวดแทง
 กล้วยไม้หรืออาจรื้อไม้ได้เลย ถ้าเครื่องปลูกเต็มผลให้เขาออกทิ้งให้หมด
 ใช้กรรไกรคม ๆ ขลิบรากเก่า ๆ ออกบ้าง เหลือไว้พอยกเครื่องปลูก
 ขยักพอแล้ว ตัดข้อสมันตาเป็นชิ้น ๆ ยาวประมาณ ๑ นิ้ว เขาส่วน
 หนึ่งของข้อสมันต้ายกชอกไว้ตามช่องระหว่างราก เพื่อกันมิให้ราก
 เข้าไปรวมติดกันเวลาออก เขาข้อสมันตาออกส่วนหนึ่งให้มรื้อย ๆ ราก
 แล้ววางลงให้หลังไม้ชดกบขอยกระถาง ข้อสมันตาทเหลือ ให้เอา
 มอกลงไปข้างหน้าหลาย ๆ ครั้ง แล้วก็นามารวมกันอีก เพื่อให้เส้น
 เรียงกัน เวลาออกให้เส้นตั้งขนเพื่อจะทำให้ระบายน้ำได้ดี การออก
 ให้ข้อมรื้อยนอกเข้าไปโดยมรื้อย โดยเฉพาะทางด้านหน้าไม้ เมื่อเห็นว่า
 แน่นจนไม่สามารถใช้มือออกได้ ก็ใช้ไม้สำหรับออก โดยเขาปลวกล้วยไม้ส่วน
 ที่แหลมเป็นปากฉลามออกข้อสมันตาลงไปเรื่อย ๆ กระถางออกแล้วงคเขาหา
 ตอนกลางของกระถาง เมื่อเห็นว่าแน่นพอสมควรแล้ว ก็เป็นอันใช้ได้ จะ
 ทกลองโตโดยล่องหวตกล้วยไม้ขึ้น ถ้ากระถางติดขนมาด้วยกันย ใต้ได้
 แล้ว

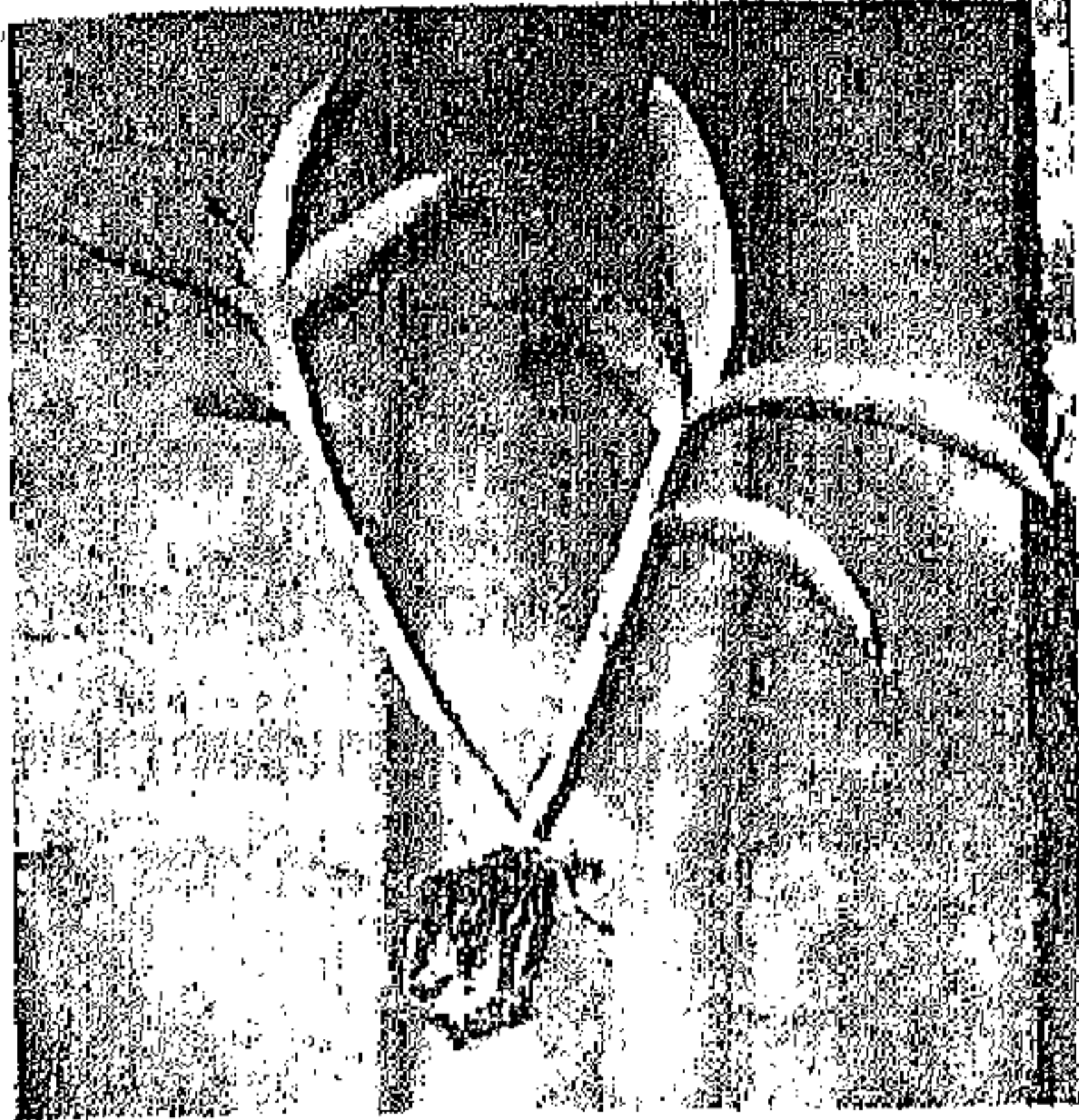
ภาพแสดงวิธีการปลูกด้วยออสมันต้า

ก. การปลูกด้วยวิธีกับถ่าน เป็นการปลูกที่ประหยัดมาก เพราะ
 สำหรับใช้กับการปลุกกล้วยไม้เพื่อตัดดอกเป็นการค้า เพราะช่วย ประหยัด
 ทุนในถ่านเคืองปลูกได้มาก นอกจากนั้นยังเหมาะแก่การปลุกกล้วยไม้
 ชนิดต้นใหญ่เช่น หวายจำพวกลูกผสมเซอราโทเขียมและแวนต้า

แผนผังกระถางกล้วยไม้ปลูกเสร็จแล้ว

ใบร่วงเพราะจำเป็นจะต้องปลูกลง กระถางใหญ่ เป็นการ หมดยุคของ เครื่อง
 ปลูกมากและจำต้องวางกองแทนการแขวน การปลูกด้วยวิธีนี้ก็ช่วย
 ทำให้กระถางหนัก เมื่อถูกลมพายุพัดแรงจะไม่ล้มง่ายสำหรับหวาย

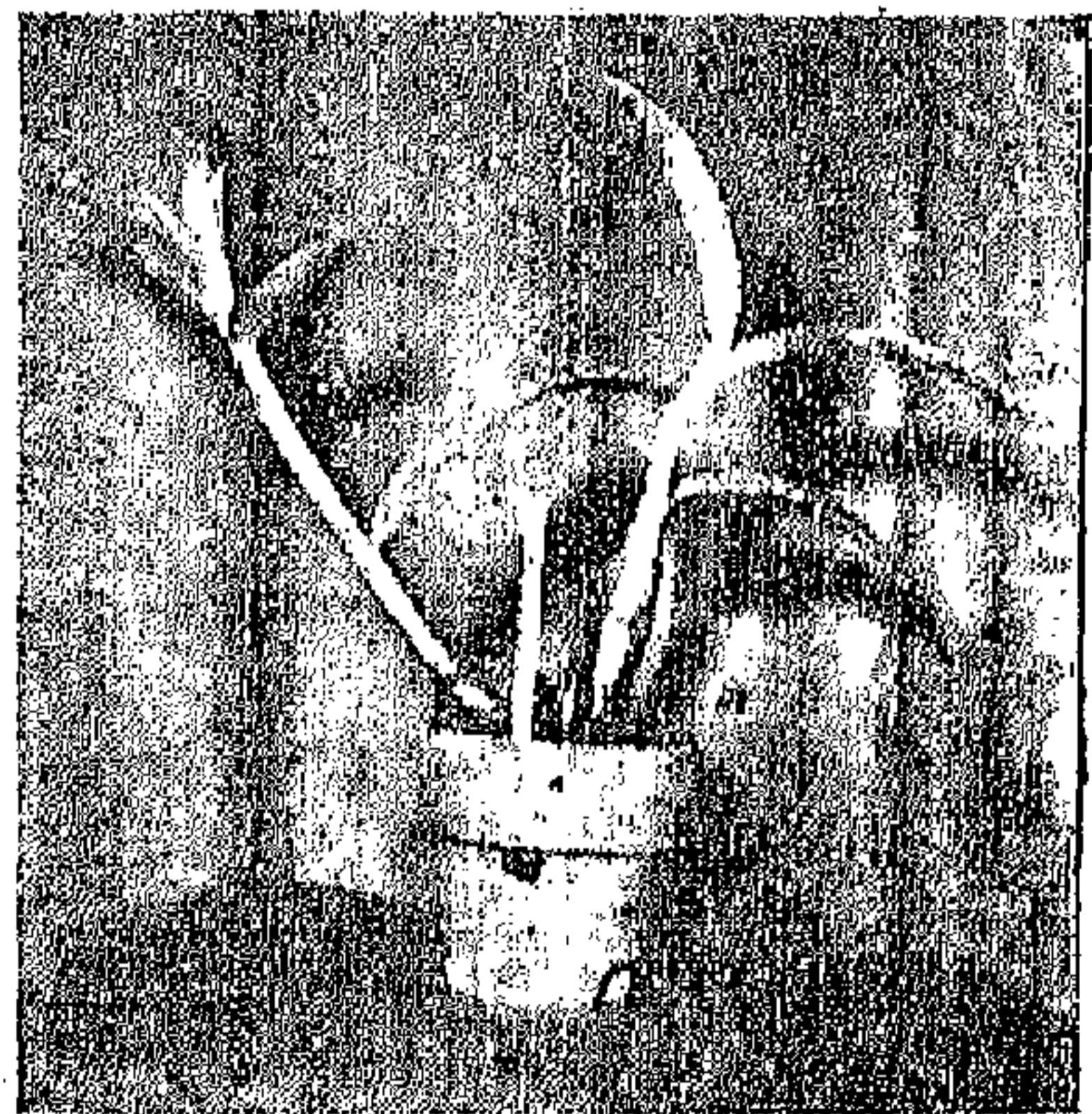
ภาพแสดงกล้าไม้สกุลหวายระยะที่เหมาะสมแก่การย้ายปลูกใหม่ ถ้าหน้าเจริญเติบโตเกือบสุดลำ มีรากพอสมควร รากเก่าควรใช้กรรไกรตัดแต่งให้เหลือพอสมควร

ภาพแสดงการอัดออสมันต้าเพื่อปลูกกล้าไม้กระถางควรมีขนาด ไม้ใหญ่หรือเล็กเกินไปครึ่งล่างของ กระถาง บรรจุ ด้วย กระถาง แหะ และถ่าน

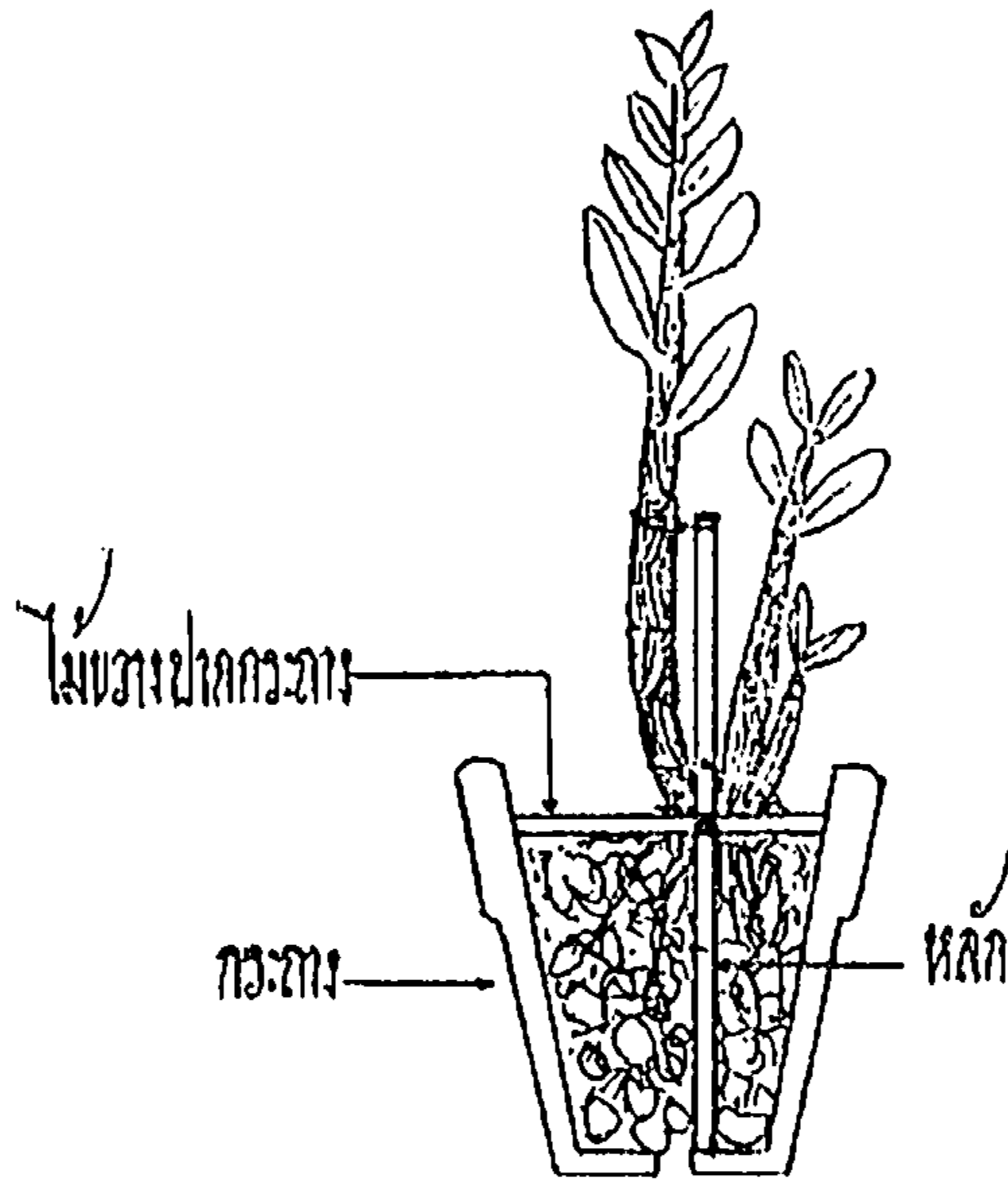

ภาพแสดงการอัดออสมันต้าระยะที่ต้องใช้ไม้อัด คือหลังจากอัดด้วยมือ จนกระทั่งกิ่งมือแล้วจึงใช้ ไม้อัดลงไปจนออสมันต้าแน่น

ภาพแสดงต้นกล้าไม้ที่ ปลูกด้วย ออสมันต้าเสร็จเรียบร้อยแล้ว ถึงสำคัญอีกอย่างหนึ่งก็คือ การเขียนชื่อกล้าไม้ติดป้ายไว้ด้วย

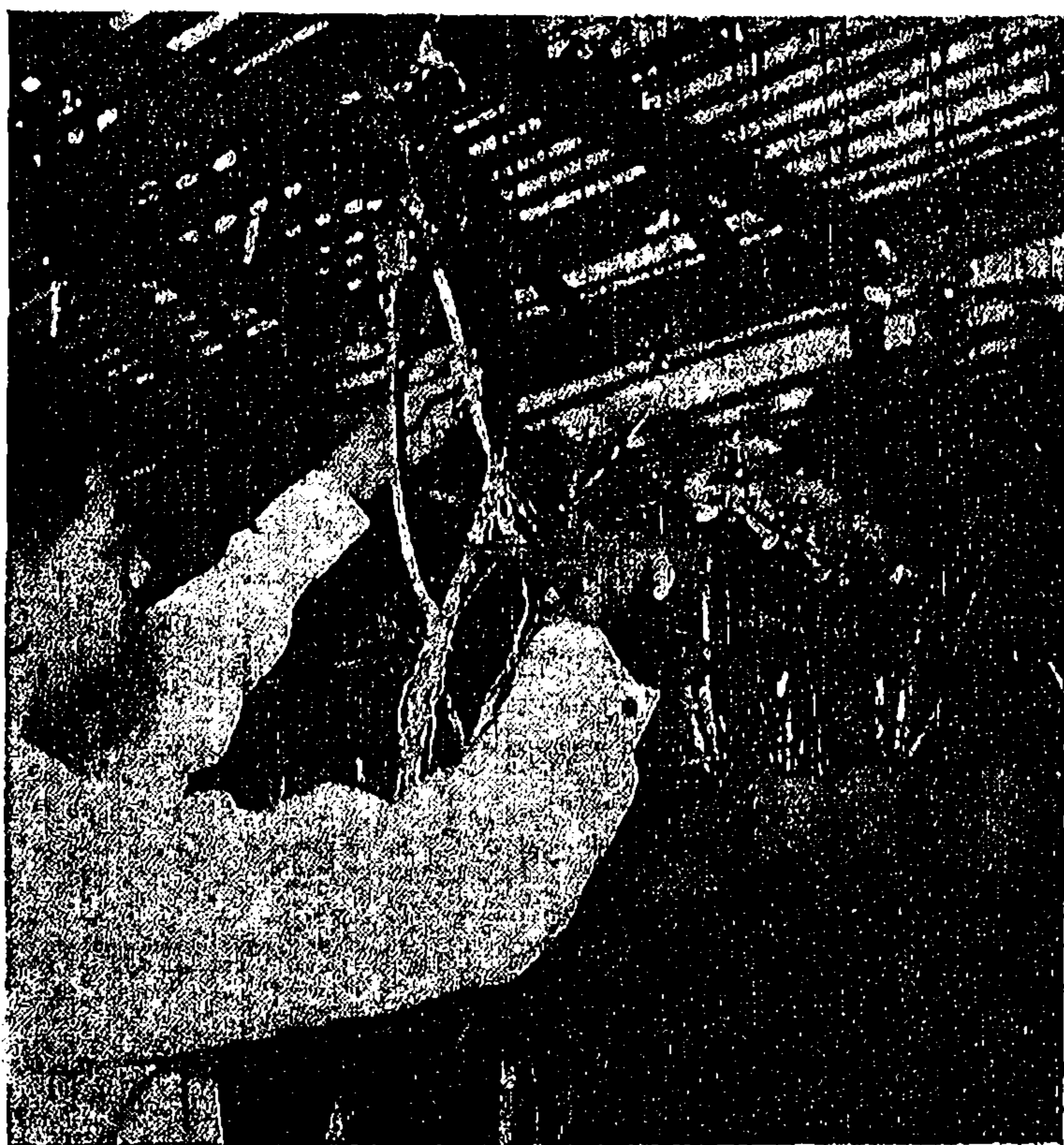
และแคทลียาก่อนปลูกจำเป็นต้องมีหลักชั่วคราว ยึดลำให้แน่น อยู่ในที่ใน
 ระหว่างหลังจากปลูกใหม่ ๆ เพราะรากยังไม่เกาะ กระจ่าง หากถูกลมพัด
 อาจทำให้ต้นล้มถอนออกจากกระจ่างได้ หลักที่ใช้ควรใช้ไม้ไผ่หลาว
 กทมคะเนขนาดให้แข็งแรงพอสมควร ควรมีไม้วางขวางตัดก้นปาก

ภาพการปลูกหวายด้วยอิฐกับถ่าน

กระจ่างเสียบก่อนแล้วจึงเอาหลักตั้งลงในกระจ่าง ใช้เชือกผูกหลักให้ติดกับ
 ไม้ขวางนั้นให้โคนหลักยันกับก้นกระจ่างพอดี ไม้ขวางจะช่วยยันขอบ
 กระจ่างและยึดหลักให้แน่นอยู่กบที่ สำหรับอิฐกับถ่านที่จะใส่ในกระจ่าง
 นั้น ครึ่งล่างของกระจ่างควรใช้กระจ่างแตกชั้นใหญ่ ๆ วางเรียงตามก้น
 สลักกับถ่านเล็กน้อย เพื่อให้ก้นกระจ่างโปร่งระบายน้ำได้สะดวก ส่วน

ครึ่งบนใช้วัสดุผสมถ่านกอนเล็กลงบนสก็ใช้กอนเล็กขนาดไม่เกิน ๑ ซม. ถ้าจะใช้ส่วนผสมโรยที่ผิวบนควรจะช่วยทำให้เครื่องปลูก มีคุณสมบัติเกี่ยวกับความชื้นในดินหรือมีอินทรีย์ใช้ถ่านกอนขนาดเล็กลง ๆ โรยคลุมผิวหน้าให้หนาประมาณ ๑ ซม. จะช่วยให้รากไม้เลี้ยงง่าย และป้องกันโรคโคนเน่าได้ก็เพราะถ่านมีคุณสมบัติช่วยดูดแก๊สและของเสียได้ แต่ต้องร่อนเอาถ่านที่เป็นฝุ่นผงออกให้หมด และเมื่อโรยถ่านแล้วผิว

ภาพแสดงการตัดตะเกียงหวายจากต้นเดิม

บนของเครื่องปลูกต้องไม่สูงจนกระทั่งกลบตาที่โคนลำเพราะอาจทำให้ทำ
หรือหน่อที่แตกใหม่เน่าได้ง่าย เมื่อปลูกเสร็จแล้วให้ใช้มือคยกระถาง
หลาย ๆ ครั้งเครื่องปลูกจะยุบตัวแน่นออกเล็กน้อย ถ้าหากผิวของเครื่อง
ยุบต่ำลงไปมากก็ให้เติมเครื่องปลูกลงไปจนกระทั่งพอดกยโคนลำ

ข. ปลูกด้วยก้ามมะพร้าว หมายถึงการปลูกด้วยกระถางดิน
เผาที่อกกายมะพร้าวนั้นเองก่อนปลูกต้องเอากระถางอกกายมะพร้าวเสีย—
ก่อน ครึ่งล่างของกระถางใส่อิฐและถ่าน ส่วนครึ่งบนใช้ก้ามมะพร้าวอัด
เรียบตามก้นจนแน่นแล้วกดลงไปให้ก้ามมะพร้าวชนกับอิฐพอดี เอามือ
คย ๆ ปากกายมะพร้าวให้เรียบเสมอกันขอบกระถาง ส่วนปากกระถาง
ที่อกเสร็จแล้วนำไปแช่น้ำให้ก้ามมะพร้าวอมน้ำสัก ๒ วัน จึงจะนำไปใช้
ปลูกหว่ายได้ เมื่อเริ่มลงมือปลูกให้ใช้เหล็กปลายแหลมแบน หรือปลาย
ไขควงแคะโดยรอบเพื่อเอากายมะพร้าวชน แต่ต้องระวังอย่าให้ก้าม
มะพร้าวแยกออกจากกัน เพราะจะทำให้มีรูปลกระถางอตกถยคยกลง
ไปอีกไม่ได้ เราจะต้องกันไว้โดยการเอามือคยคยรอบกาย มะพร้าวไว้ใน
ขณะที่กายมะพร้าวถูก แงะสูง ขึ้นจาก ปาก กระถาง เสร็จ แล้ว จึง คย ๆ
พิจารณาการรอยแยกของกายมะพร้าวตรงหน้าคยคยเลือกเอารอยที่ ใกล้เส้นผ่า
กลางมากที่สุด แยกรอยนั้นออกแล้วเอาโคนหว่ายสอดลงไปให้รากลง
ไปในรอยทั้งหมด แต่ให้โคนลำตั้งชยขึ้นผิวกายมะพร้าวพอดี แล้ว
จึงยบกายมะพร้าวให้หน้าบรากหว่ายให้แน่นใช้รูปเค็ม กอกกายมะพร้าว

ลงในกระถางตามเดิมก่อนที่ใส่กายมะพร้าวกลงในกระถาง ให้เหยียบ
 เขาอีฐุกั้นกระถางออกทั้งสองเล็กน้อย เพื่อเวลาตกกายมะพร้าวลงใน
 กระถางผิวบนของกายมะพร้าวจะไต่ต่ำกว่าขอบกระถางเล็กน้อย ถ้าผิว
 หน้าของกายมะพร้าวเสมอกับขอบกระถางเวลารคนำ น้ำจะไหลลงขอบ
 กระถางไปมากกว่าที่ไหลซึมผ่านกายมะพร้าวลงไป

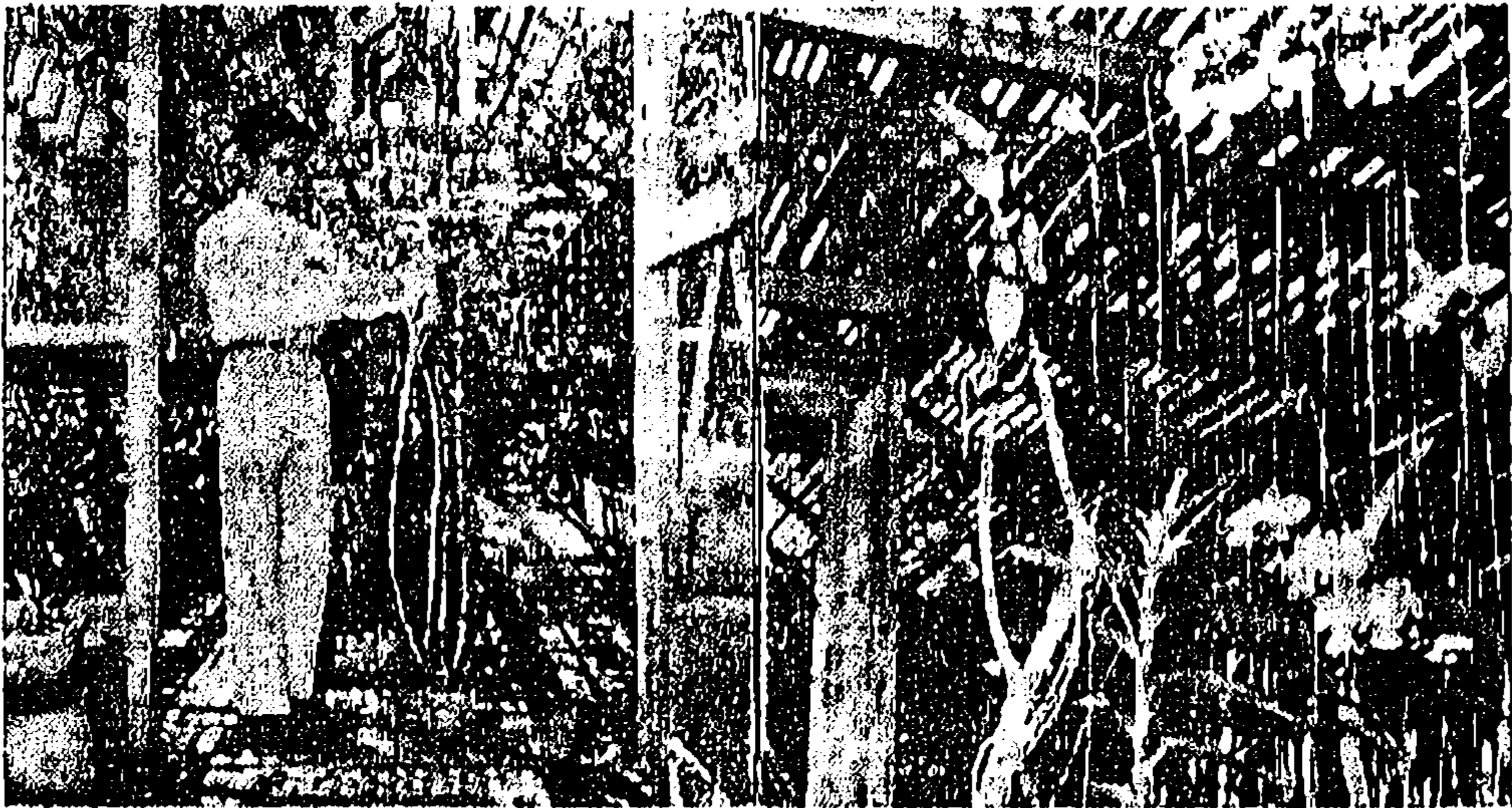
ภาพแสดงการปลุกตะเกียงหวายลงในกระถางอัดกายมะพร้าว

ภาพแสดงตะเกียงหวายที่ปลุกลงในกระถางอัดกามมะพร้าว
 เรียบร้อยแล้วจะเห็นว่าต้องกดกามมะพร้าวให้อยู่ในระดับต่ำกว่า
 ขอบกระถางเล็กน้อย

ค. แบ่งแยกตะเกียง (Off-set Division) นำไปปลุกวิธีนี้ส่วน
 มากใช้กับกล้วยไม้สกุลหวาย โดยเหตุที่หวายสามารถแตกตะเกียง

ขนตามตาซึ่งอยู่ตามขอบบน ๆ ของลำลูกกล้วยใต้ ต้นอ่อนที่เกิดขึ้นจาก
 ทาตามข้อหนึ่งข้อใดของลำลูกกล้วยของหวาย เราเรียกต้นอ่อนนั้นว่า
 “ตะเกียง” ตะเกียงนี้ในครั้งแรกจะสังเกตเห็นเป็นหน่อเล็ก ๆ แดงออก
 มาจากข้อตอนข้างลำหรือข้างเป็นทาบที่ปลายลำใต้ ทั่วไปหน่อจะยาว
 ออกและปรากฏใบที่ปลายและมีรากออกที่โคนหน่อ ถ้าหากเราปล่อยให้
 วัฏจักรดำเนินโดยไม่แยกเอาไปปลูก เมื่อลำแรกของตะเกียงแก่จัดแล้ว
 ก็จะแตกหน่อจากโคนตะเกียงเป็นลำที่สองใต้.

ภาพตะเกียงกล้วยไม้

สาเหตุที่หวายแตกตะเกียง มีอยู่หลายประการด้วยกัน คือ :-

๑. เป็นลักษณะประจำพันธุ์ หวายบางต้น ชอบแตกตะเกียง
 แม้ว่าสาเหตุที่เกิดจาก ลักษณะประจำพันธุ์ นี้โดย มากมัก เป็น ตะเกียงที่

เจริญต่อจากยอดของลำหน้างแลดูคล้าย ๆ กับเป็นลำลูกกล้วยซึ่งลำที่
 อยู่นั้นอยู่อย่างที่เราเรียกกันว่า " ค่อยออก " ลักษณะที่ค่อยออกนี้ไม่ใช่
 ลักษณะดีเพราะจะทำให้ใบที่ออกข้างล่าง แทนที่ลำหน้างเจริญสู่ลำ
 ควรจะออกดอกกลีบเจริญเป็นลำใหม่ต่อไปอีก นอกจากนั้นแม้ว่า
 ลำยอดจะให้ดอกก็มักใบที่ออกที่ไม่ค่อยสมบูรณ์ กลีบดอกหงิกและแฉะ
 แกร่น ยางที่ลำยอดเลยทำหน้าที่แทนงานดอกเสียเองเลยก็มี คือ
 ออกดอกตามซอกใบของลำยอดเลยที่เกี่ยว หวายต้นโตมีลักษณะเช่น
 นั้นแม้จะแยกไปปลูกต่อไปอีกก็คงแสดงลักษณะเช่นนั้นต่อไปโดยเฉพาะอย่าง
 ยิงหลังจากแตกหน่อในฤดูร้อน หน่อจะเจริญเป็นลำลูกกล้วยแข็งแรง
 ไปสู่ลำในราวกลางหรือปลายฤดูฝน ซึ่งในระยะนั้นความชุ่มชื้นและ
 ฝนฟ้าอากาศยังเหมาะแก่การเจริญเติบโต แทนที่ควรจะออกดอก ความ
 สมบูรณ์เกินไปทำให้แตกยอดเป็นลำใหม่ต่อไป นอกจากยังเจริญลำลูก
 กล้วยแก่แล้วลำในฤดูหนาวจึงจะผลิตช่อดอกโดยตรง เพราะความ
 สมบูรณ์ของสิ่งแวดล้อมไม่เหมาะแก่การเจริญเติบโตต่อไป เมื่อทราบ
 สาเหตุเช่นนั้นแล้วเราก็อาจแก้ไขได้บ้าง คือให้สังเกตดูว่า พอลำหน้าใกล้
 จะแก่สู่ลำ เราจึงควรให้ปุ๋ยและเพลากวาร์ให้น้ำลงก็อาจช่วยได้

๒. การเจริญเติบโตในส่วนใหญ่อิงขั้วต้นแล้ว เรา เคย
 กล่าวกันว่าลำหน้าของหวายที่เกิดขึ้นใหม่ จะโต แล่งสูง กว่า ลำหลัง ตาม
 ลำค้ำ แต่ไม่ใช่หมายความว่าถ้าเราเลี้ยงหวายต้นนั้นให้งามอยู่เรื่อย ๆ

ลำหนาทงออกท่อ ๆ ไปจะสูงขึ้นไปจนแลไม่เห็นยอด ความวิ่งการเจริญ
 เทียบโดยอ้อมมีลักษณะจากลักษณะประจำพันธุ์ ของแต่ละชนิด เมื่อ
 เจริญถึงขีดสุดแล้วจะไม่เจริญต่อไปอีก เช่น หวายมาคามาปอมปาคัวร์
 ถ้าเราเลี้ยงมาตั้งแต่ลำยังมขนาดเพียง ๒ นิ้วฟุต ลำหนาทแตกใหม่มักจะ
 สูงกว่าลำเดิมขึ้นไปอีก พอแก่กล้าที่ ๖ หรือที่ ๗ อาจสูงถึงหนึ่งเมตร
 ครึ่ง ตอนลำใหม่จะไม่เจริญสูงไปกว่านั้นอีก แต่ลำหลัง ๆ จะเริ่มแตก
 ทะเกียงเพอระบายน้ำเลี้ยงและหาทวง ขยายพันธุ์ เป็นต้นเล็ก ๆ เจริญเทียบ
 โตต่อไปอีกในขณะที่ต้นเดิมแก่เต็มที่แล้ว

๓. ได้รับอันตรายจากสาเหตุบางอย่าง เช่น ไทรมีเชื้อโรค
 ทำให้โคนส่วนเหนือเครื่องปลูกเน่าหรือเสียหาย ส่วนกลางหรือปลาย
 ลำยังก็อยู่ก็จะแตกทะเกียง หรือบางที่ส่วนล่างของลำถูก กล้วยถูกลม
 พายุ หรือถูกแรงกระแทกกระแตกหักแต่ยังก็อยู่ก็อยู่กับต้นเดิม ส่วนหัก
 ก็แตกทะเกียงโตเช่นเดียวกัน บางที่ส่วนโคนลำตรงรอย ต่อระหว่าง
 ลำต่อลำแห้งหรือผเนองจากลำหลังแก่มากโดยมีไต่เคยกัดแยกเลย เมื่อ
 รอยต่อผทางส่งน้ำเลี้ยงก็จะถูกตัดขาดออกจากกัน ลำหลังซึ่งไม่มีใบ
 และรากใช้การไม่ได้ก็จะตองหาทางขยายพืชพันธุ์ โดยถาวรแตกหน่อหรือ
 แตกทะเกียงเพื่อต้องการดำรงพันธุ์ อยู่ต่อไปมิให้สูญ ดังนั้น การแตก
 ทะเกียง ผักปอกดีของ ลำหลังจึงอาจ เป็นเครื่อง เตือนให้เรา ตรวจตราดูให้
 ละเอียดถี่ถ้วนว่าที่โคนลำอาจได้รับอันตรายจากสาเหตุหนึ่ง สาเหตุใดก็ได้

ขนาดที่อยู่ในกระถาง

ขนาดกระถางเดี่ยว จากซ้ายไปขวา
ขนาด 1 1/2" ขนาด 2" และขนาด
3" ตามลำดับ (สเปกที่เห็นข้างล่าง
ระยะช่องละ 1 นิ้ว)

ขนาดออกดอก (ซ้าย) และขนาดที่เห็น
ดอกแล้ว (กลางและขวา) ตามลำดับ

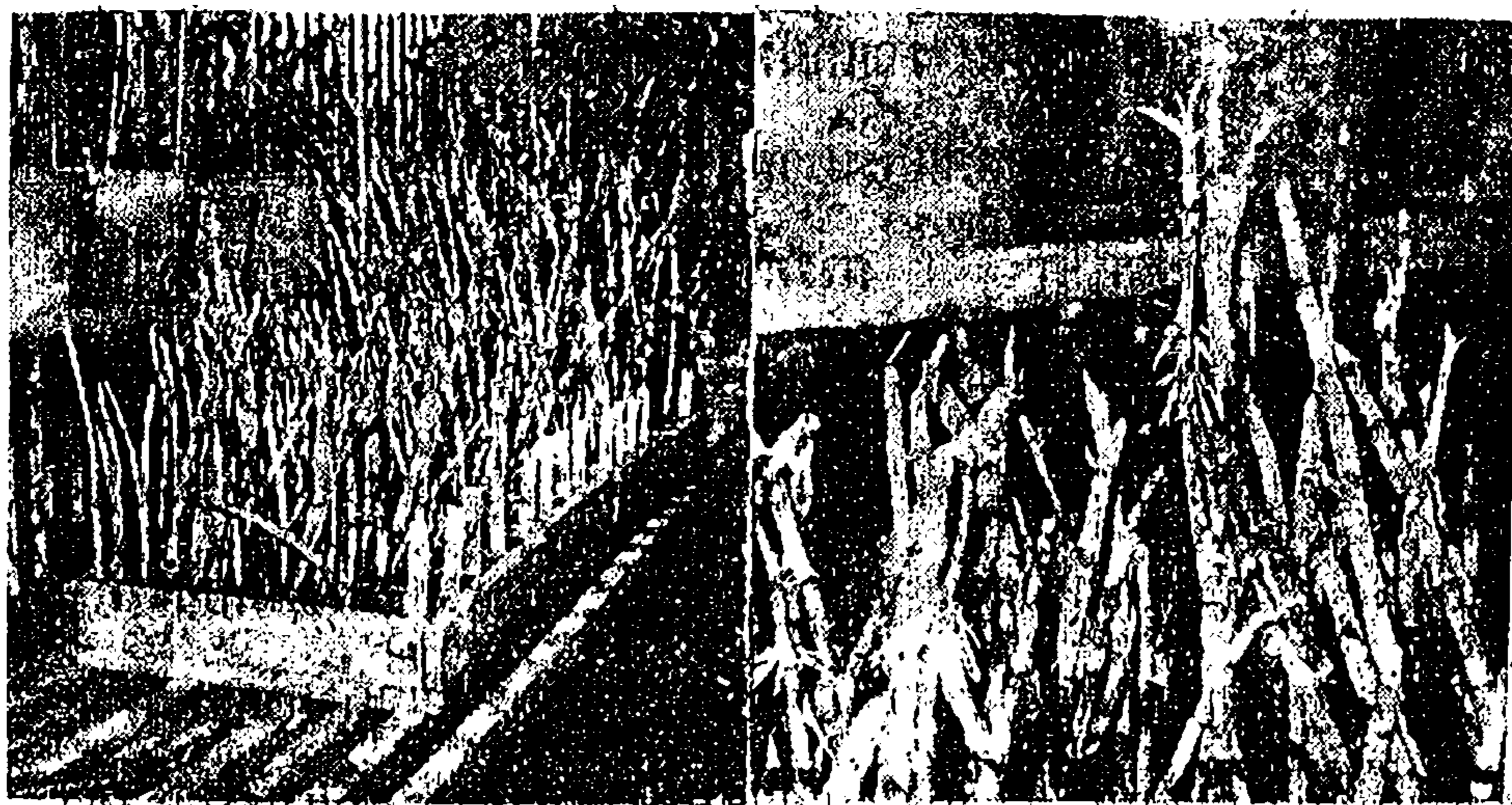
แม้บ้างที่เครื่องปลูกเสียก็อาจทำให้หวายชงักการแตกหน่อตามปกติ แต่
กลับแตกตะเกียงแทนก็มี

๔. ความสมบูรณ์แข็งแรงมากเกินไป ก็อาจ ทำให้หวาย
แตกตะเกียงได้ในขณะเดียวกันกับการแตกหน่อที่โคนลำ ยิ่งเป็นหวาย
ต้นที่มีนิสัยชอบแตกตะเกียงทั้งได้ กล่าวไว้แล้วในข้อ ๑ เมื่อได้รับการ
เลี้ยงดูสมบูรณ์เต็มที่จะแตกตะเกียงไ้เรื่อย ๆ

๕. การให้แสงแดดจัด ก็เป็นอีกข้อหนึ่งที่จะช่วยให้หวายแตก
ตะเกียงได้ง่าย แต่มักจะปรากฏกับหวายขนาดกำลังให้ดอกและลำหลังๆ
มักจะมีอาการเหี่ยวเหลือง

การตัดตะเกียงออกปลูกนั้น ก่อนอื่นต้องสังเกตว่าตะเกียงนั้น
ออกรากแข็งแรงและใกล้จะเจริญเต็มที่แล้วหรือยัง ถ้าหากสังเกตเห็น
ตะเกียงเจริญจนจะถึงขีดสุดและมีรากแข็งแรงพอสมควรแล้ว จึง ดำ เนิน
การตัดเพื่อนำไปปลูกได้ การตัดตะเกียงไปจากต้นเดิมควรตัดให้มี
ชิ้นส่วนของลำเดิมตัดไปเล็กน้อย คือตัดที่ลำเดิมให้ต่ำกว่าโคนตะ-
เกียงลงมาประมาณหนึ่งนิ้วฟุต เนื่องจากแต่แรกตะเกียงนั้นอาศัยน้ำเลี้ยง
จากแม่ การตัดใหม่ส่วนของลำแม่ตัดไปบ้างก็เพื่อช่วยให้ตะเกียงใหม่
มีโอกาสรู้สึกตัวก่อนที่จะหาอาหารด้วยตัวเอง นอกจากนั้นถ้าหากแผลรอย
ที่ตัดจะเกิดการเน่าขึ้นตะเกียงก็จะไม่เป็นอันตราย เมื่อตะเกียงเจริญทั้งตัว
ก็แล้ว นานไปชิ้นส่วนของลำแม่ที่ตัดมาก็จะแห้งหลุดไปเอง การปลูก

ตะเกียงหวายให้โตผลจริง ๆ นั้น หลังจากตัดตะเกียงจากลำแม่แล้ว
 จำเป็นต้องนำไปปลูกลงไว้ในกระบะอศิกายมะพร้าวปักไว้ครึ่งหนึ่งก่อน โดย
 ผึ่งชั้นส่วนของลำแม่ให้มอดในรอยต่อของก้ามมะพร้าวคะเนกว่า โคนตะ-
 เกียงแนยติดเสมอกับก้ามมะพร้าวพอดี นำกระบะไปตั้งไว้ในเรือนกล้วยไม้
 รกน้ำบำรุงอย่างปกติ เมื่อตะเกียงเจริญทั้งตัวและแตกลำใหม่แข็งแรง
 จวนจะสุกลำก็ยกไปปลูกลงได้ แต่ถ้ายังอ่อนโยไปตรงก้นดูหนาวก็สามารถ
 ปล่อยให้ตั้งไว้ในกระบะก้ามมะพร้าวจนกระทั่งแตกลำที่สามและจวนสุกลำก็ยก
 ไปปลูกลง หรือถ้าหากหลังจากตัดตะเกียงลงปลูกลงในกระถางอศิกาย
 มะพร้าวได้ การนำเอาตะเกียงที่ตัดใหม่ ๆ ลงปลูกลงในกระถางอศิ-
 กอสู มั่น ค้า โดย ตรง ก็ ไม่ จำ เป็น ต้อง นำ ลง ลง ซ้ำ ใน กระ บะ ก้าม มะ พ ร าว

ภาพกะปะชำ

นั้น ทะเกียงระทั่งควรวากว่าที่ปลกลงกระถางอศิกายมะพร้าว หรือชำใน
กระบะอศิกายมะพร้าวเสียบก่อนแล้วจึงยกไปปลูกในกระถางอศิกอสมนค้ำอก
ท่หนง

การปักชำในกระบะกามมะพร้าว ลำหลังของหวายที่แก่
มาก ๆ ที่ง่ไปหมกแล้ว รากผสมคแล้วก่อนที่จะแห้งตายไปเฉย ๆ โดย
ไว้ระโใบชนี่ เราอาจค้แยกออกเป็นลำเดี่ยว ๆ แล้วปักชำในกระบะกาม
มะพร้าวที่จะสามารถแตกหน่อจากข้อหนึ่งข้อใดของลำหรือหลาย ๆ ข้อก็ได้
ถ้าหากเป็นลำที่ไม่แก่มากนักเช่นไม่เกินลำที่ ๕ หรือ ๖ น้ดอยหลังไป
จากลำหน้า เราก้อาจใช้วิธีค้แยกลำหลังแล้วทิ้งไว้ให้แตกหน่อใน กระ
ถางเช่นที่ไค้กล่าวมาแล้วในข้อ ก. ได้ แต่อย่างทีลำแก่มาก ๆ คาค้โคน
ลำหน้าอาจแห้งไปหรือถูกศัตรูทำลายเสียหาย บางทีลำแห้งหรือน้ำเราก้
ใช้มีคคม ๆ ค้ค้ส่วนโคนทีแห้งหรือน้ำออกทิ้งแล้วเอาปูนแดงทาแผลรอย
ค้ค้ ทิ้งผ้งไว้ให้แผลแห้งแล้วจึงนำลงชำในกระบะอศิกายมะพร้าวได้ ก่อน
นำลำหวายลงชำ ควรจะเอากระบะอศิกายมะพร้าวจนแน่น ลงแชน้ำให้
อิมทวสัก ๓ วัน แล้วจึงนำขนมาใช้ปักชำลำหวาย ในการชำเราไค้
เหล็กแหลมหรือไซควงแทงลงในระหว่างรอยกามมะพร้าว แล้วจึงให้รอย
อ้าออก เอาค้ำนโคนของลำเสียบลงในระหว่างรอยน้้นค้เนค้ให้โคนจม
ไปในกามมะพร้าวประมาณ ๓ ถึง ๕ ซม. แล้วจึงชักไซควงออก กาม
มะพร้าวจะหนีบโคนลำของหวายให้ปักค้ค้แน่น กระบะหนึ่ ๆ ควรจะปักลำ

หวายไก่อหลาย ๆ ลำ โดยการเว้นระยะห่างประมาณลำละ ๕ ซม. ถ้า
 ยึดห่างเกินไปจะทำให้เปลืองเนื้อที่ แต่ถ้าถี่เกินไปจะเขี่ยคกั้นแน่น เมื่อ
 แรกหน่อแล้วเขาออกลำยาก หลังจากปักเสร็จแล้วให้นำกระบะไปวางไว้
 ในเรือนกล้วยไม้ให้ได้รับแสงแดดค่อนข้างจัด แล้วรดน้ำให้ชุ่มทุกวัน
 ในตอนเช้า หวายจะแตกทะเกียงตามข้อของลำ เมื่อทะเกียงโตแข็งแรง
 มีรากออกก็พอสมควรก็นำไปปลูกได้ ปลูกที่เหมาะสมแก่การชำหวายให้ได้รับ
 ผลคือกระหว่างต้นถึงกลางฤดูร้อน หรือประมาณเดือนมีนาคมและเมษายน
 เพราะหวายเริ่มการเจริญเติบโตและแตกหน่อเร็ว หน่อที่ชำตามเวลา
 กิ่งกล้วยแล้วจะนำไปปลูกได้ในราวต้นถึงกลางฤดูฝน

การให้น้ำกล้วยไม้

น้ำเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับชีวิตกล้วยไม้ จึงเห็นได้ว่า ไม่ว่า
 เราจะตัดส่วนใดของกล้วยไม้ ออก จะปรากฏว่ามีน้ำอยู่กล้วยไม้มากน้อย
 ถ้าน้ำมีจำนวนไม่พอเพียงแก่การหล่อเลี้ยงร่างกายกล้วยไม้ ก็จะทำให้
 เกิดการเหี่ยวแห้ง และอาจถึงตายได้ น้ำเป็นตัวละครลายอาหารขาดให้
 กล้วยไม้ดูดเอาอาหารเข้าไปเป็นประโยชน์แก่ร่างกายได้ สิ่งเหล่านี้เป็น
 เหตุผลที่แสดงให้เห็นความสำคัญของน้ำได้เป็นอย่างดี ฉะนั้นนักเลี้ยง
 กล้วยไม้นิยมจะไม่มีทางหลีกเลี่ยงการรดน้ำกล้วยไม้ไปได้เลย. ส่วน
 การที่จะให้น้ำมากหรือน้อยนั้นขึ้นอยู่กับเหตุผลหลายประการคือ

๑. ชนิดของกล้วยไม้ กล้วยไม้บางชนิดชอบน้ำมาก บาง

ชนิดที่ชอบน้ำน้อย ดังนั้น การให้น้ำกล้วยไม้ จึงจำเป็นต้องใช้ศึกษาและ
ทราบความต้องการน้ำของกล้วยไม้ชนิดนั้น ๆ เป็นอย่างดี ดังตัวอย่าง
เช่นกล้วยไม้สกุล "หวาย" อย่างที่เราเคยเลี้ยงกันอยู่ทุกวันนี้ ชอบ
น้ำมากกว่ากล้วยไม้สกุล Cattleya Vanda ประเภทใบร่องชอบน้ำ
และแสงแดดมากกว่า Vanda ประเภทใบแบน เป็นต้น

๒. อุณหภูมิ ในฤดูที่อากาศมีความชุ่มชื้นสูง, มีแสงสว่าง
มาก และมีอุณหภูมิอบอุ่น เช่นในฤดูฝน เป็นฤดูที่กล้วยไม้กำลังเจริญ
งอกงาม จึงเป็นเหตุที่กล้วยไม้ต้องการน้ำมาก ส่วนในฤดูแล้งอุณหภูมิ
เย็นลง อากาศแห้งแล้ง กล้วยไม้จะพักตัวและไม้ต้องการน้ำมากแก่
แต่ต้องการความระมัดระวังอย่างอื่น ๆ เป็นพิเศษ เช่นไม้ต้องการให้ลม
โกรกหรือมีแสงแดดจกเกินไปนัก เนื่องจากกล้วยไม้ไม่ต้องการน้ำมาก
นักจึงต้องหาทางป้องกันมิให้น้ำภายในร่างกายสูญเสียไปมากด้วย

๓. สภาพของกล้วยไม้ เป็นต้นว่ากล้วยไม้ที่ปลูกใหม่ ๆ
รากยังไม่สามารถหาอาหารได้ เพราะรากยังไม่เกาะเครื่องปลูก ถ้าให้
น้ำมากจะทำให้รากเน่า จึงควรให้น้ำพอจนมีให้ต้นและใบเขียว โดยการ
พรมใบพอให้เปียกบาง ๆ เป็นครั้งคราว

๔. เวลาที่เหมาะสมแก่การให้น้ำ

บางคนนิยมให้น้ำกล้วยไม้ในเวลาเช้า บางคนก็นิยมเวลาเย็น
หรือกลางคืน แต่ก็มีเหตุผลที่ระบคสืบได้โดยเด็ดขาดลงไปว่า การให้น้ำ

กล้วยไม้ควรกระทำในเวลาเช้าดีกว่าเวลาเย็น ทั้งจะได้อธิบายข้อเท็จจริง
ต่อไปนี้:-

๑. การให้น้ำเวลาเช้า เป็นเวลาที่เครื่องปลูกและกล้วยไม้ได้
คายความร้อนและพักผอนมาแล้ว ตลอดคืน จึง ไม่ ทำให้เกิด การระอ ถ้า
หากรดน้ำเวลาเย็นเครื่องปลูกยังอมความร้อนจากแสงแดด เมื่อดูก็น่า
จะระอและคายความร้อนให้แก่กล้วยไม้ อาจทำให้โคนเน่าได้ง่าย

๒. การให้น้ำเวลาเช้า ไม่ทำให้เครื่องปลูกและอยู่นาน พอ
แสงแดดแรงขึ้นเครื่องปลูกจะค่อย ๆ แห้งไป ถ้าให้น้ำเวลาเย็นจะทำให้
ให้เครื่องปลูกเปียกอยู่ตลอดคืน เนื่องจากไม่มีแสงแดดจึงแห้งได้ยาก
อาจทำให้รากเน่าง่าย

๓. กล้วยไม้จะดูดอาหาร เข้าไป เป็น ประ โยชน์ แก่ ร่าง กาย ได้
มากในเวลาที่มีแสงสว่าง และกล้วยไม้จะดูดอาหารได้กตของอากาศขึ้นน้ำเป็น
ตัวละลายอาหารให้ การให้น้ำเวลาเช้า จึงเป็นเวลาที่เหมาะสมเพราะน้ำจะ
ช่วยละลายอาหารหรือปุ๋ย พอแดดเริ่มออกก็พอกกับเวลาที่กล้วยไม้ดูด
เขาน้ำซึ่งละลายอาหารเข้าไปใช้ประโยชน์ได้เลย

๔. การให้น้ำกล้วยไม้ด้วยตนเอง เป็นการบริหารร่างกายใน
ตอนเช้า นอกจากนั้นการให้น้ำยังช่วยให้สังเกตเห็นการเปลี่ยนแปลง
ของกล้วยไม้แต่ละต้นได้โดยละเอียด เช่น หน่ออ่อนแตกใหม่ หน่อเน่า
ต้นเน่า มีโรคแมลงรบกวน แทะงอช่อกอก เป็นต้น มิใช่ว่าสักแต่ให้น้ำ

เคย ๆ เวลาเช้าเป็นเวลาที่เหมาะสมแก่การออก กำลังโดยรคน้ำกล้วยไม้ และเป็นเวลาที่เจ้าของวางแน่นนอนกว่าเวลาเย็น แม้จะต้องคนแต่เช้าตรู่ก็เป็นการฝืนนิสัยไปในทางที่ดี เวลาเย็นเป็นเวลาที่เหมาะเห็นชอบมาจากการทำงานจึงต้องการพักผ่อน หรืออาจศึกษาระอื่น ๆ แม้จะว่างบ้างก็อาจใช้เวลาเพื่อปลูกหรือคยแต่งกล้วยไม้ได้เป็นพิเศษ

วิธีให้น้ำกล้วยไม้

วิธี ให้น้ำกล้วยไม้อาจแบ่งออกได้เป็นข้อ ๆ ดังต่อไปนี้

๑. วิธีรดด้วยฝักบัวเป็นวิธีที่ดีมาก ในเมื่อมีกล้วยไม้ไม่มาก และไม่ขยับเกินไป แต่ฝักบัวที่ใช้จะต้องเป็นชนิดฝอยละเอียด ก้านฝักบัวควรระเล็กและยาวพอสมควร การรดด้วยฝักบัวช่วยให้ได้มีโอกาสสังเกตกล้วยไม้แต่ละต้นโดยใกล้ชิด หากมีสิ่งผิดปกติเกิดขึ้นเพียงเล็กน้อยก็จะได้แก้ไขได้ทันที แต่การรดน้ำกล้วยไม้วิธีนี้ จำต้องมีความระมัดระวังและปราณีเป็นพิเศษ โดยระวังอย่าให้ยวรดน้ำกระแทกกระทอน ส่วนอ่อนเช่นหน่อของกล้วยไม้ เพราะจะทำให้ช้ำและเน่า โดยเฉพาะกล้วยไม้ชนิดที่แขวนหรือตั้งในแถวซึ่งลึกเข้าไป จำเป็นต้องนำฝักบัวสอดหรือข้ามกล้วยไม้ที่อยู่แถวหน้าเข้าไปจึงต้องใช้ความระมัดระวังเป็นพิเศษ การรดหรือแขวนกล้วยไม้ให้มีทางเดินน้ำโดยรอบ เป็นวิธีการหลัก เลี้ยงปัญหาน้ำ

ภาพการรดน้ำด้วยฝักบัว

๒. วิธีรุ่ม ตามูกช่วยไม่นอย ๆ ก็กระทำไค้ โดยการรุ่ม
 กระถางกล้วยไม้ลงในถังน้ำ แต่ตามูกช่วยไม่มากก็ทำไค้ยาก เพราะ
 เป็นวิธิการที่ชามาก นอกจากจะช่วยให้หน้าชุ่มท่วถึงกันแล้ว มีข้อเสีย
 อย่มากเช่น เป็นทางติดท่อเชื้อโรคและแมลงไค้ง่าย เพราะรุ่มน้ำร่วม
 ในถังไค้ยวกัน แม่วาวิธินี้จะเปลืองน่านอยกว่าวิธิอื่น

๓. การฉีดด้วยเครื่องฉีด เครื่องฉีดควรรเป็นชนิดพ่นเป็นฝอย
 เช่นชนิดที่ฉีดยาฆ่าแมลง เพราะกำลังน้ำไม่แรงนัก ไม่ทำให้กล้วยไม้

ถ้า แต่นิยมใช้เฉพาะลกกด้วยไม้เท่านั้น ถ้าใช้ก็ยกด้วยไม้ใหญ่ กว่า
จะทำให้หน้าช้ำมีไตทวดงกจะเสียเวลานาน สยคชนคคคแรง ๆ เช่นทม
มอเทอร์ไฟฟ้าควรคงเว้นโดยเด็ดขาดเพราะกำลังนาแรงมาก นอกจากจะ
ทำให้เครื่องปลกกกระขบกระจายแล้วยังทำให้ต้น ใบ ราก หน่ออ่อน และ
คอกชำและเกิดเน่าในภายหลัง

๔. การให้น้ำให้ท่วมกระถางแล้วปล่อยให้ วัชในในบ้านเราไม่
มีใช้ แต่ในต่างประเทศบางแห่งที่นิยมตั้งกระถางด้วยไม้บนโต๊ะ บน
หลังโต๊ะเป็นที่น่าสังเกต ตั้งกระถางด้วยไม้เรียงไว้ในอ่าง เมื่อดง
เวลาให้น้ำให้น้ำให้ท่วมกระถางด้วยไม้ ทั้งไว้สักครู่แล้วจึงให้น้ำออก
เป็นวิธีการที่เร็ว ไม่เปลืองแรงงาน และด้วยไม้โคนาชุ่มสม่ำเสมอ
แต่ต้องลงทุนสูง ไม่เหมาะแก่ผู้เลี้ยงด้วยไม้จำนวนน้อย ๆ นอกจากนั้น
ยังมีหลังคากกระขบเพอคนฝันให้ลงไปขังอยู่บนโต๊ะด้วย ในต่างประเทศ
จำเป็นของปลกกด้วยไม้ในเรือนกระขบจึงใช้ วัชในโตผลค
น้ำที่ใช้รดกด้วยไม้

ในประเทศเรา มีสภาพของน้ำที่อาจหาได้หลายประเภทด้วยกัน
แต่ละประเภทก็มีความเหมาะสมแก่การใช้รดกด้วยไม้แตกต่างกัน จึงจะ
ได้กล่าวต่อไป

๕. น้ำฝน เป็นน้ำที่บริสุทธิ์และสะอาดเปรียบเสมือนน้ำกลั่น
ที่กลั่นด้วยวิธีการของธรรมชาติ เป็นน้ำที่ไม่ต้องขอ หากแต่ลงทุน
ลงแรงหาภาชนะไว้คยรวบรวมเมื่อมีฝนตกตามฤดูกาล น้ำฝนที่ตก

ลงมาจะมีความเป็นกรดอ่อน ๆ และมีอาหารธาตุที่เป็นประโยชน์ แก่
กล้วยไม้ละลายมากยิ่งเล็กน้อยเช่นในโตรเจนและคาร์บอนในรูปของไน-
เตรทและคาร์บอนิกแอซิด โดยเหตุที่บรรยากาศในขณะฝนตกมีการ
เปลี่ยนแปลงของประจุไฟฟ้าทำให้เกิดในโตรเจนและออกซิเจนใน อากาศ
รวมตัวกันเป็นออกไซด์ของไนโตรเจน เมื่อละลายในน้ำฝนทำให้เกิด
กรดในกริดอ่อน ๆ ดังนั้นน้ำฝนจึงเป็นน้ำที่ไม่มีพิษสำหรับกล้วยไม้

๒. น้ำประปา เป็นน้ำที่ไต่ผ่านกรรมวิธีกรองกรองและตกตะ-
กอนเอาสิ่งสกปรกและ เกลือแร่ที่ ละลายอยู่ ตาม ธรรมชาติ ออก แล้วนำ
จากนั้นยังใส่คลอรีนหรือควายมาเชื้อโรค แต่ถึงกระนั้นน้ำประปาก็ไม่
ดีเท่าน้ำฝนตามธรรมชาติ เพราะไม่บริสุทธิ์เท่าน้ำฝน ยังมีเกลือบาง
อย่างที่แยกออกไม่หมด และมีคลอรีนปนอยู่มาก ถึงอย่างไรก็ตามถ้า
หากไม่มีน้ำฝน น้ำประปาก็มีความบริสุทธิ์ของลงมา

๓. น้ำยาคาล เป็นน้ำที่สกัดพอใช้ได้ในเมื่อไม่มีน้ำฝนหรือน้ำ
ประปา แต่ก็มีเกลือบางอย่างละลายอยู่โดยสังเกตได้จากความกร่อย
ของน้ำยาคาล ส่วนความบริสุทธิ์จะมีมากขึ้นเพียงใดนั้นย่อมจะแตก
ต่างกันเป็นแห่ง ๆ ไป แล้วแต่เกลือที่ละลายอยู่ตามธรรมชาติและบาง
แห่งอาจมีเกลือที่เป็นพิษแก่กล้วยไม้ได้เช่นกัน

๔. น้ำคลองหรือน้ำขุ่น เมื่อพิจารณาถึงความสะอาดบริสุทธิ์
แล้วนับว่าอยู่ในอันดับต่ำที่สุด เพราะมักจะมีสิ่งสกปรกและดิน โคลน
เศษพืช สัตว์ ฯลฯ ปะปนอยู่ทำให้เห็นขุ่น รุ้ดินทรีย์เหล่านี้อาจมีชนิด

ที่เป็นศัตรูของกล้วยไม้ นอกจากนั้นนาคของยงมเกลชอรรวมชาติละลาย
 อยู่หลายอย่างอันอาจเป็นพิษต่อกรเจริญเติบโตของกล้วยไม้ เมื่อใช้น้ำ
 คลองรดกล้วยไม้ สิ่งสกปรกที่อยู่ในน้ำจะจับราก อุดรหายใจของ
 ราก ตกทางตคนาคอาหารของราก บางทีเชื้อราและอะไรที่น่าที่ตก
 ปะปนมากับน้ำจะเจริญทั่วแก่คลุม รากและ เครอง ปลูก ทำให้รากไม้
 สามารถทำหน้าที่หาอาหารได้สะดวก กล้วยไม้ก็จะอ่อนแอตง ถ้าหาก
 จำเป็นต้องใช้น้ำคลองรดกล้วยไม้จริงๆ ควรแกว่งสารส้มหรือตกใส่
 โองทิ้งไว้นานๆ ให้ตกตะกอนใสเสียก่อน . ยังจะดีกว่าใช้รดโดยตรง
 โดยมีไตทำอะไรเลย .

การให้ปุ๋ยกล้วยไม้

กล้วยไม้เป็นพืชสามัญเช่นเดียวกับต้นไม้ทั่วๆ ไป ดังนั้นก็
 จำเป็นต้องเองที่ตองมีการใส่ ปุ๋ย จึงจะทำให้เจริญงอกงามดี แต่ครั้ง
 ก่อนๆ มามีสุนคตกันว่ากล้วยไม้โตอาหาร จาก อากาศแต่ ทางเคียว ไม้
 สามารถจะกินอาหารได้เช่นต้นไม้ธรรมดา เพราะโดยทั่วๆ ไปเห็นว่า
 กล้วยไม้เกาะอยู่ตามคยไม้หรือยรากอยู่ในอากาศ แต่หาได้รู้ไม่ว่าเปลือก
 ไม้ผนนละลายตัวเอาอนินทรีย์สารออกมาเป็นอาหาร แก่กล้วยไม้ ใน ปัจจุบัน
 นนกละยงกล้วยไม้ทั่วๆ ไปโตตระหนักในความสำคัญเรองนคชน ซึ่ง
 สังเกตได้จากสถิติการจำหน่ายปุ๋ยในท้องตลาด สูงขึ้นกว่าแต่ก่อนมาก
 แต่ถึงกระนั้นนกละยงกล้วยไม้ส่วนมากไม่มีความมั่นใจในเรองการ

กล้วยไม้ทุกชนิดได้แก่ ในโตรเจน ฟอสฟอรัส ปอแตสเซียม แคลเซียม แมกนีเซียม และเหล็ก โดยเฉพาะ ๓ ธาตุแรกกล้วยไม้จะขาดเสียมิได้ ส่วน ๓ ธาตุหลังกันบ่งว่าจำเป็นต้องให้แก่กล้วยไม้เหมือนกัน ถ้าเป็นต้นไม้กินธรรมชาติ ๓ ธาตุหลังไม่จำเป็นเท่าใดนัก เพราะมีอยู่ในดินมากพออยู่แล้ว ไม่ค่อยปราศกว่าต้นไม้ขาดธาตุเหล่านี้ นอกจากในโตรเจน ฟอสฟอรัส ปอแตสเซียมแก่กล้วยไม้ไม้โตปลูกด้วยดินจึงมีความจำเป็นต้องเพิ่มธาตุแคลเซียม แมกนีเซียม และเหล็ก สำหรับสัดส่วนของปุ๋ยอาจพิจารณาตามหลักเกณฑ์ของสูตรที่ใช้เพาะเมล็ดกล้วยไม้โตแล้วมาแล้วข้างต้นได้ถ้าหากท่านผู้อ่านคนใดมีความรู้ทางการคำนวณเคมี ก็อาจหาเปอร์เซ็นต์ของธาตุที่จำเป็น แล้วนำมาดัดแปลงใช้ปุ๋ยเคมีที่หาซื้อได้ในบ้านเรา ก็จะสามารถผสมปุ๋ยกล้วยไม้ใช้เองได้

เมื่อเราใช้ปุ๋ยตามสัดส่วนและจำนวนอาหารธาตุครบโดยสมบูรณ์แล้ว จำเป็นจะต้องมีวิธีการปฏิบัติในการให้ปุ๋ยถูกต้องตามหลักเกณฑ์ด้วยจึงจะประสบความสำเร็จสมดังที่มุ่งหมาย ส่วนหลักเกณฑ์ในการให้ปุ๋ยกล้วยไม้อาจแบ่งออกเป็นหัวข้อสำคัญ ๆ ได้ดังนี้ :-

๑. เวลาที่เหมาะสมแก่การให้ปุ๋ย หรือออกนยหนังกอ เวลาที่กล้วยไม้กินปุ๋ยได้มากที่สุด เวอนั้นแก่ก่อน ๆ มามันผลดเถิง ถิ่นมาก
- บางคนนิยมให้ปุ๋ยเวลาเช้า บางคนนิยมให้ปุ๋ยเวลาเย็น บางคนให้เวลากลางคนก็มี การที่เป็นเช่นนั้น เนื่องจากแก่ก่อนไม่เคยมีใครอธิบาย

เหตุผลทางวิชาการให้นักเลี้ยง กลัวไม่โตเข้าใจแจ่มแจ้งจึงโตแค่นั้น—
 ฐานกันไปต่าง ๆ ตามแต่เหตุผลของตนเอง ผลที่สุดก็เกิดการชุกแย้งกัน
 ขึ้นสังแวกล้อมต่าง ๆ ที่บังคับการเจริญเติบโตของกล้วยไม้ย่อมจะมีความ
 สัมพันธ์เกี่ยวโยงกันเป็นลูกโซ่ เช่น ปุ๋ยจะเป็นประโยชน์แก่กล้วยไม้ได้
 ก็ต้องมีแสงแดด มีอุณหภูมิหรือความอบอุ่น มีความชุ่มชื้น เป็น
 ต้น แสงแดดระยะที่เป็นประโยชน์แก่กล้วยไม้มากนัก โตแก่แสงแดด
 ในตอนเช้าคงแต่เข้าไปจนถึง ๑๐.๐๐ น. หรือ ๑๑.๐๐ น. ต่อจากนั้น
 ไปแสงแดดจะแรงกล้าจนและทวีความร้อนสูงขึ้น ซึ่งอาจเป็น อันตรายแก่
 กล้วยไม้บางอย่างที่ของการแสงแดดพอสมควร ฉะนั้นการรดปุ๋ยกล้วย
 ไม้ในเวลาเช้า จึงทำให้แสงแดดช่วย สนับสนุนให้ ปุ๋ย เป็น ประโยชน์แก่
 กล้วยไม้โตเต็มที่ นอกจากนั้นการรดน้ำตามปกติควรกระทำในเวลา
 เช้าคงเหตุผลที่โตอธิบายไว้แล้วในเรื่องการให้น้ำกล้วยไม้ ฉะนั้นในวัน
 ใดถึงเวลาที่ท้องให้ ปุ๋ยก็สามารถกระทำแทนการให้น้ำได้เลย นอกจาก
 วันใดที่กรมฝนไม่มีแสงแดด แม้ว่าจะถึงกำหนดให้ ปุ๋ยแต่ไม่มีแสงแดด
 ปุ๋ยก็จะไม่เป็นประโยชน์แก่กล้วยไม้ ยิ่งกว่านั้น ถ้าฝนตกลงมากจะ
 สะล้างปุ๋ยไปโดยกล้วยไม้ไม่ได้รับประโยชน์จากปุ๋ยนั้นเลย ดังนั้นผู้
 ปลูกจึงจำเป็นต้องใช้ ใหว่พริบและวิจาร์ณาญาณเป็นเครื่อง ปรกอบการ
 พิจารณาตัดสินในการปฏิบัติด้วย

๒. ระยะเวลาให้ปุ๋ย ปุ๋ยน้ำย่อมต้องการระยะในการให้ปุ๋ยสั้น

กว่าป่วยผอง เนื่องจากป่วยนำทางละลายสูญหายไปจนนำใครตรวจเร็วกว่า ส่วนการที่จะกล่าวว่าการให้ป่วยแต่ละครั้งนั้น ควรจะเว้น ระยะเวลา กว้าง คือกอง นี้ยว่าไม่ถนัดนัก เพราะมีแพ้หรืออยู่หลายอย่าง เช่นถ้าป่วยแรงมาก ก็ควรจะเว้นระยะนาน ถ้าป่วยจาง หรือ อ่อน ก็ สามารถให้บ่อยๆ ได้ นอกจากนั้น ถ้าเครื่องปลูกมีคุณสมบัติคุดคุดป่วยได้ดี การให้ป่วยก็ ไม่ต้องให้บ่อยนัก เพราะถ้าป่วยสะสมมากจนทุกๆ คราว แต่การรดก น้ำชะล้างไปมันน้อยกว่า ป่วยก็จะทวีความแรงขึ้นทุกทีๆ ในที่สุดเมื่อถึง จุดที่กลวยไม่ทนไม่ไหวกลวยไม่ก็จะไทรยจนตราย

๓. สภาพของกลวยไม้ กลวยไม้ที่ผแลยงจะให้ป่วยได้ จะต้องมีสภาพซึ่งพร้อมที่จะรับป่วยไป เป็น ประโยชน์ได้ ด้วย เช่นเป็น กลวยไม้ ซึ่งอยู่ในระยะที่กำลังเจริญเติบโต ไม่ใช่กลวยไม้ที่กำลังพักตัวหรือ กลวยไม้ที่เพิ่งปลูกใหม่ กลวยไม้ที่กำลังพักตัวจะไม่คุดคุดไปใช้ เป็น ประโยชน์เพราะรากไม่ทำงาน ถ้าให้ป่วยอาจทำให้รากเน่าได้ กลวยไม้ ที่เพิ่งปลูกใหม่ๆ ก็เช่นเดียวกัน รากไทรรับความกระทบกระเทือนและยัง หาอาหารไม่ได้ การให้ป่วยก็จะไม่เป็นประโยชน์และอาจทำให้รากเน่าได้ เช่นกัน

๔. วิธีให้ป่วย โดยทั่วๆ ไป ป่วยสำหรับกลวยไม้เป็นป่วยชนิด น้ํา หรือเป็น ป่วยที่ใช้ใส่กลวยไม้ด้วยวิธีละลายน้ำ เพราะป่วยชนิดนี้ไม่ อดสะสมอยู่ในกระถางกลวยไม้มากมายนักและเป็นปุ๋ยที่สะอาด เมื่อ

เป็นเช่นนั้น การให้ปุ๋ยจึงปฏิบัติอย่างเดียวกันกับวิธีให้น้ำ โดยในวัน
ถึงกำหนดที่จะต้องให้ปุ๋ย ก็ทำการให้ปุ๋ยแทนการให้น้ำในวันนั้น ดัง
ที่อธิบายวิธีให้น้ำไว้แล้วในตอนแรก

สูตรปุ๋ยสำหรับกล้วยไม้

สูตรปุ๋ยที่เกษตรกรใช้โดยผลดี ทั้งในด้านความเจริญเติบโต
และความสมบูรณ์โตสัดส่วนของลำต้นและใบ ตลอดจนประสิทธิภาพใน
การให้ดอกมั่งคั่ง คือ

ปอแตชเชียมไนเตรท (Potassium nitrate: KNO_3) ๒๐๐ กรัม

แอมโมเนียม ซัลเฟต (Ammonium sulfate:

$(NH_4)_2SO_4$) ๗๕ กรัม

แมกนีเซียม ซัลเฟต (Magnesium sulfate :

$Mg SO_4 \cdot 7 H_2O$) หรือคอกเทล ๕๐ กรัม

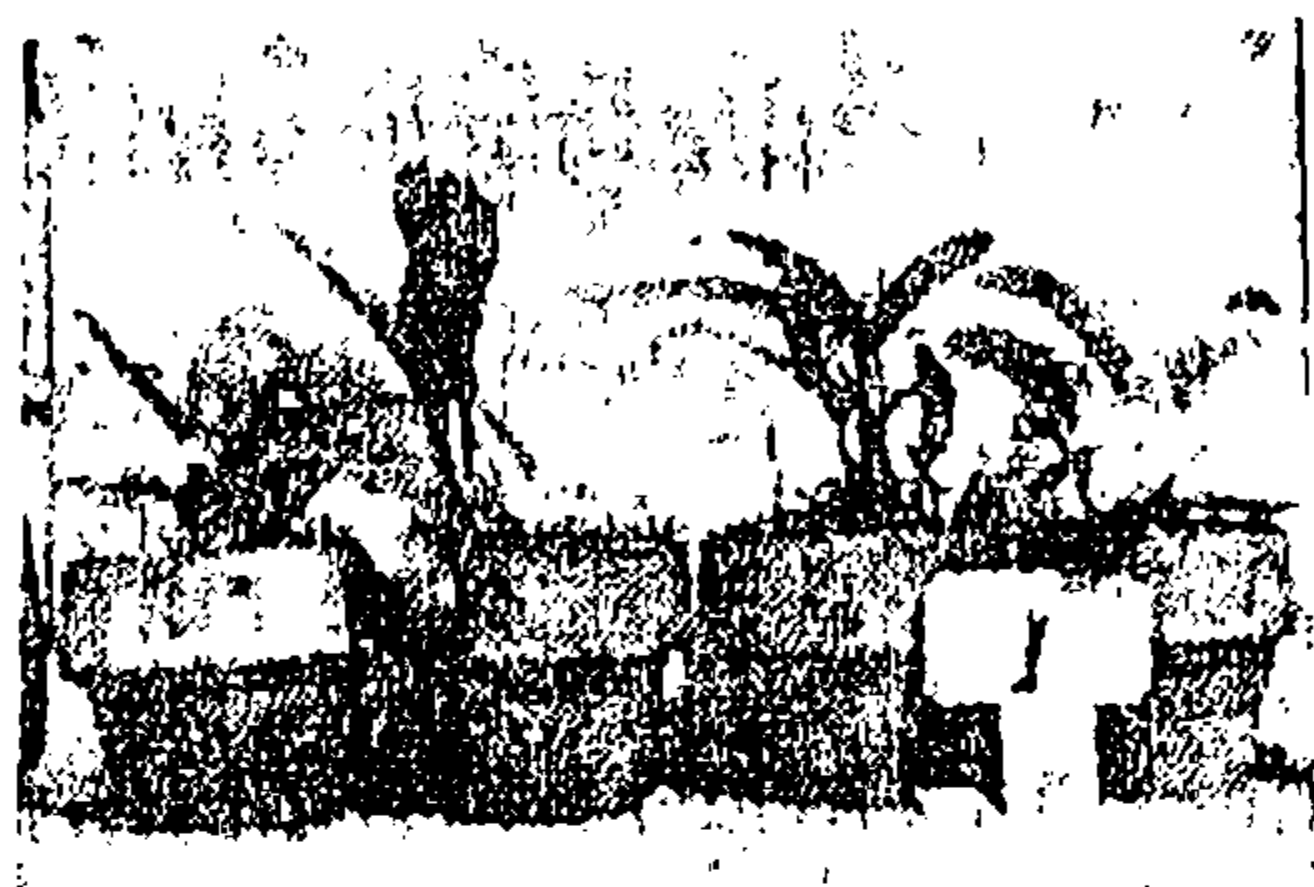
ไฮเปอร์ซูเปอร์ ฟอสเฟต (Hyper

phosphate) P_2O_5 ๓๖ ถึง ๔๐% ๖๕ กรัม

ยูเรีย (Urea) ๒๕ กรัม

กรดฟอสฟอริก ((Phosphoric Acid) อย่างเข้มข้น ๑๒ ซี.ซี.

ภาพเปรียบเทียบการใส่ปุ๋ยกับไม่ใส่ปุ๋ย

หวายที่ไม่ได้ใส่ปุ๋ย

หวายที่ใส่ปุ๋ย

นำปุ๋ยทั้งหมดคนใส่ลงในขวกแล้วละลายในน้ำ ๑๐ ลิตร เขย่า
 แรงๆ ประมาณ ๕ นาที ทิ้งทิ้งไว้ข้ามวันจนถึงรุ่งขึ้นให้เขย่าแรงๆ
 อีกครั้งหนึ่งหรือประมาณ ๕ นาที เสร็จแล้วทิ้งไว้ให้ตกนอนอนกัน
 นำเอาน้ำใสมาใช้เป็นปุ๋ยได้ ส่วนตะกอนสีเทาที่นอนกันนั้น เมื่อนำ
 เอาน้ำใสออกใช้เป็นปุ๋ยแล้ว ตะกอนซึ่งเป็นฟอสเฟตที่ไม่ละลายน้ำ เรา
 อาจนำไปใส่ตามโคนต้นไม้ผล ก็จะเป็นประโยชน์ได้ในภายหลัง
 เวลาที่เหมาะสมแก่การให้ปุ๋ยกับกล้วยไม้คือ เวลาเช้าก่อนแสงแดด
 จัก หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นเวลาเดียวกันกับการรดน้ำกล้วยไม้ นั่นเอง
 โดยการให้ปุ๋ยน้ำที่ผสมไว้คง กล่าวแล้ว ๑๐๐ ซี.ซี. ผสมลงในน้ำรด
 กล้วยไม้ ๑๐ ลิตร หรือ ๒๐๐ ซี.ซี. ค่อน้ำ ๑ ปี๊บ เมื่อผสมเสร็จ
 แล้วคนให้ทั่วใช้รดหวายได้ ปุ๋ยที่ผสมแล้วนั้น แม้จะรดไปกล้วยไม้ก็
 ไม่เป็นอันตรายต่อยอด นอกจากนั้น แร่ธาตุบางอย่างเช่น ยูเรีย และ
 แมกนีเซียมยังสามารถซึมเข้าทางใบได้ อีกด้วย

ข้อควรระวังในการใช้ปุ๋ยกล้วยไม้

การใช้ปุ๋ยกล้วยไม้จะเป็นประโยชน์ก็ต่อเมื่อผู้ปฏิบัติมีความรู้ และปฏิบัติถูกต้องตามกฎเกณฑ์ประกอบกับการมีไหวพริบที่จะพิจารณา ศึกษาลักษณะของพืชพรรณ สภาพหน้าอย่างมีเหตุผล เนื่องจาก การให้ปุ๋ยกล้วยไม้มีความสัมพันธ์เกี่ยวของกับสภาพของสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติอยู่มาก และสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติย่อมมีความผันผวนแปรไปตลอดเวลา ดังนั้นการที่จะวางระเบียบปฏิบัติให้ตายตัวลงไปจึงย่อมกระทำไม่ได้ ผู้ปฏิบัติจึงควรต้องมีพินความรู้ไว้เป็นหลักสำหรับพิจารณาปฏิบัติให้ถูกต้อง ถ้าหากผู้ปฏิบัติกระทำไปโดยไม่มีเหตุผลที่จะอธิบายได้ ก็จะทำให้เสียปุ๋ยไปเปล่า ๆ หรือยิ่งกว่านั้น ปุ๋ยที่นำจะ ได้เป็นประโยชน์แก่กล้วยไม้ อาจ กลายเป็น ยาพิษสำหรับ ทำลายกล้วยไม้ได้

ต่อไปนี้จะขอกล่าวถึง ข้อควรระวัง ในการ ใช้ปุ๋ยไว้พอให้ ใต้เป็น เครื่องเตือนใจสำหรับนักกล้วยไม้จะได้พึงระมัดระวังดังต่อไปนี้:

๑. อย่าใช้ปุ๋ยแรงเกินไป หมายถึงความเข้มข้นของปุ๋ยสูงผิดปกติ มีผู้เล่นกล้วยไม้บางรายที่รู้เท่าไม่ถึงการณ์ คิดว่าถ้ายิ่งใส่ปุ๋ยเข้มข้นเท่าใด กล้วยไม้ก็ยิ่งโตเร็วเท่านั้น ตามคำแนะนำในการใช้ปุ๋ย ให้ผสมน้ำตามส่วนที่ใดระบุไว้ในฉลาก แต่นักเลี้ยงกล้วยไม้ผู้นั้นไม่ผสมน้ำ หรือผสมมากเกินไป ทำให้ปุ๋ยทวีความแรงจนจนกระทั่งสามารถ

ทำตาบวกรหรืออาจทำลายคนกล้วยไม้เลยก็ได้ ป่วยที่จะต้องผ่านการ
 ทกลอง มาแล้ว อย่างรอบคอบ โดยผู้ผลิต ที่มีความรู้ ในด้านวิชาการ เรื่อง
 ป่วย ทั้งนั้นคำแนะนำ วิธีการใช้ ป่วยที่พิมพ์ตกอยู่ข้างขวาดังเป็นสิ่งที่เชอ
 ถือได้ และจะไม่เป็นคำแนะนำให้กล้วยไม้กินยาพิษเป็นแน่ นอกจาก
 ผู้ผลิตจะไม่มีความรู้ทางนหรือหวังแต่การขายเฉพาะหน้าเท่านั้น ซึ่ง
 ถ้าหากจะเป็นไปได้เช่นนั้น ผู้ใช้ป่วยก็ไม่มีทางจะทราบได้ นอกจากจะ
 ถือหลักเกณฑ์ว่า “ถ้าสงสัยก็ควรใช้ ป่วยผสมกับน้ำอื่น ๆ เพอ—ปลอ
 ภัยไว้ก่อน—จะดีกว่า”

๒. ขยำนำป่วยสำหรับ คนไม้ อย่างอื่น มาใช้กับกล้วยไม้ โดย ไม่
 จำเป็น เนื่องจากกล้วยไม้มีความต้องการอาหารธาตุชนิดต่าง ๆ ใน
 จำนวนและสัดส่วนที่แตกต่างกับไม้ อื่นมาก อาจบางอย่างที่ไม่จำเป็น
 สำหรับป่วยคนไม้ อื่น ๆ เพราะมีอยู่ในดินเพียงพอแล้ว แต่ในป่วยกล้วยไม้
 จำเป็นของใส่ธาตุนั้นด้วย อาจบางอย่างที่ใส่คนไม้ อื่นได้แต่เป็นพิษแก่
 กล้วยไม้ ความเข้มข้นของป่วยที่เหมาะสมแก่คนไม้ อื่นแต่แรงเกินไป สำหรับ
 กล้วยไม้ ฯลฯ เหล่านี้เป็นตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจนอยู่แล้ว จึงสรุป
 ได้ว่าขยำนำ ป่วยคนไม้ อื่นมาใช้กับกล้วยไม้ หรือป่วยชนิดใดก็ตามคำแนะนำ
 นำให้ใช้ใดทั้งกล้วยไม้และคนไม้ อื่น ๆ นับว่าเป็นป่วยที่ไม่เหมาะนัก
 เพราะผู้ผลิตทำไว้อย่างกว้าง ๆ เพอต้องการให้ขายได้ทั่ว ๆ ไป ไม่ว่าจะ
 ปลูกเล่นคนไม้ชนิดใด ดังนั้นประโยชน์ที่กล้วยไม้จะได้อาจ ป่วยนั้นจึง

ไม่ถูกท้อทรมานความต้องการของกล้วยไม้เท่าใดนัก สู้ ปลูกที่ผสมไว้
สำหรับกล้วยไม้โดยเฉพาะมิได้

๓. ควรระมัดระวัง ในการปฏิบัติ ให้เป็น ไปตาม หลักเกณฑ์ ใน
การให้ ปลูกกล้วยไม้ที่โตกล้าวมาแล้วทั้ง ๔ ข้อ เพราะแต่ละข้อก็ ได้ มี
เหตุผลพิสูจน์ให้เห็นจริงตามหลักเกณฑ์ข้อนี้แล้ว

๔. ถ้า ปลูกชนิดใดให้ผลดีเป็นที่ประจักษ์แน่ชัดแล้ว อย่าพยายาม
แก้ไขที่ผิดแปลง โดยเอาสิ่งโน้นสิ่งนั้นผสมลงไปโดยปราศจากความรู
ทางนั้น เพราะบางที สิ่งที่เคยเป็นประโยชน์มาแล้ว เมื่อผสมกับสิ่ง
อื่นอาจหมดคุณค่าหรือเปลี่ยนเป็นสิ่งมีพิษแก่กล้วยไม้ได้ ถ้าหากมีความ
คิดที่จะผสมเพื่อปรับปรุงคุณภาพของ ปลูก ควรได้ถามผู้มีความรู้ให้ เป็น
ที่แน่ชัดเสียก่อน หรือเสนอความคิดเห็นอัน ให้แก่นักคนควาที่ทดลอง
เรื่องนี้โดยเฉพาะ

การเลี้ยงลูกกล้วยไม้ออกจากขวด

ลูกกล้วยไม้ที่อ่อนที่อยู่ในขวดเพาะนั้น ไม่ได้รับความกระทบ
กระเทือนจากการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ รวมทั้ง
ไม่มีโรคใด ๆ สามารถจะรบกวนได้ เพราะอยู่ในสภาพที่สะอาดบริสุทธิ์
ปราศจากเชื้อโรค ๆ ทั้งสิ้น ดังนั้นเมื่อลูกกล้วยไม้เจริญเติบโตขึ้นมาก
ที่จะเอาออกจากขวดเพาะ การเอาออกจากขวดก็เท่ากับเปลี่ยนสภาพ
สิ่งแวดล้อมโดยกระทันหัน ลูกกล้วยไม้ที่อ่อนไหวทั่วไถ่ง่ายที่จะยอมจะ

ใครขยันทราบบ้าง เพราะมีทั้งคนที่อ่อนแอและคนที่แข็งแรงปนกัน แต่
อย่างไรก็ตามควรจะปฏิบัติด้วยความปราณีตเพื่อให้ลูกกล้วยไม้อ่อนมีเปอร์-
เซ็นต์ตายน้อยที่สุด หลักเกณฑ์ในการปฏิบัติเพื่อเอาลูกกล้วยไม้แยก
จากชวคนั้น อวบน้ำออกเป็นข้อ ๆ ดังต่อไปนี้

๑. โรงเรือนสำหรับเลี้ยงลูกกล้วยไม้อ่อน ควรเป็นเรือนที่
สามารถขยงกันกำรแปรของสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติได้ คือทำ
สภาพให้คล้ายคลึงกับสภาพของชวคนั้นเอง เช่น ให้แสงแดดเข้า
ได้พอสมควร กันฝนได้ กันลมโกรก และกันความร้อนหนาวได้
แต่ก็ให้มีทางระบายอากาศได้บ้าง ดังที่เคยขยายไว้แล้วในหัวข้อเรื่อง
“เรือนกล้วยไม้แบบขยค” เช่นที่เราเรียกกันว้าเรือนกระรอก แต่การ
สร้างเรือนกระรอกจำเป็นต้องลงทุนสูง ซึ่งอาจไม่จำเป็นสำหรับผลิตมทุน
น้อย หรือเลี้ยงลูกกล้วยไม้เพียงเล็กน้อย แต่ก็อาจดัดแปลงใช้สยง
ง่าย ๆ แทนได้โดยดลหลักเช่นเคยว้กการสร้างเรือนกระรอก เช่นทำ
ตุ้กระรอกเล็ก ๆ มีช่องระบายอากาศพอสมควร พนค้ใส่ถาดนาหรือ
ถาดใส่ทรายขุ้มน้ำไว้ให้ความชื้น วางตุ้ไว้ในที่ร่มรำไรภายในเรือน
กล้วยไม้ ถ้าไม่มีตุ้กระรอก หรือเลี้ยงกล้วยไม้เล็ก ๆ เพียงไม่กี่กระถาง
ก็อาจใช้สยงไม่เล็ก ๆ วางหงายขึ้น พนค้ใส่ทรายขุ้มน้ำ วางกระถาง
กล้วยไม้ลงบนพนทราย เอากระรอกขยค้ถ่านขยง โดยแ้งม้กระรอกให้
เป็นทางระบายอากาศได้บ้างค้พอสมควร ถ้าหากมีลูกกล้วยไม้มากขยง

ก. การขยายงาน ใช้วิธีก่อเป็นคอกใหญ่พอสมควร พนทำให้เก็บ
 ความชื้นได้ บนหลังคอกใช้กระเบื้องทำหลังคาขี้คยัดใต้
 ๒. เกรของปลวก และวิธีการเตรียมมกรของปลวก มีวิธีการ
 ดังต่อไปนี้

ก. การปลูกด้วยกระถางดินเผา ที่เรียกกันว่ากระถางหมู่
 (Community pot หรือใช้ตัวย่อว่า c/p) เป็นระยะแรกของการเอา
 ลูกกล้วยไม้ออกจากขวด โดย ปลูก รวมกัน ในกระถางขนาดเส้นผ่า
 ศูนย์กลางประมาณ ๓๕ นิ้ว กระถางหนึ่ง ๆ ปลูกกล้วยไม้ลง
 ประมาณ ๓๐ ถึง ๔๐ ต้น ในระยะที่ปลูกแยกกระถางหมื่นเป็นระยะที่
 กล้วยไม้ค่อนข้างมาก ชั้นแรกอาจมีตายบ้าง แต่ถ้าปฏิบัติไม่ถูกวิธี
 หรือผลงเมล็ดก็อาจตายมากน้อย เมื่อปลูกกล้วยไม้แข็งแรงและรอด
 ทายก็กระเจี๊ยบใหญ่โตขึ้น จนกระทั่งแตกหน่อใหม่หรือแน่นกระถางแล้ว
 จึงย้ายลงกระถางเดี่ยวออกวางหนึ่ง ชั้นล่างของกระถางดินเผาใส่อิฐ
 และถ่าน ร่อนให้มีขนาดประมาณ ๑ ซม. อิฐและถ่านที่ใส่ลงใหม่
 ระดับสูงประมาณครึ่งกระถาง ส่วนครึ่งบน ใส่ออสมันตาสะอาดสับ
 ตะเข็บทำให้เต็มกระถางแล้วกดให้แน่น ค่ะเนคว่าระดับออสมันตา
 ต่ำกว่ากระถางเล็กน้อย (ประมาณครึ่ง ซม.) การใส่ออสมันตา
 ควรใส่ขณะเปียกจะทำให้กดได้แน่นและไม่กระจัดกระจาย ถ้าหากมี
 มือสีขาวหรือเวอมิคไลท์ก็ควรใส่มอสสับละเอียด หรือเกรตเวอมิคไลท์ ๑

ส่วนข้อข้อสมเฝ้าสย ๔ ส่วน จะทำให้เครื่องปลูกเกิดความชื้นดิน
และลูกกล้วยไม้จะคงตัวเร็วขึ้น

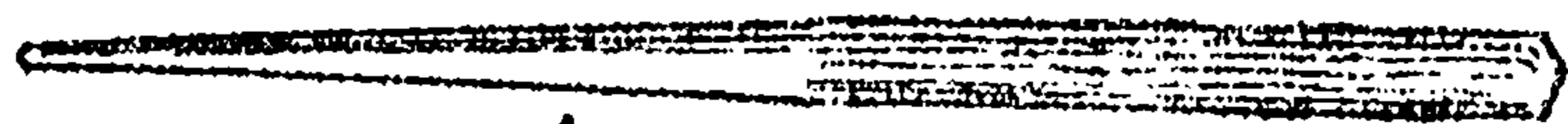
เมื่อเห็นว่าลูกกล้วยไม้ ในขวดเจริญแข็งแรงมรากยาวพอสมควร
ก็เอาออกจากขวดได้ แต่ควรระวังอย่าให้แก่เกินไป คืออย่าให้
ใบล่างของต้นอ่อนตาย หรือรากเปลี่ยนเป็นสีคล้ำ เพราะจะทำให้
แกรนและคงตัวช้า การที่ จะกำหนด แน่นอนลงไปนั้น กระทำ ได้ยาก
เพราะขบเขย่งยสาเหตุหลายประการเช่น หนึ่งเมล็ดแก่เกินไปก็จำ
เป็นต้องรวบเอาออก ถูกอากาศเย็น กล้วยไม้โตช้า อาจต้องรวบการ
เอาออกจากขวดต่อไปอีก แสงสว่างน้อยเกินไปก็ทำให้โตช้าได้ หรือ
อาหารในวันนั้นน้อย กล้วยไม้จะหยุดการเจริญของรวบเอาออกเช่นกัน

วิธีการเอาออกจากขวด ให้เอาน้ำสะอาด ๆ ค่อย ๆ รินลงในขวด
ลูกกล้วยไม้จะลอยขึ้นมา ถ้าต้นใหม่รากฝังลงในดินแน่น ให้เอาไม้
เล็ก ๆ ค่อย ๆ เขี่ยจน แล้วยรินน้ำในขวดออก ลูกกล้วยไม้จะลอยตาม
น้ำออกมากวย ถ้าเห็นว่ายังมีลูกกล้วยไม้ตกค้างอยู่ในขวดอีก ก็
เอาน้ำสะอาดกรอกเข้าไปอีก และรินออกมาอีกครั้งหนึ่งจนกระทั่งออกมา
หมด แล้วจึงช้อนลูกกล้วยไม้เหล่านั้นใส่ภาชนะใหม่ ถ้ายาน้ำสัก ๒-๓
ครั้งจนกระทั่งเห็นว่าไม่มีเศษวันเจือปนอยู่ตามต้นและราก เพราะถ้า
ปล่อยให้เศษวันตกอยู่ วันต่อมาอาหารอยู่ด้วยจะทำให้รากช้ำในกระถาง
หมูในภายหลัง น้ำที่ใสจะใส่น้ำฝนหรือน้ำประปาก็ได้ ข้อควรระวัง

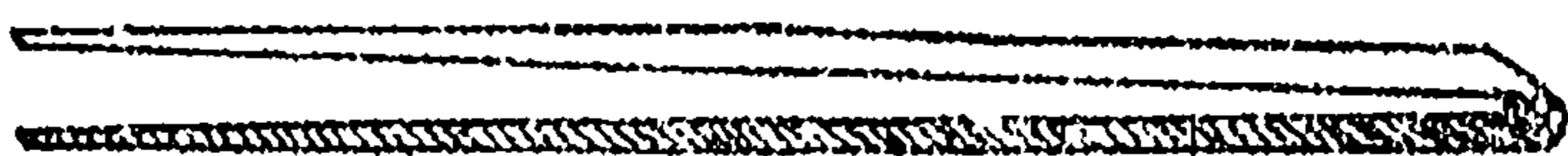
ถคอ วิชการทกกระษะศวรปราคคและเบามือ เนื่องจากลูกกล้วยไม้
 ภาลงออน ถ้าแรงนักจะทำให้ชำแผลวกเนาตายได้ การปลุกสงกระถาง
 หมูไซเควของมอสงชนคอ ไม้ทเหลาปลายกลมยาว ขนาดโตกว่าก้าน
 ไม้ชคเล็กนอย มคามจับพอสมควร อกชนหนงคอปากคยเล็ก ๆ ทำ
 ควยผวไม้ไผหรือหวาย สำหรับคยค่นออน (ถ้าไซปากคยโตหะค่นจะ
 ชำและตาย(ปากคยไม้ควรเหลาให้ยางแผลวออนได้ จะไม่บียค่นออน
 ให้ชา

มือซ้าย จับ ไม้เอาปลาย เจาะลง ในอ้อสมันกำ ทศัยและ อักไว้ ใน
 กระถาง โยกไม้ให้เ็นรูกว้างพอสมควร ใช้มือขวาจับปากคยหียค่น
 อ่อนวางเอารากหย่อนลงในรูจนถึงโคนค่น แล้วไซไม้ทเจาะรนแนกค
 ให้ชอสมันคารม ๆ รุบคว รุจะบียกกลยรากกล้วยไม้ไว้ กระทำเ็นน
 รนกระทงปลุกเสวีแถมกระถาง

๗. การปลุกกล้วยกระษะอคกกายมะพร้าว เป็นอ๊กแบยหนงของ
 การปลุกกล้วยไม้ทอชกจากชวค กระษะอคกกายมะพร้าวนควรเ็นกระษะ
 ไม้ส็ก สึงประมาณ ๕ ซม. กว้างยาวก้านละประมาณ ๒๕ ถึง ๓๐
 ซม. เ็นขนาดทพอเหมาะที่สุด คอไม้ใหญ่เกะเกะเ็นไปนั้ ภายใน
 กระษะขาทำเ็นช่อ่งประมาณ ๓ ช่อ่ง แล้วอคกกายมะพร้าวให้แน้นทละ
 ช่อ่งจะสควกกว่าการอคทเควทงกระษะใหญ่ ๆ เมอชคเสวีจช่อ่งไทช่อ่ง
 หนงแผลวกเอามคคม ๆ ปากคหวให้ เรบยเส่มอกนทำจนควบทงกระษะ กระษะ

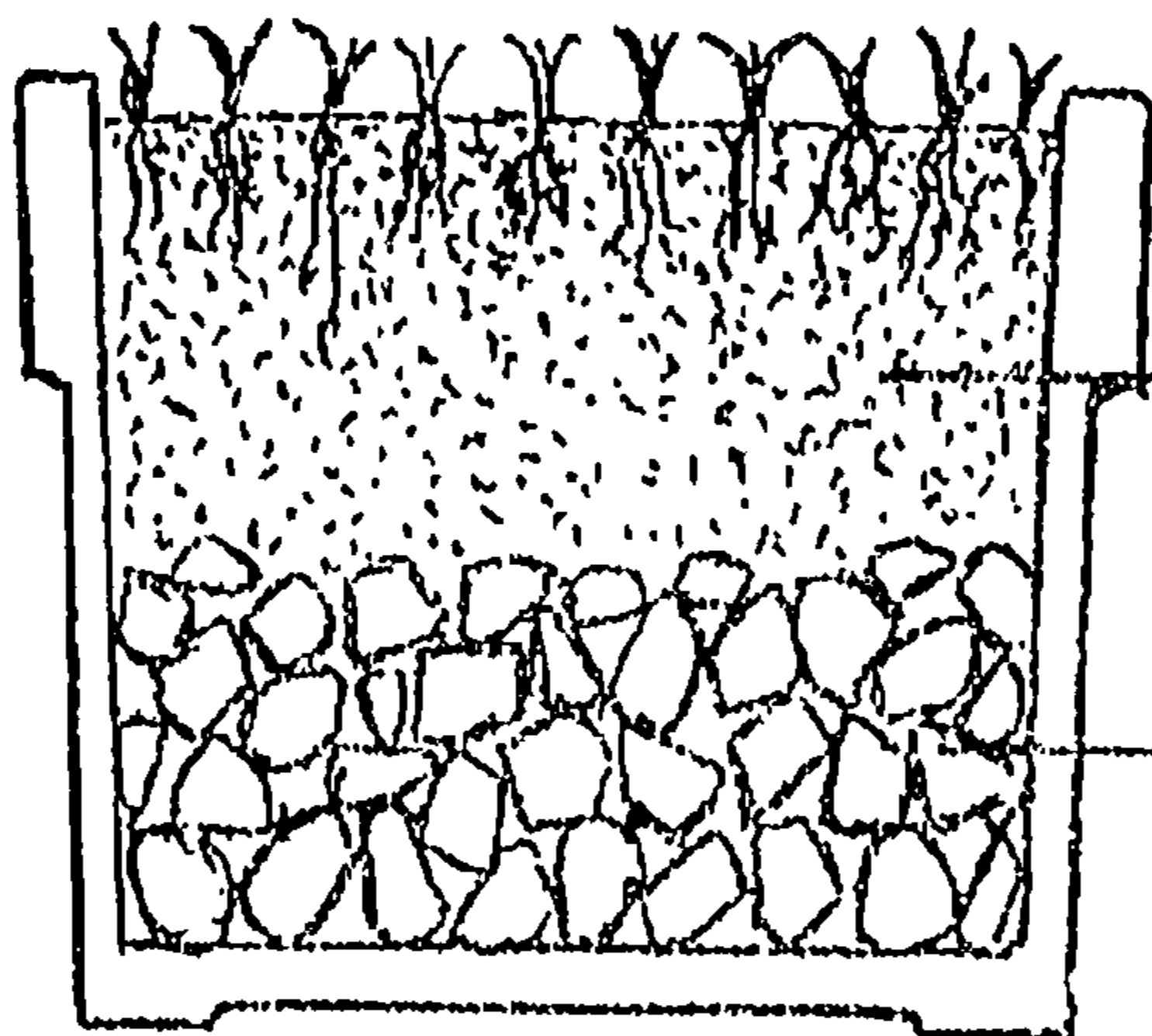

ไม้กลม

ปากกัวยไม้

เครื่องมือปลูกกล้วยไม้ลงกระถางหมู

ดินผสมดำ สับ

อิฐและถ่าน

แผนผังกระถางหมู

ที่ชกกายมะพร้าวเรียบร้อยแล้ว ก่อแจะปลูกกล้วยไม้ให้นำกระยะไป
 แขนาสชาด ๆ ทิ้งไว้ประมาณ ๓ วัน แล้วเอา แปรงลวด แปรง ผิวหน้าของ
 กายมะพร้าวให้นุ่มและฟู เพื่อให้กายมะพร้าวคุดหน้าให้ชุ่มทั่วถึงกัน

และผิวหนังอ่อนนุ่มเสียก่อนจึงจะนำมาปลูก
กระษะก็ควรเป็นกายมะพร้าวหนา และใหม่
ทนทานไค่นาน

ส่วนกายมะพร้าวที่ใช้สัก
เพราะ จะ ทำให้ส้ออาด และ

ก่อนปลูก กล้วยไม้ดง กระษะควรกระ ระวังทำ เกรงหมาย เสียก่อน
เพื่อจะได้ทำให้การปลูกได้กระษะสม่ำเสมอเป็นแถวเป็นแนวดี การกระษะ
ให้ ใต้ไม้บรรทัดวางแล้วขีด ด้วยมีด ปลายแหลม เล่ม เล็ก ๆ ตามแนวไม้
บรรทัดนั้น ควรกดมีดให้ปลายตัดกายมะพร้าว เป็นรอยเห็นได้ชัดเว้น
ระยะเป็นแถว ๆ ห่างกันประมาณ ๑ ถึง ๑.๕ ซม. แล้วแต่ขนาดของ
ลูกกล้วยไม้ ถ้าเป็นลูกกล้วยไม้ขนาดเล็กกดขีดแถวให้ถี่เข้า เมื่อขีด
คานหนึ่งเสร็จแล้ว ให้ขีดขวางอีกคานหนึ่ง เพื่อให้เป็นตาตารางสี่เหลี่ยม
แบบตาหมากรุก การปลูกลูกกล้วยไม้ก็ให้ปลูกตรงจุดที่เส้นตัดกันจุด
ละต้นวิธีปลูกกระทำได้โดยเอามือซ้ายถอมมีดปลายแหลมเล่มเล็ก กด
ปลายแทงลงในกายมะพร้าวแล้วกดให้แผลที่แทงอ้าออก มีชชวาถอ
ปากคยไม้คยคั่นกล้วยไม้เบา ๆ เอารากหย่อนลงในร่องที่แทงไว้ คเนค
ให้โคนคั่นงอขยบนกายมะพร้าวพอดี แล้วจึงงัดมีดออกเอาปลายมีดกด
กายมะพร้าวคั่นรวมแผลให้ยึดทามเต็ม กระทำเช่นนี้จนครบทุกจุด

การบำรุงรักษาลูกกล้วยไม้

ลูกกล้วยไม้ที่ปลูกใหม่ ไม่ควรให้น้ำเลย ในระยะแรก เพราะ
เครื่องปลูกชุ่มน้ำอยู่แล้ว โดยเฉพากระษะกายมะพร้าวจะสามารถอม

น้ำอยู่ได้ถึง ๔-๕ วัน การเก็บในระยะแรกไม่ควรเก็บอย่าให้ถูกแสงแดด โดยตรง ถ้าเอาไว้ในเรือนกระจกควรหาผ้าขาวขึงแสงแดดใหม่ แสงสว่างพอสมควร จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเอาไว้ในเรือนกระจกที่กระจก หรือทำนองเคียวกัน เพื่อบอกกันฝน บ้างกันลม และบ่งกันการเปลี่ยนแปลงของอากาศภายนอก ถ้าเห็นว่าเครื่องปลูกแห้งเกินไปจะทำให้กล้วยไม้เหี่ยวมากก็ใช้สับพ่นน้ำชนิดเป็นฝอยอ่อนๆ พ่นประปรายเพียงเบาๆ ในระยะแรกๆ นี้ต้องระวังอย่าให้แฉะ เพราะเป็นระยะ ที่เน่าง่ายมาก ถ้าหากเห็นว่าเกิดการเน่ามากให้ใช้ยากันเน่าฉกพรมให้ทั่ว ก็จะได้อีกต่อไป เมื่อเห็นว่ารากเริ่มเดิน และกล้วยไม้อ่อนเริ่มตั้งตัวซึ่งจะกินเวลาประมาณ ๒๐ ถึง ๓๐ วัน ก็ค่อยๆ เพิ่มน้ำจน และเริ่มให้ปุ๋ยอ่อนๆ ได้ นอกจากนั้นอาจแยกให้ถูกแสงแดดที่ผ่านระแนงและกระจกลงมาในตอนเช้าได้ สิ่งเหล่านี้ถ้าเห็นว่าลูกกล้วยไม้ตั้งตัวแข็งแรงก็ค่อยๆ เพิ่มจนจนอยู่ในสภาพปกติ

โรคที่รบกวนกล้วยไม้ค่อนข้างมากที่สาคได้แก่โรคเน่า (damping-off) เกิดจากเชื้อจุลินทรีย์ชนิดหนึ่งทำให้กล้วยไม้เน่าและ โดย เฉพาะในระยะที่ปลูกใหม่ๆ ยังไม่เจริญตั้งตัวและแข็งแรงก็จะเน่าได้มากที่สุด การขึงกันและกำจัดกระทำโดย ระวังอย่าให้เครื่องปลูก และ โดยเฉพาะในระยะปลูกใหม่ควรให้คือนข้างแห้งไว้เป็นคี่ ควรใช้ ควินา Sodium 2-Hydroxy Diphenyl หรือ 8 Hydroxyquinolin benz oate ผสมน้ำ ๑:๒๐๐๐ ส่วน ฉกทุกๆ ๑-๒ สัปดาห์ ถ้าสังเกต

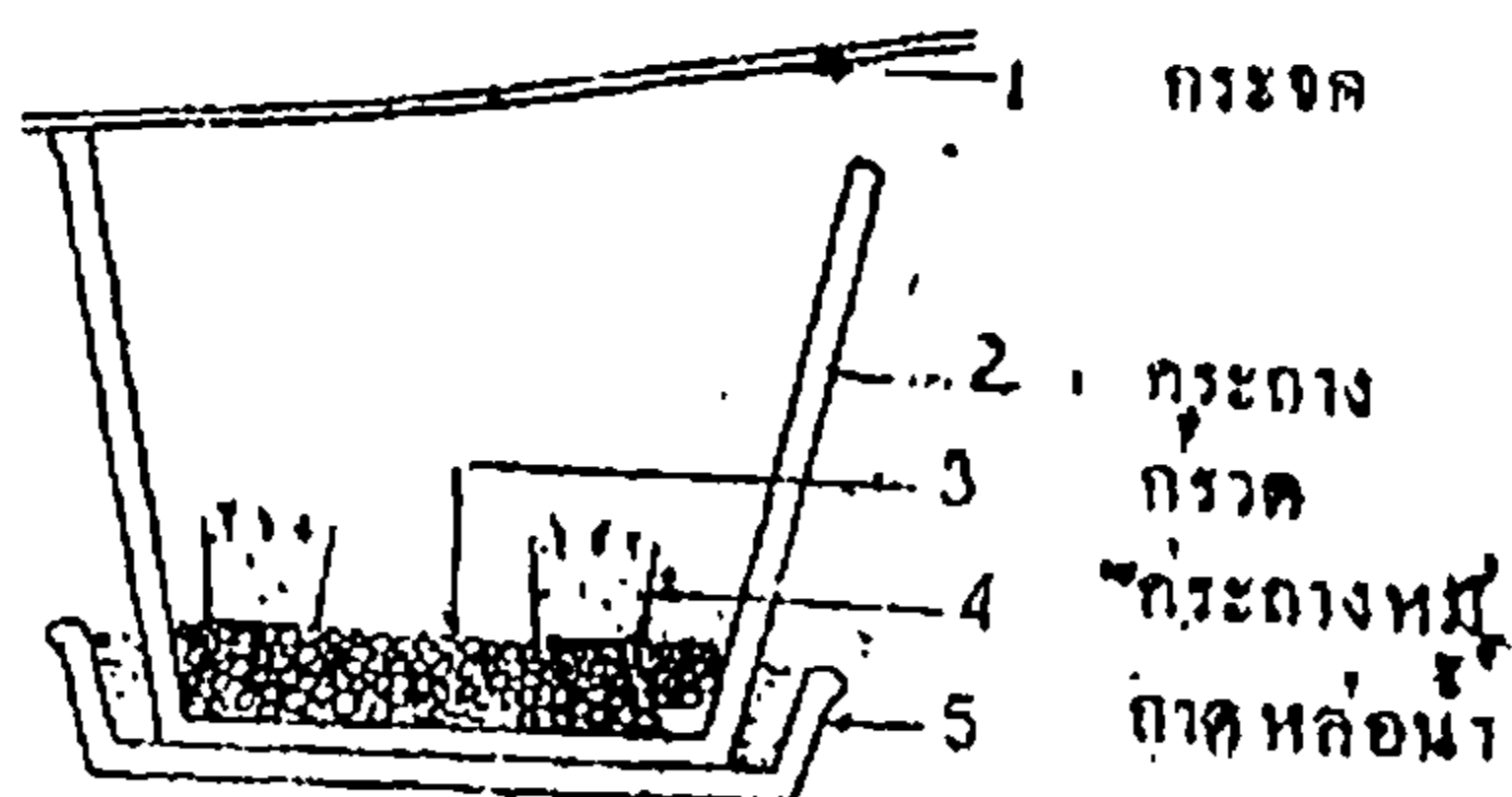
เห็นโรคนี้ระบาด หรือ เกิด ขึ้น ใน ระยะ แรก ควรลด จำนวน น้ำ ให้ น้อยลง
 บริเวณที่มีโรค ให้ฉีดยาแล้งตากแดดให้แห้งปกหนังกะทั่ง สังเกต
 เห็นโรคไม่ระบาดต่อไปอีกจึงค่อย ๆ เริ่มให้น้ำได้ โรคนี้อาจระบาด
 รวดเร็วในกระถางที่ปลูกใหม่ขณะที่ต้นยังอ่อนแออยู่ ถ้าโรคลุกลามไป
 ทั่วกระถาง อย่าเอาเครื่องปลูกนั้นมาใช้ปลูกใหม่ต่อไปอีก ควรเผา
 ไฟเสียดีกว่า เมื่อกล้วยไม้เจริญเติบโตแข็งแรงแล้วควรฉีดยาป้องกัน
 ทุก ๆ ๒ ถึง ๓ สัปดาห์ต่อครั้ง

ในเรือนกระจกหรือตู้กระจก ควรทำการให้น้ำโดย ฉีดด้วย
 เครื่องฉีดชนิดฝอยละเอียดไปรอบหรือพรมจากข้างบนจนชุ่ม วันละหนึ่ง
 ครั้งในตอนเช้า แต่ถ้าใน ตอนบ่าย สังเกตเห็น เครื่อง ปลูก แห้ง มาก ก็อาจ
 ไปรยน้ำให้พอบาง ๆ อีกสักครั้งหนึ่ง แต่อย่าให้ถึงก้นเครื่องปลูกและ
 การฉีดและพรมนี้ควรให้หัวฉีดอยู่ห่างต้นอ่อนไม่ต่ำกว่า ๗๕ ซม. มิ
 ฉะนั้นกำลังน้ำอาจแรงเกินไปทำให้ต้นและรากกระทบกระเทือน และทำ
 ให้ชาหรือตงทวยาก นอกจากนั้นเครื่องปลูกอาจกระจายกระจายไต่ด้วย
 ตู้กระจกขนาดเล็กสำหรับเลี้ยงลูกกล้วยไม้

การเลี้ยงกล้วยไม้ในกระถางใหม่ ระยะแรก ๆ ตามที่หรือเรือน
 กระจกใตักเป็นการดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งในฤดูหนาว อุณหภูมิมีต่ำมาก
 จะยิ่งกระทบกระเทือนมาก ลูก กล้วยไม้ของการ อุณหภูมิสูงหรือพูด
 ง่าย ๆ ว่า “ร้อนกว่ากล้วยไม้ใหญ่เล็กน้อย” สำหรับหวายโดยปกติไม่ทำ
 กว่า ๘๐ องศาฟาห์เรนไฮต์ แต่อาจสูงและทนได้ถึง ๑๐๐ องศา (ไม่

ควรเกิน ๕๒ องศา) อุณหภูมิที่เหมาะสมอยู่ในระหว่าง ๘๕ ถึง ๘๘ องศา และความชื้นสัมพัทธ์ประมาณ ๘๐ ถึง ๙๐% (เวลากลางคืน) และ ๗๐ ถึง ๘๐% (เวลากลางวัน) สำหรับเทคโนโลยีของการอุณหภูมิต่ำกว่า หวายประมาณ ๕ ถึง ๘ องศาฟาห์เรนไฮต์ผู้ ที่เลี้ยงเพียงเล็กน้อยอาจทำ ที่กระถางราคาถูก ๆ ใ้จากสิ่งทีหาง่าย ๆ ในบ้านเรา คือ ใช้กระถางปาก กว้างประมาณ ๑๔ นิ้วที่เจาะรูโป่ง ๆ ทั้งในจานดินหล่อน้ำ ภายใน ก้นกระถางใช้กรวดสะอาด ๆ ใส่รองไว้ให้ผิวน้ำบนของกรวดพ้นน้ำขึ้นมาเล็กน้อย บนปากกระถางเอากระถางใส่บีต แต่เผื่อให้อากาศถ่าย เทไ้ไ้มากจนออกสีกเล็กน้อย เอากระถางหม้เลี้ยงลูกกล้วยไม้ตั้งใน แล้วคงกระถางกระถางนี้ไว้ที่ร่มรำไร อย่าให้ร้อนจัดเกินไป

อีกแบบหนึ่ง เป็นแบบซึ่งสร้างคอกกยพนท คือเอาถังซีเมนต์ท ไซ้ทำถังสวมซมหรือเอาไซ้ขุมนขญก่เป็นรูปถังสี่เหลี่ยม วางคอกกยพน ดินในเรือนกล้วยไม้ พนถังซกเอาดินออกลกประมาณ ๒๐ ซม. แล้ว

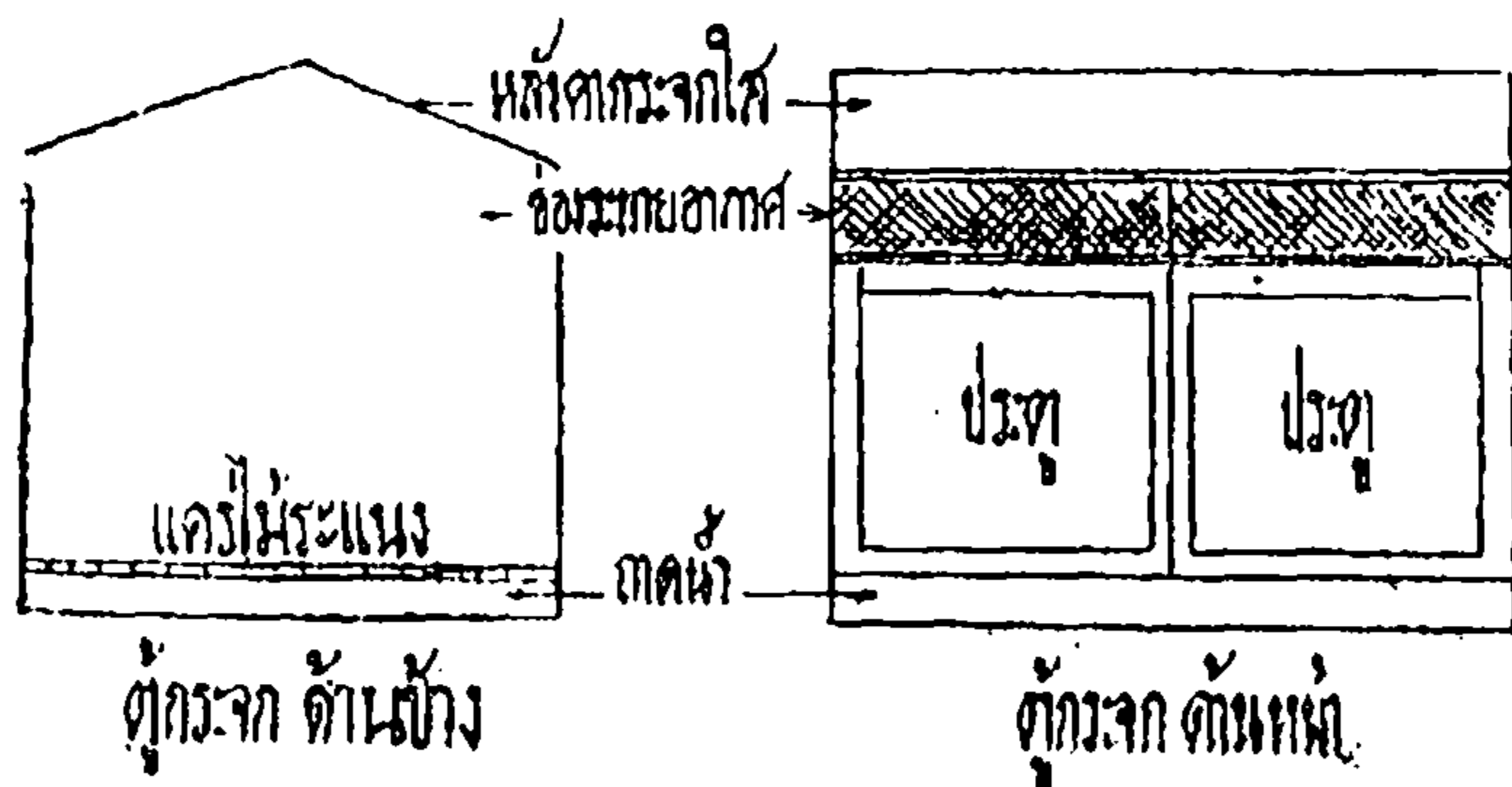

รูปที่ ๑๓ ที่กระถางแบบง่าย

เอาขี้เถาเกลบใส่แทน กระทั่งให้หน้าเรียบและแน่น เสร็จแล้วเอาขี้
 มอญหรือกรวดเม็ดเล็กโรยทับหน้า กระทั่งให้หน้าเรียบและแน่นอีกที
 หนึ่ง ขนหลังคาให้เขากระพริบแล้วเอาไม้หนนโห้แง่มชนเพอระบาย
 อากาศไคมากน้อยตามความต้องการ หรือถ้าจะให้คยงชนไปอีก จะเอา
 ไม้สักหรือไม้เต็งรังทำกรวย กระพริบรอยชน ปากถ้งแทน หลังคาแล้วหา
 บานพืดคให้ บักเบคไคโดยมีขอสับกระพริบคยงชน

นอกจากแขบน กมแขบคักกระพริบ คักกระพริบเป็นเครื่องอุปกรณใน
 การเลียงลูกกลวยไม้เล็กทรคกมมาก และเหมาะสำหรับพทม ลูก กลวย
 ไม้ไม้สีมากนค กระทคกรคสามารถยกเคลสนย้ายไปไหน ๆ ไคตาม
 ความต้องการ ขนาดทนขมกนมากนนเป็นขนาดธรรมคจกระถางหมู่
 ไคประมาณ ๑๐๐ กระถาง คค มีขนาดกว้างประมาณ ๖๐ ถึง ๗๕ ซม.
 ยาวประมาณ ๑ เมตร ถึง ๑.๒๐ เมตร และสูงประมาณ ๗๐ ถึง ๘๐
 ซม. เป็นกระพริบหมคทงสีคาน มีประตูคานยาวเพียงคานคยว นอก
 จากจะทำไคกว้างมากเป็นพคคยงจ้งจ้งเป็นคองทำประตูสองคาน เพราะ
 ลำบากในการเขอมมอขามไปปฏิบคงานอกฟากหนึ่ง พนคมีสองชั้น ชั้น
 ล่างเป็นถาคใส่หน้าทาควบสงกระสคระกวพอกนผงาย ขนถาคใส่หน้ามพน
 ไม้ระแนงเป็นแคร์พาคคยขางขนเพอไซสำหรับคองลูกกลวยไม้ แคร์ไม้
 ระแนงนยกขนและถอคคอกไค เพอจะไคทาคความสะอาดถาคใส่หน้าไค
 สะทวค บ้างทไมไซถาคใส่หน้าแต่ไซถาคนนใส่กรวดเม็ดเล็กแล้วเอานา

เติมลงในอากาศ แขนงไม้ต้องทำแคระไม่ว่าเพราะกระถางปลูกกล้วยไม้ใช้
 รางบนกรวดไคไลเอ แต่รู้สึกว่าการทำความสะอาดอากาศค่อนข้างลำบาก
 เพราะจะต้องเทเอากรวดออกหากอากาศแล้วจึงล้างทั้งถาดและทั้งกรวด ทวั
 คมของระบายอากาศซึ่งกรวดลวกตะแกรง เพื่อยกของก้นคว่ำตัวที่เป็นศัตรู
 ของอากาศน้อยกรรมข้างฝาคานบน คัดกบข้ายคายาวตลอด ๓ ฟากความ
 ยาวของก ๓ ส่วนหลังคานจะทำเป็นหน้าจั่วหรือเอียงเป็นเพิงคานเดียว
 กไคไลเอแต่จะเห็นงาม แต่ถาทำเป็นหน้าจั่วต้องปล่องออกกรรมและค่า
 แรงไปอีก กระจกหลังคานน้อยใช้กระจกฝ้า ให้ใช้กระจกใสเพราะ
 คนไม่กตองการแสงแดดข้าง คนตั้งอยู่บนขาตั้งคะเนกว่าความสูงพอ
 เหมาะแก่การยืนทำงานไคไลเอ ตั้งที่กระจกไว้ในเรือนกล้วยไม้ที่มี
 แสงแดดร่มรำไรอย่าให้จคนัก เพราะลำพังกอชอบมากชอบแล้ว หากถก
 แดดจก ปลูกกล้วยไม้ก็มีอาการคล้ายถกนงทั้งเย็นนเอง ทางทกหาก
 ไคไลเอชอบทกชอบหมมีอยู่ในคควกจะค ถ้าเห็นว่าชอบหมเกินชคท

แผนผังตู้กระจก

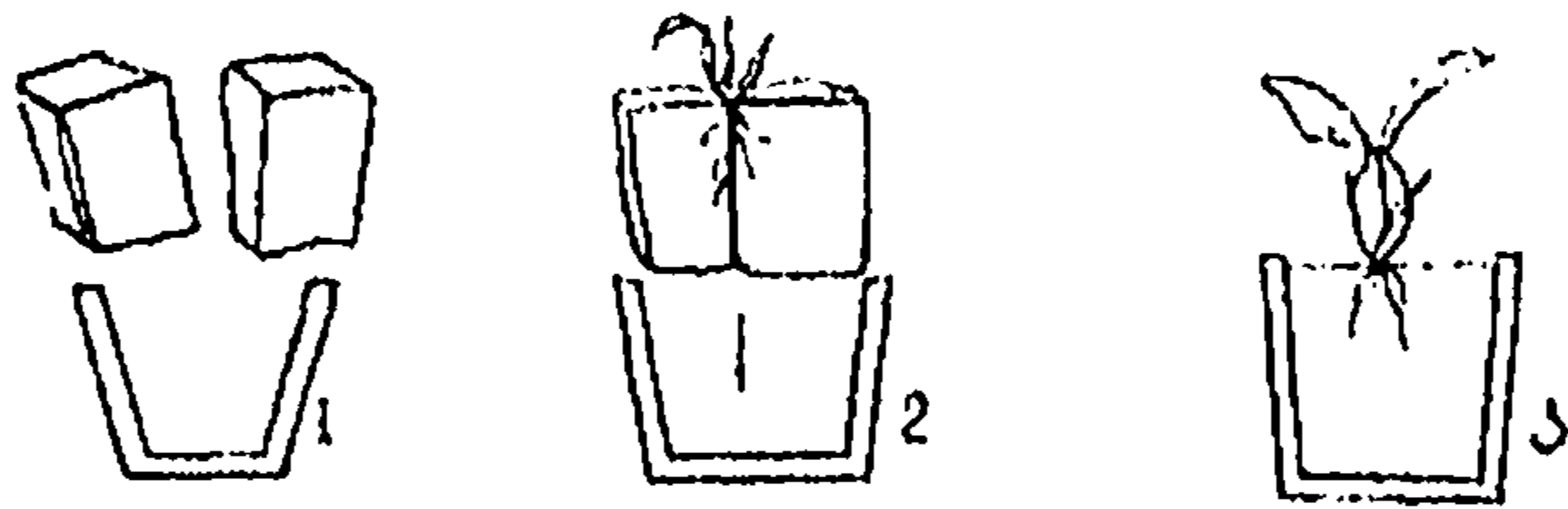
ไต่กล้าไว้แล้วควรหาทางแก้ไข โดยการหามูลไม้ไผ่ขี้วัวขี้หมู ขกชั้นหนึ่ง
ถ้าไม่พอหรือเห็นว่าอาจรวมเกินไป ลากกลวยไม้จะไม่งามก็ให้ใช้วิธีแถม
ยานุให้มทางระบายอากาศมากจนเกินไป

การให้ปุ๋ย ควรให้ปุ๋ยชนิดละลายน้ำง่าย ผสมกับน้ำรดใน
ตอนเช้าประมาณสัปดาห์ละ ๑ ถึง ๒ ครั้ง เว้นระยะประมาณ ๓ ถึง ๕
วันที่ครั้ง ปุ๋ยที่ใช้ควรใช้ปุ๋ยผสมน้ำอุน ๆ คือ ให้มีความชื้น
ประมาณ ๐.๒๐% และสัดส่วนของ ในโตรเจน - ฟอสฟอรัส -
ปอแตสเซียม ควรใช้ ๑๐ - ๑๐ - ๘ ถึง ๑๐ - ๑๐ - ๑๐

สำหรับวิธี การปลูกด้วย กายมะพร้าว นั้น เป็นวิธีการที่ ดี หนึ่ง
เพราะกายมะพร้าวเป็น เครื่องปลูกที่ มีกำเนิด ในเมืองเรา ราคาไม่
แพง และเท่าที่สังเกตมาแล้ว รู้สึกว่าปลูกกลวยไม้สักกลวยไม้ไผ่ผล
ดีมาก แต่มีข้อควรระวังคือ ต้องไต่กายมะพร้าวที่หนาและไม่ยุ่ย
เยื้อง่าย เพราะถ้ากายมะพร้าวเยื้อง่ายและยุ่ยก่อนกำหนด จะทำให้ลูก
กลวยไม้แกรนและบางที่เน่าตายได้ อีกประการหนึ่งต้องระวังอย่าให้
กายมะพร้าวแห้งเกินไปนัก เพราะจะทำให้กายมะพร้าวหดรัดและล่อน
ออกจากกระบะได้ ถ้าเห็นว่าแห้งมาก ควรยกทั้งกระบะลงลงในอ่าง
น้ำ จะค่อนน้ำให้ชุ่มไปได้นานโดยต้นไม้และเน่า

เมื่อลูกกลวยไม้เจริญอยู่ใน กระดาษ หมู่มุ่ กระทั่ง แข็งแรง เริ่ม
แน่นกระดาษ ซึ่งอาจกินเวลาประมาณ ๖ เดือนถึง ๑ ปี จึงแยกออก

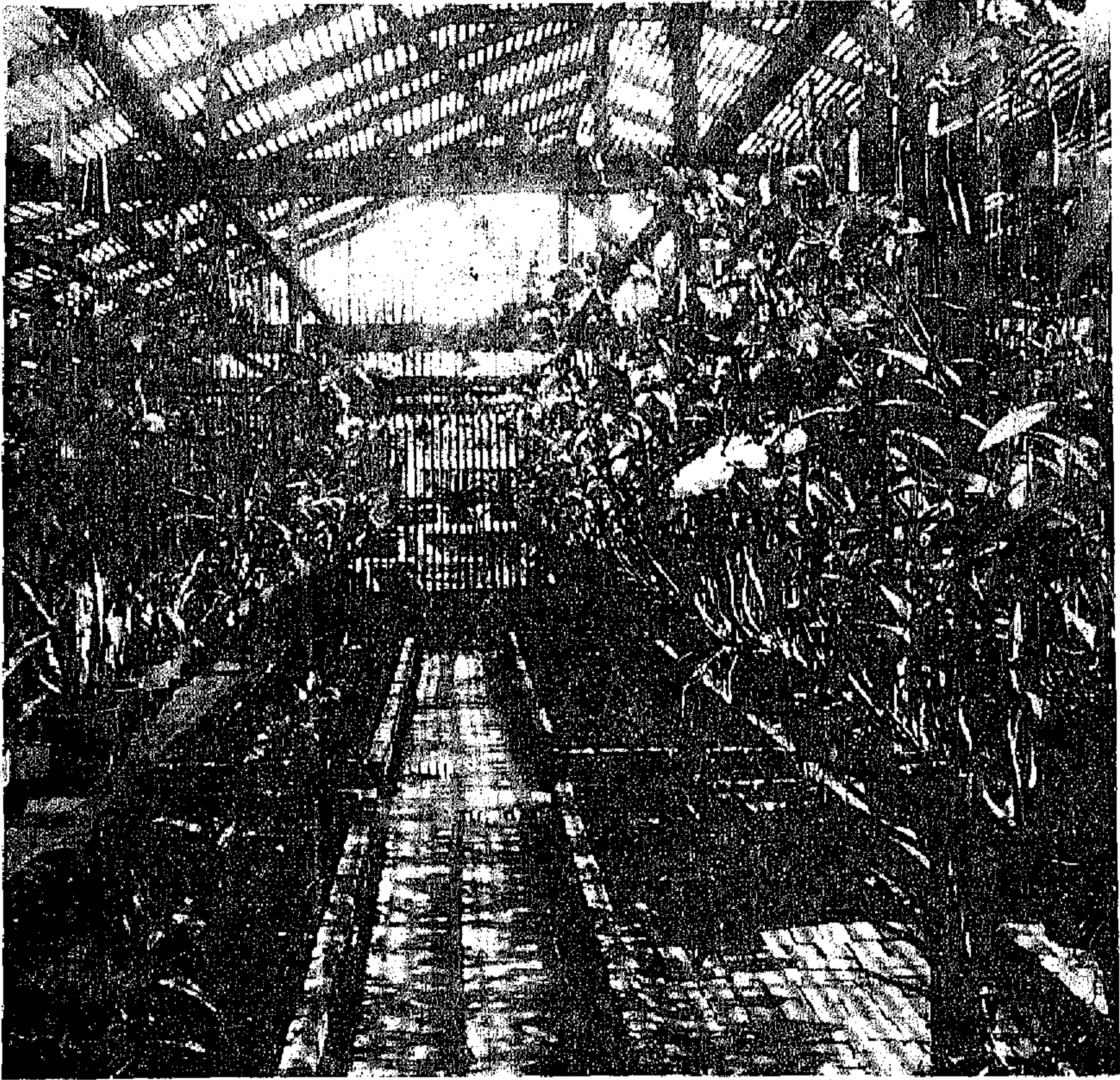
ปลูกในกระถางเดี่ยว การแยก ปลูกควร คุขนาด ต้นให้พอ เหมาะ กับ
 ขนาดกระถาง คือในระยะแรกควรปลูกลงกระถางขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง
 กลาง ๑๕ นิ้ว เสร็จของปลูกในระยะนี้นิยมใช้กระเชาเส้าตา เพราะเป็น
 ของหาได้ในป่าเมืองเรา การปลูกก็กระทำง่าย โดยตัดเอาเนื้อกระ
 เชาเส้าตาควมมตคม ๆ ออกเป็นชิ้นสี่เหลี่ยมให้มีขนาดโตกว่าขนาดกระ
 ถางเล็กน้อย เสริมแล้วผ่าครึ่ง แะรอยผ่าออกประกบรากกล้วยไม้
 ให้โคนต้นนั่งอยู่บนผิวกระเชาเส้าตาพอดี อย่าให้โคนลอยหรือจมเกิน

ไป เพราะการลอยเกินไปจะทำให้กล้วยไม้ไ้ไ้กับความชื้นน้อยและรากไม้
 ยึดเกาะของปลูกแข็งแรงก็ไ้ไม่งาม แต่ถา จมเกินไป กระเชา เส้าตาอาจ
 ยึดโคนต้นให้ชำ หรือทำให้หน่อเน่าได้ เมื่อประกบรากค้แล้วจึงจัด
 เขา ๆ ให้กระเชาเส้าตาลงพอดกยปากกระถาง กระเชาเส้าตาที่จะยึดต้นควร
 รุ่มน้ำให้คคณาเต็มท้เสียก่อน จะทำให้มันมอด้ง่ายและกล้วยไม้ไ้ไ้ไม่ชำ
 นอกจากนั้ระยะแรก ๆ ของการปลูกก็ไม่ต้องให้น้ำ ให้ตั้งไว้ในร่มผ้า
 ขาว ถาเห็นว่าแห้งก็พรมพอเข้ยก จนกระทั่งรากค้เงงเขาออกถูก
 แสงปลกค้ และให้น้ำให้ปุ้ยเช่นเดียวกับกนการเลี้ยงในกระถางหมู่

ชกวิชหงคอกการปลุกทวยอสมนตาชก วิชสามารถปลุกได้
เรียบร้อยและทนอยู่ได้นาน ไซ้อสมนตาชกในกระถางขนาด ๑ ๒ นิ้ว
เช่นาสชากหรือเช่นายากน้ำไวสั ๔๘ ชั่วโมง แล้วจึงนำมาปลุก วิช
ปลุกกปฏิบัตเช่นเคียวกนกขการปลุกทวยกระเซาสคาทกลาวมาแล้ว

เมื่อเห็นว่ากล้วยไม้เจริญเติบโตจนจนกระทั่งคืบ กระถางขนาด
๑ ๒ นิ้วจึงเปลี่ยนกระถางให้เป็น ๒ นิ้ว หรือ ๒ ๒ นิ้ว โดยการชกทวย
อสมนตา การชกอสมนตากกระทำคล้ายคลึงกขการปลุกกล้วยไม้
ใหญ่ ถ้ากระเซาสคาหรืออสมนตาชกปลุกในชั้นแรกยังไม่สุ ก็ไม่จำ
เป็นต้องเปลี่ยนเพียงแต่เอาอสมนตาหุ้มแล้วชกทวยเข้าไป แต่ต้องระวัง
อย่าปลุกให้โคนลอยหรือจมเกินไป ควรให้โคนอยู่ต่ำกว่าระดับปากกระ
ถางเล็กน้อยกพอ ในระยะนี้ เมอกล้วยไม้คงทวยแล้วควรเอาออกจากเรือน
กระจกให้อยู่ท่ามธรรมชาติได้ แต่ควรเริ่มทเมอเขาฤดูฝน ในชั้นแรก
ควรห้ากระงกทำหลังคาขงกันฝนหนักให้ชวคราว เมื่อเห็นว่าแข็งแรงค
งคอบ ๆ ปลอຍให้ถูกฝน ชงระยะนการเจริญเติบโตจะเร็วผิดปกติมาก.
เมื่อเห็นว่ากล้วยไม้โตคืบกระถางแล้ว และเป็นฤดูที่เหมาะแก่การปลุก
จึงทำการเปลี่ยนกระถางใหม่ขนาดใหญขงเป็น ๓ ๒ นิ้ว หรือ ๔ ๒ นิ้วได้
โดยปฏิบัตเช่นเคียวกนกขการปลุกกล้วยไม้วิชธรรมคา.

ภายในเรือนกล้วยไม้ขนาดออกดอก การตั้งหรือแขวนที่เป็นระเบียบเรียบร้อย
ย่อมเป็นการสะดวกแก่การบำรุงรักษา และการป้องกันกำจัดโรคและแมลงที่มารบกวน

บทที่ ๘

ศัตรูของกล้วยไม้

ศัตรูของกล้วยไม้นั้นอาจแบ่งออกได้เป็น ๒ ประเภทใหญ่ ๆ คือ

๑. โรค.

๒. แมลงและสัตว์อื่น ๆ.

๑. โรคกล้วยไม้ สำหรับความหมายของคำว่าโรคนั้น เมื่อพิจารณาโดยละเอียดแล้ว อาจมีสาเหตุอยู่สองประการด้วยกันคือ

ก. โรคที่เกิดขึ้นจากสภาพของสิ่งแวดล้อมไม่เหมาะสมแก่ความต้องการของกล้วยไม้ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่าเป็นสาเหตุทางสรีรวิทยา (Plant Physiology) เป็นต้นว่า ปุ่มเป็นพิษ, เครื่องปลูกผุ, เครื่องปลูก และ กล้วยไม้ขาดน้ำ ปุ่มแรงเกินไป ฝนหนักเกินไป ฯลฯ เหล่านี้เป็นต้น ต้นไม้ที่ไทรียมความกระตือรือร้นจะแสดงอาการได้ต่าง ๆ เช่น เครื่องปลูกและเกินไป รากขาดอากาศหายใจ อาจทำให้รากเน่าใบเหลือง ทั้งใบ หรือบางทีต้นเน่าด้วยก็ได้ โดยปกติโรคที่เกิดขึ้นจากสาเหตุนี้ ในชั้นแรกไม่มีเชื้อโรค หากเกิดขึ้นเพราะสภาพของสิ่งแวดล้อม แต่เมื่อสภาพนั้นเหมาะแก่การเจริญของเชื้อโรค เชื้อโรคก็จะถือโอกาสเข้าสู่กล้วยไม้ในภายหลัง การป้องกันโรคเหล่านี้ย่อมขึ้น

อยู่กับความรู้ความชำนาญของผู้เลี้ยง โดยหมั่นสังเกตและหาเหตุผล
 เช่นเมือกกล้วยไม้แสดงอาการอะไรขึ้นต้องพยายามหาเหตุผลให้ได้ว่าเป็น
 เพราะเหตุใด อย่าปล่อยให้ผ่านพ้นไปเปล่า ๆ เพราะสิ่งเหล่านี้เป็น
 ประจักษ์สำหรับ นำผู้เลี้ยง กล้วยไม้ เข้าไป พย ความรู้ ความชำนาญ ซึ่งไม่
 สามารถได้จากตำราใด ๆ แม้ว่าบางอย่างจะมีในตำรา แต่ก็ไม่ทำให้
 ผู้อ่านจำได้แม่นยำเท่ากับการประสบด้วยตนเอง ดังนั้นตำราจึงเป็น
 เพียงรากฐานหรือแนวทางสำหรับนักเลี้ยงกล้วยไม้จะได้อาศัย เป็น เครื่องยึด
 ถอเพื่อความมั่นใจและเลี้ยงกล้วยไม้โดยมีเหตุผล

ข. โรคที่เกิดจากเชื้อจุลินทรีย์ สำหรับเชื้อจุลินทรีย์ที่ทำให้
 เกิดโรคกล้วยไม้ นั้น สามารถแบ่งออกได้เป็นสองประเภทด้วยกันคือแบค
 ทีเรียประเภทหนึ่ง และราอีกประเภทหนึ่ง. เชื้อจุลินทรีย์ที่ทำให้เกิดโรค
 กล้วยไม้นั้นมีอยู่ทั่ว ๆ ไป มากมายน้อยบ้าง โดยที่เราไม่สามารถจะมอง
 แลเห็นด้วยตาเปล่าได้ ดังนั้นจึงใคร่จะขอแนะนำหลักเกณฑ์สำคัญไว้
 อย่างหนึ่งคือ “ควรใช้วิธีป้องกันไว้ดีกว่าแก้” เพราะถ้าปล่อยให้เชื้อ
 โรคเข้าทำอันตรายกล้วยไม้ได้ แม้แต่เพียงเล็กน้อย โดยหาทาง กำจัดไว้
 ทันทีที่ แตกกล้วยไม้ก็ย่อมได้ด้วยการกระแทกกระเทือนทำให้อ่อนแอลง
 ไปกว่าปกติ ดังนั้นขอแนะหรือ อากัจจงเป็นวิธีการคนสุดท้ายในเมื่อ
 ไม่มีทางป้องกันหรือเกิดความพลาดพลั้งขึ้น

หลักสำคัญในการป้องกันโรค

๑. บำรุงกล้วยไม้ให้มีความแข็งแรงสมบูรณ์อยู่เสมอด้วยความ

ไม้ประมาณ เพื่อให้กล้วยไม้กำลังทานทานโรคดี

๒. หมั่นศึกษาหาความรู้ เกี่ยวกับ ความ ต้อง การ ของ กล้วยไม้
ที่เลี้ยงไว้ เพื่อจะได้บำรุงรักษาให้ถูกต้อง

๓. รักษาความสะอาดในกระถางปลูก อย่าให้มดหรือเพลี้ย
อื่นๆ ขนรบกวนกล้วยไม้ ภายในโรงเรือนหรือบริเวณรอบนอกก็ให้หมั่นทำ
ความสะอาด อย่าให้ร่องรังอินจะเป็นแหล่งเพาะและแพร่พันธุ์ ของศัตรู
กล้วยไม้ บนหลังคาเรือนกล้วยไม้อย่าให้มีมดหรือกิ้งก่าสาขางของ
ต้นไม้ใหญ่ปกคลุม เพราะอาจเป็นสื่อในการระบาดของโรคและแมลงได้
การแขวนหรือตั้งกล้วยไม้ให้ เป็นระเบียบเรียบร้อย นอกจากจะแลดูงาม
ตาแล้วยังเป็นการสะดวกในการตรวจตราป้องกันโรคและแมลงอีกด้วย

๔. ควรระมัดระวังและใช้ไหวพริบในการปฏิบัติ อย่ากระทบ
กระเทือนหรือทำให้ส่วนหนึ่งส่วนใดชำหรือมียากแผล เป็นต้นว่าการ
รดน้ำประจำวัน การเดินเข้าออกก็ อย่านำกระเทือนหรือให้
ภาชนะและสิ่งใด ๆ กระทบกระเทือนกล้วยไม้ ถ้าเป็นต้นไม้ใหญ่ก็ควร
โยงยัดอย่าให้ลมโยก อุปกรณ์บางอย่างไม่ควรใช้ร่วมกันเช่น การ
ขุดน้ำ หรือการขุดปุ๋ยในถังเดียวกัน ซึ่งอาจเป็นทางติดต่อเชื้อโรคได้

๕. กล้วยไม้ที่นำเข้ามาใหม่ เช่นซอมาหรือไคมาจากที่อื่น
ยังไม่ควรนำมารวมกับของเดิม ควรจะทำความสะอาด หากมียาฆ่า
เชื้อโรคเช่น Sodium 2-Hydroxy Diphenyl หรือ 8-Hydroxy quinol

in benzoate และยาฆ่าแมลงควรมีให้ ทัวแล้วเก็บ แยกไว้ชั่ว คาว
ประมาณ ๑๕ วัน จึงนำเขารวมได้

๖. ควรสังเกตและศึกษาการเกิดของโรคว่าโรคนี้ ๆ เกิดขึ้น
ในสภาพของสิ่งแวดล้อมอย่างไร แล้วค้นหาทางป้องกัน เช่นโรคเน่า
มักจะเกิดเมื่ออากาศร้อนแฉะและชื้นมาก ดังนั้นในเขตพื้นที่อากาศร้อน
จัดและอบอวกไม่ควรบรรณาให้เกิดความชื้นสูง เป็นต้น

๗. เมื่อเกิดมีโรคขึ้น ควรแยกต้นที่เป็นโรคออก ถ้าเป็น
น้อยให้ตัดส่วนที่เป็นโรคเผาไฟเสีย ฉีดยาฆ่าเชื้อโรค และเอาปูนแดง
ทาแผลที่ตัดทิ้ง ถ้าเป็นมากเห็นว่าจะต้องทำให้กล้วยไม้ตายแน่ ควร
เอาเผาไฟพร้อมทั้งเครื่องปลูกด้วย หลังจากเก็บของก้นต้นที่เป็นโรค
แล้ว มือและเครื่องมือเครื่องใช้ ต่าง ๆ ควรล้างด้วยยาฆ่าเชื้อโรคให้
หมด อย่างนำไปแช่ต้องกล้วยไม้ก้นอื่น ๆ ก่อนเป็นอันขาด

โรคสำคัญที่ทำอันตรายก่อให้เกิดการเสียหายแก่กล้วย ไม้ ใน ประเทศ
ไทยอย่างร้ายแรงนี้แท้โรคที่เกิดจากเชื้อราชนิดหนึ่ง ก่อให้เกิดการเน่าที่เง้าหรือ
โคนลำกกล้วยของกล้วยไม้สกุลหวายและแคทลียา และสามารถระบาดลุกลามไป
ได้รวดเร็วมาก

โรคนี้นิยมใช้พวงระยาศ แต่มีปรากฏมาช้านานแล้ว ตามทนายเลขยง
กล้วยไม้ในสมัยก่อนเรียกกันว่า "พรวด" เนื่องจากการเน่าพรวดเคี้ยว
หมกทั้งกอหรือทั้งกระถางเลย เป็นการยากที่จะหาทางขยับคืบได้ทันทั่ว

ที่ แก่มาในปี พ.ศ. ๒๕๐๑ ถึง พ.ศ. ๒๕๐๒ นี้ ดินฟ้าอากาศแปรวน
 แปรมาก โรคนี้จึงไ้ระบาดอย่างรวดเร็วและทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น
 เขียนได้ไปสังเกตการณ์ตามวงกล้วยไม้ทั่ว ๆ ไปเมื่อมีรายงานแจ้งว่าเกิด
 โรคชนิดนี้ และพบว่า บางแห่งตายหมดไปเป็นหลายร้อยกระถาง แม้
 ว่าจะรอเอาเครื่องปลูกเก่าออก ทดล้าที่คอกปลูกใหม่ แต่ก็ไม่สามารถ
 หยุดยั้งการลุกลามของโรคนี้ได้ เท่าที่ไ้สังเกตปรากฏว่า มักจะระบาด
 รุนแรงกับวงกล้วยไม้ที่คอกชนข้างร่มจัก หรือไ้แสงแดดวันละไม่กี่ชั่วโมง
 และเป็นเรือนกล้วยไม้ที่อบทวย ลมโกรกไม้เพียงพอ การระบาดของโรค
 นี้ไม่จำกัดฤดู ไร่ว่าจะเป็นฤดูร้อน ฤดูฝน หรือฤดูหนาว แต่จะทวีความ
 รุนแรงในเมื่อบอากาศเปลี่ยนแปลงมาก ๆ อาการคนแรกจะสังเกตเห็น
 รากที่เคยมีสีขาวค่อย ๆ เปลี่ยนสีเป็นสีคล้ำสกปรก ใบซึ่งเคยมีสีเขียว
 สดก็จะค่อย ๆ เหี่ยวและมัสเขียวชดลง มีอาการใบร่วงผิดปกติ ระยะ
 นอากสังเกตเห็นว่าที่ส่วนใต้ของโคนลำหล้ง ๆ มักเริ่มแสดงอาการเน่า
 และค่อย ๆ ลุกลามตามเง่ามาสู่ลำหน้า ในการปลูกและเก็บกล้วยไม้
 แยกกิ่งไ้ หรือการแขวนแน่นชิดกันมาก ๆ จะช่วยให้โรคนี้ระบาดไ้
 รวดเร็วยิ่งขึ้น

การป้องกัน อย่าปล่อยให้เรือนกล้วยไม้สกปรกหรืออบทวย และ
 พยายามตรวจรากกล้วยไม้อยู่เสมอ อย่าประมาท เมื่อบคนฟ้าอากาศ
 ปรกติเช่นร้อนจักแล้วเปลี่ยนเป็นฝนตกชุกตก ๆ กัน หรือร้อนแล้วเปลี่ยน
 เป็นหนาวเป็นต้น ควรฉีกยาของกันเป็นครั้งคราว ไ้โดยใช้ยาจำพวกกัน

เน่าเช่น 8-Hydroxy Quinolin benzoate ผสมน้ำ โดยใช้น้ำ ๑ ส่วน ต่อเน่า ๒๐๐๐ ส่วน รกให้ชุ่มถึงเครื่องปลูก และหลังจากใช้น้ำแล้วควร งดการรดน้ำสัก ๑ วันเพื่อให้ยาได้ผลกখন เมื่อก่เกิดโรคเขนแล้วควรระอ เขาเครื่องปลูกและรากเผาไฟให้หมก ถ้ากลัวไม้ไม้ไซ้ทเคมราคาที่ไม่ ควรรักษา ควรเผาไฟเสียด้วย กระจ่างของกันที่เป้นโรคก็อย่าไ้เข้ามา ไซ้ ออกจนกว่าจะไ้ไ้เซ่ยาม่าเซ่ไ้เสียกอน หากเป้นกด้วยไม้ค้มราคา จะ ักก็เอาส่วนเน่าทิ้ง จำเป้นต้องค้ค้จนกระทั่งสังเกตคว่า ไซ้ในไม้มีส้แดง หรือรอยเน่า ควรเป้นแผลที่เขยวส้ค้จริง ๆ แล้วนำส่วนที่ค้ช้บยาม่าเซ่ โรคค้ไ้ไ้กล่าวมาแล้ว เส่รแล้วต้องนำไปฝังไว้ในท่วมลมโกรกให้แผล รอยค้ค้แห้งสนิทไม้ค้ากว่า ๔ - ๕ วัน แล้วจึงนำลงปลูก ถ้าไม่รอให้แผล แห้งสนิท เมื่อบปลูกลงไปก็ระเน่าลกตามค้ไปอีกก็ไ้ มือของผู้ปฏิบัติ ครอบค้จนภาชนะ และมีค้ไ้ไ้ผ่ค้ค้ จำเป้นต้องล้าง ในแอลกอฮอล์ ให้สะอาด อย่านำไปแตะค้ค้กอนอื่น ๆ ค้ไปโดยมีไ้ไ้ทำการล้างและฆ่าเซ่โรคเสีย ก่อน

นอกจากโรคที่ไ้ไ้กล่าวมาแล้ว ยังมีโรคอย่างอื่น ๆ เช่นโรค ไ้ยุค ไ้ค้่าง อันเกิดจากเซ่แบคเริยและเซ่ไวรัส (virus disease) นอกจากนั้นยังมีโรคหน้เน่า ขอดเน่า แต่ก็ไม่รุนแรงเท่าโรคที่ไ้ไ้กล่าว มาแล้ว หากไ้ไ้ค้ค้ม้นในหลักการข้ค้กันโรคค้ค้ไ้ไ้กล่าวมาแล้วในค้ค้ ก้น ๆ ของข้ค้ค้ค้ไ้ไ้ไ้ประมาท โรคก็ข้ค้มจะไม่เกิดไ้ไ้ง่ายนัก หรือ

หากจะเกิดขบเข้างก็ไม่ร้ายแรง และสามารถระงับไค้ทนท่วงทักอนที่จะ
ก่อให้เกิดการเสียหายมากมาย บางครั้งสาเหตุแวกลัสมในสภาพของ
กล้วยไม้ เช่น การกระทบกระเทือกซึ่งกันและกัน การรดน้ำฝนหยดซาที่
บ่อย ๆ การอยู่ในที่อบรอนหรืออบทบ ฯลฯ ก็อาจทำให้เกิดโรคได้.

๒. แมงมมแดงตัวสัตว์

แมงมมแดง (Red spider) แมงมมแดงเป็นตัวสัตว์ขนาดเล็ก
ซึ่งทางวิชาการถือว่ามิใช่แมลง (เพราะไม่มี ๖ ขา) ตัวสัตว์ประเภทนี้
มีขนาดเล็กมากจนกระทั่งมองด้วยตาเปล่าเกือบไม่เห็น นอกจากเกาะ
รวมกันมาก ๆ จึงเห็นเป็นสีเหลืองหรือแดงไค้ชัดเจน แมงมมแดงมีปาก
ที่เป็นปลายเล็กแหลมแทงลงไปคุดคานาเลียงกันจากไค้เซลล์ผนังของพืช
โดยปกติมักเกาะคุดคานาเลียงอยู่ตามผิวใบ อาจมีตามลำต้นบ้าง ตาม
ส่วนที่ผิวของลำต้นขงข้อและเขี้ยวอยู่ แมงมมแดงนี้ทำอันตรายพืช
หลายชนิดด้วยกัน นอกจากกล้วยไม้แล้ว พืชอื่น ๆ เช่น องุ่น ก็ถูก
แมงมมแดงรบกวนมิใช่น้อย สำหรับกล้วยไม้ แมงมมแดงจะรบกวนโดย
ไม่เลือกว่าเป็นกล้วยไม้สกุลใด ที่เราพบเห็นบ่อย ๆ ไค้แก่สกุลหวาย
(Dendrobium) แคทลียา (Cattleya) แวนด้า (Vanda) รองเท้านารี
(Cypripodium) ซ้าง (Saccolabium) ฯลฯ เพราะเป็นกล้วยไม้ที่
เรานิยมเลี้ยงกัน อย่างแพร่หลายใน ประเทศไทย อันตรายจากสัตว์
จำพวกนี้ เมื่อกล้วยไม้ถูกคุดคานาเลียงไปหรือกล้าวาง ๆ ก็คุด ถูก
แย่งเอาอาหารไป ก็จะทำให้เกิดการทรุดโทรมเนื่องจากการขาดอาหาร ซาค

นำผลผลิตของและขาดความสมบูรณ์ทำให้แคระแกรน ไม่เจริญงอกงาม
ไม่ให้ดอกเท่าที่ควร และขาดกำลังต้านทานโรค

แมงมุมแดง สามารถแบ่งออกได้เป็นสองประเภทใหญ่ ๆ ด้วย
กันคือ

ก. **False spider mite** เป็นสัตว์ที่มีขนาดเล็กมาก อาจมี
สีขาว สีเหลือง หรือสีแดง ปกติมีเกาะกันอยู่ตาม ผิวใบ ก้านใบ และ
ไม่มีการชักใบ นอกจากนี้ ยังมีมากมายหลายชนิดเกาะกันอยู่ตามพืช
ต่าง ๆ ชนิดกัน ไม่เฉพาะแต่กล้วยไม้เท่านั้น ในบรรดากล้วยไม้ด้วย
กันเราจะพบว่าแมงมุมแดงประเภทนี้เกาะกันกล้วยไม้สกุล แคทลียา
รองเท้านารี หวาย ฟาแลนนอปซิส ออนซิคเคียม อาการของกล้วยไม้ที่
ถูกรบกวนด้วยแมงมุมแดงประเภทนี้ คือผิวใบ ก้านใบ ขรุขระ และมีสีขาว
เป็นเงา แต่ก็มีแมงมุมประเภทนี้บางชนิดที่เกาะกันอยู่ใตใบ เช่นแมงมุม
แดงชนิดที่มีชื่อทางวิทยาศาสตร์ว่า *Brevipalpus Inornatus*, Banks
ซึ่งจะพบเกาะกันอยู่ก้นกล้วยไม้สกุลหวาย อาการ ของ กล้วยไม้ที่ถูก
แมงมุมแดงในสกุล *Brevipalpus* รบกวนก็คือ นอกจากการเกาะกัน
ตามใตใบแล้ว บริเวณที่เกาะกันจะไม่มีสีเขียวของใบ แต่มีสีเขียว
ของใบ แต่มีสีขาวเป็นมันกร้านแล้วผลสุดท้ายใบกล้วยไม้ที่ถูกเกาะกัน
ทั้งใบก็จะค่อย ๆ เปลี่ยนเป็นสีเหลืองแล้วร่วงหล่นไป

ข. **Two spotted spider mite** ลักษณะประจำของแมง-
มุมแดงประเภทนี้ คือ ทั่วตัวก้านใบ มีจุดสีน้ำตาลสองจุดอยู่สองข้างลำตัว

ว่าแคทลียา Stalin 1 (สตาลิน 1) แมงมุมแดง ชอบรบกวนมาก แวนควัว
 กิ่งใบรื่อง (Quartern - torete) จากสิงคโปร์ เช่น V. Tan Olay Yan,
 (กันซัน) V.T.M.A.(๑๔๕๕) หรือ V. Belle of Singapore(๑๒๓๐)
 แมงมุมแดงไม่ชอบรบกวนมากเท่ากับ V. Nellie Morley(เนลลีมอร์เลย์)
 เหล่านี้เป็นตัวอย่างที่คัดค้านว่า พืชแต่ละพันธุ์ แต่ละชนิดย่อมจะมี ความ
 ต้านทานโรคและแมลงไม่เหมือนกัน ในกรณีที่มีศัตรูรบกวนมากมาย แม้
 จะไ้รบกวนความกระทบกระเทือนบ้างก็ไม่มาก ทั้งนี้ ทางทิศทางการงอก
 ในการหาทางผสมพันธุ์ กล้วยไม้ จะต้องคำนึงถึงปัญหาข้อหนึ่งคือ หาทาง
 ผลิผลผสมที่มีความต้านทานต่อโรคและแมลงด้วย มิใช่ที่จะเอาแต่คัดอก
 สวยแต่อย่างเดียว แต่ในกรณีของนักเล่นที่ยังไม่ลงขันเพาะพันธุ์ ผสม
 พันธุ์ ก็จะต้องหาทางป้องกันกำจัดมิให้เกิดการระบาดของศัตรูกล้วยไม้เช่น
 การป้องกันกำจัดแมงมุมแดงนั้น ขอแนะนำขั้นแรกของชาวพเจ้า
 กคือ ขอให้ดูหลักหรือภาษาที่ว่า "กันไว้ดีกว่าแก้" หรือกล่าวอีก
 อย่างหนึ่งก็คือ หาทางป้องกันอย่าให้แมงมุมแดงเกิดขึ้นในรังกล้วยไม้
 ของท่าน ก็ดีกว่าปล่อยให้มันเกิดขึ้นแล้วจึงหาทางกำจัดในภายหลัง
 เพราะการป้องกันจะไม่ทำให้กล้วยไม้ของท่าน ช้ำรุกเสียหาย แม้แต่ข้อ
 หลักในการป้องกันแมงมุมแดงมีดังนี้

ก. งดพยายามรักษาบริเวณรังกล้วยไม้ให้สะอาดอยู่เสมอ เศษ
 ของส่วนหนึ่งส่วนใดของกล้วยไม้ เช่น ใบเหลือง ใบเน่า ใบแห้ง รากเสีย

ลำเสียบ ทดกทงทรวงหล่นลงสู่กระถางหรือสุพรรณวง เคษเควของปลุกท
เอาออกทง ควรจะเผาไฟให้หมก ควรเก็บใบแห้งใบเสียบเผาไฟเป็นก
ประจำวนอย่าให้ร่วงหล่นลงมาบนพื้นเรือนและหมักหมมอยู่ สิ่งเหล่านี้จะ
ทำให้รังกล้วยไม้ของท่านเป็นแหล่งเพาะศัตรู ไม่เฉพาะแต่แมงมุมแดง
เท่านั้น

ข. กล้วยไม้หรือเคษกล้วยไม้ กอก ใบ ผัก แมแต่กระถาง
ที่ใช้แล้วจากทอนไม่ควรนำเข้าบ้าน ถ้าเป็นกล้วยไม้ที่จะนำเข้าบ้าน ให้
แยกไว้ต่างหากอย่านำเข้าในรังกล้วยไม้แล้วฉวยากำจศัตรูให้ทั่ว พัก
ไว้ในรังพักไม้ต่ำกว่าหนึ่งเดือนเพื่อคอกอากาศ เมื่อเห็นว่าปลุกทแน่นแล้วจง
นำเข้าในรังได้ แมแต่กล้วยไม้ที่ส่งเขามาจากต่างประเทศ เคษเควของ
ปลุก ใบเน่า ใบเสียบ ควรตัดเผาไฟแล้วฉวยาย้องกนกกำจศัตรูเสียก่อน

ค. ภายในเรือนกล้วยไม้และรอบๆ บริเวณภายนอก ควรรักษา
ให้สะอาดอยู่เสมอ อย่าให้มีหญ้าหรือวัชพืชขึ้นรกรุงรัง อย่าเอาไม้เลื้อย
ขึ้นบนข้างฝาหรือหลังคาเรือนกล้วยไม้ อย่าปลุกเรือนกล้วยไม้ใกล้ต้น
ไม้ใหญ่

ง. แมว่าจะไม่มีแมงมุมแดงเกิดขึ้น แต่ก็มีควมจำเป็นที่จะ
ต้อง ใช้ยาฆ้องกันแมงมุมแดงเป็นระยะๆ นานพอสมควร อย่าไต่ประมาท
หรือคิดว่า ไม่มีแมงมุมแดงเกิดขึ้นก็ไม่จำเป็นต้องไต่ยา การฆ้องกัน
การเกิดนั้นย่อมดีกว่าการขำยครกยามาก

บุคคลส่วนมากเข้าใจว่า เมื่อกดแมงมุมแดงจนกเทยวงหา
 ซอซา แต่มิได้นกกดงว่า ทำอย่างไรจึงจะไม่ให้มันเกิดขึ้นได้ การป้องกัน
 ความสะอาดปราศจากแหล่งเพาะศัตรูนี้เป็นสิ่งสำคัญยิ่งคงได้
 กล่าวมาแล้วในข้อ ก. ข. และ ค. ส่วนการใช้ยานั้นพบว่าได้ผลเพียง
 ครึ่งเดียวเท่านั้น นอกจากนั้น การรักษาความสะอาดยังช่วยให้ความ
 จำเป็นในการใช้ยาน้อยลงด้วย ยาทที่ใช้กำจัดแมงมุมแดงนั้น มีคน
 เข้าใจว่ายาจำพวก Parathion (ที่นิยมเรียกกันว่าหวัะโหลก) และ
 Malathion สามารถกำจัดศัตรูพืชได้ทุกอย่าง ยาเหล่านี้นอกจากจะเป็น
 อันตรายแก่บุคคลผู้ใช้โดยตรงแล้ว กัยแมงมุมแดงนั้นว่าใช้ไม่ได้
 ผล เพราะจะสร้างความต้านทานยาขึ้นในตัวเอง ไข่ของแมงมุมแดง
 จะไม่เป็นอันตราย และจะฟักออกเป็นตัวอยู่เรื่อย ๆ แมงมุมแดงจะระบาท
 ไตรวดเร็วเข้าในฤดูที่อากาศร้อนและแห้งแล้ง การทกล้วยไม้แคระ
 แกรนไม้สนมบรรณ ภายใต้อาณัติแห้งแล้ง ตลอดจนการวางกล้วยไม้
 ในที่อับทึบเกินไป ย่อมเป็นการสนับสนุนให้แมงมุมเพาะพันธุ์ และระบาท
 รวดเร็วขึ้น

ยากำจัดแมงมุมแดงอาจแบ่งออกได้เป็น ๓ พวกด้วยกัน คือ
 ก. ยาน้ำ (Spraying) คือยาที่ใช้เครื่องพ่นน้ำชนิดฝอย
 ละเอียด พ่นเป็นละอองไปให้เปียกตามใบและต้นกล้วยไม้ ยาชนิด
 นี้หาซื้อได้ง่ายอย่างช่วยให้ยากัดกล้วยไม้ได้นานขึ้น (Sticker)
 ผสมลงไปด้วย แต่กมยาอย่างที่มีคุณสมบัติกำจัดได้ด้วยตัวเอง ยา

นำที่ใช้ได้ผลดีสำหรับแมงมุมแดงคือ Chlorobenzilate (คลอโรเบนซิลเลท) ๒๕% ชนิดผงเปียกน้ำได้ ใช้ยา ๒ ช้อนชา คือน้ำ ๑ แกลลอน หรือไดไมท์ (Dimite) ชนิดผงละลายน้ำได้ผลดี แต่หาขาดมาก การใช้อาาพ่น ๗ ถึง ๑๐ วันต่อครั้งในระยะแรกๆ เมื่อเห็นว่าแมงมุมแดงหมดแล้วอาจฉีดป้องกันทุกๆ ๑๕-๒๐ วันก็ได้ การฉีดยาวนานให้ผลเวลาเย็นหรือค่ำเมื่อไม่มีแสงแดดเผา ยาระไร้เปียก อยู่ได้นาน การฉีดของพยายามฉีดให้ตกทั่วถึงทั้งใต้ใบและบนใบ และพยายามฉีดหลายๆ คำนเพื่อป้องกันมิให้ยาถูกส่วนหนึ่งส่วนใดของใบบังไว้

ข. ยาควัน (Fumigation หรือ Smoking) เหมาะสำหรับเรือนกล้วยไม้ที่มีทางมีคได้มีคชิด เช่น เรือนกระจก ตุ้กระจก หรือเรือนกล้วยไม้ขนาดเล็กที่สามารถใช้พลาสติกคลุมได้หมดทั้งหลัง ในเวลาที่ต้องการรมยา แต่ก็เป็นวิธีที่คมาก เพราะยาควันสามารถแผ่กระจายซึมไปใต้ทั่วทุกซอกทุกมุม ทวดงคกว่ายาอื่น ในต่างประเทศบางแห่งเขาใช้กับเรือนกระจก หรือบางที่ใช้พลาสติกทำม่านซึ่งคลุมฝาเรือนและหลังคาเรือนแล้วงอบยาน ยาควันที่ใช้กับแมงมุมแดงได้ผลดีคือเตตราเอทิล ไดไทโอฟอสเฟท (Tetra Ethyl Dithiophosphate) หรือเรียกย่อว่า Dithio ใช้รมควันตามคำแนะนำซึ่งบริษัทผู้ผลิตยานยอจะมีคำแนะนำให้

ค. ยาผง (Dusting) คือ ยาที่ใช้พ่นเป็นฝุ่นผงปลิวไปกยคมสำหรับเมืองไทยนับว่าเหมาะมาก เพราะเป็นวิธีที่ถูกเงินและยากหาง่าย

ใช้กำมะถันผงที่ปั่นสำเร็จ มีจำหน่ายตามร้านขายยาทั่วไปถ้าเราซื้อเอง
 จะไม่ละเอียดพอที่จะปลิวไปก้นลมได้ การพ่นควรจะทำในตอนเช้าตรู่
 ขณะที่อากาศยังเย็นกโชกด้วยไม้ขี้เฒ่า หรืออาจใช้พ่นน้ำพอกเปียกด้วยไม้
 เล็กนอชเสียบก่อนเพื่อเวลาพ่นยาผงจะทำให้ยากติดคอคชน การพ่นยาผงนี้
 อาจใช้เครื่องพ่นยาผงโดยเฉพาะ ซึ่งเป็นเครื่องขนาดเล็ก ใช้มือหมุน
 ภายในเครื่องมีพัดลมเป่ายาให้ปลิวออกไปเป็นฝุ่น หรือถ้าไม่มีเครื่อง
 จะใช้ถุงผ้าขาวบาง หรือผ้าโปร่งใส่ผงกำมะถันแล้วใช้มอทย ฝั้นของ
 กำมะถันก็จะปลิวล่อออกมา กำมะถันผงนี้ เมื่อถูกความชื้นจาก
 อากาศประกอขกับออกซิเจนในอากาศก็จะกลายเป็นแก๊สซึ่งเป็เพียงสามารถ
 ฆ่าแมงมุมแดงได้

การใช้กำมะถันชนิดผงเป็นยาป้องกันกำจัดแมงมุมแดงนั้น สำ
 หรับนกเลี้ยงกล้วยไม้ในเมืองไทยนับว่าเหมาะสมมาก เพราะกำมะถันผง
 มีราคาถูก หาง่าย และไม่เป็นอันตรายแก่ผู้ใช้ยาด้วย ในกรณีทแมง
 มุมแดงรบกวนกล้วยไม้ขี้เฒ่าแล้ว การใช้ยาเพชกาจจะต้องทำเป็นระยะๆ
 ครั้งที่ ๒ ห่างจากครั้งแรกประมาณ ๕ ถึง ๗ วัน และครั้งที่ ๓ ห่าง
 จากครั้งที่ ๒ ประมาณ ๑๐ วัน ท่อไปทุก ๆ ๑๕ วัน เมื่อเห็นว่า
 แมงมุมแดงหมดแล้ว การพ่นยากำมะถันผงเพื่อป้องกันมิให้แมงมุม
 แดงเกิดชนอก ควรกระทำทุก ๆ เดือน เดือนละครั้ง และจงพยายาม
 ระวังหลีกเลี่ยงเหตุในการ ขังกันศัตรูของกล้วยไม้ ดัง กล่าว มาแล้วโดย
 เครื่องครัว

เพลี้ยไฟ (Thrips) เป็นแมลงที่อยู่ในสกุล *Taniothrips* ที่วิ
 เถกมาก มองดูด้วยตาเปล่าเกือบไม่เห็น ชอบกัดกินเยื่อทามผิวของใบและ
 ดอกกล้วยไม้ ขนาดความยาวของลำตัวแมลงจำพวกนี้ประมาณเพียง
 1/25 นิ้วฟุต หรือบางทีก็เล็กกว่านี้ มลพิษณะเร็วแหลม เนื่องจากมี
 ขนาดเล็กมากจนมองเกือบไม่เห็น และเคลื่อนไหวไต่รวดเร็วมากนเอง
 จึงทำให้สังเกตเห็นได้ยากมาก เราจะรู้ว่ามีแมลงชนิดนี้ชอนไชที่บนหรือดอก
 กล้วยไม้ก็ดูตามรอยกัดกินที่เห็นเป็นรอยแตกกล้วยไม้แล้ว จึงจะเห็นอาการที่
 ปรากฏขึ้น ชนิดที่กัดตามผิวใบนั้นเป็นชนิด *Taniothrips wanthuis* มี
 ตัวสีเหลือง ส่วนพวกที่ทำลายผิวดอกนั้นเป็นพวกสีเทาและอาจทำลายตาอ่อน
 ของกล้วยไม้ได้ด้วย ชนิดที่กัดตามผิวใบนั้นทำให้ใบมีอาการเป็นทาง
 ขาว ๆ คดเคี้ยวไปมา พวกนี้ปราบได้โดยใช้ D. D. T. , หรือ malathion
 ฉีดเป็นฝอยบาง ๆ แต่ชนิดที่กัดตามผิวดอกนั้นจะกินผิวของกลีบทำให้สี
 ดอกแดงเป็นทางขาว ๆ คดเคี้ยวไปมา และมักจะกินตามริมกลีบก่อน เมื่
 มากเข้าก็จะแผ่กระจายออกมาชอนกลางกลีบ และมักจะชอบชอนตัวอยู่ตาม
 รอยซอระหว่างกลีบดอกกลีบที่ติดกัน มักชอบกินดอกกล้วยไม้ที่มกลีบบาง
 เป็นแพรเช่นกลีบแคตลียาและหวายประเภทฟอรุ่มกลม ส่วนแวนค้ำและ
 หวายกลีบแคบ กลีบปัด ไม่ค่อยปรากฏ เพราะกลีบหนาและมีผนัง
 คิวทิน เคลือบกลีบหนามาก การพ่นด้วยน้ำยาไล่ทันหรือสารจำพวก
 โรทีนอน rotenone นี้ว่าได้ผลดี

เพลี้ยแป้ง (Mealybugs) เป็นแมลงชนิดหนึ่ง ลำตัวทึบดำ

นนมและยาง มีลักษณะอ่อน ๆ แต่ปกคลุมด้วยผนังที่มีลักษณะเป็น
 แข็งขาว ๆ ติดอยู่กับผนังของลำตัว ทำให้แลกลำตัวปกคลุมไปด้วยแข็ง
 สีขาว ๆ และไม่ค่อยเยือกน้ำ แมลงจำพวกนี้มอยู่หลายชนิดด้วยกัน มี
 ขนาดต่าง ๆ กันตั้งแต่เล็กกว่าหัวเข็มหมุดจนถึงโตกว่าเมล็ดถั่วเขียวก็มี
 เป็นแมลงจำพวกใช้ปากแหลมแทงเจาะเข้าไปในผิวของพืช แล้วคืบคืบหน้า
 เลียดภายใน ไม่มปากที่ใช้กัดกินอย่างแมลงจำพวกตัวงวง ทั้งนี้เพราะพืช
 กินตายจึงไม่สามารถทำอันตรายแมลงชนิดนี้ได้นอกจากนั้นแมลงจำพวก
 นี้เคลื่อนไหวได้ช้า จึงมักชอบหลบซ่อนตัวอยู่เป็นกลุ่มๆ ในที่ลึกลับ เช่น
 ในกายใบ ชองใบ ไท้ใบที่ซ่อนทับกัน ยอซ้อน และแม้แต่ที่รากซึ่งฝัง
 อยู่ในเครื่องปลูก หรือในกระถางกมแมลง จำพวกนี้เกาะคืบหน้าเลียดกันอยู่
 ตามราก เนื่องจากตัวปกคลุมด้วยแข็งซึ่งไม่เยือกน้ำและตัวเล็กเบา บาง
 ครั้งเราเอากระถางกล้วยไม้ขึ้นมาเร็ว ๆ แมลงนี้จะลอบขึ้นมาตามความ
 แรงของกระแสลม คุกคล้าย ๆ ผงแข็งลอยขึ้นมาเห็นอนา ซึ่งแสดงว่ามี
 แมลงเหล่านี้อยู่ในกระถางกล้วยไม้นั้นชนิดที่ชอบรบกวนกล้วยไม้เป็นชนิด
 เกียวกันกับที่ชอบอยู่ตามใบและต้นส้มชื่อว่า *Planococcus citri* และชนิด
 ทางยาวซึ่งมีชื่อว่า *Pseudococcus ulmividum* ทั้งสองชนิดนี้เป็นแมลงที่ออก
 ลูกแบบไม่มีการผสมพันธุ์ ระหว่างตัวผู้กับตัวเมีย เรียกว่า Parthenoge-
 nesis (พาร์ธีโนเจเนซิส) คือมีการผลิตชีวิตใหม่จากเซลล์พันธุ์ โดยตรง
 จึงไม่มีไข่ มีแต่ตัวอ่อนเป็นกระจุก ๆ และการเคลื่อนที่แพร่กระจายออก

ไปก็ได้ออกค้ำยมากำเป็นพาหะนำไป การกำจัดแมลงชนิดนี้อาจใช้ยา malathion ผิพสี ๒-๓ ครั้ง เว้นสัปดาห์ละครึ่ง ท่อไปกัณคัยองกัน เกอนละครึ่งกพอ นอกจากนั้นการปรายมคกำมีให้เกิดขณโดยการใช้ Chlordane ฝนบาง ๆ จะทำให้การแพร่กระจายของเพลยแบ่งหมคไป ควย. ถ้าหากสังเกตเห็นเพลยแบ่งเกิดขณในส่วนหน่งส่วนใดเพียงเล็ก นอยแล้ว จะเอาสำลชบแอดกอรอลเชคขาง ๆ หรือเอาเปรงสีพนชน ออณูเอาควออกแล้วเอาสำลชบกอรอลเชคอกทุกใด.

เพลยหอย (Scale insects) เพลยหอยเป็นแมลงทมตวทแทะจริง ออนนม แต่มเกราะซงมคณสมขคเป็นขผง มลคษณะเป็นฝาครอย ครอยทวเป็นเกราะของกนอทรายให้แกชวค โดยปกทกถ้าเรามองคแต่ ผวเผนจะแลเห็นเมคแมนนุสนำทาลหรือสคาคคอยู่ตามใบ ตามค่นหรือ ลำลูกกล้วย มีขนาดและลักษณะต่าง ๆ กัน กลมขาง รขาง เล็ก ใหญ่ แล้วแต่ชนิดของเพลยหอย เพลยจำพวกเหล่านี้ ทำอทรายโดยการ ใช้ปากแหลมแทงคค นำเลยงจากคิ เซลล์ผว เช่น เคยวกนกข เพลย แบ่ง แต้ยกว่านนยง สามารถ ขยถาย นำทม ลคษณะเป็น นำเซอม มรสหวาน ออน ๆ และเห็นขวออกมา ทำให้ราคาซงมลคษณะคล้ายเทม่าไฟชอย ขน จึงทำให้สังเกตคไคว่า ในบริเวณทมเพลยหอยมาก ๆ มักจะมีราคา ขนประปนควบเสมอ เพลยหอยนมสองพวกใหญ่ ๆ พวกหน่งเป็นพวก เกราะออน มีเกราะออน ๆ คคอยู่บนลำค้ว ไม่แยกอยู่ต่างหาก แต่ม

ขาเล็กมากพอสามารถเคลื่อนตัวไป มาได้อย่างช้าๆ คล้ายหอยทาก มี
 ขนาดตั้งแต่ $\frac{1}{16}$ นิ้ว ถึง $\frac{1}{4}$ นิ้ว เพลี้ยจำพวกนี้ไม่ต่ำกว่า ๖ ชนิดที่
 อันตรายกล้วยไม้ แต่ชนิดที่พบบ่อยๆ ได้แก่ ชนิดสีน้ำตาล คือ
Coccus hesperidum, *Coccus pseudohesperidum*, ชนิดเกาะรูปครึ่ง
 ทรงกลมชื่อ *Saissetia hemisphaerica* และชนิดเกาะสีน้ำตาลชื่อ *Saissetia*
oleae พวก เกราะอ่อน เหล่านี้มัก พบทำ อันตราย แก่ กล้วยไม้ สกอลหวาย
 (Donbrobiums) และสกอลรองเท้านารี (Cypripediums) อีกพวกหนึ่ง
 ได้แก่พวกเกราะแข็ง มีเกราะหนาแข็งซึ่งมีคุณสมบัติเป็นขี้ผึ้งแยกไม่ติด
 กับตัวเป็นฝากรอยอยู่อย่างแน่นหนา ตัวเมียเท่านั้นที่เป็นศัตรูทำลายต้น
 ไม้แต่ตัวผู้ไม่มีปาก ลักษณะของเพลี้ยหอยพวกนี้ขนาดความยาวเล็ก
 กว่า $\frac{1}{8}$ นิ้ว นาทขยถ่ายออกมาไม่มีคุณสมบัติหวานอย่างที่พวก เกราะอ่อน
 ขยถ่ายออก แต่เป็นพิษแก่ต้นไม้ด้วย เพลี้ยหอยเหล่านี้ชอบทำอันตราย
 กล้วยไม้โดยไม่เลือกที่ มักพบเสมอๆ ตามใต้กายของใบ ตามร่อง
 ใบ ส่วนใต้ของโคนใบ และเนื่องจากการที่ตัวจริงซ่อนอยู่ภายใต้เกราะ
 ป้องกันอย่างแข็งแรง การพ่นยาจึงต้องกระทำอย่างรอบคอบ ยา
 malathion เป็นยาที่ใช้พ่นได้ผลดีมาก แต่เนื่องจากยานี้ไม่สามารถ
 ทำลายเพลี้ยหอยใต้ที่กระยะ คือทำลายเฉพาะตัวแก่เพียงระยะเดียว
 ดังนั้นการพ่นยาจึงต้องกระทำเป็นระยะๆ ทุกๆ ๓ สัปดาห์สัก ๓-๔ ครั้ง
 ในต่างประเทศเราใช้ยาควีน Dithio รวมเป็นชุดๆ ชุดละ ๔ ครั้ง ห่าง

กน ๓-๔ วันต่อครั้ง เมื่อครบ ๕ ครั้งแล้วควรเว้นระยะไป ๑ เดือน รวม
ออกซอกทอน แต่การใช้ยาควรมองว่าเป็นของมรณะกรรณกรรมควรมีให้
ควนหนไปไกล จึงไม่เหมาะสำหรับบ้านเรือน การใช้ยา D.D.T.
ผสมกับ malathion พบจะให้ผลดีกว่าการใช้ยา malathion ล้วน ๆ

เพลี้ยอ่อน (Aphids) เป็นแมลงจำพวกปากดูด มีส่วนปาก
ที่เป็นหลอดแหลมใช้แทงดูดกินน้ำเลี้ยงจากพืชเซลล์พืชส่วนอ่อนของมัน—
ไม้ มักทำอันตรายแก่ตาและดอกตลอดจนใบอ่อนของกล้วยไม้ นอกจาก
จากนั้นยังเป็นแมลงที่นำเชื้อโรคจำพวกไวรัส (virus) ทำให้เป็นโรคใบ
หงิก หรือขาดสีเขียว มีอยู่หลายชนิดด้วยกัน แต่มีที่มดเขียวอ่อน
หรือสีน้ำตาล ขนาดตัวเล็กมาก ประมาณ ๒ มม. หรือประมาณเท่าหัวเข็มหมุด
ปกติมักเป็นชนิดเคี้ยวกินพืชย่อย ๆ ตามใบอ่อนหรือยอดอ่อนของพืช
ต่าง ๆ เช่นถั่วฝักยาว เป็นต้น มีชื่อชนิด *Aphis fabae* Scop. เนื่องจาก
เป็นแมลงจำพวกปากดูด จึงจำเป็นต้องใช้ยาประเภทถูกตัวตาย (contact
insecticide) และโดยเหตุที่ตัวอ่อนและมดเขียว การกำจัดจึงไม่
ยากนัก ยาที่หาง่ายและใช้ได้ผลดีทั่ว ๆ ไปก็คือ ยาบาณกลั่น
Nicotino Sulfate ใช้ชนิด ๕๐% ๑ ส่วนผสมน้ำ ๕๐๐ ส่วน หรือถ้า
ใช้ภายในเรือนกระจก อาจใช้ยาควิน Dithio ก็ได้

ด้วงปีกแข็ง (Beetles) ด้วงปีกแข็งที่ปรากฏรบกวนกล้วยไม้
เสมอ ๆ มีอยู่สองชนิดด้วยกัน คือชนิดที่ตัวสีน้ำตาลหม่น หรือที่เรารู้จัก

กันว่า ค้างคาวหลาย *Adoreus* ค้างคาวชนิดชอยหากินกลางคืน ใช้ปากกัดกินกลีบดอกตลอดจนใบอ่อนของกล้วยไม้ เวลากลางวันมักหลบซ่อนตัวอยู่ตามคอกกระเปาะของดอก ตามซอกใบ ตามเครื่องปลูก หรือบริเวณพื้นเรือนที่สีกปรกหมักหมม ดังนั้นการรักษาดูแลและบริเวณใกล้เคียงโรงเรือนกล้วยไม้ให้สะอาด ย่อมเป็นการช่วยผ่อนคลายนกที่ เกิดจากแมลงได้ อีกชนิดหนึ่งเป็นคางคกเข่งตัวสีเหลืองหรือเหลืองอม- แสด บางทีเราเรียกว่าค่างเข่ง *Rhaphidopalpa Semilis* โดยเหตุที่คางคกเข่งชนิดนี้ชอยกินใบแตงต่าง ๆ เช่นแตงกวา แตงโม แตงไทย พักทอง ฯลฯ แมลงชนิดนี้หากินกลางวัน ตัวแก่จะวางไข่ตามซอกของใบ ยอดอ่อน ซอกกลีบดอกเมือเป็นตัวอ่อน มีลักษณะเป็น หนอนตัวใสและบาง หัวค่างเข่ง ตัวหนอนนี้จะกินดอกกล้วยไม้ด้วย หากกินดอกสีอะไร ตัวก็จะปรากฏสีนั้น ๆ โดยเหตุที่คางคกเข่งเมือถึงระยะเข้าคักแก่ จะผลิตนํ้าเป็นฟองขาว เคลือบคลุมตัวอยู่ตาม ที่ต่าง ๆ เช่น แวนดำใบร่วง ใบแบน มักอยู่ตามร่องของใบ ก้านดอก ใต้กลีบดอก และอาจกินดอกแคทลียาหรือหวายก็ได้ด้วย เนื่องจากเป็นแมลงจำพวกปากกัดกินจึงควรจะใช้ยา ที่เย็นพิษ เมือกิน เข้าไป เช่นสารหนูตะกั่ว (lead arsenate) หรือจะใช้ยาจำพวก ค.ค.ท. ก็ได้

ด้วงงวง (Weevils) เป็นแมลงจำพวกคางคกเข่ง ซึ่งปากมีเขี้ยวแข็งยาวงุ้มลง พวกที่ทำอันตรายกล้วยไม้มีอยู่ไม่กี่ชนิด ชนิด

ที่ทำอันตรายกล้วยไม้สกุลหวายมีชื่อทางวิทยาศาสตร์ว่า *Diorymorallus*
laevimargo มีลักษณะทิวสาค่า ส่วนแข็งของขั้วนอกมีร่อง ซอยกินและ
 ทำลายใบอ่อนและดอกของกล้วยไม้สกุลหวาย ส่วนตัวอ่อนจะพักตัว
 และกินรากอ่อนของกล้วยไม้ สำหรับตัวงวงออกชนิดหนึ่งทเรียกว่าตัว
 งวงแคทลียา หรือ Cattleya weevil มีชื่อวิทยาศาสตร์ว่า *Oholus*
cattleyae มีขนาดตัวใหญ่กว่า ยาวประมาณครึ่งนิ้วฟุต สืบตามทางสีขาว
 ตัวแก่กินใบกล้วยไม้และเจาะลำตลกกล้วยไม้วางไข่ ทำให้ลำตลกกล้วย
 ไม้เป็นแผลและเป็นทางน้ำเชื้อ โรคซึ่งก่อให้เกิดการเน่าขึ้น

นักเลี้ยงกล้วยไม้ด้วยใจรัก ย่อมจะมีจิตใจสะอาดและบริสุทธิ์
 เปรียบประดุจความงามของดอกกล้วยไม้ รักจิตใจผู้อื่น
 เหมือนจิตใจของตน

การใช้กล้วยไม้เป็นไม้ประดับ

เมื่อกล่าวถึงไม้ประดับ (ornamental plant) ทุกคนก็คงหมายถึง—
ความถึง จำพวกไม้ดอกไม้ใบต่าง ๆ เช่นเลี้ยงครุฑ ฤๅษีผสม ป่าสุ่ม
ต่าง ๆ เฟิร์นต่าง ๆ (fern) ฯลฯ แต่กล้วยไม้ก็เป็นไม้ดอกที่ใช่ประดับ
ประเภทขบแต่งบ้านให้งดงามน่าอยู่ได้เป็นอย่างดี และถือว่าเป็นไม้ประดับ
ชั้นพิเศษที่สามารถทำให้สถานที่ซึ่งประดับประดับด้วยกล้วยไม้มีค่างงจน
ในการใช้กล้วยไม้ เช่นต้นไม้ประดับนั้นเราสามารถแย่ง ออกได้ เป็น ประ—
เภทต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

๑. การใช้กล้วยไม้ประดับขบแต่งสวน ประเภทนี้มีความ
มุ่งหมายที่จะขบแต่งประดับประดับสวนภายในบริเวณ บ้านหรือ สถานที่เพื่อ
ให้สวนภายในบริเวณบ้านมีบรรยากาศร่มรื่นน่าอยู่แบบธรรมชาติ เช่นนำ
กล้วยไม้ไปปลูกเกาะที่โคนไม้ใหญ่หรือปลูกกล้วยไม้ลง
ในกระเช้าไม้แขวนประดับประดับไว้กับต้นไม้ ถ้าพยายามหากกล้วยไม้
พันธุ์ต่าง ๆ กัน วางมุมในการประดับไว้โดยเฉพาะ
ของแต่ละชนิด เจ้าของบ้านก็จะมีความสุขกล้วยไม้ตามแบบของการ
ประดับต่าง ๆ กัน เปลี่ยนไปตามฤดูกาล แต่การประดับแบบขบแต่งสวน
ให้เป็นธรรมชาตินี้ ใช้ได้ผลเฉพาะในประเทศร้อน (tropical countries)

โดยเหตุที่เป็นเขตชุ่มชื้น ไม่มีอากาศหนาวจัดหรือหิมะตกในฤดูหนาว
กล้วยไม้จึงสามารถเจริญงอกงามอยู่กับต้นไม้ใหญ่ในเขตร้อนชื้น ถ้าเป็น
ประเทศหนาว ในฤดูหนาวจำเป็นห้องเลี้ยงในเรือนกระจก จึงไม่สามารถ
ปลุกกล้วยไม้กับต้นไม้ได้ นอกจากนั้นกล้วยไม้บางชนิดที่สามารถทน
แค้นได้ก็ ก็ยังใช้ปลุกใส่กระถางตั้งประดับตามชดบถนเน ตามระเบียบ
ตามชุ่มชื้นไม้ หรือบางทีปลุกลงแปลงเช่นแวนค้ำโยคิม กล้วยไม้
สกุลแมลงปอ (*Arachnis*) เป็นต้น สำหรับในประเทศไทยนั้น บาง
ครั้งก็สามารถใช้กล้วยไม้ประดับสวนได้ แต่ต้องเป็นการประดับที่
สามารถขนย้ายได้ เช่นใส่กระถางตั้ง หรือใส่กระเช้าแขวน เมื่อดง
ฤดูหนาวก็ย้ายเข้าเก็บในเรือนกระจก แต่การปลุกลงแปลงถาวรหรือ
ผูกกับต้นไม้ย่อมกระทำไม่ได้ บางคนกล่าวว่า การใช้กล้วยไม้ประดับ
สวนนี้ ต้องเลือกชนิดที่ออกดอกให้ตลอดปี โดยไม่จำกัดฤดูและดอกบาน
ทน เพราะกล้วยไม้จะสวยงามก็ตอนที่มดอกเท่านั้นซึ่งก็เป็นความจริง
แต่ก็มีช่อกว้างอยู่บ้าง กล้วยไม้บางชนิดแม้ไม่มีดอก ใบของมันก็สวย
งามไม่น้อย แม้ดอกจะบานไม่ทนหรือให้ดอกเพียงฤดูเดียว แต่สีสัน
สดคนัยตาและกลิ่นหอมก็เป็นลักษณะที่น่าสนใจไม่น้อย ดังนั้นการ
ที่จะใช้กล้วยไม้ชนิดใดเป็นไม้ประดับสวน จึงควรได้ศึกษาลักษณะ
ให้เหมาะสมกับความ ต้องการ และ ความเหมาะสม ของ สถานที่ อยู่ของ
กล้วยไม้ที่จะอำนวยให้กล้วยไม้นั้นสามารถเจริญงอกงาม และให้ดอกได้

ตามปกติด้วย มิใช่ว่าจะเอากล้วยไม้ที่ไม่เหมาะกับ สภาพของสถานที่
เช่นเอากล้วยไม้ที่ชอบร่มรำไรไปตั้ง หรือปลูกลงในกลางแจ้ง หรือเอา
กล้วยไม้ที่ชอบแสงแดดไปปลูกในที่ร่มเหล่านั้นเป็นต้น

๒. การสร้างเรือนกล้วยไม้ประเภทบริเวณบ้าน ผู้ที่สนใจเลี้ยง
กล้วยไม้เมื่อกกล้วยไม้มากจน ก็นึกจะสร้างโรงเรือนสำหรับกล้วยไม้
เพื่อความปลอดภัย ของต้นไม้ทั้ง ในด้าน โจรกรรมและ จากภัย ธรรมชาติ
บางคนก็สร้างเรือนกล้วยไม้เพราะเห็นผอมมกอยากทำตามเขา บางคนก็
สร้างไว้ประเภทบ้าน ประเภทเกียรติ ซึ่งประเภทหลังนึ่งมากค่านึงแต่ความ
สวยงามของบ้านเป็นใหญ่ จะต้องสร้างเรือนกล้วยไม้ให้สวยงามรั้งกับ
แบบบ้าน จนบางครั้งกล้วยไม้ไม่สามารถจะงอกงามได้ คงเหลือแต่เรือน
ไว้มากกว่าคอกกล้วยไม้ก็มี บางคนนิยมสร้างเรือนกล้วยไม้ติดกับตัว
บ้าน เพื่อให้สามารถชมกล้วยไม้ได้สะดวก ซึ่งปกติมักสร้างติดกับห้อง
รับแขกหรือห้องนั่งเล่น เพื่อสามารถมองออกไปเห็นกล้วยไม้ออกนอกได้
สะดวก แบบนี้นักเขาเป็นแบบที่คแบบหนึ่ง แต่ในการออกแบบจำเป็นจะ
ต้องคำนึงถึงความต้องการของกล้วยไม้ไว้ด้วย

๓. การประคองประคองคอกกล้วยไม้ เรืองนนักนิยมกล้วยไม้
ทุกคนแม้ว่าจะนั่งพักผ่อนหรือรับแขกอยู่ภายในห้องรับแขก ก็อยากเห็นต้น
กล้วยไม้ที่ออกดอกบานสะพรั่ง นอกจากการไ้ชมเพื่อความสดชื่นแล้ว
บางครั้งก็ยังไ้คคูกกับแขกผู้มาเยี่ยมถึงคุณลักษณะกล้วยไม้ ต้นนั้นต้น นท

คนมีอยู่ หรือขอความช่วยเหลือในการเลี้ยงกล้วยไม้ ทั้ง ๆ ที่ไม่มีใครเลยที่
 สามารถสร้างเรือนกล้วยไม้ไว้ในห้องรับแขกหรือห้องนั่งเล่นได้ ทั้งนี้
 จึงจำเป็นต้องอยู่เองที่ตอของกระถางหรือกระเช้ากล้วยไม้ที่คอกกำลังขานเข้า
 มาตั้งภายในห้องรับแขก ห้องนั่งเล่น หรือห้องอาหาร เพราะการตัดแค้
 คอกมาปักแจกัน หรือพานั้น ไม่ใช่ สัญญลักษณ์ของ อรรมชาติ ที่แท้จริง
 ตลอดจนความสวยงามของงามแบบธรรมชาติ ความทนทานในการบาน
 และความสดชื่นที่ไม่เท่ากับคอกกล้วยไม้ที่คอกอยู่กับต้น ต้นและใบกล้วย
 ไม้ก็เป็นส่วนประกอบของการประดับคอกที่น่าดูไม่น้อย ทั้งนี้การยก
 กล้วยไม้ทั้งต้นที่มคอกเข้าประดับห้องจึงเป็นแบบหนึ่งที่น่าชมมาก

วิธีการปฏิบัติ

สำหรับวิธีการปลูกกล้วยไม้ในลักษณะไม้ประดับนั้น จะไม่
 ขอนำเอากล้วยไม้ที่ปลูกใส่กระถางหรือใส่กระเช้ามากล่าว เพราะมีอยู่
 ในหลักทั่ว ๆ ไปของตำราเล่มนี้แล้ว แต่จะขอกล่าวถึงการปลุกกล้วยไม้
 โดยอาศัยเกาะตามต้นไม้หรือคยไม้แบบธรรมชาติ ซึ่งถ้ากันแต่เพียง
 ผิวเผินก็จะดูคล้ายกับเป็นสิ่งง่าย ๆ แต่ถ้าหากจะพิจารณาให้ลึกซึ้งแล้ว
 ผู้ที่นำกล้วยไม้ไปเกาะที่คอกต้นไม้ใหญ่ ปรากฏว่ากล้วยไม้ไม่งามก็มี
 มาก ที่ตายไปก็มีมาก ทั้งนี้การปลุกกล้วยไม้เกาะกับต้นไม้ใหญ่จึงมี
 ใช้สิ่งทั้งภายนอก จำเป็นจะต้องยึดหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้

๑. ชนิดของต้นไม้ที่กล้วยไม้จะเกาะอาศัยได้ ควรเป็นต้นไม้
 ที่ไม่ผลัดใบ มีกิ่งก้านสาขาและใบไม้หนาแน่นเกินไปจนกระทั่งอาจบัง

แสงแดดเสียหมด มีความทนทานดี และเปลือกซึ่งจะเป็นที่อาศัยเกาะ
ของรากจะต้องสามารถเก็บความชื้นไว้ได้ และไม่เหี่ยว

๒. ดูกุณฑลที่เหมาะสมแก่การนำกล้วยไม้ไปเกาะกับต้นไม้ ควร
เป็นต้นกุณฑล เพราะจะทำให้รากกล้วยไม้เจริญงอกงามเกาะต้นไม้ได้
แน่นหนาแข็งแรงดี เมื่อนำกุณฑลไปแล้วก็สามารถทนความแห้งแล้งได้
ดี แต่ถ้าผูกกล้วยไม้ในกุณฑล เช่น ในกุณฑลหว้าหรือกุณฑลอื่น รากกล้วย
ไม้ไม่สามารถจะเจริญเกาะต้นไม้ได้ ต้นก็จะเหี่ยวทรุดโทรม บางทีก็
อาจถึงตายได้

๓. ลักษณะการเกาะของกล้วยไม้ เราควรจะได้ศึกษาถึงลักษณะ
การเกาะของกล้วยไม้ชนิดนั้น ๆ ตามธรรมชาติด้วยว่า เกาะอยู่ใน
ลักษณะใด ที่ทิศทางใด ใต้วงแสงแดดระยะเวลาโคนานเท่าใด ก็จะช่วย
ให้เราสามารถเลือกที่ผูกกล้วยไม้ได้ดียิ่งขึ้น โดยปกติกล้วยไม้มักชอบ
เกาะอยู่ตามคยไม้ เพราะมีง่ามกิ่งรองรับใบไม้แห้งที่ตกลงมาค้ำสะสม
กันอยู่ และผูกตายเป็นปุ๋ยของรากได้บ้าง นอกจากนี้ กิ่งไม้ตามทิศ
ตะวันออกจะช่วยให้กล้วยไม้ใต้วงแสงแดด เวลาเช้าซึ่งมีประ โยชน์แก่
กล้วยไม้มาก กล้วยไม้บางชนิดชอบเกาะใต้ท้องกิ่งไม้ ห้อยย้อยตกลง ถ้า
ปลุกเขาออกจนกว่าจะทำให้หน้าของยอดทำให้ยอดเน่าได้

๔. กล้วยไม้บางชนิดไม่ขึ้นเคยกับพื้นฟ้าอากาศต่างถิ่น เช่น
กล้วยไม้ในแถบที่มีอากาศเย็น เมื่อนำไปผูกในแหล่งที่มีอากาศร้อนก็อยู่
ไม่ได้เป็นธรรมดา

๕. พันธุ์กล้วยไม้ป่าอย่างผสมกับต้นไม้เรื้ององงาม ได้ดีกว่ากล้วยไม้ลูกผสม เพราะกล้วยไม้ป่ามีความเคยชินต่อธรรมชาติของป่ามากกว่ากล้วยไม้ลูกผสม คือ เมื่อดึงตุ่มงอกเรื้ององงามรวดเร็ว แต่ตุ่มงอกสามารถทนแล้งโดยไม่ต้องให้น้ำ และสามารถพักตัวอยู่เฉย ๆ ได้ตลอดฤดู

๖. ควรเลือกกล้วยไม้ที่สามารถ ออกดอก ให้ได้สาม ฤดูกาล กล้วยไม้บางชนิดเมื่อนำมาเลี้ยงต่างถิ่นไม่ออกดอกก็มีไม่น้อย

๗. มีความทนทาน ต่อสัตว์หรือภัยธรรมชาติได้ โดยไม่ต้องบำรุงรักษามากมายนัก

๘. ในตุ่มงอกซึ่งเป็นตุ่มที่กล้วยไม้กำลังเจริญเติบโต ถ้าหาอันตรายจากเหตุภายนอกและความชื้นและสามารถพบเป็นอาหารของกล้วยไม้ เช่น ภายมะพร้าวกลางเก่า กลางใหม่ อดหมาหมาตามราก ส่วนที่เกาะอยู่กับต้นไม้ก็จะช่วยให้กล้วยไม้นั้นเจริญงอกงามได้ยิ่งขึ้น แต่อย่าหมหรือกระทบกระเทือนรากส่วนที่ห้อยหรือยื่นออกสู่อากาศ เพราะเป็นส่วนที่ต้องการอากาศตามธรรมชาติ

กล้วยไม้ป่าพื้นเมืองของไทย เป็นกล้วยไม้ดี ที่ต่างประเทศนิยมและยกย่อง จึงช่วยกันทำนุบำรุงและสงวนไว้เพื่อเป็นสมบัติของชาติ และเพื่ออนุชนรุ่นหลัง

ไม่ควร กระทำการ สิ่งใด อันเป็นการ ทำลาย ของ เหล่านี้ เพื่อเห็นแก่ ประโยชน์ส่วนตัว โดยไม่คำนึง ถึงผล เสียหายของส่วนรวม.

บทที่ ๑๐

กล้วยไม้สกุลรองเท้านารี

อนุกรมวิธานหมู่ที่ ๑ Cypripedilinae

กล้วยไม้ในหมื่น ศาสตราจารย์ E.H. Pfitzer ใต้ทรงชอว่า

Paphiopedilum ซึ่ง Paphio แปลว่า Venus หรือ lady และ pedilon

แปลว่า shoe หรือ slipper ดังนั้นเมื่อรวมกันจึงหมายความว่า Lady's

Slipper ซึ่งแปลว่ารองเท้านารีเมื่อประมาณปี ค.ศ. ๑๘๑๕ แต่ก่อน

นั้นเมื่อประมาณปี ค.ศ. ๑๗๗๘ นักปรัชญาทางธรรมชาติชาวสวีเดน

ชื่อ G. von. hinno ก็ได้เคยให้ชอมาแล้วว่า *Cypripedium* กล้วยไม้ใน

หมื่นมีความสวยงามไม่แพ้กล้วยไม้ชนิดอื่น ๆ มีผู้นิยมเลี้ยงกัน อย่าง กว้าง

ขวางในหลายประเทศและมีคุณสมบัติพิเศษคือ ดอกบานทนใช้เป็นไม้

ตัดดอกก็ได้ หรือจะใช้เป็นไม้ประดับในร่มก็ได้ ในวงศ์ย่อย *Dianthaceae*

ซึ่งเป็นกล้วยไม้ที่มีเกษรตัวผู้สมบูรณ์ใช้ผสมพันธุ์ได้ ๒ ชุด มีอยู่สี่

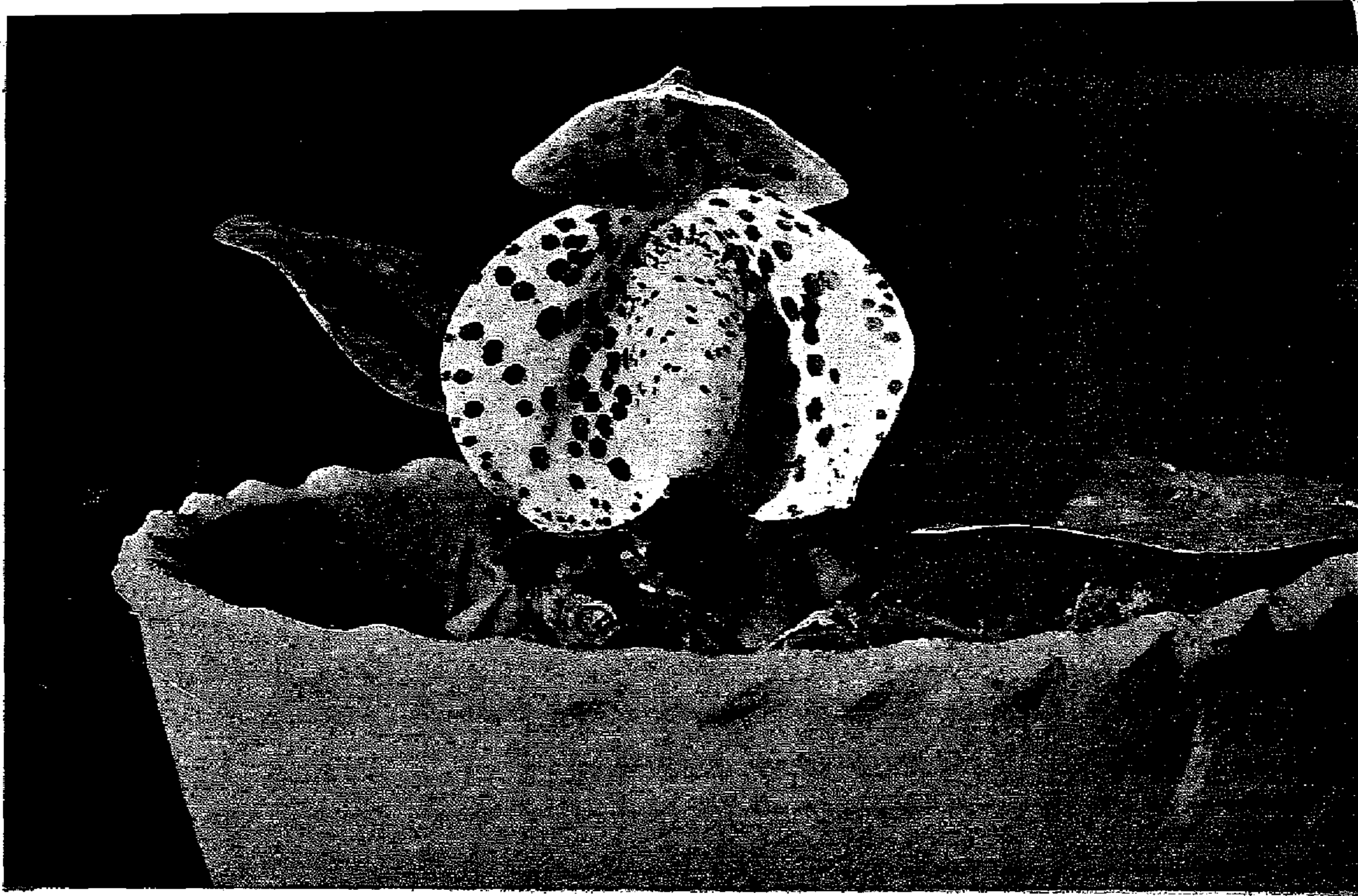
สกุล (genera) ตัวอย่างคือ *Paphiopedilum* *Cypripedium* *Selenip*

edilum และ *Phragmopedilum* แต่ที่สำคัญและควรสนใจนั้นได้แก่

Paphiopedilum ซึ่งเป็นสกุลเคียวตรงไข่มุ่หนึ่งห้องในบรรดาสี่สกุลทั้ง

หมดที่กล่าวมาแล้ว.

กล้วยไม้ในสกุล *Paphiopedilum* หรือ *Cypripedium* ซึ่งภาษา

Paphiopedilum bellatulum. (รองเท้านารีฝาหอย)

เป็นกล้วยไม้สกุลรองเท้านารีชนิดที่สวยงามมาก ดอกใหญ่ กลีบดอกและทรงดอกกลม แน่น เป็นลักษณะเด่นของรองเท้านารีชนิดนี้ มีปรากฏอยู่ในบริเวณภาคเหนือของประเทศไทย

ไทยนิยมเรียกกันว่า “สกุลรองเท้านารี” นี้ เป็นกล้วยไม้คนทมการ
เจริญเติบโตแบบ sympodial แต่ไม่มีลำลูกกล้วย มีถิ่นกำเนิดอยู่ใน
แถบประเทศร้อน ทั้งแอฟริกา เอเชีย อเมริกา ไทย พม่า อินเดีย และ
นิวกนิ มีอยู่ทั้งหมดประมาณ ๕๐ ชนิด แต่ชนิดที่สวยงามน่าสนใจ
นั้นมีพบในประเทศไทยประมาณ ๑๐ ชนิดตามเอกสารอ้างอิง แต่ที่พบ
เห็นเสมอๆ ในขณะนั้นเพียง ๖-๗ ชนิดเท่านั้น

P. bellatulum Pfitz. (เบ็ลแลททูลัม) ใบกว้างใหญ่ ปลายค่อนข้างมน ใบลายสลับสีเขียวแก่และเขียวอ่อน ใต้ท้องใบบางทมสีม่วงแดงก้าน
ดอกสั้นมากจนกระทั่ง เมื่อดอกบานแล้วคล้ายๆ ดอกวางอยู่บนยอดคของก้าน
ก้านดอกมีขน กลีบดอกกว้างมนกลม ปลายกลีบคมลงทางคานหน้ามาก
กลีบในทั้งสองกลีบกว้างมนรูปไข่ คุมุ่อกออกขางหน้าเล็กน้อยกลีบในกบกลีบ
นอกเกบกันทำให้แลคฟอรุมคอกกลมและแน่น พนกลีบดอกสีขาวหรือ
อมสีนวล ประจุสีม่วงโตเป็นเกล็ดเมื่คทขทม ประจุคนมขนาดโตคตอน
โคนกลีบและคอกกระจายเล็กลงคตอนปลายกลีบ กระเป๋ามกลมแบบ
ลูกไข่มีประจุเช่นเดียวกัน ภาษาพนเมืองมักเรียกว่า “ฝ่าหอย”
หรือ “คางกบ” แต่ในภาษาพนเมืองอังกฤษเรียกว่า “Pover Orchid”
แหล่งกำเนิดอยู่ตามหุบเขาในเขตพม่าต่อเขตแดนไทยคตอนเหนือ ในเขต
เมืองลจงหวตลำพน ในเขตอำเภอเซียงคาวส่งพนกว่าเมตรกมนอกจาก
นนยงมผพบตามห่มเกาะ ช้องอ่างทอง เกาะชาง และทพงงา ขापเจ้า
เคบพบพนธุ์ทมดอกขาวบริสุทธิ์ทางแถบภาคเหนือ แต่หาได้ยากมาก.

P. concolor Pfitz (สีโอนเคาเส่อ) เป็นกล้วยไม้รองเท้านารีประเภท
 ใบลาย ทั้งใบอาจมีสีม่วงใต้ ก้านดอกสีม่วงมขน ก้านยาวพอสมควร อาจ
 มีสองสามดอกบนปลายก้านเดียวกันได้ง่าย กลีบดอกบนมีลักษณะโคน
 ฆายออกคล้ายพัดปลายมนสูง กลีบในกว้างพอประมาณ การบานของดอก
 มักคู่หรือห่อมาข้างหน้า แลคล้ายดอกบานไม้เทศ พนดอกสีเหลืองอ่อน
 ประจุดละเอียดสีม่วงประปราย กระเป๋าสีเขียวกลีบ ปลายค่อนข้าง
 เรียวแหลมและงอนขนเล็กน้อย ปลายเส้นเกสรเป็นแผ่นใหญ่ ถิ่นกำเนิด
 ในประเทศไทยมีอยู่ทั่วไป เช่นแถบปราจีนบุรี อยุธยาประเทศ
 หมวกเหล็ก เกาะกง กาญจนบุรี ประจวบคีรีขันธ์ เกาะรังนก ชมพร
 หลังสวน และประเทศใกล้เคียงเช่น พม่า อินโดจีน ความผิดปกติ
 ในเรื่องพันธุ์ (variety) มีอยู่ไม่น้อย พันธุ์ *Chlorophyllum* ใบสีเขียว
 หรืออ่อนกว่าปกติใบท้องใบสีเขียวอ่อนไม่มีสีม่วง จุดละเอียดดอกหนา
 แน่นตามแนวยาวตอนกลางของกลีบ พบที่เกาะกงและเกาะรง ทางฝั่งทะเล
 ทิศตะวันออกเฉียงใต้ของอ่าวไทย ดอกดอกประมาณต้นฤดูฝน พันธุ์
tonquinense มีใบกว้างและดอกใหญ่กว่าปกติ ประจุดดอกหนาแน่น
 ที่โคนกลีบ กระจายบางลงตอนปลายกลีบ.

P. niveum Pfitz. (นัวอม) ใบปลายมนพอสมควร ค้านบนสีเขียว
 คล้ายลายพอสั่งเกตเห็นได้ ก้านใบท้องใบสีม่วงแก่ไปจนกระทั่งบางต้นไม่มี
 มีสีม่วงเล็กน้อย ก้านดอกยาวและเล็กแต่แข็ง อาจยาวถึง ๒๐ ซม. กมก้าน
 ดอกอาจสีม่วงหรือสีเขียวอม มขน ดอกค่อนข้างเล็ก แต่ผิงผายพองาม

ปลายกลีบคืบมาข้างหน้าเล็กน้อย โดยเฉพะะกลีบนอกขยับคืบของออกมา
 ข้างหน้ามาก ด้านหน้าของดอกสีขาวเป็นมัน กลีบในมีประจุดสีม่วง
 ละเอียดยาว ๆ ด้านหลังของกลีบนอกขยับคืบเล็กน้อยเป็นเส้นสี
 แดงเรื่อ ๆ กระเปาะลักษณะกลมลูกไข่สีเทียวกับกลีบ เคยพบที่นันทมคอกสี
 ขาวปลอกกม. ถิ่นกำเนิดตามเกาะทางแถบภาคใต้ของประเทศไทยคือ
 เขตตะนาวศรี เช่น เกาะตะนาวศรี และเกาะใกล้เคียงกับเกาะภูเก็ต

P. exul Pfitz. (เข็กซูล) เป็นกล้วยไม้รองเท้านารี ใบเขียวสลับ
 เสมอกัน ไม้มีอายุ ใบแคบ หนามาก ยาวถึง 20 ซม. ผิวใบเป็นมัน เส้น
 กลางใบเป็นร่องลึกรูปทิว ด้านดอกยาวประมาณ 15 ซม. แข็ง มี
 กลีบปลอก (bract) ใหญ่ 1 กลีบ และมีดอกดอกเดี่ยว โคนประมาณ
 5-8 ซม. กลีบนอกขยับรูปใบโพธิ์กว้างปลายสอยเล็กน้อย พันสีขาว
 จากโคนกลีบขึ้นมาตามแนว กลางของกลีบมีพริ้วสีเหลืองอมเขียว ประดับ
 จุดสีม่วง กลีบในสีเหลือง มีขีดสีเป็นลายแนวสีม่วงยาว ๆ ตามแนว
 กลางกลีบ กลีบในยาวแคบและยาวกว่ากลีบนอก จึงเข้าด้านหน้าของ
 ดอก กระเปาะสีเหลืองเป็นมันเงา พองออกด้านหน้า ถิ่นกำเนิดแถบเกาะ
 พังงา ชุมพร และเกาะพังงา ดอกออกตั้งแต่เดือนมกราคมไปจนถึง
 เดือนมีนาคมหรือเมษายน. ดอกบานทนถึงสองเดือน แต่นำมาเลี้ยงใน
 กรุงเทพมหานครให้ดอกยากถ้าแสงแดดไม่พอเพียง

P. barbatum Pfitz. (บาร์บาตัม) ใบกว้างสีเขียวแก่สลับกับเขียว

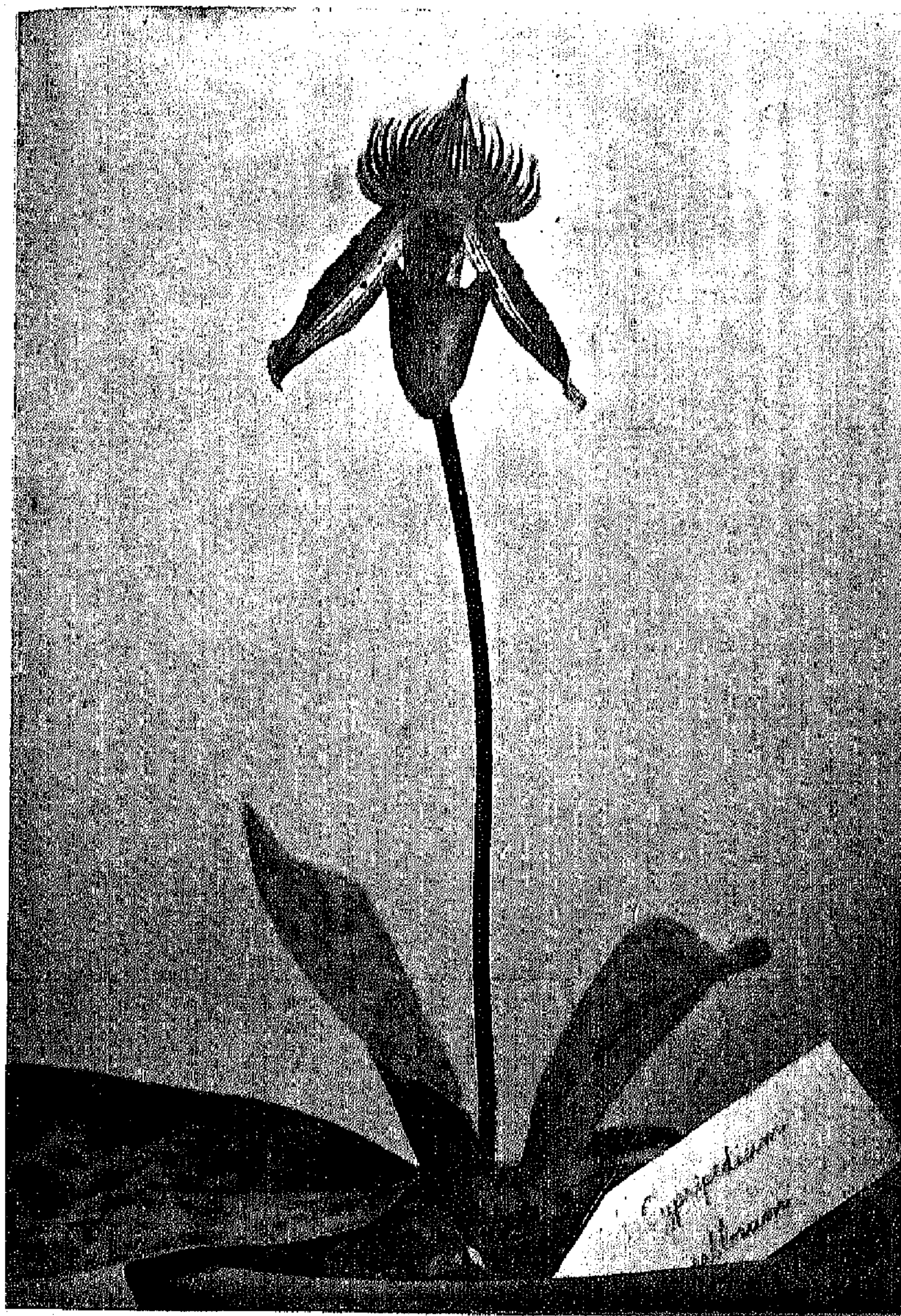
อ่อนเห็นได้ชัดเจน ใบยาวประมาณ 10 ถึง 16 ซม. กว้างประมาณ 2 ถึง 3 ซม. ใบยาว สีข้างเขียวแก่ของใบถ้าพบไฟเควาระหัดจะรู้สึกว่ามีกลิ่นเล็กน้อย ก้านดอกสูงประมาณ 25 ซม. มีดอก 1 ดอก ก้านดอก 2 ดอก นั้นหาได้ยาก ดอกโตประมาณ 8 ซม. กลีบดอกกว้างใหญ่ รูปใบโพธิ์ยาวประมาณ 4-5 ซม. ปลายแหลมเล็กน้อย มีเส้นเป็นทางจากโคนกลีบประมาณ 16 เส้น โคนก้านแฉกรวมกลีบสองข้างแล้วโคนเข้าหาปลายกลีบ ตอนล่างของเส้นมีสีเขียวและค่อน ๆ เปลี่ยนเป็นสีม่วงเมื่อค่อนไปทางปลายกลีบ พบกลีบสีขาวหรือมีสีส้มเขียวเล็กน้อย กลีบดอกกลางรวม ดอกกันเป็กลีบเขียว มีลักษณะสั้น และแคบมากและ เรียวแหลมกลีบในโคนลงแล้วปลายงอกลีบขนเล็กน้อยคล้าย ๆ หัวเข็ม รวมกลีบมีขน และยังมีขนตามก้านที่ประเม็กลีบสีม่วงดำเป็นแห่ง ๆ ก้านรวมกลีบด้านขนโคนกลีบสีเหลืองเขียว ปลายกลีบสีเหลืองม่วง กระเป๋ายาวพอ ๆ กับกลีบใน มีสีม่วงน้ำตาลเป็นมัน หักกระเป๋าทักพบเก็บอยู่ภายในมีเม็กลีบสีม่วง และมีก้านสีม่วง ปลายเส้นใยเป็นแผ่นครึ่งวงกลมแหวนสีเขียว มีแต้มสีม่วง มีแหล่งกำเนิดทางแถบฝั่งตะวันตกของไทย สงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 100 เมตรแถบเขาพนมเบญจาใกล้จังหวัดกระบี่ และที่เขาเขียว สงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 1900 เมตร ที่จังหวัดสงขลา และจังหวัดระนอง แผ่ลงไปถึงในเขตกัมพูชา ซึ่งมักพบขึ้นอยู่ตามหุบเขาที่ชื้นมีมอสปกคลุม แถบดินทรายหรือดินพรวนดี และหินแกรนิตในที่ร่มรำไร,

P. callosum Pritz (ตะโลงส้ม) หรือที่ภาษาพื้นเมืองเรียกว่า 'เอ็งแมลงภู' ลักษณะคล้ายคลึงกับ *P. barbatum* มาก ลักษณะที่ผิดกันคือ กลีบนอกบนของ *P. callosum* นั้น ปลายเรียวแหลมกว่ากลีบนอกบนของ *P. barbatum* นอกจากนั้นเมดสีม่วงดำที่สันตะเขนบนของกลีบในของ *P. callosum* โคประมาณ ๓ ม.ม. แต่ของ *P. barbatum* โคเพียง ๑ ม.ม. เท่านั้น บางต้นกลีบในอาจมีเมดสีม่วงดำทั้งสันบนและสันล่างก็ได้ ริมของกลีบในเป็นคลื่น บางทีพยหรือมวนก็มี นอกจากนั้นหูกกระเป๋าทพยอยู่ข้างในยังมีเมดสีม่วงดำขนาดใหญ่มาก ถิ่นกำเนิดมีทั้งภาคเหนือและภาคใต้ของประเทศไทย เช่น ที่ดอยสุเทพ และอำเภอแม่ต่น จังหวัดเชียงใหม่ นอกจากนั้นยังมีที่บริเวณเกาะในอ่าวไทย เช่น เกาะช้าง เกาะกง และเกาะอื่น ๆ มีพันธุ์ *sanderac* ซึ่งเป็นพันธุ์ที่ผลกบลักษณะธรรมดาทั่วไปคือ ไม่มีสีม่วงปนเลยทั้งดอก มีแต่สีขาวและเขียว ซึ่งเป็นพันธุ์ที่หายาก.

P. godesroyae Pritz. (โกเกอพรัวแย) ใบยาวประมาณ ๑๐ ถึง ๒๐ ซม. กว้างประมาณ ๒.๕ ถึง ๔ ซม. ใบลาย ทั้งใบสีม่วงหรือปนสีเขียวน้อยมีจุดสีม่วงมากน้อยเป็นบางครั้ง ใบรูปไข่ ปลายมน ก้านดอกยาวประมาณ ๕ ถึง ๑๐ ซม. สีม่วง มีขน ดอกโคประมาณ ๔ ถึง ๗ ซม. กลีบนอกบนรูปกลมปลายยอดแหลมเล็กน้อย กลีบในสองข้างรูปกลมรี ปลายกลีบเว้าเล็กน้อย รูปคีมออกข้างหน้าเล็กน้อย พันดอกสีขาว

หรือขาวนวล ประจุสีม่วงอมน้ำตาล จุดเหล่านี้ส่วนมากมีลักษณะยาวรี
 คือกั้นเป็นแนวเส้นเห็นชัดที่โคนกลีบ ค่อย ๆ งามออกตอนปลาย โดย
 เฉพาะกลีบในท้อง ข้างที่จุดเหล่านี้จะทำให้เกิดเป็นตาสมุกสีเหลือง
 เห็นได้บ้าง ๆ ที่ใกล้โคนกลีบ ปากกระเปาะขาว ทรงลึกไข่ ไม่นัก
 ขาวประมาณหนึ่งนิ้ว มีจุดละเอียดขาว ๆ ถิ่นกำเนิดอยู่ในบริเวณเกาะรังนก
 จังหวัดชุมพร ขึ้นอยู่ตามโขดหินที่มียักษ์หินปูนเกาะโดยไม่มีผู้
 ในราวเดือนเมษายน พฤษภาคมและพฤศจิกายน ธันวาคม.

Pavilosum Pritz. (วิลโลซัม) "เข็ของอินทนนท์" เป็นกล้วยไม้รอง
 เท่านั้นประเภทใบเขี้ยวสีน้ำตาลอมทองใบ ไม่มีลาย โคนใบส่วนใกล้กับเง้า
 (rhizome) มีจุดสีม่วงประปราย จุดสีม่วงนี้จะค่อย ๆ งามหายไป เมื่อถึง
 ขึ้นมาจากโคนใบเล็กน้อย ใบยาว บางและอ่อน เป็นรองเท่านั้นชนิดที่
 มีเกษรตัวผู้ผิดแปลกไปจากรองเท่านั้นทั่ว ๆ ไป โดยมีลักษณะที่แตกต่าง
 ออกไปคือเกษรตัวผู้รวมกันเป็นก้อนค่อนข้างแข็ง ใส และมีสีเหลือง
 ไม่เป็นยางเหนียวเหมือนชนิดของเกษรตัวผู้ของรองเท่านั้นชนิดอื่น ๆ นอก
 จากนั้นยังเป็นรองเท่านั้นที่เกาะตามต้นไม้โดยธรรมชาติ (epiphyte)
 ไม่ใช่กล้วยไม้ดินอย่างรองเท่านั้นทั่ว ๆ ไปด้วย การนำมาเลี้ยงในกรุงเทพฯ
 นั้นเลี้ยงไม่ไคร่รอด โดยเหตุที่แหล่งกำเนิดในทช.มากและระดับสูง
 อากาศเย็นจัด เช่น คอยอินทนนท์ และอยู่ระหว่างชายเขตกั้นแดนไทย
 ที่อกยพม่า นอกจากนั้น นักเล่นกล้วยไม้ทั่ว ๆ ไปมักนำมากปลูกเป็น

Paphiopedilum callosum Kerch (รองเท้านารีแวมบู่)
ฤดูกาล :- กุมภาพันธ์ - พฤษภาคม

กล้วยไม้ดิน จึงทำให้เน่าตายหมด

P. parishii Pfitz. (แพริชชีไอ) เป็นชนิดที่มีลักษณะ
แปลกที่เด่นชัดคืออยู่สามประการคือ กลีบในทั้งคู่คเป็นเกลียว เป็น
สายยาวกว่ากลีบนอกประมาณสามเท่าตัว และเป็นกล้วยไม้ซากากาเคาะอยู่
ตามต้นไม้มิเช่นเดียวกับ *P. villosum* และเลี้ยงยากเช่นเดียวกับมัน
กำเนิดอยู่ที่จังหวัดกำแพงเพชรแห่งหนึ่ง กษัตริย์อาณาจักรอยุธยา
ยรอกแห่งหนึ่ง ซอพนเมืองนิยมเรียกกันว่า “รองเท้านารีเมืองกาญจน์”

เท่าที่ใดกล่าวมาแล้วทั้งหมดเป็นกล้วยไม้สกุลรองเท้านารีชนิดที่
มีในประเทศไทย และยังมียอดหลายชนิดที่ไม่มีปรากฏในประเทศไทย
แต่ก็น่าจะเฝ้าศึกษาไว้เพื่อประโยชน์ในวันข้างหน้า

P. philippinense Pfitz. (ฟิลิปปินเนนส์) เป็นกล้วยไม้รองเท้านารี
ประเภทใบเขี้ยวเป็นมันไม่มีลาย มีขนาดต้นและใบใหญ่ ใบยาวถึง ๓๐
ซ.ม. กว้างประมาณ ๔ ซ.ม. ก้านช่อยาวประมาณ ๓๐ ซ.ม. หรืออาจยาว
กว่านั้น ในหนึ่งช่ออาจมีดอกได้ตั้งแต่ ๓ ถึง ๕ ดอก กลีบนอกขนยาว
ประมาณ ๓.๕ ซ.ม. รูปใบโพธิ์ปลายเรียวแหลม พนกลีบสีขาวหรืออมเหลือง
มีเส้นเป็นทางสีม่วงตามความยาวของกลีบประมาณ ๕ ถึง ๑๑ ทาง กลีบ
นอกด้านในยาวใกล้เคียงกับกลีบนอกบน แต่แคบกว่า กลีบในทั้งคู่โค้ง
หรือลง ยาวกว่ากลีบนอกประมาณสี่เท่าตัว แคบมากและบิดเป็นเกลียว
ประมาณ ๓ เกลียว โกลีโคนกลีบตอนต้นกลีบมีเมือกสีน้ำตาล โคนกลีบ

ส้มเหลืองคอกย ๆ เหลืองเป็นสีม่วงแดง แล้วยกคอกย ๆ เปลือยเป็นสีเขียว
 เหลืองสดๆ และมีขนตอนปลาย ปากกระเป๋าสั้นกว่ากลีบดอก พบปากสู
 มเหลืองและสีน้ำตาลหรือมีเส้นสีเขียว แผ่นปลายเส้นใยหรือช่วยหน้าสี
 เหลือง ถิ่นกำเนิดอยู่ในเกาะฟิลิปปินส์ ขึ้นอยู่ตามเขาหินปูนใกล้กับทะเล
 นำมาเลี้ยงในกรุงเทพฯ ไทเวิร์นของกรมศและเลี้ยงง่าย แต่ให้ดอกค่อนข้าง
 ข้างยาก มีกล้วยไม้รองเท้านารีชกชนิดหนึ่งชื่อ *P. praestans* มีลักษณะ
 ใกล้เคียงกันกับ *P. philippinense* มาก แต่มิใช่แตกต่างกันอยู่เพียงเล็กน้อย
 ดอกกลีบดอกบนแฉวงถึง ๕ ซม. ซึ่งกว้างกว่า *P. philippinense* และ
 กลีบในสั้นกว่า (ยาวประมาณ ๑๒ ซม. เท่านั้น) กลีบในแกงออกมาก
 กว่า และแผ่นปลายเส้นใยมีปลายแหลม สีส้มปนกันไปยังเล็กน้อย
 ถิ่นกำเนิดอยู่ทางแถบเกาะนิวกินิวตันก

P. rothschildianum Pritz. (หรือที่ชื่อเดิม) เป็นกล้วยไม้รองเท้านารี
 นารีประเภทใบเขียวไม่มีลาย มีขนาดและรูปทรงต้นและใบใหญ่ ใบยาวถึง
 ๕๐ ซม. และกว้างประมาณ ๖ หรือ ๗ ซม. สีเขียวเป็นมันเงา ช่อดอกยาว
 ถึง ๗๐ ซม. มีดอกตั้งแต่ ๒ ถึง ๕ ดอกบนก้านช่อเดียวกัน ขนาดดอก
 ใหญ่มาก วัดตามส่วนตั้ง ดอกใหญ่ถึง ๑๕ ซม. กลีบดอกบนสอ ปลาย
 แหลม ส้มเหลือง มีเส้นสีม่วงประมาณ ๑๕ เส้น กลีบดอกกลางมีก้านยาว
 ยาวกว่าก้านกว้างเล็กน้อย กลีบในยาวกว่ากลีบดอกประมาณสองเท่า โค้ง
 ห้อยลง ปลายมน ริมหยิกเป็นคลื่นตอนใกล้ส่วนปลายกลีบ กลีบแคบ

และเหยียด พนกลีบสีเหลืองอมเขียวชด มีเส้นสีแกกกว่าสีพื้นและประจุด
 สีม่วง กลีบนอกบนสีเหลืองมีเส้นสีม่วงแก่เป็นคำ ปากยาวประมาณเท่าๆ
 กับกลีบนอก สีม่วงคลาหรือสีน้ำตาลแดง ปลายมีหลอดสีเหลือง แผ่น
 ปลายเข้าเกษรมีสองทรวงกลางเพียงอ มีต้นกำเนิดที่บนเขาสูง บนเกาะ
 นวกน เลียงเวรดูและออกดอกโตๆ ในระยะพันทสูงกว่า๒,๕๐๐ฟุตขึ้นไป

P. sandirianum Priz. (แซนเคอเรียนัม) ใบสีเขียวไม่ตาย สด

ดอกมีดอก ๒ ถึง ๕ ดอก กลีบนอกขมแง่มมาข้างหน้ามาก รูปปลายสอบ
 แแหลม พนกลีบสีเหลืองอ่อนอมเขียว ประเส้นสีแกก กลีบในแคบและยาว
 โคนถึง ๕๐ ซม. โคนกลีบประจุดสีม่วงและมีขอบสีม่วง กระเป่าสีม่วงอม
 น้ำตาล มีต้นกำเนิดอยู่ที่ตามห่มเกาะแถบมลายู

P. javanicum Priz. (จาวานิกัม) เป็นรองเท้านารีประเภทใบตาย

พนกอกสีเขียวอ่อน มีเส้นเป็นทางสีเขียวแก่ ปากสีเขียว อกสีม่วงน้ำตาล
 กลีบในมีรูปเป็นเม็ดสีดำเม็ดเล็กๆ ต้นกำเนิดทางแถบห่มเกาะชอเนียว

P. laurenceanum Priz. (ลอเรนเซอเนียม) เป็นรองเท้านารีทมความ

สวยงามและน่าสนใจอีกชนิดหนึ่ง เป็นประเภทใบตาย ใบยาวประมาณ ๑๕
 ซม. และกว้างประมาณ ๕-๖ ซม. ปลายที่ใบขนสีชดเจน ก้านชอกอก
 ยาวประมาณ ๓๐ ซม. หรือยาวกว่าก็มี มีดอกๆ เดี่ยวในหนึ่งช่อ
 ก้นที่สมบูรณ์อาจให้ดอกใหญ่ถึง ๑๐ ซม. กลีบนอกบนยาวประมาณ
 ๕ ซม. รูปกลม ปลายขอบแหลมเล็กน้อย พนสีขาว มีเส้นสีม่วง
 ประมาณ ๑๐ เส้น โคนกลีบหลอดสีเขียว กลีบนอกล่างสั้น แคบและรี

กลีบใบทั้งคู่ยาวแคบ กางออกและเหยียดตรง มีเมือและขนสีน้ำตาล
 สั้นกลีบทั้งสองข้าง ปลายครึ่งบนของกลีบสีม่วง เหลือบเป็นสีเขียวชด
 ที่โคนกลีบ ปลายยาวพอ ๆ กับกลีบนอกบน พนสีอมเขียว เหลือบด้วยสี
 ม่วงอมน้ำตาลมากอย่างน้อยอย่างเห็นอย่างเห็น หูของปากส่วนที่พบเข้าข้างใน
 มีเมือสีน้ำตาลประปราย ดินกำเนิดของร่องเท่านั้นที่คนมอยู่ทั่วไปใน
 ขอบแนวความระคายพันที่สูงประมาณ ๑,๕๐๐ ฟุต ขึ้นอยู่กับโขดหินหรือ
 บนพื้นดิน เอกสารอ้างอิงข้างเล่มรายงานว่าสามารถออกดอกให้ผลดก

P. stonei Pliz. (สโตนี) เป็นกล้วยไม้รองเท้านารีประเภทใบสีเขียว
 ทั้งใบ ใบหนาและสีเขียวแก่ไม่มีลาย ลักษณะก้านและใบคล้ายคลึงกับ
P. philippinense ก้านช่อกอกราวประมาณ ๓๐ ซม. มีดอกประมาณช่อ
 ละ ๓ ถึง ๕ ดอก กลีบดอกยาวประมาณ ๖ ซม. โคนกว้างปลายสอบ
 เรียวแหลม พนกลีบสีขาว มีเส้นเป็นทางสีม่วงแกมเข้ม กลีบดอกกลาง
 ยาวพอ ๆ กันแต่แคบกว่า รวมกลีบม้วนพยเข้าหากัน กลีบในทั้งคู่ยาว
 ประมาณ ๑๒ ถึง ๑๖ ซม. แคบแต่ไม่บิด ค่อนข้างกางออกเล็กน้อย
 พนกลีบสีเหลือง มีรูกยาวรูสีน้ำตาลปนแดง ข้างที่ปลายกลีบมีสีน้ำตาล
 อมแดง ไม่มีขนและไม่มีเมือรดก ปากมีความยาวสั้นกว่ากลีบดอก สี
 ชมภูอมม่วง มีเส้นสีม่วงแก่ประสานเป็นร่างแห ส่วนล่างขาวมีแหล่ง
 กำเนิดในดินเกาะบนแนว ขนอยู่บนโขดหินอยู่ในระดับสูงจากระดับน้ำ
 ทะเลประมาณ ๑,๐๐๑ ถึง ๑,๕๐๐ ฟุต.

P. lowii Pfitz. (โลวีไอ) เป็นกล้วยไม้รองเท้านารีชนิดหนึ่ง
 ที่มีลักษณะพิเศษไปจากกล้วยไม้รองเท้านารีทั่วไปคือเป็นกล้วยไม้ที่เกาะ
 อยู่ตามต้นไม้ตามธรรมชาติ มีใช้กล้วยไม้ชนิดนี้สืบเชื้อสายมาจากต้นกล้วยไม้
 มีลำใบยาวประมาณ ๓๐ ซม. และกว้างประมาณ ๔ ซม. ก้านช่อดอก
 ยาวประมาณ ๕๐ ซม. มีดอกภายในช่อประมาณ ๒ ถึง ๖ ดอกห่างกัน
 ประมาณ ๕ ถึง ๑๕ ซม. ดอกมีขนาดใหญ่ประมาณ ๑๐ ถึง ๑๒
 ซม. ก้านช่อดอกมีลักษณะมนกว้าง ปลายแหลมเล็กน้อยและงุ้มเป็น
 แอ่ง รีมกลีบใกล้ปลายกลีบมีวงเพี้ยลงข้างหน้า พนกลีบสีเหลืองอม
 เขียวนวล เหลือขอบสีม่วงน้ำตาลกระจายออกจากโคนกลีบเล็กน้อย
 กลีบนอกกลางแคบและห่อหุ้มโคนช่อออกไปทางด้านหลัง กลีบในยาว
 กว่ากลีบนอกประมาณสองเท่า โคนกลีบกางออกสองข้าง ครึ่ง
 ปลายกลีบโค้งลงและบิดเล็กน้อย ส่วนโคนของกลีบสีเหลืองอมเขียว
 มีจุดสีน้ำตาลแต้มใหญ่ๆ ปลายกลีบกว้างออกและมีสีม่วง ปลายยาวพอๆ
 กับกลีบนอกบนสีเหลืองอมเขียวมีแต้มสีน้ำตาลหรือเหลือขอบสีน้ำตาล มี
 ติ่งแกมในหม้อเกาะขมเขียวและมะลายา พบเกาะอยู่ตามต้นไม้ใหญ่ๆ
 ในระดับความสูงของพุ่มประมาณ ๓๐๐๐ ถึง ๕๐๐๐ ฟุต ในยุโรป
 ให้นำไปผสมพันธุ์ เกิดลูกผสมจากรองเท้านารีชนิดนี้หลายชนิด.

การปลูกกล้วยไม้สกุลรองเท้านารี

กล้วยไม้สกุลรองเท้านารีแย่งออกได้ เป็นสอง ประเภท โดยอาศัย

สภาพที่ของการในการอยู่อาศัย พวกหนึ่งเป็นประเภทที่เกาะอยู่ตาม
ต้นไม้ (epiphyte) ประเภทนี้ไม่ค่อยจะโตพยับอ่อนนัก เท่าที่ทราบกัน
มีอยู่สองชนิดด้วยกันคือ *P. villosum* และ *P. lowii* อีกประเภทหนึ่ง
เป็นกล้วยไม้ดิน (terrestrial) นักเลี้ยงกล้วยไม้ทั่ว ๆ ไปมักเข้าใจว่า
รองเท้านารีทุกชนิดเป็นกล้วยไม้ดิน จึงนำเอาชนิดที่เป็นกล้วยไม้อากาศ
โดยเฉพาะ *P. villosum* ซึ่งมีแหล่งกำเนิด อยู่ในป่า เมืองไทย แถบชาย
อินทนนท์ มาปลูกด้วยดินทำให้ตายเสียเป็นจำนวนมาก ดังนั้นถ้าจะ
ปลูกลงไป จำเป็นจะต้องทราบความต้องการของกล้วยไม้รองเท้านารี
ชนิดนั้น ๆ ให้ละเอียดเสียก่อน

กล้วยไม้รองเท้านารีที่เป็นกล้วยไม้อากาศนั้น ควรจะปลูกลง
กระเช้าไม้สักแขวน, เครื่องปลูกชั้นล่างควรใช้ อีฐผสมกับถ่านไฟ รองกัน
เพื่อให้ระบายน้ำได้ดีและอากาศผ่านได้สะดวก ชั้นบนใส่ใบไม้ผสมกับ
ฮอสมันเก่า สับ หยาบ ๆ ให้ มีระยะผิว หน้าพื้น ปาก กระเช้า ลงไป เล็ก น้อย
แขวนไว้ในที่ร่มรำไร และมีพิน ตอนล่าง ชุ่มชื้น มีลมโกรก ผ่านได้ พอ
สมควร.

กล้วยไม้รองเท้านารีที่เป็นกล้วยไม้ดินนั้น มีมากชนิดและพบเห็น
ทั่ว ๆ ไปภาชนะปลูกใช้กระถางดินเผา ใช้ อีฐผสมถ่านก้อนขนาดใหญ่
ประมาณไม่เกินหนึ่ง นิ้วฟุตได้ กัน กระถาง ประมาณ $\frac{3}{4}$ ถึง $\frac{2}{3}$ ของความสูง

ของกระถางเพื่อช่วยในการระบายน้ำ ชั้นบนใช้ไม้ผสมสกปรกเปลือก
 ไม้หรือขี้สับปะรดเก่า ๆ หรือเอาออกจากกระถางกลวงไม้สักกลทวยหรือ
 แคนทิลยาสุคแล้วแต่จะหาได้สักรวมซึ่งอาจกล่าวได้ว่า พวกพืชตระกูลฝอย
 หรืออยู่ในสภาพขี้มอด (humus) เป็นใช้ได้ ถ้าหากมีปุ๋ยคอกเช่นขี้วัว
 เก่า ๆ ที่แห้ง ทยให้รวมผสมกับกระถางชั้น เล็กน้อย คลุกเคล้าลง ด้วยพอ
 สมควรก็จะช่วยให้เครื่องปลูกมีความอุดมสมบูรณ์ยิ่งขึ้น พันเรือนกล้วย
 ไม้ที่จะสามารถตั้งกล้วยไม้สักดูรองเท่านั้นารใดควรจะเป็นพื้นที่เก็บความชื้น
 ใดก็ตาม แต่สาคและไม้และหรือม่นางซึ่งเป็นสิ่งทั้งหมดซึ่งสกปรกและ
 เพาะเชื้อโรค พันเรือนกล้วยไม้ซึ่งชั้นล่างรองรับด้วยขี้เถาแก่ดบและมี
 อีฐมอดอยู่ทับหน้าจนวนเรียบ จะสามารถเก็บความชื้นใดก็ตามและ สาคเรียบ-
 เรียบ ยิ่งได้ผ่านฤดูฝนไปสักฤดูหนึ่งจะยิ่งเก็บความชื้นใดก็ตามยิ่งขึ้น การ
 เปลี่ยนกระถางปลูกใหม่ควรกระทำทุก ๆ ปีหลังจากฤดู คอกขาน หรือประ-
 มาณปลายฤดูร้อนต้นฤดูฝน หลังจากเปลี่ยนเครื่องปลูกใหม่ควรให้
 น้ำเล็กน้อยประมาณ ๓ สัปดาห์ แล้วจึงค่อย ๆ เพิ่มน้ำ จนจนกระทั่ง
 เป็นปกติ การให้น้ำตามปกติกระทำวันละครึ่ง ในฤดูฝนบางครั้ง
 บางคราวที่ฝนตกจนกระทั่งเครื่องปลูกเปียกชุ่มมากควรงดเว้นการให้น้ำใน
 ระบะนั้นได้ การใช้กระถางปลูกซึ่งมีขนาดค่อนข้างเล็กจะช่วยป้องกัน
 การเน่าเนืองจากเครื่องปลูกเปียกและในฤดูฝนได้บ้าง การให้ปุ๋ยพิเศษ

ละลายน้ำควรมีสมาเจือจางให้ประมาณเกือบสองครั้ง การให้น้ำโดย
 การพรมหรือพ่นควยเครื่องพ่นชนิดฝอยละเอียดประมาณ ๒๐ นาทีในตอน
 เช้า และในตอนบ่ายอีกประมาณ ๓ ถึง ๕ นาที เพื่อให้ต้นไม้เห็น
 ส่วนพื้นเรือนทงกระถางใส่น้ำรดให้จนอยู่เสมอน้ำในถ้วยน้ำที่
 ปลูกใหม่นี้ควรแยกไว้ต่างหาก พ่นน้ำแทนนอยพอกันเหี่ยวประมาณ
 ๒-๓ สัปดาห์ รากจะเจริญงอกออกและแผ่กระจายลงในเครื่องปลูกจึง
 ปฏิบัติในการให้น้ำให้ ุยตามปกติ

ความเจริญก้าวหน้าทางวิชาการ
 ในยุคปัจจุบัน
 จะสร้างความสำเร็จและเป็นผลดี
 ให้แก่ผู้รู้จักใช้เหตุผลเหล่านั้น
 ผู้หลงเชื่อในสิ่งที่ปราศจากเหตุผล
 และปราศจากหลักวิชาย่อมจะได้รับความเสียหาย
 ได้ง่ายที่สุด

บทที่ ๑๑

กล้วยไม้สกุลแวนด้า

VANDA

ในบรรดากล้วยไม้สกุลการคำต่าง ๆ กล้วยไม้สกุลแวนด้า (Vanda) ก็เป็นสกุลหนึ่งที่มีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากล้วยไม้สกุลหวายหรือแคทลียา เนื่องจากมีลักษณะเด่นหลายประการเพราะส่วนมากสามารถเลี้ยงให้เจริญงอกงามได้อย่างแพร่หลายโดยไม่เลือกทำเลและดินฟ้าอากาศเท่าใดนัก นอกจากนั้นความสวยงามของดอกจากขนาดดอกที่ใหญ่ สีสดและหายาก ดอกบานทน ช่อดอกมีก้านแข็งทั้ง ช่อยาว และรูปทรงสวยได้สัดส่วน จึงได้รับความนิยมอย่างกว้างขวางจากทุกประเทศที่มีการเลี้ยงกล้วยไม้ ประชาชนคนไทยเราแต่ก่อน ๆ มา เมื่อดำรง “แวนด้า” ก็มักจะรู้จักกันแต่เพียง “แวนด้าโจคิม” (Vanda Miss Agnes Joaquim) ซึ่งเรานิยมปลูกติดกับหลักเป็นแปลง ๆ ออกดอกสพร่งอยู่ตามชอยสนามหน้าบ้านเท่านั้นเอง ถึงนั้นเมื่อพูดถึง “ดอกแวนด้า” ก็เป็นที่เข้าใจกันว่าคือ ดอกแวนด้าโจคิม แต่ในปัจจุบนคนไทยนิยมเล่นกล้วยไม้กันมากขึ้น นอกจากวงการกล้วยไม้จะขยายตัวออกไปอย่างกว้างขวางแล้ว นักเล่นกล้วยไม้ก็ควรจะได้มีความรู้หาคาสว่างยิ่งขึ้น เพื่อจะได้ช่วยกันนำวง กล้วยไม้ ของ

ไทยก้าวหน้าต่อไป และเหตุผลอีกประการหนึ่งที่สำคัญที่สุดก็คือ ป่าเมืองไทยเราเองที่เป็นแหล่งกำเนิดของพวก ๆ หลายชนิดซึ่งทั่วโลกต้องการ ฉะนั้นจึงสรุปได้ว่าของที่อยู่ในกำมือเราแต่เราไม่รู้จักกันเองต่างหาก เช่น แวนด้าใบรื่องลูกผสมรุ่นใหม่ ๆ ที่เราลงเข้ามาจากต่างประเทศ ต้น ๆ ราคาสูงถึงหมื่นกว่าบาท และนิยมกัน มากก็ มีเลือก *V. teres* ไม่เข้าบ้านเราเอง แวนด้าใบแบนลูกผสมที่สวยเด่นอยู่ในปัจจุบัน นักคอพวก สนาเงินหรือสีฟ้าเขนตา ซึ่งเอาสีของ “ฟ้ามูย” (*V. coerulea*) บ้านเราอนันนแหละ ดังนั้นจึงเห็นสมควรที่เราจะได้รู้จักและรีบคว้าความรู้ทางวิชาการ กล้วยไม้ไว้ช่วยกัน ปรับปรุง ของใน บ้านเราให้ เป็น ประโยชน์แก่ พวกเราจะดีกว่าปล่อยให้ต่างประเทศเขาไปทำประโยชน์ และมีหน้าซ้ำยังส่งมาขายเอาเงินเราเสียอีกด้วย

แหล่งกำเนิดของกล้วยไม้สกุลแวนด้ามี อาณาบริเวณ ปกคลุมอยู่ในระหว่างแถบอากาศร้อนและมีความชุ่มชื้นสูง (Tropical zone) เช่น ประเทศไทย มะลายู อินเดียน ซิลอน พิลิปปิน ธิวา และหมู่เกาะนวกน จึงสามารถกล่าวได้ว่าเป็นกล้วยไม้สกุลที่ชอบอากาศอบอุ่นและชุ่มชื้น แหล่งที่แวนด้าเขนตาเป็นแหล่งที่มระดับความสูงต่าง ๆ กัน บางชนิดก็เขนตาอยู่บนภูเขาสูง และบางชนิดก็เขนตาอยู่ตามริมฝั่งทะเลใกล้ ๆ ระดับน้ำทะเลก็มี การเจริญเติบโตที่ปรา้งพื้นฐานของแต่ละชนิดก็แตกต่างกันไปมากอย่างน้อยบาง บางก็เขนตาหรือสั้น บางก็มีทรงสูง บางชนิดยาว

จากพนักขนไปถึงยอดไม้สูง ๆ ก็มี แต่อย่างไรก็ตามการเจริญเติบโต และรูปทรงก็มีหลักใหญ่อันเดียวกันคือเป็นแบบ monopodial มีการเจริญเติบโตขึ้นทางส่วนบนเรื่อย ๆ ไป ช่อดอกออกตอนข้างของลำต้นตามข้อสลับกับใบ และในบางชนิดซึ่งใบซ้อนถี่ ทำให้เราแลเห็นคล้ายกับช่อดอกแทงออกมาจากซอกใบบ้างความจริง ใบบ้างของใบที่ รอด้านนอก ชูขึ้นแนบติดอยู่กับข้อของลำต้นทำจาก โคน ก้านดอก ลงไปโดยปกติ แล้วจะไม่มีการออกดอกที่ปลายยอดเลย แต่ส่วนปลายยอดเป็นส่วนที่มีการเจริญสร้าง ใบอ่อนและยอดอ่อนของลำต้นเจริญออกเรื่อย ๆ เราเรียก ส่วนยอดที่มีการเจริญสร้างยอดอ่อนว่า terminal leaf bud อันเป็นลักษณะของกล้วยไม้จำพวก monopodial ทั่ว ๆ ไป ดอกเกิดจากก้านช่อดอกยาวและแข็ง กลีบนอก (sepals) และกลีบใน (petals) มีรูปร่างและสีสรรวิเศษคล้ายคลึงกัน โคนกลีบแคบเข้าไป รวม กันตรงโคน เส้าเกษร (column) ดอกก้านโตมเตอบ (mentum) แหวม ย่น ออก มา คล้าย ดอกกล้วยไม้สกุลหวาย แต่ผิดกันตรงที่ส่วนเยื่อเหนวมของเคือยดอกแวนตัวเป็นส่วนท้ายของปากกระเป๋้า (labellum) เท่านั้น กลีบทั้งหมดติดอยู่กับ โคนเส้าเกษร แต่เคือยของดอกหวายประกอบด้วย โคนกลีบนอกคู่ล่าง ประสานติดกับส่วนท้ายของปากกระเป๋้าด้วย ปากกระเป๋้าของดอกแวนตัวเป็นแบบชรรวมตา หูกระเป๋้า (lateral-lobe หรือ side-lobe) ทั้งสองข้างแข็งและทนง ส่วนปากมีลักษณะแบนเป็นแผ่นหนาและแข็งพุ่งออก

ทางคานหน้า มีสันนูนเล็กน้อยตามความยาวของปาก บางชนิดปากมี
รูปลักษณะคล้ายช้อนและบางชนิดแบนแผ่คล้ายพีกก็มี กกล้วยไม้ในสกุล
แวนคานมีช่อดอกไม่แยกชนิดเหมือนกัน และนอกจากนี้ยังมีสกุลอื่น ๆ ที่
มีลักษณะใกล้เคียงกับสกุลนอกหลายสกุลเช่น *Arachnis*, *Renanthera*,
Acridos, *Vandopsis*, *Rynchosyilis* และ *Soccolabium* (สกุลช้าง)
กล้วยไม้ในสกุลต่าง ๆ เหล่านี้มีหลายชนิดที่ผสมข้ามสกุลกันได้ และ
การที่มดลูกยณะใกล้เคียงกันมากนั่นเอง ในกล้วยไม้บางชนิดนักพฤกษ-
ศาสตร์คนและคนเจ้าเขาไว้ในคนละสกุลก็มี แม้กล้วยไม้ชนิดที่อยู่ใน
สกุลใกล้เคียงบางชนิด บางทีถูกจัดเข้าเป็นสกุลแวนคาน ซึ่งข้อม
แล้วแต่เหตุผลทางวิชาการของแต่ละคน อย่างไรก็ตาม เท่าที่พบตาม
ธรรมชาติในแถบเมืองร้อนนั้นอยู่ประมาณ ๓๐ กว่าชนิด แต่ละชนิด
ก็มีดอกใหญ่และสวยงามพอสมควร บางชนิดก็สวยงามมากจน
เป็นลักษณะที่หาได้ยากในกล้วยไม้ชนิดอื่น ๆ ในบรรดาชนิดต่าง ๆ เหล่า
นี้ ชนิดที่มีคุณลักษณะพิเศษจริง ๆ หลายชนิดก็มีกำเนิดในประเทศไทย

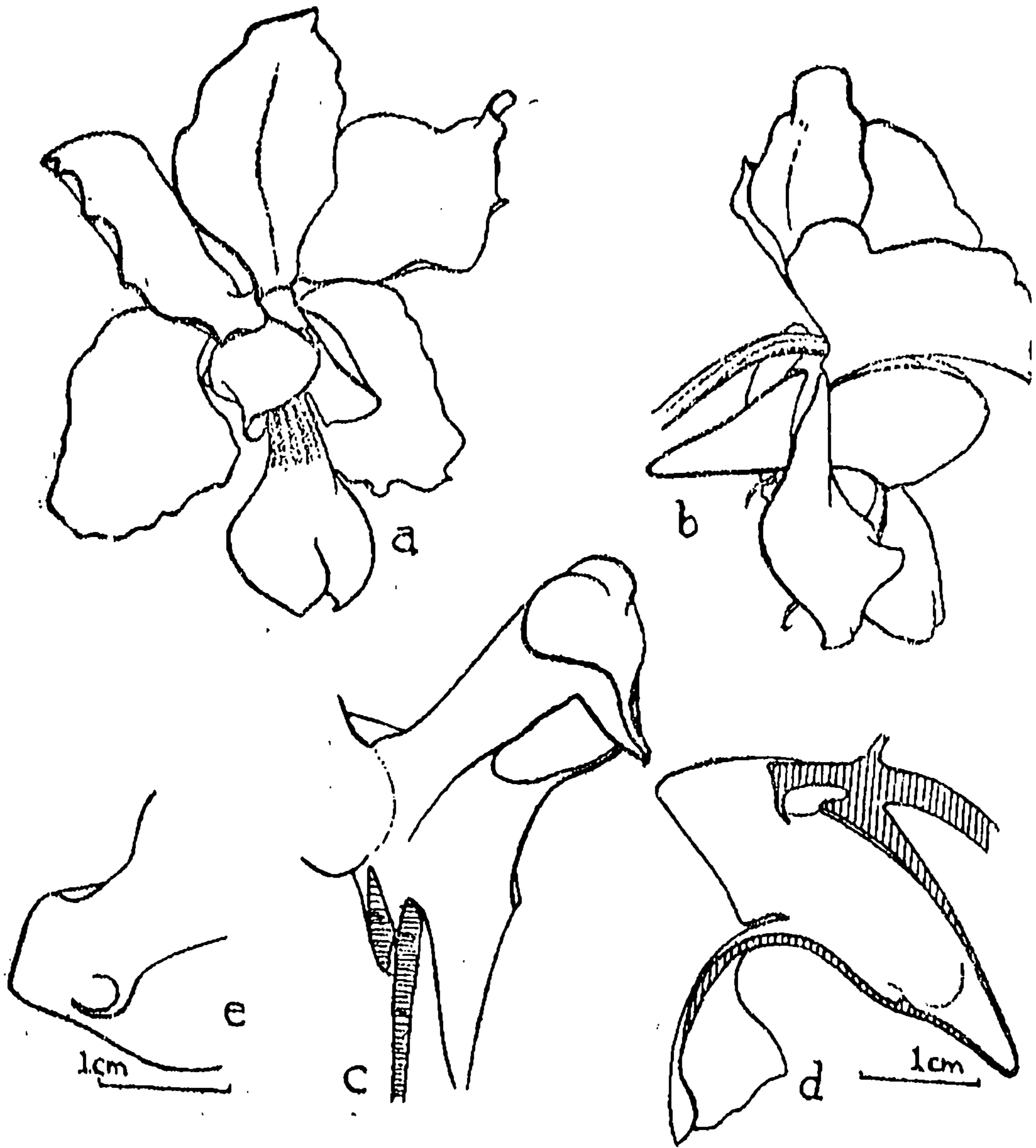
การจำแนกกล้วยไม้สกุลแวนคาน

การศึกษาลักษณะของแวนคานแต่ละชนิดยังไม่ช่วยให้เราสามารถ
ทราบว่าแวนคานที่เราไป เก็บ มาจาก ยี่ตาม ธรรมชาติ นั้นชื่ออะไร มี
ลักษณะประจำชนิดอย่างไรและใกล้เคียงคล้ายคลึงกับ ชนิดใดบ้าง จน
กว่าเราจะไปศึกษาถึงแผนผังการจำแนกแวนคานออกเป็นหมวด เป็นหมู่ตาม

ลักษณะใหญ่ๆ และลักษณะรองลงมาจนกระทั่งถึงลักษณะประจำชนิดของ
 แวนด้าชนิดนั้นๆ เมื่อเราเก็บแวนด้ามาชนิดหนึ่ง หลังจากตรวจลักษณะ
 ตามแผนผังแล้ว ผลสุดท้ายเราจะทราบชื่อชนิดและประจักษ์ในลักษณะ
 ประจำชนิดได้อย่างแจ่มแจ้ง (ดูแผนผังการจำแนกชนิดของแวนด้า)

แวนด้าประเภทใบกลม (Tereto-loaved)

V. tores (เทอเรส) 'เอื้องโมกข์' เป็นแวนด้าที่หายากชนิด
 อยู่ในป่าภาคต่าง ๆ ของเมืองไทยภาษาพื้นเมืองเราเรียกกันว่า "เอื้อง-
 โมกข์" ลำต้นกลมยาว ไต่ขึ้นตามต้นไม้หรือเกาะหลักสูง ปล้อง
 ของลำต้นยาวประมาณปล้องละ ๔ ถึง ๕ ซม. มีกลิ่นใบซึ่งเกิดจากข้อ
 ห่อหุ้มอยู่ ใบกลมทรงกระบอกคั่นหน้าประมาณ ๕ มม. ยาวประมาณ
 ๘-๑๒ ซม. ปลายใบไม่มีส่วนคอคออย่าง *V. hookeriana* หรือ *V. Joaquim*
 (ลูกผสม) ก้านช่อดอกยาวประมาณ ๒๐ ซม. ปกติช่อดอกประมาณ
 ๒ ถึง ๕ ดอกหรือมากกว่าขนาดดอกแตกต่างกันแล้วแต่พันธุ์ พันธุ์
 ดอกใหญ่ที่สุดนั้นมีขนาดถึง ๑๐ ซม. กลีบนอกสีขาวหรืออมสีหลาย
 กลีบในใหญ่กว่ากลีบนอกและมีลักษณะกลม บิดที่โคนกลีบ หูปากทั้ง
 สองข้างกว้างและม้วนชนหุ้มห่อเส้าเกษร แผ่นปากแคบแต่ปลายค่อน
 ข้างกว้างเล็กน้อย ปลายแผ่นปากผ่าเป็นแฉกเล็ก เมื่อดอกถึงแหล่ง
 กำเนิดของแวนด้าแล้ว ในป่าเมืองไทยก็นับว่าแวนด้าชนิดนี้หายาก
 และมีอยู่หลายพันธุ์ เป็นแวนด้าที่ไซเป็นพ่อพันธุ์ แม่พันธุ์ สำคัญ

ภาพแวนด้าเทอเรส (*V lercas*)

- ๑ ภาพด้านหน้าของดอก ทั้งดอก
- ๒ ภาพด้านข้างของดอก แสดงเดือยดอก (montum)
- ๓ ภาพเส้าเกสร
- ๔ ภาพหน้าตัดตามยาว ผ่าตลอด ของเดือยดอก ปาก และเส้าเกสร
- ๕ เขี้ยวอและแหมม อยู่ด้านหลังของปลายกลีบนอกคู่ล่าง

มาก เพราะปรากฏจนกระทั่งทกวินว่า แวนดำใบร่องลูกผสมรุ่น
ใหม่ ๆ หนึ่งมักนอยู่ในปัจจุบัน นมเชอสาบ ของ *V. lutes* เจอพบ อยู่ด้วย

เสมอ

V. lutes มีลักษณะแตกต่าง ที่แสดง ออกอย่างเด่น ชัด อยู่หลาย
พันธุ์ (variety) ทั่วกันคือ

๑. var. *gigantea* เป็นพันธุ์ ที่โตชอจากลักษณะดอกใหญ่มาก
มีสีดอกที่ปกติ ดอกสีม่วงแก่ ปากสีม่วง และมีสีเหลือง ปรากฏอยู่
ด้านในของหูปากทั้งสองข้าง ใบแข็งตรงและมีจุดสีม่วง เป็นพันธุ์
ที่สวยงาม

๒. var. *aurora* ขนาดดอกปานกลาง สีดอกเป็น สีม่วง
ทาง ๆ กลีบนอกเกือบขาว กลีบในสีขาวปนม่วงชมพู ปากสีหลายอ่อน
ด้านในหูปากสีเหลือง เกือบดอกสีเหลืองทอง รูปลักษณะดอกคล้าย
var. *gigantea* แต่ใบไม่มีจุดสีม่วง

๓. var. *Andersoni* ใบสีเขียวทึบ โคนงอขึ้นหาลำต้นส่วนที่
อยู่เหนือใบ ด้านข้อดอกสั้น มีดอกนอช กลีบเล็กกว่า var. *gigantea* แต่
ปากใหญ่กว่า กลีบนอกขนและกลีบในสีม่วงชมพูขอบริมกลีบสีขาว กลีบ
นอกคู่ล่างสีค่อนข้างขาว ประจุด สีแดง เล็ก น้อยแผ่น ปาก สีม่วงแดง จาก
ปลายปาก เกือบใหญ่ หูปากทั้งสองข้างใหญ่มีจุด สีนากาล หนาแน่นเป็น
ผอบนบนพื้นสีส้ม var. *Andersoni* บางทีก็เรียกกันว่า var. *longalabia*

๔. var. *alba* เป็นพันธุ์ที่มีดอกสีขาวสวยงามมาก บางทีก็มีสีม่วงอ่อนปนเล็กน้อย แม่แคพันธุ์สีขาวนเองก็ยังมีอยู่ไม่ต่ำกว่า ๓ พันธุ์ แตกต่างกันในขนาดดอกเล็กใหญ่และความยาว บริเวณของแคแต่ละพันธุ์ด้วย

V. hookeriana (ฮุกเคอเรีย) เป็นแวนค้ายาสูบอีกชนิดหนึ่ง ที่กำเนิดในป่าเมืองไทยด้วย แต่มีปรากฏอยู่ในป่าภาคใต้ของประเทศไทย ลำต้นกลมยาวคล้าย *V. teres* สูง ๒ ถึง ๕ ฟุต ใบกลมทรงกระบอกตัน เช่นเดียวกับ *V. teres* แต่ใบเล็กและสีเขียวอ่อนกว่า ใบหนาประมาณ ๓ มม. แฉกตรงนอกจากนั้นปลายใบยังมีส่วนคอกเล็กยาวประมาณ ๒ ซม. ก้านช่อดอกยาว ๒๐ ซม. มีดอกตั้งแต่ ๒ ถึง ๕ ดอก ห่างกันประมาณ ๕ ถึง ๑๐ มม. ขนาดดอกประมาณ ๒ นิ้ว กลีบนอกบนสีขาวอมม่วงเรื่อๆ มีเส้นประสีม่วงอ่อนๆ บางทีมีจุดเล็กๆ ขนาดกลีบนอกบนประมาณ ๑.๘ x ๑.๓ ซม. กึ่งตรง สันกลีบบางและแข็ง กลีบในสีคล้ายๆ กลีบนอกบน ขนาดของกลีบในกว้าง ๑.๕ ซม. ยาว ๒.๒ ซม. โคนมีก กลีบนอกล่างทั้งคู่ออกด้านข้าง สีเกือบขาว ในคอของปากใต้เส้าเกสร มีปมยื่น ออกมา สองแฉก อยู่ระหว่าง หูปากทั้งสองข้าง เกือบชิดกัน หูปากกาง กว้างประมาณ ๐.๖ ซม. และยาวประมาณ ๑.๓ ซม. สีม่วงแดงคอกและโคนสีเขียว แผ่นปากโคนแคบ และปลายแผ่คล้ายพัด ยาว ๒.๘ ซม. กว้างประมาณ ๕ ซม. ริม

นอกรของแผ่นปากแผ่เป็นรูปคล้ายครึ่งวงกลม สีอ่อนเกือบขาวมีประสีม่วงแดงสดและที่โคนแผ่นปากมีประใหญ่หนาแน่นแผ่ออกสองข้างระหว่างเส้นผ่ากลาง ประนี้ค้อย ๆ เล็กจนกลายเป็นจุดเล็ก ๆ รอบ ๆ แผ่นปาก เส้นเกสรยาวประมาณเกือบ ๑ ซม. มีขนที่ริมขอบของแฉ่งบอกรเกสรตัวเมีย รอยของปลายเส้นเกสรยาวและงอลงข้างใต้

ข้อแตกต่างภายในชนิดอาจมีบางต้นซึ่งมีจุดที่แผ่นปาก หนาแน่นผิดปกติ นอกจากนั้นยังมีเคยพบพบใน ทมิฬชาวบรสิททิกวอย แหล่งกำเนิดของแวนค้ำชนิดนี้อยู่ในแถบพื้นที่ ลุ่มใน อาณาบริเวณที่มฝนตกชุก เช่นในป่าภาคใต้ของประเทศไทยและมลายู แถบชายฝั่งทะเลตรังگان, ยะโฮ ซึ่งมักพบแวนค้ำชนิดนี้ตามป่าไม้ หรือ ต้นไม้เคย ๆ ตามป่าตะเมาะ *V. hookeriana* นี้ เป็นแวนค้ำใบกลมอีกชนิดหนึ่ง ที่มีชื่อเสียงในการผสมพันธุ์ ร่องจาก *V. toros* ลงมา, ก็จะเห็นได้จากแวนค้ำใบกลม *V. Miss Joaquim* ซึ่งเป็นลูกผสมที่นิยมปลูกไว้ตัดดอกจนกระทั่งทุกวันนี้เป็นลูกผสมระหว่าง *V. toros* ผสมกับ *V. hookeriana* เอง

V. tricuspidata (ตรีศับีเดต้า) เป็นแวนค้ำใบกลมอีกชนิดหนึ่ง ลักษณะคล้ายคลึงกับ *V. hookeriana* เล็กน้อย คือปลายใบคอคดแต่ใบยาวกว่าใบของ *V. hookeriana* ใบกลมแข็งสีเขียวจัดใบกางหรือท้ามกับลำต้นกว้างกว่าใบของ *V. hookeriana* กว้าง โคนใบค้อย ๆ โค้งแอ่นลง

และกลีบงอนขนาดเล็กนอกรอบปลายฝักก็ *V. hookeriana* ซึ่งใบแข็งตรง และหกงอนขนาดเล็กนอกรอบรอยคอดปลายใบ กลีบนอกบนและกลีบใน ของคอกมีลักษณะคล้ายคลึงกันกับของ *V. hookeriana* มาก แต่กลีบหนา กว่า สีม่วงแดงเข้มกา กลีบนอกคู่ล่างมนกลม ห้อยลงเล็กน้อย ปากยาวประมาณ ๓ ซม. สีม่วงแดงแก่ หูของปากสองข้างยาวข้างละ ๑.๘ ซม. มีลักษณะเรียวแคบและปลายแหลมทั้งสองข้างกางออก จากกัน แผ่นปากตรงปลายมีแถบเรียวแหลม ๓ ซ. เป็นแวนค้ำยา พนมเมืองในแถบตะวันออกของซวาบยทั้งแก่ใกล้ระดับน้ำทะเลไปจนกระทั่ง สูงถึง ๓,๐๐๐ ฟุต ขึ้นอยู่กับหินหรือตามต้นไม้ที่ไทรบแสงแดดมาก

แวนด้าประเภทใบร่อง (Semi-terete)

V. amesiana (อเมสเซียน่า) มีลักษณะสำคัญ ๆ ที่พอกกล่าว ใต้คือ ลำต้นตรงเตี้ยกว่า *V. leres* หรือ *V. hookeriana* ที่โตกล้าวมา แล้ว, ใบรูปกลมทรงกระบอกแคบหลังใบมีร่องกลวงลึกยาวไปตาม ความยาวของใบ ถ้าตัดใบออก ตามขวางจะเห็นว่าหน้าตัดเป็นรูปคล้าย ครึ่งวงพระจันทร์ ใบยาวประมาณ ๒๐ ถึง ๓๐ ซม. ช่อกอกโค้ง กงขนยาวประมาณ ๕๐ ถึง ๗๕ ซม. และมีกระมีแขนงช่อด้วย คอกมี กลิ่นหอมช่อแตกต่างระหว่างต้นมีบาง ขนาดคอกประมาณ ๒.๕ ถึง ๕ ซม. กลีบนอกและกลีบในของคอกสีขาว มีแต้มสีคอกหลาย ปาก สีม่วงคอกฝักหรือสีหลายแก่ ริมปากสีอ่อน ปากกว้าง เป็นกล้วยไม้

พนเมืองทางแถบประเทศไทยต่อกับเขมร มีพันธุ์ (var. *alba*) ดอกสีขาวแต่หายาก

V. kimbulliana (คิมบาเลียน่า) เป็นแวนด้าประเภทใบรูปกลมทรงกระบอกและหลังใบมีร่อง กลวงลึก ยาวไปตาม ความยาวของใบ—เหมือนกับ *V. amosiana* และมีลักษณะอื่น ๆ ตลอดจนอุปนิสัยในการเจริญเติบโต คล้ายคลึงกับ *V. amosiana* ด้วย แต่ถ้าหากพิจารณาพิเคราะห์กันแล้ว *V. kimbulliana* ก็มีสวนช่วยสังเกตความแตกต่างจากมีขนาดดอกใหญ่กว่าเล็กน้อย หูของปากเล็ก—สีเหลืองมีจุดสีม่วงกระจายทั่วไป แผ่นปากมนกลม จีวรและมีรอยผ่ากลาง สีม่วงแดงเข้ม เป็นแวนด้าพินเมืองแพร่หลายในแคว้นฉาน อยู่ในระดับสูงจากน้ำทะเลประมาณ ๔,๐๐๐ ถึง ๕,๐๐๐ ฟุต

แวนด้าประเภทใบแบน (Strap-leaved)

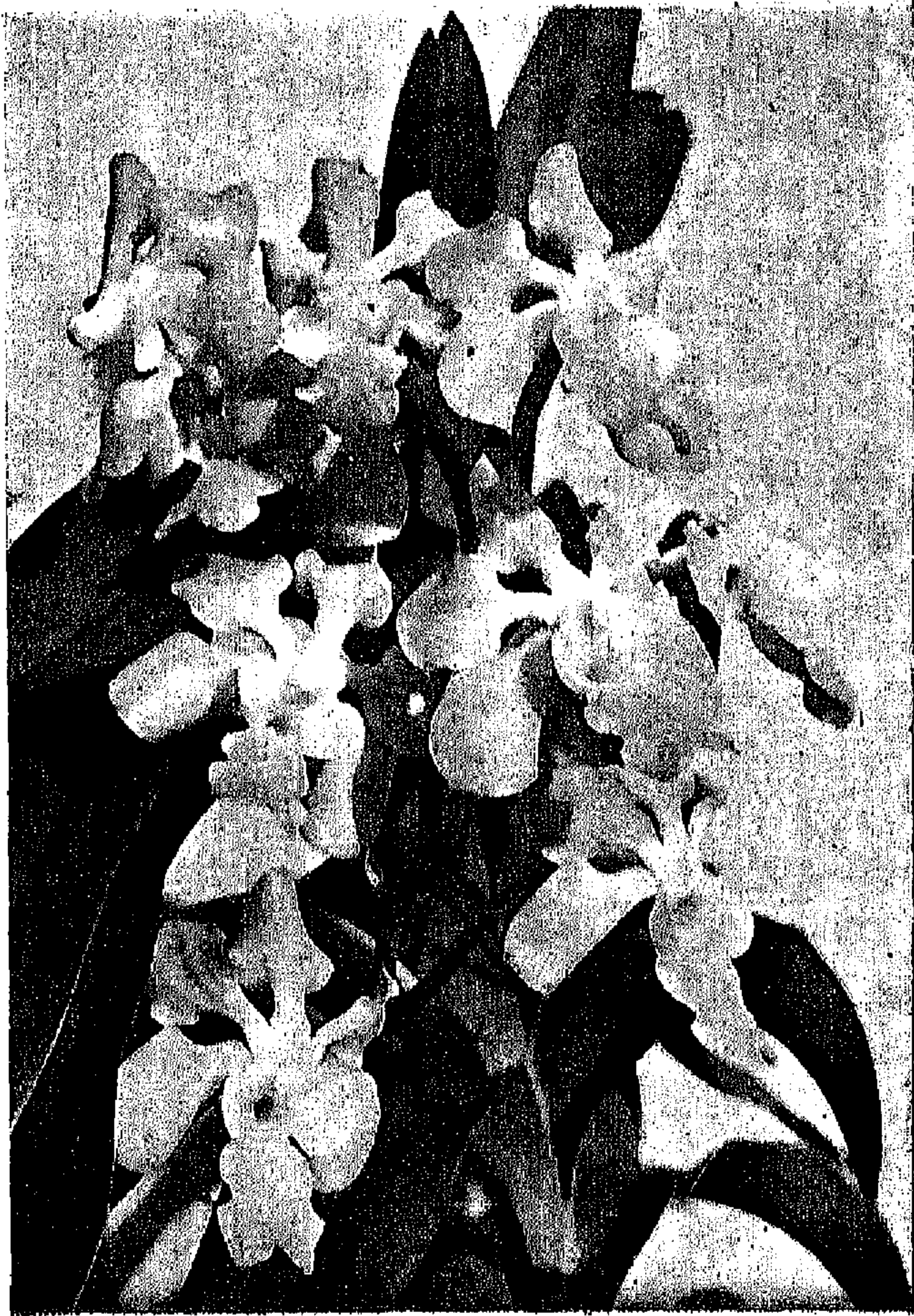
V. lamellata (ลาเม็ลลาต้า) เป็นแวนด้าทรงเตี้ยแคระ ใบยาวประมาณ ๓๐ ถึง ๓๘ ซม. กว้างประมาณ ๒ ซม. ช่อดอกยาวประมาณ ๓๐ ซม. ทรงแข็ง มีดอกหลายดอก แต่ละดอกมีขนาดเล็กประมาณ ๓ ซม. กลีบนอกและกลีบในสีเหลืองอ่อนมีประจุดสีน้ำตาล ปากสีเหลืองมีทางสีน้ำตาล เป็นแวนด้าพินเมืองของพม่าเป็นชื่อ var *Bowallii* หรือบางทีเรียกกันว่า *V. Bowallii* เป็นพันธุ์ที่ดอกใหญ่ สีจืด ฐานของปากสีม่วง น้ำเงินอ่อน ปลายปากสีแดงเข้ม

V. parishii (พาริชไฮ) 'ถิ่นกระบือ' ลำต้นสั้น ใบกว้างและหนา ขนาดใบกว้าง ๖ ถึง ๑๐ ซม. ยาว ๑๕ ถึง ๒๒ ซม. ช่อดอก

แข็งแก่โค้งลง มีดอกไม่มากนักขนาดดอก ๔ ถึง ๗ ซม. กลีบดอก
กว้างกว่ากลีบใน สีเหลืองอมเขียวประจุดสีน้ำตาลแดง ปากสีม่วงอม
น้ำเงินเล็กน้อย ริมปากสีอ่อน

var. *Marriottiana* กลีบนอกและกลีบในของดอกสีทองแดง
เหลืองน้ำตาล ใกล้โคนสีม่วงกุกหลาย โคนสีสีขาว แผ่นปากสีม่วงอม
น้ำเงิน หปากทั้งสองข้างมีขนาดเล็ก สีขาว มีทางสีม่วง พันธ์นี้มี
มากในป่าแถบเหนือของประเทศไทย ที่เราเรียกตามภาษาพื้นเมืองกัน
ว่า “เอื้องตนกระบือ” หรือ “เอื้องนางงู”

V. denisoniana (เต็นนิโซเนีย) ‘เอื้องสามปอย’ มีลักษณะ
คล้ายคลึงกับ *V. bonsoni* แต่ใบกว้างและยาวกว่าเล็กน้อย ดอกมีขนาด
ประมาณ ๗.๐ ซม. กลีบนอกและกลีบในมีสีขาวอมเขียวเหลืองอ่อนๆ ห
ปากทั้งสองข้างสีขาวบริสุทธิ์ แผ่นปากสีขาวปนสีเขียวเหลืองด้วยสีเหลือง
ส้มตรงข้ามยมของปาก มีสันนูนหนาประมาณ ๔ ถึง ๕ ทาง ปลายแผ่น
ปากเว้า เกือบสิ้น แวนค้ำสามปอยนทางแถบภาคเหนือและตะวันออกเฉียง
เหนือของประเทศไทยมีอยู่มากมายหลายพันธุ์ เท่าที่ใดเคยพบมาด้วยตน
เองแล้วก็มี สามปอยขุนตาล ซึ่งเป็นพันธุ์ ที่มีสีขาวอมเขียวเล็กน้อยสาม
ปอยหลวง ซึ่งดอกหอมมาก พันดอกสีเหลือง ประจุดสีม่วงแดงเล็กน้อย
สามปอยขุนยวม ดอกใหญ่มีลายสีม่วงน้ำตาล และ สามปอยคง หรือ
ที่ภาษาทางเหนือเรียกว่า สามปอยแพะ

Vanda denisoniana, Bens. and Reichb. f. (เอื้องสามปอย)
เมื่อพุดถึงเอื้องสามปอย นักรุ่นกล้วยไม้ก็ยอมรับความดีเด่น และกลิ่นหอม
ตรึงใจของเอื้องสามปอยหลวง ดอกบานตั้งแต่ฤดูหนาวมาต่อฤดูร้อน

ทราบว่า บางรายมีสามปอยหลวงเลียงเกาะต้นไม้อยู่เพียงกลุ่มเดียว ก็มี
กตศัพทเลองลือไปไกล คนกรุงเทพฯ ไปเชียงใหม่ก็ออกไปแะ เจ้าของ
แยกหน้าขายปละหลาย ๆ หน้า ได้เงินจากสามปอยหลวงกลุ่มนี้ ปละไม่
น้อย ต่อมากไม่กยคนเต็มกกายเพราะทนการแยกหน้า คนอำนาจเงิน
ไม่ไหว ส่วนผู้ทชอหน้าไปเมื่อลงมากกรุงเทพฯ แลวกนำมาขายแทบทั้ง
นั้น.

V. tricolor (ตริคคาเล่อ) เป็นแวนคัพนเมืองของชวาตะวันออก
และบาหลี และเป็นแวนคัพนคัพหนึ่งทคความสำคัญในการผสม
พันธุ์ จนกระทั่งเป็นท รุกกกันทวไปในวงการกล้วยไม้แทบทุก ประเทศ
ลักษณะใบเป็นคลื่น ขนาดกว้างยาว ๕x๕๐ ซม. ช่อคอกโค้ง ยาว
ประมาณ ๒๕ ซม. มีคอกประมาณ ๕ ถึง ๑๐ คอก ขนาดคอกแตก
ทางกนทงแต่ ๕ ถึง ๗ ซม. มีกลิ่นหอม กลีบนอกและกลีบในของคอก
สีเหลืองอมขาวมีจุดสีน้ำตาลอมแดง กลีบแคบ รวมกลีบสองข้างม้วนไป
ทางด้านหลัง รวมของกลีบส่วนทกว้างมีลักษณะบางและแข็ง กลีบใน
มักจะยิบ ปากมี ๓ แฉกหูปากทงสองข้างมีขนาดเล็ก แข็งตงและ
มนกลม สีคอกขาว แผ่นปากสีม่วงแดงสด มีทางสีขาวผ่านออกทาก
โคนแผ่นปากสลับกยทางสีน้ำตาลอมแดง แผ่นปากนูน ปลายแชนห้อย
ลงเล็กน้อย มีสันนูนขึ้นสามสัน โคนแผ่นปากกว้าง สอยเข้าหาปลาย

เนื่องจากแวนดาชนิดนี้มีลักษณะแปรไม่แน่นอน ดังนั้นจึงมีอยู่
หลายพันธุ์ด้วยกัน เช่น

๑. var. *purpurea* ริมกลีบนอกและกลีบในของพันธุ์นอก
สีม่วงแดง กลีบประดับสีม่วงน้ำตาลแก่

๒. var. *Dalkeith* กลีบนอกและกลีบในสีเหลืองซีด ประดับ
สีม่วงแดงหนาแน่นเป็นทางตามความยาวของกลีบ ปากสีม่วงแดงสด
มีทางสีขาวที่โคนปาก

๓. var. *Dodgsoni* ดอกมีขนาดใหญ่กว่าปกติ กลีบนอก
และกลีบในสีเหลือง มีแต้มสีน้ำตาลแดง ขอบสีม่วง ปากสีม่วงอม
น้ำเงิน ปากสีแก่ โคนปากสีออกขาว

๔. var. *insignis* กลีบนอกและกลีบในสีเหลืองอ่อน ปากสี
ม่วงชมพูอ่อน

๕. var. *Patonsoni* กลีบนอกและกลีบในสีขาวครีม ประดับ
จุดสีน้ำตาลแดงหนาแน่น ปากสีม่วงสดใส

๖. var. *Planilabris* ดอกใหญ่กว่าปกติ รูปแบบของดอก
งาม กลีบนอกและกลีบในสีเหลืองมะนาวสด มีแต้มสีน้ำตาลหนาแน่น
ปากแบนเป็นแผ่นใหญ่ สีหลายเข็ม ริมปากสีม่วงอมน้ำเงินเล็กน้อย
โคนปากสีอ่อนเกือบขาว

V. insignis (อินซิกนีส) มีสิ่งที่ควรระมัดระวังสำหรับแวนดา

ชนิดน้อยอย่างหนึ่ง คือ ใน *V. tricolor* นี้มีอยู่หลายพันธุ์ และมี
 พันธุ์หนึ่งคือ *insignis* กิ่งนั้นเมื่อมีแวนคาออกชนิดหนึ่งชื่อ *insignis* ซ้ำ
 กนกยชื่อพันธุ์ ของ *V. tricolor* จึงอาจเกิดความเข้าใจผิดกันได้ ถ้าหาก
 จะเขียนว่า *V. tricolor* var. *insignis* ก็เป็นที่ทราบแน่ชัดว่า *insignis*
 เป็นชื่อพันธุ์ แต่ของเฮนริกพจนานุกรมศาสตร์ของคองคองเขา *V. tricolor*
 พันธุ์ *insignis* ใหม่นี้เป็นชนิดใหม่แยกจาก *V. tricolor* เป็น *V. insignis*
 จึงทำให้เกิดการคล้ายคลึงกันขึ้น กิ่งนั้นเมื่อมีให้เกิดการสืบพันธุ์จึงใส่ชื่อ
 ของผู้จำแนกชื่อไว้ด้วย คือ *V. insignis* Warner, หมายความว่า
P. tricolor var. *insignis* แต่ถ้าเป็น *V. insignis* Blume. ก็เป็นแวนคา
 ชนิด *insignis* ทีเดียว

ต่อไปนี้จะขอกล่าวถึง *V. insignis* Blume ลักษณะคล้าย *V. suavis* ลำต้นโดยปกติสูงประมาณ ๕๐ ซม. ใบยาวประมาณ ๒๐ ถึง ๓๐ ซม. ช่อดอกยาวประมาณ ๑๕ ถึง ๒๕ ซม. มีดอกประมาณ ๔ ถึง ๗ ดอกขนาดกว้างประมาณ ๖ ซม. กลีบนอกและกลีบในสีเหลืองอมเขียวมีจุดสีช็อคโกแลตเป็นจุดกลมยาว หูสองข้างของปากมีขนาดเล็กสีขาว แผ่นปากสีม่วงกลาย ปลายแผ่นปากแผ่กว้างมนกลม ริมห้องชุนเล็กน้อย เป็นไม้พุ่มเมืองของเกาะ Moluccas. พันธุ์ *Schroederiana* กลีบนอกและกลีบในสีเหลืองอ่อน มีหลอดสีส้ม ปากสีขาวครีม มีทางสีส้มสองทางตรงตามหน้าของเกอ

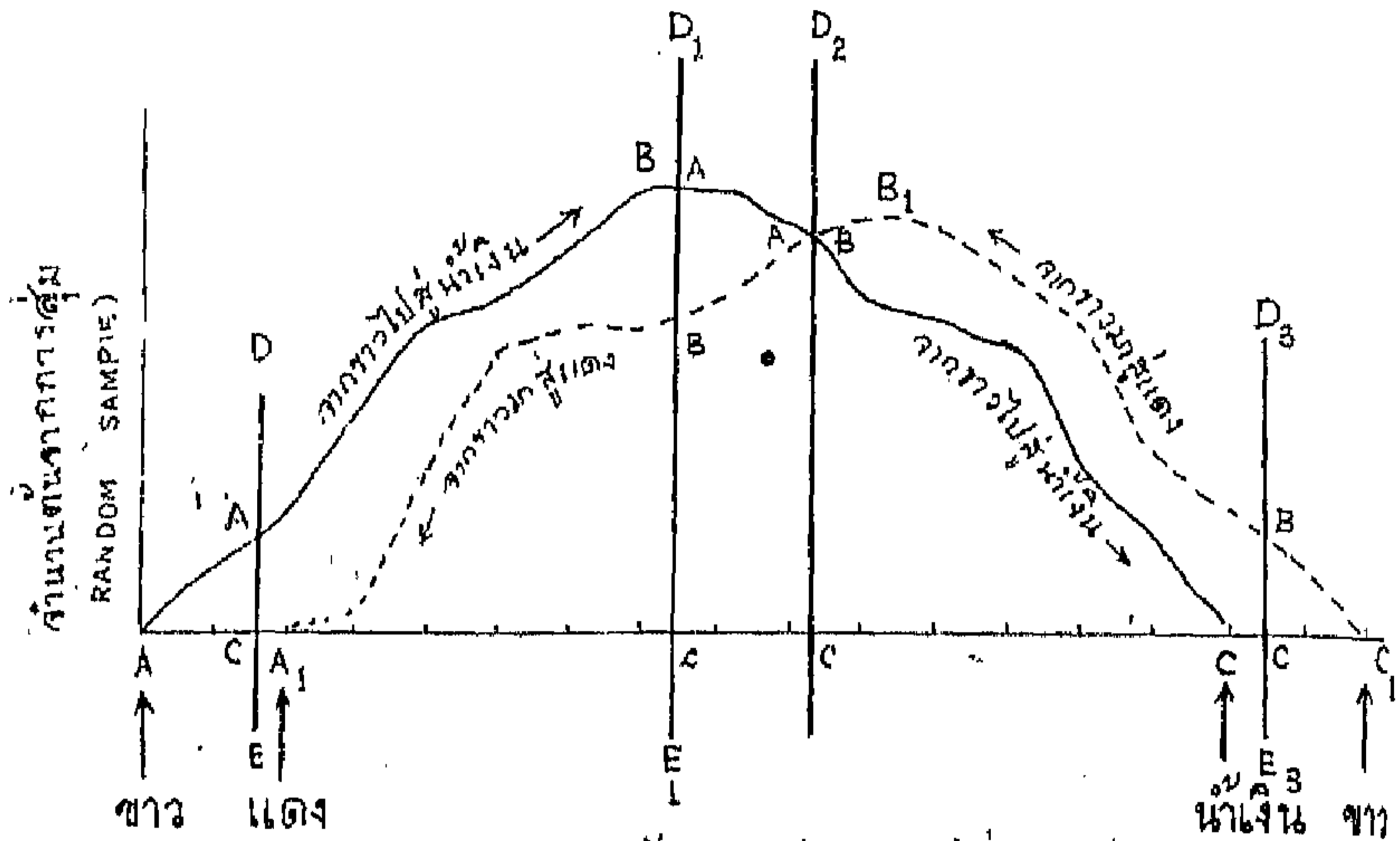
V. hastifera (แฮสติเฟอรา) ลักษณะทั่วไป คือ ใบสั้น
ช่อดอกสั้น ดอกสีเหลืองซีด กระจุกสั้นแคบ หูปากสีขาว แผ่นปาก
มีขนและปลายปากผ้าเป็นแฉก ปลายหนา สีน้ำตาล ดอกหอม เป็นไม้
พุ่มเมืองแถบเกาะบอร์เนียว

V. coerulea (เซอรูเลีย) 'พ้ามูย' เมื่อกล้าวดึงแวนตาแล้ว ก็คงจะไม่
มีนกเลี้ยงแวนตาคนใดจะไม่สนใจ พ้ามูย ในกระบวนแวนตาด้วยกันแล้ว
ทั่วโลกก็ยอมรับว่า สีของพ้ามูย เป็นสีที่สวยงามและหายากใน
แวนตาชนิดอื่น ๆ เมื่อบริเวณอกกับดอกขนาดใหญ่ และช่อดอกยาวทั้ง
ดอกตก และบานทนเข้าด้วยกัน จึงทำให้พ้ามูยเป็นแวนตาที่มีราคาตัว
สูง และใ้กับความนิยมกว้างขวางไปทั่วโลก นับตั้งแต่ต้นกระสมกล้วย
ไม่เด่นเป็นงานอดิเรกไปจนถึงนักผสมพันธุ์ กล้วยไม้ เมื่อพ้ามูยเกิดเป็น
กล้วยไม้ที่เลี้ยงยาก จึงได้มีผู้พยายามเอาลักษณะที่น่าสนใจในพ้ามูยไป
ไว้ในแวนตาชนิดที่เลี้ยงง่ายกว่าโดยการผสมพันธุ์ ซึ่งก็แสดงว่าผู้ที่เลี้ยง
แวนตาผู้ผสมซึ่งมีลักษณะ ของพ้ามูยปนอยู่ เป็นผู้สนใจพ้ามูย โดยทาง
อ้อม ลักษณะประจำชนิดของพ้ามูยมีดังนี้ ใบค่อนข้างหนาแข็งกว่า
แวนตาสามปอยหรือแวนตาชนิดอื่น ขนาดของใบยาวประมาณ ๒๐
ซ.ม. กว้าง ๒.๕ ซ.ม. ช่อดอกยาวประมาณ ๒๐ ถึง ๕๐ ซ.ม. มีดอก
ประมาณ ๑๐ ถึง ๑๕ ดอก ดอกขนาดปานกลาง ๗ ถึง ๑๐ ซ.ม. ต้น
ที่ดอกใหญ่เป็นพิเศษอาจถึง ๑๓ ซ.ม. กิ่ง สีแดงแต่สีฟ้าอ่อนซีดไปจน

กระทั่งถึงสฟากแก้ว มีลายทาส้ม (tossolation) สฟากแก้วที่สฟากของ
 กลบทั่ว ๆ ไป ทำให้แลดูสวยงามมาก ปากเล็ก หูของปากแคบโค้ง
 แผลงก้านอกของพามูย เป็นแนวยาวเวมตรงแต่เทือกภูเขาตอนเหนือของ
 พะมาซึ่งมีระดับพันสูงจากระดับน้ำทะเล ๓๐๐๐ - ๔๐๐๐ ฟุต ผ่าน
 ตอนเหนือของประเทศไทย แถบคอกแม่คำย คอกอินทนนท์ ไปสู่ประเทศ
 จีนตอนใต้ ดังนั้นส่วนมากของแผลงก้านอกพามูยจึงตกอยู่ในเมืองไทย
 เพราะเป็นตอนกลางของแนวก้านอก เนื่องจากพามูยเป็นแนวที่มคณ
 ลักษณะที่เด่นเหมาะแก่การผสมพันธุ์ จึงเป็นที่นิยมและอยู่ในความคอง
 การของนักผสมพันธุ์ กลวยไม่ชาวต่างประเทศ ดังนั้นทางแถบจังหวัด
 ภาคเหนือจึงมีตัวแทนของพอคาศคอกกวานซอพามูยจาก ชาวพมในเมืองใน
 วาคากเพื่อส่งไปขายต่างประเทศยี่ละมาก ๆ จึงทำให้เกิดอาชีพเกย
 กลวยไม่ขายออกมาขายกันมากจน เพราะเป็นอาชีพที่ไม่คองอาชีพหลัก
 วิชาใด ๆ ทำให้การทำลายของย้าทวความรุนแรงขึ้นทุกที จนกระทั่ง
 คนแค่นซึ่งครองหนงเคยมีพามูยทนงาม ๆ มคอกที่แลคคองลักษณะที่เด่น
 กลบกลายเป็นคนแค่นที่มีแต่พามูยแล้ว ๆ คนเล็กลง คุณลักษณะของ
 พันธุ์เสียมไทรมลง แต่กขงมการเกยกันชยเรื่อย ๆ ซึ่งในไม่ชาแม่แต่
 คนเล็ก ๆ ก็จะไม่เหลือชย การที่ต่างประเทศคองการพามูยชยเรื่อย ๆ ก็
 เพราะเหตุว่า เขาเขาไปผสมพันธุ์ ไคลคแล้วคนก็ตายไป ไม่สามารถจะ
 คารงพันธุ์ ไวไคนานยี่ จึงนับว่าประเทศไทยมีขอไคเปรียบ สามารถส่ง

พ้ามู๋ไปขายต่างประเทศได้ตลอดไป แต่ยังมีใครมองเห็นช่องทาง
 ที่จะประกอบอาชีพอื่นมรวายไต่อย่างมหาศาลอนัน คงมีแต่ชาวพนเมือง
 ซึ่งอาศัยการเจริญเติบโตของพ้ามู๋ ตามสภาพธรรมชาติของป่า เพื่อบริ-
 กอบอาชีพแก่พ้ามู๋ออกมาขอมณฑลซึ่งมีความต้องการสูง ในไม้จำ
 ของตกจะสูญสิ้นไปหมด แต่ถ้าใตมีการผลิตพ้ามู๋โดยอาศัยหลักวิชา
 เช่นเกษตรกรรม อุตสาหกรรมลักษณะที่เด่นมาผสมผสานกัน เมื่อเกิด
 เป็นผลิตภัณฑ์หนึ่งกระโตเมิลพ้ามู๋ไว้เพาะเป็นเรือนหมุนเวียนแล้ว
 จึงเอาพ้ามู๋ที่เพาะจนนึ่งไปจำหน่ายในต่างประเทศ นอกจากจะโตสูง
 ที่สวนการเกษตร ขยายโตราคาได้แล้ว ยังจะไม่ตองยกย้ายไปเก็บพ้ามู๋ให้
 เหนื่อยแรงแและเสียงต่ออันตรายอย่างมาก แต่กมพ้ามู๋ไว้ขายอย่างไม
 รุกกหมดสิ้น ซึ่งเป็นอาชีพที่มั่นคงถาวรและนำรายไต่มาสู่ผู้ประกอบ
 อาชีพชนคนอย่างมากมาย

จากผลการค้นคว้าและสำรวจกสิกรรมพ้ามู๋ ซึ่งข้าพเจ้า ไต่เป็นผู้
 ดำเนินการในนามของสมาคมกสิกรรมไม้ยางเช่น ไต่ได้รับการสนับสนุน
 จากมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ผลงานซึ่งไต่ปฏิบัติมาแล้ว ๒ ปีว่า
 จากจังหวัดต่าง ๆ เช่น เชียงใหม่ เชียงราย ลำปาง ตาก ฯลฯ
 สามารถสรุปผลไต่ดังนี้ :-

ระยะความผิดเพี้ยนของสี ฟ้ามูย ซึ่งสำรวจ
จากปรากฏการณ์ธรรมชาติ

- ความถี่ของสีน้ำเงินของฟ้ามูย
- ความถี่ของสีแดงของฟ้ามูย

บนเส้นทแยง A B C แสดงถึงระยะการผิดเพี้ยนของสีจากขาวไปสู่สีน้ำเงิน และบนเส้นประจุด C₁B₁A₁ แสดงถึงการผิดเพี้ยนของสีจากขาวไปสู่สีแดง ทั้งสองลักษณะการผิดเพี้ยนเป็นไปในทางกลับกัน จากกราฟแสดงการกระจายความถี่เราจะเห็นได้ว่า ระยะตั้งแต่ A₁ ไปถึง C₁ คือระยะจากแดงไปสู่สีน้ำเงินนั้นเป็นระยะที่บริเวณกราฟที่ชัน ฟ้ามูยที่ปรากฏสีในเขตนี้เห็นสีผสมม่วง ในเขตที่ใกล้ A₁ เข้าไปจะมีสีอมม่วงแดงมากขึ้น แต่ถ้าออกไปทาง C จะเห็นสีม่วงอมน้ำเงินมากขึ้น

แยกหาได้ยากเพราะจะเห็นได้ว่ากราฟตอนนั้นลดต่ำลง แส้คงถึงมัจฉานวน
 คั่นน้อยลง บนเส้นโค้ง $D^2 - E^2$ เป็นระยะที่พามุ่ยแส้คงสีน้ำเงินและสี
 แดงผสมส่วนเท่า ๆ กันเพราะจุด a และ b ที่ยกนพอด พามุ่ยที่แส้คง
 สีม่วงแท้ ๆ และเป็นสีอ่อนแก่ปานกลางจึงมียุคาคคนมากที่สุด บนเส้น
 $D^1 - E^1$ นั้นเป็นพามุ่ยพวกทมิฬค่อนข้างอมแดงเล็กน้อย เพราะมีสีแดง
 ปนอยู่ไม่น้อย เส้น ac ซึ่งแส้คงสีน้ำเงินน้อยกึ่งกลางเส้นโค้งสีน้ำเงิน
 แก่เส้น bc บนเส้นโค้งแส้คงสีแดงอยู่ค่อนไปทางค่านแดงเล็กน้อย จาก
 ผลการ คั่นควา ปรากฏการณทำให้ พคจนและอ่าน ผลการ คั่นควาเป็นที่
 เช็ดถือได้ว่าสามารถจะเป็นไปได้ทพามุ่ยจะมีสีขาว โดยปรากฏทางค่าน
 ทางของเส้นกราฟค่าน a และค่าน c^1 แต่เนื่องจากเป็นค่านทางจึงมี
 ความถของปรากฏการณน้อยมาก เราจึงไม่ไดพบเห็นข้อยนัก จากจุด a
 ทางออกมา บนเส้น bc มีระยะ ac. ซึ่งแส้คงพามุ่ยสีน้ำเงินอ่อนหรือสี
 ฟ้ำแท้ ๆ โดยไม่มีสีแดงปนเลยกมัจฉานวนน้อยพอสมควร และทำนอง
 เดียวกัน ทางค่านตรงข้าม จากทางเส้นโค้ง c^1 มาถึง 0 บนเส้น $D^3 - E^3$
 ระยะ bc. ก็แส้คงว่าพามุ่ยสีแดงหรือสีแดงอ่อน(ชมพู)กมแต่กมัจฉานวนน้อย
 มาก อย่างไรก็ตามขณะทางสมาคมกล้วยไม้บางเขนสาขาเซียงใหม่ก็ได้
 พบพามุ่ยสีแดงแล้ว และได้เก็บรักษาให้การคุ้มครองเป็นอย่างดี ณจังหวัด
 เซียงใหม่ ทางสมาคมฯ ได้บันทึกภาพสีธรรมชาติไว้คู่กับดอกพามุ่ยสีฟ้า
 เพื่อเป็นการเปรียบเทียบ พลมนสีน ได้เก็บรักษาไว้ ณ สมาคมกล้วยไม้

บางเขนในแผนกวิชาพฤกษศาสตร์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และยินดีที่จะ
 ให้ผู้สนใจได้เข้าชมเพื่อการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสมัยปัจจุบัน การ
 ศึกษาและการค้นคว้าทางวิชาการเจริญขึ้น เราย่อมค้นพบสิ่งใหม่ ๆ
 แปลก ๆ เสมอ แต่ยังมีคนเลยมกด้วยไม่ออกไม่ชอบทนยอมรับใช้คำว่า “ไม่
 เคยเห็น” มาเป็นสิ่งที่กักตักเอาไว้ ของสิ่งนั้นไม่มีจริงหรือเป็นไปได้
 ซึ่งไม่ใช่เหตุผลที่ควรระวังได้ คนเราเกิดมาไม่ใช่ว่าจะเคยเห็นโลกหรือ
 สิ่งต่าง ๆ ในโลกมาก่อนแล้วเราอ้างว่าโลกไม่มีจริง เพราะไม่เคยเห็นมา
 ก่อนกระนั้นหรือ ผู้เขย่นคิดว่าในยุคกลางเวลาแล้วทนกล่นกด้วยไม้คน
 ไทยควรระทนต์วและเชอเฉพาะในสิ่งทมเหตุผลทางวิชาการพิสูจน์ได้ และ
 พยายามเล่นกด้วยไม้ด้วยเหตุผลยงในสมัยปัจจุบันนควยแล้ว การค้นควา
 หาทรัพยากรธรรมชาติ มิใช่กระทำกันแบบเกาสุ่มคล้ายงมเข็มในมหา-
 สุมทร แต่จำเป็นจะต้องมีหลักวิชาพิสูจน์ยืนยันตามหลักวิชาและเหตุผล
 ทางวิชาการจนเป็นที่แน่ชัดแล้วว่าของสิ่งนั้นมจริง จึงจะลงมือทำการค้น
 หา และบางครั้งหลักวิชายังสามารถบอกถึงแหล่งกำเนิดได้อย่างชัดเจน
 ก่อนที่จะมีใครได้พบเห็นด้วยตาได้ อีกด้วย จึงทำให้การค้นหาง่ายยง
 ขึ้นเป็นอย่างมาก สำหรับลักษณะในเรื่องสีของกล้วยไม้พามุ่ยนั้น เรา
 ก็ได้ค้นควา ส้ารวจและนำเอาปรากฏการณ์ในเรื่องความผกเพี้ยนของสี
 พามุ่ยมาจัดเป็นหมวดหมู่ แล้วหาความถี่ของปรากฏการณ์ของสีใน
 แต่ละหมวดหมู่นั้น เพื่อแสดงออกเป็นกราฟการกระจายความถี่ จน

ไทรปร่างของกราฟแล้ว เราสามารถที่จะบอกได้ว่า ยังมีพุ่มไม้ลักษณะ
 อย่างไม่รู้จักที่เรายังไม่เคยเห็น ตลอดจนมีความหายากแค่ไหนด้วย และ
 ยิ่งไทรสำรวจทำกราฟสถิติโดยละเอียดเป็นรายแหล่งไป ก็อาจบอกได้ถึ
 ว่า ลักษณะนั้นๆ แม้จะไม่เคยพบ ก็อาจพบได้ในแหล่งไหนด้วย จึงนับ
 ว่าวิชาการนี้มีใช้จะมีประโยชน์ในค่านงานค้นคว้าทดลอง แต่ยังมี ประ-
 โยชน์ในการช่วยให้การค้นคว้าสำรวจ พืชสิ่งใหม่ๆ แปลกๆ ไทรเร็วยิ่ง
 ขึ้นหรืออาหารรายไทรว่ามีพันธุ์ แปลกๆ อะไรบ้างที่ไทรสูญเสียพันธุ์ ไปแล้ว

V. spathulata (สแปงูลาต้า) ลักษณะและรูปทรงต้น คล้าย
 คลงกยีสกลแมลงปอมีลำต้นทรงสูง ปลายยาว ใบสั้น ไทรขึ้นตามต้นไม้
 อารมย์ประจุกต้นม่วงทึบ ช่อดอกยาวประมาณ ๒๐ ถึง ๓๐ ซม. แข็ง
 มีดอกมาก แต่ดอกบานครั้งละ ๑ ถึง ๓ ดอก ดอกโตประมาณ ๓ ซม.
 สีเหลืองสีขาว กลีบนอกและกลีบในแผ่แบนผิงผาย ปลายกลีบกลม
 ไทรสีคล้ำส่วน หกกระเป่าทั้งสองข้างเล็ก มีแต้มสีน้ำตาลแดง โคนเป่าเป็น
 กววยแคบไปถึงโคนดอก เป็นแวนกาทดอกสวยงามน่าดูมาก ตาม
 คำรายงานเล่มกล่าวว่าเป็นกล้วยไม้ป่าพื้นเมืองของลังกาและ อินเดียนใต้
 แต่ข้าพเจ้าและยังมีนักสำรวจป่าอีกบางท่านได้เคยพบในป่า ทางแถบเขต—
 แดนไทยบ้านทิศตะวันออกเฉียงเหนือ และแถบจังหวัดตาก

V. sumatrana (สุมาทราน่า) ลักษณะต้น และ ช่อดอก คล้าย
 แวนกาทเขยวอ ขนาดดอกและรูปลักษณะดอกก็คล้ายคลึงกับเขยวอ กลีบ

คอกคอกนปลาย สีนาคาล อมเขี้ยวแมย ผิวลูกมะกอก เหลือบสี นาคาลแดงที่
 โคนกลีบ โคนปากสีขาว ปลายปากประกระขายด้วยจุดละเอียดสีนาคาล
 อ่อน ปลายแผ่นปากมนกลมและแอ่นลงเล็กน้อย เสาเกษรมสีขาว เป็น
 กล้วยไม้พุ่มเมืองของสมาตรา

V. tessellata (เทศเซลลาท้า) ช่อกอกยาวประมาณ ๒๕ ถึง
 ๓๕ ซม. มีคอกประมาณ ๖ ถึง ๑๒ คอก ขนาดคอกโตประมาณ
 ๔-๕ ซม. กลีบคอกสีเหลืองอมเขียวมีเส้นร่างแหสีนาคาลคล้ำ ปลาย
 ประจุดสีม่วง แผ่นปากสีม่วงอมน้ำเงินแก่แต่สีคล้ำ โคนปากสีอ่อนกว่า
 ทั่วปากเล็กน้อย เป็นกล้วยไม้พุ่มเมืองของลังกาและอินเดีย เจริญ
 เติบโตในระกอบพนาที่สูงจากระดับน้ำทะเลตั้งแต่ ๑๐๐๐ ฟุตขึ้นไป

V. morrilli (เมอริลลีไอ) ขนาดคอกโต ประมาณ ๓ ซม.
 กลีบนอกและกลีบในสีเหลือง เหลือบเส้นสีแดงใกล้ ๆ โคนกลีบ ปลาย
 กลีบโตขรอยสีแดงเข้ม โคนปากมีสีเหลืองและปลายปากสีแดง เคย
 พบพบที่มณฑลของหงคอก หรือสีแดงเข้มหงคอกก็มี เป็นกล้วยไม้พุ่ม
 พุ่มเมืองของฟิลิปปิน

V. luzonica (ลูซอนนิก้า) ใบกว้าง ๒.๕ ถึง ๔ ซม. ยาว
 ประมาณ ๒๕ ถึง ๓๕ ซม. ใบโค้งปลายใบทก บางทีมีคเล็กน้อย
 ปลายใบอาจขาดหรือหักเว้า หรือไม่เว้าเลยก็มี ก้านช่อบาวพอ ๆ กับ
 ใบ กลีบคอกกว้าง โคนแคบ สีขาว ประจุดสีม่วง ละเอียดที่โคนกลีบ

เล็กน้อย กลีบนอกกว้างกว่ากลีบใน ปลายมนกลม อาจมีแต้ม
 สีม่วงแดงตอนปลายกลีบเล็กน้อย กลีบในทั้งคู่มักคว่ำหน้าเล็กน้อย
 หรืออาจยักคว่ำหน้าลงจนกระทั่งแบนราบก็ได้ กลีบนอกขนโค้งปลายมา
 ข้างหน้า ปลายเล็กสีขาวครีม แผ่นปากรูปสี่เหลี่ยมรวมตอนปลายสอง-
 ข้างมนหรือยกลง สีขาว ปลายมีแต้มสีม่วงแดง เส้นเกสรข้อมและสัน
 สีดุเป็นไม้พุ่มเมืองของฟิลิปปินส์ ตอนเหนือ ต้นสีขาวบริสุทธิ์กลม
 แต่หายากมาก ฤดูกาลประมาณเดือนมกราคมและกุมภาพันธ์

V. limbata (ลิมبات้า) ใบกว้างประมาณ ๒ ซม. และยาว
 ประมาณ ๑๕ ถึง ๒๐ ซม. ใบแข็ง ลำต้นรูปทรงอ้วนแข็งและสูง
 ก้านช่อยาวไม่ต่ำกว่า ๒๕ ซม. หรือยาวกว่าใบ ดอกโตประมาณ ๕
 ซม. กลีบนอกและกลีบในเป็นแผ่นกว้าง พนกลีบมีสีเหลืองคลา มลายตา
 ว่างแหหรือทาสีหมักห่าง ๆ สีน้ำตาลแดงหม่น บางทีบริเวณสีน้ำตาลแดง
 ของลายตาว่างแหอาจแผ่ไปคลุมพนสีเหลืองไว้อย่าง ๆ เกิดยทมด ขอบกลีบ
 สีเหลือง หลังกลีบสีอ่อนและมีเหลืองปนสีม่วง ปากสีม่วงเข้มและขาว
 ขอบขาว ปากกว้างประมาณ ๗ มม. เกือบชิดกัน เป็นกลีบไม้ทเดี่ยว
 ง่าย ให้ดอกง่าย เป็นไม้พุ่มเมืองของชวาและถูกไปทางแถบตะวันออก

V. doarei (เคียวริช) เป็นแวนตาที่มีต้นอ้วนใหญ่และใบกว้าง
 โคนใบชิดกัน ทวีใบเล็กเล็กน้อย ช่อดอกสั้นและมีดอกน้อย กลีบนอก
 และกลีบในกว้าง แข็งหนา รวมกลีบแข็งเปราะ, รวมกลีบเกือบชิดหรือ

บางทีชดเชยกัน สีสเหลืองครีมหรือเหลืองซด บางทีมีเหลือง
 สน้ำตาลบาง ๆ จากปลายกลีบ หูปากสองข้างเล็กสีขาว โคนงนปลาย
 ด้านหน้าเกือบชิดกัน โคนแผ่นปากสีขาวครีม ปลายสีเหลือง ก้านใน
 กว้าง ก้านนอกสองข้างแคบกว่าเล็กน้อยและมีวงลงเล็กน้อย ที่โคน
 แผ่นปากใกล้ ๆ ขั้วรอยต่อมีเส้นสีแดง ๒-๓ เส้น เป็นกล้วยไม้ป่าพบ
 เมืองแถบหมู่เกาะชวเนี้ยว มีบทบาทสำคัญในการผสมพันธุ์ แวนด้าอยู่
 มีถิ่นอาศัยโดยเฉพาะในถิ่นการให้ลูกผสมสีไปทางเหลืองและกลับหน้า

V. bensoni (เบนโซนี่) “เอ็งสามขอยแพะ” หรือ “เอ็ง
 นกน้อย” ใบยาวประมาณ ๑๘ ถึง ๒๕ ซม. ปลายใบเป็นแฉกเว้าไม่
 สมน้ำเสมอกัน ก้านช่อปลายแฉกขน อารยาวได้ถึง ๓๐ หรือ ๔๐ ซม.
 มีดอกประมาณ ๗ ถึง ๑๕ ดอก ขนาดดอกโตประมาณ ๕ ซม. กลีบ
 นอกและกลีบในโคนกลีบผายออก ปลายมน หลังกลีบสีขาว ด้านหน้า
 สีเขียวมะกอกหรืออมสีน้ำตาล หรือน้ำตาลแดง มีตารางแฉกสีน้ำตาล
 ปากสีม่วง โคนปากขาว กลางปากคอคแต่ปลายปากกว้างและผาลึก
 ลงไป เกิดเป็นสองแฉก เส้นเกสรสีขาว เป็นกล้วยไม้พุ่มเมืองทางแถบ
 ชายแดนพม่าติดต่อกับภาคเหนือของประเทศไทย

V. coerulescens (เซอร์เลสเซนส์) “ฟ้ามุ่มน้อย” ใบยาว
 ประมาณ ๑๒ ถึง ๒๐ ซม. และกว้างประมาณ ๒ ซม. ปลายใบมี
 สองแฉก - ก้านช่อยาว ๓๐ ถึง ๔๐ ซม. มีดอกมากดอกโต ๒.๕

ถึง ๓.๕ ซม. ดอกแต่ละดอกมีก้านยาวประมาณ ๔ ถึง ๕ ซม. กลีบ
นอกและกลีบใน สีม่วงหรือสีฟ้าอมม่วงอ่อน ๆ ปลายสีเข้ม ปลายทั้งสองข้าง
โค้งเล็กน้อย แผ่นปากปลายผายออกและหยักกลางเล็กน้อย มีสันนูน
สองเส้นตามความยาวของปาก ริมสองข้างแผ่นปากมีวงเล็บ เกือบออกสั้น
เส้นใยสีฟ้า ฝากรอบเกสรสีเหลือง ถิ่นกำเนิดมีในเขตภาคเหนือของ
ประเทศไทยคือเขตพะม่า

V. sootida (ไฟที่ดำ) ช่อดอกสั้นมาก มีดอกเพียง ๒ หรือ
๓ ดอก ลักษณะดอกคล้ายคลึงกับแวนต้าเคียวอิด กลีบนอกและกลีบ
ในสีม่วงเข้ม มีตารางเส้นสีเข้มกว่าพื้นดอกที่ริมกลีบ โคนกลีบสีขาว
ครีม ปลายทั้งสองข้างสีอมเหลือง ปลายแผ่นปากสีอมม่วงกลั่นหอม
ฉุน เป็นกล้วยไม้ป่าพื้นเมืองของเกาะสุมาตรา

การปลูกแวนต้าโจคิม

ชื่อของพืชชนิดหนึ่งที่เราเรียกติดปากกันว่า “แวนต้า” ความ
จริงก็คือกล้วยไม้ชนิดหนึ่งในกล้วยไม้สกุลแวนต้านั่นเอง แวนต้ามีถิ่น
กำเนิดอย่างที่ยังมีหลายคนเข้าใจเช่นนั้น แต่ที่เราเรียกติดปากกันว่า
แวนต้าก็เช่นเดียวกับแวนต้าสกุลผสมชนิดหนึ่งซึ่งมีชื่อเรียกสั้น ๆ ว่าแวนต้า
โจคิม ยังมีแวนต้าอีกมากมายหลายชนิด เช่นฟ้ามูย สามร้อยเอื้อง
โมก และอื่น ๆ อีก แต่ก็ไม่แพร่หลายมากนัก คงเห็นเมื่อ
กล่าวถึงแวนต้า ก็มักจะหมายถึงแวนต้าโจคิมซึ่งปลูกกันอย่างคึกคัก

และเป็นทรูจกนตโดยท่ว ๆ ไป การทมนยอมปลุกแวนค้ำโຈคิมกั้น
 อย่างแพร่หลายก็เพราะเหตุว่า บุคคลโดยท่ว ๆ ไปมีนิสัยรักคอกกล้วยไม้
 เป็นทนเคิมอยู่แล้ว และโดยเหตุที่แวนค้ำโຈคิมเป็นกล้วยไม้ซึ่งปลุก
 ง่าย เลียงง่าย ขยายพันธุ์ง่าย ออกคอกง่ายและมีคอกคก นอกจาก
 นนคณกยงมราคาถูกกว่ากล้วยไม้อื่น ๆ และการเจริญเติบโตก็ไม่ใครจะ
 เลือกคินฟ้าอากาศ ทงนนครอบครวทไม่ใครมีเวลาจะเอาใจใส่ท้อสิ่ง
 เบ็ดเคล็ดภายในบ้านกยงสามารถเลียงแวนค้ำโຈคิมนได้ และจากเหตุ
 ผลที่ว่าแวนค้ำโຈคิมเป็นกล้วยไม้ที่เลียงง่าย ให้คอกง่ายและคอกคกน
 เองททำให้หลายครยครวสามารถปลุกแวนค้ำโຈคิม เป็นงาน อคิเวกและ
 ทคคอกขายเป็น รายได้เบ็ดเคล็ด มาช่วยค้ำ ครองชีพใน ครวเรือน อคทาง
 หนึ่ง คุณลักษณะของคอกแวนค้ำโຈคิม ททำให้ ทลาด คอกไม้ นยม กคช
 ก้านช้อยาวสามารถปักแกันหรือจคกระเซ้าได้สควกคอกขานทนไม่เหียว
 ง่าย กลีบคอกแข็งทนทานต่อการกระทบกระเทือนโดยไม้ซ่าง่าย ขนาด
 คอกใหญ่พชสมควร สีเย็นตา มีคอกออกสู่ทลาดได้ทลคคย ึ่งนยได้
 ว่าแวนค้ำโຈคิมเป็นกล้วยไม้ที่เลียงง่ายทสค ต้องการความเอาใจใส่ค
 แลนชยทสค ลงทนชยทสค และสามารถทำรายได้ให้เร็วทสคเมอ
 เทียบกขกล้วยไม้อื่น ๆ ทเลียงกันอยู่ในบ้านชุนน

หลักสำคัญของการปลุกแวนค้ำโຈคิมก็คือ
 ๑. บริเวณที่จะทำแปลงปลุกแวนค้ำโຈคิมจะต้องได้ รับแสงแดด

การเตรียมกิ่งแวนค้ำใจคิมสำหรับทำพันธุ์ปลูก

กิ่งแวนค้ำใจคิมที่จะใช้ทำพันธุ์ ปลูกนั้นเราได้มาโดยการตัดยอด
กิ่งที่ตัดมาควรจะมียาวประมาณ ๗๐ ซม. ถึง ๑ เมตร หรือใหม่รากที่
แข็งแรงตัดมาไม่ต่ำกว่า ๓ หรือ ๔ ราก โดยเหตุที่รากแวนค้ำใจคิม
เกิดจากส่วนข้างของลำต้นเป็นระยะ ๆ รากที่เกิดจากส่วนของลำต้นที่
สูงกว่า จะเป็นรากที่มีอายุอ่อนกว่า ฉะนั้นถ้าตัดยอดสูงเกินไป นอกจาก
จะโดยยอดต้นซึ่งมีกำลังในการเติบโตอ่อนแล้ว ยังได้ยอดที่มีรากน้อย
และเป็นรากที่อ่อนแอมากอีกด้วย ฉะนั้นการที่แวนค้ำใจคิมใหม่จะแข็งแรง
และงอกงามเร็วขึ้นก็ขึ้นอยู่กับความแข็งแรงของกิ่งพันธุ์ ด้วย ต่อเติมที่ตัด
ยอดไปใช้ทำพันธุ์ ปลูกแล้วควรให้ต้นน้ำบำรุงตามปกติ จะแตกยอดใหม่อีก
ซึ่งบางต้นที่แข็งแรงสมบูรณ์จริง ๆ อาจแตกให้โคหลาย ๆ ยอด

กิ่งพันธุ์ ที่ทำการตัดมาแล้ว หากยังมีโคปลูกในทันทีทันใด
หรือปลูกยังไม่เสร็จในเวลานั้น ให้นำไปเก็บในร่มรำไร มีอากาศชื้น
และมีลมโกรกได้พอสมควร การวางก็ควรวางตามคังหรือฟงไว้ อย่า
วางนอนทับถมกัน เพราะอาจทำให้ชำหรือเน่าได้ง่าย

การเตรียมแปลงปลูก

แปลงสำหรับปลูกแวนค้ำใจคิมควรจะมีกว้างประมาณ ๗๐ เซนติ-
เมตรถึง ๑ เมตร ส่วนความยาวของแปลงนั้นแล้วแต่บริเวณเนื้อที่จะ
อำนวยให้ รอบ ๆ แปลงควรยกเป็นขอบให้สูงจากระดับพื้นดินปกติไม่น้อย

กว่า ๓๐ เซนติเมตร ขอบแปลงที่จะยกสูงจนเท่าใดหลายแบบ เช่น
 ไซอิฐมอญก่อเป็นขอบขึ้น แต่การก่อขอบก่อขึ้นของก่อแบบโปร่ง ๆ
 คือการเรียงอิฐแต่ละชั้นนั้น ให้เว้นระยะห่างระหว่างหัวก่ออิฐพอสมควร
 เมื่อก่อเสร็จแล้วห้ามมิให้โยกโยนทับ เพราะจะทำให้อิฐหลุดความชื้นไม่
 ไคค การทาก่ออิฐให้โปร่งก็เพื่อให้แปลงมีการระบายน้ำและ การถ่าย
 เทของอากาศไคคขึ้น ถ้าไม่ใช่อิฐอาจใช้ไม้ทไคคทำพน্যানตามนอน
 ทำเป็นขอบชั้นกันสูงขึ้นไปสัก ๒ แผ่นประมาณ ๑๖ นิ้วก็ไคคโดยเขาไม้
 หลกขี้กนกไว้รอบนอกเป็นระยะ ๆ ถ้าไม่ใช้กรวยไม้ อาจใช้กระเบื้อง
 หลังคาชนิดลูกฟูกขี้กนกเรียงตามตั้งทำเป็นขอบกัไคคเหมือนกัน เสร็จแล้วจึง
 ขุดดินภายในท้องแปลงออกให้ลึกไม่น้อยกว่า ๒๐ เซนติเมตร แล้วใช้
 ขเดาเกลยไค้แทนดินที่ขุดออก กระทุ้งหน้าขเดาให้เรียบและแน่นพอสมควร
 เมื่อเตรียมตัวแปลงเสร็จแล้วจึงนำหลกมาปักเป็นแถวเพื่อให้แนวกำแพง
 เกละหลกนจะคองขี้กนอยู่ตลอดอายตแวนก้านนอยู่ในแปลง จึงจำเป็นต้อง
 ใช้ไม้ทคความทนทานไม่ผุง่ายเช่น ไม้สักหรือจะ ใช้ไม้เต็งรังซึ่งมราคาถูก
 กว่าไม้สักกัไค ไม้หลกนใช้ไม้ระแนงหน้า ๑ นิ้วสเหลี่ยม ยาว ๑ เมตร
 ครว ปลายก้านหนึ่งเสียมแหลม ใช้ปลายก้านทเสียมแหลมนี้ปักลงในดิน
 ให้เหลือสูงจากระดยพนักนเพียง ๑ เมตร ถ้าแปลงกว้าง ๗๐ เซนติเมตร
 ให้ปัก ๒ แถว โดยเว้นระยะระหว่างแถวและระหว่างหลก ๕๐ เซนติเมตร
 และเว้นระยะจากขอบแปลงข้างละ ๑๕ เซนติเมตร แต่ถ้าแปลงกว้าง

๑ เมตร กึ่งหลักไต่ตง ๓ เมตร และถ้าจะให้หลักนั้นมั่นคงแข็งแรง
จริง ๆ ก็ควรใช้ลวดหรือไม้เล็ก ๆ ค้ำค้ำระหว่างหัวหลักออกที่หนึ่ง

การปลูก

เมื่อเตรียมแปลงและขุดหลักไต่กระเชยขุดแล้ว จึงนำกิ่งวนค้ำใจ-
ค้ำค้ำที่เตรียมไว้ลงปลูกในแปลง โดยเอาโคนกิ่งปักลงรอบ ๆ หลักให้
โคนจมลงในดินเถาเถาเกลยซึ่งรองพื้นแปลงอยู่เล็กน้อย แล้วใช้เชือกกล้วย
มัดค้ำวนค้ำให้แน่นค้ำค้ำหลักสัก ๒-๓ เปลาะ หลักหนึ่ง ๆ ใช้กิ่ง
วนค้ำประมาณ ๖ ถึง ๗ กิ่ง เมื่อปลูกเสร็จทุกหลักแล้วจึงเอาอิฐมอญ
ที่ทาบเป็นค้ำอื่นโตประมาณ ๓-๔ เซนติเมตรใส่โคนให้ทาบหน้าขเถาเถาเกลย
และสูงจากระดับขเถาเถาเกลยขึ้นมาประมาณ ๑๐ ถึง ๑๕ เซนติเมตร ส่วน
ที่ติดจากอิฐขึ้นมาใช้ กาบมะพร้าว ที่แช่น้ำร้อนมาประมาณ ๓ วัน ใส่ทับ
กันจนกระทั่งเต็มและพูนขึ้นมาเหนือระดับขบแปลงเล็กน้อยเพราะ กาบ
มะพร้าวเนเมื่อเก่าจะค้ำค้ำ ๆ ขยับตัวได้

การปฏิบัติรักษา

หลังจากปลูกเสร็จแล้วควรรดน้ำให้ชุ่ม ซึ่งในระยะแรกอาจจะ
รดรดน้ำมาก เพราะเครื่องปลูกยังแห้งและใหม่อยู่ จำเป็นจะต้อง
รดรดน้ำมากกว่าปกติ ในระยะแรก ๆ นกหาทางมะพร้าวคลุมบนหลัก
เพียงแค่ออกสัก ๗ ถึง ๑๐ วันก็ช่วยให้กิ่งตัวเร็วขึ้น
เมื่อวนค้ำค้ำค้ำและขอกกรากเกาะเครื่องปลูกแข็งแรงแล้วกรเริ่ม

ให้ป่วยได้

การให้น้ำสำหรับแวนค้ำโจคิมที่ปลุกเปลี่ยนแปลง ๆ เช่นนี้ จะใช้บัว
รคนำชนิดใส่ผักบัวธรรมดาก็คือ ขอสำคัญมอญว่าควรให้น้ำให้เครื่อง
ปลูกชุ่มทั่วถึงกัน โดยปกติการให้น้ำวันละครึ่งนิ้วพอเพียงแล้ว ถ้า
หากจำเป็นต้องให้น้ำในตอนเย็นก็ควรกระทำในเวลา ที่แดดอ่อน มากและ
เคยคิดว่าเครื่องปลูกคายความร้อนระอุที่ตกจากแสงแดดในตอนกลางวัน
พอสมควรแล้ว แต่ถ้าวรคนำในเวลาเช้าก็ไม่มีปัญหาใดในเรื่องนี้

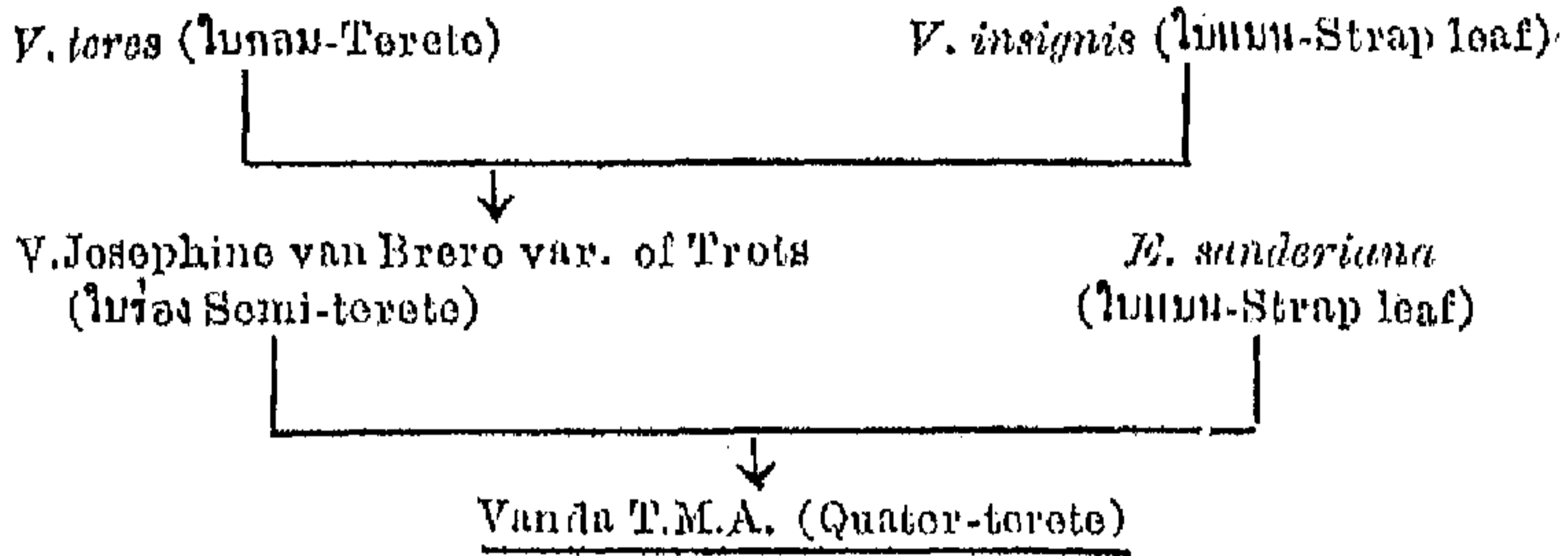
แวนค้ำโจคิมก็เป็นต้นไม้ชนิดหนึ่ง ที่มันจึงยอมมีความต้อง
การอาหารเพื่อสร้างความเจริญเติบโตเป็นธรรมดา ปุ๋ยเป็นแหล่งอาหาร
สำหรับต้นไม้ที่ทุกคนทราบดี แต่เราจะต้องพิจารณาต่อไปอีกว่าปุ๋ยชนิด
ใดที่เหมาะสมสำหรับแวนค้ำโจคิมนี้ ข้าพเจ้าใคร่จะขอแนะนำว่า การปลูก
แวนค้ำโจคิมเป็น แปลง ๆ เช่นนี้ ควรจะใช้ ปุ๋ยที่หาง่าย และเป็นไปในทาง
ประหยัดเช่นขุขี้หรือขี้สางจะ แต่ก่อนที่จะนำมาใช้เป็น ปุ๋ยจะต้อง
ให้สลายตัวเพื่อให้ต้นไม้สามารถนำเอาอาหารธาตุไปใช้ได้ ทางที่ดี
ควรหาโอ่งหรือไหใส่น้ำขี้สางขี้คอกหมักไว้สัก ๓ ถึง ๕ วัน แล้วจึง
ควงเขาน้ำขี้สางนั้นมาประมาณหนึ่ง กระป๋องนม ผสม กยนา หนึ่ง ปยคน
ให้ทั่วแล้วใช้บรรจุแวนค้ำโจคิมถ้าใช้ขุขี้ให้ นำมาใส่โอ่ง แล้วเติมน้ำให้
เต็มโดยใส่ขุขี้สักประมาณ ๑ ปยผสมน้ำ ๕ ปย หมักทิ้งไว้สัก ๕
ถึง ๗ วัน แล้วจึงเขาน้ำขุขี้ ๑ ส่วนผสมน้ำอีก ๑๐ ส่วน เป็นปุ๋ยรด

แวนด้าโต ถ้าหากมีเศษปลาหรือเศษเนื้อสัตว์เหลือจาก การปรุงอาหาร จะนำมาหมักไว้สัก ๔ - ๕ วัน แล้วผสม นาวด ก็นับว่า เป็นปุ๋ย ที่ใช้ได้ดี เหมือนกัน การให้ปุ๋ยควรกระทำในเวลาเช้าขณะที่แดด ยังอ่อนอยู่ระยะเวลาที่ ให้ปุ๋ยควรเว้นระยะ ประมาณ ๑ ถึง ๓ สัปดาห์ ต่อครั้ง แต่ไม่ควรให้ปุ๋ย ในวันที่มีฝนตกหรือมีอากาศมืดครึ้ม เมื่อแวนด้าใจคมเจริญเติบโตสูงประมาณเมตรครึ่งหรือพอยอดสูงพ้นหลักไม้สักหน่อขี้จะเริ่มทิ้งช่อ และออกดอก เมื่องอกงามและสมบูรณ์เต็มที่ จะมอดอกหนาแน่นปกคลุมไปทั่วบริเวณแปลงอย่างน่าพึงพอใจ ถ้าไม้ที่ขี้ขอยกกันแต่ต้นกล้าคอกไม้ก็จะทำให้เจ้าของมัวขี้ได้เป็นลำไฟประจำอีกทางหนึ่ง

ส่วนการปลูกแวนด้าในกลุมชนิดอื่น ๆ ก็คงอาศัยหลักเกณฑ์เช่นเดียวกันกับที่โตกลาวมาแล้ว ในบางกรณีที่มีกิ่งพันธุ์ จำนวนน้อยไม่สามารถจะปลูกลงแปลงได้ ก็อาจปลูกลงกระถางใหญ่ ๆ โดยการทำหลักปักใน กระถาง และใช้หลักเกณฑ์ในการ ปลูก เช่นเดียวกัน กับที่โตกลาวมาแล้ว

๓. แวนด้าประเภทใบร่อง (Semi - teroto Vanda) เป็นแวนด้าที่รู้จักกันทั่วไปอีกประเภทหนึ่ง แวนด้า ประเภทนี้มิใช่เป็นแวนด้าที่มีเลือดบริสุทธิ์ตามธรรมชาติ แม้ว่าบางชนิดจะมีกำเนิดจากป่าแตกเท่าที่คน พยแล้ว ปรากฏว่าแต่ละชนิด เป็นลูก ผสมป่าตาม ธรรมชาติทั้งสิ้น นอกจากนั้นยังมีอีกเป็นจำนวนมากที่มนุษย์ผสมขึ้น โดยทำการ

ผสมระหว่างแวนด้าใบกลมกับแวนด้าใบแบน จึงกล่าวสรุปได้ว่าแวนด้า
ประเภท ใบร่องนี้เป็นผลของการผสมพันธุ์ ระหว่างแวนด้าใบกลมกับแวนด้า
ใบแบน จะเป็นการผสมกันกวีวิชาการของธรรมชาติหรือมนุษย์เป็นผู้
ผสมก็ตาม ลักษณะประจำประเภทของแวนด้าที่อยู่ระหว่าง ใบกลมกับ
ใบแบน ใบรูปทรงกระบอกกลวง ด้านหลังใบผ่าตามยาวและอ้าออก
เป็นร่องแคบๆ ตลอดความยาวของใบ ถ้าตัดใบออกเพื่อศึกษาความ
ขวางจะสังเกตเห็นความลักษณะคล้ายคลึงกับวงพระจันทร์ ชนิดที่มี
กำเนิดจากป่าและเป็นทิวแถวกันคนนมอยู่สามชนิดด้วยกัน คงได้กล่าวไว้
แล้ว แต่แวนด้าใบร่องที่นิยมกันมากนั้นเป็นชนิดผสมผสมผสม
ชนิดระหว่างแวนด้าใบกลมกับแวนด้าใบแบน โดยเหตุที่มันออกขนาดใหญ่
ชนิดและสีสรรวิเศษแปลกออกไปอย่างกว้างขวาง นอกจากนั้นยังมีลักษณะ
เลี้ยงง่าย เจริญเติบโตเร็ว สามารถเลี้ยงกลางแจ้งได้ดี อันเป็น
ลักษณะที่ถ่ายทอดมาจากแวนด้าใบกลมทั้งสิ้น ดังตัวอย่างเช่นแวนด้า
ใบร่อง *V. Emma van Deventer = V. teres* ใบกลม \times *V. tricolor*
ใบแบน แวนด้าใบร่อง *V. Maurice res Trepo = V. teres* ใบกลม
 \times *E. Sanderiana* ใบแบน แวนด้าใบร่อง *V. Mevr. L. Velhuis = V.*
Miss Joaquim ใบกลม \times *E. Sanderiana* ใบแบน ซึ่งลูกผสมระหว่าง
สกุลแวนด้ากับสกุลอูแอนั้น ได้สกุลชื่อ "แวนแดนเซ" แต่
บางทีเขาก็อนุโลมสกุลอูแอนั้น เป็นแวนด้า คงนั้น "เวลชุยส์" จึง

วิธีปลูก แวนต้าใบร่อง ประเภท Semi-terete ก็คือ Quater-terete ก็คือได้ถ่ายทอกเข้าลักษณะเลียงง่าย, ทนแดดจัด, ชอบน้ำและชุ่มมาก ไร้จากแวนต้าใบกลมซึ่งเป็นบรรพบุรุษอย่าง นอกจากคุณลักษณะที่โกลสาวมาแลวน มีเหตุที่พวงส่งแตกออกอย่างหนึ่งคือแวนต้าใบกลมมีรูปทรงสูง มีข้อปล้องยาวมาก ส่วนแวนต้าใบแบนมีรูปทรงเตี้ยกว่าเพราะข้อปล้องถี่ขึ้นจนเป็นแผง เมื่อดมเป็นลักษณะใบร่องประเภท Semi-terete มีเลอด ใบกลมและใบแบนครึ่งต่อครึ่ง ลูกส่วนมากจะให้ดอกเมือมีขนาดสูงมาก ลำต้นและใบใหญ่ขึ้นอันได้ลักษณะมาจากแวนต้าใบแบน แต่เมือเอาแวนต้าใบแบนผสมกับเขาไปอีกชนิดหนึ่ง ลักษณะที่โกลมีเลอดแวนต้าใบกลมอยู่เพียง ๕ เป็น Quater-terete ยังมีลักษณะเลียงง่ายทนแดด ชอบน้ำ แต่สามารถให้ดอกตั้งแต่ต้นยังมีขนาดไม่สูงเท่าโกล ใบและลำต้นใหญ่โตแข็งแรงชนิดนี้ แต่ยังมีลักษณะใบร่องเหลืออยู่บ้าง กายใบก็ยังติดต่อกันเป็นแผงแน่นอย่างใบแบน และรูปทรงยังสูงกว่าใบแบนอย่างชัดเจน การปลูกใช้ปลูกลงในกระถางดินเผาที่มีขนาด

ค่อนข้างใหญ่เล็กน้อยจะทำให้โตเร็ว เพราะรากแวนค้ำประเภทนี้ต้องการ
 การทักวางและชุ่มชื้นสูง ในขณะที่เขavnักต้องการแสงแดดจืดทางบ้านบน
 เครื่องปลูกชั้นล่าง ๆ ควรให้โปร่งมากโดยใช้กระถางแตกชั้นใหญ่ ๆ วาง
 ตามตง เกยกันโปร่ง ๆ สดกขี้ดำนกชั้นใหญ่ ๆ ชั้นเล็กชั้นมากใช้กระ-
 ถางแตกแผ่นเล็กลง แต่กกเรียงตามตงเรื่อย ๆ ขึ้นมา จนกระทั่ง
 ถึงชั้นบนสุดใช้กระถางแตกแผ่นเล็ก ๆ เรียงตามตง ค่อย ๆ เรียงลงไป
 จนกระทั่งออกบริเวณหน้าของเครื่องปลูกหมด เพื่อเวลาเราจะใช้ข้อสมันค้ำ
 สับหรือยารักโรยคลุมหน้า ซึ่งเหล่านี้จะโคนไม่ล่อครูดลงไปหมักหมม
 หรือทำให้ก้นกระถางแน่นทึบ การเรียงกระถางแตกตามตงโดยตลอด จะ
 ช่วยให้เรารักษาให้ชุ่มชื้นได้โดยไม่ต้องระมัด ระวังว่าน้ำจะและเกินไป จนทำ
 ให้รากเสีย เพราะน้ำจะสามารถระบายไปไ้รวดเร็วไม่ขังอยู่นาน ถ้า
 หากปล่อยให้กระถางแตกนอนตามแนวน ถ้าชั้นใดหงายก็จะกลายเป็น
 แอ้งงนา หรือถ้าชั้นใดคว่ำก็จะกลายเป็นร่มกำยังมีให้ส่วนใดเปียกน้ำ
 และยังเป็นเชื้ออาศัยของมดหรือแมลงต่าง ๆ ได้ การเรียงตามตง จึงไม่
 ทำให้รากของแวนค้ำเสียแม้ว่าจะมีฝนตกชุกมากหรือร่อนน้ำชุ่มมาก และ
 ทางที่ควรหาข้อสมันค้ำสับไม่ต้องละเอียดนัก คลุมทับหน้าเครื่องปลูก
 พอสมควรเพื่อช่วยให้รากเดินไต่ขุ่นผิวบนของ เครื่องปลูกได้ สดวก และจะ
 ช่วยให้รากแข็งแรงเจริญเร็วขึ้น เนื่องจากแวนค้ำประเภทนี้มีขนาดสูง
 จึงมีผุยมไม้ใช้ทดถมหน้าทำหลักให้รากเกาะ เพื่อให้แข็งแรงไม่ล้มง่าย
 และเป็นทางให้ไ้ไ้รยความชื้นจากทางหนึ่ง หลีกนบางที่ใช้รากทาลหรือ

รากฟัน แตกมบางคนใช้หลักไม้ระแนงแล้วเอาถ่านมะพร้าวมาคั่วหุ้มโดย
รอบกันขมิ้นใช้โคลนเคลือบเหมือนกัน การรกรอกในฤดูที่ความชื้นสูงเช่น
ฤดูฝนการรกรอกให้ชุ่มวันละครั้งกันขมิ้นพอ แต่ถ้าในฤดูแล้งหากเห็น
ว่าเครื่องปลูกแห้งมากจะให้น้ำวันละสองครั้งเช้า-เย็น เป็นบางวันก็
แต่ควรระวังรดลงไปใต้อวนของเครื่องปลูกว่าชื้นหรือไม่

การปลูกลงกระถางก้นหรือถาดจำนวนมาก ๆ จะปลูกลงแปลงก็
ถ้าเป็นต้นที่โตมาควรวางชิดกัน การปลูกลงในเครื่องปลูก จะดีกว่า
การปลูกลงดิน แม้ว่าการปลูกลงดินอาจให้ดอกชากว่ากันเล็กน้อยแต่ทำให้
ยอดชากางตัวแข็งแรงและเจริญเติบโตเร็วกว่ากันมาก

การปลูกแวนดำใบแบน

แวนดำประเภทใบแบนนี้ มีรากเป็นรากอากาศแท้ ๆ คือรากมี
ขนาดใหญ่ ห้อยออกจากภาชนะไปสู่อากาศ จึงชอบภาชนะปลูกที่โปร่ง
เช่นกระเช้าไม้ ถ้าเป็นกระถางดินเผาควรเป็นชนิดที่มีรูมาก ๆ เพื่อให้
รากงอกออกสู่อากาศได้สะดวก เครื่องปลูกชั้นล่างควรใช้กระถางแตก
และถ่านหินใหญ่ ๆ วางเกยกันโปร่ง ๆ ให้ระบายอากาศได้มากที่สุด ชั้น
บนใช้ขุยมะพร้าวคลุมไว้เพื่อเก็บความชื้นไว้แต่ไม่ควรอัดแน่น ให้
คลุมไว้หลวมพอสมควร เพราะแวนดำใบแบนต้องการอากาศให้ชุ่ม
แต่ให้แห้งได้เร็ว ถ้าอัดแน่นจะแห้งช้าเกินไปอาจทำให้รากเน่า ทางที่
ที่ไม่ควรรดน้ำคือรดน้ำหรือเครื่องม้ออกชนิดใด ๆ แต่ให้ใช้ม้ออก เมอร์ส

ทงมอเบาๆ ก็พอแล้ว การให้น้ำควรให้ในตอนเช้าทุกวัน ๆ ละหนึ่งครั้ง
 การให้ปุ๋ยน้ำ ให้สัปดาห์ละครั้งในเวลาเช้าของวัน ไม่ควรปล่อยให้
 เครื่องปลูกผเพราะจะทำให้รากไทรย่นตาย ไม่สามารถจะหาอาหาร
 ได้ ถ้าเครื่องปลูกผควรเปลี่ยนเครื่องปลูกใหม่ หรือถ้าสังเกตเห็นว่า
 เครื่องปลูกสกปรกมาก รากที่ออกใหม่มักชำรุดเสียหาย ก็ควรจัด
 การเปลี่ยนเครื่องปลูกได้ ต้นแวนด้าใบแบนที่สูงมาก ๆ มีรากเกิด
 จากต้นส่วนเหนือเครื่องปลูกสัก ๔--๕ เส้น ก็ตัดยอดใหม่รากที่ตัดไป
 ๓--๔ เส้น แล้วนำไปปลูกใหม่ได้ ส่วนยอดก็จะแตกหน่อใหม่ ขาง
 ทนแข็งแรง แม้จะไม่ตัดยอดก็แตกหน่อได้ เมื่อนหน่อเจริญเติบโต
 มีรากแข็งแรงพอสมควร ก็ตัดหน่อออกจากต้นเดิม นำไปปลูกลง
 ภาชนะใหม่

โรงเรือนสำหรับเลี้ยงแวนด้าใบแบนนั้นควรตระแนงหลังคา ๑ อัน
 เวน ๑ อันเช่นเดียวกับโรงเรือนเลี้ยงแคทลียา แต่ข้างฝาเรือนควรให้
 โปร่งและมลมโกรกได้ดีกว่า เพราะรากแวนด้าเป็นรากอากาศ ต้อง
 การอากาศมากกว่าแคทลียา

การขยายพันธุ์ แวนด้า

แวนด้าเป็นกล้วยไม้ประเภทที่มีการเจริญเติบโตแบบ monopodial
 การขยายพันธุ์ จึงใช้วิธีการยอดตัด ซึ่งโดยอธิบายเป็นหลักเกณฑ์ไว้แล้ว
 ในบทความนี้ ๆ ฉะนั้นในบทความนี้จะขอกล่าวเพียงหัวข้อและส่วน ปลูก ยอดขาง

ประการ ๗ เป็นเครื่องทบทวนความจำบางเล็กน้อย

การขยายพันธุ์ แวนคานนกระทำได้โดยการตัดยอด (Top-Cutting หรือ Air-layering) วิธีสังเกตสภาพกล้วยไม้ที่เหมาะสมแก่การ

ตัดยอดนั้น ให้สังเกตว่าเห็นรอยแตกที่โคนของมรากซึ่งแข็งแรงและมีจำนวนรากมากพอจะเลี้ยงยอดที่ตัดออกแล้วให้เจริญเติบโตได้ โดย

ปลงตัดยอดควรมีรากไม่ต่ำกว่า ๓-๔ รากขึ้นไป ส่วนโคนก็จะมีใบที่ตัดอยู่ อย่างน้อย ๓ คู่ (ทั้งใบแสดงสภาพการตัดไว้ในบทความ) ทางทิศเพื่อ

ป้องกันกาารทรุดของยอดและต้องการให้ยอดตั้งตัวเร็ว ควรเอาออสมันต้า หรือราก L พันสักส่วนหนึ่งผูกไว้ตรงเห็นอบริเวเนทตั้งใจ จะตัดเพื่อล่อให้ราก

ออกเกาะ ออสมันคานน เมื่อเห็นว่ารากเกาะดีแล้วจึงตัดส่วนที่ออสมันต้า ลงมา ยอดที่ยกไปปลูกจะมีออสมันต้าเกาะที่รากอยู่ซึ่งนับว่าดีกว่าราก

ที่อยู่เปล่า ๆ บางคนใช้ควนโคนแทนการตัดให้ขาดออก เมื่อแวนคาน ถูกควน ยอดจะรู้สึกว่ามีอาหารและน้ำตกบนตนให้ลึกลงจำนวนลง

จึงพยายามงอรากในส่วนเหนือแผลที่ควนให้มากจน ส่วนโคนก็จะ แตงหน่อใหม่ได้ อีกด้วย วิธีนี้ช่วยยั้งคยให้รากออกกลางต้นได้มากใน

แวนคานที่แตกรากยาก ๆ ซึ่งบางต้นสูงมากยังไม่ยอมแตกรากเลยก็มี ยอดที่เห็นว่ามรากมากแข็งแรงแล้วก็จะตัดไปปลูกได้โดยไม่กระทบ

กระเทือนมาก เพราะมีเวลารู้สึกตัวอยู่ก่อนแล้ว แต่หน่อที่ถูกบังคับให้แตกตัวควนจะไม่สมบูรณ์ บางทีกออื่นแะ, แคะแคะกรน หรือคต

งอผิดธรรมดาได้ง่าย เพราะนาเลียงที่สังขนากรากเกมจะต้องทำหน้าที่
 เลียงทงหน่อและทงยอกอกทวย ถ้าจะใช้ว ธน สลับอยให้ตนแข็งแรง
 ใหญ่โตจริง ๆ จนกระทั่งนาเลียง เหลือเพื่อ สามารถแตก หน่อเอง ก็กว่า
 หน่อที่ลงกำหนดแยกจากต้นเดิมนำไปปลูกได้ ควร มีรากที่ แข็งแรงไม่ค้ำ
 กว่า ๒-๓ ราก ถ้าจะให้ คควรร ใช้ ออสมันตารบรากเพื่อ ให้รากเกาะที่
 เสี้ยก่อนจึงตัดหน่อ จะไม่ทำให้หน่อกระเทยกระเทือนมากในเมื่อถึงเวลา
 ตัด การตัดหน่อควรตัดออกครึ่งหนึ่งอย่าให้ขาด แล้วเว้นระยะ ๕-๖
 วันจึงตัดให้ขาดออกก็จะบังค

การผสมพันธุ์ ขามประเภทของแวนด้า

ทั้งนี้กล่าวมาแล้วว่าแวนด้า แบ่งออกเป็นประเภท ไบกลมกับ
 ไบแบน ส่วนแวนด้าไบรอนนั้นเป็นแวนด้าที่มีเลอททง ประเภท ไบกลม
 และไบแบนปนกัน เนื่องจากแวนด้าไบรอนมีลักษณะเลียงง่ายและให้
 ดอกซึ่งมีคุณสมบัติค่อนข้างน่ามหัศจรรย์ ไม่ว่าจะ เป็น ไบรอนที่มีเลอทไ
 กลมอยู่ครึ่งหนึ่งหรือเพียงหนึ่งในสี่ก็ตาม จึงเป็นเหตุให้ผสมพยายาม
 ผลผลิตผสมประเภทนชน แต่การผสมพันธุ์ ก็กระทำโดยผลน้อยในขณะ
 ที่ตลาดมีความต้องการมาก เช่น Vanda T.M.A. เป็นต้น การผสม
 เพื่อผลิตแวนด้าประเภทนกกท หรือการใช้แวนด้าประเภทนผสมพันธุ์
 ทั่วไปออกกตจึงมักไม่ค่อยผล ขางที่คตผลแล้ว ผลหลุดไป หรือผลแก่
 แล้วไม่มเมล็ดเป็นต้น จึงใตมศึกษาหาเหตุผลเรื่องนเพื่อนามาใช้แก้

ปัญหาให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

อุปสรรคของการผสมพันธุ์ ที่เกิดขึ้นจากการผลิตแวนตา ลูกผสม
ประเภทไฮบริด อาจแบ่งออกได้เป็นสองสภาวะด้วยกันคือ :-

๑. แวนตาไฮบริดที่ผลิตขึ้นนั้น ผลของการผสมพันธุ์ ทำให้
ลูกผสมที่เกิดขึ้น อาจจะเป็นหมันได้ ซึ่งทำให้ไม่สามารถใช้เป็นพ่อ
พันธุ์ แม่พันธุ์ ได้ต่อไป แต่ถ้าหากจะนำต้นที่เป็นหมันมาผสมพันธุ์ ต่อ
ไปอีกจะไม่ติดผล หรือติดผลแล้วไม่เมล็ด ข้างตกเมล็ดกลับ การ
เป็นหมันนี้เป็นผลเนื่องมาจากเหตุผลที่ว่า แวนตาไฮบริดนั้นเกิดขึ้นจาก
ผลของการผสมพันธุ์ ระหว่าง แวนตาไฮบริด กลม กัยไฮบริด ซึ่งเป็น การผสม
ข้ามประเภทกัน จำนวนโครโมโซม (Chromosome) ของแวนตาไฮ
บริดลูกผสมที่เกิดขึ้นแต่ละต้นมีการแปรไป จากปกติหรือ ๒ ส่วน
(2n หรือ diploid) กลายเป็น ๓ ส่วน (3n หรือ triploid) บางทีก็ ๔
ส่วน (4n หรือ tetraploid) และบางทีถึง ๕ ส่วน (5n หรือ pentaploid)
กิมเซิน V. Nora Potter เป็นต้น

- เมื่อดำเนินการเป็นหมันอาจแบ่งออกได้เป็น ๓ สภาวะคือ
- ก. เป็นหมันหมดทั้งสายเลือด หมายความว่าใช้ผสมไม่ได้เลย
- ข. เป็นหมันเพียงบางส่วน อาจผสมได้เมล็ดที่สมบูรณ์บาง

แต่เนอช

ค. สมบูรณ์โดยแท้ คือสามารถใช้ผสมพันธุ์ ได้ผลเต็มที่

ตามธรรมชาติโครโมโซม จะจับตัวกัน อยู่เป็นคู่ ๆ แต่เมื่อใช้ใน
 ระยะเวลาหรือเกสรตัวผู้ตกกันคน โครโมโซมจะแยกเป็นเดี่ยว
 ต่อเมื่อเกิดการผสมระหว่างตัวผู้กับตัวเมีย โครโมโซมของแต่ละฝ่ายก็จะ
 เข้ายับคั่นอกถ้าโครโมโซมของแต่ละฝ่ายมีจำนวนไม่เท่ากันหรือ มีส่วน
 ผิดปกติ ทำให้ระยะเวลาขบคั่นเดิมไม่โตก็จะทำให้เกิดการ ผสมไม่ติดกัน
 เนื่องจากเวลาไขว่ของจำนวนโครโมโซมไม่คงที่ ดังนั้นลูก ผสม
 ระหว่างเวลาไขว่ของยวณเวลาอันจึงมักจะมีโอกาสเป็นหมันได้มาก เช่น
 V. Nellie Morley หรือ Vanda T.M.A. ซึ่งกำลังมีชื่อเสียงอยู่ในปัจจุบัน
 นี้ มีเวลาไขว่กันเป็นหมันเพียงบางส่วน ทั้งนี้เนื่องจากว่า ภายใน
 กลุ่มเกสรตัวผู้และกลุ่มไขว่กันนั้น อาจมีบางคู่ที่สามารถจับคั่นกันได้พอดี
 ก็จะทำให้เมล็ดเกิดขึ้นและนำไปเพาะได้ เวลาผสมบางต้นที่มีจำนวน
 โครโมโซมมากกว่าปกติ ถ้าหากผสมติด ย่อมจะทำให้เกิดลูกผสมที่มี
 การแปรปรวน (Variation) มาก คือได้ลูกผสมที่เป็นหมันมากจน
 อาจเป็นหมันบางส่วนหรือเป็นหมันทั้งต้นก็ได้ บางทีอาจมีต้นที่สมบูรณ์ได้
 เหมือนกันแต่มีจำนวนน้อยมาก

๒. นอกจากการเป็นหมันแล้ว สาเหตุอื่นที่เกี่ยวกันนี้อาจทำให้
 ลูกผสมที่เกิดขึ้นนั้นมีลักษณะการตาย คืออาจตายตั้งแต่เมล็ดยังอ่อน
 ทำให้ผลกว้างขณะเมื่อยังไม่แก่ หรือตายเมื่อเมล็ดแก่พอดี ทำให้เมล็ด
 เพราะไม่งอก บางทีเพาะงอกแล้ว ใบไม่ม้วนเขียว อันเป็น สิ่งจำเป็น

สำหรับชีวิตต้นไม้ จึงทำให้เลียงไม้รอด ดังนั้นลักษณะการตายโดย
 กรวมพบนั่น จึงถือเป็นลักษณะประจำเช่นเดียวกับลักษณะใบ, ลักษณะ
 ดอก, ฯลฯ เพราะมีสิ่งทำให้เกิดลักษณะนั้นฝังอยู่ในสายเลือดด้วย มิ
 ใช่ว่าตายเพราะการปฏิบัติไม่ถูกต้อง ถ้าหากไม่ได้ทำการศึกษาเรื่องนี้
 ให้เข้าใจละเอียดเสียก่อนแล้วก็ตาม จะทำให้หลง ผิด ใฝ่หรือ หมกมุ่นไปกับ
 สิ่งที่ไม่อาจเกิดผลได้

สิ่งที่ควบคุมลักษณะการตายอันเป็นกรวมพบนั่น ก็คือโครโม
 โซมเช่นเดียวกัน ดังนั้นการศึกษาเรื่องนักคือการศึกษาตำแหน่งของ
 เรืองโครโมโซมนั่นเอง การตายอันมีสาเหตุเนื่องมาจากโครโมโซม
 นั้น นั้นร้ายแรงมาก เพราะไม่มีวิธีการผสมเกสร วิธีการเพาะ
 วิธีการปลูกปฏิบัติใดๆ จะแก้ไขได้ทั้งสิ้น กล้วยไม้ที่มีจำนวนโครโมโซม
 ทวชนใดจากผลการผสมพันธุ์ เช่นแว่นตาใบร่องซึ่งเกิดขึ้นได้จากการ
 ผสมพันธุ์ ระหว่างแว่นตาใบกลมกับใบแบน จะมีจำนวนโครโมโซมที่
 ขนจากสองชุดแบบธรรมดา Diploid chromosome เป็นสามชุด Triploid,
 สี่ชุด Tetraploid หรือหลาย ๆ ชุด Polyploid เมื่อใช้ผสมพันธุ์ ต่อไปก็มี
 โอกาสเกิดการเป็นหมันหรือการตายขึ้นได้ง่ายที่สุด นอกจากนั้นกล้วยไม้
 อื่น ๆ ที่เป็นลูกผสมเชิงซ้อน เช่นลูกผสมที่เกิดจากการผสมข้ามสกุล
 ก็อาจมีผลเช่นเดียวกัน แต่การเพิ่มหรือทวจำนวนโครโมโซมก็ช่วยทำ
 ให้ ดอกมีคุณลักษณะที่ค่อนข้างน่าพิศวง

ลักษณะการตายทางกรรมพันธุ์ เราเรียกว่า Lethal Character
และการสืบทอดเชื้อสายของลักษณะนี้ เราเรียกว่า Lethal Heredity
ส่วนกลายไม่ที่ปรากฏลักษณะนี้ในไม่อาจดำรงชีวิตอยู่ได้ เราเรียก
ว่าเกิด Lethal Mutation

ใน Chromosome ประกอบด้วย Gene อันเป็นหน่วยเล็ก ๆ และ
Gene แต่ละหน่วยมีหน้าที่ควบคุมลักษณะประจำแต่ละลักษณะของ
กลายไม่ เช่นกระเป๋ายกม Gene หนึ่งหน่วยควบคุมอยู่ การตาย
โดยกรรมพันธุ์ นกม Gene หนึ่งหน่วยควบคุมอยู่เช่นเดียวกัน เราเรียก
Gene ที่ควบคุมลักษณะการตายว่า Lethal Gene บางทีถูกผสมตามเลือด
ผสมมาแล้วหลายชั้นหลายเชิง แต่สามารถเจริญงอกงามอยู่ได้โดยไม่
ตาย ก็เพราะเหตุว่า Lethal Gene นั้นถูกลักษณะอื่นข่มอยู่จึงไม่
แสดงอาการตายให้ปรากฏ ถึงกระนั้นก็ยังฝังตัวอยู่ในสายเลือดตลอด
ไปหลาย ๆ ชั่วลูก หากเมื่อใดพ่อแม่ที่นำมาผสมกันบังเอิญมีลักษณะ
นี้ไปยัดกันเขาพอที่ ลูกที่เกิดมาจะแสดงอาการนอกทันที โดยตาย
หมด ถ้าตายเมื่อผสมกันเป็นเมล็ดอ่อน ๆ ผลอาจร่วงตั้งแต่อายุเพียง
ไม่กี่วัน ซึ่งเราเรียกว่า ผสมไม่ติด ทั้ง ๆ ที่เป็นกลายไม่สักทีเดียวกัน
น่าจะผสมกันได้ บางทีตายเมื่อเมล็ดแก่แล้ว ทำให้เมล็ดนั้นเพาะไม่
งอก หรืองอกแล้วเลี้ยงไม่รอด บางทีไม่มี Chlorophyl จึงไม่อาจดำรง
ชีวิตอยู่ได้ บางทีกลายไม่บางต้นมีลักษณะการตายแฝงอยู่โดยมีลักษณะ
อื่นข่มเพียงบางส่วน อาจทำให้อ่อนแอและเลี้ยงยาก

มนุษย์อาจสร้าง Lethal Factor ได้หลายวิธีเหมือนกัน แต่มันไม่ใช่วิธีธรรมดาทำให้ gene ภายใน Chromosome เปลี่ยนตำแหน่ง ความคมลักษณะเพื่อประสงค์ไปจับกัน หากแต่เป็นวิธีที่ขบขันให้ธรรมชาติเกิด variation ขึ้นมา ๆ ๆ วิธีการอาศัยพลังงานหลายอย่าง อันก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงระหว่าง gene และ Chromosome ตัวอย่างเช่นการใช้ X-ray, Cosmic-ray, Radioactive element หรือใช้ Chemical บางอย่าง เพื่อทำให้ gene แยกกระจัดกระจายกันออกไป และเรียงตัวกันใหม่ การแยกกระจัดกระจายนี้ อาจเกิดขึ้นเป็นบางส่วน หรือทั้ง Chromosome ก็ได้ในกรณีที่ใช้ Cosmic-ray, X-ray หรือ Radioactive element ส่วนประกอบทางเคมีของ gene อาจถูกเปลี่ยนแปลงไปทั้งหมด ถ้าการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวทำให้ Chromosome ทั้ง Chromosome เปลี่ยนแปลงไปหรือถูกทำลายสูญไปเลยก็มี และในทำนองเดียวกันแทนที่ Chromosome จะสูญไปอันเป็นผลให้จำนวน Chromosome ลดลงกลับแตกออกเป็นส่วน ๆ เพิ่มจำนวนขึ้น ถ้าหนึ่งเคียว อาจเป็นสาเหตุร้ายแรง หรือไม่ร้ายแรงก็ได้ แต่ทั้งสองละก็โดยทั่วไปมักจะตาย ถ้า Chromosome ทั้งอันสูญไป อันนี้อาจแสดงอาการผิดปกติธรรมดา แต่ก็ยังไม่สมได้โดยไม่เป็นหมัน

เรากล่าวถึงเรื่องการตายนี้มานานแล้ว แต่ยังไม่ทราบว่าอะไร ประโยชน์อะไร ต่อไปในนี้จะได้แสดงให้เห็นว่า เราจะเอาทฤษฎีการ

ตาย (Lethality) มาใช้ในการผสมพันธุ์ กลัวไม่ให้ไตทรงคุณภาพและ
 เลี้ยงง่าย นอกจากนั้น เราจะให้ทัศนสว่างชนโดยไม่หลับหลับตา ผลก
 ลกผสมที่เป็นหมันขึ้นมา แล้วพยายามจะผสมต้นที่เป็นหมันให้โตลูก
 ซึ่งเสียเวลาเสียแรงไปเปล่าๆ

สมมติว่าเราเอา *Vanda Emma van Deventer* ที่เป็น Tetraploid
 ซึ่งมีจำนวน Chromosome ๘ เท่า ($4n$) มาผสมกับ *Vanda Sanderiana*
 ที่เป็น Diploid ซึ่งมีจำนวน Chromosome ๒ เท่า ($2n$) เราจะ
 ได้ลูกผสมคือ *V. Nellie Morley* ที่เป็น Triploid ($3n$) ทั้งหมด
 Triploid ที่ได้นั้นจะเป็นหมันเป็นบางส่วนหรือทั้งหมดก็ได้ สมมติว่า
 ถ้าเราจะเอา *V. Nellie Morley* Triploid นี้ไปผสมตัวเองเราจะสามารถ
 แยกชนิดของหน่วยสืบพันธุ์ (Sex Cell) ตามเหตุที่ควรเป็นไปได้ถึง ๘
 ชนิด ซึ่งมี Diploid & Tetraploid อยู่น้อยชนิดละ ๑ ส่วน ส่วนที่เหลือ
 อีก ๖ ชนิดจะผลิตออกมา และหมดโอกาสที่จะใช้ผสมพันธุ์ต่อไปได้
 (คงได้แสดงไว้ในแผนผังข้างท้ายเรื่องนี้) จากทฤษฎีที่ได้อธิบายมาแล้ว
 จะเห็นได้ว่า *V. Nellie Morley* นั้นส่วนมากมี Lethal gene ปรากฏอยู่
 ฉะนั้นไม่ว่าจะเอา *V. Sanderiana* ที่เป็น Diploid, Triploid ก็ได้ เรา
 ไปผสม โอกาสที่จะได้ลูกทรงมนอยเต็มที่ ถึงแม้ว่าจะได้ลูก ก็จะมีโอกาส
 เลี้ยงรอดเพียงประมาณไม่เกิน ๒๐% ตามทฤษฎี ซึ่งในการผสมนั้นถ้า
 ทำสัก ๑๐๐ ครั้ง ก็คงจะมีหวังบ้างไม่เกิน ๒๐ ครั้ง และลูกที่ออกมา

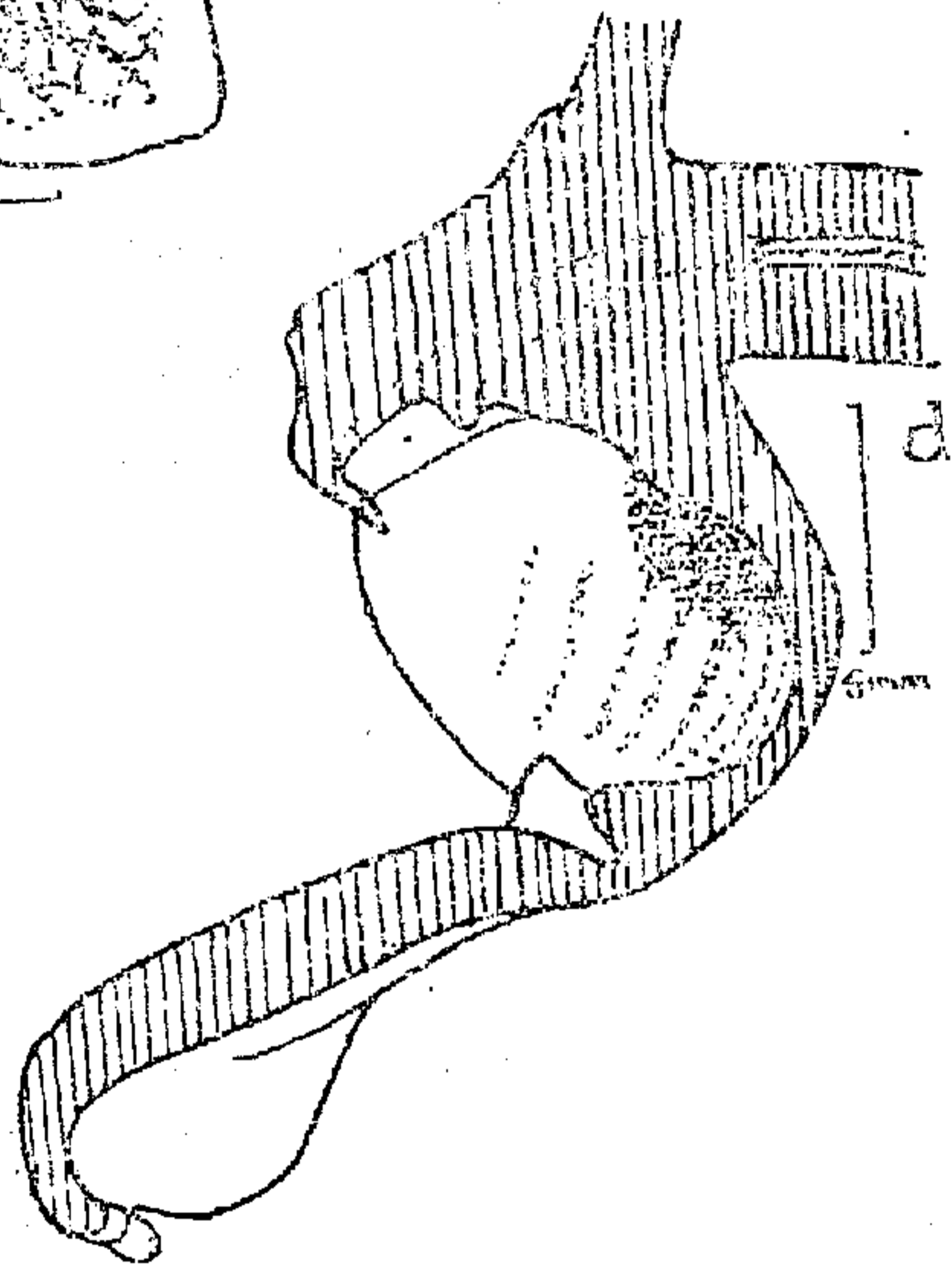
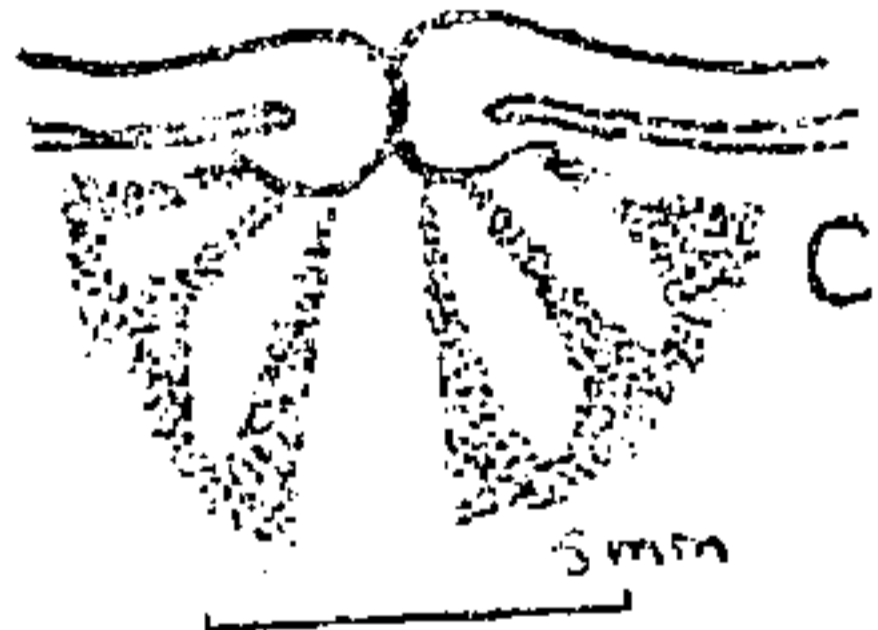
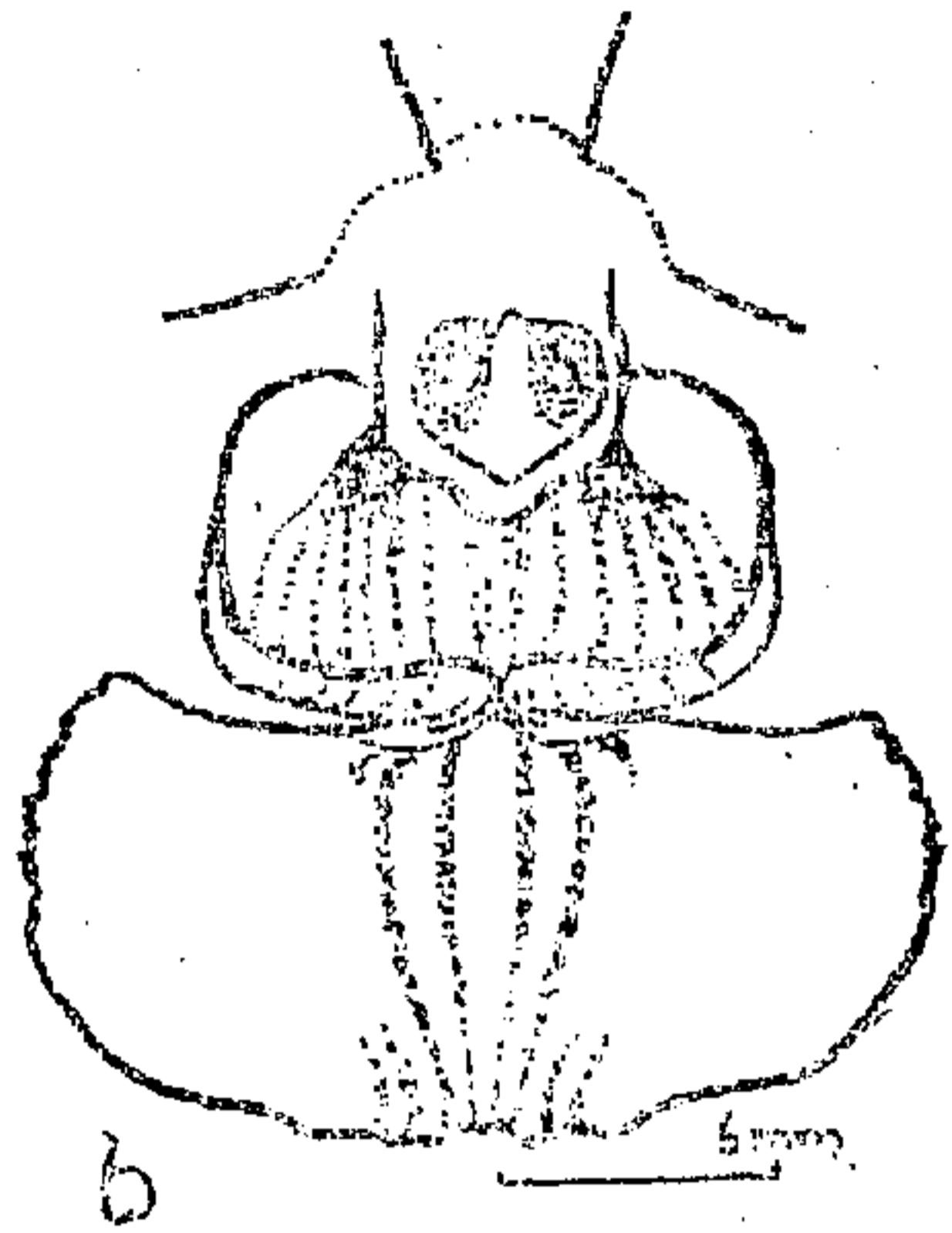
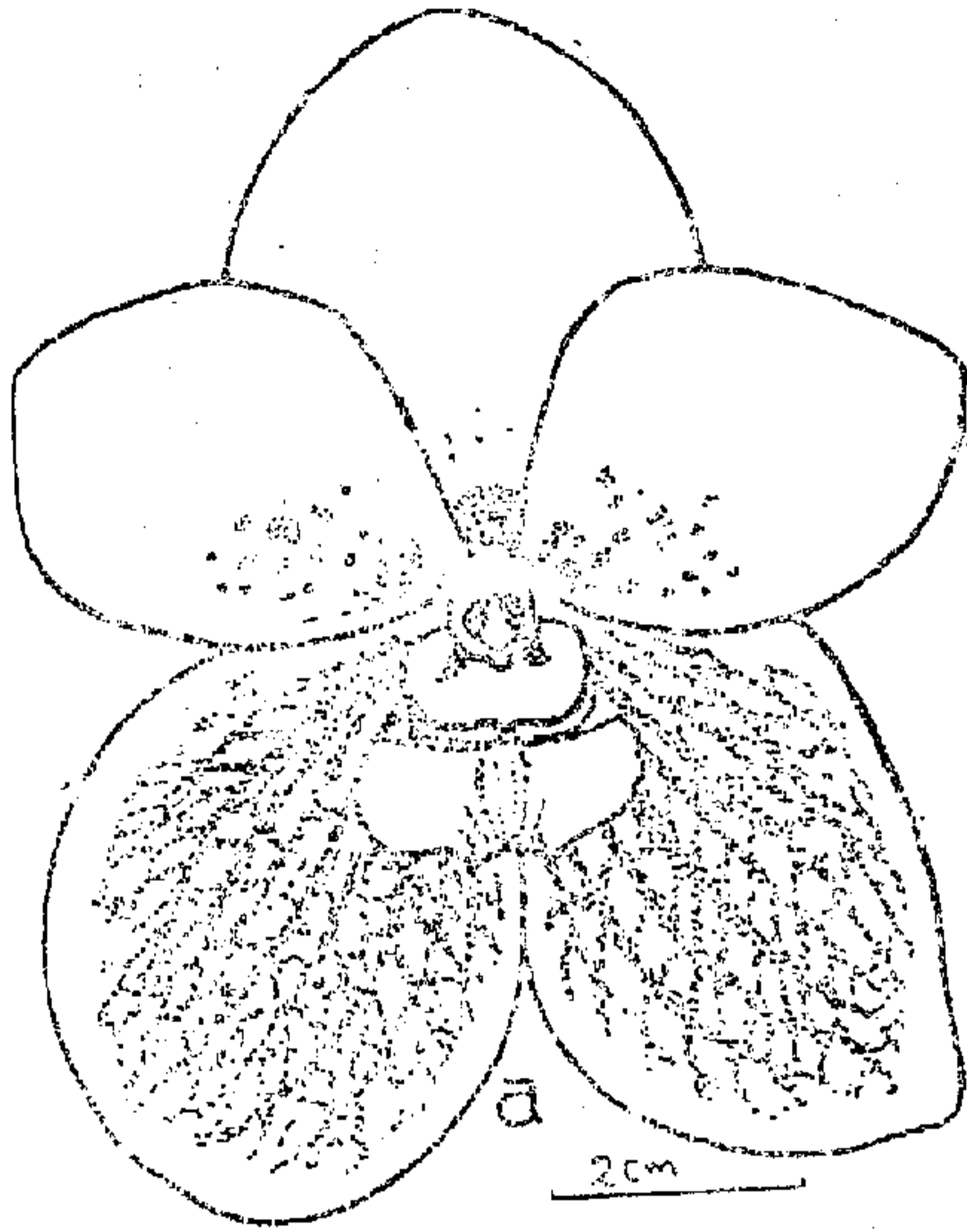
ใช้ทำพันธุ์ต่อไปได้ ถ้าเบอร์ ๘ ไปผสม Diploid ก็จะได้ลูกเป็น Triploid ซึ่งมีบางส่วนเป็นหมันอีก แต่ถาเบอร์ ๘ ผสมกับ Tetraploid เราจะได้ลูกที่เป็น Tetraploid สมบูรณ์ใช้ทำพันธุ์ต่อไปได้ จากการเอา Triploid ผสมกับต้นที่เป็น Triploid ด้วยกัน เราจะมีโอกาสได้ลูกผสม ๖๔ ประเภท ตามหลักเกณฑ์ แต่จะมีเพียง ๓ ประเภท ดังที่กล่าวมาแล้วเท่านั้นที่จะใช้ทำพันธุ์ต่อไปได้ ส่วนที่เหลือออกถึง ๖๑ ประเภท จะเป็นหมันบ้าง รูปร่างไม่สมบูรณ์ผิดปกติบางอย่าง มีลักษณะตายประจำตัว ทำให้เลี้ยงไม่รอดเสียก็มาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งใน ๖๔ ประเภท จะคิดเอาเพียง ๓ ประเภทนั้นนักคิดพันธุ์ผสมพันธุ์ ย่อมจะแยกภาระอันใหญ่หลวงไว้ด้วย จึงไม่ควรที่จะเลี้ยงอันตรายเรื่องนี้ และการฝึกฝนในการคัดเลือกย่อมจะหมายถึงผลเสียหายในภายหลัง แต่ทั้งนี้มิได้หมายความว่า จะนำมากล่าวเพื่อให้นักผสมพันธุ์ ท้อถอย แต่เป็นความหวังที่จะได้ใช้เป็นเครื่องมือเพื่อขงข้อปล้สรรคเหล่านี้ สำหรับปัญหาเรื่องนี้ ในความคิดเห็นของผู้เขียนเห็นว่าทาง แก่ที่คิดที่สุด อยู่ทางเกี่ยวโดยไม่ต้องเสียเงินถ้าหากได้พ่อแม่พันธุ์การนับโครโมโซม (Chromosome-counting) มาเรียบร้อยแล้ว ยิ่งการผสมพันธุ์ กล้วยไม่ในอนาคต จะมีลูกผสมเชิงซ้อนมากขึ้น นักผสมพันธุ์ ก็ย่อมจะพบบข้อปล้สรรค เกี่ยวกับ การผสมไม่ติด, ผักร่วง, เมล็ดเพาะไม่งอก, เลี้ยงยาก ฯลฯ มากขึ้น ดังนั้นจึงควรจะได้ศึกษาเรื่องนี้ไว้เพื่อแก้ข้อปล้สรรคซึ่งอาจเกิดขึ้นเมื่อใดก็ได้

จากหลักเกณฑ์ที่ตกลงมาแล้ว นักผสมพันธุ์ กลัวไม่ที่
 นิยมส่งพ่อพันธุ์ แม่พันธุ์ มาใช้ ในการ ผสมพันธุ์ จึงควร ส่งวรรณ ในเรื่องน
 ให้จึงหนัก ทุกคนก็ใคร่จะตกลงช่วยไม่ทรมานภาพขอทเยยมไว้ทำพันธุ์
 แม้วาจะชอหาด้วยราคาแพงก็ไม่เสียดาย แต่กลัวไม่ทนทรมานภาพ
 เยยมนั้นไม่ไ้ หมาย ความว่า จะไม่ เป็น หมัน หรือไม่ มีการ ผิด ปกติใน
 ลักษณะภายใน ซึ่งไม่อาจทราบได้ด้วยการตรวจแบบธรรมดาได้ จึง
 นนนักผสมพันธุ์ ทยอมชอพ่อแม่พันธุ์ ด้วยราคาแพงเรือนหมื่น โดยมิ
 ความมุ่งหมายจะใช้ทำพันธุ์ แต่อย่างเดียว จึงนับว่าเสียอยู่มาก ยิ่ง
 กลัวไม่ลูกผสมทรมานภาพขอทเยยมจริง ๆ อันเป็นลักษณะที่หาได้
 ยากในบรรดาลูกผสมชนิดเดียวกัน ก็เท่ากับเป็นการแสวงหาการผิด
 ปกติทางลักษณะอย่างหนึ่งซึ่งทำให้เกิดเป็นหมันได้ง่ายที่สุด กลัวไม่
 ที่จะเป็นไม่ยาสามีญ่มกไม่มีอาการผิดปกติเกิดขึ้นเลย จึงเป็นที่ทราบกัน
 ชยู่ว่ากลัวไม่ยามีญ่มกจะมเลือดแรง ผสมติดง่ายให้เมล็ดมาก ในฮาวาย
 ขณะนี้ใคร่มีการค้นคว้าและพิสูจน์ความเป็นหมันของแวนคานเนลลิมอร์-
 เลยชนแล้ว คนที่ผสมบรรณไม่เป็นหมันจะมีราคาสูงกว่าปกติขงมคุณภาพ
 ที่พิเศษก็ขงมราคาคกว่าทนมคุณภาพดีเช่น เดียวกันแต่ เป็นหมันใช้
 ผสมพันธุ์ ไม่ไ้.

กล้วยไม้สกุลออแอนเท

EUANTHE

เป็นสกุลที่มีความคล้ายคลึงกับแวนด้ามาก เอกสารทางวิชาการบางเล่มก็เรียกกล้วยไม้สกุลนี้เขาไว้ในสกุลแวนด้า แม้ว่าจะมีชนิดที่รู้จักกันคือเพียงชนิดเดียวคือ ออแอนเท แซนเดอเรียนา หรือที่นิยมเรียกกันว่า แวนด้า แซนเดอเรียนา แต่กล้วยไม้ชนิดนี้มักได้มีบทบาทสำคัญมากในวงการค้ากล้วยไม้และการผลิตผสมสกุลแวนด้าออกสู่ตลาดการค้ากล้วยไม้สกุลแวนด้าของโลกในปัจจุบัน กล้วยไม้สกุลนี้มีดอกใหญ่กลีบนอกและกลีบในแบนทำให้ดอกมีรูปทรงแบนผิงผาย แต่ปากเล็กและหนาแข็ง ในคอของปากเป็นแอ่งหรือเป็นถ้วยลึก ก้นกลีบริมสองข้างซึ่งทั่ว ๆ ไปเป็นหกระเป๋าสองข้าง แต่ของสกุลนี้เรียบราวไม้ยื่นออกมาเป็นหูกให้เห็นชัด แผ่นปากแข็งและหนา ตรงรอยต่อระหว่างแผ่นปากกับคอหกระเป๋าคอดกวด คอดก็รอย พืชของ หกระเป๋าสองข้างซึ่งมาบรรจบกันที่คอคอด มีขนาดเล็ก ๆ ยื่นหนึ่ง อยู่ในโพรงของหกระเป๋าคอดจากรอยต่อของแผ่นปากเข้าไปเล็กน้อย บนแผ่นปากมีสันนูนตามยาวหลายสัน เกษรตัวผู้มีลักษณะเหมือนอกของแวนด้า ส่วนกล้วยไม้ในสกุลแวนด้า นั้นทุกชนิด ที่ปากมีปุ่มสองปุ่มอยู่สองข้างเส้นกึ่งกลางใกล้ ๆ ก้นฐานของแผ่นปากข้างละปุ่ม การที่โคแยกสกุลนี้ออกไปจากสกุลแวนด้า ก็เนื่องมาจากความผิดแปลกแตกต่างกันในรายละเอียดต่างๆ ของปากเป็นสำคัญ

อูยแอนเช่ แซนเดอร์ยาน่า *Euanthe sandariana*

a. ภาพดอกด้านหน้า

b. ภาพปากด้านหน้า

c. รอยต่อที่โคนแผ่นปาก

d. หน้าตัดด้านข้างของปากและเส้าเพชร

E. sandersoniana (แซนเดอเรียน่า) บางทีนิยมเรียกกันว่า 'แวน
 ด้าแซนเดอเรียน่า' ใบยาวประมาณ ๓๐ ถึง ๔๕ ซม. กว้างประ-
 มาณ ๒ ถึง ๓ ซม. หน้าที่คของใบรูปตัว "วี" ใบเรียงซ้อนกันตอน
 โคน ปลายใบลักษณะขาดเป็นจักรแหลม ช่อดอกแข็งและมักสั้นกว่า
 ความยาวของใบ ช่อดอกยาวประมาณ ๒๐ ซม. มีดอกโตตั้งแต่ ๗ ถึง
 ๑๒ ดอกหรือกว่านั้นเล็กน้อย แต่หายาก ดอกโตวัดตามส่วนตั้งโตประ-
 มาณ ๑๐ ถึง ๑๔ ซม. วัดตามขวางโตประมาณ ๘ ถึง ๑๒ ซม. กลีบ
 นอกขน และกลีบในทั้งคู่ มีสีม่วงชมพูอ่อนหรือสีขาว บางทีอมเขียว
 เล็กน้อย แต่กลีบในอาจประจักษ์น้ำตาลแดงใกล้ๆ โคนกลีบ กลีบนอก
 คู่ล่างใหญ่และยาวบางทีใหญ่ผิงผาย แตกมข้างต้นทรมมวนหรือลุไป
 ข้างหลัง พันธุชาวม สีสเหลืองอมเขียว หรืออมม่วงชมพู มีเส้น
 ร้างเส้นน้ำตาลแดงหน้าทขประสานกัน ปากมักยาวไม่เกิน ๓ ซม. ส่วน
 โโพรงในคอปากมีสีอมเขียวหรือเหลืองคลา มีเส้นสีแดงบางๆ แผ่นปาก
 ยาวประมาณ ๑.๕ ซม. และกว้างประมาณ ๒ ซม. สีน้ำตาลไหม้อม
 ม่วงแดง

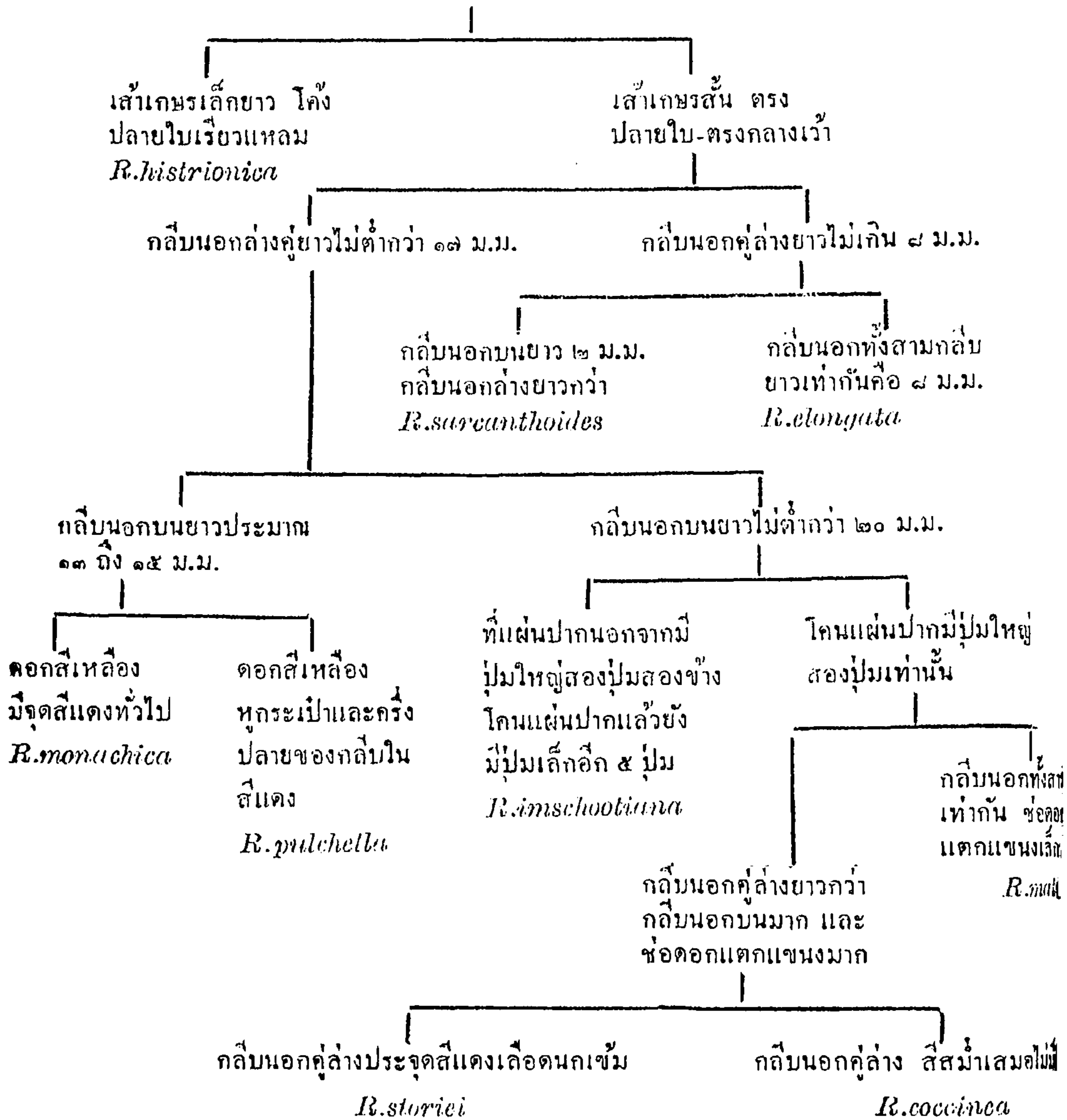
เป็นไม้พุ่มเนื้อของหมู่เกาะมีนาคาเนาในฟิลิปปินส์ พืชชนิดนี้
 ตามต้นไม้ใกล้ๆ กษระคยน้ำทะเล ในประเทศไทยนั้นสามารถปลูกได้
 งามดีโดยอาศัยหลักเกณฑ์การปลูกเช่นเดียวกับแวนด้าใบแบน พันธุ์
 ที่ไถ่มาจากการคัดเลือก และผสม มาแล้ว รู้สึกว่า เลี้ยงง่าย กว่าพันธุ์ บำ
 รวมทั้งมีระยะพักตัวน้อยกว่าพันธุ์ บำด้วย

กล้วยไม้สกุลเรนแนนเธอร่า

RENANTHERA

เป็นสกุลที่มีบางชนิดเป็นกล้วยไม้ป่าของประเทศไทย มีการเจริญเติบโตแบบ *monopodial* คล้ายแวนด้า แต่รูปทรงของต้นสูง ยืดยาวเจริญเติบโตโดยอาศัยเกาะกยต้นไม้อื่น กิ่งไม้หรือหลัก เพื่อการพยุงตัว และอาจแตกหน่อออกไปเป็นกิ่งก้านสาขาได้ ดอกมีขนาดต่าง ๆ กันแล้วแต่ชนิดต่าง ๆ ดอกอาจมีสีแดงหรือสีส้ม กลีบดอกค่อนข้างแคบแต่แผงผาย ไม้แฉ่นหรือลู่ กลีบนอกคู่ล่างมักคยเข้าหากันและรูปกลีบยาวน้อยกว่ากลีบบน ปากเล็ก ปลายแผ่นปากพยหอยลงข้างหน้า ส่วนกลางระหว่างแผ่นปากกับหูของข้างมีปุ่มยาวโผล่ขึ้นมาทางสองข้างข้างละปุ่ม เส้าเกสรไม่มีฐาน เต๋อยสั้นมาก และบางทีสั้นพอ ๆ กับปลายปากที่พยหอยลงด้วย อับเกสร (*Anther*) มีรูปคล้ายไต กล้วยไม้สกุลนี้มีรูปทรงคล้ายคลึงกับสกุลแมลงป่อ (*Arachnis*) มาก แต่กยงสามารถจำแนกขอแตกต่างได้ อย่างเด่นชัดจากลักษณะการผูกเพยของปากตลอดจนรูปดอกและสีสรรค เทาที่รูจกกันนั้นมอยไม่เกิน ๕ หรือ ๑๐ ชนิด ซึ่งมีแหล่งกำเนิดอยู่ในเขตร้อน ทั้งแก่ตอนใต้ของประเทศจีน อินโดจีน ไทย มลายู และฟิลิปปินส์

แผนผังการจำแนกชนิดกล้วยไม้
ในสกุลเรแนนเธอร่า
RENANTHERA

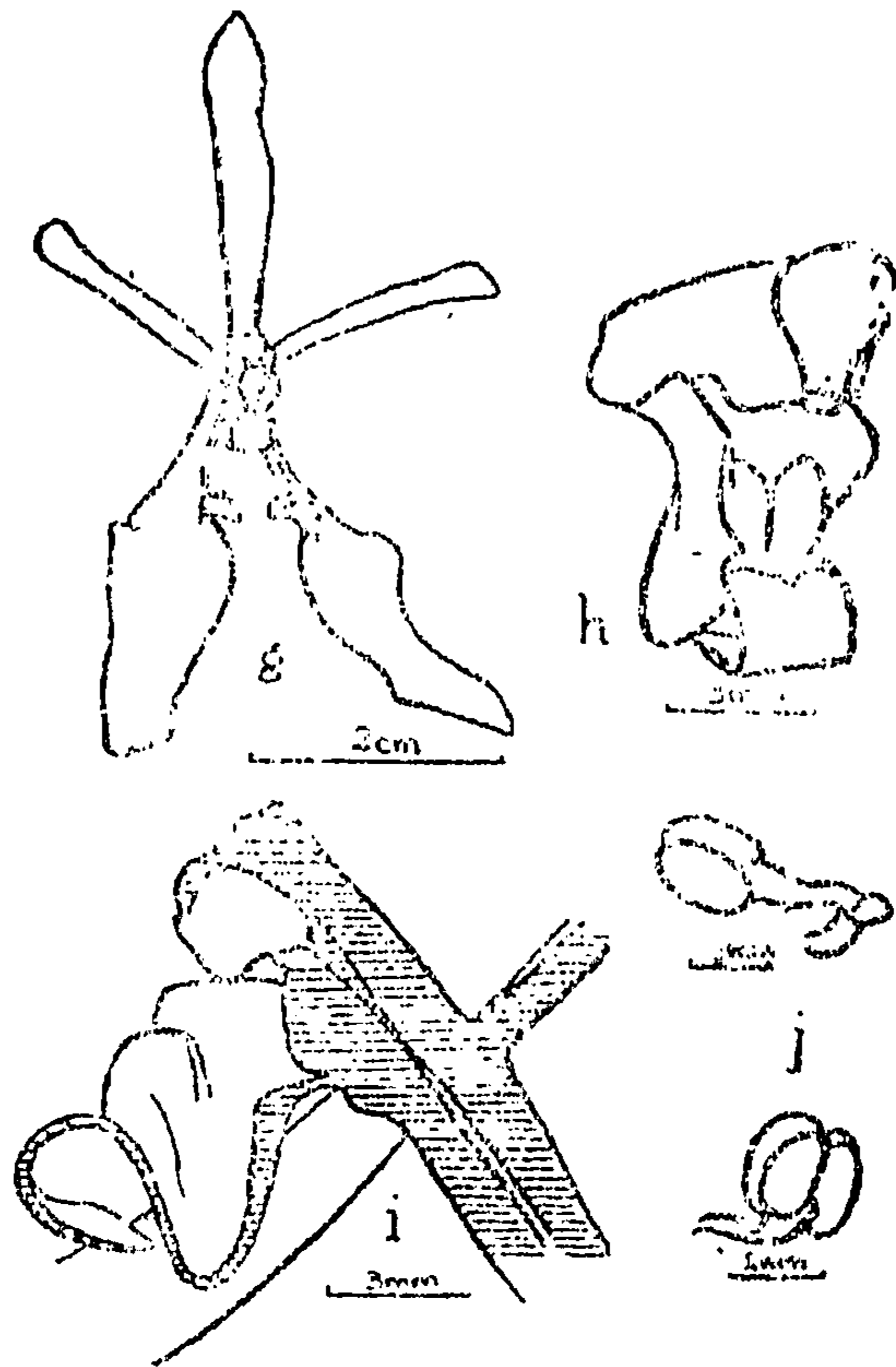

R. histrionica Rehb. f. (สีหรืออินก้า) หรือ *Renantherella*
histrionica Ridl. ลำต้นมีทรงโปร่ง ใบห่าง เกาหรือห้อยอยู่ตามต้นไม้
 ระยะปล้องของลำต้นยาวประมาณ ๑ ซม. ใบหนา แข็ง ปลายแหลม
 ทรงใบโค้ง ยาวประมาณ ๘ ถึง ๑๒ ซม. และกว้างประมาณ ๐.๕ ถึง
 ๐.๘ ซม. ช่อดอกห้อยเป็นฉากออกจากข้างลำต้น ค่อย ๆ ยาวออกโดย
 มีดอกบานทยอยกันทั่วช่อดอกสองดอก โดยปกติช่อดอกยาวประมาณ
 ๘ ถึง ๑๒ ซม. และไม่มีก้านดอกแยก แขนง โคนก้านก่อนถึงดอกยาว
 ประมาณ ๑.๕ ถึง ๓ ซม. แขนงของช่อดอกหรือก้านช่อดอกข้างเป็นหลอด
 คอปากหักออกไปมาตามระยะตามดอกหรือเคยมีดอกที่คอกทำให้หลอดคอกเล็ก
 ปลายเล็กน้อย ดอกห่างกันประมาณ ๑ ซม. มักได้มีเขาตามปาก
 กอ : ป่าชื้นข้างบน กลีบนอกและกลีบในสีเหลืองมะนาว มีจุดสีแดงตาม
 ที่ปลายและตามริมกลีบ กลีบนอกกว้าง ๐.๘ ซม. และยาว ๑.๕ ซม.
 ทรงใบพาย ปลายกว้าง กลีบนอกคู่ล่างสั้นกว่าและกว้างกว่าเล็กน้อย ทั้ง
 คู่รวมเข้าในซีกหรือเกือบซีกกัน ปลายทั้งคู่ม้วนกลีบหลัง กลีบในกว้าง
 ประมาณ ๐.๒๕ ซม. และยาวประมาณ ๑.๒ ซม. ปลายกลีบในทั้งคู่โค้ง
 ผายแยกห่างออกไปจากกลีบนอกบน หูปากทั้งสองข้างยาวแต่ผายออก
 รูปหัวใจ สีเหลืองจุดแต้มสีแดง แผ่นปากสั้น พยห้อยลง ปลายหักเข้า
 เกษร ยาวประมาณ ๑ มม. ทรงโค้ง สีเหลืองแต้มจุดสีแดง ช่อดอก
 ตลอดลำ แต่ดอกไม่ตกพรู การทำนาย *reality* ได้จากการจำแนกไว้ในสกุล

ใหม่คือสกุล *Renantherella* ก็เพราะเหตุว่า เรแนนเธอร่าชนิดนี้มีลักษณะ
 ผิดแปลกกับชนิดอื่นๆ คือ เส้นใยยาว รังไข่ไม่บิดทำให้ดอกกลับหงาย
 ขน และใบมีลักษณะเรียว ปลายแหลม ซึ่งไม่มีปรากฏในชนิดอื่นๆ แต่
 กมีลักษณะที่แสดงชัดว่าเป็น เรแนนเธอร่า คือ ลักษณะในส่วน ของลำต้น
 ลักษณะปาก ลักษณะเส้นใย เป็นต้น

R. elongata Lindl. (อีลองกาท่า) "เอื้องต้นเป็ก หรือ หวายหนู"
 ลำต้นทรงสูงโตขึ้นตามต้นไม้ ปล้องของลำต้นยาวประมาณ ๑.๕ ถึง ๔.๐
 ซม. ใบกว้างประมาณ ๑.๒ ถึง ๒.๕ ซม. ยาวประมาณ ๗ ถึง ๑๓ ซม.
 ปลายใบเว้าเป็นสองแฉก ปลายแฉกมนกลม กาบใบออกสีม่วง ช่อดอก
 ยาวประมาณ ๔๐ ซม. มีแขนงช่อดอกสมควร โคนก้านก่อนถึงดอก
 ยาวประมาณ ๒๐ ซม. และแขนงก้านยาวประมาณ ๒๐ ซม. มีดอก
 พู ดอกสีแดง มีจุดแต้มสีแดงเข้ม ปากช่อดอกไปหาปลายช่อดอกหรือปลาย
 แขนงช่อดอก กลีบนอกมีลักษณะโค้งแคบกลางกว้าง ริมแข็งกรวยและเป็น
 กลีบ กลีบนอกขนกว้าง ๒ มม. ยาว ๘ มม. กลีบนอกคู่กลางกว้าง ๓
 มม. ยาวพอๆ กับกลีบนอกบน ส่วนที่กว้างที่สุดของกลีบนอกคู่กลาง
 คือส่วนใกล้ๆ กับปาก กลีบในกว้างประมาณ ๑.๕ มม. ยาวประมาณ
 ๖ มม. เกือบช่อดอกยาวประมาณ ๓ มม. หูปากสั้น แผ่นปากส่วนใต้
 โค้ง โคนสีขาว ปลายกลางปากสีขาว ออกดอกปีละหลายครั้งเมื่อต้น
 สมบูรณ์ ดอกการแสงแดดมาก และความชื้นสูง

R. coccinea (ค็อกซีเนีย) “หวายแดงจันทบูรณ์” หรือ “หวายแดง” เป็นเรแนนเธอร่าพื้นเมืองของไทย ชนิดหนึ่ง ที่มีลักษณะสวยงาม เป็นที่นิยมกันในต่างประเทศทั้งในด้านการทำดอกไม้และการปลูกเลี้ยงทั่วไป ทรงต้นสูงโปร่ง ใบขึ้นตามต้นไม้ ใบกว้างประมาณ ๓ ซม. และยาวประมาณ ๖ ซม. สีเขียวอ่อน ปลายใบเป็นสองแฉก ช่อดอกพุ่งออกเป็นมุม ฉากตาม นอนจากข้างของ ลำต้น มีแขนงช่อยาวๆ แยกแยะหลายแขนง ดอกสีแดงเพลิง กลีบดอกบนและกลีบในของดอกมีประจุดสีเข้มเล็กน้อย แต่กลีบดอกคู่ล่างมักไม่มีจุด ตรงกลางกลีบดอกคู่ล่างกว้างออก ริมด้านในพยับน กลีบดอกบนยาวประมาณ ๒.๘ ซม. กลีบดอกคู่ล่างกว้าง ๑.๐ ซม. และยาวประมาณ ๓.๕ ซม. บุปผากลางปากมีสีขาว หูปากทั้งสองข้างสีเหลือง มีทางสีแดง แผ่นปากปลายสีแดงเข้มโคนสีขาว แหล่งกำเนิดมีทางภาคตะวันออกเฉียงใต้ของประเทศไทย เช่นในป่าแถบจังหวัดระยอง ตราภ จันทบุรี ปราจีนบุรี ไปถึงเขตอินโดจีนและประเทศจีนตอนใต้ ฤดูออกในเดือนเมษายนถึงเดือนพฤษภาคมตามโคนต้นไม้ใหญ่ๆ ในป่าภาคตะวันออกเฉียงใต้ บางต้นเจริญงอกงามยาวขึ้นบนคยไม้ ส่วนโคนก็ผุไป ขึ้นไปออกดอกตามคยไม้สีแดงเพลิงงามน่าดู สีสดฉูดฉาดตาแลเห็นแต่ไกล ชาวบ้านแถบจังหวัดจันทบุรีนำมาปลูกติดหลัก

ภาพ *Renanthera coccinea*, Lour. หวายแดงจันทบูรณ์

g. ภาพดอกด้านหน้า ทั้งดอก, h. ภาพเส้าเกสรและปากมีปุ่ม (calli) สองปุ่มสีขาว
เนื้อแผ่นปาก, i. หน้าตัดตามด้านข้างของเส้าเกสรและปาก, j. เกสรตัวผู้ด้านหน้าและ
ด้านข้าง (ภาพบน) และด้านหลัง (ภาพล่าง)

กลางแจ้ง เจริญงอกงามและออกดอกพวงงามมาก เมื่องานเขตสวน
บ้านแก้ว ของ สมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินี ในพระบาท
สมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงหวัดจันทบุรี ซึ่งตรงกับเดือนเมษายน
ผู้เขียนได้ควบคุม วงดนตรี มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ไปบรรเลงถวาย

ความงอกกึกกัก ปรากฏว่าในบริเวณสวนบ้านแก้วปลุกกล้วยไม้ชนิดนี้
ไวกลางแจ้ง ดอกสีแดงเพลิงออกพรไปทั้งสวน ทำให้พระราชอุทยาน
สว่างามยงนุก พันธุ์ งามในเมืองไทยนั้น ช่อดอกยาวกว่าและช่อดอก
โปร่งกว่าพันธุ์อื่น

R. matutina Lindl. (แม่ทวยคี่น้ำ) เรแนนเธอร่าชนิดนี้ นักพฤกษ
ศาสตร์บางท่านเช่นบลูเม่ได้จัดไว้ในกล้วยไม้สกุลกุหลาบ เรียกว่า *Aerides matutina*
Bl. และอีกได้ให้ชื่อไว้ว่า *Renanthera angustifolia* Hk.f. ลำต้นทรงสูงโปร่ง
โดยธรรมชาติโตขึ้นหรือห้อยตามต้นไม้ ปล้องของลำต้นยาวประมาณ
๒-๓ ซม. ใบหนาแข็งและอวบหนา สีเขียวแก่ กว้าง ๑.๒ ถึง ๑.๖ ซม.
ยาวประมาณ ๗ ถึง ๒๐ ซม. กาบใบสีคล้ำ ช่อดอกยาวประมาณ ๕๐
ถึง ๘๐ ซม. แตกแขนงเล็กน้อย แขนงช่อจะยาวออกเป็นบางโอกาส
ระยิบระยับช่อดอกทางคานข้างเกือบเป็นระยิบระยับ มีดอกแฉะระยิบระยับ ดอกสี
แดงเลือดคนก้ออันมีจุดสีแก่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลีบนอกคู่ล่างประดับ
ใหญ่ กลีบนอกทั้งสามกลีบยาวประมาณ ๒.๘ ซม. ส่วนกลางกว้าง
ประมาณ ๕ มม. กลีบนอกคู่กลางคยเขาสกน ปลายงอนกลีบหลัง
เล็กน้อย ริมกลีบโคนโคนมนไปข้างหลัง กลีบในทั้งคู่เหยียดกาง
กว้างประมาณ ๐.๓ ซม. ยาวประมาณ ๒.๓ ซม. โคนของกลีบในมีเส้น
หรือประดับเป็นเส้นสีม่วง ปากเล็ก หูปากทั้งสองข้าง มีปลายเรียวแหลม
และโค้ง สีเหลืองเข้มสลับสีขาว ประจุดสีแดง แผ่นปากสั้นมาก ปลายที่

ม้วนพยลงข้างล่าง สีนาคาลอมแดง เติบโตขึ้นในถ้ำยาวพอสมควร
 รูปทรงกระบอกปลายมน เส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ ๕ มม. สีเหลือง มีจุด
 ส้มแดงเลือนคั่นกัน ถิ่นกำเนิดอยู่ในแถบ ฮวา สุมาตรา และมลายูตาม
 เซิงเขาเฟรเซอร์ ชอบขึ้นในระตูปบนที่สูงตั้งแต่ ๑๐๐๐ ถึง ๔๐๐๐ ฟุต
 และมีความชุ่มชื้นสูงเกือบตลอดปี

R. storiei (สตอเรีย) ลำต้นอ้วนลำแข็งแรง ใบใหญ่ยาว
 ประมาณ ๒๐ ถึง ๒๕ ซม. ช่อดอกและดอกคล้ายคลึงกับ หวายแดง
 จินทบรรณ (*R. occineu*) มาก แต่ดอกสีแดงเข้มกว่าและกลีบดอกคู่ล่าง
 กว้าง ริมแข็งและเป็นคลื่น และมีแต้มจุดสีแดงเลือนคั่นกันเข้มกว่า มี
 ลักษณะสีคล้ายกามะหยี่ ปากเล็ก สีแดงแกมเส้นสีเหลืองเล็ก ๆ คาก
 เป็นเรแนนเธอร่าชนิดที่สวยกว่าหวายแดงจินทบรรณ แต่กลีบให้
 ดอกยากกว่า เป็นชนิดหนึ่งที่มีใช้ผสมพันธุ์ กบแวนทาลและ อยอนันต์
 แซนเดอเวียน่า ซึ่งลูกผสมที่มีดอกชนิดนี้ใคร่ความนิยมอย่างแพร่-
 หลาย มีถิ่นกำเนิดอยู่ในเกาะฟิลิปปิน

R. pulchella (พัลเชลล่า) ทรงต้นคล้าย *R. elongata* กลีบ
 นอกขนยาวประมาณ ๑.๓ ซม. กลีบดอกคู่ล่างยาว กว่ากลีบ นอกขน
 ประมาณ ๓-๔ มม. และกว้างประมาณ ๘ มม. หปากทั้งสองข้างสีแดง
 ค้างปลายของกลีบในสีแดงด้วย เป็นไม้พุ่มเมืองในเขตพม่าและประเทศ
 ไทยตอนใต้ เป็นอีกชนิดหนึ่งที่มีสวยงามประกอบด้วยกลีบดอกคู่ล่าง

กว้างงทำให้สีส้มและน้ำค

R. monachica (มอนาชิก้า) เป็นชนิดที่ทรงเตี้ย ใบขอบหนา
สีเขียวแก่ ใบกว้างประมาณ ๑.๕ ซม. และยาวประมาณ ๑๒ ถึง
๑๕ ซม. ปลายใบเว้าเป็นแฉกแหลมสองปลายไม่เท่ากัน ฝนกลีบดอกมี
สีเหลืองประด้วยจุดสีแดง กลีบดอกบนกว้างประมาณ ๐.๓ ซม. ยาว
๑.๕ ซม. กลีบดอกกลางกว้างประมาณข้างละ ๐.๖ ซม. และยาว
ประมาณ ๒.๐ ซม. เป็นกล้วยไม้พื้นเมืองของฟิลิปปิน

R. sarcanthoides (ซาแคนธออิเคส) เป็นชนิดที่มีดอกเล็ก
ลักษณะทั่วไปคล้ายกับ *R. elongata* แต่มีดอกเล็กกว่า กลีบดอกบน
ยาวเพียง ๒ ซม. เท่านั้น นอกจากนั้นยังมีกลีบดอกเพียงคู่เดียว
อยู่บนก้านเล็กๆ บางทีมีการจำแนกชนิดนี้ไว้ว่าไม่ใช่สกุลเรแนนเธอร่า
ที่แท้จริง

R. imschootiana (อิมส์คู้ทอาน่า) ต้นมีลักษณะทรงเตี้ย กลีบ
ดอกบนและกลีบในทางคีมสีเหลือง แต่ที่กลีบในมาจุดสีแดง กลีบดอกกลาง
ทางคีมเหลืองสีแดง ลักษณะดอกคล้าย *R. coccinea* แต่กลีบสั้นกว่าและ
ทรงคนเตี้ย กลีบดอกบนยาวประมาณ ๒ ซม. กลีบดอกกลางกว้าง
ประมาณ ๑.๖ ซม. และยาวประมาณ ๓.๗ ซม. ปกติกล้วยไม้ในสกุลนี้
ที่กลางปากมีปุ่มสองปุ่ม แต่ชนิดนี้ นอกจาก ๒ ปุ่มแล้วยังมีพิเศษอีก

๕ ปุ่ม เช่นไม้พุ่มเมืองทางแถบอินโดจีน แม้มันจะมีดอกที่คล้ายกับว่า *R. coccinea* ก็ตาม แต่ลักษณะที่กลีบดอกอยู่กลางทั้งคู่ออกกว้างมาก ประกอบกับการแตกแขนงช่อดอกในแบบต่างๆ กันช่วยให้กล้วยไม้ชนิดนี้สวยงาม เป็นพิเศษอีกมาก

การปลูกเรแนนเธอร่า คล้ายคลึงกับการปลูกแวนด้ามาก เนื่องจากการเจริญเติบโตและรูปร่างของมันเกี่ยวข้องกับแวนด้า และเป็นแบบ monopodial คือเจริญเติบโตขึ้นทางส่วนยอดเป็นสิ่งสำคัญ การขยายพันธุ์ใช้วิธีการตัดยอดไปปลูก ส่วนยอดเดิมก็เลี้ยงให้แตกหน่อ เมื่อนั่นมีรากเจริญแข็งแรงก็แยกไปปลูกได้อีก ถ้าตอยังแข็งแรงและมีกาหลงก็มักจะแตกหน่อให้อีก เรแนนเธอร่าชนิดที่กลีบดอกสูง ควรปลูกแบบเกาะหลักเช่นเดียวกับการปลูกแวนด้าใบกลมหรือใบร่อง ส่วนจำพวกทรงคนเตี้ยจะใช้วิธีปลูกเช่นเดียวกับแวนด้าใบแบน แต่ให้เครื่องปลูกเก็บความชื้นได้ดีกว่าเล็กน้อย ส่วนชนิดโตควรที่จะปลูกในอุณหภูมิ ความชื้น แสงแดด ระบายน้ำ อย่างไรนั้นขอแนะนำให้พิจารณาถึงสภาพของแหล่งกำเนิดเป็นเกณฑ์ ถ้าเป็นลูกผสมก็ควรที่จะไต่ทรายพ่อแม่พันธุ์ และเช็ดสาย เพื่อเป็นเครื่องประกอบในการพิจารณาถึงความต้องการในวิธีปลูกปฏิบัติตามลักษณะความต้องการของเขตรายเดิมด้วย

บทที่ ๑๔

กล้วยไม้สกุลเข็ม

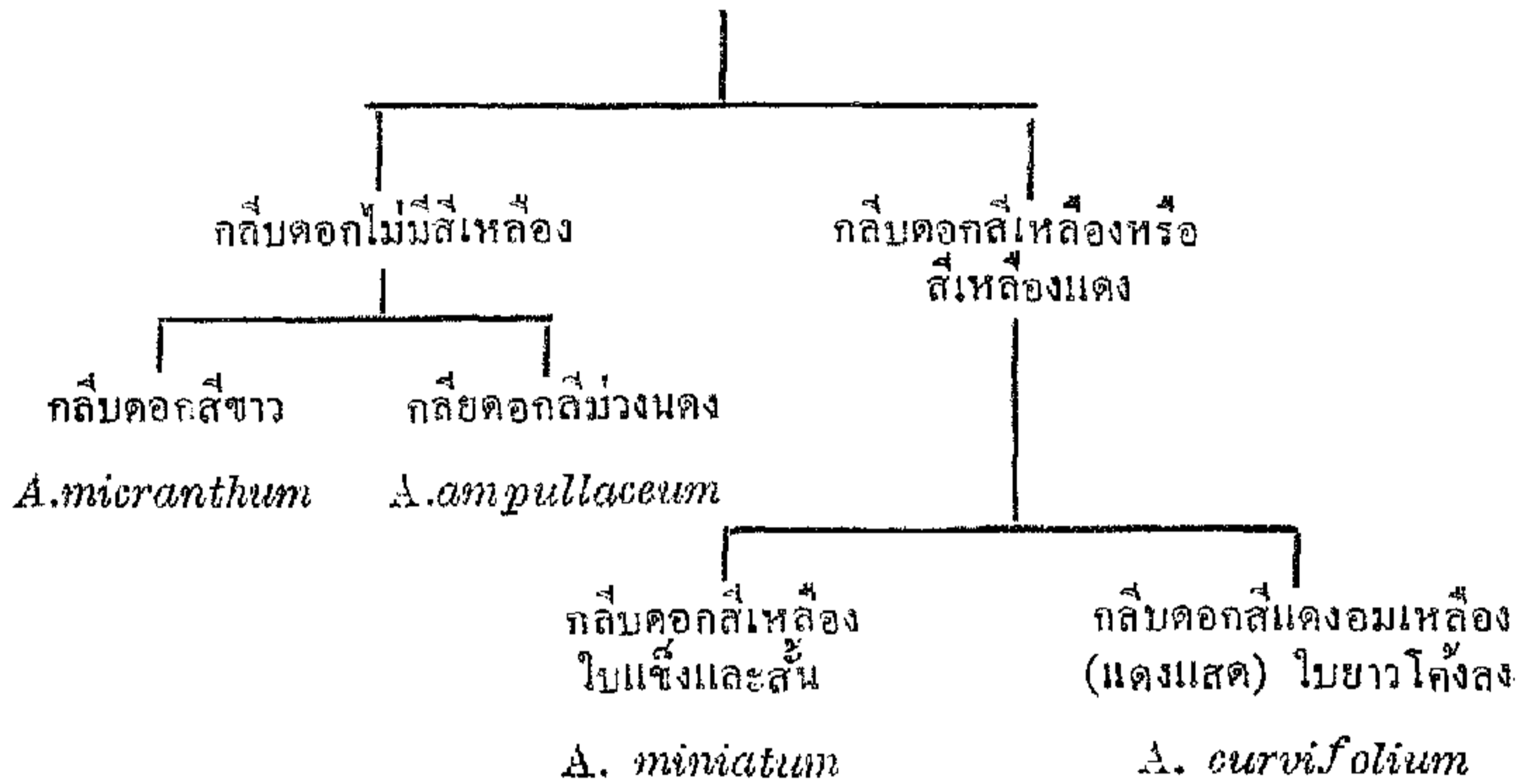
ASCOCENTRUM

เป็นกล้วยไม้ ออกสกุลหนึ่ง ทม ความสวยงาม เป็นที่น่าสนใจ ยิ่ง
 และมีอยู่หลายชนิดที่เป็นกล้วยไม้ป่าเมืองไทย เป็นที่นิยมกันเป็นอย่างมาก
 มากในต่างประเทศ กล้วยไม้ในสกุลนี้มีลักษณะรูปทรงเล็ก มีการ
 เจริญเติบโตแบบ monopodial คล้ายแวนด้า ช่อดอกตั้งแข็งหรือเหยียด
 ตรง มีดอกมาก ดอกมีขนาดเล็กออกจากแกนของก้านช่อ ช่อดอก
 เป็นพุ่มรูปกระบอกกลม ดอกบานเต็มที่มีลักษณะแบนผาย กลีบ
 นอกและกลีบในรูปร่างคล้ายคลึงกัน ปากเชื่อมต่อกับฐานของเส้าเกสร
 แน่น รอยต่อพับไปมาไม่ได้ หูของข้างของปากเหยียดตรง มีลักษณะ
 เล็ก ปลายมนหรือแหลมแล้วแต่ชนิด แผ่นปากใหญ่กว่าหูเล็กน้อย
 มีลักษณะคล้ายลิ้น ห้อยลงหรือเหยียดออกทางด้านหน้า เกือบดอก
 สันกว่าก้านดอกและรังไข่ กลางปากไม่มีสันหรือร่อง แคตอนโคนของ
 แผ่นปากมีส่วนหนากว่าปากเล็กน้อย เส้าเกสรสั้น โคนไม่มีฐาน
 กอนเกสรตัวผู้หนึ่งคู่ มีร่อง ที่พบย่อยๆ ในประเทศไทยมีอยู่ ๔ ชนิด

แผนผังการจำแนกชนิด

กล้วยไม้สกุลเข็ม

Ascocentrum

A. miniatum Lindl. (มีนิเขทึม) 'เข็มเหลือง' หรือ 'เข็ม
 แสด' หรือ 'เข็มนนป' (ภาษาทางเหนือ) แต่ก่อนๆ เคยจัดเข้าไว้ใน
 ชนิด *Saccolabium miniatum* แต่เนื่องจากเกสรตัวผู้ลักษณะผิดไป
 จากสกุล *Saccolabium* จึงได้แยกเข้าไว้ในสกุลแอสโคเซนทรัม ลำ
 ต้นสั้นและแข็ง ยาวประมาณ ๑๐ ซม. มีปล้องยาวเพียง ๒-๓ ม.ม.
 ใบอวบและหนา ยาวประมาณ ๑๐ ถึง ๒๐ ซม. กว้างไม่เกิน ๑ ซม.
 หน้าตัดของใบรูปหัวใจ สองข้างร่องมีลักษณะนูนขึ้นเล็กน้อย ปลายใบเป็น
 แฉกแหลมๆ ใบเหยียดตรงออกด้านข้างของตน ค่อนข้างโค้งลงเล็กน้อย
 หรืออาจตรงก็ได้ โคนใบชันชิดติดกันเป็นแผง ช่อดอกเหยียดตรง

และกิ่งขนยาวประมาณ ๑๒ ซม.ม. ระยะก้านช่อก่อนล่างยาวประมาณ ๒-๓ ซม.ม. ก้านดอกและรังไข่เล็กยาวประมาณ ๑ ซม.ม. ดอกสีส้มหรือค่อนข้างเหลือง สีสดใส กลีบนอกและกลีบในกว้างประมาณ ๓ ม.ม. และยาวประมาณ ๖ ม.ม. ระยะยาวจากปากไปสัปดาห์ปลายเกือบดอกประมาณ ๘ ม.ม. ขยแบน เกือบห้อยลงข้างล่าง แผ่นปากโค้งห้อยลงกว้างประมาณ ๑.๕ ม.ม. และยาว ๕ ม.ม. ค้านบนห่อเป็นร่อง เกษรตัวผู้มกานสั้น ๆ ถิ่นกำเนิดหลายเช่นต่งแต่เทือกเขาหิมาลัยมาทางเขตพม่า โดยเฉพาะประเทศไทยกมหลายแห่ง เช่นทางเขตภาคเหนือลงมาถึงจังหวัดตาก และทางต่งพญาเย็นทางภาคอีสานไปทางปราจีนบุรี และทางกาญจนบุรีกม จึงรู้สึกว่าเป็นดอกไม้ที่ออกดอกในฟ้าอากาศทำให้เลี้ยงง่ายออกดอกง่าย สามารถเลี้ยงในเรือนโปร่ง ใต้แสงแดดรำไรก็เจริญงอกงามดี ฤดูออกต่งแต่ฤดูหนาวตอนเดือนมกราคมและกุมภาพันธ์ หรือมีต้นในเขตอบอุ่นหรือเมษายน ยงมีพันธุ์ *citrinum* ซึ่งดอกสีเหลืองอมเขียว ซึ่งมีผลพวงทางแถบหมู่เกาะฟิลิปปินส์ แม้จะเป็นพันธุ์ที่หายาก แต่ความสวยงามก็ต่งมากก็พันธุ์ อรรวมค้ำวมในประเทศไทยไม่ได้

A. curvifolium Lind. (เคอวิฟอลิอัม) 'เข็มแดง' ลำต้นทรงเตี้ยใบยาวประมาณ ๑๕ ถึง ๒๕ ซม.ม. กว้างประมาณ ๑ ซม.ม. ใบยาวและโค้งปลายตกมาก สีใบค่อนข้างอมเหลือง หรือเขียวอ่อน

ปลายใบเป็นแฉกแหลม ๆ ใบล่าง ๆ หรือใบที่ค่อนข้างแก่มีร่องหล่นใบ (ทั้งใบโคน) จึงแตกคล้าย ๆ มีใบตอนส่วนยอดของต้น ประมาณ ๕ ถึง ๘ คู่ โคนใบชันชิดกันเป็นแผง ช่อดอกตั้งชัน มีดอกมากและแยกชิดกันเป็นช่อรูปทรงกระบอกกลม ดอกโตประมาณ ๑.๕ ถึง ๒.๕ ซม. สีแดงสดสีไล่กลีบนอกและกลีบในรูปรีเหมือนกัน ปลายกลีบขนแหลม แผ่นปากยาวรี ปลายปากคด มีขนสีเหลืองส้มเส้นหนึ่ง โคนแผ่นปาก คอกลีบยาวมีขนสีส้มแดงเป็นดงยาว ใต้ปากของเกสรมีลักษณะมนกลมสองข้าง เส้นเกสรสั้นสีแดง ฝักกรอบเกสรตัวผู้ มีวงดำ ดอกออกในราวเดือนมีนาคมและเมษายน เป็นชนิดหนึ่งที่มีดอกสวยงามและสีสดฉูดฉาดซึ่งหากไม่ไ้ได้ง่ายนักในกล้วยไม้ต่างประเทศ ทั่วไป ยังมีพันธุ์ *tuberosum* ซึ่งผลึกขั้วพันธุ์ อรรคมตาดี มีดอกสีเหลือง สดแต่หายาก แหล่งกำเนิดของกล้วยไม้ชนิดนี้เท่าที่พบอยู่ในป่าลึก แถบชายเขตแดนไทยต่อกับพม่า และตอนเหนือ

A. micranthum Lindl. (มีแคโรนัม) 'เข็มขาว' บางตำราจัด จำแนกไว้ในสกุลและชนิด *Saccolabium micranthum* Lindl., *Saccolabium fissum* Ridl., หรือ *Cleisostoma micranthum* King & Pantl. ต้น และใบเหยียดตรงใบหนาคล้ายเข็มเหลือง แต่กว้างกว่าเล็กน้อย ใบไม่โค้ง กว้างประมาณ ๑.๕ ซม. และยาวประมาณ ๑๒ ซม. สีเขียว ช่อนกว่าใบเข็มเหลือง ปลายใบเป็นแฉกลึก สองปลายมนยาวไม่เท่ากัน

ช่อดอกยาวประมาณ ๗ ซม. ก้านช่อดอกสั้นยาวประมาณ ๑.๕ ถึง ๒ ซม. กลีบดอกสีขาว บางทมชดสีม่วงตรงกลาง กลีบละหุ่งชด บางทมชดสีม่วงเล็กน้อย ปากมสีม่วงอ่อนข้าง แก่บาง เป็นบางต้น ทนทมชดสีขาวบริสุทธิ์ทนมแต่หายาก กลีบดอกยาวประมาณ ๓ ม.ม. กว้างและปลายมน กลีบในยาวพอ ๆ กับกลีบนอก แต่แคบกว่า เกือบ ดอกสั้นพอ ๆ กับแผ่นปาก แผ่นปากหนา ปลายมน หึ่งสองข้างของ ปากเล็กปลายมน โค้งเข้าหากัน เกือบดอกสั้นและมีส่วนทนมไปตรง ระหว่างข้าง ๆ เขอกนเกสรตัว เกสรตัวผสมกันรูปสามเหลี่ยม มีตัว ๆ ไซในเขกข่าประเทศไทยตั้งแต่ปราจีนบุรี กาญจนบุรี เพชรบูรณ์ ฯลฯ ฤดู ดอกประมาณเดือนธันวาคม มกราคมและกุมภาพันธ์

A. ampullaceum Lindl. (แอมพูลลาเซอิม) 'เข็มม่วง' รูป ทรงต้นคล้ายคลึงกันกับเข็มขาวแต่ปลายใบแผ่กว้างกว่า บางทีเรียกกันว่า *Saccolabium ampullaceum* Lindl. ต้นทรงเตี้ย ใบค่อนข้างหนา กว้าง กว่าเข็มเหลืองและเข็มแดง ใบยาวประมาณ ๑๒ ถึง ๑๕ ซม. กว้าง ประมาณ ๑.๕ ซม. ปลายใบตัด กลางเว้า ช่อดอกสั้นกว่าใบ แข็งและ คึ่ง ช่อดอกยาวประมาณ ๗ ถึง ๑๐ ซม. ดอกออกแน่นช่อโดยรอบ ขนาดดอกประมาณ ๒ ซม. สีม่วงชมภู หรือสีบานเย็น อาจสีคล้าย ดอกตะแบกก็มี เล้าเกสรสีขาว ฝักหรือเกสรตัวผสมหรือสีคล้าย กลีบดอกและกลีบในมีขนาดและรูปร่างคล้ายกัน ปากสั้นกว่ากลีบ แผ่น

ปากโค้งหรือยกลงที่ปากด้านในมีขี้มสองขี้ม ถูกคอกประมาณเทือนเมษายน
และพฤษภาคมถึงกันเนคนอกจากอินเดียและพม่าแล้ว ผู้เขียนพบว่าใน
เขตไทยก็มี ตามถนนที่ตัดไปอำเภอชอคมักกล้วยไม้ชนิดนี้เกาะอยู่ตามต้น
ไม้และออกดอกในฤดูร้อนงามมาก

การปลูก

ปลูกด้วยกระเชาไม้สักหรือกระถางดินเผาที่เจาะรูโปร่งๆ ใช้อิฐ
และถ่านเป็นเครื่องปลูกให้โปร่งพอสมควร ใช้ก่อนประมาณเท่าหัวแม่มือ
เนื่องจากต้นและรากค่อนข้างเล็ก ถ้าใช้เครื่องปลูกโปร่ง มากเกินไป
จะเกยความชื้นไม่ไคค ศึกษนคลุมด้วยวัตถุเกยความชื้นเช่นกระเชาสาคา
กาวมะพร้าวหรือเศษออสมันคา เสร็จแล้วเกยไว้ในเรือนกล้วยไม้ที่ไค
แสงแดดรำไรเช่นเตยวงนกกล้วยไม้แวนดาไบแซนหรือพวกสกุลช้าง

กล้วยไม้สกุลอะแรคนิด

ARACHNIS

กล้วยไม้ในสกุลนี้ มักนิยมเรียกกันว่า “สกุลแมลงปอ” มีการเจริญเติบโตแบบ monopodial เช่นเดียวกับกล้วยไม้สกุลแวนด้า แต่ต้นมีทรงสูง ชอบโตขึ้นต้นไม้หรือเกาะหลัก ต้นสามารถแตกแขนงจากตาซึ่งอยู่ตามข้อข้าง ๆ ลำต้นโค้งงอ ปล้องยาว มีบางชนิดที่ทรงต้นค่อนข้างเตี้ยและชอบเกาะอยู่บนต้นไม้ ใบรูปยาวปลายมน ขางชนิดมีใบสอยเข้าหาปลาย และปลายใบเว้าเป็นแฉก ข้อคอกเหยียดตรง กิ่ง บางชนิดมีข้อโค้ง และบางชนิด ข้อคอกอาจมีข้อแขนงได้ ในข้อหนึ่ง ๆ มีคอกมากอย่างน้อยบางเป็นบางชนิด กลีบนอกและกลีบในมีความยาวไล่เลี่ยกันแต่มีแคบ ส่วนปลายกลีบค่อนข้างกว้างกว่าเล็กน้อย คอกบานเต็มที่ไม้แน่นหลังและไม่ลู่ไปข้างหน้า กลีบในและกลีบนอกค้ำล่างมีปลายคดงอลง ปากเชื่อมติดอยู่กับโคนเส้าเกสรที่ใหญ่และแข็งแรงมั่นคง ปากหนาและมีสามแฉก เติบโตคอกสั้นมากและช่อกไปคานหลังคอก หูปากทั้งสองข้างกว้างและมักมีรูปสี่เหลี่ยมคางหมูเหยียดยื่นออกจากสองข้างของเส้าเกสร ปลายห่อแน่นมากอย่างน้อยบางแล้วแต่ชนิด แผ่นปากหนาและมีสันนูน ใต้แผ่นปากมีตังหอย เส้าเกสรสั้นและ

อ้วน เกษรตัวผู้มี ๔ เม็ด โดย แบ่งออกเป็น สองคู่อยู่บน ก้านเกษรซึ่งมี ลักษณะเป็นเยื่อใส ๆ สั้นและมีฐานกว้าง เท่าที่นิยมปลูกกันทั่ว ๆ ไป เป็นชนิดที่มาจากภาคใต้ของประเทศไทยและมลายู ซึ่งนิยมเรียกกันเป็น ภาษาอังกฤษว่า "Scorpion orchid" แปลว่า "กล้วยไม้แมงป่อง" ซึ่งลักษณะและรูปร่าง ดอก กุใกล้ เคียง และ คล้าย แมงป่อง มาก กว่าที่ ภาษาไทยนิยมเรียก "แมลงป่อง"

แผนผังการจำแนกชนิดของกล้วยไม้
สกุลอะแรคนิส

ARACHNIS

กลีบนอกและกลีบใน
สีขาวครีม มีจุดสีม่วง
ละเอียด

A. hookeriana

กลีบดอกมีขนาดใหญ่ ๆ
หรือมีขี้ผึ้งใหญ่ ๆ

แผ่นปากกว้างมีสันเตี้ย ๆ
กลีบดอกสีเหลืองอมเขียว
มีแต้มสีม่วงน้ำตาล

A. flos-aeris

แผ่นปากแคบมีสันสูง
พนักกลีบดอกเกือบสีขาว
มีแต้มสีม่วงอ่อนหรืออมชมพู

A. maingayi

A. hookeriana Rehb.f. (ชื่อเคยเรียก) อะแรคนิสชนิดนี้

อะแรคนิสชนิดนี้

ได้เข้ามาสู่ประเทศไทยเป็นเวลาหลายสิบปีมาแล้ว

และได้มีชื่อทาง

พฤกษศาสตร์หลายชื่อตามยุคตามสมัยและตาม เหตุผลของนักพฤกษ-

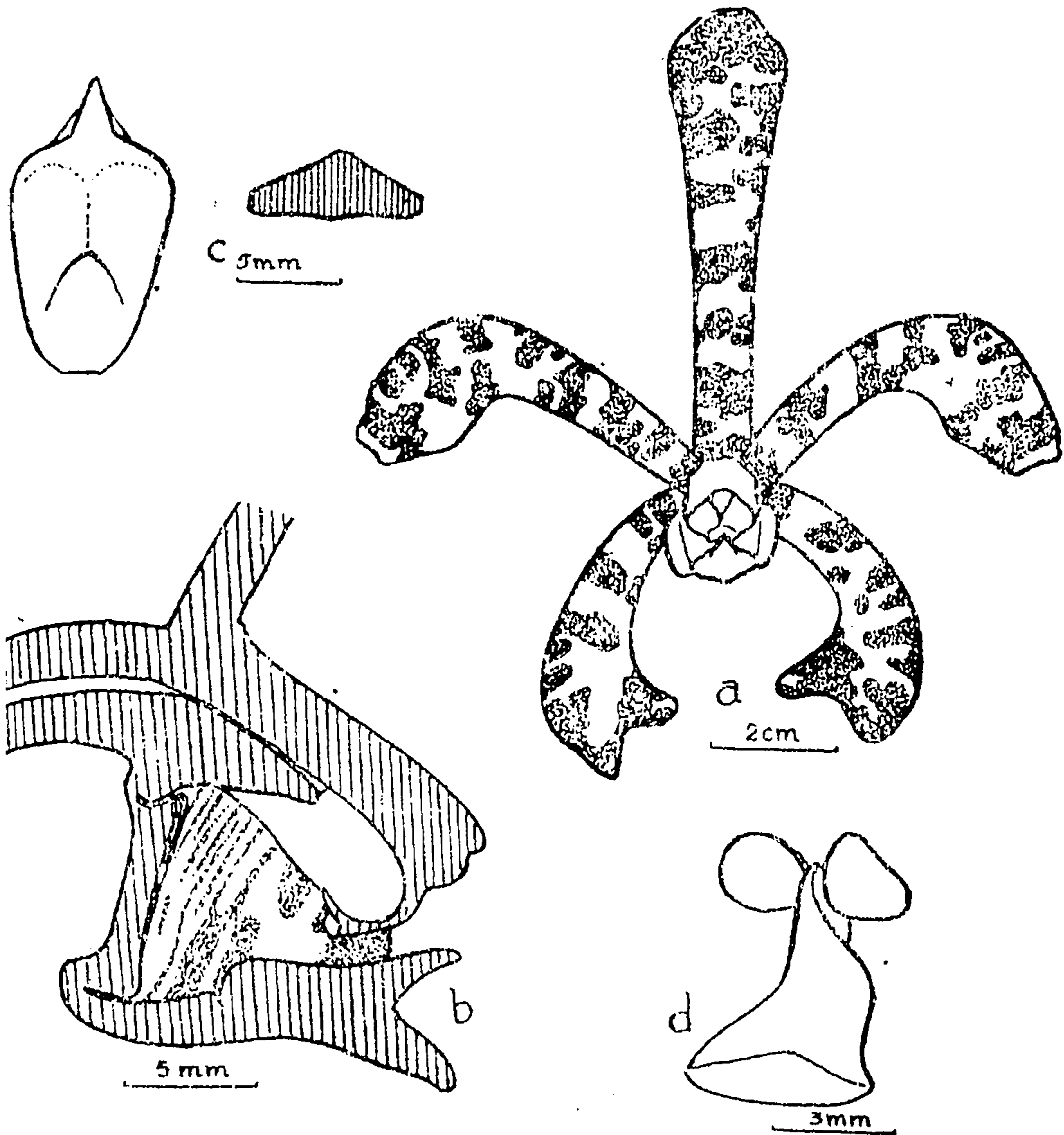
ศาสตร์ผู้จำแนกซึ่งได้มีชื่อที่พอวางท่ายอยู่แล้วคือ *Renanthera hookeri-*

ana Rehb.f., *Arachnanthe alba* Ridl., หรือ *Arachnis alba* Schltr.
จะเห็นได้ว่า ครึ่งหนึ่งเคยจัดไว้ในสกุลเรแนนเธอร่าด้วย ต้นมีทรงสูง
โปร่ง ปล้องยาวประมาณ ๒-๓ ซม. ใบแข็งและเคี้ยวยกปลายเฉียง
ขึ้นข้างบน ใบกว้างประมาณ ๑.๕ ถึง ๒.๐ ซม. และยาวประมาณ ๘ ถึง
๑๐ ซม. โคนใบกว้างและเรียวสอบเข้าหาปลายเล็กน้อย ริมใบมี
แฉ่นลง โดยเฉพาะอย่างยิ่งโคนใบซึ่งมักกรเป็นฟันเลื่อยเล็กน้อยและ
มีโคนใบรอบลำต้น ข้อตอกเหยียดแข็ง ไม่มีข้อแขนง ข้อตอก
ยาวประมาณ ๕๐ ถึง ๗๕ ซม. และก้านข้อยาวประมาณ ๓๐ ซม. มี
ม้วนคล้ายคอกประมาณข้อละ ๖ ถึง ๘ คอก คอกโคนประมาณ ๕.๕ ซม.
กลีบนอกและกลีบในสีขาวครีม ปลายกลีบสอบแหลมและท่อนกลางของ
กลีบมีจุดละเอียดคล้ายม้วนประปราย กลีบนอกขนยาว ประมาณ ๔ ซม.
กลีบนอกคู่กลางและกลีบในทั้งคู่ออกโตสี่เหลี่ยม ปลายโค้งลงเล็กน้อย
ปลายกลีบในกว้างประมาณ ๕ มม. ถึง ๑ ซม. ปลายหูปากทั้งสอง
ข้างผายออกเล็กน้อยและสั้นกว่าเส้นกึ่งกลางเล็กน้อย แผ่นปากมีสันนูน
สูงและลาดลงหาปลายปาก โคนแผ่นปากมีตงเล็ก ๆ ก้านขนแผ่นปากมี
สีม่วงทั้งหมดหรืออาจมีสีม่วงเป็นทางยาวประมาณ ๖ ทาง เป็นไม้พื
นึ่งแฉ่นห่ม เกาะขอบเนยวและเกาะริโอ อาซิเฟลลาโกและเกาะอื่นๆ ทาง
ใต้ของสิงคโปร์นอกจากนั้นยังมีในแถบตะวันออกของมลายู เช่นตรังกาน
ตอนเหนือ ขึ้นเป็นคองอยู่กับคนทรายห่างฝั่งทะเลประมาณ ๑๐๐ ถึง

๕๐๐ เมทรว และมักเรียกชื่อ อะแวนคินส์ ซิลยา ซึ่งแปลว่า อะแวนคินส์
 ชาว ส่วนในภาษาอรรคมทาสามัญกเรียกว่า "white Scorpion Orchid"
 ซึ่งแปลว่า 'กล้วยไม้เมงของชาว' มพณู ที่สวยงามออกสองพณู
 คช var. *luteola* (พณู ลวทีโอส่า) ดอกไม้มีส่วนใดที่ปรากฏสีม่วงเลย
 กานชอสีเหลืองเขียว ปลายกลีบมสีเหลืองจกกว่าพณู อรรคมทา ปาก
 สีเหลืองชด พณู นพขนแซมปะปนอยู่กบพณู อรรคมทา มอกพณู
 หนึ่งที่สวยงามมากคช var. *viridipes* (พณู เวอริไคพส์) กลีบในไม้มี
 จุดเลย ปากกระเป่ามีทางสีม่วง ๖ ทาง และกานชอสีเขียวชด ดอกสี
 สอาดน่าชมมาก อะแวนคินส์ ชักเคอเรียน่า เป็นกล้วยไม้ที่ปลูกเลี้ยงง่าย
 ไม่ว่าในกรุงเทพ ฯ หรือต่างจังหวัด

A. flos-aeris Rehb. f. (ฟลอส-เอริส) 'แมงปอลาย' แต่เดิมได้จัดเข้า
 ไว้ในสกุล เอพิเด็นดรัม โดยเรียกว่า *Epidendrum flos-aeris* Linn. ต่อมาได้จัด
 เข้าไว้ในสกุลเรแนนเธอร่า โดยเรียกชื่อว่า *Renanthera flos-aeris* Rehb.f. และ
 ยังได้นักพฤกษศาสตร์จัดเข้าไว้ในสกุลและชนิดต่างๆ อีกเช่น *Arachnis moschifera*
 Bl., *Arachnanthe moschifera* Bl., ลำต้นขวนลาแข้งแรง ทรงต้นสูง
 โปรง ปล้องยาวประมาณ ๔ ถึง ๑๐ ซม. ใบกว้างประมาณ ๕ ซม.
 และยาวประมาณ ๑๕ ถึง ๑๘ ซม. ปลายใบเรียวแคบกว่าโคนใบ
 เล็กน้อย ปลายใบเว้าเกิดเป็นสองแฉก ใบโค้งและยักเล็กน้อย ริมใบ
 เกดียงและไม้แค้นมันลง ช่อดอกยาวประมาณ ๑๐๐ ถึง ๑๕๐ ซม.

๓๔๖

อะเรคนิส ฟลอส-เอริส (*Arachnis flos-aeris* Rehb. f.)

- a. ภาพดอกด้านหน้า
- b. ภาพหน้าตัดตามข้างแสดงเส้าเกสรและปาก
- c. แผ่นปากด้านบนและหน้าตัด
- d. เกสรตัวผู้และก้าน

อาจแตกข้อแขนงหรือเป็นก้านเดี่ยวก็ได้ ก้านข้อแขนงโน้มเล็กน้อย ส่วน
 โคนก้านยาวประมาณ ๒๕ ซม. ถ้ามีการแตกข้อแขนง จะออกจากก้าน
 ใหญ่ในลักษณะมุมฉาก และยาวประมาณ ๑๐ ถึง ๒๐ ซม. มีดอก
 แขนงละ ๓-๔ ดอก ดอกกว้างประมาณ ๗ ถึง ๘ ซม. และสูง
 ประมาณ ๕ ถึง ๑๑ ซม. พืชกลีบดอกสีเหลืองเขียวอ่อนๆ มีขดขง
 ตามขวางและรุทหนาๆ สีม่วงน้ำตาลแก่ กลีบนอกบน ยาว ประมาณ
 ๖ ซม. และส่วนปลายกว้างประมาณ ๑.๕ ซม. กลีบนอกคู่ล่างสั้น
 กว่ากลีบบนมากและปลายทงค้โค้งเข้าหากัน ปลายกลีบนอกล่างกว้าง
 กว่าปลายกลีบนอกบนเล็กน้อย กลีบในทงค้ยาวพอๆ กันกับกลีบนอกคู่
 ล่าง พังออกสองข้างประมาณ ๔๕ องศา ส่วนที่ค่อนไปทางปลายกลีบ
 โค้งลงเกือบเป็นมุมฉาก และเป็นส่วนกว้างของกลีบ ส่วนโคนปากที่
 ประกอบเป็นเคอชคอกยาวประมาณ ๑ ซม. ยาวพอๆ กับเส้าเกษร มี
 ทางสีส้มเรียงซัดๆ กันหลายทาง ปลายหูปากทงสองข้างผายออกเล็ก
 น้อยและมีสีม่วงอมน้ำตาล โคนหลอดสีเหลืองอมเขียวและมีแถบสีม่วง
 แผ่นปากยาวประมาณ ๑.๓ ถึง ๑.๕ ซม. โคนหลอดยื่นเข้าไปข้างใน
 ปลายปากมน มีเคอชหลอดประมาณ ๓ มม. และส่วนโตมดงใกล้ๆ
 ปลายปาก โคนแผ่นปากค่อนข้างแบนและโค้งลงไปข้างในปาก ถัด
 เข้าไปมีชอกเป็นร่องหลอดสีม่วง เส้าเกษรโคนกว้างประมาณ ๑ ซม.
 และยาว ๑.๕ ซม. สีขาวหรือขาวครีม มีกำเนิดในแถบชะวา สุมาตรา

ขอบเนี้ยว และมีในมลาญกัปรากฏในรัฐป่าหังและบรค มอญพนธ หนง
 คอ เกรชชิลล (var. *gracilis*) ซงคอกมขนาดเลกกว่าอรรคมคาเลกนอย
 และแขนงชอสนกว่าควย นอกจากนนกลยคอกโค้งมากกวา รอยบงสน
 ปลายหปากทงสองซางโค้งแบะมาก แผ่นปากมทางสมวง ๖ ทาง เส้า
 เกษรมขนาดเลกกว่าและมสชาว กลนภคคกนควย พนธ นมถนกาเนค
 ทางภาคไตของมลาญ โดยเฉพาอยางยงในเซลงงอ นอกจากนนทศาคณ
 กคอ พนธ นอออกคอกเพยงยละครงเคยว ผคกบพนธ อรรคมคาซงให
 คอกโค้ง ๒-๓ ครง อคพนธ หนงของ *A. flos-aeris* กคอพนธ อนชกนส
 (var. *insignis*) พนธ นคอกสงประมาณ ๘ ซม.ม. ใบออนเหลอยสมวง
 กลยนอกและกลยในสเลอตหมเซม ปลายกลยสคว เนอกลยเขมน
 เส้าเกษรชชาว เปนพนธ ทมกาเนคในแถบเกาะสุมาตรา

A. maingayi Schltr. (เมงกาย) หรือแตกอนไดเคยจคเข้ไว้ในสกุล
 และชนิด *Arachnanthe maingayi* Hk. f. ทรงคั่นสงโปรง ปล้องยาว
 ประมาณ ๒.๕ ถึง ๕ ซม.ม. ลาคนเกจรเมสนากาลอมแดง ใบแข็งและ
 เขยยคกรง รีมใบม้วนลงคอนไกลโคนใบและมีจกละเอียดเลกนอย
 ใบกว้างประมาณ ๒.๕ ซม.ม. และยาวประมาณ ๑๒ ซม.ม. ขนาดและ
 รปลักษณะของ ชอคคอก คลายคลง กนภคของ *A. flos-aeris* แตคอกม
 ขนาดเลกกว่าเลกนอย พนกลยคอกสชาวหรือมอมสชมออน มลาญ
 และแต่มจคใหญ่ๆ สชมภูหรือสมวงออน แผ่นปากแคบ มีสนนสนง

และลาคต่ำลงทางปลายปาก ใต้ปลายแผ่นปากมีติ่งห้อยลงมา เข้าเกาะ
 สีขาวและฝากรอบเกสรตัวผู้เหลือง ถ้าเกาเนคพบในแถบเกาะตอนใต้
 ของสิงคโปร์และที่เกาะบอร์เนียว ทางแถบใต้ของมลายูตอนใต้ ผังทะเล
 กัมพูชาปะปนอยู่กับ *A. hookeriana* และ *A. flos-aevis* var. *gracilis* ซึ่ง
 สามีญในภาษาอังกฤษนิยม เรียกกันว่า 'pink Scorpion Orchid' ซึ่ง
 แปลว่า กล้วยไม้แมงของสีชมพู เท่าที่ปลูกกันนมนมอยู่หลายพันธุ์ ทั่วยกกัน
 มีผสม พันธุ์ ระหว่าง สองชนิด แรกคือ *A. hookeriana* × *A. flos-aevis*
 ใต้ลูกผสมซึ่งมีลักษณะเหมือน แมงกายมาก ประกอบกับเหตุผลที่ว่า
 แมงกายชนปะปนอยู่กับสองชนิดแรกตามธรรมชาติ และ แมงกายยังมี
 ขยหลายพันธุ์ ทั่วยกกันแสดงถึงความแตกต่างในลักษณะรากสายเลือดของ
 แต่ละคนแต่ละพันธุ์ จึงสันนิษฐานได้ว่า แมงกายเป็นลูกผสมข้ามตามธรรม -
 ชาติระหว่างสอง ชนิดแรก ที่กล่าวมาแล้วไม่ใช่พันธุ์แท้หรือพันธุ์บริสุทธิ์
 พันธุ์ พันธุ์ ธรรมดาคาทมกานอกจากย่านนคอกคอนข้างใหญ่ แต่มีหรือชุด
 สีชมพูอมเหลืองนมนมเนื้อที่ปกคลุมเหลืองสีพวงอ่อนชดเพียงเล็กน้อยเท่า
 นั้น โคนกลีบนอกขนมสีชมพูเต็มหมก แต่มีที่ปรากฏบนกลีบในมี
 ลักษณะเป็นข้งตามขวาง เป็นพันธุ์ ที่พบปลูกกันอย่างแพร่หลาย พันธุ์
 แมคคิวลาต้า (var. *maculata*) มีขนาด ดอก เล็กกว่า และมี แต้มต่าง ๆ
 สีชมพูอมม่วงสทประปรายไม่หนาทข โดยเฉพาะที่กลีบในทั้งคู่ประเม็ด
 ทขทิมห่าง ๆ เป็นพันธุ์ ที่สวยงามมาก แต่ค่อนข้างออกดอกยากเพราะ

ช่อบอกากาเก้คองข้างเขน อักพนธึ พนงกคอกพนธึ ทวคาคเลอธึ (var. *tricolor*) มลคณณะโยคล่าย *A. flos-aeris* มาก กลยนอกมชคยงตาม
 ขวงสเลอศทมแก่ ล่ายขวงนหนาทยและชคกนมาก ส่วนกลยในม
 ล่ายห่างกว่า หุปากทงสองขางสเลอศทมแก่ แต่แผ่นปากส่มวงสค
 เส้าเกษรสีขาวและฝาครอยเกษรทวผุส้เหลอง กล่าวกนว่าเขนพนธึ ทม
 กำนคมาจากเกาะสีมาตรา

การปลุก เช่นเคยวกบการปลุก แวนค้ำโจคิม หรือแวนค้ำไยร่อง
 ท้องปลุกในทแจงโตแสงแตกคคคคทงวน และมเครองปลุกเกยความชน
 มาก ๆ เช่นกายมะพร้าว จิงจะให้คอกค

บทที่ ๑๖

กล้วยไม้สกุลอะแคมเป

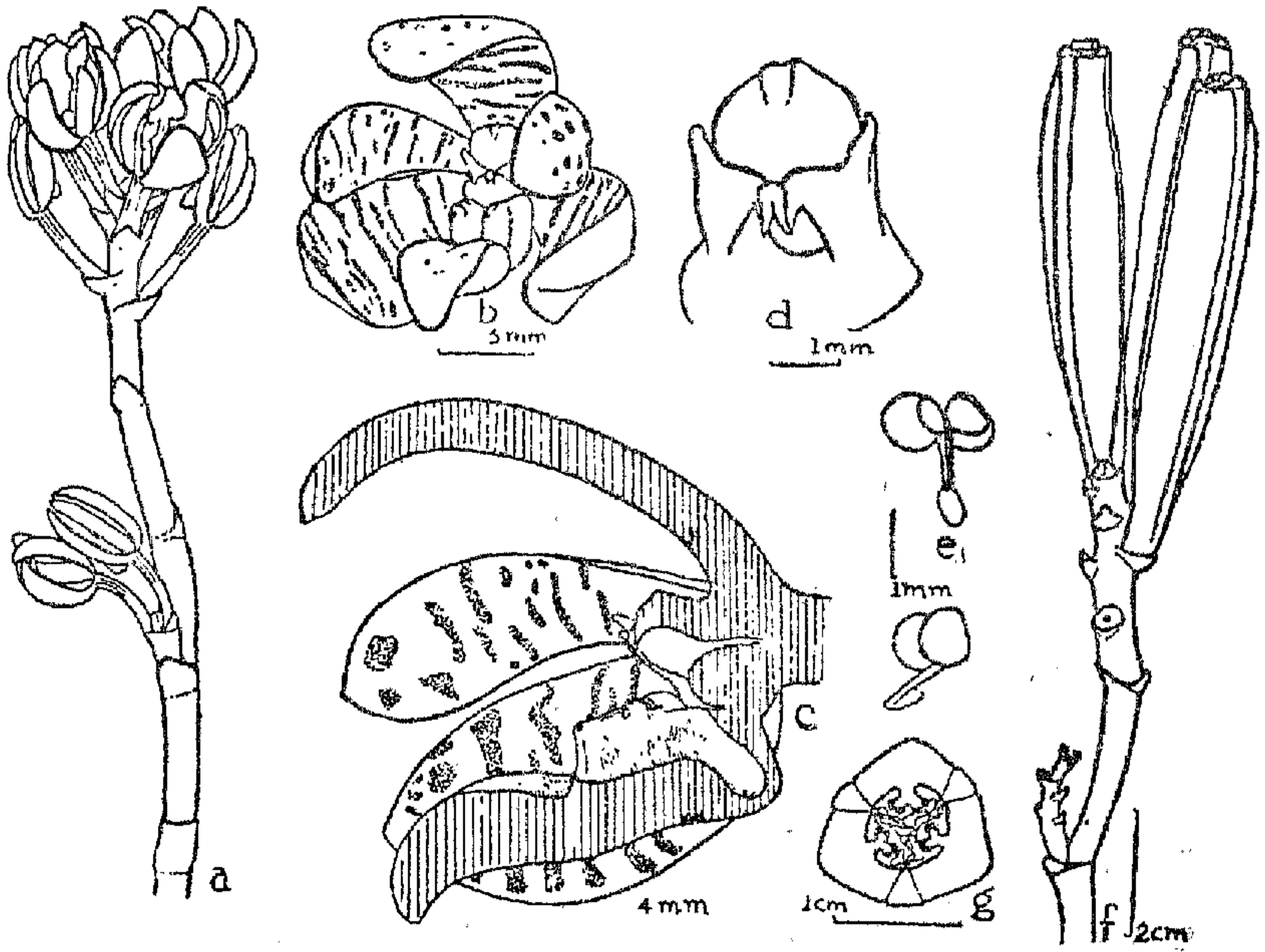
ACAMPE

กล้วยไม้สกุลหนึ่ง ที่มีลักษณะ คล้ายคลึง กับ กล้วยไม้ ใน สกุล
ตรีโคกล็อตติส (*Trichoglottis*) แต่ไม่มีลวดหรือด่างใดๆ ที่หลังของปาก
และดอกมักจะหงายหน้าขลุ่ยของบนหรือกลีบเขาปากขนตามทิศทางของ
ช่อดอกที่แข็งและทนจนควย กล้วยไม้ในสกุลนี้มอญไม่กชนิด มีถิ่น
กำเนิดตั้งแต่แถบประเทศพม่าไปจรดประเทศจีนตอนใต้ และชนิดที่รู้จัก
กันแพร่หลายกมอญในป่าภาคเหนือของประเทศไทย มีนกลีขิงกล้วยไม้
ในจังหวัดเชียงใหม่เลียงไค้เจริญงอกงามสมบูรณ์และให้ดอกดีมาก

Acampe longifolia Lindl. (ล่องจี่ฟอลเลีย) 'เอื้องทอกมะขาม'
หรือ "เอื้องสาวภา" บางที่เรียกว่า "เอื้องเจ็ดปอย" ชื่อทางพฤกษศาสตร์นั้น
ได้มีนักพฤกษศาสตร์จัดจำแนกไว้ในสกุลและชนิดต่างๆ กันคือ *Vanda longifolia*
Lindl., *Saccolabium longifolium* Hk.f., หรือ *Acampe penangiana*
Ridl.

ลำต้นช้วนลาแข็งแรงแรงและมกมการแตกแขนงต้นควย ต้นสูง ประ-
มาณ ๓๐ ถึง ๖๐ ซม.ม. ปล้องยาวประมาณ ๓ ซม.ม. ใบมีลักษณะหนา
และเหยียดแข็ง โคนชันชันคักัน ใบกว้างประมาณ ๓ ถึง ๔ ซม.ม.

ยาวประมาณ ๒๐ ซม. ปลายใบกว้างและรอยเว้าปลายใบไม่ชัดเจน
 ช่อดอกเหยียดและแข็ง ยาวประมาณ ๑๕ ซม. ก้านช่อใหญ่และแข็ง
 แรกยาวประมาณ ๑๐ ซม. มีแขนงช่อสั้น ๆ ประมาณ ๑ หรือ ๒ แขนง
 ดอกออกเป็นกระจุกตอนส่วนปลายช่อดอกกลีบเขาปากกระเปาะชันชันด้านบน

อะแคมเป่ ลองจีฟอลเลีย (*Acampe longifolia* Lindl.)

- ๑. ช่อดอก
- ๒. ดอกด้านหน้า
- ๓. หน้าตัดตามข้างของดอก
- ๔. เต้าเกษร
- ๕. เกสรตัวผู้
- ๖. ช่อฝัก
- ๗. หน้าตัดตามขวางฝัก

กลีบดอกอวบหนา ดอกบานหลายไม่เปิดเต็มที่ ขนาดดอก ประมาณ ๑.๕
 ซม. กลีบดอก พันธุ์เหลืองมะนาวอ่อนๆ มีเส้นลายตามขวางกลีบและ
 มีจุดสีแดงเล็กน้อย กลีบนอกบานกว้าง ๐.๗ ซม. และยาวประมาณ ๑.๓
 ซม. ส่วนปลายมนกว้าง กลีบนอกกลางมีลักษณะและขนาดคล้ายกลีบ
 บน แต่มีร่องเล็กน้อย กลีบในกว้างประมาณ ๐.๓๕ ซม. และยาว
 ประมาณ ๑.๒ ซม. ปากสีขาว มีจุดสีม่วงเล็กน้อย ปากหนามาก โคน
 ปากทำนในเป็นถุงลึกประมาณ ๒ มม. หูปากทั้งสองข้างเหยียดแข็ง
 สูงประมาณ ๒ มม. และกว้าง ๓.๓ มม. ภายในมีขน ปลายแผ่น
 ปากที่และแฉ่งลงเล็กน้อย แผ่นปากกว้างประมาณ ๓ มม. ยาวประมาณ
 ๕ มม. แนวกลางตามยาวมีแฉ่งเล็กน้อย โคนแผ่นปากมีขน เส้นเกสร
 สั้น ปลายสองข้างมีเขี้ยวแหลมเล็ก ๆ ข้างละอัน เกสรตัวผู้มี ๒ คู่
 ขนาดไม่เท่ากันตั้งอยู่บนก้านเล็ก ๆ ดอกมีกลิ่นหอมเย็น ฤดูออกประ-
 มาณเดือนเมษายนและพฤษภาคม

A. multiflorum Lindl. (มัลติฟลอรัม) 'เขืองต้นเต่า' ลักษณะ
 ต้นและช่อดอกคล้ายคลึงกับ *A. longifolia* มาก ต้นสูงประมาณ ๓๐
 ซม. พันดอกสีเหลืองประจุดสีแดง แต่ดอกไม่หอม ช่อดอกยาวกว่า
 เล็กน้อย พันดอกสีเหลืองสดกว่า และจุดสีแดงนั้นมีลักษณะเป็นจุดๆ
 ส่วนดอกของ *A. longifolia* นั้นเป็นลายขดตามขวาง ฤดูออกในเดือน
 เมษายนและพฤษภาคมเช่นเดียวกัน

การปลูก เป็นกล้วยไม้ที่มีการเจริญเติบโตแบบ monopodial
 คล้ายแวนดาแต่เนื่องจาก มีรูปทรงต้น และใบใหญ่โต รากใหญ่ และทรง
 ต้นค่อนข้างสูงแข็งแรงจึงควรปลูกในกระถางใหญ่ ใส่อิฐและถ่านโพรง
 พอส้มควรว และคลุมผิวหน้าด้วยวัสดุเก็บความชื้น เช่น กาบมะพร้าว
 กระเชาเสก หรือรากเง่าของออสมันต้า ซอยทแต่คว่ำไว้ แต่ไม่ให้มีก
 ติชนก การขยายพันธุ์ อาจใช้วิธีตัดยอดที่มีรากสีก ๔ หรือ ๕ รากหรือ
 แยกแขนงต้นที่มีรากเจริญแข็งแรงก็ไปด้วยสีก ๒-๓ รากก็ได้ การ
 เลี้ยงดูเช่นเดียวกับกล้วยไม้แวนดาใบแบนธรรมดา

กล้วยไม้พจนเมืองของไทย
 เป็นของมีค่าสำหรับคนไทย
 จงร่วมมือกันรักษาไว้
 เพื่อประโยชน์ของคนไทย
 ในอนาคต

กล้วยไม้สกุลตริคโคกล็อตติส

TRICHOGLOTTIS

ลำต้นยาว ห้อยยอกกกิ่งไม้หรืออาจเกาะจนตามต้นไม้ ใบยาว
 เรียวแหลมหรือรวมใบขนานกันแล้วแตกเป็นซี่ซี่ออกสั้น บางชนิดมีดอก
 เดี่ยว แต่บางชนิดก็มีหลายดอกออกแยกซี่ซี่กันและเรียงเป็นแถวตาม
 ยาวของข้อ มีทั้งชนิดดอกเล็กและดอกใหญ่ เมื่อดอกบานกลีบดอกแยก
 เต็มที่ โดยปลักกลีบดอกมีพริ้วหรือของอมเขียว มีแต้มหรือประจุดสีน้ำ
 ตาลแดง โคนกลีบนอกกลางเชื่อมติดกันกับฐานของเส้าเกสรซึ่งสั้นและ
 ยาวที่ข้อไปถึงเกือบดอกด้วย โคนปากเป็นถุงหรือเป็นเคียว แผ่นปากหนา
 และมีขนเป็นหย่อม หูปากเหยียดตรง ปลายแผ่นปากตอนโคนมักมีส่วน
 แฉกชอกข้างละแฉกและมีขน แผ่นปากอาจเป็นแผ่นเดี่ยวหรือสามแฉก
 ส่วนที่มกลีบขณะคล้ายลักษณะบางและมีขนสั้นๆ ขยี้ข้างในถุงใต้เส้า
 เกสรที่สั้นสองข้างปลายเส้าเกสรรวมเขียวแหลมข้าง ละ หงง เขียว ขยี้ สอง
 ข้างขอบเกสรตัวผู้ เกสรตัวผู้ ๔ เมต มีขนาดไม่เท่ากัน และติดกันเป็นคู่
 ลักษณะประจำสกุล ที่สังเกตได้ชัดคือมีขน ขยี้ที่ใน ถุงกระเปาะ
 มีเขี้ยวขยี้ที่ปลายเส้าเกสร และมีปลายแผ่นปากซึ่งมีลักษณะคล้ายชอก
 มี ขยี้ ชนิด หงงทมิปาก ตาม ลักษณะ แต่ไม่มี เขี้ยวที่ ปลาย เส้าเกสร คือ
T. misera ซึ่งในชนิดนี้ เขี้ยวสั้นจนกลายเป็นปุ่มข้างละปุ่ม

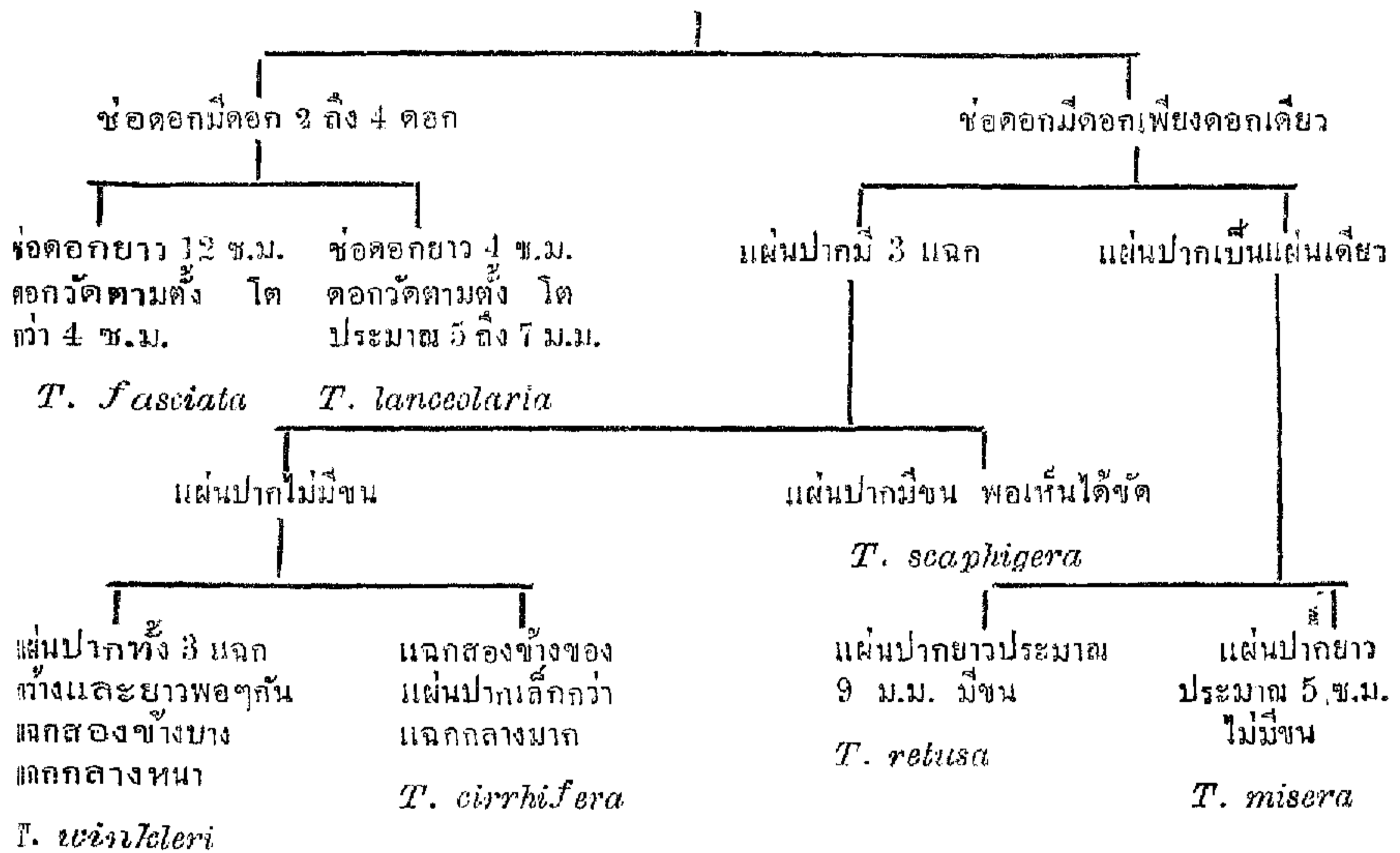

Trichoglottis fasciata Rehb. f. (เสือโคร่ง)

เป็นไม้ป่าพุ่มเมืองของไทยที่เลี้ยงง่าย ดอกดกและบานทน ในจังหวัดภาคเหนือซึ่งเป็นแหล่งกำเนิด
ประชาชนนิยมปลูกลงในแปลงโดยมีหลักปักให้รากเกาะ ปลูกกลางแจ้งเป็นไม้ประดับบ้านได้อย่างดี
บางต้นสูงประมาณ ๑.๕ เมตร ต้นเดี่ยวให้ดอกพร้อมๆ กันถึง ๗ ช่อ

แผนผังแสดงการจำแนกชนิด
ของกล้วยไม้สกุลตริคโลกล็อตติส

TRICHOGLOTTIS

T. fasciata Rehb. f., (พืชช่อคำ) ในปี ค.ศ. ๑๘๘๓ ได้มีผู้จัดจำแนก

ไว้ในสกุลและชนิด *Stauropsis fasciata* Benth. และต่อมาครั้งหลังในปี ค.ศ.

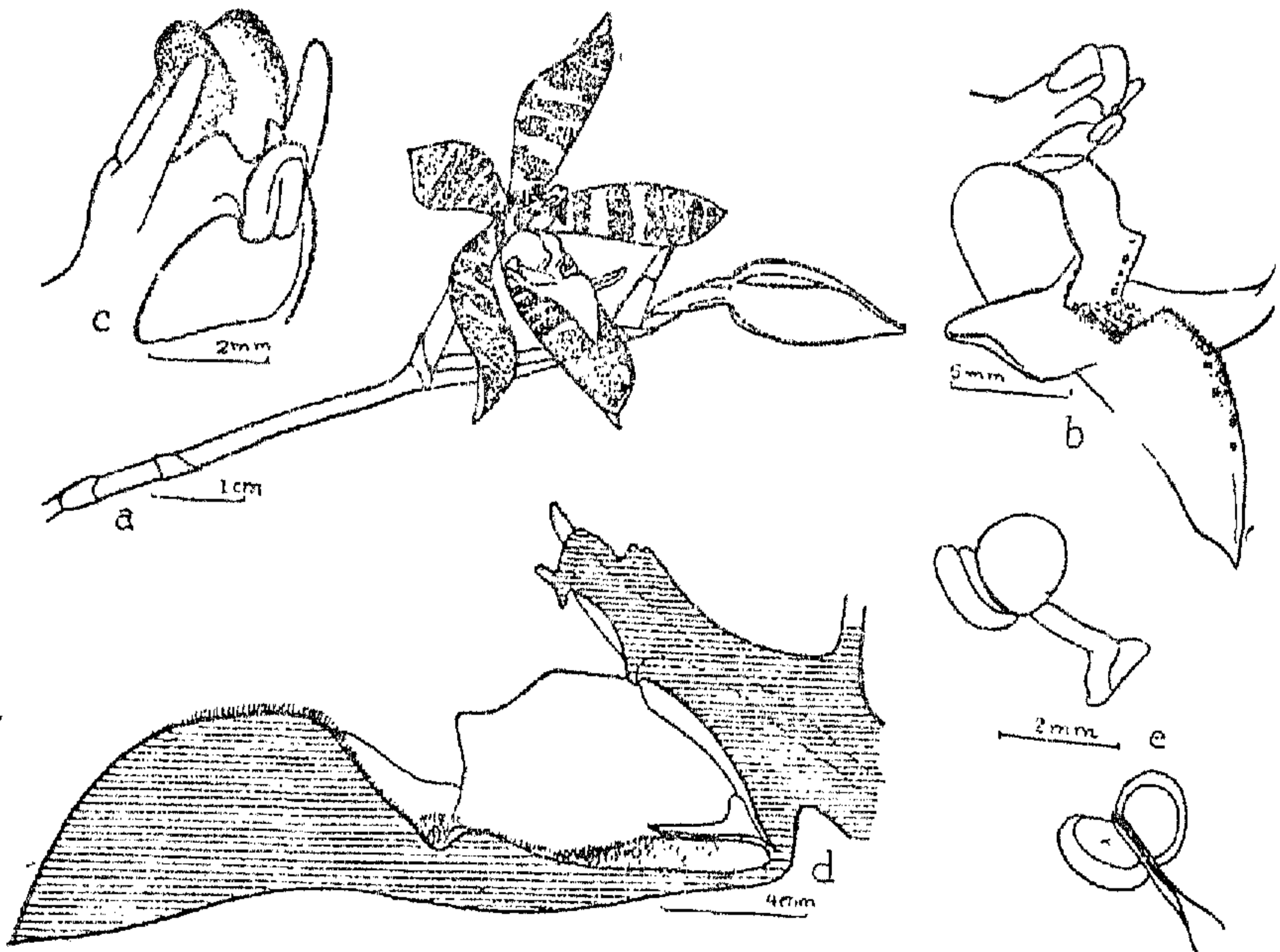
๑๘๘๖ นายริดเลย์ได้จำแนกให้ชื่อว่า *Staurochilus fasciatus* Ridl. เป็นไม้ป่า

พนมเมืองของไทยที่เรียกกันว่า "เสื่อไคร้" มณฑลกาญจนบุรีแพร่หลายอยู่ทาง

แถบเหนือและตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ลำต้นทรงยาวหรือ

สูงโปร่ง เถาอยู่ก้นโคนไม่หรือคืบไม่เตี้ยๆ ต้นสูงประมาณ ๖๐ ซม.

หรือกว่านั้น ปล้องยาวประมาณ ๒ ถึง ๔ ซม. โยกว้างประมาณ ๒.๕ ซม. และยาวประมาณ ๑๒ ซม. ปลายใบเว้าเป็นสองแฉกและมนสองข้างไม่เท่ากัน ช่อดอกยาวประมาณ ๑๒ ซม. มีดอกช่อละ ๒ ถึง ๔ ดอก ก้านดอกแต่ละดอกเป็นเหลี่ยม ปลอกที่โคนก้านดอกสั้น กลีบดอกทั้งกลีบนอกและกลีบในคานหลังมีสีขาว พบกลีบดอกคานหน้ามีสีมะนาวสัก

ตริคโคก๊อตติส พืชช่อดำ (*T. fasciata* Rehb. f.)

- a. ช่อดอกพร้อมทั้งดอกบานและดอกตูม
- b. ปากและเส้าเกสร
- c. เส้าเกสรขยายใหญ่
- d. ปากและเส้าเกสรผ่าตามยาว
- e. เกสรตัวผู้

อย่างวางๆ มียางตามขวางกลีบสนาตาลขยงใหญ่ๆ กลีบนอกกว้างประมาณ ๑.๑ ซม. และยาวประมาณ ๒.๘ ซม. หลังกลีบมีเส้นตรงปลายแหลมยาว ๒ นิ้ว ปลายกลีบออกมาเล็กน้อย กลีบในแคบและสั้นกว่ากลีบนอกเล็กน้อย ท้ายปากไม่มีเคอียคอก ปากสีขาวมีจุดสนาตาลเล็กน้อย ปากยาวประมาณ ๒.๒ ซม. หูสองข้างของปากเหยียดตรงขนานกัน สูงประมาณ ๕ มม. แผ่นปากมีแถบขนปลายแหลมแยกออกสองข้างตามระเคียบนอน รวย กว้างประมาณ ๕ มม. ยาวประมาณ ๘ มม. แฉกกลางหรือปลายปากแบนตามตั้ง

วิธีปลูก

กล้วยไม้ในสกุลศกริกโคกล้อตคัสสัน ชนิดที่สำคัญและเป็นไม้ป่าของประเทศไทยซึ่งนิยมปลูกันแพร่หลายก็มีอยู่เพียงชนิดที่กล่าวมาแล้ว ชนิดที่เขยวเท่านั้น นอกจากนั้นก็ไม่มีควมสำคัญสำหรับประเทศเราเท่าใดนักจึงขอกล่าวไว้เพียงเท่านั้น ส่วนวิธีการปลูกเลี้ยงกล้วยไม้ชนิดนี้ก็มีส่วนคล้ายคลึงกันกับการปลูกเลี้ยงกล้วยไม้สกุลแวนดา ประเภท ไบกลม หรือไฮร็อง คืออาศัยเกาะหลักเป็นเครื่องพยุงการทรงตัวของลำต้น เครื่องปลูกชั้นล่าง ไซอิฐและถ่านปลูกในกระถางใหญ่ ถ้ามมาก ๆ จะปลูกลงแปลง โดย ไซอิฐมอญ หรือไม้กระดาน ทำเป็น ขอบสูง จากพนักคนประมาณ ๓๐ ซม. กว้าง ๓๐ ซม. ชนิดนี้คลุมด้วยก้ามมะพร้าวหรือเครื่องปลูกอื่นมากโตตั้งหรือปลูกไว้ในที่ซึ่งไทรยแสงแดดมาก ๆ จะให้ดอกดกมาก ในกรุงเทพฯ เคยมีพนามาปลูกและออกดอกโตตามปกติ การให้ปุ๋ยก็ควรกระทำเช่นเคยวอนกนกับแวนดา

บทที่ ๑๘

กล้วยไม้สกุลช้าง

SACCOLABIUM

เป็นกล้วยไม้สกุลหนึ่งที่มีความสลับซับซ้อนในลักษณะของการเจริญเติบโตเป็นแบบ monopodial คล้ายกับกล้วยไม้สกุลแวนด้า ต้นอ้วนลำแข็งแรง อารสูงได้ถึง ๓๐ ซม. ช่อดอกมีหลายดอก ขนาดดอกค่อนข้างเล็ก กลีบนอกและกลีบในของดอกยาวพอกัน ปากแข็งเป็นแผ่นเคียวงอกยกโคนเส้าเกสรจึงทำให้ปากพยชนหรือลงไต่ยาก เคียวดอกชลงตามลำ ปลายปากหนา หูปากเล็กและแข็งตง เกษรตัวผู้มีคเคียวคอกอวบเนียนสน ๆ ชนคทเป็นควแทนท รูกกนออย่างกว้างขวาง และเป็นไมพนเมืองทแพรหลายของประเทศไทยคือ “ช้าง” ทมชอทางพฤกษศาสตร์ว่า *Saccolabium giganteum* มีนักพฤกษศาสตร์บางท่านไต่จกกล้วยไม้ชนิดนี้เข้าไว้ในสกุล *Rhyncostylis* ชนิด *gigantea* แต่ฉเวาพิพารณาคคลักษณะของเกษรตัวผู้แลวระเห็นไต่วาเกษรตัวผู้ของ *Saccolabium* เกดยงไมมีร่อง แต่ในสกุล *Rhyncostylis* นั้น เกษรตัวผู้มีร่องสองร่อง ดังนั้น “ช้าง” จึงอยู่ในสกุล *Saccolabium* อย่างแน่นอน

S. giganteum Lindl. (ไมกนเคยม) “ช้าง” มีลักษณะและรูปทรงอ้วนลำ ต้นใหญ่ ใบใหญ่หนา ใบกว้างประมาณ ๔ ถึง ๖ ซม.

และยาวประมาณ ๓๐ ถึง ๕๐ ซม. มีทางสีเขียวแก่เป็นทางยาวๆ นาน
 ไปก็ใบ เห็นโคซกตอโคนใบ ช่อกอกยาวประมาณ ๒๕ ถึง ๓๕ ซม.
 พนกลีบดอกสีขาว ประจุดสีม่วงบางๆ หรืออาจหนาแน่น จุดเล็กละเอียด
 หรือจุดใหญ่ต่าง ๆ กันแล้วแต่ลักษณะของแต่ละสายพันธุ์ กลีบนอกกว้าง
 ประมาณ ๐.๘ ถึง ๑ ซม. ยาวประมาณ ๑.๕ ถึง ๑.๘ ซม. ลักษณะแบน
 กลีบในแคบกว่ากลีบนอกเล็กน้อย ริมกลีบอาจเป็นคลื่นเล็กน้อย เกือบ
 ดอกยาวประมาณ ๖ ถึง ๘ มม. ปากของถุงที่เกิดเป็นเคียวแน่นขบแบน
 แผ่นปากกว้างประมาณ ๐.๗ ถึง ๑ ซม. ยาวประมาณ ๑.๒ ถึง ๑.๕ ซม.
 ปลายแผ่นปากผายเล็กน้อย และปลายห่อขนเกือบชิดกับเส้นเข้าเกษร แผ่น
 ปากมีทางสีม่วงตามยาว บางทีสีม่วงกระจายเกือบเต็มแผ่นปาก สีแก่
 อ่อนแล้วแต่ลักษณะแต่ละต้นด้วย ฤดูออกในเขื่อนมกราคมและกุมภาพันธ์
 ในประเทศไทยมีแพร่หลายตามป่าสูงๆ หลายแห่ง ลักษณะผิดเพี้ยนกัน
 มากมาย บางต้นกลีบสีขาวบริสุทธิ์ไม่มีประจุดเลย มีจุดหรือสีม่วงที่ปาก
 กอ บางต้นปากมีสีม่วงอ่อนเกือบขาวก็มี จึงเกิดมีหลายพันธุ์ ขึ้นตาม
 ลักษณะที่สังเกตได้เด่นชัด

var. *illustre* (พันธุ์ อิลลัสเตร) ต้นใหญ่โต ใบใหญ่หนากว่า
 พันธุ์ธรรมดา ใบสีเขียวสดกว่า ดอกใหญ่กว่า และประจุดเด่นกว่าพันธุ์
 ธรรมดากันมากเนตจากทางภาคเหนือของประเทศไทย และพันธุ์ นเอง
 ที่เรามากนิยมนเรียกกันว่า "ช้างดำ"

var. *petotianum* (พนัธิ์ บั โตะเซียนม) ใบสีเขียวอ่อนอมเหลือง
 เล็กน้อย ดอกสีขาวบริสุทธิ์ ปลายช่อดอกโน้มน้อยกว่าพนัธิ์ อรรคมคา
 ในกรณีช่อดอกไม่ยาวนักอาจทำให้ช่อดอกช่ปลายเฉียงขึ้นเล็กน้อยก็ได้
 ปลายใบมักเฉียงขึ้นเล็กน้อย ไม่โค้งปลายลงมากอย่างพนัธิ์ อื่นๆ ดอก
 ค่อนข้างใหญ่ บางทีจะสังเกตเห็นว่าสีขาวของดอกนมนมเขียวปนอ่อนๆ
 ดอกที่ออกในช่อช่ดกนพอประมาณไม่ถึงกับแยกดอกนมนมแน่น เป็นพนัธิ์
 หนึ่งที่เราเรียกกันว่า “ข้างเผือก”

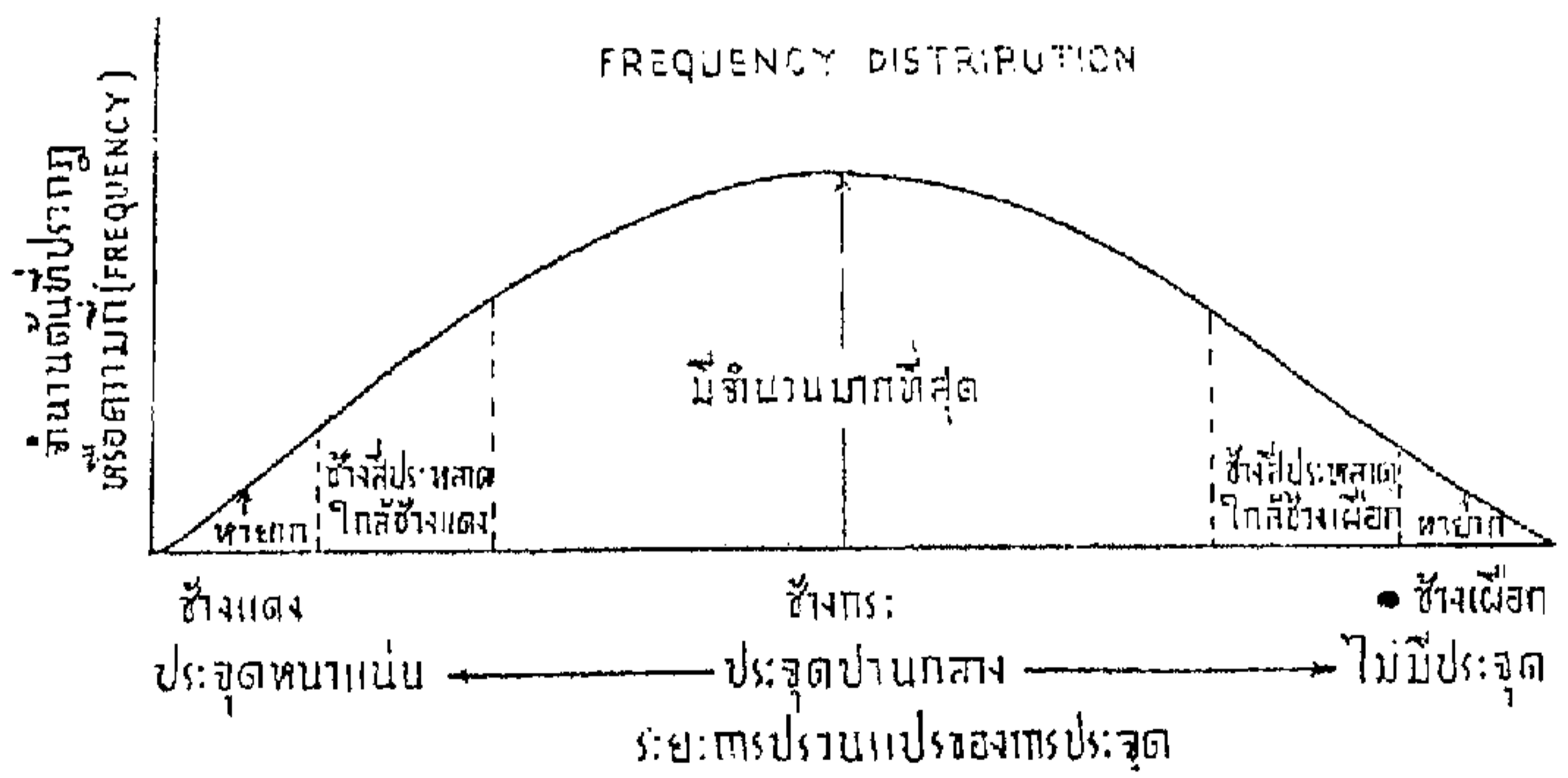
var. *harrisoniana* (พนัธิ์ ฮาร์ริสันเนียน่า) ใบแคบกว่าและสี
 เขียวจกกว่าพนัธิ์ บั โตะเซียนม และกลีบกลีบช่ดกนกับข้างกระอรรคมคา
 ปลายใบโค้งลงพอสมควร ช่อดอกมีดอกแน่น ปลายช่อโค้งลงมาก ดอก
 สีขาวบริสุทธิ์เช่นเดียวกับพนัธิ์ บั โตะเซียนม แต่มักไม่ใคร่มีกลิ่น
 เขียว และขนาดดอกเล็กกว่า กลีบแคบกว่าเล็กน้อย เป็นอีกพนัธิ์ หนึ่ง
 ที่เรามักเรียกรวมว่า “ข้างเผือก”

var. *rubricum* (พนัธิ์ รุบริคัม) หรือที่เราเรียกกันว่า “ข้างแดง”
 รูปลักษณะของต้นและดอกส่วนใหญ่คล้ายคลึงกับข้างกระ แต่มีสวน
 ปลักย่อยที่ผลึกเพี้ยนไปทางข้างกระข้าง ข้างแดงมีหลายสายพันธุ์
 (strain) ด้วยกัน (อย่างทภาษาสามัญมักเรียกกันว่าหลายต้น) เช่นต้น
 ชุนรตน ต้นภักดี ต้นจางง และต้นคาลาแดง ฯลฯ เป็นต้น บางท่านมี
 ได้ทราบถึงกฎเกณฑ์ทางวิชาการที่แท้จริงจึงตีความหมายของ “ต้น” เป็น
 “พนัธิ์” หรือ variety ซึ่งเป็นการเข้าใจผิด เช่นมผลึกช่อ ต้นชุนรตนว่า

var. *Ratana* หรือ พันธุ์รตนา ซึ่งความเรียงข้างแกลงทั้งหมดไม่ว่าจะเป็น
 ต้นไหนก็ตาม เราถือว่าเป็นพันธุ์หนึ่งของ *S. giganteum* เมื่อข้างแกลง
 เกิดมหลายต้นจึงควรจะเป็นสายพันธุ์ (strain) ซึ่งย่อยแยกแยกออกไป
 จากพันธุ์ข้างแกลง (var. *rubricum*) ดังนั้น คำว่า "รตนา" กต หรือ
 "ภักดี" กต จึงเป็นเพียงสายพันธุ์ มิใช่เป็นพันธุ์ และขอให้เด็กเล่นกล้วย
 ไม้โตเขาใจ ถูกต้องตาม กฎเกณฑ์ทางวิชาการด้วย ลักษณะที่ผิดเพี้ยน
 ไปจากข้างกระนน เนื่องจากข้างแกลงมีอยู่หลายสายพันธุ์ กล้วยกน ดังนั้น
 บางสายพันธุ์ ใบแคบยาว แต่บางสายพันธุ์ กม ใบสั้นและค่อนข้างกว้าง
 แต่อย่างไรก็ตาม ส่วนโคนใบใกล้กับลำต้นออกสีแดงเลือดหมูเล็กน้อย
 ยิ่งโคนใบอ่อนจะออกสีช้ำกว่าโคนใบแก่ ส่วนปลายรากที่ใกล้เจริญ นอก
 จากมีสีเขียวแล้วปลายรากที่โตแล้ว สว่าง มาก จะ ออก สีม่วง แดง ด้วย
 สีอ่อนแก่แล้วแต่ลักษณะของแต่ละสายพันธุ์ ซึ่งลักษณะโคนใบสีแดง
 และปลายรากแดงนั้นจะมีสหสัมพันธ์ (correlation) กับลักษณะสีแดง
 ของคอกหรือไม้นั้นหาพบเจ้ากลางทำการค้นคว้าอยู่ ซึ่งจำเป็นจะต้องอาศัย
 หลักการวิจัยทางสถิติเข้าช่วยตรวจสอบด้วย สีของใบมักเขียวแก่กว่าปกติ
 คอกทั้งคอกมีสีแดงแก่อมม่วงเล็กน้อย สีสดใส บางสายพันธุ์ หรือบางต้น
 มีทางสีขาวบ้างเล็กน้อย ไคมีผู้วิจารณ์และถกเถียงปัญหาอันมากกว่าข้าง
 แกลงนั้นสืบสายมาจากข้างกระหรือไม้อย่างไร และส่วนมากมักจะสันน
 ฐานกันไปว่าข้างแกลงก็คือลูกผสมข้ามของข้างกระ แต่ไม่มีเหตุผลทางวิชา

การที่จะอธิบายหรือพิสูจน์ให้เห็นจริงได้ ในฐานะที่ช่างแกะ เป็นก๊วยไม่ยาก
 ผนึกของของไทยที่มากและเป็นที่นิยมนัก ทหารยาก ควรแก่การสนใจ แม้
 กระนั้นก็มีผู้ส่งออกไปจำหน่ายยังต่างประเทศหลายครั้ง จึงเป็นที่น่า
 เสียดายเป็นอย่างยิ่งที่ของดีของดีของไทยจะไปสู่ชาวต่างชาติ ตามประวัติ
 ของก๊วยไม่ช่างแกะนั้น เท่าที่มีพบในบันทึกครั้ง กพบชนปะปนอยู่กับ
 ช่างกระ ซึ่งแม้แต่ช่างกระเอง แต่ละคนก็มีลักษณะการประติของยุคไม่
 แน่นนอนประกอบกับการที่ข้าพเจ้าได้ศึกษาลักษณะคอกของช่างทางอนกรม
 วิชา นกมีลักษณะหลายประการที่ขานวยให้แก่การผสมเกสรตามธรรมชาติ
 ไม่ว่าจะผสมตัวเองหรือการผสมข้ามคอกชน เกิด จาก แมลง เป็นสื่อพาไป
 ดังนั้น โดยตามธรรมชาติแล้ว ช่างจะมีโอกาสติดปีกและผลิตเมล็ดที่
 ง่ายมาก การปรวนแปรในลักษณะต่าง ๆ ของตนทั้งออกจากเมล็ดซึ่งเกิด
 ใหม่ทุก ๆ ปีเป็นเรณูเส้นเรณูสั้นย่อมจะมีอยู่เสมอ จนเป็นเหตุให้เกิด
 มีช่างซึ่งมีลักษณะดีและการประติแตกต่างกันออกไป ซึ่งนักเลี้ยงก๊วย
 ไม่เห็นเห็นคุณค่าใดที่เรียกให้เหมาะสมไปกว่าการเรียกรวม ๆ ว่า “ช่าง
 สัประหลาด” เพราะจะเป็นช่างกระธรรมดาที่ไม่เชิง จะเป็นช่างแกะหรือ
 ช่างเข็มนกก็ได้ ในรากฐานของทางวิชาการทำให้ข้าพเจ้าสามารถเห็น
 ได้ชัดเจนว่า ระยะเวลาของการปรวนแปรของลักษณะดีของช่างชนิดนั้นอย่าง
 กว้างขวางซึ่งสามารถใช้หลักสถิติวิจัยทางชีววิทยาพิสูจน์ได้ ตามกฎ-
 เกณฑ์ของโชค (chance) ลักษณะทางชีววิทยาที่ปรากฏโดยธรรมชาติ

นั้น ลักษณะเฉพาะ ๆ ที่ใช้แทนพืชชนิดนั้น (typical) จะมีความถี่ในการปรากฏมากที่สุด ดังนั้นลักษณะเฉพาะ ๆ ของช้าง *S. giganteum* ซึ่งก็คือช้างกระ จะพบเห็นมากที่สุด ประกอบกับลักษณะการประจุของช้างมีลักษณะกว้างมาก ดังนั้นประจุตขนหรือหนามแน่นขนหรืออกใหญ่ขนกตามกพอระเทาโต แต่ก็มีจำนวนน้อย ยิ่งอกใหญ่และหนามแน่นเกือบเต็มกลีบขนปกคลุมพันทซึ่งเขนสีขาวเกือบหมกก็หายาก ดังนั้นช้างแคงก็ค้อช้างกระที่ประจุตขนแคงใหญ่ๆ หนามแน่นขนเต็มทั้งกลีบหรือเกือบเต็มกลีบจึงเป็นพันธุ์ที่หายาก และช้างแคงบางตนที่มีสีขาวเหลืองน้อยเล็กน้อยนั้น เมื่อศึกษาจากลักษณะของรอยช้างสีขาวนั้น จะเห็นได้ว่า ไม่ใช่รอยช้างสีขาว แต่เป็นพนักกลีบสีขาวซึ่งถูกจุดสีแคงที่ขยู่ และมีรอยสีขาวจึงเห็นเป็นดวงกลมๆ สีแคงย่นเข้าไปในรอยสีขาวๆ นั้น บางคนยังสามารถสังเกตเห็นรอยร้าวระหว่างจุดใหญ่ๆ สีแคงก็ได้อย่างชัดเจน ซึ่งข้าพเจ้าได้ถ่ายภาพอนุภาค

ของสโรวทวยเครื่องถ่ายภาพสีแต่ละเชือกทำให้เป็นประโยชน์แก่การศึกษา
เป็นอย่างยิ่ง

โตเคยมีผู้พยายามผสมข้างแดงโดยการผสมตัวเอง (self-pol-
lination) กันมาหลายทอดหลายราย แต่เท่าที่โตพยายามศึกษาปรากฏ
ว่า เพอร์เซนต์หรืออัตราส่วนของการผสมแยกแยะออกไป (segriga-
tion) ทำให้มีลักษณะการประจําออกเป็นหลายประเภท (phenotype) แม้
จะปรากฏออกมาเป็นข้างแดงโตข้างต้น แต่ก็มีเปอร์เซนต์และโอกาส
(chance) น้อยเกินไป นอกนั้นเป็นข้างกระที่ประจําใหญ่ ๆ ย่าง เล็ก ๆ ย่าง
และแม้แต่โคนใบหรือกาบใบก็ไม่มีสีแดง คงมีลักษณะต้นคล้ายข้างกระ
เป็นส่วนมาก ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๐๐ ข้าพเจ้าได้ทดลองค้นคว้าถึง
ลักษณะและอัตราส่วนต่างๆของการสืบสายเลือดของข้างวนพอจะเข้าใจได้
จึงได้วางแผนการผสมพันธุ์ใหม่ โดยเริ่มต้นทำการผสมระหว่างข้างแดง
ด้วยกัน แต่ใช้คนละสายพันธุ์ (strain) ผสมข้ามกัน ผลที่ได้ในขณะ
ยังไม่ออกดอก แต่เท่าที่สังเกตและสำรวจลักษณะประจําต้น ส่วนมาก
ข้อใบ กาบใบ สีแดงจกกว่าต้นบรรพบุรุษมาก บางต้นใบแดงเข้มเป็นสี
แดงเลือดหมู บางต้นโตของใบยังมีสีแดงเข้มเกือบตลอดทั้งใบก็มี ปรากฏ
ปรากฏแสงสว่างกมสีแดงจกทวย ต้นโตที่สกัดจะโตคุดอกในราวต้นปี
พ.ศ. ๒๕๐๔ หรือ ๒๕๐๕ เป็นอย่างช้า เนื่องจากการขยายพันธุ์โดย
การผสมเกษรและเพาะเมล็ดคน ลูกที่ออกมามีโอกาสที่จะเกิดความผิด
เพี้ยน (variation) โดยการกระจายลักษณะออกไปเป็นกราฟเส้นโค้งรูป

ห้อยลงสู่อากาศมาก ๆ จะทำให้มันแข็งแรงและเจริญงอกงามดี ภาชนะ
 ปลูกใช้กระเช้าไม้สักเหมาะที่สุด เพราะมีลักษณะโปร่ง และผิวของไม้
 สักซึ่งเป็นจำพวกชั้นทรบวทฤคย่อย ๆ วัสดุลายทวเขาอนนทรยสารเป็นอาหาร
 แก่รากได้บ้างและไม่ยอมความร้อน นอกจากนี้ไม้สักยังเป็นไม้ที่ทนทาน
 ไม่ผุเร็วเกินไป การขยายพันธุ์ ปลูกทำได้เช่นเดียวกับกล้วยไม้แบบ
 โดยการตัดขยอกซึ่งมีรากติดที่โคนไปปักยอกไม้ต่ำกว่า ๓-๔ ราก ถ้า
 รากยาวมากก็ควรสอดรากให้ลยคกระเช้าออกไปห้อยอยู่ในอากาศได้บ้าง
 เครื่องปลูกชั้นล่างให้ใช้ขุหรือกระถางแตกผสมกับถ่านก้อนใหญ่ ๆ พอ
 สมควร ใส่โปร่ง ๆ ประมาณ ๕ ถึงครึ่งกระเช้า ทรายน้ใช้กายมะพร้าวหรือ
 กระเช้าสตาหนเป็นชั้นคลุมหน้า หรือจะใสเงาออสมนตากได้ เมื่อปลุก
 เสร็จแล้วควรแขวนไว้ในเรือนร่มรำไร และมีพนเรือนเก็บความชื้นใต้ค
 ไหนาวนและครึ่งในทอนเข้าคู้ การให้ปุ๋ยควรให้ปุ๋ยน้ำ ผสมน้ำอย่างเจือ
 ขางประมาณ ๑ ถึง ๒ สัปดาห์ต่อครั้ง

กล้วยไม้สกุลรินคอัสติลิส

RHYNCHOSTYLIS

กล้วยไม้ไทยในสกุลนี้ ทพบเสมอๆ และมีความงามมาก เป็น
 ชนิดที่เลี้ยงง่ายให้ดอกโตสม่ำเสมอตามฤดูกาล ลักษณะกล้วยไม้ใน
 สกุลนี้คือ ลำต้นอ้วนสั้น ใบหนาและค่อนข้างยาว ทรงคล้ายคลึงกับ
 แวนด้าไบเบน เส้นกลางใบเป็นร่อง หน้าตัดของใบคล้ายรูปหัวใจ ปลาย
 ใบเป็นจักแหลมไม่เท่ากัน มีเส้นขนานสีเขียวแก่สลับสีเขียวอ่อนยาวตาม
 ความยาวของใบคล้ายข้าง ซ้ำซอกอกอาจแข็งหรือโค้งปลายหรือย่นยาว
 พอๆ กับความยาวของใบ มีดอกมากและแน่นเป็นช่อรูปทรงกระบอก กลีบ
 ดอกกางแผ่ผาย กลีบในเล็กกว่ากลีบนอกเล็กน้อย ปากแข็งพบบัดเบียดใต
 ยากโคนเชื่อมติดกับฐานของเส้าเกสร เกือบดอกบานตามอง และบน
 ดอกทางด้านหลัง ปากมนไม่มีแฉก เส้าเกสรสั้น รอยต่อระหว่างฐานเส้า
 เกสรกับปากเห็นชัดเจน เกสรตัวผู้หนึ่งคู่ มีร่อง ก้านเกสรตัวผู้ยาว
 ฐานของก้านเล็ก ยอดก้นระหว่างเกสรตัวผู้กับยอดเกสรตัวเมียรวมทงผ่า
 ครอຍเกสรตัวผู้เป็นงอขยแหลมคล้ายปากนก

กล้วยไม้สกุลนี้เป็นสกุลเล็กๆ มีไม่กี่ชนิด มีลักษณะคล้ายคลึง
 กับสกุลข้างและสกุลเขมมาก นอกจากนั้นลักษณะดอกยังคล้ายคลึง
 กับกล้วยไม้สกุลกุหลาบ (Aerides) แต่ปากไม่พบบัดเบียดใต้ง่ายอย่างสกุล

กทสภ. เก่าที่พบแพร่หลายอยู่ในประเทศไทยตามธรรมชาติและมีความ
งามน่าสนใจนั้นมิได้อยู่สองชนิดคือ :-

RHYNCOSTYLIS

ช่อดอกโค้งห้อย
พนักกลีบดอกสีขาว
มีจุดสีม่วงทั่วๆ ไป
R. retusa

ช่อดอกแข็งตั้ง
พนักกลีบดอกสีขาว
มีแต้มสีน้ำเงินคราม
ที่ปลายกลีบและปาก
R. coelestis

R. retusa Ml., (เร่ที่ทยุซ่า) 'พวงมาลัย' หรือ 'โอยเรศ' หรือ
'หางกระรอก' หรือ 'พวงหางชอก' ต้นชวนแข่งแรงพอสมควร มีใบประ-
มาณ ๔ ถึง ๖ คู่ ใบหนาแคบค่อนข้างยาว กว้างประมาณ ๔ ซม. ยาว
ประมาณ ๔๐ ซม. ช่อดอกห้อยยาวเป็นพวงแบบหางกระรอก ปกติยาว
ประมาณ ๔๐ ซม. ข้างพวงเคยเห็นบางต้นช่อยาวถึง ๖๐ ซม. กิ่ง
ก้านช่อระยะจากต้นถึงดอกแรกยาวประมาณ ๑๐ ซม. พนักกลีบดอกสีขาว
มีจุดสีม่วงประปราย กลีบนอกขนกว้างประมาณ ๐.๗ ซม. ยาวประมาณ
๑.๒ ซม. กลีบในอกคู่กลางกว้างถึง ๑ ซม. กลีบในกว้างประมาณ ๐.๖
ซม. ยาวประมาณ ๑.๒ ซม. ลักษณะมันผายออกจากโคน เกษช่อดอก
ยาวประมาณ ๘ มม. สีอมม่วงอ่อนๆ แผ่นปากกว้างประมาณ ๕ มม.
และยาวประมาณ ๑.๒ ซม. สีม่วง โคนและปลายสีเหลืองขาว โคนงอ
ขึ้น ปลายเช่นขอเล็กน้อย สองข้างปลายห่อเป็นร่อง ปลายแผ่นปากมน

มรวงเล็กน้อย รอยต่อระหว่างโคนเส้าเกสรและปากเห็นไตชัดเจน กลิ่น
 หอม มีทั่วๆ ไปตามธรรมชาติในป่าของประเทศไทยทั้งภาคเหนือ ภาคใต้
 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและเฉียงใต้ ชาวเจ้าเขยพบเกาะอยู่ตามคยไม้
 ใกล้ลำธารในป่าแดงจังหวัดจันทบุรีเป็นกอใหญ่ๆ ทางภาคใต้แถบจังหวัด
 ตรังและชุมพรก็มีมาก ฤดูออกในเดือนเมษายนและพฤษภาคม เช่น
 กล้วยไม้ชนิดที่มีรสฝาดเพี้ยนในระยะกว้างเช่นเคยกนกย้าง บางต้น
 ประจุกมาก บางต้นก็ประจุกน้อย บางต้นก็ประจุกสีเข้มสีกใส และบางต้น
 ก็ประจุกสีอ่อน พันธุ์ที่มีดอกสีขาวบริสุทธิ์ก็มี ไทมีผลส่งเขารับการคัดเลือก
 จากสมาคมกล้วยไม้บางเขนได้ประกาศนียบัตร เกียรติคุณ ทาง พฤกษ-
 ศาสตร์ (Certificate of Botanical Merit) เมื่อเดือนเมษายน พ.ศ. ๒๕๐๒
 ภาพปรากฏอยู่ในวารสารกล้วยไม้ของสมาคมกล้วยไม้อเมริกันฉบับเดือน
 ตุลาคม ค.ศ. ๑๙๕๙ นับเป็นกล้วยไม้ที่โตทำชื่อเสียงให้เป็นเกียรติ
 ประจุกแก่วงการกล้วยไม้ของประเทศไทยเป็นอย่างมาก พันธุ์สีขาวบริสุทธิ์
 นี้ทางสมาคมกล้วยไม้บางเขนได้ตั้งชื่อไว้ว่า *var. album* ซึ่งเป็นภาษา
 ลาดินแปลว่าสีขาว นอกจากนั้นโดยทั่วๆ ไปยังมีพันธุ์ กตาคำ (var.
guttata หรือบางตำราเรียกว่า *Saccobabium guttatum* ใบยาวและดอก
 เล็กกว่าพันธุ์ ชรรวมตา แต่มีดอกดกและออกดอกมากช่อตลอดจนประจุก
 หนาแน่นกว่า ถิ่นกำเนิดของพันธุ์ นมกอยู่ทางภาคเหนือของประเทศไทย
 พันธุ์ เมจัส (var. *majus*) ลาดินอ่อนแรงกว่าพันธุ์ ชรรวมตา ช่อดอก

และดอกใหญ่กว่า แต่ชื่อไม่แน่นอนมากนัก ลักษณะต้นและช่อดอกใหญ่ขึ้น
 เอง ที่โตชื่อพันธุ์ว่า *major* ซึ่งแปลว่าใหญ่โต มักพบขึ้นปะปนอยู่กับ
 พันธุ์ธรรมดาทั่วๆ ไปตามธรรมชาติ ออกพันธุ์หนึ่งก็ชื่อ พันธุ์ เพระโมซ่า
 (*var. praemosa*) ลำต้นอวบสั้น แต่ทรงค่อนข้างโปร่ง ใบสั้นและกว้าง
 ช่อดอกยาวมาก บางต้นยาวถึง ๖๐ ซม. ข้าพเจ้าเคยพบทางจังหวัด
 สมุทรและนครศรีธรรมราช เท่าที่โตพบๆ มาแล้วประกอบกับลักษณะ
 ต่างๆ ที่โตบรรยายมาแล้ว จะเห็นได้ว่าระยะเวลาความผกผันของการประจักษ์
 สักกว้างมาก จนกระทั่งมีพันธุ์ สีขาวบริสุทธิ์ จากทฤษฎีทางสถิติจึง
 เราสามารถพิสูจน์ได้ว่า ต้นพันธุ์ สีแดงซึ่งช่อดอกมีความหวังไว้ให้แก่ผู้
 ค้นหาและคงจะหายากพอๆ กับพันธุ์ สีขาวบริสุทธิ์ซึ่งหายากกว่าซ้ำเผือก
 มากเพราะตาเทียบช่อดอกแล้ว ช่อดอกยิ่งห่างกว่าช่อดอกยเร็วเผือกมาก
 มาย คงนับเหมือนช่างแดง กับช่อดอกยเร็วสีแดง แต่คงจะหายากยิ่งกว่า
 ช่างแดงหลายเท่าตัว เนื่องจากทางทฤษฎีพิสูจน์ว่าเดินไปโตจริง แม้ว่าจะ
 ยังไม่มีใครโตพบเห็นเลยก็ตาม ก็ไม่ควรจะตกตกเอาการไม่เคยเห็นมา
 เป็นเหตุผลว่าพันธุ์นี้ไม่มีจริง เมื่อเรามีความรู้ทางวิชาการหรือทฤษฎีที่จะ
 พิสูจน์ได้เช่นเคยยกยกการพิสูจน์ช่างแดงในยททกล่าวมาแล้ว การที่ไม่
 เคยพบเห็นกมเหตุผลอยู่ว่า หายากกว่าช่างแดงมากมาย เช่นเคยยกยก
 ช่อดอกยเร็วเผือกหายากกว่าช่างเผือกมากและเลียงยากกว่า ขยายพันธุ์ยาก
 กว่า หรือมีคะแนนน้อยกว่าพันธุ์ ไปตามธรรมชาติก่อนที่ใครจะโตพบเห็น

ก็ได้ ถ้าจะกล่าวทางทฤษฎี Law of chance แล้ว กราฟของไฮยเรคมี
ลักษณะเส้นเคี้ยววกข้างแต่เคี้ยวความมาก หรือจำนวน population ของ
ไฮยเรคมีน้อยกว่าข้างมากนั่นเอง

R. coelestis Rehb. f. (เซอเลสทีส) 'เออองเซาแคะ' ลำต้นอ้วน
แข็งแรง ทรงต้นเคี้ยว โคนใบซ้อนชิดกัน และมีสองข้างของเส้นกลางใบ
พยับเข้าหากัน ใบโค้งปลายลงมากคล้ายเซาแคะ ใบยาวประมาณ ๑๐
ถึง ๑๕ ซม. หรือยาวกว่า ปลายใบคอคงเป็นจักไม่เท่ากัน ช่อดอก
ตั้งแข็ง (ตามภาพปกหุ้มนอก) ดอกเบียดกันแน่นทำให้ช่อเป็นรูปทรงกระ
บอกตั้ง ขนาดช่อประมาณ ๒ ซม. พนกลีบดอกสีขาว แค้มเหลอข
สีน้ำตาลแดงจากปลายกลีบ ปากยาวรี ปลายมนกว้าง เกษยดอกเป็น
ถุงแบนและโค้งเล็กน้อย ครึ่งส่วนโค้งของปากสีขาว ครึ่งปลายปากสี
น้ำตาลแดงและเข้มกว่าสีกลีบ ดอกมีกลิ่นหอมฉุน ฤดูออกประ
มาณเดือนพฤษภาคม นานากทางแถบภาคเหนือและตะวันออกเฉียง
ใต้ของไทย แต่ก่อนเคยจัดเข้าไว้ในสกุลและชนิด *Saccolabium curvifolium*
ซึ่งแปลมาจากลักษณะโค้งมนคล้ายเซาแคะของใบ แต่ภายหลัง เมื่อ
ได้ทราบจากลักษณะของเกสรตัวผู้ว่าไม่ใช่สกุล *Saccolabium* จึงได้ให้ชื่อ
ใหม่ว่า *Rhyncostylis coelestis* ซึ่งแปลจากลักษณะสีน้ำตาลแดงของช่อ จาก
ภาพหุ้มปกจะเห็นได้ว่าทรงช่อและดอกสวยงามสดชื่นมาก แต่ถ้าได้
เห็นสีจริง ๆ ตามธรรมชาติแล้วจะชวนให้หลงมากมายทีเดียว เพราะ

กล้วยไม้ที่สร้างเงินเขนตา ประกอบด้วยคุณสมบัติของกล้วยไม้ชนิดนี้ มีนวล ดอก
 ตกพรู พราวเนยตา กลิ่นหอม ยิ่งความคึกคักทางไฟฝนถึงกล้วยไม้พบน
 เมืองของไทย ล้มกล้วยไม้สกุลต่างประเทศเสียสิ้น
 วิธีปลูก เนืองรากเป็นกล้วยไม้ที่มีลักษณะและการเจริญเติบโต
 ใกล้เคียงกันกับกล้วยไม้สกุลต่างมาก ลักษณะภูมิประเทศของแหล่ง
 กำเนิดกต ลักษณะทางกายวิภาคของรากกต ไม่ผิดไปจากกล้วยไม้
 สกุลต่าง การปลุกเลี้ยง ตลอดจนความต้องการสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ใน
 การเลี้ยงดูและปฏิบัติรักษาอย่างอื่น ๆ เช่นเดียวกับกล้วยไม้ สกุลต่าง
 กล้วย

ป่าไม้เป็นเทออาศัยของกล้วยไม้
 หากป่าไม้ถูกทำลาย
 กล้วยไม้งาม ๆ ตามธรรมชาติ
 ก็จะถูกทำลายไปด้วย

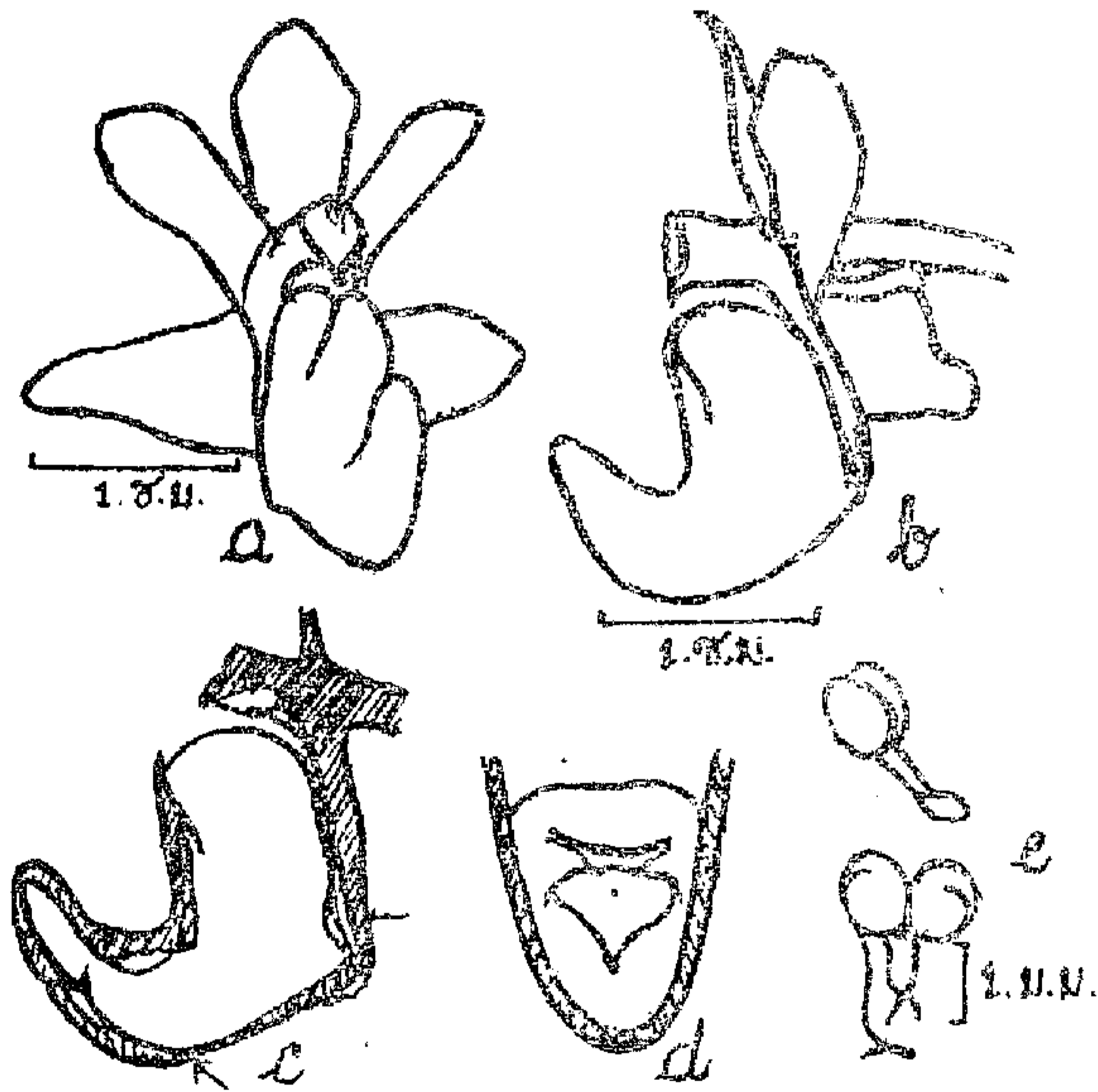
กล้วยไม้สกุลกล้วย

AERIDES

เป็นกล้วยไม้อากาศอีกสกุลหนึ่งที่มีความสวยงามมาก ลำต้น
 มีลักษณะแข็ง ยางที่แตกแขนงต้นออกไปเป็นหลายยอดจนกระทั่งเกิด
 เป็นกอใหญ่ แหล่งกำเนิดของกล้วยไม้สกุลนี้ทางภาคพื้นทวีปเอเชีย
 ตอนตะวันออกเฉียงใต้ อินเดีย พม่า ไทย อินโดจีน ชวา ฟิลิปปินส์
 และญี่ปุ่น ดอกออกทางซอกคอกที่ยาวนาค ดอกมีเขี้ยวดอกที่เกิดจาก
 โคนปาก และมีหลายชนิดที่มีลักษณะเขี้ยวดอกโค้งงอนออกข้างหน้า
 คล้ายเขี้ยวซึ่งปลายงอนขึ้น ภายในมีส่วนนุ่มหรือมีปุ่ม การเจริญเติบโต
 ของต้นเป็นแบบ monopodial คล้ายสกุลแวนด้า สกุลข้างละ ใบแบน
 คล้ายแวนด้าใบแบน แตกมีบางชนิดที่มีลักษณะใบกลม เช่น *A. mitratum*
A. vandarum และ *A. cylindricum* เป็นต้น กลีบดอกบานผาย กลีบ
 นอกและกลีบในมีลักษณะคล้ายคลึงกัน ปากมี ๓ แฉก เส้าเกสรสั้น
 และมีฐานใหญ่ เกสรตัวผู้หนึ่งคู่ เว้าเป็นร่อง ติดอยู่กับฐานเกสรที่
 ค่อนข้างเรียวยาว ดอกส่วนมากมีกลิ่นหอม สำหรับในเขตหนาวออกแล้ว
 แต่เฉพาะที่กำเนิดในป่าประเทศไทยและพบเห็นบ่อย ๆ เท่านั้น

A. odoratum Lour. (ช่อเรตัม) “เอื้องกล้วยกระเป๋ายืด หรือ
 เอื้องกล้วยพวง” ทรงต้นค่อนข้างโปร่ง ลำต้นมีหรือโค้งเล็กน้อย

แตกหน้าหรือแขนงไต่ง่าย ใบขนยาว ชีตเล็กน้อย ริมใบเป็นคลื่นเล็กน้อย ใบกว้างประมาณ ๒.๕ ซม. ยาวประมาณ ๒๐ ถึง ๓๐ ซม. ปลายใบมน มีแฉกไม่เท่ากัน ช่อดอกยาวประมาณ ๓๕ ซม. ไม้ตั้งแข็งนัก อาจห้อยลงหรือโค้งเหยียดออกด้านข้าง ปลอกที่โคนก้านดอกยาวประมาณ ๕ มม. มีดอกเว้นระยะพองามออกจากแกนก้านโดยรอบ พนกลีบดอกมีสีขาว ปลายกลีบสีแสดอมม่วง และอาจมีจุดสีม่วงประปราย

กุหลาบกระเป๋าคัด *Aridea odoratum* LOUR.

- a. ดอกด้านหน้า b. ดอกด้านข้าง c. ดอกตัดด้านข้างของเส้นเกสรและปาก
 d. หน้าตัดของเต็ยดอกตามจุดสรในภาพ c e. เกสรตัวผู้

กลีบนอกบนกว้างประมาณ ๐.๘ ซม. ยาวประมาณ ๑.๒ ซม. กลีบนอก
 ล่างกว้างประมาณ ๑.๐ ซม. ยาวพอ ๆ กัน กลีบในกว้างประมาณ ๐.๗
 ซม. ยาวประมาณ ๑.๒ ซม. เกือบคอกงอซ้อนขึ้นทางด้านหน้า หูปาก
 หอมยัดเส้าเกษรไว้ ปลายเกือบสี่เหลี่ยมของอมเขี้ยวอมประจุกสีม่วง ดำ
 ในม้วนเล็ก ๆ ใกล้เคียง ๆ ใกล้เคียง ๆ ก้นคอกงอหวานซึ่งอยู่ส่วนปลายเกือบ หูปาก
 โค้งงอและสีเผือกนกขางของเส้าเกษร สันเรียบหรือกร สี่ขาวหรือ
 สีมวล และอาจมีประจุกสีม่วง แผ่นปากปลายเรียว ติ่งขนยัดหูปากทั้ง
 สองข้าง ปลายอมเลยขึ้นไปยัดปลายของเส้าเกษรด้วย ริมเรียบหรือม
 จกร ปลายที่หรือรอง พนสีขาว มีแต้มสีม่วง เป็นทางกว้างประมาณ
 ๐.๕ ซม. ยาว ๑.๐ ซม. มีอยู่ตามข่าทั่ว ๆ ไปในแถบภาคเหนือของ
 ประเทศไทยและภาคอื่น ๆ ของประเทศ กลวยไม้ชนิดนี้ในระยะการผล
 เพียนของลักษณะอย่างกว้างขวาง นัยตั้งแต่ สี ขนาดคอก ลักษณะราย
 ละเอียดต่าง ๆ ของปาก และความหอมของกลีบ บางพันธุ์ สีขาวเกือบ
 หมด มีเคลือบสีม่วงอ่อน ๆ เพียงเล็กน้อยและเกือบคอกสี่เหลี่ยม
 คอกเล็ก เรียบกว่าพันธุ์ เขียวแมนนัม (var. *birmanicum*) มีอกพนั
 หนึ่งซึ่งเป็นพันธุ์ ที่มีคอกสวยเด่นมาก คอกมีประจุกสีม่วงงอกที่ปลาย กลีบคอก
 และปากมีลักษณะใหญ่ แผ่นปากมีทางสีม่วงสด หูปากใหญ่ ริมจักร
 และเป็นคลื่นแข็ง เกือบคอกสี่เหลี่ยมของ ประจุกสีม่วง

A. multiflorum Roxb. (มัลติฟลอรุม) "เอื้องเขื่อน" ลักษณะ

ทรงต้นคล้ายคลึงกับ *A. odoratum* แต่ใบมักจะแคบกว่า ช่อกอกลาย
 กว่าใบ และอาจแตกแขนงช่อได้บ้างตอนโคนช่อในบางโอกาส ขนาด
 ดอกสูงประมาณ ๒ ซม. กลีบนอกบนและกลีบในยาวรี ตอนโคนกลีบ
 พนสีขาว มีจุดสีม่วงสองสามจุด คานปลายกลีบสีม่วงอ่อน กลีบนอกคู้
 ล่างกว้างกว่าและรูปกลม สีขาวมีแถบสีม่วงอ่อน แผ่นปากเสียบ แต่
 ปลายไม่แหลมนัก แอนเล็กนอย สีม่วงอ่อน มีทางสีเข้มตรงกลางตาม
 ยาว แผ่นปากยาวประมาณ ๑.๗ ซม. เกือบออกสั้น เหยียดตรงออก
 ทางด้านหลัง แขนตามข้างฐานเกสรสั้นมาก บางทีงอไว้ในโคน
A. roseum กลีบใบมีขนสั้นนุ่มคล้ายขนคอก พันธ์ โทคโไฟเร-
 นัม (var. *godefroyanum*) ใบยาวและหนากว่าพันธ์ อรวรรณา บางทีดอก
 ใหญ่กว่าเล็กน้อย กลีบและปากกว้างกว่า สีสดกว่า มักช่อกอกลีบก่อน
 พันธ์ อรวรรณาเล็กน้อย ถิ่นกำเนิดทางภาคอีสานเช่นจังหวัดอุบลราชธานี
 นครราชสีมา พันธ์ ลอยยไฮ (var. *lobbii*) ลำต้นเตี้ย ใบซ้อนชิดกัน
 เป็นแผง ก้านช่อดอกยาวกว่าพันธ์ อรวรรณา แต่มีกอกแน่นกว่าและสีสดกว่า
 บางทีงอไว้ในโคนช่อหนึ่งคือ *A. lobbii* อีกพันธ์หนึ่งคือ พันธ์ วัชชไฮ
 (var. *voitchii*) ทรงโปร่งกว่า พันธ์ ลอยยไฮ ช่อกอกสั้นกว่าและอาจแตก
 แขนงช่อได้ กลีบดอกสีขาว ประจุดสีม่วงอ่อนตอนปลายกลีบ ปากสี
 ม่วงอ่อน

A. houlettianum Rehb. f. (โธลลเชียนัม) กุหลาบเหลืองโค-
 ราณี มีตำราบางเล่มจัดเข้าไว้เป็นพันธุ์หนึ่งของชนิดฟัลคาตัม (*A. falcatum* var.

horvilitianum) หรือเป็นชนิดเดียวกับ *A. mandelii* ลำต้นสูงประมาณ ๓๐ ถึง ๑๒๐ ซม. ใบกว้างประมาณ ๒.๕ ซม. และยาวประมาณ ๑๗ ถึง ๒๕ ซม. ช่อดอกยาวประมาณ ๓๐ ซม. บางโอกาสอาจมีช่อแขนงใต้ดอกวัดตามด้านตรงโตประมาณ ๒.๕ ซม. กลีบนอกและกลีบในสีเหลืองทองอ่อนๆ บางทีมีแต้มสีม่วงอ่อนที่ปลาย ปากกว้าง หูปากตงและยาว ปลายโค้งนบะออก แผ่นปากมีสีปนเป็นสีขาวครีม ปลายมีแต้มสีม่วงอ่อนๆ เส้นใยสีขาวนวล ขานของเส้นใยมีทางหรือขดสีม่วงคาวยาวข้างละซีก ริมแผ่นปากมีขนเล็กนอย ปลายเส้นใยมีลักษณะเป็นพวยยาว ถิ่นกำเนิดทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยไปถึงแคนาดา โคน ฤดูแล้งประมาณเดือนเมษายนและพฤษภาคม

A. flabellatum Rolfe. (เฟลเบลลาตัม) 'เอียงอนทจักร' หรือ 'เอียงนกกพลาภ' ทรงต้นค่อนข้างเตี้ย โคนใบซ้อนชิดกันเป็นแผง ใบกว้างประมาณ ๒.๕ ซม. ยาวประมาณ ๑.๕ ซม. ขนเล็กนอย แต่ริมใบไม่เป็นคลื่น ปลายใบจักแหลมสั้นๆ ช่อดอกยาวประมาณ ๒๕ ซม. ทรงโปร่ง มีดอกประมาณ ๑๐ ถึง ๑๕ ดอก ดอกโตประมาณ ๒ ถึง ๒.๕ ซม. พบกลีบดอกสีน้ำตาลอมเหลืองหยาบ บางทีประดับสีน้ำตาลแกมขาวปนเหลืองที่โคนกลีบนอก ขนกลีบในมีลักษณะและขนาดคล้ายคลึงกัน แต่กลีบในกว้างกว่าเล็กน้อย กลีบนอกกว้างประมาณสองเท่าของกลีบใน ขนกลีบนอกยาวเรียว ปลายงอนออกข้างหน้า คล้ายรูปเขาสัตว์ ฐานหลังดอกปลายเขายาวไปเล็กน้อย มีทั้งข้างละตง

ปลายเคียวสีอมเขียว ปากมีสามแฉก แผ่นปากแผ่กว้าง ริมรัย ฟัน
สีขาว แต่มุมปากมีวงแดงสามแนววงรอบใกล้ริมแผ่นปากเป็นระยะ ๆ ถิ่น
กำเนิดทางแถบชายแดนไทยคือเขตพม่า ฤดูแล้งประมาณเดือนพฤษภาคม

A. crassifolium Par. & Rehb. f. (แคว้นซีฟอเลียม) "เอื้อง
กุหลาบแดง" เป็นชนิดที่นิยมมากว่างามมาก จนกระทั่งเรียกกันว่า "ราชา
ของเอื้องกุหลาบ" (King of Aeriodes) รูปทรงของต้นลำสั้น ใบใหญ่หนา
และแข็ง ใบกว้างประมาณ ๔ ถึง ๕ ซม. ยาวประมาณ ๗ ถึง ๘ ซม.
ปลายใบเป็นสองแฉกไม่เท่ากัน ช่อดอกสั้นกว่าใบ ขนาดดอกวัดตามตั้ง
ประมาณ ๓ ซม. กลีบดอกคู่ล่างกว้างมาก ปากมี ๓ แฉก แผ่นปาก
เหยียดออกตามแนวขน สีของดอกทั่วๆ ไปมีสีม่วงชมพูสด แผ่นปาก
สีเข้มนกว่าสีกลีบ เคียวโค้ง ปลายเคียวสีเขียว ฤดูแล้งประมาณเดือน
เมษายนและพฤษภาคม

A. fieldingii Load. (ฟิลคินไฟโอ) "เอื้องกุหลาบน่าน" หรือ
"เอื้องเอราวรรณ" ลำต้นแข็งแรงลำสั้น ใบกว้างประมาณ ๒.๕ ถึง ๔
ซม. ยาวประมาณ ๑๘ ถึง ๒๕ ซม. ใบหนา ใบขนละเอียดละเอียดของขน
ใบล่างค่อนข้างโค้งลง ก้านช่อดอก ยาว ๕๐ ถึง ๖๐ ซม. ขางที่จะพบว่า
ก้านช่อดอกมีข้อแขนงใกล้ๆ โคน แต่ไม่ค่อยพยับย่นนัก ดอกออกแน่นช่อ
ขนาดดอกวัดตามตั้ง โตประมาณ ๓ ซม. กลีบดอกบนและกลีบในทั้งคู่
สีม่วง อารมณ์พันขาวประม่วงที่โคนกลีบ กลีบดอกคู่ล่างสีขาว มีแต้ม

สีม่วงที่ปลายกลีบ เกือบดอกสีออกขาว เป็นกหลายชั้นคหนึ่งทั้งาม
น้ำคมาก

A. mitratum Rehb. f. (ไมเตรตัม) “เอียงผมเงือก” หรือ
“เอียงหนวดพราหมณ์” เป็นสกุลเอียงกหลายทมิใบกรมรูปกระชอกทมิ
ในป่าประเทศไทย แมคอกจะเล็กสักหน้อยแต่กกระจุมกระจมนารักและ
มกลนหอมแรง ลำต้นทรงเตย มีใบเพียง ๒-๓ คู่ ใบยาวประมาณ
๑๗ ถึง ๓๐ ซม. รูปกระชอก ก้านขนเป็นร่อง ช่อกอกตั้งและสั้น
ขนาดคอกกวักตามตั้ง โด่ยประมาณ ๒ ซม. กลีบคอกยาวพอๆกัน สีขาว
มเต็มสีม่วงคอนปลายกลีบ ปากสีม่วงแดง โคนปากมีแถบเป็นเขาโง้ง
ข้างละอน เกือบคอกสั้นและแขนขนออกทางหลังคอก ถิ่นกำเนิดอยู่ทาง
ภาคเหนือของประเทศไทย และทางภาคอีสาน แถบเขาพระพทชบาทและ
เขาพระฉาย จังหวัดสระบุรีมมคยพบ ฤคคอกประมาณเดือนเมษายน
และพฤษภาคม.

A. falcatum Lindl. (ฟัลคตัม) “เอียงกหลายกระเป๋ายืด”
หรือ “เอียงกหลายพวง” บางที่เรียกว่า “เอียงปากยืด” ลักษณะ
คล้ายคลึงกนกับ เอียงเข็กน้ำ (*A. multiflorum*) แต่หปากทั้งสอง
ข้างเด่นชัดกว่าและเกือบคอกยาวกว่า ใบยาวประมาณ ๑๕ ถึง ๒๐ ซม.
กว้างประมาณ ๒.๕ ถึง ๓.๕ ซม. ก้านขนเป็นมันเงา โด่ยของใบมีเส้น
เป็นทางสีเขียวแก่ ก้านช่อกยาวเท่าๆกับใบหรืออาจยาวกว่ากม ขนาด

ดอกวัดตามกิ่งโตประมาณ ๓ ซม. ทรงช่อดอกโปร่ง พนกลีบดอกสีขาว ปลายกลีบมีแต้มหรือเคลือบสีม่วงแดง กลีบดอกขนยาวพอ ๆ กับกลีบในแต่กว้างกว่าเล็กน้อย กลีบดอกค้ำกลางกว้างมาก ปลายมี ๓ แฉก เข้กออก ปลายทั้งสองข้างโค้งปลายลง เล็กน้อยและผายออก สีม่วงอ่อน แผ่นปากกว้าง ริมฝี สีม่วงแดง เกือบดอกค่อนข้างแบน ปลายสีเขียวหรืออมเขียว มีอยู่ทั่วไปในป่าประเทศไทยและพม่า ฤดูดอกประมาณเดือนเมษายน และ พฤษภาคม ลักษณะ ทรง ดอก คล้าย คลอง กนกย *A. houlettianum* มากวนกระทั่ง นักพฤกษศาสตร์บางท่านได้เคยจัดเอา *A. houlettianum* เข้าไว้เป็นพันธุ์หนึ่งในชนิด พิศิสมัน นอกจากนั้นยังมีพันธุ์ ลีโอนีเอ (var. *leoniae*) ซึ่ง กลีบดอกมีสีขาว มีแต้มสีม่วงที่ปลายกลีบเล็กน้อย โคนกลีบมีประจุดสีม่วงควย ปลายทั้งสองข้างสีขาว ประจุดสีม่วงแดง ส่วนแผ่นปากมีแต้มสีม่วงแดงตอนปลาย นอกจากนั้นยังมีพันธุ์ สีขาว (var. *album*) ซึ่งดอกสีขาวบริสุทธิ์ แต่หายากมาก

A. suavissimum Lindl. (ชววิสัยนิยม) “เอ็งมาหมย” บางทีเรียกชื่อชนิดว่า *A. rohanianum* ใบกว้างประมาณ ๓ ถึง ๕ ซม. ยาวประมาณ ๑๗ ถึง ๒๔ ซม. ช่อดอกยาวประมาณ ๓๐ ถึง ๕๐ ซม. มีดอกแน่นช่อ ขนาดดอกวัดตามกิ่งโตประมาณ ๒.๕ ซม. รูปดอกคล้ายกุหลาบกระเป๋ายี่สิบ (*A. odoratum*) แต่ปลายกลีบมนกว่า พนกลีบ

๓๘๒

ดอกสีขาวมเหลืองส้มอ่อน ปลายกลีบสีม่วงชมพูอ่อน ปลายสีส้มเหลือง
ประจุดละเอียดสีม่วง.

การปลูก เอื้องกุหลาบนี้ โดยเหตุที่มีแหล่งกำเนิดแพร่หลาย
อย่างกว้าง ๆ จึงรู้สึกว่าเป็นกล้วยไม้ที่เลี้ยงง่าย ประกอบกับมีรากอากาศ
จึงควรปลูกลงภาชนะ กระเช้าไม้สักใช้เครื่องปลูกโปร่ง ๆ ของการที่
ร่มรำไร ได้แสงแดดพอควรและมีลมโกรกบ้างเล็กน้อย อากาศใน
เรือนเคียวกนกขย ช่างหรือเข้มไต่ค้ ถ้าจะปลูกเกาะตามคยไม้ใหญ่ ๆ เป็น
กล้วยไม้ประเภทขยขยธรรมชาตก็ระ งามมาก ในต่างประเทศใช้ผสม-
พันธ์ กับแวนค้ำให้ลูกผสมแล้วหลายชุด เนื่องจากส่วนมากเป็นกล้วยไม้
ขยขยเรา จึงน่าจะไต่พยายามผสมภายในประเทศขยขย.

กล้วยไม้

เป็นเครื่องประดับประดับบ้านให้ร่มรน
สวยงาม น่าอยู่น่าอาศัย และเป็น
ยาบำรุงจิตใจให้ผ่องแผ้วสดใส
มีแต่ความสุข.

กล้วยไม้สกุลหวาย

DENDROBIUM

ในบรรดา กล้วยไม้สกุลต่าง ๆ ทั้งหมด กล้วยไม้สกุลหวาย (*Dendrobium*) นับว่าเป็นสกุลที่ใหญ่ที่สุด และเป็นสกุลที่สำคัญที่สุดของประเทศไทย เพราะมีอยู่หลายชนิดที่มหัศจรรย์และงดงามไม่แพ้ของต่างประเทศ นอกจากนี้ยังเป็นพืชพรวรรณานิยม กล้วยไม้ชาวต่างประเทศ อีกด้วย เนื่องจากเป็นสกุลที่ใหญ่ที่สุด มีมากชนิดที่สุดในสกุลเคยวกนั้นจึงมีลักษณะแตกต่างกันออกไปอย่างกว้างขวางมากมาย ความต้องการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและอุปนิสัยในการเจริญเติบโตก็แตกต่างกันไป ดังนั้นกล้วยไม้สกุลนี้ จึงยังถูกแย่งหมวดหมู่ย่อยออกไปอีก.

แต่อย่างไรก็ตาม เราสามารถที่จะกำหนดลักษณะทั่วไปของกล้วยไม้สกุลหวายไว้ได้ดังนี้คือ มีการเจริญเติบโตแบบ ซิมไปเทียล (ดูคำอธิบายหน้า ๓๔) ลักษณะทั่วไปของดอก กลีบนอกบน (dorsal sepal) กับกลีบนอกกลางทั้งสองข้างยาวพอ ๆ กันแต่กลีบนอกบนอยู่โดยอิสระเดี่ยวๆ ส่วนกลีบนอกกลางทั้งสอง กลีบพนมติดกับข้างของฐานของเส้าเกสรทั้งสองข้าง เกิดลักษณะที่คล้ายเตอบยื่นออกไป

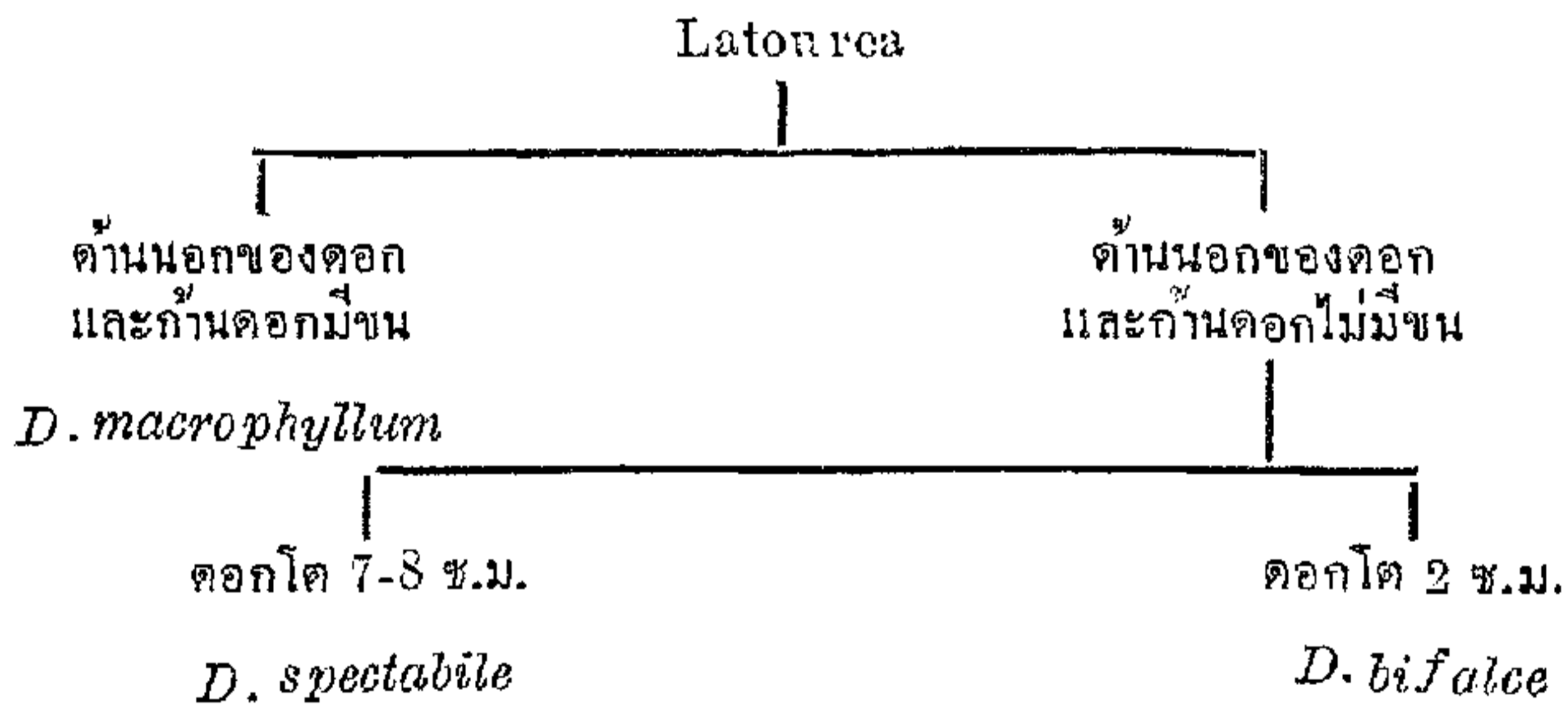
หวายลูกผสม ชื่อ 'ปอมปาดัวร์'
D. × Pompadour

ทางด้านหลังของดอกเดอเรียนเราเรียกตามภาษาพฤกษศาสตร์ว่า เมินทิม
 (meritum) กลีบใน (petals) ทั้งสองกลีบนั้นมีลักษณะต่าง ๆ กัน
 และแตกต่างกันของกลีบไม้สกุลนี้ บางชนิดก็ยาวเท่า ๆ กับกลีบนอก บาง
 ชนิดก็ยาวกว่ามาก บางชนิดก็กลีบกว้างแผ่ บางชนิดก็แคบ และยังมี
 บางชนิดที่กลีบในยึดเป็นเกลียวหลาย ๆ เกลียวก็มี กระเปาะหรือปากอาจ
 รวมหรือสอยเข้าหาโคนมากหรือน้อยบ้าง เช่นขอหรือรอยต่อ รอยพับ
 ที่อกกับฐานของเส้าเกสรหรือเชื่อมติดกับฐานของเส้าเกสรซึ่ง ยื่นเป็นเดือย
 ที่ติดกับโคนกลีบนอกกลางทั้งคู่ เส้าเกสรสั้นหรือค่อนข้างสั้นและแข็ง
 ยาวตรงค่อนมากวงไขหรือก้านดอกออกมา กอมนเกสรตัวผู้มี ๔ เมกลีสี่เหลี่ยม
 ลักษณะคล้ายขมวง รูปไข่หรือรูปยาวรี ค่อนข้างแบน มีวงเรียงขนานกัน
 อยู่ภายในรังเกสรซึ่งมีฝาครอบขบค ลักษณะลำลึงกลีบแยกต่างกันอย่าง
 กว้างขวาง เนื่องจากเป็นกลีบไม้สกุลใหญ่มากที่สุด ทั้งนี้รายละเอียด
 ของลักษณะต่าง ๆ ก็จะได้ศึกษาได้จากบรรยายทั่ว ๆ ไปภายในบท
 แผนผังที่แนบมานี้ แล้คงได้กล่าวจำแนกกลีบไม้สกุลหวายออก
 เป็นพวก (section) ต่าง ๆ รวม ๒๐ พวกด้วยกัน เมื่อเราแยกหรือตัด
 หวายขึ้นมาสักต้นหนึ่งการที่เราจะทราบได้ว่า หวายต้นที่ตัดออกนั้นชื่อ
 อะไร ก็ทำเช่นนี้จะต้องนำมาตรวจสอบเทียบตามแผนผังนี้ เมื่อทราบว่า
 หวายต้นนั้นตกอยู่ในพวกใดแล้ว จึงพลิกไปค้นแผนผังประจำพวกนั้น
 ซึ่งจะแล้คงได้กล่าวจำแนกออกไปเป็นชนิด ๆ ก็จะทราบได้ในที่สุดว่า
 หวายต้นนั้นมีชื่อชนิดว่าอย่างไร.

พวกแลททัวเรอา (Section *Latourea*)

ลักษณะสำคัญของหวายในพวกนี้ก็คือใบไม่มีกาย เช่นเดียวกับพวกแคตลิสตา แต่ก้านช่อดอกแข็งตรง ดอกสีอมเขียวหรือสีเหลืองอมเขียว ปากใหญ่ เมื่อแผ่ออกจะเห็นว่ามีสามแฉก ล้าลูกกล้วยส่วนกลางช่อง โคนลำเรียวเล็ก มีใบตรงปลายลำเพียงไม่กี่ใบ ในพวกนี้มีหวายอยู่ไม่กี่ชนิด คือ *D. bifalce*, *D. macrophyllum* และ *D. spectabile*

แผนผังการจำแนกชนิด
ในพวกแลททัวเรอา

D. macrophyllum (แมคโครฟิลลัม) เป็นหวายที่มีลำลูกกล้วยยาวประมาณ ๒๐ ถึง ๓๐ ซม. บางทีโคนข้างแบนเล็กน้อย ข้างๆ ลำมีร่องเล็ก ๆ ตามความยาวของลำ ลำสีเขียวอมเหลือง ประหรือเหลือง สีมวงอมน้ำตาลเล็กน้อย ใบไม่มีกายนี่เป็นลักษณะของพวกแลททัวเรอาทุกชนิด มีใบอยู่ส่วนปลายลำประมาณลำละ ๓ ใบ ใบข้างแข็ง สีเขียว

ใกล้ ๆ ริมกลีบประจุกเป็นเส้นสีม่วงกลาง ๆ โคนปากสีเขียวและปลาย
 ปากสีเหลืองอมเขียวมีเส้นสีม่วงแก่ หูของปากคล้ายหวายแมคโคร-
 พัลลัม แต่มีสัดส่วนเล็กกว่า ริมหยิกไม่เป็นระเบียบ ตรงกลางปาก
 ระหว่างหูปากทั้งสองนี้ มีมุมสีขาวเป็นมันเงาหลายมุม โผล่ยื่นขึ้นมาอย่าง
 ไม่เป็นระเบียบ ด้านหน้าสามมุม เสาเกสรสั้นข้อม ฝักครอบข้อมเกสรสี
 เขียว หวายข้างคนมีแหล่งกำเนิดอยู่ที่เกาะโซโลมอนในแถบหมู่เกาะ
 นวกินี มีผู้นำมาปลูกกันในราวปลายศตวรรษที่ ๑๕ การปลูกคล้ายคลึง
 กับหวายแมคโครพัลลัม แต่มีความทนทานต่อความแห้งแล้งไต่ตกว่า

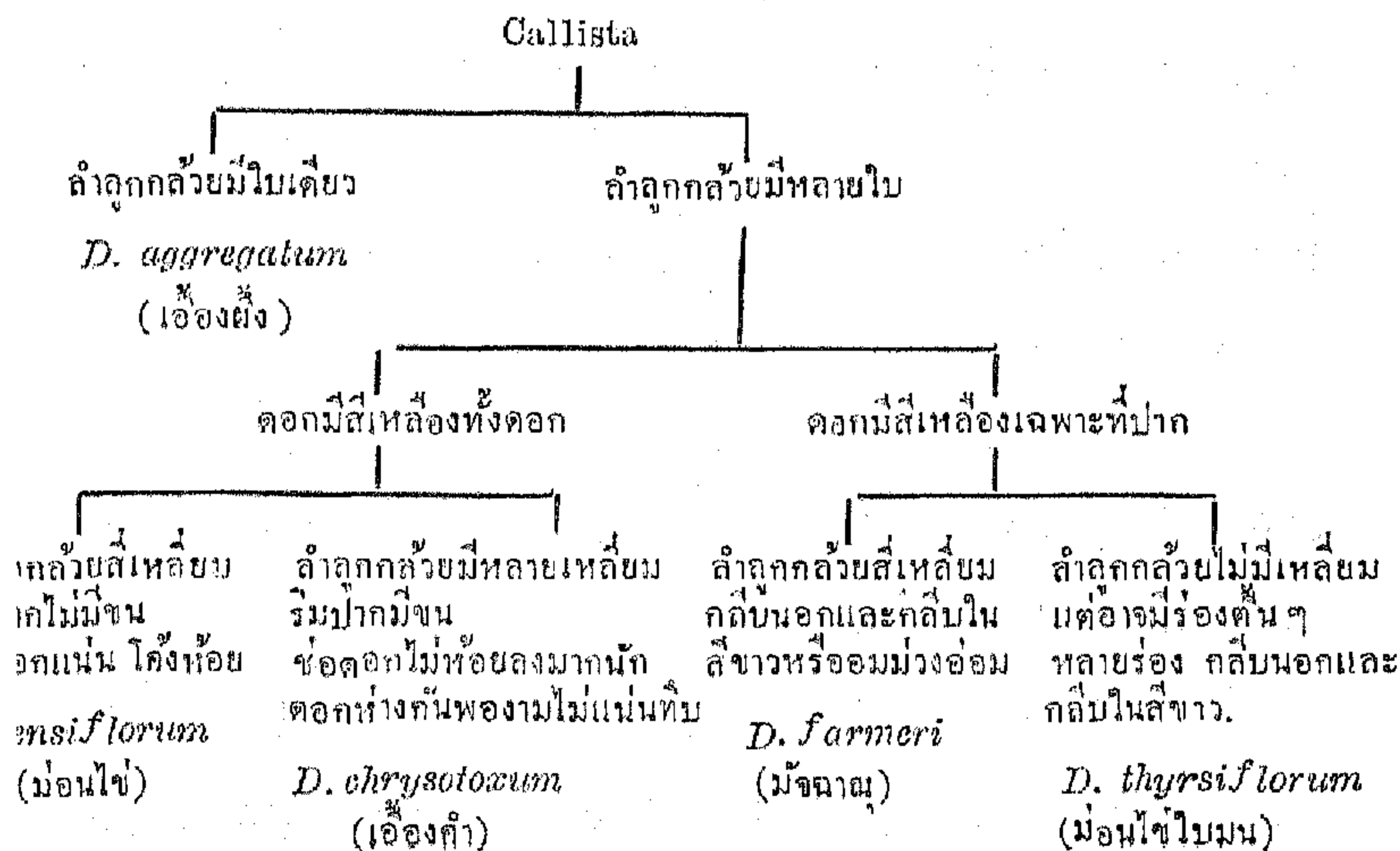
D. bifalce (ไบฟาลซ์) เป็นหวายป่าที่มีลักษณะแบบข้างกว่า
 หวายแมคโครพัลลัมมาก โดยปกติแต่ละลำมีใบเพียงสองใบเท่านั้น
 ช่อดอกยาวพอสัณควร แต่มีก้นดอกน้อย ดอกโตประมาณ ๒ ซม. สี
 ทั่วๆ ไป อมเขียว หลังกลีบไม่มีขน กลีบในมีขนาดเล็กมาก ปากมีสี
 เหลืองปนเขียวและมีแต้มสีม่วง อารมณ์มาจากดอกมีขนาดเล็กและ
 มีน้อยดอกจึงไม่มีใครใคร่ด้วยความนิยมเหมือนอย่างหวายแมคโครพัลลัม

พวกแคลลิสต้า (Section *Callista*)

เป็นหวายพวกหนึ่งที่มีกำเนิดในป่าประเทศไทย ลำลูกกล้วย
 มีลักษณะลำสั้นแข็งแรง โคนลำมีเล็กและแข็ง ตอนกลางลำโอบ
 หรือโอบก่อนไปทางก้านปลายลำ มีใบไม่กี่ใบติดอยู่ทางส่วนยอดของลำ
 กายใบไม่มี ช่อดอกออกใกล้ ๆ ยอดของลำ มีดอกพรวุ แต่ก้านช่อดอก

อ่อนห้อยลง กลีบดอกกว้าง เกือบดอกสั้น ปากกระเป๋ามนและค่อ เกือบ
 ไม่มีรอยเว้าให้สังเกตเห็นเป็นหกรกระเป๋าคือเลย ขนแผ่นปากกระเป๋าม
 ขนหนาแน่น นอกจากเอื้องผิง (*D. aggregatum*) เท่านั้นที่มขนเฉพาะ
 ที่โคนกระเป๋าคำใน นอกจากนั้นยังมีตอมนำหวานเป็นโพรงอยู่ที่โคน
 ของเส้าเกสรตัว สีสของดอกโดยทั่วๆ ไปมักมีสีเหลืองสกลีอยู่ใน
 ส่วนหนึ่งส่วนใดของดอกหรือทั้งดอกก็มี สีเหลืองสกลีเป็นสีที่หายาก
 และสวยงามมากเมื่ออยู่ในลักษณะที่เป็นช่อใหญ่

แผนผังการจำแนกชนิด
 ในพวกแคลลิสต้า

D. aggregatum Roxb. (แอกริกัทัม) “ เอื้องผิง ” ลำลูก—
 กกล้วยขอมสน ยาวประมาณ ๗—๘ ซม. มกชนเบยทโกลชคกนเป็นกช
 แต่ละลำมีใบเพียงใบเดียว ใบยาวประมาณ ๖—๘ ซม. ใบแข็งและหนา
 สีเขียวจืด ก้านช่อกดอกเล็กเรียว มีดอกมาก ช่อดอกโคนแข็งพุ่งออก
 แต่ปลายค้อย ๆ อ่อนโค้งลง ดอกแบบขางมาก พนดอกสีเหลืองและรวม
 สีเหลืองแก่ ดอกโตประมาณ ๓ ซม. ปากกระเป๋ากว้าง มีบริเวณสี
 เหลืองส้มแผ่ไปทั่วคอกระเป๋ กลีบนอกรูปไข่ กลีบในเกือบกลม ฤดูดอก
 ประมาณเดือนมกราคม มีพันธุ์ที่ดอกใหญ่กว่าปกติ เรียกชอพันธุ์ว่า
 ‘ *majus* ’ (เมจัส)

D. chrysotoxum Lindl. (คริสโตซัทอกซัม) “ เอื้องคำ ” ลำ
 ลูกกล้วยยาว ๒๐ ถึง ๓๐ ซม. ครึ่งบนของลำโอง และเรียวไปสู่โคนลำ
 มีร่องหลายร่องตามความยาวของลำ เมอแก่ทลาลูกกล้วยจะมสีคอง
 ข้างเหลือง มีใบประมาณ ๔—๕ ใบ ยาว ๑๐—๑๕ ซม. ช่อดอกค่อน
 ข้างแข็งหรือห้อยลงเล็กน้อย ยาวประมาณ ๒๐ ถึง ๓๐ ซม. ดอกวัน
 ระบะกนพองาม ดอกสีเหลืองสดและเข้ม ปากสีเหลืองเข้มกว่ากลีบ
 ดอกโต ประมาณ ๕ ซม. ริมปากแข็ง กรอบและ มีขนละเอียดคม เส้นเล็ก
 ละเอียดสีส้มแดงหลายเส้นที่ในคอของปาก กลีบนอกรูปยาวรี กลีบใน
 ส่วนปลายกว้างกว่าโคน ทรงรูปไข่ และกว้างกว่ากลีบนอก พันธุ์
 ‘ *succurssimum* ’ (ซัววิสซิมัม) ดอกใหญ่กว่าปกติและมีตาหรือแต้ม

สีม่วงแดงแก่สองแฉกอยู่ในคอของปาก ถึงแม้แต่ต้นธรรมดาก็ไป
แต่ละต้นทางกมขอมต.เพยบทงในเรืองขนาดต้น ขนาดดอก และความ
เขมของสีทวย.

D. densiflorum (เต็นสีฟลอรุม) 'เอองม่อนไซ่' หรือ 'ม่อน
ไซ่เหลือง' ลำลูกกลวยสีเหลืองนคองข้างกลมหรือแบนเล็กน้อย สีเขียว
ยาวประมาณ ๓๐ ซม. มีใบประมาณ ๓ ถึง ๔ ใบใกล้ปลายลำ ใบยาว
ประมาณ ๑๒ ถึง ๑๘ ซม. ปลายแหลม ช่อดอกห้อย มีดอกออกแน่น
ช่อมาก ดอกโตประมาณ ๕ ซม. สีเหลืองส้มอำเสมอกนทั้งดอก ปากสี
เหลืองเข้มนกว่ากลีบ ปากมนกลม ภายในมีขนหนาแน่น แต่ริมสันปาก
ไม่มีขน เป็นไมพนเมืองตงแต่แถบเชิงเขาหิมาลัยในแคว้นเนปาลลงมา
ทางพระม่านกระทั่งถึงป่าภาคเหนือของประเทศไทย

D. farmeri (ฟาร์เมอร์) 'เอองมัจฉาญ' ลำลูกกลวยยาว
ประมาณ ๒๐ ถึง ๓๐ ซม. ครองขนอ่อนบองและมีสีพเห็นโตชค มีใบ
ประมาณ ๓ ถึง ๔ ใบ ใบยาวประมาณ ๑๕ ซม. ช่อดอกห้อย ก้านช่อ
ยาวประมาณ ๑๕ ถึง ๒๕ ซม. ช่อดอกมีหลายดอก แต่ก้านดอกของแต่ละ
ดอกยาวและช่อดอกไม่แน่นเท่ากับ *D. thyrsiflorum* (ม่อนไซ่โยมน)
ดอกโตประมาณ ๕ ซม. กลีบดอกและกลีบในสีม่วงแดงหรือสีขาว ปาก

สีเหลือง มีขนละเอียดทั่วๆ ไป ถิ่นกำเนิดมีในแถบภาคเหนือของไทย และพม่า ในประเทศไทยยังมีพันธุ์ *albiflorum* ซึ่งดอกสีขาวบริสุทธิ์ ฤดูออกประมาณเดือนมีนาคม

D. thuyrsiflorum (ธีรสีพลอรัม) 'ม่อนไข่โยน' ลำลูกกล้วย ผลมีเรียกว่า 'ม่อนไข่เหลือง' และ 'ม่อนหวาน' ทั้งสองชนิดที่กล่าวมาแล้ว ลำลูกกล้วยสีเขียว มีร่องเล็กๆ เห็นใต้เส้นกลาง ลำลูกกล้วยยาวโตตั้งแต่ ๔๐ ถึง ๖๐ ซม. มีใบที่สั้นยอดของลำประมาณ ๕ ถึง ๘ ใบ ช่อดอกโค้งหรือยาวเป็นพวงกลม ดอกตกแน่นช่อ ขนาดดอกโตประมาณ ๓ ถึง ๕ ซม. กลีบนอกและกลีบในสีขาวหรือบางทีอมสีเขียว ปากสีเหลือง มีขน ข่ายปากแผ่หรือผายออกคล้ายรูปปากแตร ฤดูออกประมาณเดือนกุมภาพันธ์และมีนาคม

พวกยูนิแอนเท (Section *Eugenanthe*) เป็นหวายจำพวก เอื้องสายทั้งหมด ลำลูกกล้วยหนาอวบตลอดทั้งลำ บางทีกลมลักษณะโค้งตามข้อเป็นข้อๆ บางชนิดลำลูกกล้วยยาวมาก บางชนิดสั้น บางชนิด กตรง แฉง หรือโค้ง แต่บางชนิดกลมโหนหรือโค้งห้อยลงกลม ช่อดอกแต่ ละช่อมีดอกน้อย บางทีกลมช่อดอกออกหลายๆ ช่อจากข้อของลำลูกกล้วย ที่แก่และทิ้งใบแล้ว แต่ที่ออกจากลำยังมีใบกมบาง ขนาดดอกไม่ เล็กนัก บางทีดอกใหญ่มาก กลีบดอกค่อนข้างกว้าง หวายพวกนี้มียู หลายชนิดด้วยกัน ที่เป็นหวายพุ่มเมืองของไทยก็มีมาก มีผู้นำไปปลูก

และเลี้ยงดูกันในยุโรปอย่างแพร่หลายมาแต่กวาร์ชชย เนืองจากความงามของดอก และมีมากชนิดแตกต่างกันหลายสีสวยงาม ยิ่งกว่านบยงไคมีนกผสมพันธุ์กล้วยไม้ทางภาคพื้นยุโรปทำการผสมพันธุ์กว้างขวางไปไกล แม้ในประเทศไทยซึ่งเป็นแหล่งกำเนิดชนิดสวย ๆ งาม ๆ มากมายก็ยังไม่มีการสนใจปลูกให้ถูกทำลายไปจากบ้านกระทั่งเกือบจะไม่เหลือต้น ๆ อยู่นแล้ว.

D. pulchellum Roxb. (พลเชดส้ม) 'เซียงชางนาว' หรือ 'เซียงตากวาย' หรือมีชื่อทางพฤกษศาสตร์อีกชื่อหนึ่งว่า *D. dalhousieanum* (คาลเฮาส์เฮนรี่) การที่กล้วยไม้ชนิดนี้เคยถูกนำมาชยชนิดเป็นสองหรือหลายชื่อได้นั้น แล้วแต่เหตุผลของนักพฤกษศาสตร์ผู้จำแนกต้นไม้นั้นแต่ละคน อย่างไรก็ตามการเขียนรายงานหรือเอกสารทางวิชาการเขาจะระมัดระวังของจำแนกชนิดไว้อย่างตายตัว เพื่อยกนการสับสนและเพื่อบันทึกในการค้นเอกสารอ้างอิงเช่น *D. pulchellum* Roxb. ซึ่งเป็นชนิดเดียวกันกับ *D. dalhousieanum* Wall. เซียงชางนาวมีลำกกกล้วยยาวคงแต่ ๑ ถึง ๒ เมตร เหยียดตรง กาบใบมีเส้นสีม่วง ลำกกกล้วยที่แก่ที่ระลอกสีม่วงด้วย ใบยาวประมาณ ๑๐ ถึง ๑๕ ซม. ถ้าแก่ทั้งใบช่อดอกแตกออกจากข้อแล้วเปลือยลำ ช่อดอกมี ปกติมีดอกประมาณช่อละ ๗ ถึง ๑๐ ดอก ดอกโตประมาณ ๗ ถึง ๑๒ ซม. สีเหลืองครีมอ่อน ๆ มีเส้นสีชมพูเรื่อ ๆ ผกกล้วยเป็นมันคล้ายขมิ้น แต่บานไม่ทันนัก

ปลายแผ่นปากแฉะและแอ่นลง มีขน มีแต้มสีเลอทชมพูใหญ่ ๆ สองแต้ม
สองข้างปากค้ำใน กลีบนอกรูปไข่พวย กลีบในรูปไข่ ช่อดอกออก
จากลำต้นแก่และกิ่งใบหมดแล้ว ช่อดอกประมาณเดือนกุมภาพันธ์และ
มีนาคม เป็นทวยทเลียงง่ายมาก ในทชุนอาจปลุกไว้กลางแดดได้
เป็นอย่างดี ในภาคเหนือเช่นจังหวัดเชียงใหม่ นิยมปลุกเกาะไว้ตาม
โคนต้นไม้ใหญ่ ๆ เช่นต้นลำไยหรือมะม่วง แตกกอใหญ่มาก.

D. moschatum Wall. (มอชคาทัม) 'เอื้องจำปา' ลำลูกกล้วย
เหยียดตรง ทรงคล้ายเอื้องชางนำว ลำยาวประมาณ ๗๕ ถึง ๑๕๐ ซม.
ลำแก่จะมีสีน้ำตาลไหม้ และกิ่งใบบาง ลำต้นอายุไม่เกินไป มักจะมีใบ
คลุกคลีทั้งลำ ใบบาง ยาวประมาณ ๑๐ ถึง ๑๕ ซม. ช่อดอกออกจาก
ส่วนยอดหรือใกล้ยอดของลำต้นตายเกินหนึ่งปีไปแล้ว อาจชอกจากลำ
ต้นใบหรือกิ่งใบก็ได้ มีชอกประมาณ ๘—๑๕ ชอก ขนาดชอก ๗ ถึง
๑๐ ซม. กลีบนอกรูปไข่ยาวรี กลีบในกว้างกว่า สีของกลีบเหลือง
เจือปนเส้นสีชมพูม่วงอ่อน ๆ หรือสีส้มอ่อน ๆ ปลายปากห่อเป็นกระเปาะ
หรือถ้วย มีขน ในคอกระเปาะทั้งสองข้างมีแต้มสีเลอทชมพูสองแต้ม ข้าง
ละแต้ม เกือบชอกสั้นและมน พันธุ์ที่มีชอกสีเหลืองส้มอ่อน ๆ ทั้งชอก
ไม่มีเส้นสีชมพูม่วง เรียกว่าพันธุ์ *cupreum* ถิ่นกำเนิดทางภาคเหนือ
ของประเทศไทยที่เขตพะม่า ฤดูกาลประมาณเดือนมีนาคมไปจนถึง
พฤษภาคม.

Dendrobium dalhousieanum Wall. (เอื้องช้างน้ำ)
ฤดูดอก: มีนาคม - เมษายน

D. friedricksianum Rehb.f. (พริกศรีเชียงใหม่) หน่อของ
 จันทบูรณ ลำลูกกล้วยส่วนโคนเล็กและค่อยๆ โย่งทางด้านปลาย ยาว
 ประมาณ ๕๐ ถึง ๗๕ ซม. เมล็ดแก่จะมีสีเหลืองผิวมะนาวสุก ใบยาว
 ประมาณ ๑๐ ซม. เป็นประเภททงใบ ดอกออกเป็นหมู่หรือช่อๆ ละ ๒ ถึง
 ๔ ดอกตามข้อของลำกล้วยปลายลำ ดอกโตประมาณ ๔-๕ ซม. แรกบาน
 จะมีสีเหลืองดอกโกลก ค่อยไปสีระค่อมๆ เข้มจนจนเป็นสีเหลืองจำปา ผิว
 กลีบเป็นมันคล้ายขมิ้น ปลายสีเข้มกว่ากลีบ รวมปากแข็งเปราะ และรวมขอบ
 แขนงเป็นคอก ในคอกมีแถมสีเหลืองกลมสองแถม โคนปากมีขน ดอกบาน
 ทน ยางต้นไม่มีแถมสีเหลืองกลมหรืออาจมีชดเพียงสองสามชดหรือมี
 แถมเดียวกลม ฤดูกาลประมาณ เดือนเมษายนถึงกุมภาพันธ์ เป็นหวาย
 พันเมืองของไทยแท้ๆ มีแหล่งกำเนิดแถบจังหวัดจันทบุรี เช่นที่เขา
 สะบาปเป็นต้น เป็นหวายที่นิยมวางมาก.

D. hoolcerianum (สุคเคอร์ชานม) ลำลูกกล้วยเล็กยาวและแข็ง
 โค้ง ยาวประมาณ ๒.๕ เมตร ใบยาวรีเรียวแหลม ดอกออกเป็นช่อ
 ห้อย ช่อละ ๕ ถึง ๑๒ ดอก ดอกโตประมาณ ๗-๑๐ ซม. สี
 เหลืองเข้ม มีแถมสีเหลืองกลมสองแถมภายในคอกของปาก แผ่นปากแขนง
 แขนง รวมมีขนครุย ช่อดอกออกจากลำทมิใบหรือทงใบแล้ววกโต เป็น
 หวายสีเหลืองที่ดอกใหญ่ที่สุดและวางมาก.

D. fimbriatum Lindl. (พุ่มบริศาคัม) ‘แวมมยรา’ ลำลูก—
 กล้วยคล้ายเอื้องชางนาว ยาวประมาณ ๖๐ ถึง ๑๒๐ ซม. หรืออาจยาว
 กว่านี้ ใบยาวประมาณ ๑๕ ซม. มีดอก ๖ ถึง ๑๒ ดอก ดอกโต
 ประมาณ ๕ ถึง ๗ ซม. กลีบนอกและกลีบในสีเหลืองส้ม ปากสี
 เข้มกว่ากลีบ ริมปากงุ้ม ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะของชื่อ *fimbriatum*
 ลักษณะปากม้วนเป็นหลอดใกล้ลักษณะปากแตร โดยทั่วไปมีแต้มสี
 เลือดหมูในคอของปากหนึ่งแต้ม หรืออาจเป็นแต้มสีเหลืองส้มก็ได้ มีแต่
 พันธุ์ อชคควเลทัม (var. *oculatum*) ซึ่งมีลักษณะผิดปกติ อกรรมตา
 คือนอกจากริมปากงุ้มแล้ว ในคอปากมีแต้มเลือดหมูสองแต้ม ข้างละแต้ม
 คล้ายชางนาวและมเนอกลยศนาเป็นมเนอกลยศนา ลำลูกกล้วยสั้น ถน
 กำเนิดนอกจากในเขตพะม่าแล้ว ทางภาคเหนือของประเทศไทยก็มี
 ทั้งสองพันธุ์ ฤดูออกประมาณเดือนเมษายนและพฤษภาคม

D. chrysanthum Wall. (ทริศแซนธัม) “เอื้องสายมรกต”
 หรือ “เอื้องปลื้ม” ลำลูกกล้วยยาวประมาณ ๖๐ ถึง ๑๐๐ ซม. โค้ง
 ปลายห้อยลง โคนลำลูกกล้วยเป็นกอกอกคอกจากลำลูกกล้วยที่ยังไม่แทง
 ใบ ดอกออกเป็นช่อๆ ละ ๒ หรือ ๓ ดอกออกตามข้อของลำ ลูกโต
 ประมาณ ๕ ซม. สีเหลืองส้ม ปากยื่น มีขนฟู ในคอสองข้างมีแต้ม
 สีเลือดหมูข้างละแต้ม ข้างที่ออกดอกให้ถึงยี่ละสองครั้ง มีถิ่นกำเนิด
 ทางภาคเหนือของประเทศไทยคือกยเขตแดนพะม่า ในระดยพณฑลิ่งมาก

D. tortile Lindl. (ทอร์ทิลล์) “เอื้องเค้ากัว” นายริดเลย์ได้
 จัดเข้าไว้ในชนิด *D. haniffii* Ridl. ลำลูกกล้วยยาวประมาณ ๒๐ ถึง ๓๐
 ซม. โคนเรียวเล็กส่วนกลางลำก่อนไปทางค้ำปลาย ย่อง ปลายเรียว
 ลำแก่สีค่อนข้างเหลือง ใบยาวประมาณ ๗ ถึง ๑๐ ซม. ออกดอก
 จากลำลูกกล้วยที่ทั้งใบหมดแล้ว ดอกออกเป็นกลุ่มๆ ละ ๑ ถึง ๓ ดอก
 ความช่อของลำ ดอกโตประมาณ ๘ ซม. กลีบนอกแคบมาก กลีบใน
 กว้างกว่ากลีบนอกเล็กน้อย กลีบขลิบ ริมกลีบในหยิกเป็นคลื่น กลีบดอก
 สีม่วงอ่อนๆ ริมโคนปากสองข้างมีขนเป็นหลอด ปลายปากแยก
 กลายปากแตรงอนขึ้นเล็กน้อย ปากสีเหลืองางๆ มีเส้นสีม่วงในคอ
 เล็กน้อย พบทางป่าภาคใต้ของประเทศไทย เช่นจังหวัดระนอง ชุมพร
 เป็นต้น ลักษณะดอกและสีดอกคล้าย *D. pierardii* (เอื้องสาย) มาก
 แต่ขอแตกต่างที่เห็นโตชดกคือเอื้องสายมีรตนกลีบขลิบเล็กน้อย และ
 ริมกลีบในหยิกเป็นคลื่นเห็นโตชด.

D. pierardii Roxb. (พีราร์ดิโอ) “เอื้องสาย” หรือภาษาทาง
 ภาคเหนือเรียกว่า “เอื้องข้อยไม้” ลำลูกกล้วยเล็กเรียว ห้อยเป็นสาย
 ลงเบื้องล่าง ยาวประมาณ ๗๐ ถึง ๑๐๐ ซม. ปลายใบแหลม ใบที่
 ช่อกกลางๆ ลำยาวกว่าใบปลายตามลำค้ำ ใบที่ช่อกับลำลูกกล้วยเพียง
 ขี้เขี้ยว ดอกโตประมาณ ๕ ซม. ดอกออกจากลำลูกกล้วยที่ทั้งใบ
 แล้ว ความช่อของลำช่อประมาณ ๒ ดอก กลีบดอกสีม่วงเรื่อๆ ปาก

สีชาวดรหรงหรืออมเหลืองบาง ๆ โคนปากมีเส้นสีม่วงอ่อน ๆ ลักษณะ
ดอกแบบบางและดูหนาเล็กน้อย กลีบนอกเรียวปลายแหลมรูปไข่หอก
กลีบในยาวกว่ากลีบนอกเล็กน้อย ปากท่อรูปหลอดหรือกรวย ค้านใน
และริมปากมีขนละเอียด เกือบดอกมีสีนํ้าเงิน ฤดูกาลประมาณ เกษ
ตุลาคมถึงมีนาคม มีทั่วไปในประเทศไทย

D. primulinum Lindl. (พริมูลินัม) “เขื่องลายประสาธ”
หรือ “สายเหลือง” ลำต้นกลีบเกล็ดรูปกระบอกกลีบคล้าย *D. pierardii*
ค่อนข้างโค้งห้อย ยาวประมาณ ๓๐ ถึง ๔๕ ซม. ใบที่อยู่กลาง ๆ
ลำยาวกว่า ใบปลายด้ามลำห้อย ดอก ดอกยาว ลำต้น กลีบที่ หงใบแล้ว
ดอกโตประมาณ ๕ ถึง ๗ ซม. ดอกตามซอกของลำ ช่อละประมาณ ๑
ถึง ๒ ดอก ลักษณะที่คล้าย *D. pierardii* เห็นโคชคอก หวายป่า
ชนิดนี้กลีบนอกและกลีบในกว้างพอ ๆ กัน คอกกว้างประมาณ ๕ ถึง ๖ มม.
ปากรูปกรวยหรือหลอดเช่นเดียวกัน แต่ปากกรวยขยับเขยื้อนและริมชานออก
มีขนห้อย ฤดูกาลประมาณ เกษตุลาคมถึงมีนาคม มีในเขตไทย
คอกมีพระมาตอนแทน

D. sinullayanum P. n. & Rehb.f. (พินเลอานัม) “พวง—
หยก” ลำต้นกลีบเกล็ดไม่ตามซอกเห็นโคชคอกแทนทุกซอก ลำยาวประมาณ
๓๐ ถึง ๗๐ ซม. ลำแกมสีอมเหลืองเป็นเงา โคนปล้องคอกเล็กทุก
ปล้อง ส่วนโคนข้างแบนเล็กน้อย ใบบางรูปไข่หอกยาวประมาณ

๗ ซม. หรือกว่า ลำแก่ทั้งใบ ออกดอกตามซอกเป็นช่อๆ ระยะเวลา
๒ ดอก ดอกโตประมาณ ๕ ถึง ๗ ซม. ก้านดอกสีม่วงอ่อน กลีบ
ดอกสีม่วงอ่อนๆ โคนกลีบสีขาว ในคอปากสีเหลืองเข้ม ส่วนปลายปาก
สีเหลืองบางๆ หรือเรื่อสีม่วงอ่อนที่ปลาย กลีบในกว้างกว่ากลีบนอก
ต้นกำเนิดคืออยู่ตามเทือกเขาตามชายเขตกั้นไทยกับพม่า.

D. heterocarpum Wall. (เขตกั้นโรคาบุม) "เขืองสีกาล"
หรืออาจมีชื่อเรียก ทาง พจนานุกรมสัตว์ อีกชื่อ หนึ่งว่า *D. arwanum* Lindl.
(เขาเรอิม) ลำลูกกล้วยขั้วขม รสขมเล็กน้อย โคนดำ ลำยาวประ-
มาณ ๒๐ ถึง ๓๐ ซม. ลำแก่จะมีสีเหลืองอมเขียวและทั้งใบ ใบ
ยาวประมาณ ๑๐ ถึง ๑๖ ซม. ออกดอกเป็นช่อตามซอกส่วนใกล้ ปลายลำ
ช่อละ ๒ ถึง ๓ ดอก ดอกโตประมาณ ๖ ซม. มีกลิ่นหอม กลีบภายใน
ผงผาย กลีบดอกแยกพอสมควร สีขาวครีม กลีบในกว้างกว่ากลีบ
นอกเล็กน้อยและมีเส้นทึบกลางกลีบ ปลายปากเหลืองและแฉ่นม่วง
ลงข้างล่าง พบปากสีเหลือง มีเส้นสีม่วงแดง ลักษณะเป็น กำมะหยี่
ต้นกำเนิดมีในแถบภาคเหนือของประเทศไทย นอกจากนั้นยังมีในชวา
ฟิลิปปินส์ อินโดจีน และลังกา.

D. purislimi (Pohl.) (แพรวสีใบ) "เขืองครึ่ง หรือ สายน้ำ-
ครึ่ง" ลำลูกกล้วยขั้วขมและโคง ยาวประมาณ ๑๕ ถึง ๓๐ ซม. ลำแก่
จะทั้งใบคมและมีสีม่วงขมน้ำตาล ใบเรียวแหลม ยาวประมาณ ๗ ถึง ๑๒

ช.ม. ดอกออกเป็นช่อ ๆ ละ ๑ ถึง ๓ ดอก ออกจากซอกของลำทึงใบแล้ว
 กลีบดอกสีม่วงแดง สีค่อนข้างเข้ม ปากม่วงเป็นหลอด ปากกลม
 ด้านในมีขนละเอียด พบปากสีเขียวกับกลีบ มีจุดหรือแต้มสีม่วงดำใน
 คอสีสองข้าง เส้าเกสรสีขาว ฝักหรือเกสรตัวผู้สีม่วง ถิ่นกำเนิดทาง
 ภาคเหนือของประเทศไทย ฤดูแล้งประมาณเดือนเมษายน.

D. anosmum Linal. (อะนอสัม) "เอ็งสาย" (เชียงใหม่)

หรือมีชื่อทางพฤกษศาสตร์อีกชื่อหนึ่งว่า *D. superbum* var. *anosmum* Rehb. f.
 ลำต้นกลวยยาวประมาณ ๗๐ ถึง ๑๒๐ ซม. หรือยาวกว่านี้ก็ได้
 ห้อยลงเป็นสาย ดอกออกเป็นช่อจากซอกของลำต้นกลวย ช่อละ ๑ ถึง
 ๓ ดอก แต่ส่วนมากมักมีดอกเดี่ยว ดอกโตประมาณ ๖ ถึง ๑๐ ซม.
 กลีบดอกสีม่วงชมพู ในคอของปากมีแต้มสีม่วงแก่สองแต้ม ส่วนโคน
 มีเส้นสีม่วง กลีบนอกแคบและปลายยัดเล็กน้อย กลีบในกว้างเกือบ
 สองเท่าของกลีบนอก ยาวประมาณ ๕ ถึง ๗ ซม. พอๆกัน โคน
 ปากเป็นหลอดรูปกรวย ปลายเปิดแห้งขึ้นเล็กน้อย ฝักปลายแผ่นปาก
 มีลักษณะเรียวเล็กน้อยและแหลม ด้านในมีขนแน่น ใกล้โคนปาก
 ด้านในหนา แต่ก่อนเคยจัดไว้เป็นชนิด *D. superbum* แต่ต่อมา
 พบว่าลักษณะหลายอย่างที่แตกต่างกันออกไปอย่างชัดเจน จึงได้ให้ชื่อ
D. anosmum พบที่ดอกใหญ่มีถิ่นกำเนิดในฟิลิปปินส์ มีกลิ่นสาย

D. nobile Lindl. (นอเบิล) “เคากว” (เหนือ) ลำลูก-
 กล้วยเหยียดตรง โคนลำแยกกันเป็นกอน ลำยาวประมาณ ๓๐ ถึง ๕๐
 ซม. ใบยาวประมาณ ๗ ถึง ๑๐ ซม. ปลายใบเว้าเป็นสันของแฉกไม้
 เคากว ลำลูกกลวยทงใบเมื่ออายุเข้าที่ตาม ช่อดอกออกจากซอกของ
 ลำ ช่อละ ๒ ถึง ๓ ดอก ทลช่อลำ ขนาดดอกโตประมาณ ๕ ถึง ๗ ซม.
 โคนกลีบดอกสีขาว เหลืองส้มวงชมพูตอนปลายกลีบ โคนปากสีเหลือง-
 หมดเข้ม ดอกออกมาเป็นบริเวณที่มีสีขาวหรือชมพูเหลืองเล็กน้อย ริมนอก
 สีม่วงชมพู แผ่นปากมีขนทั้งด้านบนและด้านล่าง ปลายแหลม ริมม่วง
 มลทินแดงเพี้ยนกันมาก จึงปรากฏมีหลายพันธุ์ตามธรรมชาติ พันธุ์
 คุกโซเนียนัม (var. *cooksanicum*) มีแต้มสีเหลืองหม่นเข้มที่โคนกลีบใน
 ทุ่ง พันธุ์เชอริเลสเซนส์ (var. *coerulescens*) ดอกสีเข้มแต่ขนาด
 ดอกย่อมกว่าพันธุ์ อรรถาและลำลูก กลวยเล็ก สันกว่าทวย พันธุ์
 ชโรเคอเรียนัม (var. *schroederianum*) ขนาดดอกโตใหญ่ กลีบขาวหรือ
 มีสีม่วงจางๆ ตอนปลายกลีบ ในคอของปากมีสีเหลืองหม่นเข้มเกือบดำ
 ขอบปากสีเหลืองนวล อีกพันธุ์หนึ่งที่สวยงามมากคือพันธุ์ นอเบิลเลียส
 (var. *nobilis*) ดอกใหญ่และสีเข้ม สด กว่าพันธุ์อื่น กลีบดอกสีม่วง
 แดงเข้มและสีค่อนๆ ช่อล่างตอนโคนกลีบ ขอบปากสีขาวครีม ในคอ
 ปากสีเหลืองหม่นเข้มและสีใสมาก,

D. crassinode Bens. & Rehb. f. (แคระสีชโนค) “เอื้องมณี”
 หรือ “ควายปม” บางทีเรียกว่า “ไม้เท้าฤๅษี” ลำลูกกล้วยอ้วนแข็ง
 ยาวประมาณ ๓๐ ถึง ๖๐ ซม. บางทีโคนเล็กน้อยหรือห้อยปลายลง ช่อ
 ลำไยเป็นปล้อง ๆ ทุกปล้องตลอดทั้งลำ ระยะโย่งห่างกันประมาณ ๒.๕
 ซม. โยยาวประมาณ ๑๐ ถึง ๑๕ ซม. ออกดอกจากลำที่ทงใบหมด
 แล้ว ดอกช่อเป็นช่อ ๆ ละ ๑ ถึง ๓ ดอก ดอกกว้างประมาณ ๕ ถึง ๗
 ซม. กลีบดอกพริ้วสีขาว มีแต้มสีม่วงตอนปลายกลีบ กลีบในกว้างกว่า
 กลีบนอกเล็กน้อย แผ่นปากด้านในมีขน ริมปากงุ้มละเอียดมาก กอ
 ปากสีเหลือง ฝักช่อกลมสีขาว ปลายมีแต้มสีม่วง.

D. wardianum Warn. (วอเคียนนั้) “มณีไตรรงค์” ลำลูก
 กล้วยยาวประมาณ ๖๐ ถึง ๘๐ ซม. โคนห้อย โย่งเป็นช่อ ๆ เล็กน้อย
 โยยาวประมาณ ๑๐ ถึง ๑๕ ซม. ลำลูกกล้วยทงใบเมื่อลำแก่ ช่อดอก
 ออกตามข้อของลำ ช่อละ ๒ หรือ ๓ ดอก ขนาดดอกโตประมาณ ๑๐
 ซม. กลีบดอกสีขาวหรือมีแต้มสีม่วงที่ปลายกลีบ เนื้องกลีบเป็นมัน
 กลีบในกว้างกว่ากลีบนอกเกือบเท่าตัว โคนปากงุ้มเป็นหลอด พริ้ว
 เหลือง มีแต้มสีเหลืองเข้มสองแต้มในคอของหลอดปาก แผ่นปาก
 ด้านหน้าสีขาว มีแต้มสีม่วงที่ปลาย เป็นชนิดที่มีความงามมากชนิดหนึ่ง
 และเป็นควายป่าพื้นเมือง ทางเขตประเทศไทย ตอนเหนือคือ กยเขต พะม่า
 และเลยไปถึงแคว้นอัสสัมของอินเดีย เมื่อประมาณก่อนปี พ.ศ. ๒๔๕๐

D. cretaceum (ครีเทเชียสม) ลำลูกกล้วยขวน โคน ยาวประ-
มาณ ๒๐ ถึง ๓๐ ซม. ทั้งใบ ออกดอกที่ซอกใบ ช่อดอกมีดอกเดี่ยว
ขนาดดอกโตประมาณ ๓.๕ ซม. สีขาวอมชมพู แผ่นปากพลีออกเหลือง
มีเส้นสีแดงเลื้อยกัน เป็นหวายป่าพุ่มเมืองทางแคว้นอัสสัม

D. crepidulum Lindl. (เคริปเพเดียม) ลำลูกกล้วยยาวประ-
มาณ ๓๐ ถึง ๕๕ ซม. โคนเล็กแหลม ช่อดอกออกที่ซอกใบ ช่อละ ๒ ถึง
๓ ดอก ขนาดดอกโตประมาณ ๓ ถึง ๓.๕ ซม. ฝักดอกเป็นฝัก กลีบ
ดอกสีขาว มีเส้นสีม่วงอมชมพู โคนปากพลีเหลืองแก่ เป็นหวายป่าพุ่มเมือง
ทางแคว้นอัสสัม

D. devonianum Paxl. (ดีวอนเนียน) “ เอื้องเมียง ” ลำลูก-
กล้วยผสมโคน ยาวประมาณ ๖๐ ถึง ๑๐๐ ซม. ช่อดอกออกตามซอก
ของลำ ช่อละประมาณ ๓ ดอก ขนาดดอกโตประมาณ ๕ ซม. กลีบดอก
สีขาว ปลายกลีบสีม่วง ริมขอบปากเป็นขนนุ่มยาวมาก ติวปากสีขาว มี
เส้นสีเหลืองส้มในคอปากสองแฉก ปลายปากสีม่วง เป็นหวายป่าพุ่ม
เมืองทมิในป่าภาคตะวันตกอินเดียตอนเหนือผ่านประเทศพม่า ไทยและไป
จดประเทศจีนตอนใต้.

D. tetradon Rehb. f. (เททโทรดอน) ลำลูกกล้วยยาวประมาณ
๒๕ ถึง ๓๕ ซม. โคนหอย ออกดอกเป็นช่อ ๆ ละ ๑ ถึง ๓ ดอกจากข้อ
ลำต้นทั้งใบแล้ว กลีบดอกมีสีขาวอมเขียว กลีบนอกขนนและกลีบใน

Dendrobium moschatum, Wall. (เอื้องจำปา)

ดอกบานในระหว่างปลายฤดูหนาวต่อฤดูฝน และอาจบานในฤดูอื่นๆ ได้ตามสมควร เป็นหวายไทยชนิดหนึ่งที่มีชื่อเสียงจำปา ดอกใหญ่ กลีบหนา แข็ง งามมาก

ทั้งคูปยาวประมาณ ๑ ซม. เกือบดอกมณฑลุม ยาวประมาณ ๕ ม.ม.
 ปากยาวพอ ๆ กับกลีบนอก แผ่นปากมีสีขาวหรืออมเขียว มีเส้นสีม่วง
 ปากมีขน นอกจากตรงส่วนแคบของโคนปากซึ่งมีขนสั้น เล็กน้อยสามเส้น
 แผ่นปากมน ริมข้างและริมขนริ้วเล็กน้อย มีลักษณะแปลกออกไปอย่างหนึ่ง
 คือ ระหว่างเกสรตัวผู้กับขอกเกสรตัวเมียปรากฏว่ามีเยือกั้น ฉะนั้นจึง
 มีการผสมเกสรตัวเองตามธรรมชาติ ดอกบานไม่เต็มที่ และมีผลเองตาม
 ธรรมชาติ เป็นควายพันเมืองของมลายู เกาะอยู่กบตันไม้ในทรายลุ่ม

D. fytchianum (พืชเขย่นม) ลำลูกกล้วยเหยียดตรง ยาว
 ประมาณ ๓๐ ถึง ๔๕ ซม. ช่อดอกเหยียดยาว แตงออกทาง ขอก
 หรือปลายลำ มีดอกหลายดอก ดอกโตประมาณ ๔ ซม. กลีบดอก
 สีขาวหรืออมเขียว หูปากทั้งสองข้างเล็กและมีแต้มสีม่วง บางตำราก็จัด
 เข้าไว้ในพวก ฟาแลนแนเช่ (*Phalaenantho*)

D. callibotrys Ridl. (แคลลิปอทริส) ลำลูกกล้วยยาวประมาณ
 ๒๐ ซม. มีใบใกล้ ๆ ปลายลำประมาณ ๑ ถึง ๔ คู่ ลำเหยียดตรง ใบ
 กว้างประมาณ ๒ ซม. ยาวประมาณ ๑๐ ซม. ช่อดอกออกจากข้อที่
 อยู่ปลายลำใต้ใบลงมาเล็กน้อย ดอกโตประมาณ ๒.๕ ซม. มีกลิ่นหอม
 กลีบดอกสีขาว กลีบนอกขนกว้างประมาณ ๐.๕ ซม. ยาวประมาณ
 ๑.๕ ซม. ทรงกว้าง กลีบในกว้างประมาณ ๗ ม.ม. เกือบดอกยาว
 ประมาณ ๘ ม.ม. แผ่นปากหนา ปลายสีเหลืองอ่อนนอกนั้นสีขาว มี

ทางสั้นตรง ๕ ทาง ปลายปากกว้างและมน มีขน แผ่นปากยกขึ้นเกือบชิด
กับเส้นเหงื่อ เป็นหวายพ่นเมืองทางแถบเกาะบอร์เนียวและมลายู

D. bensoniae (เป็นชนิด) ลำลูกกล้วย เพี้ยยค ทรง ยาว

ประมาณ ๓๐ ถึง ๗๕ ซม. ช่อดอกออกตามข้อของลำ ช่อละ ๒ ถึง

๓ ดอก ขนาดดอกโตประมาณ ๕ ถึง ๖ ซม. กลีบดอกสีขาวนวล

ปากสีขาว ในคอปากสีเหลืองส้ม มีแต้มสีเลือดหมูสองแต้ม เป็น

หวายพ่นเมืองในเขตพม่า

พวกในโครเซอร์ซูเซ (Section *Nigrohirsutae*)

หวายในพวกนี้หลายชนิดมีความงามเด่นและเป็นหวายป่า

ที่มีในป่าประเทศไทย ลำลูกกล้วยอ่อนพอสมควร ทรง และไม่ยาวเกิน

ไป มีใบเว้นระยะพองาม กายใบมีขนสีเทาหรือสีน้ำตาล ช่อดอกมีก้านสั้น

และดอกน้อย ออกดอกใกล้ๆ ปลายลำตยงไม่ทรงใบ ดอกมีขนาดโต

พอสมควร ดอกมีสีขาว แตกมีบางชนิดซึ่งดอกมีสีชมพูหรืออม

เหลือง หรือมีฉนวนกั้นจะมีแต้มหรือเหลืองปนเหลือง บางทีอาจมีแต้ม

หรือเหลืองปนแดงหรือสีส้ม โดยปกติเคยยกดอกเร็วแหลมและค่อนข้าง

ยาว ปากไม่มีขน แต่บางทีก็มีขนน้อย ซึ่งเราเรียกตามภาษา

ธรรมดาว่า "หมอน" หปากพอสังเกตเห็นได้ แต่ไม่สังเกตเห็นขณะ

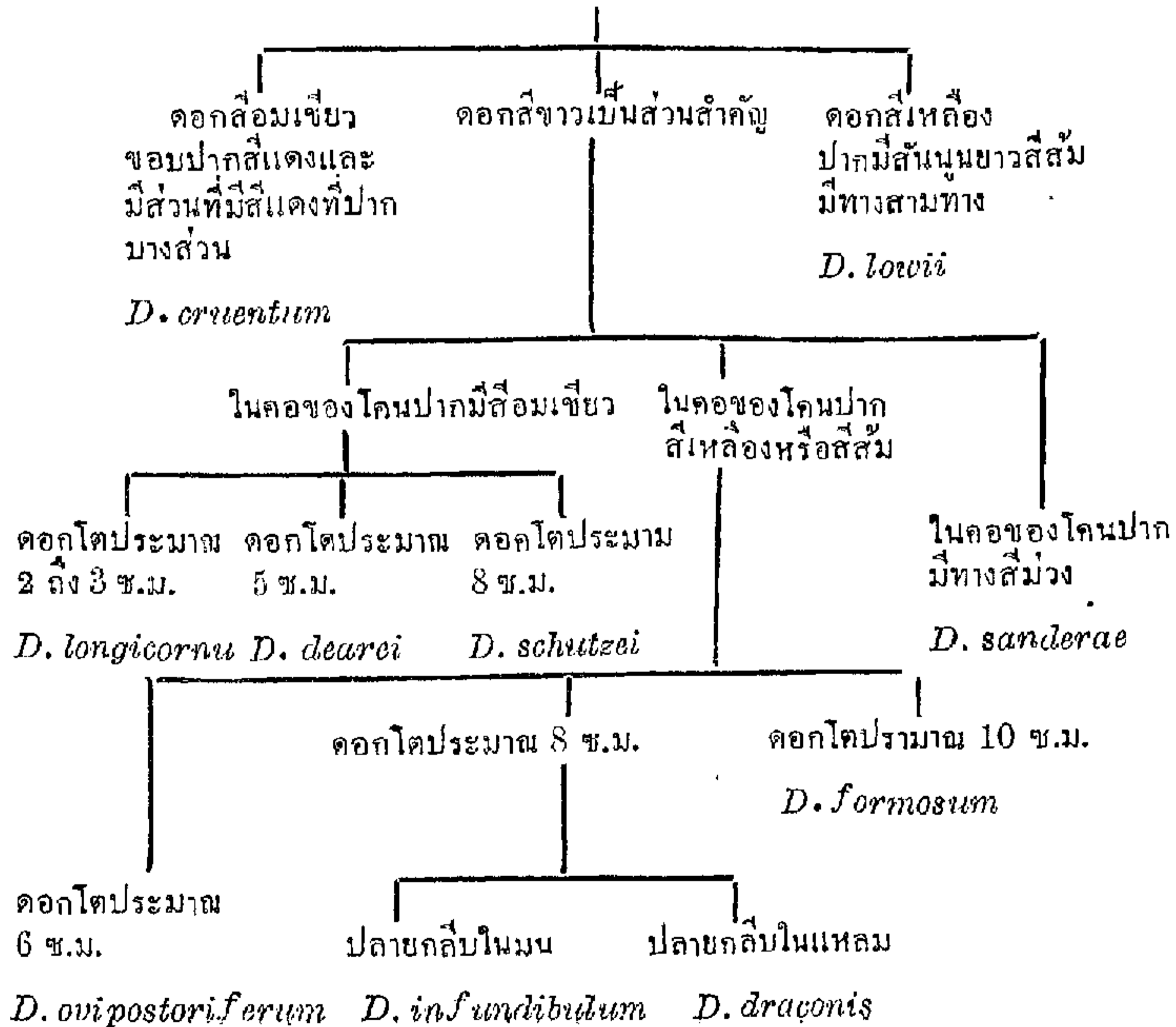
ออกมาให้เห็นเด่นชัดนัก หวายในพวกนี้เท่าที่ผู้สำรวจพบแล้ว ปรากฏ

ว่ามีอยู่ประมาณเกือบ ๕๐ ชนิดมีอาณาบริเวณแหล่งกำเนิดตั้งแต่ชายเขต

ภูเขาหิมาลายลงมาถึงประเทศไทยและประเทศจีนตอนใต้ รวมทั้งบอร์เนียว

และฟิลิปป์ ยันส์ ซึ่งกตัญญูความงามเกินกว่าชนก่อนๆ ไคแก่ เอ็งเงิน-
 หลวง (*D. formosum*) ซึ่งมิอยู่ในประเทศไทย ทว่าในพวกนี้ นัก
 พฤกษศาสตร์ชื่อ Schlechter ไคเคยให้ชื่อว่า พวก ออกซิช เนียนเธ
 (*Oxygenianthe*)

แผนผังการจำแนกชนิด
 ของกล้วยไม้สกุลหวาย
 ในพวกไนโกรเออร์ซูเท
 NIGROHIRSUTAE

D. cruentum Rehb.f. (ครุเข็นทับ) “เข็มนกแก้ว” กายใบ
มีขนประปราย ดอกโตประมาณ ๔ ถึง ๖ ซม. กลีบดอกสีเหลืองขาว ๆ
กลีบในแคบประมาณ ๓ มม. ปากมีสันสีแดงเลือดคนกและมีเมือกจุดสี
แดงเลือดคนก เกือบดอกมนและสั้น มีถิ่นกำเนิดอยู่ทางจังหวัดภาคใต้
ของประเทศไทยเช่นสตูลและยะลาเป็นต้น.

D. dearei Rehb.f. (เคยวอ) เป็นควายป่าชนิดหนึ่งนำไปปลูก
เลี้ยงกันในต่างประเทศ แหล่งกำเนิดอยู่ในประเทศฟิลิปปินส์ ดอกมี
สีและมายคล้ายคลึงกันกับ เข็มนกหลวง (*D. formosum*) ของไทย
แต่ขนาดดอกเล็กกว่าและมีดอกมากกว่าเล็กน้อย ลำลูกกล้วย สูง ประมาณ
๖๐ ถึง ๘๐ ซม. กายใบทึบหรือลำลูกกล้วยมีขน ช่อดอกออกใกล้
ปลายลำ ช่อสั้น มีดอกประมาณ ๕ ถึง ๗ ดอก กลีบดอกสีขาว กลีบ
ในกว้างเกือบ ๓ เท่าของกลีบนอก ริมปากเป็นคลื่นเล็กน้อย พนปากสี
ขาว ตรงกลางมีแต้มสีเหลืองอมเขียว เกือบดอกแหลมเรียว ขนาด
ดอกโตประมาณ ๕ ซม.

D. draconis Rehb.f. (แคร์คคอนิส) “เข็มนก” ลำลูกกล้วย
ตั้ง สูงประมาณ ๖๐ ซม. ใบยาวประมาณ ๘ ถึง ๑๐ ซม. ปลาย
ใบมีสองแฉกไม่เท่ากัน ลำลูกกล้วยตั้งใบในใบที่สาม ช่อดอกออกที่ข้อ
ปลายลำ ช่อสั้นมาก มีดอกประมาณ ๒ ดอกขึ้นไป ดอกโตประมาณ

๘ ซม. ดอกสีขาวครีมหรือสีขาว มีทางสีเหลืองส้มที่แผ่นปาก ริมขอบปากเป็นคลื่นและมีกรวยละเอียด เป็นกลวยไม้ป่าชนิดหนึ่งที่เลี้ยงง่าย อดูดอกในเคอนเมษายน.

D. formosum Roxb. (ฟอร์โมซุม) “เอื้องเงินหลวง” ลำลูกกลวยค่อนข้างอ้วน ตั้งแข็ง สูงประมาณ ๓๐ ถึง ๕๐ ซม. กายใบมีขนสีเทาทั่วๆ ไป และบางทีมีขนสีน้ำตาลละเอียดบางๆ ที่ใต้ใบส่วนใกล้โคนใบด้วย หน่ออ่อนมีขนสีเทาเห็นได้ชัดเจน ใบยาวประมาณ ๑๐ ถึง ๑๕ ซม. ปลายใบมีสองแฉกไม่เท่ากัน ดอกมีขนาดใหญ่มากที่สุด ในบรรดาหวายพวกเดียวกัน ดอกโตถึง ๑๐ ซม. ออกเป็นช่อสั้นๆ จากยอดของลำลูกกลวยประมาณ ๓ ถึง ๕ ดอก กลีบนอกด้านหลังมีสันกลาง กลีบในกว้างกว่ากลีบนอกมาก ปากยาวประมาณ ๗ ซม. สีขาวมีสีวนสีเหลืองในคอปาก โคนปากสอบ หูปากเห็นไม่ชัดเจน ปลายปากเว้าประมาณ ๕-๖ มม. มีสันนูนสองสันจากโคนออกมาถึงกลางปาก เกือบดอกแหลมยาวรูปกรวย เป็นหวายป่าพื้นเมืองของไทยประเภทดอกสีขาวจำนวนมาก ประภคณกษัตริย์และการเลี้ยงง่าย ให้ดอกได้ความอุดมสมบูรณ์ในกรุงเทพฯ ก็ให้ดอกได้และเจริญงอกงามดี จึงเป็นชนิดที่ควรแก่การนิยมปลูกเลี้ยงกันทั่วๆ ไป ถิ่นกำเนิดอยู่ทางแถบจังหวัดระนอง

D. infundibulum Lindl. (อินฟันดิบูลัม) “เอ็งตาเห็น”
 ลำลูกกล้วยสีประมาณ ๓๕ ถึง ๖๐ ซม. แต่พอมเล็กกว่าลำลูกกล้วย
 ของเอ็งเงินหลวง ลักษณะคอกสีสรรคของคอกคล้ายคอก กบเอ็ง
 เงินหลวงมาก ขอบแตกข้างคอก คอกเล็กกว่าเอ็งเงินหลวงและแห้ง
 กำเนค้อยบนเขาสูงประมาณ ๕๐๐๐—๕๐๐๐ ฟุต ผักกบเอ็งเงินหลวง
 ซึ่งอยู่ในทรายดำ ปลายทั้งสองข้างเห็นโคชคเงินกว่าเอ็งเงินหลวง
 และสีเหลือง ที่แผ่น ปากนั้นอาจเป็นสีเสดหรือสีแดงก็ได้ นอกจากนั้นยัง
 ลักษณะคอกคล้าย *D. draconis* แต่ปลายกลีบในม่นกว่า เป็นหวายพัน
 เมืองทางเขกเหนือของประเทศไทยด้วย.

D. longicornu Lindl. (ลองกิกอร์นุ) “เอ็งแสะ” ลำลูก—
 กล้วยยาวประมาณ ๑๐ ถึง ๒๐ ซม. โคนเรียว กลางโย่งอ้วนพอสวมควรว
 มีร่องตามยาวของลำ ใบยาวประมาณ ๘ ซม. กว้างประมาณ ๑.๕ ซม.
 สีเขียวอมเหลืองเล็กน้อยหรือเขียวอ่อน ปลายใบเว้าเฉียงๆ กายใบมีขน
 สีดำ รวมทั้งโคนใบก็มีขนอย่างบางๆ ลำแก่ทั้งใบ ช่อคอกออกตาม
 ขั้วใกล้ๆ ปลายลำ โคนมีปลอกประมาณ ๐.๕ ซม. ปลอกมีขนสีน้ำตาล
 ช่อหนึ่งๆ มีคอกประมาณ ๑ ถึง ๓ คอก คอกขานลไปข้างหน้าแต่ปลาย
 กลีบขานออก ขนาดคอกโตประมาณ ๒ ถึง ๓ ซม. กลีบคอกสี
 ขาวเป็นมัน กลีบขอกปลายเรียวแหลมและอาจยาวพอๆ หรือยาวกว่า
 กลีบในเล็กน้อย ปากมีสามแฉกเห็นโคชคเงินที่ปากทั้งสองข้างทั้ง ปลาย
 แหลม พนสีขาวมีเส้นสีเขียวขนาน กันถี่ๆ เฉียงขนหาปลายแหลม
 แผ่นปากสีเหลืองหรือเหลืองอมเสด โคนสอยเขาเล็กน้อย ส่วนกลาง

กว้างและปลายสอบแหลม ริมสองข้างแผ่นปากยกห่อขึ้นเล็กน้อย ปลาย
 แขนงพอสัมควร แผ่นปากแข็งและตามแนวกลางมีสันเล็ก ๆ ประมาณ
 ๕ สันต่อออกมาจากในปากซึ่งแกนกลางเป็นแผ่นนูนและหนา บนแผ่น
 ปากมีขนละเอียดมาก คอกหอมเย็นชวนคม ฤดูคอกประมาณเดือน
 ธันวาคม มกราคมและกุมภาพันธ์.

D. lowii (โลวีไอ) ลำลกกด้วยเหยียดตรง สูงประมาณ ๓๐
 ซม. ขนที่กายใบมีสีเทา คอกออกเป็นช่อจากปลายลำประมาณ ๔ ถึง
 ๖ คอก ขนาดคอกโตประมาณ ๔ ถึง ๕ ซม. พนคอกสีเหลือง เส้น
 ที่ปากและขนที่ปากสีแดง หรือบางทีมีสีแดงที่โคนปากด้วย ถิ่นกำเนิด
 แถบเกาะชอเนยว.

D. ovipostoriferum (โอวีพอสตอริเฟอรัม) ไทเคยมีผู้จักเข้าใจ
 เป็นชนิด *D. takahashii* ถิ่นกำเนิดอยู่ในแถบเกาะชอเนยว กระจวนหวาย
 บ้าในพวกเดียวกัน หวายชนิดนี้มีลำลกกด้วยผอมกว่าชนิดอื่น ๆ ลำยาว
 ประมาณ ๓๐ ถึง ๕๐ ซม. ใบกว้างประมาณ ๒.๕ ซม. ยาวประมาณ
 ๗.๕ ซม. คอกออกเป็นช่อที่ปลายลำประมาณ ๒ ถึง ๔ คอก กลีบ
 นอกบนกว้างประมาณ ๑ ซม. ยาว ๓ ซม. กลีบในกว้างประมาณ
 ๒.๓ ซม. ยาว ๓.๒ ซม. เกือบคอกยาวเรียว ปากวัดจากปลายงค
 โคนยาวประมาณ ๔.๒ ซม. กลีบคอกสีขาว โคนปากมีเส้นสีแดงสท-
 ไล หูปากทั้งสองข้างมีสีเหลืองจาง ๆ ส่วนปลายออกสีแดง บริเวณกลาง
 แผ่นปากมีลักษณะหนาและหายเล็กน้อย สีเหลืองเข้ม ขนาดคอกเล็ก
 กว่าเอื้องเงินหลวง.

D. sanderac (แซนเดอร์เร่) ลำลูกกล้วยเจริญแข็งแรง สูง ๖๐ ถึง ๕๐ ซม. ใบกว้างประมาณ ๑.๕ ซม. ยาวประมาณ ๕ ซม. ช่อกชอกออกตามข้อใกล้ๆ ปลายของลำ มีชอก ๓ ถึง ๔ ชอก กลีบชอกสีขาวบริสุทธิ์ ปากสีขาว เหลือบและมีเส้นสีม่วง แผ่นปากกว้างประมาณ ๒.๕ ซม. เป็นหวายพุ่มเมืองของฟิลิปปินส์.

D. schultzei (ชุตซอ) เป็นหวายป่าที่มีลักษณะใกล้เคียงกับ *D. dearei* และ *D. sanderac* แต่ลำลูกกล้วยสั้นกว่า ลำลูกกล้วยยาวประมาณ ๒๐ ถึง ๓๕ ซม. ช่อกชอกออกที่ปลายลำ ช่อละ ๓ ถึง ๖ ชอก กชอกโตประมาณ ๗-๘ ซม. กลีบชอกสีขาวบริสุทธิ์ ปากสีขาวบริสุทธิ์ ข้างทอมเขี้ยวเล็กน้อย ในคอมแต่มหรือชอกเล็กน้อย เป็นหวายพุ่มเมืองของฟิลิปปินส์ที่มีความงามไม่น้อย.

พวกฟาแลนแนนเธ่ (Section *Phalaenantha*)

หวายในพวกนี้ เป็นหวายต่างประเทศที่มีความสำคัญในทางการค้ามาก ในปัจจุบันหวายลูกผสมทั้งหมดเชื้อสายของหวายในพวกนี้ นับว่าได้รับความนิยมอย่างแพร่หลาย เพราะนอกจากจะเลี้ยงง่ายให้ชอกง่ายแล้ว ยังมีรูปลักษณะที่โดดเด่นหลายอย่าง เช่น ช่อกชอกยาวและตั้งแข็ง หวายในพวกนี้มียอดเพียงไม่กี่ชนิด ลักษณะลำลูกกล้วยสูงพอสมควร ขอบข้วน โคนลำมีกระริ้วเล็ก ใบมีกาบหุ้มลำลูกกล้วยอยู่ ช่อกชอกต่าง ๆ ของลำมีแต่กาบ ไม่มีการเจริญของใบ ใบค่อนข้างแข็งและหนา

ช่อดอกมักเจริญออกจากปลายยอดของลำต้น ความแข็งแรงสมบูรณ์และ
 เจริญเต็มที่แล้ว หรืออาจออกจากทางข้อของลำต้นซึ่งอยู่ต่ำกว่าปลายยอด
 ลงมากได้ และอาจเป็นลำต้นใบหรือทงใบเลวกได้เช่นกัน ลักษณะเด่น
 ของหวายในพวกนี้ ออกลักษณะหนึ่งก็คือ มีช่อดอกสองช่อดอกอยู่
 ตามปกติช่อดอกหนึ่งและถลกลงมาทางล่างอีกช่อดอกหนึ่ง และคล้าย ๆ กันว่า
 ช่อดอกแรกหรือเวลาเข้าไปเป็นสองตอนและลักษณะนึ่งถ่าย ทอดไปถึง
 ลูกผสมได้อย่างชัดเจนในบางโอกาส อีกลักษณะหนึ่งก็คือ หวายในพวกนี้
 มีดอกสีม่วง มีฉนวนกั้นสีขาว ปากมีสีม่วงแดง หรือของขาวมีปลายมน
 โค้งมุมเข้าเขี้ยวไว้ แผ่นปากมี ทรงกลางมีขอบมนหรือที่เรียกกันว่า
 หมอน ข้างตกเป็นแผ่นหนา บางชนิดก็เป็นสันนูน หวายพวกนี้มีแหล่ง
 กำเนิดปรากฏทั่วไปในหมู่เกาะนี้วัน แต่กระจายไปทางแถบทิศตะวันตก
 ถึงมอลลลัคคัส และแหล่งไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ถึงควินส์แลนด์

D. affine (อะไฟน์) ลำลูกกล้วยยาวประมาณ ๒๐ ถึง ๔๐ ซม.ม.

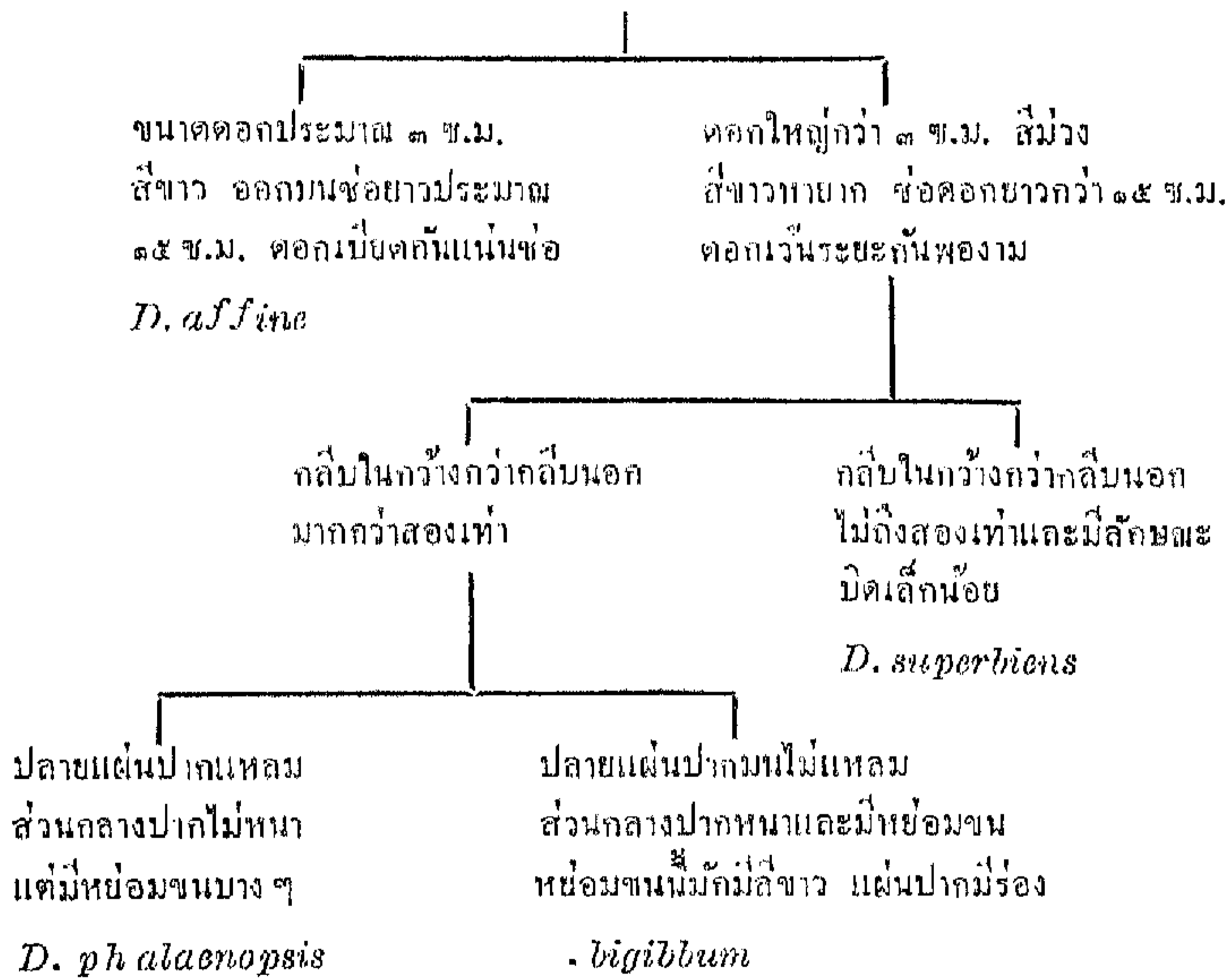
ช่อดอกที่ลำลูกกล้วยซึ่งแก่และทงใบแล้ว ช่อดอกยาวประมาณ ๑๕ ซม.ม.
 มีดอกหลายดอก ออกแยกกันแน่นช่อ ดอกกว้างประมาณ ๓ ซม.ม. สีขาว
 ดอกทรงกลมและกลีบในกว้างมากคล้ายหวายฟาแลนนอปซิส ถิ่นกำเนิด
 เติบโตอยู่ในเกาะมอลลลัคคัสและเกาะติมอร์

D. phalaenopsis (ฟาแลนนอปซิส) ในบรรดาหวายชนิดต่าง ๆ

ที่พบการกลายไม่ได้นำมาใช้ปลูกเลี้ยงตลอดจนเกยวของกบการผสมพันธุ์

แผนผังการจำแนกชนิด
กล้วยไม้สกุลหวาย
ในพวกฟาแลนนันท์

PHALANANTHE

หวายชนิดนี้มีความสำคัญมาก ถึงจะเห็นได้ว่า หวายลูกผสมที่นิยม
เลี้ยงและทำเป็นสินค้ากันอยู่ในปัจจุบันนี้ ไม่ต่ำกว่า ๘๐% ที่มเชอสาบ
ของหวายฟาแลนนันท์ที่ช่อดอกยาวๆ ขาพเจ้าจะของทเว้นไม่นำเขาประวัติ
มากล่าวไว้ หน่อกัน เนื่องจากได้มีผู้เขียนไว้มากด้วยกันแล้ว ดังนั้นจึงจะ

ชอกลาวแต่เฉพาะเรื่องที่เกี่ยวข้องกับทางวิชาการโดยตรงเท่านั้น หวาย
 ฟาแลนนอปชเสน ลำลูกกล้วยสูงประมาณ ๓๐ ถึง ๖๐ ซม. ใบกว้าง
 ประมาณ ๒ ซม. ยาวประมาณ ๑๒ ซม. ช่อดอกยาวประมาณ ๓๐ ถึง
 ๕๐ ซม. ออกดอกประมาณสองในสามของความยาวของก้านช่อทั้งหมด
 ดอกโตประมาณ ๕ ถึง ๘ ซม. กลีบดอกมีลักษณะค่อนข้างกว้างแต่ปลาย
 แคบ กลีบในกว้างมากและทรงกลีบค่อนข้างกลม โคนแคบ ปลาย
 ๓ แฉก แฉกสองข้างหรือที่เราเรียกกันว่าปากทั้งสองข้างตรงขึ้นและ
 ปลายมนโค้งห่อหุ้มเส้าเกสรไว้ แผ่นปากหีบยัดยื่น ออก ข้าง หน้า
 ลักษณะมนและปลายแหลมพอสังเกตเห็นได้ สีดอกผูกเพี้ยนกันในระยะ
 กว้าง ๆ ตั้งแต่สีม่วง สีม่วงแดงหรือม่วงชมภ้อ่อน ๆ ไปจนถึงสีขาวบริสุทธิ์
 ซึ่งหายาก แผ่นปากโดยเฉพาะที่หมอนมัสเซมกว่าสีกลีบดอก หวาย
 ฟาแลนนอปชเสนเวลานิยมนำมาเลี้ยงกันในช่อยุชุน เป็นหวายที่ใค้सान
 การคัพพณู ผสมพณู จากต้นที่มีลักษณะดีเกินตาม ทัศนระ ของ ผู้คค และ
 ผสมพณู มาแล้ว ทรงนงงสังเกตเห็นใควา เลียงง่าย ออกดอกให้ยะ
 หลายครั้ง ระยะพักทวนอยลง และลักษณะดอกคคเด่นยงชน รวมทั้ง
 สามารถเจริญงอกงามได้ดีในสภาพของการเลี้ยงดูความบ้าน เนื่องจาก
 สามารถปรับปรองตัวเองให้เคยชินต่อสภาพสิ่งแวดล้อมและการปลูกปฏิบัติ
 ของมนุษย์ พณู ขาคงเต็มนมระยะพักทวนานมาก ทง ใบมากและมัก
 ให้คอกเพียงบละครั้งเดียว เนื่องจากมีความผิดเพี้ยนในลักษณะสีดอก

จนขนาดคอกอย่างกว้างขวางนั่นเอง จึงสามารถจำแนกออกเป็นพันธุ์ต่าง ๆ ได้หลายพันธุ์ ตามธรรมชาติ และจากการที่มนุษย์ได้สนใจในคุณลักษณะต่าง ๆ จนสามารถคัดเลือกและผสมพันธุ์ ได้จนกระทั่งถึงขั้นที่สามารถตั้งพันธุ์ ใหม่ ๆ ขึ้นมาได้อีก ดังนั้นพันธุ์ ต่าง ๆ ของหวายชนิดนี้ในปัจจุบันจึงมีทั้งพันธุ์ ที่เดิมมาจากป่าและพันธุ์ ที่เป็นผลจากการคัดเลือกผสมพันธุ์ ของมนุษย์ด้วย

พันธุ์ ชโรเอเดอเรียนัม (var. *Schroederianum*) เป็นพันธุ์ ที่มีดอกใหญ่เป็นพิเศษ ขนาดดอกอาจกว้างตั้งแต่ ๗ ถึง ๕ ซม. ส่วนต้นมีความแข็งแรงทนทานไปได้โดยง่าย กลีบดอกมีสีม่วงกว่ากลีบในเล็กน้อย คีบสีม่วงเข้มกว่าปากสีเข้มกว่าสีกลีบ จึงแลดูสีดอกตอนโคนกลางเข้ม ค่อย ๆ รางออกไปหาบริเวณดอกงามหน้าดู

พันธุ์ รัย (var. *ruby*) ขนาดดอกเล็กกว่าพันธุ์ แรกที่กล่าวมาแล้วแต่สีเข้มกว่า และรูปแบบของดอกกลมแน่นกว่า และมีกลิ่นที่ผสมทั้งสีเข้มและละเอียด แต่ขนาดดอกมักจะไม่ใช่ใหญ่สัก

พันธุ์ สแตทเทอเรียนัม (var. *Statterianum*) เป็นอีกพันธุ์ หนึ่งที่นักพฤกษศาสตร์ได้สำรวจพบและนำเข้าไปในประเทศอังกฤษ เป็นอีกพันธุ์ หนึ่งที่มีสีเข้มสดใส

พันธุ์ รัสชิลเดียนัม (var. *Rothschildianum*) เป็นพันธุ์ สีขาวบริสุทธิ์ที่นักพฤกษศาสตร์รายงานว่ามีดอกใหญ่ที่สุด ดอกดอกกว้างถึง

๑๐ ซม. ได้ส่งไปประเทศอังกฤษเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๓๓ ประมาณเวลาได้ ๗๐ ปีมาแล้ว จากนั้นไม่เคยมีรายงานเกี่ยวกับบทบาทของพันธุ์นี้ อีกเลยแม้กระทั่งในการทำผสม จึงเป็นที่เข้าใจกันว่า อาจตายหรือ ค่อนข้างพันธุ์ไปแล้วก็ได้ หรือมีละอองเกสรไม่เพียงพอ

พันธุ์ ซอลโลเลียม (var. *hololeucum*) เป็นพันธุ์ สีขาวบริสุทธิ์ อีกพันธุ์ หนึ่งซึ่งมีขนาดดอกเล็กกว่าพันธุ์ ซอลโลเลียมนี้มาก แต่ก็เป็น พันธุ์ หนึ่งที่ใช้ผสมพันธุ์ ในด้านที่จะหวังลูกผสมสีขาว

พันธุ์ แอลบา (var. *alba*) ตามศัพท์ข้อความความหมายถึงสีขาวอยู่แล้ว ดังนั้น การเรียกชื่อพันธุ์ นี้จากข้อความความหมายถึง พันธุ์ ที่มี ดอกสีขาวทว่าๆ ไปทำไมโดยอยู่ในสายของพันธุ์ สีขาวอื่น ๆ

พันธุ์ เบดฟอร์ด (var. *Bedford*) เป็นพันธุ์ สีขาวบริสุทธิ์อีกพันธุ์ หนึ่งที่มีชื่อเสียอยู่ในขณะนี้ แต่มิได้มีหลักฐานยืนยันแน่นอนว่าเป็น พันธุ์ ีขาว ดังนั้นจึงอาจเป็นได้สองทางคือ อาจเป็นพันธุ์ ที่เกิดขึ้นจากการ ผสมพันธุ์ และคัดเลือก ของมนุษย์ซึ่งใช้พันธุ์ ีขาว ดังเดิมเป็นจากฐาน มาก่อน เมื่อได้พันธุ์ สีขาวที่งามเด่นขึ้น เลี้ยงง่ายขึ้น ดอกตกชั้น จึง ได้ทั้งชื่อพันธุ์ นี้ อีกประการหนึ่ง พันธุ์ เบดฟอร์ดนี้มีหลายสายพันธุ์ (strain) ที่ยากจนจึงค่อนข้างจะแน่ชัดว่าเป็นผลจากการผสมพันธุ์ หวายเป็น พันธุ์ น้อยซึ่งสีขาวพันธุ์ นี้อย่างง่ายให้ดอกง่ายกว่าพันธุ์ ีขาว แต่ในการ ผสมพันธุ์ ทำลูกผสมสีขาวนั้น สายพันธุ์ จากยุโรปให้ลูกผสมสีขาวดีมาก

แต่ลูกผสมจากสายพันธุ์ ทางยาวย เท้าที่ดอกบานในประเทศไทยแล้ว
ทั่ว ๆ ไปมักมีแต้มสีชมพูเสมอ

พันธุ์ สโนว์ไวท์ (var. *Snow white*) เป็นพันธุ์ สีขาวบริสุทธิ์ที่เกด
จากการคัดเลือกพันธุ์ ผสมพันธุ์ ของมนุษยชนอีกพันธุ์ หนึ่ง มีลักษณะดีกว่าพันธุ์
เย็บฟอรุค นอกจากสีขาวบริสุทธิ์และเนอกลีบดอกเป็นประกาย สีสดใสแล้ว
รูปแบบของดอกงามกว่า ช่อดอกยาวและอวบน้ำดอกบานนานช่อดอกหนึ่งช่อ
เกือบ ๒๐ ดอก เติบโตง่าย เจริญเติบโตเร็ว ระยะพักตัวสั้นมาก เป็น
พันธุ์ สีขาวบริสุทธิ์ ที่ สุกใน ๒๕ วัน

หวายฟานแลนน้อยปชชีสที่เป็นพันธุ์ ป่าดงเคม่นน น.แห่ง กำ เน็ด อยู่
แถบเกาะมอลตัสก็ส่งไปจนถึงแถบเหนือของควอนส์แลนด์ ซึ่งเรียกกันตาม
ภาษาพื้นเมืองแถบนั้นว่า กล้วยไม้แห่งคูก์ทาวน์ (*Dooktown Orchid*)
และภาษาชวาเรียกว่า “ลารัต” (*Larat*)

D. bigibbum (บิกบี้ม) รูปทรงต้นและดอกคล้ายคลึงกับหวาย
ฟานแลนน้อยปชชีสมากจนกระทั่งนักพฤกษศาสตร์บางคนมีใ้คิดแยก ออกเป็น
ชนิดแต่ได้จัดไว้เป็นพันธุ์หนึ่งของหวายฟานแลนน้อยปชชีส (*D. phalaenopsis*
var. *bigibbum*) แต่ความจริงแล้ว หากจะพิจารณากันให้ละเอียดลงไป ก็มี
ลักษณะหลายประการที่ผิดแปลกไปจากหวายฟานแลนน้อยปชชีส สูงประมาณ
๒๐ ถึง ๕๕ ซม. ใบเรียวแหลม ยาวประมาณ ๑๐ ซม. และค่อนข้าง
แคบ โดยทั่ว ๆ ไปช่อดอกมักออกจากปลายยอดลำ ช่อดอกยาวประมาณ

๒๐ ถึง ๓๐ ซม. มีดอกออกเป็นระยะๆ พองาม ดอกมีขนาดเล็กกว่า
 ดอกหวายฟ้าแลบน้อยซี่ส กว้างประมาณ ๕ ซม. ลักษณะและรูปแบบ
 ของดอกเหมือนหวายฟ้าแลบน้อยซี่ส แต่ปลายปากมนและที่ มีร่องเล็ก
 น้อย ส่วนกลางระหว่างปากทั้งสองข้างหนาและมีหย่อมขนเป็นหมอน
 สีขาว สีดอกทั่วๆ ไปสีม่วงชมพู เป็นหวายป่าที่สำรวจพบกันในราวประ-
 มาณปี พ.ศ. ๒๓๖๗ หรือ ๑๓๖ ปีมาแล้ว และในราวปี พ.ศ. ๒๓๕๘
 ก็ได้เริ่มมีการขยายพันธุ์ และปลูกเลี้ยงกันแพร่หลายขึ้น แหล่งกำเนิด
 เดิมเป็นหวายป่าของแหลมเคปซอร์ค และแถบหมู่เกาะใกล้เคียงของ
 นิวกัน เป็นหวายป่าที่เลี้ยงง่ายในดินที่มีความชื้นสูง (humid region)
 เกือบตลอดปี แม้ว่าจะเป็นพันธุ์ที่วาระภัยใกล้ฝั่งทะเลก็ตาม ได้เคยมีผู้
 พบพันธุ์ สีขาว แต่หายากมาก

C. superbians (ซฟเพอเชียนส์) ลำลูกกล้วยสูง ๓๐ ถึง ๗๐ ซม.
 และตาแข็งแรงสมบูรณ์อาจสูงขึ้นไปได้ถึง ๑๒๐ ซม. กิ่งโต ใบแข็งยาว
 ประมาณ ๘ ถึง ๑๕ ซม. ริมใบอาจมีสีม่วงเล็กน้อย กายใบมีเส้น
 สีม่วงเป็นทางยาวๆ ช่อดอกแข็งพอสมควรและเรียว โคนหรือโคนเล็ก
 น้อย ยาวประมาณ ๕๐ ซม. ดอกออกเป็นระยะพองาม ดอกกว้างประ-
 มาณ ๕ ซม. สีม่วงชมพูถึงม่วงแดงเข้ม ตามขอบกลีบโดยเฉพาจะกลีบ
 นอกจะมีขีดสีขาว กลีบนอกโคนกลีบหลัง ริมเป็นคลื่นหรือขดเล็กน้อย
 กลีบในกว้างและยาวกว่ากลีบนอกเล็กน้อย ปลายมน ริมเป็นคลื่นพองาม

ทางทิศเหนือ ปลายเหยียดขึ้นออกและปลายแหลมม้วนลง ริมเงน
 ปลายเป็นคลื่นพอสมควร ตรงกลางระหว่างปลายทั้งสองข้างมีขน ๕ เส้น
 คานในสอยเข้าหากันและสีเข้มปนปกคลุม มีนักพฤกษศาสตร์หลายท่าน
 ได้วิพากษ์วิจารณ์ว่า ทวารปัทมาเป็นลักษณะที่ในระหว่างทวาร
 ฟาแลนนิโอซีสกับทวารอนคยลาตัม ในพวกเซอร์วาทอเยน และต่างคน
 ต่างก็โต้แย้งกันและเหตุผล เกี่ยวกับการปรากฏการณ์ ของ ลักษณะ
 ต่าง ๆ ของทวารชนิดอื่น ๆ ส่วนคล้ายคลึง กับ ทวาร ฟาแลนนิโอซีส และ
 ทวารอนคยลาตัม หรือระหว่างทวารกับทวารอนคยลาตัม แต่
 อย่างไรก็ตาม ในสมัยปัจจุบัน วิทยาการเจริญก้าวหน้ามากขึ้น มนุษย์
 มีความรู้มากขึ้น ก็ยอมรับว่าสิ่งที่คิดไว้แต่ก่อน ๆ นั้น ยังมี
 สิ่งที่ไม่รู้อีกมากมายซึ่งอาจทำให้เกิดความผิดพลาดขึ้นได้ แม้ว่าใน
 ปัจจุบันจะยังไม่รู้ถึงความผิดพลาดนั้น เมื่อวิทยาการเจริญขึ้นไปอีกใน
 อนาคตก็อาจรู้กันขึ้นได้ก็หาไม่ ทังนั้น เรายังไม่แน่ใจว่าอะไรจะเป็น
 ทรัพย์โดยไม้ออกความเห็นใด ๆ ทั้งสิ้น เรายังต้องใช้เหตุผลเกี่ยวกับ
 เทียบเคียงลักษณะกต การสืบสายลักษณะกต มาแสดงเหตุผล ก็น่า
 จะเป็นเช่นนั้นได้ แต่สิ่งเหล่านี้ยังเป็นเพียงส่วนหนึ่งของเหตุผลทั้งหมด
 เท่านั้น ยังมีอีกหลายสาเหตุที่ยังไม่มีผู้ใดคำนึงถึงและยกมาพิจารณา
 ลักษณะทางอนุกรมวิธานของอวัยวะสืบพันธุ์ ของทวารปัทมา คงเดิม ทั้ง สอง
 ชนิดที่หวังกันว่าคงเป็นบรรพบุรุษของทวารชนิดอื่น ซึ่งอาจมีความสัมพันธ์

กษยปรากฏการณ์ธรรมชาติอันเป็นสื่อให้เกิดโอกาสในการ ผสมเกสร ข้าม
 กันตามธรรมชาติประการหนึ่ง กษยทำเลแหล่งกำเนิดซึ่งสัมพันธ์ กษยวิวัฒ
 และสภาพท้องถิ่นของการดำรงชีวิตของหวายป่าที่หวังว่าเป็น บรรพบุรุษทั้ง
 สองชนิดนั้นควบ และอีกประการหนึ่งที่มความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่า
 เหตุผลอื่น ๆ ก็คือ อุปนิสัยของสัตว์จะเป็นนกคนควาวิจัยเอง จะต้องเป็น
 สัตว์ไม่ปีกหรือลาของเขาดังเหตุผลของตนเอง แต่จะต้องเป็นผู้ตระแวง
 หรือหาทางไม่เชื่อเพื่อคอยคัดค้านเหตุผลของตนเองอยู่ตลอดเวลา จึงจะ
 ทำให้ผลงานที่ไทรยมีความแน่นอนไม่ผิดพลาดได้ง่าย การที่ชาวเขาได้
 กล่าวมาแล้วนั้น มิได้มีเจตนาที่จะคัดค้านหรือก่อให้เกิดความเสียหายแก่
 ท่านที่โตความในงานชนนมาแล้วแต่อย่างใดเลย เพียงแต่เป็นการให้ทัศนะ
 ไว้เพื่อเป็นการช่วยส่งเสริมสนับสนุนให้งานค้นคว้าของท่านเหล่านั้นไทรย
 ผลก้าวหน้าแน่นอนและเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมอย่างแท้จริง

หวายชูปเพอเขยสน ไคเคยมีผู้ให้ชื่อว่า *D. goldei* เมื่อนำเขา
 ไปในทวีปยุโรปประมาณปี พ.ศ. ๒๔๒๑ แหล่งกำเนิดเดิมอยู่ในแหล่ง
 เดียวกันกับ *C. bigibbum*

พวกเชอราทอเบียม (*Noctium Ceratobium*)

เป็นกล้วยไม้สกุลหวายอีกพวกหนึ่งที่มีความสำคัญในด้านการค้า
 และในความนิยมของนักเลี้ยงกล้วยไม้ทั่วไป เป็นรองจากพวกฟาแลน
 แนนต์ เพราะนอกจากการเลี้ยงง่าย ขยายพันธุ์ง่ายและดอกดก ดอก

ยานทนแล้ว ยงมีลักษณะช่อยาว ก้านช่อแข็ง ใช้เป็นหวายทักคอกได้
 เช่นเดียวกับพวกฟางแลนแนนแต่ ไท้มีการผสมพันธุ์ เกิดลูกผสมเป็น
 สันคากนอย่างแพร่หลาย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ลูกผสมที่เกิดจากหวาย
 ย่างพวกนี้ เป็นผลจากการผสมมาจากธาวายเป็นส่วนมาก ลักษณะเด่นชัด
 ที่หวายพวกนี้ผิดแปลกไปจากพวกฟางแลนแนนเข้กคือ ในส่วนของกลีบดอก
 นั้นกลีบในแคบกว่ากลีบนอกหรือกว้างเท่าเท่ากับกลีบนอก แต่ไม่กว้างกว่า
 กลีบนอก กลีบในมักจะมีคามากน้อยแล้วแต่ชนิด ล้าลกกด้วยโดยทั่วไป
 มักอ่อนล้า ยางที่ตรงใหญ่โตมาก เติบโตออกเป็นเตี้ยเตี้ย ล้าลกกด้วย
 มักอ่อนใกล้ๆ โคนและเรียวไปปลายล้า ใบแข็งและหนา แตกมีลักษณะ
 อื่น ๆ ซึ่งแม้ว่าจะไม่ต่างกับพวกฟางแลนแนนแต่ แต่ก็ยังเป็นลักษณะสำคัญ
 ประจำพวกคือ ช่อคอกแข็งและตั้ง ช่อคอกเกิดจากช่อลาที่อยู่ใกล้ๆ ปลาย
 ล้าซึ่งมีใบหรือทงใบแล้ว มีคอกคก แน่นหรือหรือเว้นระยะพองาม ปลาย
 ทโค่นก้านคอกแต่ละทอกเล็กมาก กลีบในยงมากบางน้อยบางแล้วแต่ชนิด
 รวมกลีบมักเป็นคลื่น หยากทั้งสองข้างตั้งชัน แต่ไม่โค้งหุ้มเส้าเกสร
 มีสันนบนแผ่นปากประมาณ ๓ ถึง ๕ สัน และสันนบนแผ่นปากจะขยาย
 ขนาดใหญ่ขึ้น สันที่อยู่กลางมักยาวกว่าสันที่อยู่สองข้าง หวายพวกนี้
 มีอยู่มากกว่า ๓๐ ชนิด มีหลังจากนคอกยทวนกันแยกไปทางทิศตะวันออก
 ถึงทางตะวันออกเฉียงของชะวา ทางเหนือแยกไปถึงพลยบ้นส์ ทางใต้ลงไปถึง
 กวนสสันค และทางตะวันออกเฉียงไปถึงหมู่เกาะทางแถบมหาสมุทรแปซิฟิก

ลักษณะของแหล่งกำเนิดโดยทั่วไปเป็นทรายดำ มีบางชนิดที่ขึ้นอยู่กับ
ตามธรรมชาติใกล้ฝั่งทะเล บนต้นไม้หรือบนหินที่ไครยแสงแดดเต็มที่
จึงนับว่าเป็นความที่สามารถปลูกเลี้ยงได้ ในแหล่งที่มลภาวะปนทรายดำ
และในประเทกรอน แผนผังการจำแนกชนิดที่แสดงไว้ใน ไคซตรอมไว้
เฉพาะชนิดที่นำมาปลูกเลี้ยงและผสมพันธุ์ เป็นประโยชน์เป็นทรัพยากร
แพร่หลาย

D. antennatum (แอนแทนแทม) ลำลูกกล้วยผสมเรียว ยาว
ประมาณ ๖๐ ซม. ข้อคอกมีคอกประมาณ ๘ ถึง ๑๒ คอก เว้นระยะ
คอกของาม ขนาดคอกวัดความกว้างประมาณ ๖.๕ ถึง ๗.๕ ซม. กลีบ
นอกสีขาว กลีบในสีเขียวอ่อนและแคบยาว ยึดเป็นเกลียวตงขนานกันขึ้น
ไป ลักษณะคล้ายคอกหวายแต่ว่ามีข้อแต่เล็กกว่า แผ่นปากกว้าง
ไม่เกิน ๑๐ มม. มีสันตรงกลางแผ่นปาก ๕ สัน สันกลางยาวเกือบถึง
ปลายปาก โคนแผ่นปากแคบ กลางผายกว้าง ปลายแหลม ริมสองข้าง
ปลายแผ่นปากมนเช่น แหล่งกำเนิดอยู่ตามชายฝั่งทะเลของนิวกันและ
หมู่เกาะใกล้เคียง มีผู้รู้จักกันตั้งแต่ พ.ศ. ๒๓๘๖ มีชื่อพันธุ์หนึ่ง
คือพันธุ์ ค.แอลเบอติสซีไอ (var. *D. Albertisii*) หรือ บางทีก็เรียกเป็น
อีกชนิดหนึ่งโดยเฉพาะ เป็นพันธุ์ที่มีแหล่งกำเนิดทางชายฝั่งทะเลแถบ
ใต้ของนิวกัน.

D. aries (อารายส์) ลำลูกกล้วยยาวประมาณ ๖๐ ถึง ๑๒๐
ซม. ใบกว้างประมาณ ๗ ซม. ยาวประมาณ ๑๕ ซม. ข้อคอกยาว

๑๕ ถึง ๒๐ ซม. มีดอกแน่นช่อ ดอกโตประมาณ ๕ ซม. ส่วนกว้าง
 และส่วนสูงของดอกพอ ๆ กัน กลีบนอกกว้างและทรงกลีบรูปสามเหลี่ยม
 ความโค้งกลีบสีเหลือง ด้านหน้าสีน้ำตาล รวมกลีบสีเหลืองมะนาว โคน
 กลีบมีสีเหลืองและมีวงน้ำเงิน กลีบในแคบกว่ากลีบนอก บิดและโค้ง สี
 น้ำตาลเป็นมัน ยาวประมาณ ๓ ซม. ปากมีสีม่วงน้ำเงิน ๓ เส้น
 ปลายของสันกลางสูงมาก หูปากทั้งสองข้างมีฟันสีเหลือง มีเส้นสีม่วง
 น้ำเงิน และรวมขอบมีกลีบสีน้ำตาล แผ่นปากมน โคนสีน้ำตาล ปลาย
 สีเหลืองอมเขียว เป็นหวายพื้นเมืองของนวกน.

D. demmerii (เต็มเม้นนีโอ) ลักษณะ ขนาด และสี ดอกคล้าย
 คลึงกนกกับหวายแอนทเนตัมมาก แต่ที่แผ่นปากมีสัน ๓ เส้น ผิดกนกกับ
 หวายแอนทเนตัมซึ่งมี ๕ เส้น นอกจากนี้แผ่นปากของหวายเต็มเม้น
 นีโอยิ่งกว้างกว่าและปลายแผ่นปากแหลมกว่าด้วย เป็นหวายพื้นเมือง
 ของมอลลัคคีส์

D. gouldii (เกาลัดโอ) ภาษาสามัญมักนิยมเรียกกันว่ากลัด
 ลำลูกกล้วยทรงเตี้ยและสั้น ยาวประมาณ ๗ ถึง ๑๐ ซม. มีใบเล็ก ๆ
 ประมาณ ๒ คู่ ช่อดอกมีดอกมาก ขนาดดอกวัดตามตั้งประมาณ ๒.๖
 ซม. กลีบในแคบ ยาวประมาณ ๒ ซม. บิดเป็นเกลียว สีเหลืองมะนาว
 โคนสีขาว กลีบนอกสั้นกว่ากลีบในเล็กน้อย ปากสีเหลืองปนเขียวอ่อน ๆ
 มีสันกลางแผ่นปาก ๓ เส้น ปลายสันสีม่วงน้ำเงิน หูปากทั้งสองมีเส้นสีม่วง

นางเงินกระจายหนาแน่น แผ่นปากมีแต้มสีม่วงนางเงินสองแต้ม เป็น
 หวายเป็นพุ่มเมืองของเกาะเด็สเคย์ หวายลูกผสมในยุ้งบนมเขือสาย
 ของหวายชนิดนี้ผู้น้อย

D. johannis (โจแฮนนีส) ลำลูกกล้วยอ่อนและกิ่ง สูงประ-
 มาณ ๒๕ ถึง ๔๕ ซม. ใบแคบ ช่อดอกออกที่ขยอกหรือใกล้ขยอกลำ
 ยาวประมาณ ๑๕ ถึง ๓๐ ซม. มีดอกประมาณ ๑๐ ถึง ๒๐ ดอก
 ค่อนข้างชิดกัน ดอกโตประมาณ ๓ ซม. มีกลิ่นหอม กลีบดอกแคบและ
 ยืด สีน้ำตาลไหม้เป็นมัน บางทีเหลืองสีเขียวและแดง ปากมีสัน ๓ สัน
 และยังมีสันเล็ก ๆ ใกล้หูปากออกข้างละสัน และมีเมือกใสแฉะ หูปาก
 สีเหลืองอ่อนและมีเส้นสีม่วงนางเงิน แผ่นปากมีลักษณะมนและมีสีเหลือง
 เป็นหวายป่าพุ่มเมืองทางภาคเหนือของควนสันติและเกาะเด็สเคย์

D. lasianthera (แลซีแอนเธอรา) ลำลูกกล้วยมีรูปทรงใหญ่โต
 มาก บางต้นอาจสูงถึง ๓๐๐ ซม. ใบกว้างประมาณ ๖ ซม. ยาว
 ประมาณ ๑๕ ซม. ช่อดอกยาวถึง ๔๐ ซม. มีดอก ๑๐ ดอกขึ้นไป
 ขนาดดอกวัดตามตั้งประมาณ ๖.๕ ซม. กลีบดอกยืดยาวสีเหลือง สีน้ำตาล
 ตาลไหม้เป็นมันเงาสีแดงสด ริมกลีบสีเหลือง กลีบในมีสีคล้ายคดงกัน
 กว้างกลีบนอก แต่ริมไม่มีกลีบสีเหลือง ส่วนโคนไปทางปลายกลีบกว้าง
 ประมาณ ๐.๖ ซม. ยาวประมาณ ๔.๕ ซม. ปากมีแถบ ๕ แถบ
 ยาวไปจรดแผ่นปาก กลางปากสีม่วงนางเงินล้วน ๆ หูปากทั้งสองข้างสีขาว

ทรงโคนมีเส้นสีม่วงน้ำตาล ปลายมีสีม่วงคล้ำ โคนแผ่นปากคอกนม
สองข้างแบน ทรงกลางสีเข้มคอกๆ ทางออกเป็นสีม่วงอ่อน ขอบมีคลื่น
สีเหลือง หวายชนิดนี้ บางทีก็เจออยู่ในชนิด *M. stuberi* เป็นหวายพ
เมืองของนวกน

D. laxiflorum (แมกซีฟลอรัม) รูปทรงใหญ่พอสมควร ลำ
ลูกกล้วยสูงประมาณ ๑๐๐ ซม. ช่อกอกยาวถึง ๔๕ ซม. มีคอกเว
ระพะพองาม ขนาดคอกวัดตามตั้งประมาณ ๗ ซม. กลีบนอกสีเขียวอ่อน
กลีบในยาวประมาณ ๕.๘ ซม. และมีสีอมเขียว ปากสีขาว มีเส้นสีม
น้ำตาล ๓ เส้น หูปากประดับละเอียดสีม่วงน้ำตาล เป็นหวายป่าพเมือง
แถบชาตมาเซว่า ไม่ปรากฏว่าได้รับความนิยมในการปลูกเลี้ยงกันนัก

D. leporinum (เล็พโพรินัม) ลำลูกกล้วยยาวประมาณ ๖๐ ถึง
๘๐ ซม. เหยยคตรง ช่อกอกยาวประมาณ ๒๐ ซม. มีคอกเพียง ๔
ถึง ๖ คอก ขนาดคอกวัดตามตั้งประมาณ ๖ ซม. กลีบนอกปรากฏ
สีชมพูอมม่วงจางๆ มีเส้นประฐานเล็กๆสีม่วง รวมกลีบแข็งและเป็นคลื่น
กลีบในแคบและแข็ง เหยยคตรงและปด สีม่วงแก่ บางทีปลายกลีบมีสี
อมเขียว ส่วนยาวประมาณ ๔ ซม. หูปากทั้งสองข้างมีสีอมเขียว ด้าน
นอกมีทางสีม่วง แผ่นปากมีสีขาว และมีเส้นประฐานสีม่วง ตรงแนว
กลางมีสีอมเขียว ๕ เส้น เป็นหวายป่าพเมืองแถบมอลลัคคีส์และ
นวกน

D. mirbelianum (เมอริเบเลียนัม) ลำต้นกุดด้วยยาวประมาณ ๕๐ ถึง ๖๐ ซม. ขั้วต้นพอสอดควรว ใบย่อยกว้างและหนาแข็ง ช่อดอกยาวประมาณ ๓๐ ซม. มีดอกประมาณ ๑๐ ถึง ๑๕ ดอก ขนาดดอกกว้างประมาณ ๔.๕ ถึง ๕.๕ ซม. พนกลีบดอกมีสีเหลืองอมเขียว ประจุกลีบเย็บติดสีม่วงอมน้ำตาล กลีบในยาวประมาณ ๓.๕ ซม. ช่อดอกกว้างกลีบนอกเล็กน้อยและยึดติดกันน้อย ปากทั้งสามแฉกมีสีปนเป็นสีเขียว และมีเส้นประสีม่วงอมน้ำตาลแก่ แผ่นปากปลายสอบแหลม เป็นหวายที่คมความผกเพี้ยนภายในชนิดเดียวกันอยู่ไม่บ่อย บางพันธุ์มีดอกใหญ่กว่าและสวยงามกว่าพันธุ์ พันธุ์รวมคากอด้วย แหล่งกำเนิดของหวายป่าชนิดนี้ มีปรากฏแพร่หลายในแถบนิวกินี มีชวลลัคคัสและเกาะใกล้เคียง

D. odourii (อโตะอากิโอะ) เป็นหวายที่คมความงามอีกชนิดหนึ่ง ช่อดอกมีดอกมาก ขนาดดอกกว้างประมาณ ๔ ซม. กลีบดอกยาวประมาณ ๒.๕ ซม. มีวงกลีบหลัง โคนกลีบสีขาว ฝักดอกมีสีเหลืองอมเขียว และมีเกล็ดสีน้ำตาล ปากกว้าง มีสันสีม่วงนางนง ๕ สัน สันกลางสูงและปลายยาวกว่าสันอื่น ๆ หูปากทั้งสองข้างมีฟันซี่ขาวอ่อน มีเส้นประสีน้ำตาล แผ่นปากมีฟันสีเหลืองและมีเส้นสีน้ำตาล เป็นหวายที่คมแหล่งกำเนิดอยู่ทางภาคเหนือของนิวกินี

D. schulleri (ชูลเลอร์) เงามักนิยมเรียกกันว่า "ชูลเลอร์"
 ลำลูกกลวยยาวประมาณ ๘๐ ถึง ๑๕๐ ซม.ม. ใบกว้างประมาณ ๗ ซม.ม.
 ยาวประมาณ ๑๕ ถึง ๑๘ ซม.ม. สีเขียวสด แข็งและหนา ลำลูกกลวย
 ทรงใหญ่และแข็งแรง อวบน้ำมาก ช่อดอกยาวถึง ๕๐ ซม.ม. มีดอกตก
 ชนากว้างประมาณ ๕ ถึง ๗ ซม.ม. สีเหลืองอมเขียวหรืออมน้ำตาล
 เล็กน้อย โคนกลีบดอกกว้างประมาณ ๑ ซม.ม. ทั่วกลีบดอกยาวประมาณ
 ๒.๕ ถึง ๒.๘ ซม.ม. กลีบในยาวประมาณ ๓.๕ ซม.ม. ท่อนปลายกว้าง
 กว่าโคนเล็กน้อย ส่วนกว้างที่สุดของกลีบในกว้างประมาณ ๑.๒ ซม.ม.
 ปีกเล็กน้อย ปากมีสี ๕ สี ริมขอบสันคดเป็นคลื่นเล็กน้อย สีสีขาว
 อมเขียว มีส่วนสีม่วงอมแดงเล็กน้อย ปากสีเหลืองอมเขียวอ่อนๆ มี
 เส้นประสีส้มน้ำตาล เป็นหวายป่าซึ่งมีถิ่นกำเนิดทางแถบเหนือของ
 อเมริกา และได้รับความนิยมในการใช้ผสมพันธุ์ เพื่อผลิตลูกผสมกันอย่าง
 แพร่หลาย โดยเฉพาะ พันธุ์ รอลล่าเทรอมส์ (var. *Rolla* K. Thomas)
 หรือที่นิยมเรียกกันย่อๆว่า พันธุ์ อาร. เค. ที. เป็นพันธุ์ ที่มีดอกใหญ่
 และสีสดสวย และยังให้ลูกผสมที่มีลักษณะพิเศษ พันธุ์ ที่มีดอก
 สีส้มเขียวมากก็มีปรากฏเช่นกัน

D. taurinum (เทารินัม) ลำลูกกลวยกลมผสมและยาว ค่อนข้าง
 สูงประมาณ ๖๐ ถึง ๑๒๐ ซม.ม. ช่อดอกออกจากยอดของลำลูกกลวย
 ช่อดอกยาวประมาณ ๒๕ ถึง ๕๐ ซม.ม. มีดอกประมาณ ๒๐ ดอก

ขนาดดอกวัดตามคางประมาณ ๕ ถึง ๖ ซม. กลีบนอกโค้งไปข้างหลัง
ลักษณะหยักงอ สีขาวอมเขียว กลีบในยาวประมาณ ๔ ซม. ยาวกว่า
กลีบนอกอีกเท่าตัว ลักษณะแคบและยักเป็นเกลียว สีน้ำตาลอมแดง บางที
มีเกลือบสีม่วง ปากกรปรยาวรี ปลายปากยัก มีสันนูน ๓ สัน สันส่วนที่อยู่
ปลายแผ่นปากค่อนข้างสูง ปากสีม่วงชมพูอ่อน ๆ บางทีเห็นเส้นสีแก่
เคี้ยวดอกใหญ่ ปลายเรียว เป็นหวายพนเมืองของพืชญี่ปุ่นส์ และเป็น
หวายป่าอกจนทหนงทนยม ไชยส์มพนก กน

D. trilamellatum (ทวีแลมเมลเลตัม) ลำดุกกล้วยยาวประมาณ
๕๐ ถึง ๖๐ ซม. ใบยาวประมาณ ๑๒ ถึง ๑๕ ซม. ช่อดอกยาว
ประมาณ ๕๐ ซม. ดอกมกลนหอม กลีบดอกแคบและยัก พนกลีบ
สีเหลืองอ่อนหรือเหลืองอมเขียว มีเส้นสีน้ำตาล ๓ ถึง ๖ เส้น กลีบใน
มีริมแข็งเปราะและเป็นคลื่น ยาวประมาณ ๒.๗ ซม. ซึ่งยาวกว่ากลีบ
นอกเล็กน้อย ปากมีสันสีเหลือง ๓ สัน ปลายสันด้านนอกสูง หูปาก
ทั้งสองข้างสีเหลือง มีเส้นประสีม่วง แผ่นปากสีเหลือง เป็นหวาย
พนเมืองของนวกน

D. strebloceras (สเตรบลอสเซอรัส) ลำดุกกล้วยยาวประมาณ
๑๐๐ ซม. ลักษณะอ้วน ปลายเรียว ใบยาวประมาณ ๑๕ ซม. ช่อดอก
ยาวประมาณ ๓๐ ถึง ๕๐ ซม. มีดอกประมาณ ๑๐ ถึง ๑๕ ดอก
ขนาดดอกวัดตามคางประมาณ ๕ ซม. มีกลนหอม กลีบดอกมีสี

อมเหลืองและมทางสีม่วงปนน้ำตาลประมาณ ๕ เส้นทกลบนอก ส่วน
 กลบในบางทมพบนสีน้ำตาลขอบเขยวและบคเป็นเกลยว กลบนอกหยกเป็น
 กลนและบคโค้งใต้ทางคคอก ปากมีสีน ๕ สัน บริเวณสันมีสีขาวและ
 มวงนางเงิน หุปากทั้งสองข้างมีสีเหลืองอ่อนและมีเส้นสีม่วงนางเงิน โคน
 แผ่นปากแคบและค้อย ๆ ผาย กว้างออก วนถึงปลาย ชงโค้งมนและปลาย
 เหลม ฝนแผ่นปากมีสีขาว ริมขอบสีม่วงนางเงิน เป็นหวายพนมเมือง
 ทางแถบเกาะชุนคา

D. strepsiceros (สเตรพสิซิเอร์ออส) ลำลูกกล้วยอันเกอช
 คลอกทั้งลำ สูงประมาณ ๖๐ ซม. ใบกว้างประมาณ ๕ ซม.และยาว
 ประมาณ ๑๒ ซม. ช่อกอกเหยยคคองยาวประมาณ ๓๐ ซม. มีคอก
 ประมาณ ๑๐ ถึง ๑๕ คอก ขนาดคอกวัดตามคองประมาณ ๕.๕ ถึง
 ๕.๘ ซม. กลบคอกสีเหลืองเขยวอ่อน ๆ แต่กลบนอกเจือสีอมน้ำตาล
 กลบในทงคคองตรงและบคเป็นเกลยว ยาวประมาณ ๔ ซม. ปากมีสัน
 สีขาวแสมม่วงนางเงิน ๕ สัน สันกลางค่อนข้างเคยและแบน แต่ปลาย
 คานนอกสูง หุปากทั้งสองข้างมน คานในมจคเป็นเมต ๆ สีเขยวอ่อน
 และมีเส้นสีม่วงนางเงินแก่ แผ่นปากกว้างใหญ่ ปลายเรยวเหลม ฝน
 สีขาวและมีเส้นขคสีม่วงนางเงินที่โคน เป็นหวายพนมเมืองของมอลลคคค

D. stratiotes (สเตรททีโอเทส) ลำลูกกล้วยสูงประมาณ ๘๐
 ถึง ๑๐๐ ซม. ใบล่าง ๆ กว้างประมาณ ๖ ซม.และยาวประมาณ ๑๔ ซม.

ใบขน ๆ เล็กกว่าใบล่างทละน้อย ช่อดอกมีดอกประมาณ ๗ ถึง ๑๐ ดอก
 ออกสองข้างก้านช่อ หน้าหน้าออกทางด้านตรงข้ามเป็นระเบียบ ขนาดดอก
 วัดตามตังประมาณ ๘ ซม. กลีบดอกสีขาว รูปสามเหลี่ยมปลายแหลม
 ม้วนกลีบหลัง รวมเป็นคลื่นเล็กน้อย กลีบในแคบมาก แต่ยาวและต่งแข็ง
 ขนไปทั้งคี่ ขัดเป็นเกลียว ยาวประมาณ ๕ ถึง ๖ ซม. สีเขียวอ่อน
 ปากใหญ่ พนปากสีขาว หปากมีเส้นสีม่วงเวียงกันหนาแน่น แผ่นปาก
 มีเส้นประสามสีม่วง มีสัน ๕ สัน สันข้างตังสองข้างสัน คอกบาน
 หนามาก เป็นหวายเข้าอกชนิดหนึ่งที่มีใช้ในการผสมพันธุ์ กนอย่าง
 แพรหลาย เป็นหวายเข้าพนเมืองของเซเลเบส

D. undulatum (อินทขลุท) เป็นหวายที่มีรูปทรงใหญ่ ลำลูก
 กลวยยาวถึง ๑๒๐ ซม. หรือกว่านกกม ใบยาวประมาณ ๑๕ ซม.
 ลักษณะใบกว้างข้อมและหนา ใบเวียงกันเป็นระเบียบงามมาก ลำลูกกลวย
 ที่อ่อนล่างอ่อนและเร็วไปคาปลายตอนบน ช่อดอกยาวประมาณ ๔๐ ถึง
 ๖๐ ซม. มีดอกตักแน่นช่อ กลีบดอกบิดและรวมหยิกเป็นคลื่นมาก
 ปลายกลีบดอกม้วนกลีบหลัง กลีบในตังคตงขนข้างบน อาจโค้งเล็กน้อย
 ไม่ตังตรงหรือแข็งนก พนกลีบสีเหลืองคลา มีเคลือบสีม่วงบาง ๆ นอกจาก
 รวมกลีบ กลีบในยาวประมาณ ๔ ซม. ซึ่งยาวกว่ากลีบดอก ปากมีสัน
 สีขาวเจือสีม่วงนาเงิน ๕ สัน สามสันกลางมีปลายนอกสูง หปากตังสอง
 ข้างมรวมจากละเอียต พนสีเหลืองอ่อน มีเส้นสีม่วงนาเงินสั้น ๆ ที่โคน

ริมแผ่นปากหยิก ปลายแผ่นปากแหลมและแฉ่งลง สันแผ่นปากเหลื่อม
 อื่น ๆ เป็นทวายเป็นพุ่มของนวกนและควนเสี้ยนตแฉ่งเห็นช เป็น
 ชนิดที่มีความผิดปกติในลักษณะพันธุ์ ขยไม่หยบ พันธุ์ ออสตราเลียน
 เซ้ (var. *australiense*) เป็นพันธุ์ ทนงทมลักษณะต้นและดอกใหญ่มาก
 มากาเนตทางแถบควนเสี้ยนต นอกจากนั้นแกมพันธุ์ บรมฟิลด์ไฮ (var.
broomfieldii) ชกพันธุ์ ทนงทมลักษณะสีสดใ้เป็นทนยม และกล่าวกัน
 ว่าสามารถถ่ายทอกลักษณะที่เห็นให้แก่ลูกผสมได้มาก

D. veratrifolium (เวอราทริฟอลเลียม) เป็นทวายเป็นชนิดที่มีทรง
 ต้นสูง ลำลูกกลวยขาวถึง ๑๕๐ หรือ ๒๐๐ ซม.ม. ใบยาวประมาณ
 ๑๐ ถึง ๑๖ ซม.ม. ใบอ่อนมีเหลือขสมอง ข้อตอกยาวประมาณ ๕๐
 ถึง ๗๐ ซม.ม. มีดอกตกร กดยนอกมสมองนางเงินจาง ๆ บางทอมสี
 ชมภาเล็กน้อย มวนกลยหลง หยกลและบคเล็กน้อย กลยในเหยยคตงและ
 เอนเฉยงเล็กน้อย บคเล็กน้อย แตวมไม่เขยคตง ความยาวประมาณ
 ๓.๕ ซม.ม. สีม่วงนางเงินอมชมภ สิจางมาก ปากมีสันสีขาวขลยม่วงนางเงิน
 ๕ สัน สันส่วนที่อยู่ใ้ในปากสูง ค่อย ๆ ลากแบนลงก่อนปลายด้านนอก ห
 ปากทงสองข้างรวมกร พันหปากสีขาว มีเส้นประฐานสีม่วงนางเงิน โคน
 สีเขยวชอน แผ่นปากมีขนาดเล็ก สีม่วงนางเงินจาง ๆ ปลายมวนลง เป็น
 ทวายเป็นพุ่มทางฝั่งทะเลตาดนเหนือของนวกน เป็นทวายเป็นชนิดทนงทนยม
 ใช้ผสมพันธุ์ เพื่องหวงลูกผสมสีไปทางม่วงนางเงิน และเป็นทวายเป็นชนิด
 ที่เลี้ยงง่ายมากในสภาพของกรุงเทพฯ

D. violaceo-flavens (ไวโบลีโอส-ฟลาเวนส์) เป็นหวายชนิด
 ที่มีทรงสูงมาก ลำลูกกล้วยยาวสูงได้ถึง ๓๐๐ หรือ ๕๐๐ ซม. ใบ
 กว้างประมาณ ๑๓ ซม. ยาวประมาณ ๒๓ ซม. ช่อดอกยาวประมาณ
 ๕๐ ซม. มีดอกมาก ขนาดดอกกว้างประมาณ ๔.๕ ซม. กลีบดอก
 สีเหลือง ประจุสีม่วงนางเงิน กลีบนอกกว้างประมาณ ๑.๓ ซม. และยาว
 ประมาณ ๒.๕ ซม. ปลายมนและทู่ กลีบในกว้างประมาณ ๑.๘ ซม.
 ยาวประมาณ ๒.๘ ซม. ท่อนปลายกว้างกว่าโคน ยึดเล็กน้อย ปลายมี
 สัน ๕ สัน ปลายทั้งสองข้างและแผ่นปลายมีเส้นประดำสีม่วงนางเงินสี
 เป็นหวายป่าที่มณฑลกานนตขณอยู่ตามซอกหินและตามต้นไม้สูง ในระดับ
 ภูมิประเทศประมาณ ๑๐๐ ฟุตจากระดับน้ำทะเล ใกล้เคียงแม่น้ำแม่เมอ
 ราโม ทางภาคเหนือของนวกนี้

ลักษณะต่าง ๆ ซึ่งระบุไว้เป็นตัวเลข เช่น ความสูงของต้น ความ
 ยาวของใบ ความกว้างของดอก ฯลฯ เป็นลักษณะที่ได้มาโดย
 เฉลี่ย ซึ่งเป็นความศมยที่เข้าใจกันในระหว่างวิชาการทั่วไป
 หากมีลักษณะผิดไปจากที่ระบุไว้ ก็นับว่าเป็นลักษณะพิเศษไป
 จากปกติธรรมดา ซึ่งอาจเกิดขึ้นได้เสมอในปรากฏการณ์ทาง
 ชีววิทยา มิใช่ความผิดพลาดอันเกิดจากการเรียบเรียงตำรา
 เดิมแต่อย่างใด

กล้วยไม้สกุลคัทลียา

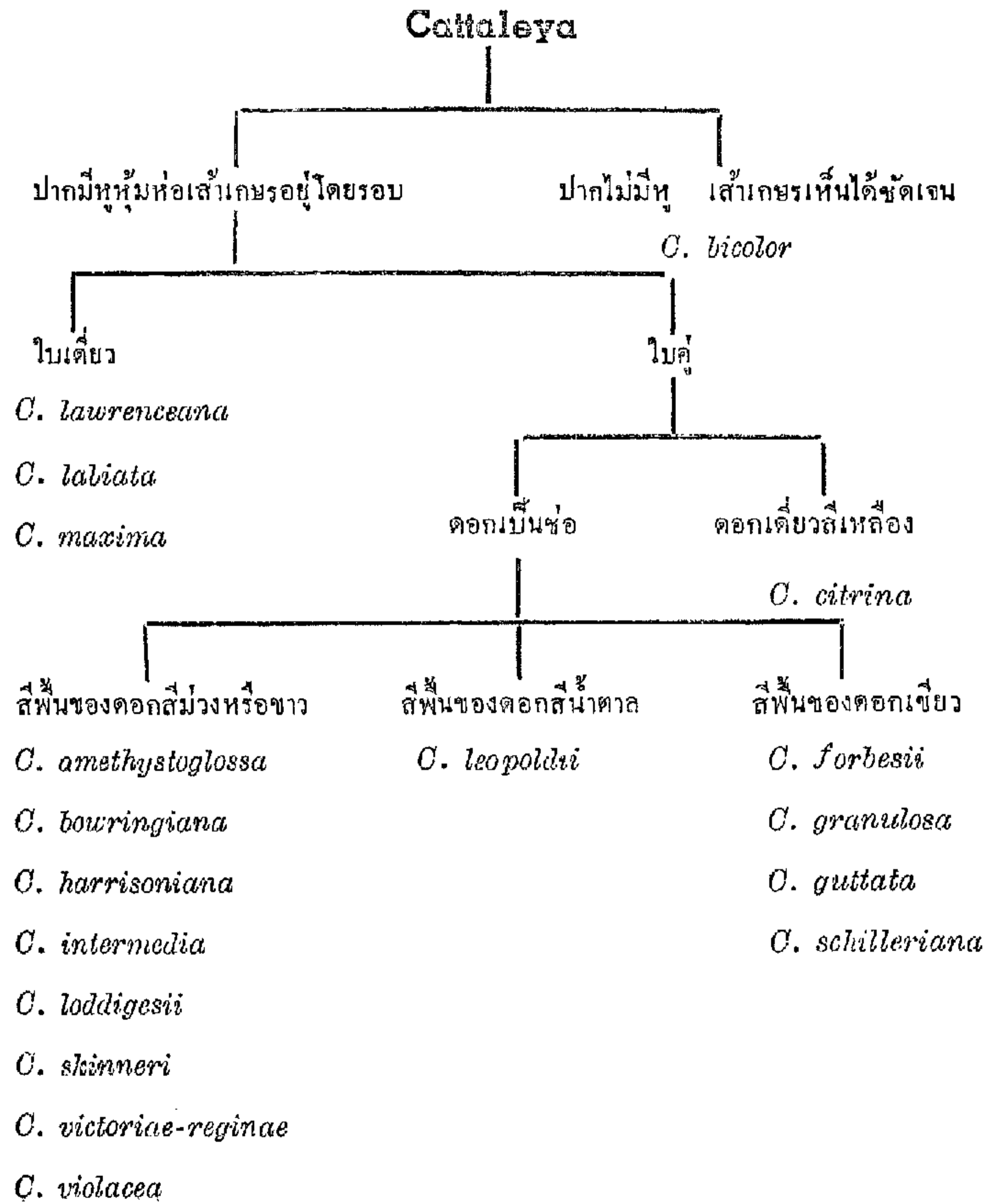
CATTLEYA

ในบรรดากล้วยไม้สกุลต่าง ๆ ภายในวงศ์กล้วยไม้ คัทลียา เกือบจะเรียกได้ว่า เป็นสกุลตัวแทนของกล้วยไม้ทั้งหมด หรือจะถือว่าเป็นราชชนแห่งกล้วยไม้ก็ไม่ผิด นักเลี้ยงกล้วยไม้ทุกแห่งทั่วประเทศย่อมจะรู้จักกล้วยไม้สกุลนี้ดี บางทีเมื่อกล่าวถึงกล้วยไม้ก็มักจะหมายความถึงคัทลียาเป็นนัย เหตุผลก็เนื่องมาว่า "คัทลียา" เป็นกล้วยไม้สกุลที่จำเพาะเจริญงอกงามได้ในสภาพของดินฟ้าอากาศที่แตกต่างกันได้อย่างกว้างขวาง จึงแทบจะเป็นกล้วยไม้ชนิดในโรงของทุกบ้าน ทุกเรือน และทุกประเทศ ทมการเลี้ยงกล้วยไม้ นอกจากนั้นคุณลักษณะของคัทลียาก็น่าจะเห็นกล้วยไม้สกุลอื่น คัทลียาชนิด ๆ มีดอกที่สวยงามเป็นพิเศษ การใช้คัทลียาเป็นสินค้าก็กระทำได้หลายทาง นอกจากใช้ตกแต่งอาคารหรือประดับประดาเคหะสถานแล้ว ยังสามารถใช้เป็นของขวัญหรือประดับประดาเครื่องแต่งกายได้เป็นอย่างดี

แม้ว่าคัทลียาจะมีชื่อกล้วยไม้ที่มาจากอินเดียในประเทศไทยเล็กน้อยก็ตาม แต่จากเอกสารบางฉบับก็แสดงให้เห็นว่า คนไทยได้รู้จักกล้วยไม้สกุลนี้มาพร้อม ๆ กับการเลี้ยงกล้วยไม้ของเมืองไทย

คทลยาเป็นกล้วยไม้ที่มาจากป่าในแถบอเมริกากลางและใต้
 ธิเป็นเขตที่มีอากาศอบอุ่นและมีภูเขา เช่น เม็กซิโกและบราซิลคทลย
 เรียบขนมาทางเหนือตามฝั่งทะเลคาริบเบียน กล้วยไม้สกุลคทลยาน
 ไทซอสถูกส่งมาจากชอ นาย William Cattley ผู้ซึ่งเป็นนักเลี้ยงกล้วยไม้
 มชอเสียงโด่งดังหนึ่งในยุคก่อน นักพฤกษศาสตร์ในทวีปยุโรปได้รู้จัก
 คทลยาเป็นครั้งแรกในราวปี พ.ศ. ๒๓๕๘ หรือประมาณ ๑๔๒ ปีมาแล้ว
 คทลยาเป็นกล้วยไม้ที่เจริญเติบโตและมีรูปทรงเป็นแบบ Sympodial คือ
 มีแกนเนยไปตามเครื่องปลอก ลำลูกกล้วยอ่อนบ่มพอสมควร หวท่ายเร็ว
 ใบเกิดที่ปลายลำลูกกล้วย ลำลูกกล้วยลำหนึ่ง ๆ อาจมีใบเพียงใบเดียว
 หรือสองใบก็ได้แล้วแต่ชนิด ใบที่เจริญเต็มที่จะมีลักษณะหนาและแข็ง
 ไม่มีก้านใบ แต่มีก้านลำหุ้มลำลูกกล้วยอยู่อย่างบาง ๆ ดอก
 เกิดที่ปลายลำลูกกล้วยซึ่งมักจะปรากฏของดอกก่อน แต่บางทีอาจไม่มี
 ของดอกก็ได้ ช่อดอกช่อหนึ่ง ๆ อาจมีเพียงดอกเดียวสองดอกสามดอก
 บางชนิดอาจมีมากรวมช่อดอก กลีบนอกสามกลีบมีขนาดเท่า ๆ กัน กลีบ
 ในสองกลีบโดยปกติมีที่ใหญ่กว่ากลีบนอก บางทีก็ใหญ่และกว้างกว่า
 มาก ๆ ปากมีหูกวาง ริมปากมักหุบหรือเป็นคลื่น ตอนโคนโคน
 ขนสองข้างทำให้มีลักษณะคล้ายกรวยหุ้มเส้าเกสรไว้ เส้าเกสรค่อนข้าง
 ยาวและโคนงเล็กนอย ที่ปลายมักจะมีเยื่อเกสรตัวผู้ ภายในมีกอนดะของ
 เกสรตัวผู้ ๔ กอน แต่ละกอนมีกาน (caudicle) เล็ก ๆ เรียวยาว ลักษณะ
 เหล่านี้อาจผิดแปลกไปได้อย่างในคทลยาซึ่งเป็นสกุลผสมระหว่างสกุล ใน

พืชชนิดนี้มีความคล้ายคลึงกันมากจนยากที่จะจำแนกเป็นวงศ์ศึกษาลักษณะ
 ของโคนเป็นต้นมาของลักษณะเหล่านี้

C. bicolor (ใบคาเล่) ลำลูกกล้วยยาวประมาณ ๕๐ ซม. ขนใบ
ลักษณะทรงผอม ปลายขดคล้ายใบหนึ่งคู่ ดอกออกเป็นช่อที่ปลายลำ
ประมาณ ๒-๖ ดอก ดอกโตประมาณ ๑๐-๑๒ ซม. กลีบดอกสีเหลือง
อมเขียวหรืออาจมีจุดสีม่วง ริมปากสองข้างมีขนเป็นหลอดหุ้มเส้าเกสร
แผ่นปากผายออกและรวมมีลักษณะเป็นคลื่นสีม่วงแดง ในคอปากสีเข้มกว่า
ปลายปากและมีขอบสีขาวหรือสีเหลืองที่ปลาย เป็นกล้วยไม้พุ่มเมืองของ
วิโอเคฮาในโร ขึ้นอยู่ในระดับสูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ ๒๐๐๐ ฟุต

C. bouringiana (โบว์ริงเกียน่า) เป็นชนิดใบคู่ ลำลูกกล้วยสูง
ประมาณ ๒๐-๒๕ ซม. ใบยาวประมาณ ๑๕ ซม. หน่อที่แตกขึ้นใหม่
ส่วนล่างหรือโคนหน่อมีลักษณะผายออกเป็นฐานกลม ดอกออกเป็นช่อ
ประมาณช่อละ ๕-๑๐ ดอก ขนาดดอกโตประมาณ ๘-๑๐ ซม. กลีบ
ดอกสีชมพูหลายอ่อน ๆ ริมปาก ๒ ข้างมีขนหุ้มเส้าเกสร ปลายปาก
ผายเข้ดอกกว้าง ริมเป็นคลื่นและหยักเล็กน้อย ขนาดปากเล็ก ปลาย
ปากสีม่วงแก่ บางทีมีแต้มสีเหลืองในคอปากด้วย

C. citrina (ซีทตริน่า) เป็นประเภทใบคู่ ลำลูกกล้วยยาว
ประมาณ ๕ ซม. ใบยาวประมาณ ๒๐ ซม. ช่อดอกโตเพียงน้อย มีดอก
ประมาณ ๑-๒ ดอก มีกลิ่นหอม กลีบดอกยาวประมาณ ๖ ซม. ดอก
บานไม่เต็มที่ สีดอกเหลืองมะนาวค่อนข้างจืด ริมปากสีจาง เป็นกล้วยไม้

พบน้องในแถบเม็กซิโกตอนทมิอากาศเย็น และเนองจากเป็นชนิดที่มี
สีเหลืองซึ่งหายาก จึงนิยมใช้ในการผสมพันธุ์ กันอย่างแพร่หลาย

O. Forbesii (ฟอร์เบสไอ) ลำลูกกล้วยยาวประมาณ ๓๐ ซม.ม.
ทรงพอม เป็นประเภทใบคู่ มีใบที่ปลายลำ ๒ ใบ ใบยาวประมาณ ๑๒ ซม.ม.
ชอกชอกเป็นช่อ ช่อละประมาณ ๒-๕ ดอก ดอกโตประมาณ ๑๐ ซม.ม.
กลีบดอกสีเหลืองอมเขียว ริมกลีบในเป็นคลื่นเล็กน้อย ปากมี ๓ แฉก
หูปากทั้ง ๒ ข้างม้วนขึ้นหุ้มเส้าเกสร ก้านนอกของหูปากสีเหลือง มีเส้น
ประสีน้ำตาลแดง แผ่นปากมีขนาดเล็ก พันธ์เหลืองรวมขดขาวและอาจมี
เส้นประสีน้ำตาลบางแล้วแต่พันธุ์ เป็นกล้วยไม้พบน้องทางภาคใต้
ของบราซิล

O. granulosa (แกรนูลูโซซ่า) เป็นประเภทใบคู่ ลำลูกกล้วยยาว
ประมาณ ๓๐-๕๐ ซม.ม. ใบยาวประมาณ ๑๒-๑๕ ซม.ม. ดอกชอก
เป็นช่อประมาณช่อละ ๕-๘ ดอก ขนาดดอกโตประมาณ ๘-๑๐ ซม.ม.
หรือบางทีโตกว่านั้น กลีบดอกสีเข้วมะกอก มีจุดสีม่วงแก่ประปราย
กลีบดอกกลางโค้งลง กลีบในทั้งคู่อ่างกว่ากลีบดอก และมีริ้วเป็นคลื่น
แข็งมาก สีของกลีบในคล้ายคลึงกับกลีบดอก ปากมี ๓ แฉก หูปาก
ทั้ง ๒ ข้างสั้น ก้านนอกสีขาว ก้านในเหลือง แผ่นปากมีลักษณะโคน
แคบและส่วนแคบมีสีเหลือง แคบควยสีส้ม ปลายแผ่นปากมีสีม่วง มี
ทางกว้างๆสีขาวรอบๆริมปากที่แข็งและเป็นคลื่น เป็นกล้วยไม้พบน้องใน
ทวีปอเมริกา ซึ่งมีลักษณะใกล้เคียงกันกับ *O. guttata* หากแต่ว่า คติลยา
ชนิดนี้หูปากทั้ง ๒ ข้างสั้นกว่าและโคนแผ่นปากแคบกว่ามาก

C. guttata (กัทตาต้า) เป็นคัทลียาประเภทใบคู่ ลำลูกกล้วยยาวประมาณ ๓๕-๕๐ ซม. ใบยาวประมาณ ๒๐ ซม. ดอกออกเป็นช่อประมาณช่อละ ๕-๑๐ ดอก ขนาดดอกโตประมาณ ๑๐ ซม. กลีบในกว้างกว่ากลีบนอกและมีริมหยักเป็นคลื่น กลีบดอกสีเหลืองอมเขียว มีจุดหรือแต้มสีอมม่วง ปากมีลักษณะสามแฉกอย่างเด่นชัด หูปากทั้งสองข้างสีม่วงชมพูอ่อนๆ หรือสีขาว แผ่นปากแผ่กว้าง พนัสขาวมีจุดและทางสีม่วง เป็นกล้วยไม้พเนิมของทางแถบภาคใต้ของบราซิล

C. harrisoniana (แฮร์ริสันโซเนียน่า) เป็นคัทลียาประเภทใบคู่ ลำลูกกล้วยกลมทรงกระบอก ยาวประมาณ ๓๐-๕๐ ซม. ใบยาวประมาณ ๑๒-๑๕ ซม. ดอกออกเป็นช่อ ประมาณช่อละ ๒-๕ ดอก ขนาดดอกโตประมาณ ๑๐ ซม. กลีบดอกสีม่วงกหลายช่อน กลีบในมีริมหยักเป็นคลื่นและมีขนาดกว้างกว่ากลีบนอกไม่ถึง ๒ เท่า หูปากทั้ง ๒ ข้างสีชมพูขาวๆ โคนงอแหลมเข้าเกษรเป็นหลอด ริมม่วงและหยักเป็นคลื่นแข็ง แผ่นปากสีเหลืองอมม่วงกหลายแซมกว่าสีกลีบ ในคอปากสีเหลืองอ่อนทั่วๆ ไปและมีสันหลายสันตามความยาวของปาก เป็นชนิดที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับ *C. loddigesii* จนกระทั่งทำร้ายบางเล่มเท็จรวมกันไว้เป็นชนิดเดียวกัน แต่แยกไว้คนละพันธุ์

C. intermedia (อินเทอร์มีเดีย) เป็นประเภทใบคู่ ลำลูกกล้วยทรงผอม ยาวประมาณ ๒๕ ซม. ใบยาวประมาณ ๑๒ ซม. ดอกออกเป็นช่อ

ช่อละ ๕--๑๒ ดอก ดอกโตประมาณ ๑๒ ซม. กลีบดอกสีหลายช่อน
 กลีบนอกและกลีบในกว้างพอ ๆ กัน ปากมี ๓ แฉกอย่างชัดเจน แผ่นปาก
 โดยทั่วไปสีม่วงสด ในคอของปากข้างที่มีปรากฏแต้มสีเหลือง ส่วน
 ที่อยู่ระหว่างกลางของปากทั้งสองข้างมีทางยาว ๆ หลาย ๆ ทาง มีบาง
 พันธุ์ที่ปรากฏว่ากลีบดอกมีสีขาว เป็นกล้วยไม้พุ่มเมืองในเขตบราซิล

C. lawrenceana (ลอเรนเซียน่า) เป็นประเภทใบเดี่ยว ลำลูก
 กลีบทรงบึกและค่อนข้างแบน ยาวประมาณ ๒๐ ซม. มีใบลำละใบ
 ใบสีเขียวมีเหลืองส้มม่วงแดง ช่อดอกมีดอกประมาณ ๓--๗ ดอก ขนาด
 ดอกโตประมาณ ๑๒ ซม. กลีบดอกสีม่วงขาว ๆ กลีบในกว้างกว่ากลีบ
 นอกประมาณ ๒ เท่า ปากมีลักษณะมนเป็นหลอดเล็กค้อมเส้าเกสรอยู่
 ริมแผ่นปากเป็นคลื่นแข็ง โคนพนักปากสีม่วงหลาย ๆ ดอกออกมามีสีขาว
 เป็นกล้วยไม้พุ่มเมืองในถิ่นปรชตชเกียนา ในระยะสูงกวาระดับนาทะเล
 ประมาณ ๔๐๐๐ ฟุต คติลักษณะใกล้เคียงกับ *C. labiata*
 แต่ว่ากลีบในแคบกว่า หลอดปากเล็กกว่าและไม่มสีเหลือง

C. maxima (แมกซิม่า) เป็นคติลักษณะต้นหนึ่งที่มีใบเดี่ยว
 ลักษณะต่าง ๆ คล้ายคลึงกับ *C. lawrenceana* แต่หลอดปากผายคล้าย
 กรวยมากกว่าและแผ่นปากซึ่งปกคลุมสีม่วงมน มีทางยาว ๆ สีม่วงแก่
 กว่าสีพ่น นอกจากนั้นปลายปากยังมีแถบสีเหลืองทั่ว ๆ ไป เป็นกล้วยไม้
 พุ่มเมืองทางแถบเอควาดอร์และทางเหนือของเปรู มีอยู่ ๒ พันธุ์ด้วยกัน
 พันธุ์หนึ่งมีปากสีม่วงขาวกว่าอีกพันธุ์หนึ่ง

O. labiata (เลเปี้ยท่า) ลำต้นกลวยทรงยัด สูงประมาณ ๑๒-๒๕ ซม. หรือมากกว่านั้น เป็นคัตลียาประเภท ใบเดี่ยวซึ่งมีใบยาวประมาณ ๑๕-๒๕ ซม. ช่อดอกมีดอกประมาณ ๒-๕ ดอก ขนาดดอกโตประมาณ ๑๒-๑๕ ซม. หรือโตกว่านั้น โดยทั่วไปกลีบดอกสีม่วงอ่อน ริมสีอมเหลืองแกมเทาหาก กลีบในกว้างกว่ากลีบนอกประมาณ ๓ เท่าและรวมกลีบเป็นคลื่น ปากมีขนาดใหญ่มาก ริมทั้งสองข้าง โค้งชันจนกระทั่งชอนเกยกันเห็นอเส้าเกษร ปลายมีปีกกว้าง ริมเป็นคลื่นและรุ่ม ปลายปากหยักลึก สีของปากผิดเพี้ยนกันไปอย่างกว้างขวาง จึงทำให้เกิดมัพนธิ ชนหลายพันธุ์ ควบกัน ทั้งแผนผังการจำแนกพันธุ์ ที่ได้แสดงไว้

พันธุ์ดาวเวียน่า (var. *dorocana*) เป็นพันธุ์ ที่สวยงามมากพันธุ์หนึ่ง ซึ่งนิยมใช้ในการผสมพันธุ์ ผลผลิตผสมสืบทอดกันมาจนทุกวันนี้ เนื่อง จากลักษณะเด่นของกลีบดอกซึ่งเหลือง และแผ่นปากซึ่งมีพวงสีตัดกับเส้นประสีเหลืองทองงามน่าดูมาก นอกจากนั้นยังมีสายพันธุ์ แยกออกไปอีก คือสายพันธุ์ ดาวเวีย (Sub-var. *aurata*) ซึ่งมีลักษณะปากสีเหลืองจากยงขน และพันธุ์ นมผุพบในแถบรัฐคะลิมเบย์ ส่วนพันธุ์ เกมนนเป็นกลวยไมพนเมืองบนเทือกเขาของ คอสตาริกา ทางด้านมหาสมุทรแปซิฟิก ในระดับที่ไม่สูงมากนัก

พันธุ์ เอลโดราโด (var. *eldorado*) พันธุ์ นกกลีบดอกสีม่วงอ่อน
หรือสีขาว แผ่นปากมีสีเหลืองส้มอยู่ในคอ ล้อมรอบด้วยวงสีขาวและ
สีม่วง เป็นกล้วยไม้จากถิ่นรีโอไนโกร ในภาคกลางของบราซิล

พันธุ์ เรกซ์ (var. *rex*) เป็นพันธุ์ ซึ่งกลีบดอกสีม่วงอ่อนหรือ
สีขาว เช่นเดียวกับพันธุ์ เอลโดราโดแต่หลุดปากมีสีเหลือง ปาก
กว้างพอๆกับกลีบในหรือบางทีกว้างกว่า เท่าที่พบเห็นนกลีบดอกทั้งกลีบ
นอกและกลีบในมักจะมีสีขาวเป็นส่วนมาก และยังมีลักษณะอื่นๆที่น่าสนใจ
อีก เช่นริมขอบของแผ่นปากสีชมพู และถัดเข้าไปก็เป็นบริเวณวงสีม่วงซึ่ง
มีเส้นประสีม่วงแกมเขียว บางต้นภายในคอหรือหลุดปากซึ่งมีบริเวณ
สีเหลืองนั้น มีแต้มสีแดงเล็ดตลกตลกกับพื้นสีเหลืองงามน่าดูมาก เป็น
กล้วยไม้พุ่มเมืองในแถบของเปรูและบราซิล

พันธุ์ มอสเซีย (var. *mossiae*) เป็นพันธุ์ หนึ่งที่มีลักษณะใหญ่
ขนาดดอกถึง ๒๐ ซม. ปากมีขนาดใหญ่มาก ริมปากแข็งและเป็นคลื่น
เนื่องหากมีลักษณะผิดแปลกแตกต่างกันในรายละเอียดมากมาย จึงเกิดมี
หลายสายพันธุ์ ควบกัน แต่ละสายพันธุ์ ก็มีความแตกต่างกันในเรื่องสี
เป็นส่วนมาก โดยปกติแผ่นปากมีอาณาเขตสีเหลืองอยู่ตรงใจกลางไปจน
กระทั่งโคนปาก และบริเวณกลางแผ่นปากด้านนอกมีสีม่วงสด มีแต้ม
หรือเส้นประสีอ่อนกว่าสีพื้น ริมขอบปากมีสีขาวหรือเกือบขาว เป็น
พันธุ์ หนึ่งที่น่าชมใช้ในการผลิตคัทลียาลูกผสมกันมาจนกระทั่งถึงปัจจุบัน

พันธุ์ ลุดเคมันเนียน่า (var. *ludlemanniana*) เป็นพันธุ์ ที่มี
 ลักษณะปากสีม่วงเป็นพน อาจมีสีม่วงอ่อนหรือแก่ก็ได้ ที่ใกล้ปลายกรวย
 ปากภายในมีเส้นสีขาวหรือสีเหลืองอ่อนข้างละ หนึ่งเส้น ตรงกลาง
 ระหว่างเส้นทั้งสองนี้ มีเส้นสีม่วงหลายเส้นผ่านออกมาจากในคอของปาก
 เป็นกลวยไม้พนมืองในถิ่นเวเนซุเอลา ถึงแม้ว่าจะไม่ใช่เป็นพันธุ์ ที่ช่วย
 งามเท่าใดนักแต่ก็น่ามาเลี้ยงให้เจริญงอกงามไ้คงอยู่ในสภาพของทรายดำ

พันธุ์ เมนเดลไฮ (var. *mendelii*) เป็นพันธุ์ นมีลักษณะพิเศษคือ
 ปลายปากหยักเช่นคลื่นมากและมีสีม่วงปนแดงเล็กน้อย เช่น ตาม บริเวณ
 ขอบปาก และลักษณะสีสวยสดของปากแยกนคตแยกออกจากบริเวณพ
 สีเหลืองภายในคอปากทั้งหมด นอกจากนั้นยังมีเส้นสีอมแดงขีดเป็นทาง
 ออกมาจากปากด้วย เป็นพันธุ์ ที่สวยงามอีกพันธุ์ หนึ่งซึ่งมีถิ่นกำเนิดใน
 แถบคะสมเบีย

พันธุ์ วอร์สกีวซไฮ (var. *warszewiczii*) เป็นอีกพันธุ์ หนึ่งที่
 ในคอปากมีสีเหลือง แต่สีพนตลอดปากและแผ่นปากมีสีม่วงสด และ
 บริเวณปลายปากไม่มีส่วนที่มีสีขาวอยู่เลย เป็นกลวยไม้พนมืองในถิ่น
 นิวเกรนนาตา สภาพที่กำเนิดนั้นค่อนข้างจะอยู่ในสภาพแคบๆ จึงรู้สึก
 ว่าเป็นพันธุ์ ที่ทนแดดได้เป็นพิเศษ

พันธุ์ ตรีชานเน (var. *trianae*) ลักษณะของพันธุ์ นี้คือ ปลายแผ่น
 ปากมีสีม่วงอมแดงเล็กน้อยเช่น และบริเวณถัดปลายเข้าไปก็มีสีเหลือง

ส้มเป็นบริเวณลึกเข้าไปถึงโคนของแผ่นปาก นอกจากนั้นบางที่ปรากฏมี
ขดสีม่วงต่างๆหรือสีขาวตามยาวของปากอีกด้วย เป็นกล้วยไม้พุ่มเมืองใน
ถนนวอเตอร์นาตาทางแถบเหนือของอเมริกาใต้ตามฝั่งมหาสมุทรแปซิฟิก

พันธุ์ เพอซีแวกเลียน่า (var. *perciivaliana*) ลักษณะปากของ
พันธุ์ นกคอก ปลายปากสีแดงเลือดนกอมม่วงเข้มหรืออ่อนแล้วแต่ลักษณะ
ของแต่ละต้น ริมสีปากสีม่วงชมพูต่างๆ ในคอหลอดปากคาดด้วยสี
เหลืองอ่อนตามขวาง ถัดเข้าไปเป็นทางสีส้มและสีม่วงแดงและค้อยๆ
เข้มขึ้นในส่วนลึกของกรวยปาก เป็นกล้วยไม้พุ่มเมืองของเวเนซุเอล่า
และชอช ในระดับพุ่มสูงจากระดับน้ำทะเลถึง ๕๐๐๐ ฟุต เป็นคทลยา
ออกพันธุ์ หนังสือ หลอดผสมกลมลักษณะสวยงาม

พันธุ์ แกสเคลเลียน่า (var. *gaskelliana*) ลักษณะของพันธุ์ น
ลาลูกกล้วยคอกขนข้างสันและคอกขนข้างแบน เมอลาแก่จะมีลักษณะแบน ใน
ส่วนของคอกขนรวมของปลายแผ่นปากหยักเป็นคลื่น และมีสีม่วงชมพู
อ่อนๆตามริมโดยรอบ ถัดเข้าไปเป็นบริเวณสีม่วงเข้มขาวต่างๆ ต่อไป
ถึงส่วนที่มีสีส้มอ่อนๆหรือสีเหลือง แต่มีเส้นประสีม่วงแก่กว่าสีพ
นอยู่ในคอของปาก เป็นกล้วยไม้พุ่มเมืองในแถบเวเนซุเอล่า

พันธุ์ วอร์เนอร์ (var. *warneri*) ส่วนปลายปากทั้งหมดมีสีม่วง
สด ภายในคอปากมีขนสีขาวทวยเส้นประสีเหลืองคอกขนส่วนกลาง
พันธุ์ นมลักษณะคล้ายกับพันธุ์ พันธุ์รวมตาและแม่เหลือง กำเนิด มา จากใน
ภาคใต้ของบราซิลเช่นเดียวกับ

พันธุ์เวอร์วา (var. vera) ลักษณะปากของพันธุ์นี้สีม่วง ริมฝี
 ฝอยสีม่วงชมพูรอบๆ ภายในคอกมีบริเวณแต้มสีเหลืองอยู่ในใจกลาง
 ข้างบนลักษณะสีเหลืองนูนเป็นเส้นประผ่านออกไปจากบริเวณเดิมอีก
 ถอนกว่าพันธุ์นี้เป็นพันธุ์ดั้งเดิมและมักนิยมเรียกกันว่า *C. labiata vera*
 เป็นพันธุ์ที่พบบนเทือกเขาออร์แกนซึ่งตั้งอยู่ห่างจากวิโอเคอจาในโรไปทาง
 เหนือประมาณ ๖๐ ไมล์

C. leopolitii (ลีโอโพลิตีไอ) ลำลูกกล้วยยาวประมาณ ๕๐—
 ๘๐ ซม. มีใบที่ปลายลำประมาณ ๒—๓ ใบ ใบยาวประมาณ ๑๕—
 ๒๐ ซม. ดอกออกเป็นช่อ ก้านช่อยาวกว่าความยาวของใบเล็กน้อย
 มีดอกประมาณช่อละ ๑๕—๒๕ ดอก ขนาดดอกโตประมาณ ๘—๑๐ ซม.
 กลีบแหม่ม กลีบนอกพันธุ์นี้สีน้ำตาลประจุดสีม่วง กลีบในสีคล้ายคลึงกับ
 กลีบนอกแต่ขนาดความกว้างนูนกว่ากลีบนอกเล็กน้อย นอกจากนั้น
 ปลายกลีบในมนและที่ ริมหยิกเป็นคลื่นแข็ง ปากมีสามแฉกอย่างชัดเจน
 หูปากทั้งสองข้างปลายแหลมและโค้งขึ้นจากกันเป็นหลอด หุ้มเส้าเกสรไว้
 คานนอกสีจางๆ และมีสีทุกหลายตามริมขอบ แผ่นปากแผ่ชอก คานบน
 มีหย่อมขน ตัวแผ่นปากมีสีม่วงชมพูสด สำหรับคหัตถยาชนิดนี้ บาง
 ครั้งกรมผู้ตรวจเขาไวเป็นพันธุ์หนึ่งของ *C. guttata* แต่มีดอกยาวกว่า

C. loddigesii (ลอคคิกเกสซีไอ) ลำลูกกล้วยทรงกระบอกกลม
 ยาวประมาณ ๓๐ ซม. เป็นคหัตถยาประเภทใบคู่ ใบยาวประมาณ ๑๒ ซม.

ช่อกชอกเป็นช่อ ช่อละประมาณ ๓—๖ ดอก ขนาดชอกโตประมาณ ๑๐ ซม. กลีบชอกสีม่วงจางๆ กลีบในกว้างกว่ากลีบนอกไม่ถึง ๒ เท่า ริมกลีบชอกโคนเป็นคลื่นเล็กน้อย ปากมี ๓ แฉกพอสังเกตเห็นได้ ปลายปากรูปทรงสี่เหลี่ยมริมหยัก แผ่นปากสีม่วงอ่อนมีสีเหลืองในคอปาก และมีสันนูนตามยาวของปาก ๒ สัน เป็นไม้พุ่มเมืองในถิ่นบราซิล

C. amethystoglossa (อะเมธิสโทกลอสซ่า) ลำลูกกล้วยยาว ประมาณ ๖๐ ซม. หรือกว่านั้น เป็นคัทลียาประเภทใบคู่ ช่อกชอกเป็นช่อ มีช่อละประมาณช่อละ ๘ ดอก ก้านช่อสั้น พนกลีบชอกสีขาวแต่มีบริเวณสีม่วงเรียวแหลมชอกมาจากโคนกลีบตามแนวกลางกลีบ ปลายปากมี ส่วนกว้างกว่าส่วนยาว และมีสีม่วงเข้มทั้งหมด หลอดปากมีสีขาว เป็นกล้วยไม้พุ่มเมืองในแถบยาเซี่ยและบราซิล และมักจะมียุงกัดเข้าไว้เป็น พันธุ์หนึ่งของ *C. guttata*

C. schilleriana (ซิลเลอเวียน่า) เป็นคัทลียาประเภทใบคู่ ลำ ลูกกล้วยยาวประมาณ ๖—๑๕ ซม. ช่อกชอกมีช่อละประมาณ ๑—๒ ดอก ขนาดชอกโตประมาณ ๑๐ ซม. กลีบชอกพนสีเข้วมะกอกประกอสีม่วง แก่ ปากมี ๓ แฉก หปากทั้งสองข้างสีเหลืองจางๆ และมีเส้นประสีม่วงชมภู่ ส่วนแผ่นปากพนสีม่วงชมภู่ มีเส้นประสีเข้วมะกอกกว่าสีพน ลักษณะแผ่นปากบาน ก่อนริมมีบริเวณสีขาวแคบๆ โดยรอบ คอปากสีเหลือง เป็นกล้วยไม้พุ่มเมืองในถิ่นยาเซี่ยซึ่งอยู่ในถิ่นแดนของบราซิล

C. skinneri (สก็นเนอร์) เป็นคัตถุยาประเภทใบคู่ มีใบยาว
 ประมาณ ๒๐ ซม. ลำลูกกล้วยยาวประมาณ ๒๓ ซม. ทรงลำค่อน
 ข้างแบน ข้อตอกมีตอกประมาณ ๕-๕ ตอก หรืออาจจะมีมากกว่านั้นก็ได้
 ขนาดตอกโตประมาณ ๑๐-๑๒ ซม. สีม่วงชมพู กลีบในกว้างกว่า
 กลีบนอกประมาณ ๒ เท่า ช่อกม้วนเรียบไม่หยักเป็นคลื่น และมีสีม่วงแก่
 ภายในคอกมีสีขาว เป็นกล้วยไม้พุ่มเมืองในทวีปอเมริกา เป็นชนิดที่มียาพิษ
 อยู่ในกรุงเทพฯ เนื่องจากนกเลี้ยงกล้วยไม้ในสมัยก่อน ๆ ได้ส่งเข้ามา
 และปรากฏว่าเลี้ยงง่าย ขยายพันธุ์ง่าย ตลอดจนเจริญงอกงามแตกหน่อ
 เป็นกอใหญ่ ๆ จึงสามารถแพร่พันธุ์ไปได้อย่างรวดเร็ว ทำให้ราคาในท้อง
 ตลาดตกลงมาก แต่ถ้าหากจะเล่นกล้วยไม้กันโดยไม่ประสงค์จะขอ
 ความมั่งมีซึ่งเป็นการแข่งขันกันในทางพิเศษแล้ว คัตถุยาชนิดนี้นับว่า
 มีประโยชน์อยู่หลายประการสำหรับนกเลี้ยงกล้วยไม้สมัครเล่น เนื่องจาก
 ราคาถูก ไม้ต้องลงทุนลงแรงให้หมดเปลืองไปมากมายประการหนึ่ง กับ
 ลักษณะเลี้ยงง่ายไม่ต้องเอาใจใส่ให้เสียเวลาอันมีค่าในทางอื่นไปมากมาย
 นัก แต่เมื่อถึงคราวให้ตอก หากเป็นกอใหญ่จะให้ตอกเต็มกองามน่าดู
 มาก ชาวเขาเคยเลี้ยงไว้กอหนึ่งเกือบ ๕๐๐ ตอก ดังนั้น ถ้าคิดว่าเลี้ยง
 กล้วยไม้เพื่อประสงค์จะคอกอกเป็นการพักผ่อนหย่อนใจยามว่างแล้ว คัต
 ถุยาชนิดนี้ก็ควรอยู่ในความสนใจ ยิ่งประกอบด้วยเหตุผลอีกประการหนึ่ง

คือ กล้วยไม้ในสกุลกตลยาณมีถิ่นกำเนิดขึ้นในเขต
 ของเมืองไทย ดังนั้น จึงนับว่าเป็นพืชเศรษฐกิจของ
 ประเทศ ทนกล้วยไม้คนไทย จะหลงระเหิดเกินไปจนล้มตัว ควร
 จะพยายามคิดในทำนุประหยัด ทรายเงินเมื่อใดคนไทยสามารถผลิตลูก
 ผสมกตลยาณแข่งกับตลาดต่างประเทศได้แล้ว จึงค่อยหาทางขยายขยาย
 เล่นกตลยาณชนิดมราคา เท่าที่ใดกล่าวมาแล้วจนกว่าความประสงค์แต่
 เพียงว่าให้นักเล่นกล้วยไม้เล่นกล้วยไม่วัยเหตุผล เพื่อมิให้เสียไปใน
 ทาง ทดของ กระทบกระเทือน ค่าครองชีพใน ครอบครัว และ เศรษฐกิจ ของ
 ประเทศด้วย

O. victoriae-reginae (วิกตอเรีย-เรจินา) กตลยาณชนิดนี้ ลำ-
 ลูกกล้วยลำหนึ่ง ๆ อาจมีใบเดี่ยวหรือ ๒ ใบก็ได้ ลำค่อนข้างยาว ไม่สูง
 จะย้อมนัก ช่อดอกมีดอกประมาณ ๒-๔ ดอก ขนาดดอกโตประมาณ
 ๑๒ ซม. กลีบในกว้างกว่ากลีบนอก ๒ เท่า และรวมเป็นคลื่นเล็กน้อย
 กลีบดอกสีม่วงอ่อนเหลืองด้วยสีเหลืองวาง ๆ ถ้าสังเกตดูทั่ว ๆ ไปจะรู้สึก
 ว่าคล้ายสีส้มอ่อน ๆ นอกจากนั้นยังมีเส้นประสีแดงละเอียด ปลายมี
 ๓ แฉกอย่างชัดเจน หูปากทั้ง ๒ ข้างมนจนดูเหมือนเส้นใยเป็นหลอด
 ปลายแฉกเล็กน้อยและมีเส้นแดงเล็กคนก้นม่วง แผ่นปากกว้างมาก และ
 รวมหยักแข็ง สีแดงเล็กน้อย มีเส้นประสีเหลืองแผ่กระจายออก

มาจากในหลอดของปาก เป็นกล้วยไม้พุ่มเมืองในถิ่นพุ่มเขตร้อน และ
โดยผู้สันนิษฐานกันว่าเป็นลูกผสมข้ามตามธรรมชาติระหว่าง *C. labiata*
กับ *C. leopoldii*

C. violacea (วิโอลาเซีย) คัทลียาชนิดนี้โดยผู้เคยจักเข้าใจใน
ชนิด *C. superba* Schomb ลักษณะลำลูกกล้วยยาวประมาณ ๓๐ ซม. มี
ใบคู่หนึ่งที่ปลายลำ ใบยาวประมาณ ๘-๑๒ ซม. และค่อนข้างกว้าง
ช่อดอกมีดอกประมาณ ๓-๕ ดอก มีกลิ่นหอม กลีบดอกยาวประมาณ
๕-๖ ซม. รูปลักษณะของดอกคล้ายดอก *C. victoriae-reginae* มาก แต่
ไม่มีหลอดสีเหลือง นอกจากนั้นคัทลียาชนิดนี้ยังมีสีของหลอดปากเข้ม
กว่าและแผ่นปากแคบกว่าด้วย ลักษณะสีต่างๆไปของดอก มีหลอดสีม่วง
แบบต่างๆกัน คอปากสีขาวมีเส้นประสีเหลืองแซม เป็นกล้วยไม้ที่
มีอยู่ทั่วไปในภาคเหนือของอเมริกาใต้

เมื่อใดก็ตามที่กล้วยไม้สกุลคัทลียาแลวกของมีสกุลใกล้เคียงอีก
๓ สกุลที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับคัทลียา และนิยมใช้ผสมพันธุ์ กับคัทลียา
กันมานานแล้ว ได้แก่สกุลเลเลีย (*Laelia*) สกุลบราสซาโวล่า (*Bras-
savola*) และสกุลโซฟรอนิติส (*Sophranitis*) แม้ว่าทั้ง ๓ สกุลนี้จะ
เป็นกล้วยไม้สกุลเล็ก ๆ มีอยู่ไม่กี่ชนิดก็ตามแต่ก็ได้นำมาผสมพันธุ์ กับ
คัทลียาปรับปรุงคุณลักษณะของลูกผสมให้เกิดขึ้นมาได้นานทุกวันนี้

โรงเรือนสำหรับกล้วยไม้สกุลคัทลียา

หลังคาเรือนเลี้ยงคัทลียาควรกรองแสงได้ประมาณ ๕๐ เปอร์เซ็นต์
 คอctransparent ๑ : ๑ ถ้าเป็นหลังคาหนาควรขึงคาน เพราะจะ
 ช่วยลดแสงแดดและความร้อนในเวลาเที่ยงวันได้มาก คัทลียาชนิดที่
 นิยมเลี้ยงกันเป็นแถวคานนี้ ต้องการอุณหภูมิที่เหมาะสมแก่การเจริญเติบโต
 ประมาณ ๖๕ ถึง ๗๕ °F แต่กล้าอายุโตและเจริญเติบโตได้จนถึงอุณหภูมิ
 ๕๐ °F โดยไม่เสียหาย แต่การที่อุณหภูมิสูง ๆ เช่นนี้ต้องมีเพียงบาง
 ครั้งบางคราวเท่านั้น คัทลียาที่เป็นลูกผสมข้ามสกุล เช่น *Laeliocattleya*
 หรือ *Brassocattleya* จะสามารถเจริญเติบโตและทนทานได้ดียิ่งขึ้นไปอีก
 พนเรือนควรทำให้สามารถเก็บความชื้นไว้ได้มาก เช่น ใส่ขี้เถ้ากลบให้
 หนาแล้วปิดจุ่มอณูทิมเป็นต้น ส่วนหลักเกณฑ์ในการวางโรงเรือนนั้นได้
 กล่าวไว้แล้วโดยละเอียดในบทที่ ๗

การปลูกปฏิบัติทั่วไป

เนื่องจากคัทลียาเป็นกล้วยไม้ที่มีการเจริญเติบโตแบบ sympodial
 เช่นเดียวกับหวาย การปลูกและการแยกกิ่งใช้วิธีการและหลักเกณฑ์
 เช่นเดียวกัน ทั้งนี้อธิบายวิธีการแยก และการปลูกลกล้วยไม้ประเภท
 sympodial ไว้แล้วในบทที่ ๗ การปลูกลกล้วยไม้กระถางชนิดชนิดผสมกันขว
 คัทลียา

การให้น้ำควรใช้ความสังเกตและพิจารณาโดยรอบคอบ เนื่อง
 จากคหฬยามกาเนต ในแหล่งซึ่งมีความชุ่มชื้นน้อย จึงเป็นกลวยไมที่
 ต้องการนานน้อยกว่าหวาย ในฤดูที่อากาศปกติควรรดน้ำในตอนเช้าวิน
 ละ ๑ ครั้ง ถ้าหากวันใดมีฝนตกชุก อาจไม่ต้องรดน้ำต่อไปได้อีก ๑
 หรือ ๒ วัน ถึงแม้ว่าในสภาพดินฟ้าอากาศปกติ แต่ถ้าวินใดสังเกตเห็น
 ว่าเครื่องปลูกแห้งเฉพาะผิวหน้า แต่กลงไปยังชั้นอยู่ ก็ไม่ควรรดน้ำ
 แต่ให้ไชยรดน้ำจนดินผอยละเอียดไปรยนาลงพอเปียกโชกพอแล้ว เครื่อง
 ปลูกที่มอายุนาน จะเกย ความชุ่มชื้น ไว้ไต่มาค และนานกว่า เครื่องปลูกที่
 ใหม่กว่า การให้น้ำมากเกินไปและไม่ปล่อยให้รากไต่มีเวลาแห้งบ้าง จะ
 ทำใ้รากเสียไต่ง่าย และบางทีอาจลามจนมาตงตน ทำให้เน่าทงลำ
 หรือทงกอลเอียดไต่ ดังนั้นถ้าหากสงสัยหรือลงเลใจก็ควรตัดสินใจในค้ำ
 ให้แห้งไว้จะปลอดภัยกว่า

การให้ปุ๋ยไม่ควรให้มากเท่าๆกับหวายหรือแวนค้ำ ควรจะให้ปุ๋ย
 อ่อนกว่าหวายและแวนค้ำประมาณครึ่งหนึ่ง โดยเฉพาะในขณะที่กำลัง
 ออกดอกหรืออยู่ในระยะพักตัวไม่ควรให้ปุ๋ยเลย

การผลิตค้ำที่ลยาลูกผสม

ตำราเล่มนี้มีความมุ่งหมายที่จะให้หลักเกณฑ์ในการปฏิบัติตาม
 หลักวิชาและเหตุผล จึงขอถวเอนทระนาเอารายชื่อและลักษณะของลูก
 ผสมมาทบายญช้แสดงไว้ เพราะสิ่งนี้เป็นแคตตาล็อกซึ่งอาจหาไต่จาก

บัญญัติรายชื่อของบรรดาศักดิ์ท้าวหน้ากตวอยไม่อยู่แล้ว นอกจากนั้นการนำมา
กล่าวในตำราเล่มนี้ ผู้ชานักจะไม่ได้รับประโยชน์อันใดเลย เพราะไม่
สามารถนำมาแสดงได้อย่างละเอียดถี่ถ้วน เรื่องนาคาศากยเขียนในเวลา
ที่จะได้ทำการทำในภายหลัง โดยการรวบรวมรายชื่อลูกผสมทุกสกุล
ทุกชนิดพร้อมทั้งอธิบาย และชี้แจงลักษณะของแต่ละชนิด โดยอาศัยหลัก
วิชาทางพฤกษศาสตร์อันก้าวหน้า จึงจะนับว่าเป็นประโยชน์อย่างแท้จริง ดังนั้น
หนังสือเล่มนี้ จึงมีใช้หนังสือรายชื่อกตวอยไม่ แต่เป็นตำราและหลักเกณฑ์
ในการเล่นกตวอยไม่โดยมีหลักวิชาเป็นส่วนประกอบ

ขอท้าวท้าวการผลลูกผสมนี้ จึงเขียนหลักเกณฑ์ต่าง ๆ ท้าว
กตวอยลูกผสมที่ผลตกขึ้นโดยมีความมุ่งหมายที่จะปรับปรุงคุณภาพและทำให้
ผิดแปลกแยกแยะออกไป

กตวอยไม่สกุลคตลยาน สามารถผสมข้ามสกุลกับกตวอยไม่สกุล
อื่น ๆ ได้หลายสกุล เช่น *Taelia*, *Brassavola*, *Sophranitis*, เป็นต้น ทำให้
เกิดเป็นลูกผสมที่มีลักษณะสองสกุล สามสกุล สี่สกุล รวมกัน ดังที่อธิบาย
และยกตัวอย่างไว้ในบทที่ ๕ หน้า ๕๖ ภายใต้หัวข้อเรื่อง "การผสมข้าม"
แล้ว การทบทวนผสมพันธุ์ กตวอยไม่พยายามผสมข้ามสกุลเพื่อปรับปรุง
คุณลักษณะและหาลักษณะแปลก ๆ นาน ๆ เกิดผลอยู่ว่าต้องการให้เกิด
เป็นกตวอยไม่ที่มีสกุลใหม่ การผสมข้ามสกุลช่วยทำให้โครโมโซมซึ่ง

เป็นทิวควยคุดลักษณะประจำถิ่นประจำสกุลเปลี่ยนแปลงไป ก็จะทำให้ลูก
ผสมมีลักษณะแปลก ๆ ใหม่ ๆ เกิดขึ้นได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจำนวน
โครโมโซมของลูกผสมข้ามสกุลนั้นมักจะมากกว่าของพ่อแม่ ทำให้มีเสถียร
ลักษณะเด่นขึ้น เช่น ดอกใหญ่ กลีบกว้าง ต้นแข็งแรงเลี้ยงง่าย เป็นต้น
แต่บางครั้งบางคราว มนุษย์ใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์ช่วยเช่น ใช้ตัวยา
เคมีของพืชให้กลวยไม้เพิ่มจำนวนโครโมโซม เพราะเป็นวิธีที่ได้ผลเร็ว
กว่าวิธีการผสมพันธุ์ตามหลักธรรมชาติ แต่ถากกลวยไม้ลูกผสมที่เรานำ
มาขงคยให้เพิ่มโครโมโซม โดยใช้ตัวยาเคมีนั้นได้เป็นลูกผสมข้ามสกุล
มาแล้ว ก็จะเป็นทางช่วยปรับปรุงคุณภาพได้ทั้งสองชั้น จากเอกสาร
บางฉบับรายงานว่า ในขณะที่บริษัทกลวยไม้ในสหรัฐอเมริกาได้รับผล
สำเร็จจากการทดลองใช้ตัวยาเคมีเพิ่มโครโมโซมของ คทลยา ลูกผสม
แล้ว ผลการทดลองรายงานว่า ได้ใช้คทลยา ลูกผสมไฮบริดต้นเดี่ยว
กันเต็มสองหน้า หน้าหนึ่งไฮยา อีกหน้าหนึ่งไม่ไฮยา หน้าทไฮยา
นั้นให้ดอกใหญ่และกลีบกว้างกว่าหน้าที่ไม่ไฮยาอย่างเห็นได้ชัด ผู้เขียน
ขอถือโอกาสอธิบายเหตุผลให้ผู้ที่ขงชาวสงสยอยู่ ไทเขาใจ แจ่มแจ้งต่อไป
อีกควยว่า การเพิ่มโครโมโซมแบบวิทยาศาสตร์นี้ มิใช่เป็นการช่วย
ให้คุณลักษณะของกลวยไม้ดีขึ้นชั่วคราว แต่ลักษณะที่ไดถูก
ปรับปรุงขึ้นนั้นจะคงที่อยู่ตลอดไปชั่วชีวิต แต่มีได้หมายความว่าทุกส่วน
ของกลวยไม้ก่อนนั้นจะเปลี่ยนแปลงลักษณะให้ดีขึ้นเหมือนกันหมด ส่วนที่

ถูกบังคับช่วยช่วยยาเท่านั้นที่จะเปลี่ยนแปลงลักษณะไปได้ ดังเช่นไคกล่า
 มาแล้วว่า คทลยาททคตของมอญสองหน้า หน้าซงใช้ยาเท่านั้นที่คอกม
 คุณลักษณะคชน ส่วนหน้าซงไม่ใช่ยาคุณลักษณะของคอกกยงคงเดิม
 อยู่ แต่สำหรับหน้าซงให้ควลักษณะคอกกชนน แม้ว่าจะคคแยกไป
 ปลุกต่อๆไป ความคเ็นของลักษณะคอกที่ถูกปรบปร่งชแก่จะไม่เสื่อมลง

นอกจากวิธีการใช้สารเคมีเพื่อเปลี่ยนแปลงโครโมโซมแล้ว ใน
 ระยะเวลาสั้นๆนี้ ยังมีรายงานเพิ่มเติมเกี่ยวกับการใช้พลังงานปรมาณูช่วย
 เปลี่ยนแปลงโครโมโซมของคทลยา โดยการใช้อกัมมันตกอนลงมือเพาะ
 ลงในขวด แม้ว่าผลที่ปรากฏนั้นจะกระทำใ้เมล็ดคทลยา ไม่งอกเป็นส่วน
 มาก แต่ส่วนที่งอกออกมาเพียงเล็กน้อย หากจะมแม่แต่เพียงบางทนต์
 เปลี่ยนแปลงคุณลักษณะไปในทางค ก็เป็นที่พึงพอใจของนักเลียงกล้วยไม้
 แล้ว สำหรับประเทศไทยนี้ ทางการเกษตรได้เคยทดลองใช้พลังงาน
 ปรมาณุกัมมันตกพิษสำคัญขงเมืองไทยบางอย่างมาแล้ว แม้ว่าจะไ้ประโยชน์
 ผลน้อยมาก แต่ถาเทียบจำนวนประชากรของเมล็ดพชนนกขเมล็ด
 กล้วยไม้กนขว่าเมล็ดกล้วยไม้มีจำนวนมากกว่าหลายเท่าตัว จึงเป็นท
 หวังว่า หากจะเกยวขงกขเรองนแล้ว ผลที่ไ้ประโยชน์สำหรับเมล็ดกล้วยไม้
 คงจะแ่คงออกเ็นชคกว่าเป็นแน่.

บทที่ ๒๓

กล้วยไม้ดินสกุลสปาทิโอกลอตติส

SPATHIOGLOTTIS

กล้วยไม้ในสกุลนี้เป็นอีกสกุลหนึ่งที่มีความสำคัญสำหรับประเทศไทย เนื่องจากเป็นที่รู้จักกันในวงการกล้วยไม้ต่างประเทศทั่วโลกว่า กล้วยไม้สกุลนี้ บางชนิดเป็นกล้วยไม้พื้นเมืองของภาคใต้ของประเทศไทย และมีความงามเป็นที่น่าสนใจแก่ผู้ที่ได้พบเห็นเป็นอย่างยิ่ง มีชาวต่างประเทศหลายคนเดินทางมาเยี่ยมประเทศไทยและต้องการหากกล้วยไม้สกุลนี้ แรกทีเดียวหวังแน่ว่าจะไปบริเวณเขมรเขมรตามวังกล้วยไม้ใหญ่ๆ หลายแห่งในภาคใต้ หากมักถูกปล้นโดยปล้นละเลยทิ้งไว้ให้โถมไม่เป็นที่สนใจ ยังกวามน่าสังคนไทยควรระมัดระวังและนำลักษณะของพันธุ์ต่าง ๆ ของกล้วยไม้สกุลนี้ซึ่งล้วนแล้วเป็นพันธุ์ที่มียุคดั้งเดิมในบ้านเรา มีใช้พันธุ์ที่ต่างประเทศเอาไปทำใหม่อย่างใดเลย แต่กลับนำไปตั้งชื่อเป็นภาษาอังกฤษซึ่งมีค่าแปลคล้ายคลึงกับพันธุ์ไทยเดิมของเรา นั่นเอง เสียดายแล้วที่บรรดาพ่อพันธุ์ เหล่านี้ลงในมือชาวต่างชาติที่เขาส่งไปขายทั่วโลก ถึงกับคนไทย บางคนที่มีโอกาสได้ครอบครอง ส่งกลับเข้ามาในประเทศไทยอีก เมื่อถึงเวลาออกดอกก็งดงามงอกและออกดอกมาอย่างใดก็ดี ที่ใดก็ตามมาแล้วก็น่าหวังต่อการกล้วยไม้ส่วนรวมของไทย

เท่านั้น มิได้มีเหตุมาเช่นอย่างอื่น ฉะนั้นจึงขอฝากเหตุการณ์ท่านองนี้ไว้
เป็นข้อกตแก่นักเลงกล้วยไม้คนไทย และคิดว่าถ้าเราไม่ร่วมมือกันให้
ขันแข็งเพื่อส่วนรวมจริง ๆ แล้ว เหตุการณ์ท่านองนี้คงจะเกิดขึ้นแก่
เมืองไทยอยู่เรื่อย ๆ ต่อไปอีก

กล้วยไม้สกุลสเปโกล้อทที่สั้น โดยปกติเรามักนิยมเรียกกัน
ว่า "กล้วยไม้คน" ในคำนี้ฝาก แต่ความจริงเป็นเพียงสกุลหนึ่งของกล้วย
ไม้คนเท่านั้น ซึ่งมักกล้วยไม้คนสกุลอื่น ๆ อีกมากมาย กล้วยไม้คนสกุล
นี้มีการเจริญเติบโตแบบ sympodial มีลำลูกกล้วยข้อมมากซึ่งเรามักนิยม
เรียกกันว่า "หัว" ที่หัวมีซอก ๆ ลำหนึ่งหรือหัวหนึ่งมีใบอยู่เพียงไม่กี่ใบ
ลักษณะใบยาวปลายเรียวแหลมและโค้งห้อยปลายลง นอกจากนั้นยังมี
รอยพับตามความยาวของใบคล้ายกับใบของต้นอ่อน ของ มะพร้าว หรือพวก
ปาล์ม ข้อแตกต่างจากฐานของแกนใบ ก้านช่อยาวมากและผสมเรียว
มักดอกที่ปลาย กลีบดอกมีขนาดเท่า ๆ กัน ดอกขาวแผงผายเต็มที ฝาก
มีสามแฉกอย่างเด่นชัด หูปากทั้งสองข้างแคบ มียางชนิดที่ไม่มีหูปาก
ก็มี ลักษณะของหูปากนี้โค้งขึ้นทั้งสองข้าง แผ่นปากโคนแคบ สองข้าง
โคนมีเขี้ยวเล็กแหลมข้างละเขี้ยว และส่วนบนของโคนปากมีปุ่มสองปุ่ม
อยู่คู่กัน ปลายปากผายกว้างออกมากบางน้อยบางหรือบางที่เว้าทรงปลาย
ทั้งนี้แล้วแต่ชนิด ลำเกสรผสมก่อนโคนและโค้งปลายลง โคนลำเกสร
ไม่มีฐาน เกสรตัวผู้มี ๒ ชุด ๆ ละ ๔ เมล็ด

กล้วยไม้สกุลนี้เป็นสกุลที่ไม่เล็กลง มีอยู่หลายชนิดด้วยกัน ส่วนชนิดที่นิยมกันมากที่สุดได้แก่ *S. plicata* ซึ่งมีอยู่ในภาคใต้ของประเทศไทยและแผ่เข้าไปในเขตแดนมาลายู แต่อย่างไรก็ตาม นอกจากพันธุ์นี้แล้ว ลูกผสมสวย ๆ ก็เป็นที่ทราบกันว่าแพร่หลายอยู่ในประเทศไทย

S. plicata BL. (พลีคาคา) ลักษณะของกล้วยไม้ชนิดนี้คือ กลีบดอกทั้งสามกลีบคล้ายคลึงกันและกาง ทำมุมได้ระเหยย ส่วนกลีบในทั้งคู่ออกกว้างกลีบนอกเล็กน้อย และมีลายมากกว่ากลีบนอกเล็กน้อยด้วย แตกมีสีสรรคคล้ายคลึงกับกลีบดอก ปากมีลักษณะ ค่อนข้างจะสลวย ชัดชื่น โคนปากแคบต่อกับฐานของเส้าเกสร ทิวเส้าเกสรโค้งปลายลง หูปากทั้งสองข้างแบนและโค้งงอขึ้น ปลายโค้งเข้าหากันเล็กน้อย แผ่นปากโคนแคบปลายกว้าง ส่วนโคนคานข้างมีเขี้ยวแหลมสั้น ๆ ข้างละเขี้ยว คานขนมทั้งสองข้าง สีเหลืองและมีจุดเล็ก ๆ สดประกายระยิบ ระยับ เขี้ยวเล็ก ๆ สองข้างนั้นถ้าสังเกตอย่างใกล้ชิดจะเห็นว่ามียอดอ่อน ๆ เส้นละเขี้ยวคอดำเนิน ขยวนบางพันธุ์ กว้างออกด้านข้าง แต่บางพันธุ์ เขี้ยวช้ปลายลงคานล่าง หัวหรือตาลูกกล้วยไม้จะฝังอยู่อย่างลอบ ๆ บนพื้นดิน ปล่อยให้ใบและช่อดอกชูสูงขึ้นมา ใบยาวและกว้างพอสมควร มีรอยจับพยหลายรอยขนาน ชิดกันจากโคนถึงปลายใบ ซึ่งเป็นลักษณะที่กล้วยไม้ชนิดนี้ที่ชื่อว่าเป็น “*plicata*” ช่อดอกยาวประมาณ ๕๐-๑๐๐ ซม. มีดอกบานไล่จากข้างล่างขึ้นไปหาปลายช่อ ออกดอกชิดกันเป็นกลุ่มที่ปลายช่อ กลีบดอก

มัสมวงหรือมัสสาว ภาษาพม่าเรียกกันว่า "กล้วยไม้คน"
 หรือทางภาคเหนือเรียกกันว่า "เขืองคน" ส่วนทางใต้แถบจังหวัด
 ตราดเรียกกันว่า "กระเทียมป่า" หรือว่านจาก เนื่องจากมีความผิดปกติ
 ของสีอย่างกว้างขวาง จึงปรากฏว่าได้ถูกจัดแบ่งแยกออกเป็นพันธุ์ต่าง ๆ
 หลายพันธุ์ด้วยกัน เนื่องจากพันธุ์พันธุ์รวมกันแก่กลีบดอกยาวและแคบ
 กว่ากลีบในเล็กน้อย ส่วนกลีบในนั้นค่อนข้างกว้างที่โคนตอนประมาณ
 กลางๆ กลีบ หุ่ปากทั้งสองข้างมัสมวงแก่กว่ากลีบ ยุ่มที่กลางแผ่นปาก
 สี่เหลี่ยมของงา ความแผ่ปากมัสมวงเขมมคล้ายๆ กับหุ่ปาก สำหรับพันธุ์ต่าง ๆ
 นั้นสามารถแบ่งออกได้เป็นสามพวกใหญ่ ๆ ด้วยกัน คือ

พวกดอกมัสมวงสี

พันธุ์ เฮาเวโอคัลลัส (var. *aureocallus*) ยุ่ม (canis) ที่กลางปาก
 ทั้งสองยุ่มมัสมวงสีเหลืองสด หุ่ปากทั้งสองข้างสีม่วงเหลืองด้วยสีเหลือง

พันธุ์ มอลลัคคาน่า (var. *moluccana*) เป็นพันธุ์ ที่มีคนใหญ่โต
 กว่าพันธุ์ พันธุ์รวมกันและพันธุ์ เฮาเวโอคัลลัสที่กล่าวมาแล้ว ยุ่มที่ปาก
 มัสมวงสีเขม ส่วนกว้างที่สี่ของกลีบใบอยู่ในระยะที่ห่างจากปลายกลีบ
 เข้าไปประมาณ $\frac{1}{3}$ ของความยาวของกลีบและเรียวสอบเข้าไปหาโคนกลีบ

พวกดอกมัสสาวหรือขาวทั้งดอก

พันธุ์ ยนงไวท์ (var. *penangwhite*) หรือที่เรียกว่าขาวย่น ม
 ลกยณะเด่นคือดอกสีขาวบริสุทธิ์ ส่วนที่กว้างที่สี่ของกลีบในค่อนข้างไปทาง

ปลายกลีบเล็กน้อยและเรียวสอบเข้าหาโคนกลีบ หูปากทั้งสองข้างและ
ขุมที่ปากทั้งคมส์เหลืองเข้มสดใส กล่าวกันว่าเป็นพันธุ์ ทมเลือดบริสุทธิ์
เนื่องจากเมื่อนาเมล็ดมาเพาะโตคอกสีขาวทุกคน แต่กลับปรากฏว่ามีบางต้น
ซึ่งคมส์เหลืองอ่อน ๆ ที่หูปากทั้งสองข้าง

พันธุ์ แอลบา (var. *alba*) รูปร่างลักษณะคอกคล้ายคลึงกับ
พันธุ์ พันธธรรมคาณคณกแต่คอกมีสีขาวบริสุทธิ์ และหูปากทั้งสองข้างมี
เหลืองอ่อน ส่วนขุมที่ปากคมส์เหลืองปานกลาง ส่วนกว้างที่สุดของ
กลีบในอยู่ถึงระยะกึ่งกลางเข้าไปทางโคนกลีบเล็กน้อย

พันธุ์ แพลลิดิสซิม่า (var. *pallidissima*) พันกลีบและส่วนต่างๆ
ของคอกบางส่วน เช่น เส้นเกสร และแผ่นปากเหลืองส้มม่วงอ่อน ๆ เกือบ
สังเกตไม่เห็น ถ้าเค้น ๆ คล้ายกับเป็นสีขาวนอกรากที่เส้นเกสรและปลาย
แผ่นปากเท่านั้น ขุมที่ปากสีเหลืองเข้ม หูปากทั้งสองข้างสีเหลืองจางมาก
กลีบในปลายเรียวแหลม

พวกคอกมีสีม่วงอ่อนหรือม่วงชมพูอ่อน ๆ

พันธุ์ ไวเฮลลาคิโอ (var. *viellardi*) เป็นพันธุ์ ทมรูปทรง
ต้นใหญ่โตมาก ก้านช่อดอกยาว กลีบคอกสีม่วงชมพูจาง ๆ ส่วนที่
กว้างที่สุดของกลีบในอยู่ในระยะประมาณ $\frac{2}{3}$ ของ ความยาว ของกลีบ ทาง
ด้านปลายกลีบเข้ามา แล้วเรียวสอบเข้าหาโคนกลีบ หูปากทั้งสองข้าง
สีส้มปนน้ำตาลเข้ม แต่โคนสีอ่อน ขุมที่ปากสีเหลืองสดประจุกสีส้มเข้ม

จุดเล็ก ๆ แผ่นปากหักงออย่างชัดเจนและปลายสีเข้มกว่าสีกลีบ เป็น
พันธุ์ หนึ่งที่มีความงามน่าทึ่ง

พันธุ์ เพอเพอร์โอโลบัส (var. *purpurcolobus*) รูปทรงของ
ต้นใหญ่โตเท่ากับพันธุ์ไวเซสลาติโอ แต่กลีบดอกสีม่วงเข้มกว่า กลีบนอก
กว้างกว่าเล็กน้อยและหยาบกว่าสีม่วงเข้ม ยุ่มที่ปากสีเหลืองจางและปลาย
แผ่นปากสีม่วงเข้ม

พันธุ์ แพลลิดิลอบัส (var. *pallidilobus*) ต้นมีขนาดพอ ๆ กับ
พันธุ์ พันธธรรมตา รูปดอกและสีสรรของดอกคล้ายคลึงกับพันธุ์ ไวเซส-
ลาติโอ แต่กลีบดอกกว้างกว่า หยาบกว่าสีม่วงเข้ม มีแต้มสี
เหลืองอ่อน ยุ่มที่ปากสีเหลืองจางมาก เป็นพันธุ์ ที่รู้สึกถึงความงาม
น้อยกว่าพันธุ์ อื่น ๆ แต่กลมรูปดอกกันไวและพบเห็นเสมอ ๆ

การปลูกบำรุงกล้วยไม้ชนิดนี้ควรเป็นสิ่งที่น่าสนใจ เนื่องจาก
เป็นชนิดที่นิยมปลูกเลี้ยงตลอดจนใช้ในการผสมพันธุ์ เพื่อหลายกว่าชนิด
อื่น ๆ และเป็นชนิดที่มากมายหลายพันธุ์ ผิดเพี้ยนกันไป การปลูกอาจ
กระทำได้ในกระถาง ในล้อยหรืออาจลงแปลงก็ได้ ขอแต่เพียงให้มีการ
เตรียมดินเป็นพิเศษและมีการระบายน้ำได้ดี ทางทิศทางด้านล่างควรวางท่อ
กอนเพื่อช่วยให้การระบายน้ำได้ดียิ่งขึ้น ชนิดนี้ชอบมากใส่ปุ๋ยขนาดเล็ก
ลง ส่วนชนิดนี้ซึ่งเป็นบริเวณที่รากจะต้องแผ่กระจายแตกแขนงออกไปถึง
ควรใช้ส่วนผสมของปุ๋ยประมาณสามส่วน ขววดกเท่าที่ปลูกเท่าที่จะทำได้

อกหนึ่งส่วน ชนบนสุดกึ่งใสหรือหยาบล้วน ๆ หรือจะปนใบไม้ผดวยเล็กน้อย
 กโต เสริมแล้วจึงปลุกหัวของกล้วยไม้ชนิดนี้ลง ให้ส่วนบนของหัวโผล่
 ขึ้นมาพบนระตบพนเครื่องปลุกพอสมควร หลังจากปลุกแล้วให้ยิงแสงแดด
 หรือให้ร่มรำไรประมาณ ๑-๒ สัปดาห์ เพื่อให้รากโตเจริญแข็งแรงและ
 ต้นตั้งตัวดี หากจะปลุกลงในกระถางหรือในภาชนะใดก็ตาม ก็อาศัย
 หลกเกณฑ์ ดังกล่าวมาแล้วนี้ แต่ควรจะใช้ความละเอียดละออ
 เป็นพิเศษ เช่น การร่อนด้วยตะแกรงเพื่อให้โตขนาดอิฐส้มมาเสมอ และเอา
 อิฐผึ่งทิ้งไป หากปลูดยอิฐผึ่งปะปนอยู่ ผงเหล่านี้จะลงไปจับกันเป็นแผ่นหรือ
 ตานแข็งยึดกันภาชนะปักทางเดินของน้ำเสีย การให้ปุ๋ยน้ำอ่อน ๆ หลัง
 จากที่ต้นตั้งตัวดีแล้วนั้นจะช่วย ให้ต้นเจริญแข็งแรงและให้ดอกดี

S. aurea Lindl. (เอาเรีย) บางทีเรียกว่า *S. confusa* J.J.S.
 หรือ *S. wrayi* HK. ใบกว้างประมาณ ๔ ซม. ส่วนต้นเห็นอหวนมา
 กอนถึงแผ่นใบยาวประมาณ ๑๐-๒๐ ซม. กายใบหรือบางที่ทวิใบ
 มจุดหรือแต้มสีม่วง ก้านช่อสูงประมาณ ๖๐ ซม.หรืออาจสูงกว่าน และ
 ไม่มีขน ดอกโตประมาณ ๖-๗ ซม. สีเหลืองทองสดใส กลีบดอก
 ทั้งกลีบนอกและกลีบในมีขนาดกว้างเท่า ๆ กัน หูปากทั้งสองข้าง
 เหลือบหรือมีจุดสีแสดเล็กน้อย ที่โคนแผ่นปากครึ่งส่วนคอรวมทั้งขุม
 สองขุมมีจุดเรียงเป็นเส้นสีแดง แผ่นปากแคบประมาณ ๔ มม. ส่วน
 ปลายผายออกเพียงเล็กน้อยและปลายสุดนั้นนวมลักษณะแหลม เป็นกล้วย

ไม้คนพนเมืองทางแถบมลายูในระดัยสูงจากระดัยน้ำทะเล๓๐๐๐-๕๐๐๐ ฟุต นอกจากนั้นยังมีในชวาและสุมาตรา เป็นชนิดสีเหลืองชนิดหนึ่งที่สวยงามเป็นพิเศษ แต่มักจะเลียงยากในแถบทรายดำ ในแถบเมืองบังกลาเทศเป็นเมืองเขา นิยมเลี้ยงไว้เป็นต้นไม้กระถางเจริญงอกงามดี

S. hardingiuna Par. & Rehb.f. (ชาติอินเดีย) ลำต้นกลวยหรือหุ้มขนาดเล็กรวมโต ใบยาวประมาณ ๑.๕ ซม. ก้านช่อมีลักษณะกลมเล็ก ยาวประมาณ ๒๐ ซม. ขนาดดอกกว้างประมาณ ๒.๕ ซม. มีความผิดปกติในเรื่องของสี บางต้นดอกสีแดงค่อนแก่และบางต้นก็อ่อน กลีบดอกแคบ หูปากทั้งสองข้างสั้นมากจนกระทั่งสังเกตเห็นได้ยาก แผ่นปากแคบมีขนยาวสองข้อมือยึดโคน เป็นกลวยไม้พุ่มเมืองในแถบลังกาเวชนไปจนกระทั่งจรดกบประเทศพม่าตอนใต้ สำหรับทดลองวางนวมผู้พบเห็นกลวยไม้ชนิดนี้ขึ้นอยู่กับโชคเห็นปูนใกล้กับฝั่งทะเล

S. gracilis, Rolfe. (เกรสซิลิส) เป็นอีกชนิดหนึ่งซึ่งดอกมีสีเหลืองแต่สีค่อนข้างาง กลีบนอกและกลีบในมีขนาดใกล้เคียงกัน ยาวประมาณ ๓ ซม. หูปากมีลักษณะคล้ายคลึงกับหูปากของ *S. confusa* แต่แผ่นปากปลายผายกว้างออกคล้ายของ *S. plicata* ปลายแผ่นปากกว้างประมาณ ๗.๕ มม. เป็นกลวยไม้พุ่มเมืองในถิ่นเขตร้อน นอกจากนั้นยังพบบนเขาเคลา ทีโอมัน ในระดัยสูงจากระดัยน้ำทะเลประมาณ๓๐๐๐ ฟุต เท่าที่สังเกตรู้สึกว่ามีชนิดดอกใหญ่สีเหลืองชนิดใด ที่มลักษณะแผ่นปากแบน

S. confusa (คอนพิ้วซ่า) ส่วนต้นระหว่างหัวกับใบสูงประมาณ ๓๐ ซม. กว้างประมาณ ๖ ซม. และยาวประมาณ ๗๐ ซม. ดอกสีเหลือง ขนาดดอกใกล้เคียงกับ *S. kimballiana* กลีบดอกกว้างประมาณ ๑.๗ ซม. และยาวประมาณ ๓.๖ ซม. กลีบในกว้างประมาณ ๒.๒ ซม. และยาวประมาณ ๓.๕ ซม. หูปากทั้งสองข้างแคบกว่าหูปากของ *S. kimballiana* แผ่นปากยาวประมาณ ๒ ซม. และส่วนปลายกว้างประมาณ ๖ มม. ซึ่งน้อยกว่าปลายปากของ *S. aurea* เป็นกล้วยไม้พบนเมืองตามแถบเทือกเขาในบอร์เนียว มักมีการเข้าใจสับสนกับ *S. aurea* อยู่บ้าง แต่ถ้าสังเกตให้ถี่ถ้วนแล้วกล้วยไม้ชนิดนี้ มีกลีบในกว้างมากและมีแผ่นปากกว้างกว่า นอกจากนั้นสีเหลืองสดและก้านใบยาวกว่า เป็นชนิดที่นิยมปลูกกันในชวาอย่างแพร่หลาย

S. kimballiana (คิมบอลเลียน่า) เป็นชนิดดอกใหญ่สีเหลืองใกล้เคียงกับ *S. aurea* แต่สีจางและสากกว่า นอกจากนั้นก้านหลังของกลีบดอกยังมีหลอดขมอย่างชัดเจน นอกจากนั้นหูปากทั้งสองข้างยังมีลักษณะกว้างมากและปลายมน แม้ว่าจะเป็นชนิดที่ไม่ใคร่นิยมปลูกเลี้ยงกันแพร่หลายนัก แต่ก็มีคุณค่าในการผสมพันธุ์ มีใช้น้อย เป็นกล้วยไม้พบนเมืองในถิ่นบอร์เนียว

S. affinis de Vr. (แอฟฟินิส) หัวมีลักษณะเล็ก ค่อนข้างแบนและทรงแบน มีรูปร่างผิดเพี้ยนกันไปไม่คงที่ เป็นกล้วยไม้ชนิดที่ทงใบ

หมีค ๕ คิงเหลือบเทหอยุกยกับนเมอยามพกทวในดุกุแลง โยกว้างประมาณ
 ๒๕.ม.และยาวประมาณ ๓๐ ๕.ม. ก้านช่อยาวประมาณ ๒๐-๓๐ ๕.ม.และ
 มีขนละเอียด เกนช่อดอกยาวเรียวและกิ่ง มีดอกหลายดอกออกโดยรอบ
 และเรียงกันอย่างระเบียบ ดอกมีขนาดค่อนข้างเล็กซึ่งจะเห็นโตจากขนาด
 ของกลีบนอกบนกว้างเพียง ๐.๘ ๕.ม.และยาวประมาณ ๑.๘ ๕.ม.เท่านั้น
 สีของดอกเป็นสีเหลือง โดยปลุกกลีบนอกบนและกลีบในมีขนาดเท่าๆกัน
 ส่วนกลีบนอกคู่ล่างทอนใกล้ๆกับปากมีขนาดกว้างกว่าเล็กน้อย และยังมี
 เส้นสีม่วงประปรายในส่วนกว้างของกลีบ ปลายปากผายกว้างและมีร่อง
 เป็นกลวยไม้พุ่มเมองจากถิ่นถิ่นเนสเซอร์น ซึ่งอยู่ทางแถบใต้ของแคว้น
 เคคาสและในชวา สำหรับในเคคาสนั้นพบเฉพาะบนยอดเขาซึ่งสูงจาก
 ระดับน้ำทะเลประมาณ ๒๐๐๐-๓๐๐๐ ฟุต ในลักษณะพุ่มๆ เต็มไป
 ด้วยหิน ผักโตเคยนำมาปลูกเลี้ยงกันแล้วโตกล่าวว่า การปลูกกลวยไม้
 ชนิดนี้ไม่ใช่ของยาก หากแต่เมื่อดงอุคพกทวควรปล่อยให้ขึ้นไปตาม
 ธรรมชาติซึ่งผู้เชี่ยวชาญเห็นสอดคล้องกับเรื่องน และยังมีกลวยไม้พุ่มเมอง
 ของไทยอีกหลายชนิดที่ลักษณะการเป็นอยู่คล้ายคลึงกันเท่านั้น อีก
 ประการหนึ่งที่สำคัญ ก็คือ จำเป็นจะต้องใช้คนปลูกซึ่งบุคคลสมัครช่วย
 ระบายน้ำใต้และอากาศถ่ายเทสะดวก หรือซึ่งอยู่ในระยะพักตัวนั้น ให้นำ
 ลงปลูกในกระถางที่ใส่ดินในลักษณะที่ให้หัวค่อนข้างลอยเล็กน้อย แล้วนำ
 ภาชนะไปเก็บในที่ซึ่งขี้ออกกันฝนและแดดได้เป็นอย่างดี จนกระทั่งพุ่มน

เริ่มงอกจึงค่อย ๆ เพิ่มปริมาณน้ำให้ เมื่อสังเกตเห็นการเจริญเติบโตของ รากแข็งแรงจึงเริ่มให้ปุ๋ยน้ำ และในระยะนี้เองก็ค่อย ๆ เพิ่มแสงแดดให้ มากจนจนกระทั่งเต็มที่จะโตคอกผสมตามความมุ่งหมาย หลังจากนั้น ไปอีกประมาณ ๔ เดือนจะสังเกตเห็นว่าใบจะเริ่มเปลี่ยนเป็นสีน้ำตาล จึง ค่อย ๆ ลดจำนวนน้ำลง เมื่อใบร่วงหมดแล้วรดน้ำให้น้ำและน้ำกระถาง เขาเก็บในถังปราศจากน้ำและแดดอีกเป็นเวลาประมาณ ๓-๔ เดือนก่อน ที่จะทำการแยกหัวลงปลูกใหม่ นอกจากนี้ยังจำเป็นต้องมีการปลูกลง กระถางใหม่ในระยะนี้ทุก ๆ ๑๕ วัน ถ้าหากปลูกลงทิ้งไว้ในกระถางเดิม แล้วต้นจะอ่อนแอลง หากแตกหน่อขึ้นมาใหม่ในตุ่มที่ขุดไปก็จะต้องทิ้งลง ไปอีก บางคนนิยมใช้กระถางดินผสมกับพีชวทฤตัม ๆ คลุกปนไปกับดิน ร่วนควมกันขบว่าช่วยให้เจริญงอกงามดี

S. microchillina Krzl. (ไมโครซิลลิน่า) ลักษณะคล้ายคิง กีบ *S. aurea* แต่คอกผสมเหลืองอ่อนกว่า ใบไม่ม้แถมสีม่วง ดอกชณะ บานไม่เบคเต็มที ลักษณะอีกอย่างหนึ่งคือมีการผสมเกสรตัวเองเป็น ธรรมชาติ ทั้งนี้เนื่องจากส่วนประกอบในส่วนของอวัยวะสืบพันธุ์ ช่วยแยก โอกาสให้ กลับนอกราวประมาณ ๒ ซม. ถิ่นกำเนิดของกล้วยไม้ชนิดนี้ อยู่ในแถบเมืองป่าดงในสมาตรา ส่วนในมลายูก็มีปรากฏที่แถบไทรบีง ซึ่งสูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ ๓๐๐๐-๕๐๐๐ ฟุต แต่อย่างไรก็ตาม บังไคมีผลงานเพิ่มเติมว่า ไคพกล้วยไม้ชนิดนี้ซึ่งไม่มีการผสมเกสร ตัวเอง ทั้งนี้จึงเป็นสิ่งที่จะต้องศึกษากันต่อไปอีก

S. parsonsi (พาซอนซีไอ) มีลักษณะคอกย่อยมากกว่า *S. plicata*
 เล็กน้อยและสีของคอกเมื่อแรกขานนนมสีส้มเข้ม เมื่อบานนานเข้าสีจะ
 ค่อยจางลง กลีบในของคอกกว้างกว่ากลีบนอกเห็นโคชคเจน แผ่นปาก
 สั้นปลายผายกว้างออก มีผลลวากนวลกล้วยไม้ชนิดนี้เป็นลักษณะตาม
 อรรถศาสตร์ซึ่งเกิดในลูซอน และยังมีถิ่นนิยฐานต่อไปอีกว่าคงจะเป็นลักษณะ
 ผสมระหว่าง *S. plicata* กับ *S. vanoverberghii* แต่ลักษณะที่ไม่สู้จะ
 นกคอกคอกมักจะขานในช่องเพียงครั้งละไม้คอก

S. vanoverberghii (แวนโนเวอร์เบอร์กไอ) เป็นชนิดคอกสีเหลือง
 ซึ่งมถนกันเิกตามเทือกเขาในเขตลูซอน และมีลักษณะทั้งใบ ขนาด
 คอกค่อนข้างเล็ก กลีบนอกกว้างประมาณ ๑-๘ มม. ส่วนกลีบใน
 กว้างประมาณ ๑๒-๑๓ มม. ซึ่งขวากว้างกว่ากลีบนอกมาก

S. elmeri (เอลเมอร์) ใบกว้างประมาณ ๗ ซม. คอกสีเหลือง
 มธนาวอ่อนๆ ขนาดคอกค่อนข้างเล็ก หูปากทั้งสองข้างกว้างประมาณ
 ๐.๕๕ ซม. และยาวประมาณ ๑ ซม. เป็นกล้วยไม้พุ่มเมืองในแถบ
 ฟิลิปปินส์

S. chrysantha (คริสแซนธา) ใบกว้างประมาณ ๑.๕ ซม. เป็น
 ชนิดคอกสีเหลือง กลีบนอกกว้างประมาณ ๐.๕ ซม. และยาวประมาณ
 ๒.๕ ซม. กลีบในกว้างประมาณ ๑.๑ ซม. และยาว ๒.๒ ซม. หูปาก
 ทั้งสองข้างมีลักษณะแคบมาก ยาวประมาณ ๑ ซม. และกว้างเพียง
 ๒ มม. เท่านั้น เป็นกล้วยไม้พุ่มเมืองตามเทือกเขาในเขตลูซอนและต่อมา

โตม้นำไปปลูกเลี้ยงกันในฟลอปซินัส แต่เลี้ยงไม่สวยงามนัก กกล้วยไม้
ชนิดนี้โตมผู้ใช้ในการผสมพันธุ์ กันมาแล้ว

S. tomentosa (โทเม้นโทซ่า) เป็นประเภทดอกสีม่วง ไม้
ลักษณะแคบ ก้านช่อดอกจนปลอกและดอกตูมมีขนเป็นกำมะหยี่ละเอียด
ขนาดดอกค่อนข้างเล็กกว่า *S. plicata* คือ ประมาณ ๔.๓ ซม. สีม่วงอม
ชมพู ห่ปากและแผ่นปากเหลือง สีเข้ม ปลายปากแยกออกเป็นสองแฉก
ยื่นและโคนแผ่นปากมีพริ้วเหลือง ประจุดสีม่วงแดงประปราย เป็นกล้วย
ไม้พุ่มเมืองจากมินคาเนาในฟลอปซินัส

การสนับสนุนและยกย่องพันธุ์กล้วยไม้พุ่มเมืองของไทย
เป็นการให้เกียรติแก่ชาติไทย

เบ็ดเตล็ดท้ายเล่ม

ปฏิทินกล้วยไม้ประจำฤดู

๑. ฤดูร้อน สำหรับประเทศไทย ฤดูร้อนเริ่มต้นประมาณเดือน
 มีนาคมไปจนถึงเดือนพฤษภาคม รวมเวลาประมาณ ๓ เดือน ในฤดูนี้มี
 อุณหภูมิและภัยธรรมชาติอันอาจเกิดขึ้นแก่กล้วยไม้ได้หลายประการ เพื่อ
 ความไม่ประมาท และเป็นการข่มขู่กันความเสียหายซึ่งจะเกิดแก่กล้วยไม้
 อันมีค่าและเป็นทรัพย์สินของท่าน จึงควรเฝ้าศึกษาและหาทางข่มขู่กันไว้ก่อน
 ที่จะเกิดความเสียหายขึ้น

การทิ้งใบและเหี่ยวแห้งของกล้วยไม้ อันเกิดจาก อากาศแห้งแล้ง
 มีเหตุผลทางวิชาการที่จะอธิบายได้ว่า เหตุใดกล้วยไม้ จึงทิ้งใบในฤดูแล้ง
 เมื่อเราทราบเหตุผลแล้ว ก็มาทางที่จะข่มขู่กันให้มันทนทานได้ ใบของกล้วย
 ไม้มีหน้าที่สำคัญอยู่หลายอย่าง อย่างหนึ่งก็คือเป็นทางคายน้ำหรือระเหย
 น้ำออกจากลำต้นซึ่งเรียกทางวิชาการว่า transpiration เพื่อประโยชน์
 ในการที่ลำต้นจะโตคึกคัก ซึ่งละลาย ปุ๋ย ขึ้นมา ทางราก เพื่อเป็น อาหารแก่
 กล้วยไม้ต่อไป ใบจึงทำหน้าที่อย่างหนึ่งคือแทนปมน้ำ เพราะถ้าไม่มีทาง
 ให้นำจะระบายออกไปได้แล้ว การคึกคักเข้ามาใหม่เพื่อแทนที่ของเก่าก็จะ
 เกิดขึ้นไม่ได้ เมื่อใดที่ทราบถึงประโยชน์ของการคายน้ำแล้ว ก็จำเป็นต้อง

จะท้องทรายเป็นอีกกว่า ความรวดเร็วในการคายน้ำและปริมาณน้ำที่
กล้วยไม้คายออกมานั้น ขึ้นอยู่กับสิ่งแวดล้อมหลายประการ คือ

ความชื้นของบรรยากาศภายนอก (relative humidity) หรือ
ที่เรียกตามศัพท์ทางวิชาการว่า “ความชื้นสัมพัทธ์” คือเป็นความชื้น
ที่สามารถถ่ายเทให้ใกล้เคียงกับกับความชื้นของวัตถุที่อยู่ในบรรยากาศ
นั้น ถ้าบรรยากาศรอบๆ กล้วยไม้มีความแห้งแล้งมาก ไม้กล้วยไม้ก็จะ
คายน้ำมากจนเพื่อถ่ายเทความชื้น ให้บรรยากาศ จนกว่าจะใกล้เคียงกับ
ถ้าบรรยากาศภายนอกอิ่มตัวด้วยไอน้ำหรือความชื้น การคายน้ำของไม้
กล้วยไม้ก็จะลดลงไปมาก คล้ายกับเวลาเราเข้านาตาลเชื่อมชั้นๆ เกล็ด
ไปในนาทไ้กว่า นาตาลจะพุ่งกระจายออกไปสู่ส่วนที่ใสหรือเจือจางกว่า
จนกระทั่งทั้งสองฝ่ายต่างก็มีความชื้นเท่าๆ กัน จึงจะหยุดการพุ่งกระจาย
เป็นต้น

กระแสลมที่เบาหรือพัดผ่านต้นและใบกล้วยไม้ เป็นสาเหตุหนึ่ง
ที่ช่วยท่วความรวดเร็วในการระเหยของน้ำได้ ตัวอย่าง เช่น การตากผ้า
ที่เปียกชื้น ถ้าเราตากในที่ซึ่งมีลมโกรกแรง จะปรากฏว่าผ้าแห้งเร็วกว่า
ตากในที่ซึ่งอบลมในเมฆทนนมความแรงของแสงแดดเท่าๆ กัน ซึ่งแสงคง
ว่ากระแสลมช่วยท่วความรวดเร็วในการระเหยของน้ำ

ความร้อน เป็นกำลังงานที่ก่อให้เกิดแรงดันอนของน้ำ เมื่อ
ความร้อนท่วชน แรงดันกท่วชนท่วย อนุภาคเล็กๆ ของน้ำ (ไอน้ำ) ก็

จะตกแรงคืน คืนให้ระเหยไปในอากาศได้เร็วขึ้น การอบของเข็γκให้
 แห้งควยความรอนกอากาศยผลกความทรงซอน การตากผาทเข็γκซอนให้
 แห้งควยแสงแดด กเนองฟากความรอนทมากยแสงแดด แสงแดดใน
 ฤทธรอบของเมืองไทยจะมีความรอนแรงกว่าปกติ ซึ่งจะช่วยทวกำลังใน
 การระเหยของน้ำฟากโยกล้วยไม้ให้มากยงชน

บางท่านอาจจะสงสัยว่า ในฤตุฝนซึ่งในบรรยากาศมีความชื้นสูง
 กล้วยไม้คงจะไม่มีการคายน้ำ และคงไม่สามารถคอกอาหารชนทางฟากใต้
 กระนนหรือ เรองนชอชธิบายว่า ในฤตุฝนก็คงมีการระเหยน้ำออกทางโย
 เช่นเคยวกน หากแต่ในฤตุฝนนั้น การระเหยของน้ำไม่รวกเร็วเกินปกติ
 ประกอบกัยฟากมีการเจริญ และมีประสิทธิภาพ ในการ คูกน้ำ คูกอาหาร ได้
 เตมท กงนั้นปริมาณน้ำที่เข้าสู่ร่างกายของกล้วยไม้กยน้ำที่กล้วยไม้คาย
 ออกทางโยจึง โกลระคยสมคูลยกัน กล้วยไม้ จึงไม่ค่อยมีการทงโยใน
 ฤตุฝน นอกเสียจวกจะเป็นโยที่แก่งอายุที่ควรจจะร่วงหล่นไปเป็นธรรมท
 หรือมคณนกอาจเกิดจกส่าเหตุอนทผคปกติ เช่น เครื่องปลุกผทำให้ฟาก
 เสีย ไม่สามารถคูกน้ำได้ หรือเกิดอนทรายจกโรคบางอย่าง เป็นต้น
 แต่ในฤตุแล่งการระเหยน้ำออกทางโย คลชจนปริมาณน้ำที่สูญเส็ชไปสูง
 กว่าการคูกน้ำเข้าสู่ร่างกายของกล้วยไม้ เพราะมีส่าเหตุแวกคลอมคาม
 ธรรมชาททรนแรงหลายประการคังใดกล้วมาแล่ว ธรรมชาท จึงช่วยให้ม
 การทงโยเพื่อเป็นการลคการสูญเส็ชของน้ำจากร่างกาย กล้วยไม้ ให้น้อย

ลง มีบางท่านที่เขาใจผัดคึกทาว ธิของกันแย่งง่าย ๆ โดยมีไคคึกไคลล
 ชงหรือพิจารณาถึงหลักทางวิชาการให้ละเอียดถี่ถ้วน โดยคิดว่า "เมื่อ
 ยวดยากาศแห้งแล้งมาก ๆ ในฤดูแล้ง ก็ให้ระคนากกล้วยไม้วันละหลาย ๆ
 ครั้ง" พงแต่เพียงผวเผนก็คล้าย ๆ กันว่า เป็นเหตุผลที่พึงไคและเป็น
 เหตุผลง่าย ๆ ไม่หนักสมอง แต่หาไคคึกให้ไกลต่อไปอีกไม่ว่า พืชหรือส่วน
 ท่าง ๆ ของพืชที่เขยกนาในขณะอากาศร้อนอบอ้าว นั้น แยกชเรียจะเจริญ
 งอกงามทำให้เกิดการเน่าแกพชนนมากค้อมากแล้ว ควอย่างง่าย ๆ เช่น
 ผกสคทเขยกนาและนำไปไว้ในทอยและรอนก็จะเน่าหมค กล้วยไม้ก็เขน
 พชชรรวมคาสำมัญ เมื่อเขยกชอยเรื่อย ๆ ในฤคทอากาศร้อน แยกชเรีย
 ก็จะทาลายให้เกิดการเน่า หน่อหรือชคชงเป็นส่วนอ่อนจะถกแยกชเรีย
 ทาลายไคง่ายกว่าจึงเน่าก่อน เป็นต้น นอกจากนั้นยังมีสาเหตุอื่น ๆ อีก
 หลายประการ อาทิเช่น รากกล้วยไม้เป็นรากอากาศ หรือบางชนิดก็เขน
 รากกกอากาศ ย่อมมีความคองการอากาศมากกว่ารากต้นไม้คนชรรวมคา
 ถงแมรากต้นไม้คนก็ยงคองการอากาศ ก็จะเห็นไคว่า เมื่อคนถกนา
 ทวมนาน ๆ คนไมทชนชอยก็จะทงใบหรือมคคนนกรากเน่าถงคายกม ก็
 นน ยงเป็นรากกล้วยไม้ควยแลวกยงคองการอากาศมากกว่ารากต้นไม้คน
 มากมาย เมื่อรคนาวนละหลาย ๆ ครั้ง ผลสคท่ายไม้คนหนึ่งคนไค หรือ
 บางทคหลาย ๆ คนก็อาจเกิดรากเน่า ชคคเน่า หน่อเน่า หรือคายทงคน
 ก็เป็นไค เมื่อไคกลาวมาถงคอนน บางท่านคงจะนึกว่า ถ้าไม่มีทางไค
 ทจะรคชยปริมาณน้ำในร่างกายนกล้วยไม้ไคไค แต่ขอให้เรามาพิจารณา

กันในด้านของมมกลัย คือ แทนที่เราจะรอกำเพื่อเพิ่มความชื้นให้แก่กล้วย
ไม้ ซึ่งเป็นวิธีที่อาจเกิดอันตรายแก่กล้วยไม้ แต่เราหาทางป้องกันมิให้
น้ำระเหยไปจากกล้วยไม้มากเกินไปจนจะเป็นวิธีที่ปลอดภัยกว่า ยืนยันเราได้
ทราบถึงแพคเกจต่าง ๆ ที่ช่วยให้การคายน้ำของกล้วยไม้ รวดเร็ว จนถึง
ไต่กล้วมาแล้ว ฉะนั้นวิธีการป้องกัน การระเหยของน้ำ ก็คือพยายาม
ควบคุมแพคเกจต่าง ๆ ให้มันเท่าความรุนแรงลง

การช่วยเพิ่มความชุ่มชื้นของบรรยากาศภายในเรือนกล้วยไม้เพื่อ
ให้ใกล้เคียงกับคุณสมบัติความชุ่มชื้นภายในใบกล้วยไม้ยิ่งขึ้น อาจกระทำ
ได้โดยวิธีต่าง ๆ คือ การพ่นน้ำหรือราคน้ำพ่นเรือนกล้วยไม้วันละหลาย ๆ
ครั้ง ไม่เป็นโทษแก่กล้วยไม้เลย แต่กล้วยไม้ช่วยให้บรรยากาศภายใน
เรือนกล้วยไม้ชุ่มชื้นอยู่เสมอ การสร้างพ่นเรือนกล้วยไม้ใหม่ลักษณะคือ
ความชื้นที่ตกช่วยสนับสนุนวิธีการนี้ได้ การใช้ฮีตมอดูเรียงตามที่จะ
ช่วยให้พ่นเรือนชุ่มชื้นและแข็งแรงทนทาน ส่วนพ่นคอนกรีตนั้นไม่เกิด
ความชื้น แต่กล้วยไม้มีความร้อนจากแสงแดดไว้ภายในเรือนกล้วยไม้ใน
ตอนเย็นจึงนับว่าไม่เหมาะ การราคน้ำพ่นเรือนบ่อย ๆ การระเหยของน้ำ
จากพ่นเรือนกล้วยไม้ ต้องอาศัยกำลังงานความร้อน จึงเกิดความร้อน
ภายในเรือนไปใช้ในทางระเหย ทำให้บรรยากาศภายในเรือนกล้วยไม้
เย็นสบายและชื้นด้วย การปลูกพืชที่มีคุณสมบัติคายน้ำมากเช่นพืชใน
พวก *Pluridophyta* (พวกเฟิร์นต่าง ๆ) ไว้ใต้กล้วยไม้ก็เป็นทางช่วยได้

อีกทางหนึ่ง นอกจากนั้นยังเห็นพืชที่ใช้ใบประดับประดับให้สวยงามได้
ทรงนมโคหมายความว่าระงครคนากกล้วยไม้เสียเลย การรคนำโคโดยตรง
นั้นก็คงปฏิบัติวันละครั้งในตอนเช้าเป็นประจำตามปกติ

การช่วยลดความร้อนภายในเรือนกล้วยไม้ นอกจากการรคนำ
พ่นเรือนจะช่วยลดความร้อนภายในเรือนกล้วยไม้ได้ค้วยแล้ว ความร้อน
ที่มากก็แสงแดดซึ่งจะบังกันได้โดยการหามลไมไม้คลุมหลังคา โดย
เหตุที่มลไมไม้ใผ่นสามารถกรองแสงแดดได้ละเอียดและสม่ำเสมอ นอก
จากนั้นก็ยังไม้สักปรกอย่างทางมะพร้าว เมื่อหมดฤดูร้อนเข้าฤดูฝน ก็
ม้วนเก็บรักษาไว้ใช้ในฤดูร้อนย้ต่อไปได้อีก ส่วนทางมะพร้าวมน เมื่อนำ
ขึ้นคลุมหลังคาเรือนในฤดูร้อนซึ่งแสงแดดร้อนรุนแรงมากอยู่แล้ว ทาง
มะพร้าวตากแดดแห้งกรอบร่วงหล่น ลงสู่ กระจ่าง กล้วยไม้ ก็ระเกศ ราชน
สักปรก อาจเป็นอันตรายแก่กล้วยไม้ได้ค้วย

การบังกันลมโกรกผ่านกล้วยไม้ เพื่อให้ทะเลาเบาบาง การระเหย
ของน้ำจากใบกล้วยไม้ อาจทำได้โดยการหามลไมไม้ใผ่นหรือพลาสติก
หรือมฉนวนกันทางมะพร้าวแขวนบังข้างฝาเรือนกล้วยไม้บ้างตามสมควร ซึ่ง
นอกจากจะเป็นทางช่วยบังกันลมโกรกผ่านรุนแรงแล้ว ยังเป็นการช่วย
รักษาความชุ่มชื้นของบรรยากาศ ภายในเรือน ให้สม่ำเสมอ และสูญเสี
ไปน้อยที่สุด

เนื่องจากในฤดูร้อนมีภัยธรรมชาติมากมาย ดังนั้นจึงอาจทำให้
กล้วยไม้เสียความแข็งแรงสมบูรณ์ไปบ้าง ความทนทานต่อโรคก็ลดลง

ประกอบกันเป็นตุ่มโรคและแมลงมักจะระบาดไต่มา เพื่อความไม่
 ย่อมอาจจึงควรหาทางป้องกันโรคที่เกิดในตุ่มอื่น เช่น โรคเน่าโคนลำ
 ต้นเกิดจากเชื้อ *Pythium* ซึ่งไต่ระบาดรุนแรงในประเทศไทยมาแล้ว รวม
 ทั้งคว่ำคว่ำ เช่น แมงมดแดง ซึ่งระบาดในตุ่มอื่นเช่นเดียวกัน ส่วน
 วัสดุของกันก่าจกนั้น จะศึกษาได้ในบทที่ว่าคว่ำศัตรูของกล้วยไม้

ในตุ่มอื่นนั้นเป็นตุ่มที่หว่านมักจะเริ่มมีการผลิตาแตกหน่อ เนื่อง
 จากอากาศร้อนชื้น จึงเป็นตุ่มที่เหมาะสมแก่การตัดแยกและปักชำหว่าน แต่
 การตัดแยกลำ ควรทิ้งไว้ในกระถางเดิมก่อนเพื่อให้แตกหน่อเร็วเข้าและ
 หน่อที่แตกจากลำที่แยกไว้ไม่ควรปล่อยให้เจริญอยู่ในกระถางเดิมจนกระทั่ง
 ได้ระยะสุดท้ายก็เข้าตุ่มฝน ขกออกปลูกไต่พอก

๒. ตุ่มฝน เป็นตุ่มที่กล้วยไม้กำลังเจริญเติบโตเต็มที่ เนื่อง
 จากแพกเตอร์แวดล้อมตามธรรมชาติอันช่วยให้ กงนนั้นจึงควรแยกตุ่มคลุม
 หลงคาทคลุมไว้เมื่อตุ่มอื่นออกให้กล้วยไม้ไต่รับแสงแดดมากจน เนื่อง
 จากแสงแดดเป็นแพกเตอร์สำคัญในการช่วยสร้างความเร็วเติบโต กง
 นนเมือกกล้วยไม้เข้าตุ่มที่มีการเจริญเติบโตเต็มที่ จึงมีความต้องการแสง
 แดดมากเป็นพิเศษ ประกอบกับตุ่มฝนเป็นตุ่มที่บรรยากาศมีความชุ่มชื้น
 สูงมาก การเจริญเติบโตของกล้วยไม้จะสม่ำเสมอได้สักส่วนนั้น ปริมาณ
 ความชื้นกับแสงแดดและอุณหภูมิจะต้องสัมพันธ์ ได้สักส่วนกัน กงนั้น
 ในตุ่มฝน ถ้าหากกล้วยไม้ไต่แสงแดดไม่เพียงพอ แต่ความชื้นสูง ก็อาจ

เป็นอันตรายได้ สิ่งที่เคยปลุกผีผีเรือนกล้วยไม้เพื่อขอร้องกันลมโกรกใน
 ฤดูร้อน ก็ควรเอาออกเสีย เพื่อให้ลมโกรกผ่านเรือนกล้วยไม้ได้มากขึ้น
 อันเป็นทางช่วยขอร้องกันความชื้นสูงหรือเครื่องปลูกและมากเกินควรในระยะ
 ฤดูฝน เพื่อให้กล้วยไม้ได้มีเวลาเจริญและตั้งตัวไถ่ถอนตลอดฤดูฝน พอ
 เขาฤดูหนาวจะมีระบบรากแข็งแรง สามารถทนทานต่อภัยธรรมชาติได้
 สำหรับกล้วยไม้ที่เครื่องปลูกเก่าหรือผุ ก็ควรเปลี่ยนเครื่องปลูกโดยการ
 ปลูกใหม่ในต้นฤดูฝน ภัยธรรมชาติที่ควรหาทางขอร้องกันสำหรับฤดูฝนก็คือ
 หนอนกินใบและยอดอ่อน หนอนและท่วงกินคอก โรคหน่อและยอดเน่า
 ล่ากกกล้วยเน่า ซึ่งควรมียาและเครื่องมือเครื่องใช้ในการขอร้องกัน
 ประสิทธิภาพเพื่อเตรียมพร้อมอย่างครบครัน

๓. ฤดูหนาว เริ่มต้นประมาณเดือนพฤศจิกายนหรือธันวาคม
 ไปจนถึงปลายเดือนกุมภาพันธ์ อาจมีอุณหภูมิที่ต่ำติดต่อกันหรือเป็นครั้ง
 คราว ประกอบกับความชื้นในบรรยากาศต่ำ ในบางจังหวัดเช่นจังหวัด
 ในภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ อาจมีอุณหภูมิที่ต่ำติดต่อกัน
 เป็นเวลานาน การที่มีอุณหภูมิที่ต่ำเป็นเหตุหนึ่งที่ทำให้เปลี่ยนแหล่งทาง
 เติบโตในร่างกายนของกล้วยไม้ชาตอง การสร้างความเจริญเติบโตจึงช้ากว่า
 ปกติมาก อาจทำให้กล้วยไม้บางชนิดพักตัวได้ นอกจากนั้นลมหนาวที่
 เป่าพัดในเวลากลางคืน ทำให้น้ำภายในใบลดปริมาณน้ำลง การพักตัว

ของใยอันไม่สม่ำเสมอ อาจทำให้รอยต่อระหว่างตัวใยกับลำหรือก้นใย
 ใยเกิดการร้าว ทางเดินของน้ำและอาหารถูกตัดขาดลง ใยกล้วยไม้ที่
 ถูกอากาศเย็นจัดจนแข็งและร่วงหล่นไปในเวลาอันไม่สมควร ในที่
 ซึ่งมรสุมหนาวพัดรุนแรงในเวลากลางคืนนั้น ถ้าหากมีสภาพล้าสตกหรือย
 คลุมฝาเรือนเพื่อยกนเสียบ้าง จะเป็นการช่วยของก้นใยอันตรายอัน
 อาจเกิดจากลมที่พัดพาเอาความหนาวเย็นมาได้มาก ในฤดูนี้ไม่ควรมี
 การแยกหรือการปลุกใหม่ใดๆ ทั้งสิ้น นอกจากกล้วยไม้ในร่มจะมีเครื่อง
 ปลุกเติมที่ขังไม่ผู้ เกาะติดรากอยู่ด้วยอย่างแข็งแรงและเพียงพอ

สาเหตุที่ดอกกล้วยไม้ร่วงขณะยังตูม

คงจะมีนกเลี้ยงกล้วยไม้หลายท่านที่เคยพบอาการดอกร่วงของ
 กล้วยไม้ขณะที่ดอกยังตูม ทำให้กล้วยไม้ช่อยาวที่ท่านหวังจะได้ดอก
 ของเสียหาย และท่านผู้เป็นเจ้าของก็อดใจด้วยความผิดหวัง แต่คง
 ยังมีนกเลี้ยงกล้วยไม้ใหม่ ๆ อีกหลายรายที่ยังไม่เคยพบเห็น ทั้งนี้
 ข้าพเจ้าผู้เคยถูกถามขณูหานั้นบ่อย ๆ จึงขอถือโอกาสอธิบายให้เป็นที่เข้าใจ
 โดยทั่วกัน

อาการดอกร่วงนั้นเกิดขึ้นขณะที่ดอกยังตูม ชั้นแรกจะสังเกตเห็น
 ลักษณะดอกตูมคล้ายชานา สีดอกตูมจะค่อย ๆ เปลี่ยนสีลง ผิดที่เคย
 เปล่งปลั่งสดใสเขียวและชา ในระยะนี้ถ้าเขาหมอบ จะรู้สึกว่ามีกลิ่น
 ชึ่งชึ่งภายใน หากมีแรง ๆ ก็แตกและมีเสียงกึ่งเล็กน้อย (ท่านขอ

เกี่ยวข้องกับลูกโย่งแตก) บางทีอาจร่วงหมดทั้งข้อ ที่ละดอกสองดอกก็มี แต่ถ้าเป็นกล้วยไม้สกุลแวนด้าและช้างและสกุลใกล้เคียง ดอกอาจไม่โตถึงระยะจวนบาน แต่จะลีบและเหลืองแคระแกรนไปตั้งแต่ดอกยังเล็กมากก็มี

๑. สาเหตุเกี่ยวกับสภาพทางฟิสิกส์ เป็นสาเหตุที่เกิดจากสิ่งแวดล้อมภายนอก เช่นกล้วยไม้ขาดความสมบูรณ์เนื่องจากเครื่องปลูกผุ รากเสีย มีศัตรูรบกวนเป็นเหตุให้ขาดความแข็งแรงสมบูรณ์ นำมาใช้โรคเป็นพิษ ใช้ปุ๋ยแรงเกินไป ปุ๋ยเป็นพิษ ยาปราบศัตรูเป็นพิษ อากาศร้อนจัด ความชื้นของบรรยากาศไม่เพียงพอ สิ่งเหล่านี้ ถ้าหากสภาพต่าง ๆ กลบกันสับสนก็ กล้วยไม้ก็ควรจะออกดอกให้ดกเช่นเคย ยังมีสภาพทางฟิสิกส์อีกสาเหตุหนึ่งซึ่งทำให้ดอกตูมของกล้วยไม้เหี่ยวและร่วง คือความไม่บริสุทธิ์ของบรรยากาศโดยรอบ ซึ่งนักวิทยาศาสตร์หลายท่านได้เข้าใจว่า ถ้าหากมีแก๊สเอทิลีน (ethylene) ปนอยู่ในอากาศจะทำให้ดอกกล้วยไม้เหี่ยวขณะยังตูมอยู่และร่วงหล่นไป ในต่างประเทศได้มีการค้นคว้ากันทางพฤกษศาสตร์แขนงสรีรวิทยา ปรากฏผลว่า แก๊สเอทิลีนที่ปนอยู่ในอากาศในบางฤดูนั้น ทำอันตรายแก่เฉพาะดอกตูมของคัทลียา ทำให้เหี่ยวและร่วงไป แต่ไม่มีผลเกี่ยวกับหวายหรือแวนด้าแต่อย่างใด

๒. สาเหตุทางพันธุศาสตร์ เป็นสาเหตุที่เกิดขึ้นจากลักษณะประจำพันธุ์ โดยมีสิ่งควบคุมอยู่ภายในเชื้อสาย จึงนับว่าเป็นลักษณะเฉพาะที่ตกกล้วยไม้คนนั้นไปโดยไม่มีทางแก้ไขได้ด้วยการวิจิตรกรรมตาได้

เรือนกล้วยไม้หลังคาแบนซึ่งมีคุณสมบัติไม่แพ้หลังคาหน้าจั่ว

จากผลการค้นคว้าเพื่อเสาะแสวงหาสิ่งใหม่ ๆ แปลก ๆ อันจะ
 สามารถอำนวยความสะดวกให้แก่วงการกล้วยไม้ของประเทศไทยได้มากยิ่ง
 ขึ้น สยามมกล้วยไม้บางเขนก็ได้พบกับสิ่งทีใหม่อีกสิ่งหนึ่ง แต่ก่อน ๆ
 มาเราทราบกันว่า เรือนกล้วยไม้แบบหลังคาหน้าจั่วนั้นอำนวยความสะดวก
 ในด้านความชื้นสบายให้แก่กล้วยไม้เป็นอย่างดี คือ โปร่ง อากาศ
 หมุนเวียนถ่ายเทสะดวก และที่สำคัญที่สุด ก็คือ เหลี่ยมไม้ระแนงหลังคา
 สามารถขบหรือหริแสงแดดจนร้อนจัดในเวลาเที่ยงวันได้ แต่ปล่อยให้
 แสงแดดตกอนเข้าและสาย ซึ่งเป็นแสงแดดที่มประโยชน์แก่ กล้วยไม้ผ่าน
 เข้าไปได้มากที่สุด แต่กมขบปัญหาเรื่องการสนเปลือง ค่าใช้จ่ายในการ
 ก่อสร้างมาก เพราะต้องเปลืองไม้จั่วและไม้โครงบนมากมาย ค่าแรง
 กสูงขึ้นไปตามตัว จึงเป็นการเคอนร้อนหรือเป็นภาระหนักแก่นักเลี้ยง
 กล้วยไม้ที่ไม่สู้จะมีงมหนัก ทางสยามมกล้วยไม้บางเขนได้นำขบปัญหา
 พิจารณาเพื่อแก้ขบปัญหาอย่างขมกขมมัน โดยถือว่าเรือนเลิงกล้วยไม้มีส่วน
 สำคัญมากในการเจริญงอกงามของกล้วยไม้ และได้รับผลเป็นที่พึงพอใจ
 คือไปนท่านที่จะสร้างเรือนกล้วยไม้ใหม่ก็จะทุนค่าใช้จ่ายลง แต่ได้รับผล
 เท่ากขการสร้างเรือนกล้วยไม้แบบหลังคาหน้าจั่วด้วย

การกระจายแสงหลังคาแบนนั้น ถ้าคเรียงกันไปเรื่อย ๆ แบบขรรวมคา
 เวลา ๕ น. ถึง ๑๐ น. อันเป็นเวลาทีแสงแดดไม่ร้อนจัดนัก เป็นประโยชน์

แก่กล้วยไม้ แต่แสงแดดจะทำมุมเฉียงกับหลังคาแบน แดดเข้าไ้แค่น้อย
 แต่เวลาเที่ยงแดดร้อนจัด แสงแดดปักเป็นมุมฉากกับหลังคาแบนทำให้
 แสงแดดเข้าไ้มากที่สุด คนไม่ จึงร้อนจัดมาก ไม่ถูกต้องตาม
 ความต้องการของกล้วยไม้ แต่ถ้าหากเรากระแนงเป็นสองชั้น หน้า
 ๑ ชั้น ๑ ชั้น เช่นต้องการจะกระแนงหนึ่งชั้นบนหนึ่งชั้น ๑ ชั้น
 ๑ ชั้น ๑ ชั้น แล้วเขาไม่ระแนงคขวางเป็นคานเว้นระยะ
 ห่าง ๆ เสร็จแล้ว จึงเอากระแนงคขวางที่ส่ของที่กระแนงคานที่ขวางไว้โดย
 วางสลับกับกระแนงชั้นล่าง ช่องระหว่างกระแนงก็จะเว้นหนึ่งช่องเช่น
 เดิม แต่ลักษณะช่องจะเอียงไปทางตะวันออกและตะวันตก ทำให้
 แสงแดดเข้าที่ส่ของถูกหลังคาแบนในลักษณะเฉียงๆผ่านเข้าไ้แค่มก แต่
 ว่าจะเปิดองกระแนงคานที่ขวางขวางออกเล็กน้อย แดดส่นค่าใช้จ่ายเพิ่มจาก
 หลังคาแบนธรรมดาเพียงเล็กน้อยและถูกกว่าหลังคาหน้าจั่วมากมาย แต่
 ผลที่ไ้รยบนนเหมือนกบหลังคาหน้าจั่วทุกประการ การที่ไ้คานเว้นระยะ
 กล่าวไ้ทายเล่ม แยกมาจากยทที่ว่าควยโรงเรือนก็โดยเหตุที่การทคของ
 คนควาผลงานชั้นนไ้คานเว้นระยะเป็นทพงพอใจ เมื่อคานเว้นระยะไ้คานเว้นระยะ
 เสร็จพอก.